

שבוע פרשת משפטים

(23 – 29 January 2022)

כ"א – כ"ז שבט תשפ"ב

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•



יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְכִי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלֹא־מִדֵּי תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל: בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲגֹךְ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:

וְשִׁמּוֹ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלידי לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתָּה אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָד וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁכְתְּךָ בְּבִיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מְצֻוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֲתָכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּכָל לְבַבְכֶם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֶה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִּגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׁדְךָ לְכַהֲמֶתְךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסָרְתֶם וְעִבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה אִף יי בָּכֶם וְעַצֵּר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁכְתְּךָ בְּבִיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אוֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּם אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרִינִי מִקַּבֵּל עָלִי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָּה לְרַעַךְ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֶנָּה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ כְּתוֹרָתְךָ. אֲךָ צְדִיקִים יִרְדּוּ לְשִׁמְךָ וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנִיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קמנים - וגם מבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מותרו או שקבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־יתובות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה תהיה כולו ייחפך ל"חדר ובית של צדקה".

קב.

ויכוח על אותן המדברים לשון הרע והיאך הורגת אף במקום רחוק יותר מכלי זיין:

רְתָמִים: ה אֹיְהִי לִי כִי־גִרְתִּי מִשָּׁד שְׁכֻנָּתִי
עַם־אֹהֲלֵי קָדָר: ו רַבַּת שְׁכֻנָּה־לָּהּ נִפְשִׁי עִם
שׁוֹנֵא שָׁלוֹם: ז אֲנִי־שָׁלוֹם וְכִי אֲדַבֵּר הַמָּה
לְמַלְחָמָה:

א שִׁיר הַמַּעֲלֹת אֶל־יְהוָה בְּצִרְתָּהּ לִי
קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי: ב יְהוָה הִצִּילָה נַפְשִׁי מִשָּׁפֶת־
שָׁקָר מִלְּשׁוֹן רְמִיָּה: ג מַה־יִּתֵּן לָךְ וּמַה־יִּסִּיף לָךְ
לְשׁוֹן רְמִיָּה: ד חֲצִי גִבּוֹר שְׁנוּנִים עִם גִּחְלִי

קבא.

היאך יש מעלה בגן עדן התחתון ומשם עולה לגן עדן העליון והיאך הקב"ה משגיח:

יְהוָה צִלְּךָ עַל־יַד יְמִינֶךָ: ו יוֹמָם הִשְׁמַשׁ לֹא־
יִפְּקֶה וַיִּרַח בְּלִילָהּ: ז יְהוָה יִשְׁמְרֶךָ מִכָּל־רָע
יִשְׁמֹר אֶת־נַפְשְׁךָ: ח יְהוָה יִשְׁמַר־צִאֲתְךָ וּבֹאֲךָ
מִמָּוֶתָה וְעַד־עוֹלָם:

א שִׁיר לַמַּעֲלֹת אֲשָׁא עֲיִנִי אֶל־הַהָרִים מֵאֵין
יבֹא עֲזָרִי: ב עֲזָרִי מֵעַם יְהוָה עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:
ג אֶל־יִתֵּן לַמּוֹט רִגְלְךָ אֶל־יָנוֹם שְׁמֶרְךָ: ד הִנֵּה
לֹא־יָנוֹם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל: ה יְהוָה שְׁמֶרְךָ

אגרות קודש

ב"ה, ג' שבט, תשי"ב

ברוקלין.

שלום וברכה!

בעתו קבלתי מכתבו מטו"ב טבת, וכשהייתי על הציון של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה
נבג"מ זי"ע, הזכרתי את בנו שי ואותו - כבקשתו במכתבו.

המוסגר במכתבו נמסר להכולל חב"ד, ובטח כבר קיבל אישור מהם, ובעתו הרי יגיע אליו ג"כ
הקבלות מאה"ק ת"ו כפי הרשימה, ואשרי חלקו שעלה בידו לפעול ולעשות בענין זה, וגודל הענין אין
צריך ביאור אחרי דברי המלך הוא רבינו הזקן באגרת הקדש שלו ועוד בכמה וכמה מקומות, וע"פ
המבואר שם מובן אשר התעסקות בזה הוא ג"כ צנור וכלי להמשכת וקבלת ברכות השי"ת ובפרט
לבריאות הנכונה שיוכל לקבוע עתים בתורת הנגלה ובתורת החסידות מתוך מנוחת הנפש ומנוחת
הגוף.

ומי"ש הרופא שצריך הוא ע"ז משך זמן, הנה ידוע שעד מהרה ירוץ דברו ובפרט באלו השייכים
לענייני צדקה וחסד, ועיין בלקוטי תורה ס"פ, קרח, ובספר טעמי המצות להצמח צדק מצות ברכת
כהנים.

בענין שאלתו אם יסע לראטשעסטער וכו', הנה לדעתי יחכה איזה זמן כדי לבחון פעולת
התרופות אשר נתנו לו הרופאים דמחנו, וכשיראה הטבה על ידם, הרי אז אין נצרכה הנסיעה
לראטשעסטער.

בברכת בריאות הנכונה - המחכה לבשו"ט.

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב	כא) עין יעקב מסכת יומא	קצו
ב) מזמורי תהלים קכ, קכא	ג	כב) מסכת מועד קטן עם ביאורים	
ג) מאמר ד"ה ואלה המשפטים		מדף יא עד דף יז	קצח
ה) שבת פרשת משפטים, מבה"ח אד"ר, ה'תשי"א	ה	מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	
ד) מאמר ד"ה ויבוא משה בתוך הענן גו'		כג) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים	
ה) שבת פרשת משפטים, מבה"ח אד"ר, ה'תשכ"ה	יד	אדמו"ר הזקן	רכו
ה) שיחת ש"פ משפטים, מברכים החודש		כד) שולחן ערוך הלכות שבת	
אדר ראשון ה'תשי"א	כא	לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן	רכו
ו) שיחת ש"פ משפטים, מברכים החודש		כה) תורה אור לא תהיה משכלה ועקרה	
אדר ראשון, ה'תשכ"ה	כו	אדמו"ר הזקן	רכח
ז) לקוטי-שיחות פרשת משפטים כרך טז, ג	לא	כו) תורת חיים	
ח) לקוטי-שיחות פרשת משפטים כרך טז, ד	לח	אדמו"ר האמצעי	רלב
ט) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח		כז) מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך	
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	מב	אדמו"ר ה"צמח צדק"	רלג
י) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת משפטים	מד	כח) תורת שמואל תרל"ב	
יא) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת משפטים	מה	אדמו"ר מוהר"ש	רלג
יב) שיעורי תהלים לשבוע פרשת משפטים	צ	כט) ספר המאמרים – המשך תער"ב	
שיעורים בספר התניא (מוגה)	יג	אדמו"ר מוהרש"ב	רלד
לשבוע פרשת משפטים	צא	ל) ספר המאמרים – אידיש (מתורגם)	
יד) לוח "היום יום" לשבוע פרשת משפטים	קב	אדמו"ר מוהררי"צ	רלו
טו) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	קה	לא) ספר השיחות ה'תש"ד-ה'תש"ה בלה"ק	
אדמו"ר מוהררי"צ			
שיעורי רמב"ם			
טז) – ג' פרקים ליום, לשבוע פרשת משפטים	קח	לב) ספר הזכרונות פרק צג	רלט
יז) – פרק אחד ליום, לשבוע פרשת משפטים ...	קסה	לג) אגרות קודש	
יח) – ספר המצוות, לשבוע פרשת משפטים	קפז	אדמו"ר מוהררי"צ	רמה
יט) נביאים וכתובים		לד) חומש לקריאה בציבור	רמו
יחזקאל פרק טז, נחמיה פרק יא	קפט	לה) קריאת התורה למנחת שבת-קודש	רנג
כ) משניות – מסכת פאה		לו) לוח זמנים לשבוע פרשת משפטים	רנד
ביאור קהתי	קצא	לז) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	רנה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 נאמר בתחילת פרשת השבוע, פרשת משפטים, שהקדוש־ברוך־הוא אומר
2 למשה רבינו:
3 וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשִּׁים לִפְנֵיהֶם לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִמִּשְׁכַּן
4 וּמִפֶּטֶר אֶת דִּינֵי עֶבֶד עֲבָדִי כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עֲבָדִי גֹי', וְיָדוּעַ
5 הַדִּיּוּק² הַשְׁאֵלָה הַבָּאָה מִדִּיּוּק לְשׁוֹן
6 הַכְּתוּב, דִּלְפָּנֵיהֶם הָאִמּוֹר קוֹדֵם לְכֵן
7 בַּכְּתוּב הוּא לְשׁוֹן רַבִּים, וְהַכּוּנָה
8 הִיא לִפְנֵי כָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם רַבִּים
9 וְאַחֵר כֶּף מִיד בַּהֲמִשְׁךְ הַפְּסוּק
10 כְּתִיב כִּי תִקְנֶה (עֶבֶד עֲבָדִי),
11 בְּלִשׁוֹן יָחִיד וְיֵשׁ לְהַכִּין מִהוּ טַעַם
12 הַשִּׁנּוּי מִלִּשׁוֹן רַבִּים לְלִשׁוֹן יָחִיד?
13 וּמִבּוֹאֵר בְּזֶה³, בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת,
14 דְּכִי תִקְנֶה קָאִי מִכּוּון (לֹא עַל
15 תִּיבַת הַמִּילָה לִפְנֵיהֶם, אֶלָּא)
16 עַל מַה שֶּׁכְּתוּב קוֹדֵם לְכֵן בַּפְּסוּק
17 אֲשֶׁר תִּשִּׁים, דִּהֵינּוּ מִשָּׁה
18 רַבִּינוּ, וְעָלִיו עַל מִשָּׁה רַבִּינוּ שֶׁהוּא
19 יָחִיד נֹאמֵר כִּי תִקְנֶה עֶבֶד
20 עֲבָדִי, בְּלִשׁוֹן יָחִיד, מִשּׁוּם שֶׁהוּא
21 מִשָּׁה רַבִּינוּ הִמְמָשִׁיף דַּעַת הַכֹּהֵן
22 בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל וְכִפִּי
23 שִׁיּוּסָבֵר לְהֵלֵן הַשִּׁיכּוֹת שֶׁל הַמִּשְׁכָּה
24 הַדַּעַת לִנְעִיין 'כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עֲבָדִי'.
25 (ב) וּבִיאֹר הָעִנִּין בְּקֶצֶרָה, וְהִנֵּה כְּתִיב⁴ וְזָרַעְתִּי
26 דִּהֵנָּה כְּתִיב⁴ בְּנִבְנוֹת יִרְמְיָהוּ
27 וְזָרַעְתִּי אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל גֹּי'
28 זָרַע אָדָם וְזָרַע בְּהֵמָה, לִפִּי
29 פֶּשׁוּטוֹ (עַל פִּי 'מִצּוֹרֵת דּוֹד') הַכְּתוּב
30 אֹמֵר שֶׁהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא יִרְבֶּה גַם אֶת
31 בְּנֵי הָאָדָם וְגַם אֶת הַבְּהֵמוֹת וְלֹא תִהְיֶה
32 בָּהֶם מִשְׁכָּלָה וְעִקְרָה, וְהִרְבִּיב יִהְיֶה
33 בְּאוֹפֶן שֶׁל זִרְעָה, כְּמוֹ הַזֹּרֵעַ תְּבוּאָה
34 וְהִיא צוֹמַחַת יוֹתֵר מִמָּה שֶׁזָרַע, וְלִפִּי
35 פְּנִימִיּוֹת הַדְּבָרִים הַפִּירוּשׁ הוּא
36 דְּכָלְלוֹת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
37 לְחַלְקוֹ לִשְׁנֵי סוּגִים, סוּג אֶחָד
38 שֶׁל נִשְׁמוֹת הַנִּקְרָא זָרַע אָדָם וְסוּג
39 שְׁנִי שֶׁל נִשְׁמוֹת הַנִּקְרָא זָרַע בְּהֵמָה,
40 כְּפִי שֶׁמִּמִּשְׁכַּן וּמִפֶּטֶר. זָרַע אָדָם
41 הֵם נִשְׁמוֹת דְּאֲצִילוֹת שֶׁהוֹרֵשׁ

והמקור שלהם הוא בעולם האצילות (העולם העליון והנעלה ביותר מבין
ארבעת העולמות הכלליים של אצילות-בריאה-יצירה-עשיה) שגם בדורות
הראשונים כאשר באופן כללי, הנשמות היו יותר גבוהות מהנשמות של
הדורות האחרונים הִיו נשמות מעולם האצילות הנקראות 'זרע אדם'
מועטים, וזרע בהמה הם
הנשמות דבריהם יצירה
עשיה שהשווה והמקור שלהם הוא
מעולמות שלמטה מעולם האצילות,
אשר כמעט כל הנשמות
בדורותינו אלה למעט יחידי
סגולה הם נשמות בדורגה נמוכה
הנקראות זרע בהמה⁵, שנקראו
בן משום שאין בהם דעת
והכרה באלוהות כמו בהמה שאין בה
דעת. וענינו של משה רבינו
הוא להמשיך דעת והכרת
אלוהות בנשמות הנמוכות
שבבחינת זרע בהמה. כי
משה הוא משבצת
הרועים⁶ כנזכר בנבואת מִיכָה
'והקמתי עליו שבעה רועים' ואמרו
חכמינו ז"ל שהכוונה לשבעה אלו
שרועים ו'מפרנסים' את בני ישראל
בפרנסה רוחנית הממשיכים חיות
ואלקות לכללות נשמות
ישראל שלכן נקראים בשם
רועים, ומשה הוא כללות
כולם, ומשה רבינו כולל בתוכו את
כל שבעת הרועים ונקרא רענא
מהימנא, רועה נאמן דהיינו
שממשיך בהם בבני ישראל
בחינת הדעת, להיותו כיוון
שמשה רבינו עצמו הוא במדרגת
דעת עליון⁷ לכן דווקא משה רבינו
הוא הרועה המפרנס את בני ישראל
בענין הדעת.
(ג) ולהבין זה את ענין המשכת
הדעת בפרטיות יותר, מהו
ההכרח בענין הדעת דוקא⁸,
עם היותו אחד משלשת
המוחקין, והוא האחרון שבבהם.

בס"ד. שבת פרשת משפטים, מברכים החודש אדר ראשון, ה'תשי"א

(הנחה בלתי מוגה)

וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשִּׁים לִפְנֵיהֶם כִּי תִקְנֶה
עֶבֶד עֲבָדִי גֹי¹, וְיָדוּעַ הַדִּיּוּק², דִּלְפָּנֵיהֶם
הוּא לְשׁוֹן רַבִּים, וְאַחֵר כֶּף כְּתִיב כִּי תִקְנֶה, בְּלִשׁוֹן
יָחִיד. וּמִבּוֹאֵר בְּזֶה³, דְּכִי תִקְנֶה קָאִי (לֹא עַל תִּיבַת
לִפְנֵיהֶם, אֶלָּא) עַל מַה שֶּׁכְּתוּב אֲשֶׁר תִּשִּׁים, דִּהֵינּוּ
מִשָּׁה רַבִּינוּ, וְעָלִיו נֹאמֵר כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עֲבָדִי,
מִשּׁוּם שֶׁהוּא הִמְמָשִׁיף דַּעַת בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל.

(ב) וּבִיאֹר הָעִנִּין בְּקֶצֶרָה, דִּהֵנָּה כְּתִיב⁴ וְזָרַעְתִּי
אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל גֹּי' זָרַע אָדָם וְזָרַע
בְּהֵמָה, דְּכָלְלוֹת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל נְחָלְקוּ לִשְׁנֵי
סוּגִים, זָרַע אָדָם וְזָרַע בְּהֵמָה. זָרַע אָדָם הֵם
נִשְׁמוֹת דְּאֲצִילוֹת שֶׁגַם בְּדוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים הָיוּ
מוֹעָטִים, וְזָרַע בְּהֵמָה הֵם הַנִּשְׁמוֹת דְּבִרְיָאָה
יְצִירָה עֲשִׂיָּה, אֲשֶׁר כְּמַעַט כָּל הַנִּשְׁמוֹת בְּדוֹרוֹתֵינוּ
אֵלֶּה הֵם זָרַע בְּהֵמָה⁵, שֶׁנִּקְרָאוּ בֶּן מִשּׁוּם שֶׁאֵין
בָּהֶם דַּעַת. וְעָנִינוּ שֶׁל מִשָּׁה רַבִּינוּ הוּא לְהַמְשִׁיךְ
דַּעַת בְּנִשְׁמוֹת שֶׁבְּבִחִינַת זָרַע בְּהֵמָה. כִּי מִשָּׁה
הוּא מְשַׁבְּצַת הָרֹעִים⁶ הַמְמָשִׁיכִים חַיּוֹת וְאַלְקוֹת
לְכָלְלוֹת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּכֵן נִקְרָאִים בְּשֵׁם
רֹעִים, וּמִשָּׁה הוּא כָּלְלוֹת כּוֹלֵם, וְנִקְרָא רַעֲיָא
מִהֵימָנָא, דִּהֵינּוּ שֶׁמִּמִּשְׁכַּן בָּהֶם בְּחִינַת הַדַּעַת,
לְהִיּוֹתוֹ בְּמַדְרִיגַת דַּעַת עָלִיון⁷.

(ג) וּלְהַבִּין זֶה בְּפֶרֶטִיּוֹת יוֹתֵר, מַהוּ הַהִכָּרַח
בְּעִנִּין הַדַּעַת דּוֹקָא⁸, עִם הִיּוֹתוֹ
אֶחָד מִשְׁלֶשֶׁת הַמוֹחִין, וְהוּא הָאַחֲרוֹן שֶׁבָּהֶם.

(1) ריש פרשתנו. (2) תו"א ריש פרשתנו (עד, ג). תו"ח שם תט, א. מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' רמז ואילך. סהמ"צ להצ"צ מצות דין עבד עברי פ"א (דרמ"צ פ, א). ועוד. (3) בכלל הבא לקמן – ראה דרושים שבהערה הקודמת. (4) ירמי' לא, כו. (5) תו"א שם. "והוא מיוסד על מש"כ בזהר ח"ב ר"פ משפטים (צד, סע"ב). ראה רמ"ז שם". תורת מנחם – התוועדויות ח"ז ע' 305. סה"מ מלוקט ח"א ע' לו. עיי"ש וש"נ. (6) סוכה נב, ב. (7) תניא רפמ"ב. (8) בכ"ז – ראה סה"מ עת"ר ס"ע קיד

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **שָׁבָהָם** וכיוון שהדעת הוא רק אחד משלושת המוחין, חכמה, בינה ודעת,
- 2 ומבין השלוש, הדעת הוא האחרון, ואם כן לכאורה מה הצורך וההכרח בעניין
- 3 הדעת דווקא ולא די בחכמה ובינה?
- 4 **הִנֵּה מַעֲלַת הַדַּעַת הִיא שָׁעַל יָדוֹ** חלק הדעת שבמוחין **דְּוָקָא** ולא
- 5 על ידי חכמה ובינה בלבד **נַעֲשִׂית**
- 6 **הוֹלֶדֶת הַמַּדּוֹת** הרגש שנוצר על
- 7 ידי השכל. **וְכַמְבוֹאֵר בַּתִּנְיָא⁹**,
- 8 **שָׁאֵם לֹא יִקְשֹׁר הָאָדָם אֶת**
- 9 **דַּעְתּוֹ** להתבוננות בגדולת ה' ויתחבר
- 10 לכך באופן שהעניין יהיה נוגע לו
- 11 וקורב לו אישית **וְיִתְקַע מַחְשְׁבָתוֹ**
- 12 **בַּחוּזָק כּו', הָרִי אָף שֵׁישׁ בּו'**
- 13 באדם זה **עֲנִין הַחֲכָמָה וְהַבִּינָה**
- 14 והבנה טובה ועמוקה **בַּגְּדוּלַת ה'**,
- 15 **מִפֶּל מְקוֹם, לֹא יוֹלִיד בְּנַפְשׁוֹ**
- 16 רגשות של **יִרְאָה וְאַהֲבָה**
- 17 **אַמִּיתִית כִּי אִם דְּמִיוֹנוֹת שְׂוֹא,**
- 18 **וְעַל כֵּן הַדַּעַת** דווקא, יותר
- 19 מהחכמה והבינה **הוא קִיּוֹם**
- 20 **הַמַּדּוֹת וְחִיּוּתָן וְהוּא הַדַּעַת**
- 21 **כּוֹלֵל חֶסֶד וְגִבּוּרָה, פִּירוּשׁ:**
- 22 **אַהֲבָה** שנובעת ממידת החסד
- 23 **וְעֲנִיפָהּ** ושאר המידות שהן
- 24 הסתעפויות של רגש האהבה **וְיִרְאָה**
- 25 **וְעֲנִיפָהּ** ושאר המידות שהן
- 26 הסתעפויות של מידת היראה.
- 27 **וְלָכֵן¹⁰** בגלל החשיבות הגדולה של
- 28 עניין הדעת שבמוחין **הַקָּטָן שְׁעִדִין**
- 29 לא מלא לו שלוש עשרה שנים **אָף**
- 30 **אִם הוּא בֶר שָׁכַל וְאַפִּילוּ בֶר**
- 31 **שָׁכַל חֲרִיף** יותר מהרגיל, היינו
- 32 שיש בו את החכמה ואת הבינה
- 33 במעלה גדולה **מִפֶּל מְקוֹם, בְּכַל**
- 34 זאת, למרות חכמתו והבנתו, **לֹא חָל**
- 35 **עָלָיו** על הקטן **הַחַיִּיב**
- 36 **וְהָאֲחֵרִיּוֹת דְּתוֹרָה וּמִצְוֹת,**
- 37 **לֹא בְקִיּוֹם מִצְוֹת עֲשֵׂה וְלֹא בְשִׁמִּירַת מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה,**
- 38 בשניהם איננו מוגדר כחייב במצוות **כִּי כָל**
- 39 עוד הוא קטן איננו בן דעת, **דְּאָף שִׁיּוּדַע וּמִבִּין כּו'** ואפילו אם שכלו
- 40 חריף, **מִפֶּל מְקוֹם, חֶסֶר אֲצָלוֹ עֲנִין הַדַּעַת, שִׁיְהִיָּה הַדְּבָר נּוֹגֵעַ**
- 41 **לוֹ** שיהיה אכפת לו **לְהִתְנַהֵּג בֵּן (עַר זָאֵל וְוַעֲרָן אַזּוּי)** שהוא ייעשה
- 42 כך, כפי שמתחייב מהציוויים על מצוות עשה ומצוות לא-תעשה), וכפי
- 43 שיוסבר עוד להלן בחשיבות ומעלת עניין הדעת.

- 44 **וְהַעֲנִין הוּא, דְּהִנֵּה מוֹחַ הַחֲכָמָה שְׁהוּא רִאשִׁית הַשָּׁכַל** השלב
- 45 הראשון בהתפתחות רעיון שכלי, ההברקה הראשונית **(וְלִמְעֵלָה מְזָה**
- 46 **בְּמָקוֹם יוֹתֵר נַעֲלָה וְיוֹתֵר עֲמוּק בְּנַפֶּשׁ הָאָדָם יִשְׁנּוּ עֲנִין הַחֲכָמָה שְׁהוּא**
- 47 **מְקוֹר הַשָּׁכַל** שממנו השכל נובע, **אָף מֶה שְׁנוֹגֵעַ לַעֲבוּדָה מֶה**
- 48 שחשוב בעניין החכמה לגבי עבודת ה'
- 49 ('הולדת' מידות ורגשות של אהבת ה'
- 50 ויראת ה' על ידי התבוננות שכלית
- 51 בגדולת ה' שזהו עיקר עבודת המוח
- 52 והלב) **הוּא עֲנִין רִאשִׁית**
- 53 **הַשָּׁכַל, נִקְוֶדֶת הַחֲכָמָה,**
- 54 התחלת הרעיון השכלי שהיא באופן
- 55 של נקודה בלבד, לפני התגלות
- 56 הפרטים **הַנִּקְרָא הַנְּחָה), יֵשׁ**
- 57 בראשית השכל כפי שהיא בחכמה **כּו'**
- 58 **הַפְּרָטִים שְׁבִשְׁכָל** יבואו לידי
- 59 גילוי בהמשך התהליך של התפתחות
- 60 והתגלות הרעיון השכלי, **אַלָּא שְׁהֵם**
- 61 הפרטים **כְּלוּלִים** בשלב זה
- 62 **בְּנִקְוֶדַת הַשָּׁכַל, וְכֵן יֵשׁ שֵׁם**
- 63 בחכמה, ראשית השכל **גַּם הַנְּטִיּוֹת**
- 64 של השכל **לְחֶסֶד אוֹ לְגִבּוּרָה,**
- 65 היינו שכאשר אדם מתבונן ביוקר
- 66 האלוקות, ההתבוננות מביאה אהבת ה'
- 67 וכאשר הוא מתבונן כמה הקדוש-
- 68 ברוך-הוא נורא, ההתבוננות מביאה
- 69 יראת ה', ונטייה זו של השכל לחסד
- 70 המביאה אהבה או לגבורה המביאה
- 71 יראה, קיימת בגלוי בשלבים מאוחרים
- 72 יותר של השכל אבל הנטייה קיימת
- 73 בעצם כבר בראשית השכל, בחכמה,
- 74 **אַלָּא שְׁהֵם** הנטיות לחסד ולגבורה
- 75 **בְּהֶעָלֶם.**
- 76 **וְעֲנִין הַבִּינָה** חלק המוחין שלאחר
- 77 נקודת החכמה **הוּא פִירוּט** והרחבת
- 78 והסתעפות **הַעֲנִינִים הַכְּלוּלִים**
- 79 **בְּנִקְוֶדַת הַחֲכָמָה, וְגִילּוּי**
- 80 **הַנְּטִיּוֹת לְחֶסֶד אוֹ לְגִבּוּרָה וְכּו'** הנמצאות בחכמה בהעלם. **אַבְל**
- 81 **עֲדִיין** גם אחרי הרחבת נקודת העניין וגילוי הנטיות לחסד או לגבורה בבניה,
- 82 עדיין **יְכוּלִים הַעֲנִינִים לְהִשְׁתַּנּוֹת בְּנִקְל מִצַּד אֶחָד לְמִשְׁנָהוּ**
- 83 וגם אם כבר התפתחה נטייה לחסד, למשל, הדבר יכול להשתנות בנקל, על
- 84 ידי הבנה של היבט נוסף בעניין וכדומה, לנטייה לגבורה שהיא קו שונה
- 85 והפכי. **אָף עֲנִין הַדַּעַת הוּא מְלִשּׁוֹן הַתְּקַשְׁרוֹת** של האדם אל הדבר
- 86 **וְהַפְּרָה** בהירה ופנימית של האדם בדבר **וְהִרְגָּשָׁה** של האדם לדבר,

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁהֵם הַתִּקְשָׁרוֹת, הַחֲכֵרָה וְהַהֲרָגָה שֶׁלֹּא מִדְּרִיגוֹת בְּדַעַת זֶה
- 2 לְמַעַלְהָ מִזֶּה לִּפְי סֹדֶר שֶׁל מַלְמֻטָּה לְמַעַל. דְּבַתְּחִילָה בְּשֹׁלֵב רֹאשׁוֹן
- 3 שֶׁל הַדַּעַת, הָאִדָּם מִקְשָׁר עֲצָמוֹ עִם הָעֵנִין עַד שֶׁהֵעֵנִין נִוְגַע לֹו וְאִכְפַּת
- 4 לֹו אִשִּׁית, וְעַל יְדֵי זֶה כְּתוּצָה מִהַתִּקְשָׁרוֹת הוּא בָּא לְיַד הַכָּרָה
- 5 בְּהֵעֵנִין שׁוּאָה לְמַעַל מִהַתִּקְשָׁרוֹת,
- 6 וְעַד שֶׁבָּא לְהַרְגֶּשָׁה שְׁהֵא
- 7 לְמַעַל מִהַכְרָה, הֵיִינוּ שֶׁהַכְרָתוֹ
- 8 שֶׁל הָאִדָּם בְּעֵנִין זֶה שְׁאוֹתוֹ הוּא לֹא
- 9 רַק מִבֵּין אֵלָּא גַם 'יֹדַע' וּמִקְשָׁר בֹּו
- 10 הֵיִא הַכְרָה בְּתוֹקֶף כָּל כֶּף עַד
- 11 שְׁאִין זֶה רַק הַכְרָה בְּמוֹחַ הַכְרָה
- 12 שְׁכִלִית, אֶלָּא שְׁמֶרְגִישׁ גַּם בְּלִבּוֹ
- 13 שֶׁכֶּף כִּפִּי שְׁהוּא מִבֵּין בְּשִׁכְלוֹ הוּא
- 14 הָעֵנִין. וְכִשְׁבָּא לְמַצֵּב זֶה
- 15 שֶׁהֵעֵנִין הַשְׁכִּיל נִוְגַע לֹו כָּל כֶּךְ עַד
- 16 שְׁהוּא נִרְגַּשׁ בְּלִיבֹו אֲזִי יוֹדְעִים
- 17 כֶּכֶר מַעֲמָדוֹ וּמַצֵּבֹו כֹּו' (בָּא
- 18 וְאִם עַר הָאֵלֶּט בְּמָה הוּא אוֹחֹו
- 19 אוֹן וְוֹא עַר הָאֵט זִיךְ
- 20 אֶפְגַּעֲשִׁטְעֶלֶט וְהִיכֵן הוּא נַעֲצֵר,
- 21 הֵיִינוּ בְּאִיזָה עֵנִין וּבְאִיזָה מַצֵּב הוּא
- 22 עֹומֵד כַּעַת).
- 23 וְזֶהוּ הַהִפְרָשׁ בֵּין הַנְּשָׁמוֹת
- 24 דְּאֶצִּילוֹת נִשְׁמוֹת שְׁשׁוֹרֶשׁן וּמִקְוֶרן
- 25 הוּא מַעֲלוֹם הָאֶצִּילוֹת שְׁהֵם מְזַרַע
- 26 אֲדָם וְהַנְּשָׁמוֹת דְּבִרְיָאָה
- 27 יִצִּירָה עֲשִׂיָּה נִשְׁמוֹת שְׁשׁוֹרֶשׁן הוּא
- 28 מֵאֵחַד מִשְׁלוֹשׁ הַעֲלֻמוֹת בְּרִיאַת־יִצִּירָה
- 29 עֲשִׂיָּה שְׁלֻמְטָה מַעֲלוֹם הָאֶצִּילוֹת שְׁהֵם
- 30 מְזַרַע בְּהִמָּה, כְּנוֹזֵכֶר לַעִיל,
- 31 דְּבַעֲוֹלָמוֹת בְּרִיאַת־יִצִּירָה
- 32 עֲשִׂיָּה, הַבִּיטוּל שֶׁל הַעֲוֹלָמוֹת
- 33 וְהַנְּבִרָאִים לֵאלֻקוֹת הוּא רַק בִּיטוּל
- 34 הָיִשׁ, בִּיטוּל שֶׁל הִישׁוֹת הַעֲצָמִית,
- 35 אֲבָל לֹא בִיטוּל מִחוּלַּת הַנִּקְרָא 'בִּיטוּל
- 36 בְּמַצִּיאוֹת', הֵיִינוּ שֶׁהֵגַם שִׁישְׁנוֹ
- 37 אֶצֶל הַנִּשְׁמוֹת וְהַנְּבִרָאִים שְׁבַעֲוֹלָמוֹת
- 38 בְּרִיאַת־יִצִּירָה־עֲשִׂיָּה עֵנִין הַהֲשָׁגָה
- 39 וְהַחֲבֵנָה בְּאֶלְקוֹת בְּשִׁכְלִי,
- 40 וְיוֹדְעִים שֶׁכֶּף צָרִיךְ לְהִיֹּות
- 41 כֹּו', וְהַחֲבֵנָה וְהַהֲרָגָה בְּאֶלְקוֹת מַחִיִּיבַת לְהַחֲבִטֵּל לֵאלֻקוֹת וּמִבִּיאָה לְיַד
- 42 מִסְקָנָה הַבִּיטוּל צָרִיךְ לְהִיֹּות בִּיטוּל מִחוּלַּת מְקוֹם, בְּנוֹגַע לְפֹועֵל
- 43 כְּסוּפֹו שֶׁל דְּבַר, לְמַעַשֶׁה הִנֵּה הַבִּיטוּל שֶׁל נְבִרָאִים וְנִשְׁמוֹת אֵלֹו לֵאלֻקוֹת
- 44 הוּא לֹא בִיטוּל מִחוּלַּת שֶׁל 'בִּיטוּל בְּמַצִּיאוֹת' אֵלָּא רַק בִּיטוּל הָיִשׁ

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ד) אָמַנְם¹³ עֲדִין גַּם לאחר שנתבאר שמשח רבינו הוא הממשיך 'דעת'
2 לנשמות שהן בבחינת 'זרע בהמה' צָרִיף לְהַבִּין, אִיף אָפְשָׁר
3 לְהַמְשִׁיף בְּנִשְׁמוֹת דְּזֶרַע בְּהֵמָה בְּחִינַת הַדַּעַת שְׁשִׁיף לְזֶרַע
4 אָדָם דְּזֶקָא כפי שהוסבר לעיל שענין הדעת באלוקות נמצא דווקא
5 בנשמות דאצילות הנקראות 'זרע'
6 אדם?
7 אף על זה כתיב בפסוק זה כי
8 תִּקְנֶה עֶבֶד עֲבָרִי, דְּעֲבָרִי הוּא
9 שם שניתן לבני ישראל על שם
10 הכתוב בספר יהושע בַּעֲבָר הַנֶּהָר
11 יֵשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם¹⁴, ר'עבר הנהר'
12 הֵינִי לְמַעַל מִבְּחִינַת נֶהָר. מִבְּחִינַת נֶהָר. דְּבִבְחִינַת הַנֶּהָר כְּתִיב¹⁵
13 דְּבִבְחִינַת הַנֶּהָר עֲצֻמו
14 כְּתִיב¹⁵ בתורה לגבי גן עדן וְנֶהָר
15 יוֹצֵא מַעַדָּן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגֵּן
16 וּמִשָּׁם יִפְרֹד הַנָּהָר לֵאֲרֵבֶּעָה רִאשִׁים
17 גו', שְׁמֹנֶה מוֹכֵן שְׁבִיחִינַת
18 הַנֶּהָר עֲצֻמו הִיא לְמַעַלָּה
19 מִבְּחִינַת וּמִשָּׁם יִפְרֹד, כְּלוּמֹר,
20 הַנָּהָר עֲצֻמו יוֹתֵר נִעְלָה מִהַסְתַּעֲפוּיּוֹת
21 שֶׁלֹּא אָמַנְם בְּחִינַת עֶבֶר הַנֶּהָר
22 הִיא לְמַעַלָּה גַּם אִפִּילוּ מִבְּחִינַת
23 נֶהָר. וְזֶהוּ הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי בַּפִּסּוּק
24 בַּעֲבָר הַנֶּהָר יֵשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם,
25 שְׁכָל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, גַּם אִפִּילוּ
26 הַנִּשְׁמוֹת שְׁבִיחִינַת זֶרַע
27 בְּהֵמָה וְלֹא רק הַנִּשְׁמוֹת הַגְּבוּהוֹת
28 שֶׁהן בְּבִחִינַת 'זרע אדם', הִנֵּה
29 שְׁרָשָׁם הוּא בְּבִחִינַת עֶבֶר
30 הַנֶּהָר שְׁלִמַעַלָּה אִפִּילוּ
31 מִבְּחִינַת נֶהָר, וּבִהְיוֹתָם שָׁם
32 כֹּאשֶׁר הַנִּשְׁמוֹת נִמְצְאוֹת בְּשׁוֹרֶשׁן
33 הַעֲלִיץ הַנִּעְלָה, 'עבר הנהר', יֵשׁ לָהֶם
34 דַּעַת גְּדוֹל מֵאֹד, וְלָזֶן גַּם לֵאחֹר
35 שִׁירָדוֹ לִהְיוֹת נִשְׁמוֹת יוֹתֵר נִמּוּכּוֹת,
36 נִשְׁמוֹת שֶׁל עוֹלָמוֹת בְּרִיאַת־הַיְצִירָה
37 עֲשִׂיָּה וְלֹא נִשְׁמוֹת דִּאֲצִילוֹת אָפְשָׁר
38 לְהַמְשִׁיף גַּם בָּהֶם וְלֹא רק
39 בְּנִשְׁמוֹת שֶׁל 'זרע אדם', נִשְׁמוֹת
40 דִּאֲצִילוֹת עֲנִין הַדַּעַת.
41 וְזֶהוּ מֵה שֶׁכְּתוּב כֹּאן בְּעִנְיִן זֶה כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עֲבָרִי, כִּי תִקְנֶה
42 דְּיִיקָא, הַכְּתוּב מִדִּיק וְאוֹמֵר בַּקֶּשֶׁר זֶה לִשּׁוֹן קִנְיִן שֶׁהִקְנִין אֵינִי
- הַיּוֹנוֹת הַתְּהוּמוֹת וַיִּצִּירָהּ שֶׁל דְּבָר חֲדָשׁ שֶׁלֹּא הָיָה קִיָּם קוֹדֶם לָכֵן, וְגַם
וְקִנְיִין הוּא אִפִּילוּ לֹא שִׁנּוּי בְּמַהוּת הַדְּבָר שֶׁנִּשְׁאָר בְּמַהוּתוֹ כְּמוֹ לִפְנֵי
הַמְכִּירָה, אֲלָא כֹל עֲנִינֵנו שֶׁל קִנְיִין הוּא רַק יִצְיָאָה מִרְשׁוֹת הַמוֹכֵר
וּמִעֵבֶר לִרְשׁוֹת הַלּוֹקָח הַקּוֹנֶה אֶת הַדְּבָר מִהַמוֹכֵר, וְכֵן הוּא בְּעִנְיָן
הַמְשָׁכַת הַדַּעַת בִּאלוּקוֹת
בְּנִשְׁמוֹת דְּזֶרַע בְּהֵמָה, שְׁאִין
זֶה שִׁנּוּי בְּעֵצָם מִצִּיּוֹתָם וְגַם
לֹא הַתְּהוּמוֹת דְּבָר חֲדָשׁ לְגַמְרִי שֶׁלֹּא הָיָה
בָּהֶם קוֹדֶם לָכֵן, אֲלָא רַק גִּילּוּי שֶׁל
הַהֶעֱלָם שִׁשְׁנֵנוּ בָּהֶם כְּכֹר מִצֹּד
שְׁרָשָׁם בְּבִחִינַת עֶבֶר הַנֶּהָר
וְלִכֵּן הַדְּבָר נִמְשָׁל לְקִנְיִין שֶׁהוּא מִעֵבֶר
מִרְשׁוֹת לִרְשׁוֹת מִבְּלִי לִפְעוּל דְּבָר
שִׁנּוּי מַהוּתִי וּמִבְּלִי לִיצוּר דְּבָר חֲדָשׁ
שֶׁלֹּא הָיָה קִיָּם קוֹדֶם הַקִּנְיִין.
וְעִנְיָן זֶה שֶׁל הַמְשָׁכַת הַדַּעַת
בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי גִילּוּי הַדַּעַת
שִׁינָּה אֲצֵלֶם בַּהֶעֱלָם מִצֹּד שׁוֹרֶשׁם
מִ'עֵבֶר הַנָּהָר' נִצְעָשָׁה עַל יְדֵי
מִשָּׁה דְּזֶקָא, כִּי, גַּם מִשָּׁה
עֲצֻמו הוּא מִמְּדִרְיָגָה זֹו (דְּעֲבָר
הַנֶּהָר), שְׁזָהוּ שְׁנִקְרָא מִשָּׁה
עַל שָׁם כִּי מִן הַמֵּיִם
מְשִׁיתִיהוּ¹⁶, שְׁשִׁרְשׁוּ מִן
הַמֵּיִם מְשִׁמִּיטָה הָרֵאשׁוֹנָה¹⁷
וְכִיוּן שֶׁהִשְׁוֹשׁ שֶׁל מִשָּׁה עֲצֻמו הוּא
מִהַמֵּיִם, הָרִי זֶה מִלְמַד עַל שִׁיכּוּתוֹ
לְבִחִינַת 'עֵבֶר הַנָּהָר'.
וְעוֹד זֹאת, בְּשִׁיכּוּתוֹ שֶׁל מִשָּׁה רִבְנו
לְגִילּוּי וְהַמְשָׁכַת הַדַּעַת בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
יֵשׁ עֲנִיִן נוסף, שֶׁעֲנִין הַמֵּיִם לֹא
נִרְמָז בְּשִׁמּוֹ, אֲלָא רַק
מְשִׁיתִיהוּ, שְׁהִיא הַמְשָׁכְתוֹ מִן
הַמֵּיִם, הַשֵּׁם 'מִשָּׁה' נִקְרָא עַל שֵׁם מִן
הַמֵּיִם מְשִׁיתִיהוּ, הֵינִי שְׁאִין זֶה שֵׁם
שֶׁקְשׁוֹר יִשְׁרוֹת לְמֵיִם אֵלָּא עַל שֵׁם
מְשִׁיכּוֹתוֹ וּמְשִׁיתוֹ מִהַמֵּיִם אֶל מַחוּץ
לְמֵיִם, וְטַעַם הַדְּבָר לְפִי הַמְשָׁמְעוֹת
הַפְּנִימִית הוּא לְפִי שְׁמֵיִם רוֹמָז
לְבִחִינַת הַחֲכָמָה, וְאִילוּ
שְׁרָשׁוּ שֶׁל מִשָּׁה שִׁיזָא מִהַמֵּיִם וְהַתְּעַלָּה מִהַמֵּיִם הוּא לְמַעַלָּה
מִהַקֶּשֶׁר שֶׁל מִשָּׁה לְדִרְגַּת הֶאֱלֻקוֹת

(13) בהבא לקמן ראה תו"א שם עה, ד ואילך. תו"ח שם תיא, א ואילך. מאמרי אדה"ז שם ע' רנו ואילך. סהמ"צ להצ"צ שם פב, ב. (14) יהושע כד, ב. (15) בראשית ב, י. (16) שמות ב, י. וראה בכ"ז דרושים שבהערה 13. בהנסמן בהערה הבאה. (17) תו"א שם עו, סע"ב ואילך. תו"ח שם תיב, א. מאמרי אדה"ז שם ע' רסב ואילך. וראה תו"א שמות נא, ד. תו"ח שמות נט, א ואילך. (18) כ"ה בזכרון אחדים (המו"ז).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שלמעלה מבחינת החכמה **מוֹכֵן שְׁמִשָּׁה** עצמו **הוא לְמַעַלָּה גַם**
2 **מִהַנְשָׁמוֹת דְּזָרַע אָדָם**, נשמות דאצילות שקשורות לעניין החכמה (על
3 פי חלוקת ארבע העולמות לעשר הספירות, אצילות – חכמה, בריאה – בינה,
4 יצירה – המידות, עשייה – מלכות) **וְלָכֵן בָּכָחוֹ** של משה **לְהַמְשִׁיךְ דַּעַת**

5 **גַם אִפִּילוּ בְּנִשְׁמוֹת דְּזָרַע בְּהֶמָּה**

6 שמצד עצמן אין להן (בגילוי) דעת
7 באלוקות, **לְהִיּוֹתוֹ** כי משה עצמו
8 **הוא לְמַעַלָּה מִהַהֲגִבּוֹלוֹת דְּזָרַע**
9 **אָדָם וְזָרַע בְּהֶמָּה**¹⁹, כי מאחר
10 שמושה נעלה הן מהנשמות ד'זרע אדם'
11 והן מהנשמות ד'זרע בהמה', הרי לגביו
12 הברלי הדרגות בין שני סוגי הנשמות
13 לא תופסים מקום והוא יכול להשפיע
14 דעת באלוקות גם לנשמות שבבחינת
15 'זרע בהמה'.

16 **אֵף עַדִּיין** גם לאחר שנתבאר כיצד
17 משה רבנו משפיע את עניין הדעת
18 בנשמות של 'זרע בהמה' **צָרִיךְ**
19 **לְהַבִּין, דְּהֵנָּה, כֵּל זֶה** המבואר
20 לעיל על מעלת נשמות ישראל, בכל
21 הדרגות, **הוא מַצֵּד הַנְּשָׁמָה,**
22 **דְּכִיּוֹן שְׁשָׁרְשָׁה** של כל נשמה
23 **מִבְּחִינַת עֶבֶר הַנֶּהָר** שהיא דרגה
24 נעלית **כְּנֻזְכָּר לְעִיל**, וכאשר הנשמה
25 נמצאת בשורשה הנעלה יש לכל
26 הנשמות 'דעת גדול מאד' **לָכֵן**
27 **אֶפְשָׁר לְהַמְשִׁיךְ בָּהּ** בכל נשמה
28 **בְּחִינַת הַדַּעַת, אָבֵל הָרִי הָעֵנָן**
29 **דְּמִתָּן תּוֹרָה** והכתוב 'ואלה
30 המשפטים... כי תקנה עבד עברי' נאמר
31 בהמשך למתן תורה **הוא לְנִשְׁמוֹת**
32 **בְּגוֹפִים דְּוָקָא, וְעִיקָר הַכּוּוֹנָה**

33 **בְּהַמְשַׁכַּת הַדַּעַת לְיִשְׂרָאֵל** היא **לְהַמְשִׁיךְ בְּחִינַת הַדַּעַת**
34 **בְּנִשְׁמוֹת כָּפִי שְׁנַתְּלַבְּשׁוּ בְּגוֹפִים, וְאִיךְ יוֹמְשִׁיךְ עֵנָן הַדַּעַת**
35 **גַם מַצֵּד גּוֹף הָאָדָם** ולא רק מצד הנשמה שיש לה שורש נעלה ביותר?
36 **אֵף הָעֵנָן** הוא, **שֶׁגַם הַגּוֹף שָׂרֵשׁ מִבְּחִינָה נַעֲלִית** וגבוהה זו
37 הנקראת 'עבר הנהר', **שְׁהָרִי שָׂרֵשׁ הַגּוֹף** למעלה באלוקות **הוא**
38 **מִרְפָּ"ח נִיצוּצֵין דְּעוֹלָם הַתְּהוֹ, שֶׁהוּא שְׁמִיטָה רִאשׁוֹנָה,**
39 **אֶלָּא שַׁעַל יְדֵי שְׁבִירַת הַפְּלִים נָפֵל לְמִטָּה בְּיוֹתֵר**²⁰, וכפי
40 שמבואר ב'דרך מצותיך' לאדמו"ר ה'צמח צדק': 'על-דרך מה שכתב בספר
41 התמונה דהאי עלמא הוא בחינת שמיטה שנייה, שמיטת הפחד, ולכן היה בו
42 חורבן בית המקדש וצרות רבות. ומקודם היה שמיטה ראשונה, ונקראת
43 שמיטת החסד, והיו בני אדם במעלה יתירה כמלאכים. ולכן פתחה התורה
44 בבי"ח, בבראשית, לומר שהוא שמיטה שניה. ושני נשמות לבד נמשכו

45 משמיטה ראשונה לתקן שמיטה זו, והם חנוך ומשה. כי בחנוך נאמר "ויתהלך
46 חנוך את האלוהים", שכבר נתהלך פעם אחת בשמיטה ראשונה, ובמשה כתיב
47 "מן המים משיתיהו", משמיטת החסד הנקרא מים. והנה באמת על פי קבלת
48 הארז"ל יציבא מילתא, אך לא כמו שכתב בספר הנ"ל שהיה עולם ממש
49 כעולם הזה, אלא העניין הוא שהוא
50 עניין "עולם התוהו" שהיה לפני
51 התיקון... ונשברו הכלים ואחר כך
52 נעשה "עולם התיקון" (עד כאן מידרך
53 מצותיך).

54 ונקודת העניין בקצרה היא כמבואר
55 בקבלה וחסידות שהחילוק בין עולם
56 התוהו לעולם התיקון הוא שבעולם
57 התוהו היו "אורות מרובים וכלים
58 מועטים" ובתיקון היו "כלים מרובים
59 ואורות מועטים" (ביאור הדברים:
60 האורות מופשטים, ועל-ידי הכלים
61 באים האורות בציור ותפיסה, כמו
62 סבא שכלית הבאה לידי גילוי
63 באמצעות "אותיות" (מילים) שמצד
64 אחד המילים מגלות את הסבא, שהרי
65 על ידי המילים ניתן לתפוס את
66 הסבא, אך לאידך האותיות מגבילות
67 את הסבא, ולכן לא ניתן לבטא
68 במילים את כל עומק הסבא. ולכן
69 עולם התוהו הוא ריבוי והתפשטות
70 האור – תנועה של חסד, ואילו עולם
71 התיקון הוא מיעוט וצמצום האור –
72 גבורה. וזהו הפירוש בדברי ספר
73 התמונה לפי הארז"ל, שהשמיטה
74 הראשונה (תוהו) היא שמיטת החסד
75 (תוהו), והשמיטה השנייה (תיקון) היא
76 שמיטת הפחד (גבורה, תיקון). וכיוון
77 שבעולם התוהו היו "אורות מרובים וכלים מועטים" הייתה "שבירת הכלים"
78 ועל פי תורת הסוד, ב"שבירת הכלים" נפלו רפ"ח (288) ניצוצי קדושה
79 שאותם צריך לתקן ולברר.

80 **וְכִיּוֹן שְׁשָׁרְשׁוּ** של הגוף היהודי **הוא בְּבְחִינַת שְׁמִיטָה**
81 **הִרְאשׁוֹנָה, מַעֲבֵר הַנֶּהָר, לָכֵן אֶפְשָׁר לְהַמְשִׁיךְ בּוֹ** בנף, היינו
82 בנשמה כפי שהתלבשה בנף, ולא רק בנשמה מצד עצמה, **בְּחִינַת דַּעַת**
83 **באלוקות, עַל יְדֵי מִשָּׁה, שֶׁגַם הוּא** משה רבינו עצמו **בְּמִדְרֵיגָה זו**
84 **שֶׁל 'עבר הנהר', כְּנֻזְכָּר לְעִיל.**

85 **(ה) אֲמָנָם מְלִשׁוֹן הַכְּתוּב וְאֵלֶּה הַמְּשָׁפְטִים אֲשֶׁר תִּשִּׂים**
86 **לְפָנֵיהֶם, לְפָנֵיהֶם סֵתָם** מבלי לפרט למי מבני ישראל הכוונה, **מִשְׁמַע**
87 **שְׁעֵנֵין זֶה** של 'כי תקנה עבד עברי' שהוא המשכת הדעת באלוקות **קָאִי**
88 **מכוון עַל כְּלָלוֹת יִשְׂרָאֵל, הֵינֵנו, לֹא רַק הַנְּשָׁמוֹת** הנמוכות

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

45 הכרה שמבוססת על הבנה ובאה בעקבות ההבנה אלא הכרה שיסודה למעלה
46 מהשכל, וְעַל זֶה על בחינת הדעת הנעלית, שלמעלה מהבנה והשגה
47 והשכלה, אָמְרוּ²² תְּכִלִּית הַיְדִיעָה שְׁלֹא גִדְעָה, היינו שהידיעה
48 הנעלית ביותר היא 'שלא נדעך', דעת שלמעלה מהשכל, דְּהִינּוּ הַכֶּרֶת
49 הָעֶצֶם כמבואר לעיל.

50 וּבְחִינָה נְעִלִית זוּ דִּדְעַת 'הכרת
51 העצם' צָרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ גַּם
52 בְּנִשְׁמוֹת דְּזֶרַע אָדָם, נִשְׁמוֹת
53 דְּאֲצִילוֹת כיוון שזו בחינה שאין
54 אפילו בנשמות אלו מצד עצמן. כִּי
55 הַדְּעַת דְּנִשְׁמוֹת דְּאֲצִילוֹת הוּא
56 בְּחִינַת הַדְּעַת שְׁעַל פִּי הַשָּׁגָה,
57 הכרה שמבוססת על הבנה שכלית
58 שְׁהָרִי עוֹלָם הָאֲצִילוֹת עֲנִינּוּ
59 הוּא גִילּוּיִים והאורות של אורות
60 אלוקיים, הֵינּוּ שֶׁהוּא בְּגֵדֵר
61 גִּילּוּי וְהָעֶלֶם הַגִּלּוּי דְּרָגָה שְׁנִתּוּנָה
62 להגדרות של גילוי והעלם, היינו
63 שהאורות של עולם האצילות יכולים
64 להיות בהארה והתגלות ויכולים גם
65 להתעלם ולא להאיר. וכיוון שהאורות
66 והספירות של עולם האצילות הן
67 'גילויים' שייך בהם תפיסה והשגה,
68 ולכן עניין הדעת כפי שהוא באצילות
69 בא אחרי השגה ומבוסס על השגה.
70 וְלִכֵּן צָרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ בָּהֶם
71 עֲנִין הַדְּעַת במדרגה השנייה
72 האמורה לעיל, הנעלית יותר, שלא
73 תלויה בהשגה שֶׁהוּא הַכֶּרֶת
74 הָעֶצֶם, תְּכִלִּית הַיְדִיעָה שְׁלֹא
75 גִדְעָה, כמבואר לעיל. וְגַם עֲנִין
76 זֶה של דעת שלמעלה מהשגה, הכרת
77 העצם, בנשמות דאצילות, בחינת 'זרע'
78 אדם, נִמְשָׁךְ עַל יְדֵי מֹשֶׁה
79 רַבִּינוּ, מִשּׁוּם שֶׁהוּא מִבְּחִינַת
80 מִן הַמִּים מְשִׁיתִיהוּ, לְמַעַלָּה
81 מִבְּחִינַת גִּילּוּי וְהָעֶלֶם שהיא
82 הדרגה של עולם האצילות, כאמור,
83 וְלִכֵּן יָכוֹל מֹשֶׁה לְהַמְשִׁיךְ
84 בְּחִינַת הַכֶּרֶת הָעֶצֶם גַּם
85 בְּנִשְׁמוֹת דְּזֶרַע אָדָם שֶׁמִּצַּד עֲצֻמָּן
86 הן שייכות לעולם האצילות, שכן מוגדר בגדרים של גילוי והעלם.

87 וְהִנֵּה כָּשֶׁם שֶׁנִּתְבָּאֵר שְׁעִנִּין הַמְשָׁכַת הַדְּעַת בְּנִשְׁמוֹת דְּזֶרַע
88 בְּהִמָּה הוּא לִפִּי שֵׁשׁ בָּהֶם עֲנִין זֶה של דעת באלוקות מִצַּד

1 דְּזֶרַע בְּהִמָּה, אֲלֵא גַם הַנִּשְׁמוֹת הַגְּבוּהוֹת שֶׁבְּבְחִינַת זֶרַע אָדָם
2 שֹׁגֵם בָּהֶם צְרִיכָה לְהִיט הַמְשָׁכַת הַדְּעַת. וְלִכְאוּרָה נִשְׁאֵל הַשְּׁאֵלָה,
3 בְּשִׁלְמָא, כלומר הדבר היה מובן ומתקבל כי הַנִּשְׁמוֹת דְּזֶרַע בְּהִמָּה
4 שְׁאִין בָּהֶם דְּעַת מִצַּד עֲצֻמָּם, כיוון שירדו להיות נשמות של עולמות
5 בְּרִיאָה יִצְרִיחַ-עֲשִׂיהַ שְׁלֹמָה מֵאֲצִילוֹת
6 הִנֵּה מֹשֶׁה הוּא הַמְּשִׁיךְ
7 בָּהֶם בְּחִינַת הַדְּעַת, אֲכָל
8 הַנִּשְׁמוֹת דְּזֶרַע אָדָם שֶׁהן נשמות
9 דאצילות שֵׁשׁ בָּהֶם דְּעַת, מִהוּ
10 עֲנִין הַהִמְשָׁכָה שֶׁנִּמְשָׁךְ לָהֶם
11 עַל יְדֵי מֹשֶׁה ומה נוסף בזה על
12 הדעת שיש בהן מצד עצמם, שְׁעַל
13 זֶה על המשכת הדעת גם בנשמות אלו
14 נִבְּאֵר לְמֹשֶׁה רַבִּינוּ אֲשֶׁר תִּשְׁמַע
15 לְפָנֵיהֶם. וכאמור הכוונה לכל בני
16 ישראל, גם אלה שהם במדרגת 'זרע'
17 אדם?

18 אֲףִי הָעֲנִין בְּזֶה, דְּהִנֵּה, בְּעֲנִין
19 הַדְּעַת עֲצֻמּוֹ יֵשׁ שְׁמִי בְּחִינַת
20 זו למעלה מזה. יֵשׁ בְּחִינַת הַדְּעַת
21 שְׁבֹא לְאַחֲרֵי הַהִשְׁגָּה קְלִיטָה
22 והבנה טובה או הַהִשְׁכָּלָה עַל כָּל
23 פְּנִיָּם, או לאחר שיש לפחות השכלה
24 שכלית כלשהי בדבר שְׁלֹאֲאַחֲרֵי
25 שֶׁמְשַׁכֵּיל וּמִבִּין אֵת הָעֲנִין
26 בַּחֲכֻמָּה וּבִינָה אֲזִי בֹא לִידֵי
27 הַכֶּרֶת וְהַרְגָּשָׁה שֶׁהוּא עֲנִין הַדְּעַת,
28 כמבואר לעיל, שֶׁהַכֶּרֶת זֶה הוּא
29 בְּמִה שֶׁמְשַׁכֵּי דִּקְא וּבְבִחִינָה זו
30 של דעת, אמנם יש הכרה והרגשה אבל
31 זהו רק באותם עניינים שהבין והשיג.
32 אֲףִי יֵשׁ בְּחִינַת דְּעַת שֶׁלְמַעַלָּה
33 מִהִשְׁגָּה²¹, וְהוּא הַכֶּרֶת
34 הָעֶצֶם של העניין, וּבְעִנְיָנוּ, דְּעַת
35 והכרה בעצמות האלוקות שֶׁאִינוּ
36 נִתְפָּס בְּהִשְׁגָּה, כִּי לֹא שִׁיךְ
37 'לתפוס' ולהשיג את עצמות האלוקות
38 על ידי השכל לֹא בְּהִשְׁגָּת הַחַיּוּב
39 לֹא בַּהֲבֵנָה חַיּוּבִית, היינו הבנה ותפיסה
40 מה הוא כן ומה עניינו וְלֹא בְּהִשְׁגָּת
41 הַשְּׁלִילָה ולא שייך 'לתפוס' אותו
42 אפילו בהשגת השלילה, היינו מה הוא לא ומההוא מושלל ומופשט, וְגַם
43 לֹא בְּהִשְׁכָּלָה וגם לא שייך שתהיה בו איוז שהוא תפיסה שכלית, אפילו
44 ללא הבנה והשגה טובה, וְכֵן הַדְּעַת בעצמות האלוקות רַק בְּהַכֶּרֶת ולא

- 1 שְׁרָשָׁם, הֵן בְּנִשְׁמוֹת דְּזָרַע בְּהֵמָה דְּכָתִיב בְּהוּ מַעֲבֵר הַנֶּהָר
2 יִשְׁבּוּ אָבוֹתֵיכֶם וְשֵׁם בְּבַחֲנִית 'עֶבֶר הַנְּהָר' יֵשׁ לְנִשְׁמוֹת 'דַּעַת גְּדוֹל מֵאֲדָר',
3 כְּמוֹבָא לַעֲלִי, וְהֵן מִצַּד הַגּוֹף שֶׁשָּׂרְשׁוֹ שֶׁל הַגּוֹף הוּא מִמְּקוֹר נַעֲלָה
4 מִבְּחִינַת עוֹלָם הַתְּהוֹ, כְּמוֹבָא לַעֲלִי, עַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא בָּעֵנִין
5 הַמְּשַׁכֵּת הַדַּעַת דְּתַכְלִית
6 הַיְדִיעָה שְׁלֹא גִדְעָךְ הִדְרָגָה
7 הַשְּׁנִייה, הַנַּעֲלִית יוֹתֵר בְּדַעַת, וְהִיא
8 עֵינִין הַכֹּרֶת הַעֵצִם, כְּמוֹבָא לַעֲלִי,
9 בְּכָלִלוֹת הַנִּשְׁמוֹת, גַּם
10 בְּנִשְׁמוֹת דְּזָרַע אֲדָם, שְׁגָם
11 עֵנִין זֶה הַאֲפִשְׁרוֹת לְהַמְשִׁיךְ בְּכָל
12 נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל אֶת הַבְּחִינָה הַיּוֹתֵר
13 נַעֲלִית בְּדַעַת הוּא מִצַּד שְׂרָשָׁם,
14 כְּפִי שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִבְּאֵר.
15 וְהָעֵנִין בְּזָה, עַל פִּי
16 הַיְדִיעָה²³ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת בָּעֵנִין
17 דְּבִרֵי הַמְדַּרְשׁ נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
18 עָלוּ בְּמַחְשְׁבָהּ²⁴ הָאֱלֹקִית
19 הָעֲלִיוֹנָה (עוֹד קוֹדֵם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם),
20 שֶׁשׁוֹרֵשׁ כָּל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
21 (גַּם) הַנִּשְׁמוֹת הַנִּמְנוֹכּוֹת
22 שֶׁבְּבַחֲנִית זָרַע בְּהֵמָה) הוּא
23 בְּדִרְגָּא הִכִּי נַעֲלִית בְּמַחְשְׁבָהּ
24 הָאֱלֹקִית הָעֲלִיוֹנָה כּו', וְלִכְּנָן
25 אֲפִשְׁרֵי לְהַמְשִׁיךְ בָּהֶם בְּכָל
26 הַנִּשְׁמוֹת, מִכָּל הַדְּרָגוֹת, אֶת עֵנִין
27 הַכֹּרֶת הַעֵצִם, 'דַּעַת' וְהַכֹּרֶת
28 בְּעֶצְמוֹת הָאֱלֹקוֹת שֶׁהִיא 'דַּעַת'
29 שֶׁלֹּמַעֲלָה מִהִשְׁגָּה וְלֹא מִבוֹסָסַת עַל
30 הַשְּׁגָה, וְכִמְאֹר זֶה הַבְּחִינָה שֶׁל
31 תַּכְלִית הַיְדִיעָה שְׁלֹא גִדְעָךְ.
32 וְגַם עֵנִין זֶה שֶׁל 'הַכֹּרֶת הַעֵצִם'
33 נִמְשָׁךְ לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי
34 מִשְׁה דְּזָקָא, כִּי בְּמִשְׁה מֵאִיר
35 הָעֵצִם שֶׁלֹּמַעֲלָה וְלִכְּנָן בִּיכּוּלָתוֹ
36 לְהַמְשִׁיךְ לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת 'הַכֹּרֶת'
37 הַעֵצִם, וְהַחֲכִיחָה שֶׁבְּמִשְׁה רִבְנוּ מֵאִיר
38 הַעֵצִם הִיא כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב²⁵ בְּתוֹרָה
39 שֶׁמֶשׁ רִבְנוּ אוֹמֵר עַל עֲצֻמוֹ שֶׁשׁ
40 מֵאוֹת אֶלֶף רִגְלֵי הָעֵם אֲשֶׁר
41 אָנֹכִי בְּקִרְבּוֹ, שֶׁבְּקִרְבּוֹ שֶׁל מִשְׁה מֵאִיר בְּחִינַת אָנֹכִי וּמִבְּאֵר
42 שֶׁאֲנֹכִי הוּא עֲצֻמוֹת הָאֱלֹקוֹת שֶׁלֹּמַעֲלָה מִכָּל הַדְּרָגוֹת שֶׁנִּקְרְאוֹת בְּשֵׁמוֹת
43 שׁוּנִים אֲלֵא נִקְרָא 'אֲנֹכִי' סָתֵם, מִי שֶׁאֲנֹכִי, וְהֵינִי עֲצֻמוֹתוֹ וּמַהוּתוֹ
- יְתִבְרָךְ. וְיִתֵּר עַל כֵּן, מִלְּבַד הָאֲמוֹר שֶׁמֶשׁ מִמְשִׁיךְ בְּחִינָה זֶה לְנִשְׁמוֹת
יִשְׂרָאֵל כִּי עֵצִם הָאֱלֹקוֹת מֵאִיר בּוֹ, יֵשׁ בְּכָךְ עֵינִין נוֹסֵף שֶׁהוּא תוֹסֶפֶת חִידוֹשׁ
שְׁגִילוֹי בְּחִינָה זֶה שֶׁל הַכֹּרֶת הַעֵצִם בְּמִשְׁה רִבְנוּ עֲצֻמוֹ הוּא עַל
יְדֵי יִשְׂרָאֵל דְּזָקָא, כְּמוֹבָא בְּמִקּוֹם אַחֵר²⁶, בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת,
שְׁגִילוֹי אָנֹכִי הֵינִי עֲצֻמוֹת
הָאֱלֹקוֹת בְּקִרְבּוֹ דְּמִשְׁה הוּא
עַל יְדֵי שֶׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף רִגְלֵי
הָעֵם שֶׁהֵם הַמִּמְשִׁיכִים בְּחִינָה זֶה
בְּמִשְׁה, וְהִירֵי זֶה סִיבָה נוֹסֶפֶת לִכְךָ
שֶׁהַמְשַׁכֵּת הַדַּעַת בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל תְּהִיָּה עַל
יְדֵי מִשְׁה, כְּאִמּוֹר לַעֲלִי].
וְזֵהוּ וְאַלֶּה הַמְשַׁפְּטִים אֲשֶׁר
תָּשִׂים לְפָנֶיהֶם, וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ אֶת
הַמִּילָה 'לְפָנֶיהֶם' לְפָנִימִיּוֹתָם,
שֶׁמִּשְׁה הוּא הַמְּקַשֵּׁר אֶת
פָּנִימִיּוֹת הַנִּשְׁמוֹת שֶׁל כָּל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל עִם בְּחִינַת פָּנִימִיּוֹת
עֲצֻמוֹת וּמַהוּת אֵין סוֹף בְּרוּךְ
הוּא, וְלִכְּנָן כִּיּוֹן שֶׁמֶשׁ רִבְנוּ מִקְשֵׁר
אֶת פָּנִימִיּוֹת הַנִּשְׁמוֹת עִם פָּנִימִיּוֹת
עֲצֻמוֹת הָאֱלֹקוֹת הוּא הַמְּמַשְׁיֵךְ
בְּחִינַת הַדַּעַת בְּאֱלֹקוֹת בְּנִשְׁמוֹת
יִשְׂרָאֵל, וּבְדַעַת גּוֹפָא אֵינוֹ מִמְשִׁיךְ
רַק אֶת הַבְּחִינָה הַתַּחְתּוֹנָה בְּדַעַת שֶׁל
הַכֹּרֶת בְּאֱלֹקוֹת אֲלֵא הַהִמְשָׁכָה הִיא
עַד לְבַחֲנִית הַדַּעַת דְּתַכְלִית
הַיְדִיעָה שְׁלֹא גִדְעָךְ, הִיא הִדְרָגָה
הַיּוֹתֵר נַעֲלִית בְּעֵינֵי הַדַּעַת, 'הַכֹּרֶת'
הַעֵצִם, כְּמוֹבָא לַעֲלִי בְּהַרְחָבָה,
שְׁזֵהוּ גַם הַיְדִיק בְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב
וְאַלֶּה הַמְשַׁפְּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים
לְפָנֶיהֶם, מְשַׁפְּטִים דִּיִּיקָא,
וְהַכְּתוּב מְדִיק וְקוֹרָא לְמִצּוֹת הַתּוֹרָה
בְּהַקְשֵׁר זֶה 'מִשְׁפָּטִים' שְׁהֵם מִצְוֹת
שְׁכָלִיּוֹת (בְּשׁוּנָה מִ'חֻקִּים' שֶׁהֵם
מִצּוֹת שֶׁאֵין לָהֶם הַסֵּכֶר עַל פִּי שְׁכָל,
וְכֵן 'עֲדוֹת' שֶׁהֵן מִצּוֹת שֶׁישׁ לָהֶם טַעַם
אֲבָל אֵינֵן מַחֲיִיבוֹת מַעֲצָמֵן מִצַּד
הַשְּׁכָל, כְּמוֹ 'מִשְׁפָּטִים' שֶׁהֵן מִצּוֹת
שְׁכָלִיּוֹת כְּמוֹ לֹא לְגוּבֹב וְלֹא לְגוּזֹל,
אֲפִילוֹ בְּמִצְוֹת שְׁכָלִיּוֹת הַמְּשִׁיךְ
מִשְׁה מִבְּחִינַת הַדַּעַת, עַד לְדַעַת בְּאִוְפֵן הַנַּעֲלָה דְּתַכְלִית הַיְדִיעָה
שְׁלֹא גִדְעָךְ.

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ו) וביאור הענין בעבודת האדם עבודת ה' של כל אחד ואחד
2 בפועל גם בדורותינו אלה, דהנה למרות שבחלוקה כללית נשמות
3 ישראל מתחלקות לזרע אדם' וזרע בהמה', בפריטיות יש בכל אחד
4 ואחד מישראל את שני העניינים בחינת זרע אדם וביחינת זרע
5 בהמה, דבשעת עסק התורה
6 והתפלה כשהאדם נמצא במצב
7 נעלה הרי הוא בבחינת זרע
8 אדם, וכשעוסק במשך היום
9 בעובדין דחול, מעשי חולין, אף
10 שהם מעשי החול נעשים בהיתר,
11 מכל מקום, באותה שעה האדם נמצא
12 במצב נחות, ולכן הרי הוא
13 בבחינת זרע בהמה.
14 ותוכן עבודת ה' של האדם
15 הוא להמשיך הדעת באלוקות
16 בבחינת זרע בהמה, דהיינו
17 שיימשיך דעת ה' ותהיה לו הכרה
18 באלוקות והתקשרות באלוקות (לפחות
19 בבחינת הדעת במדריגה התחתונה)
20 בעת עסקו בעובדין דחול,
21 ועוד זאת, ויש עניין נוסף של
22 המשכת הדעת כפי שהוא בעבודה
23 בפועל שגם בעבודתו בבחינת
24 זרע אדם בעסק התורה
25 והתפלה, כאשר בדרך כלל יש לו
26 את בחינת הדעת בדרגה התחתונה,
27 ימשיך בבחינת הדעת
28 דתכלית הידיעה שלא נדעך,
29 הדעת במדריגה העליונה, ויהיניו,
30 ומשמעות העניין בעבודת ה' היא
31 שלא יסתפק בעבודתו בתורה
32 ותפלה באופן דהשגה שכלית
33 שיכולה להיות גם על ידי חכמה ובינה,
34 אלא ימשיך בזה ענין הדעת
35 שהוא בבחינת ההתקשרות
36 דאמונה שלמעלה מהשכל,
37 שבהתקשרות זו, הנה האמונה
38 היא חזקה ותקיפה ביותר ולכן
39 הקושיא על ענייני האמונה אינה
40 גורמת חלישות באמונה
41 ובהתקשרות, והראיה אינה
42 מוסיפה חידוק כי בכל אופן אין צורך בראיות.
- והמשכת מדרגה זו של דעת והתקשרות ואמונה תקיפה היא על ידי משה רבינו. והגם שאמרו ישראל דבר אתה משה רבינו עמנו ונשמעה גו' פן נמות²⁷, דמזה משמע שהדיבור דמשה הוא בני ישראל כן יכולים להכיל שאתם בני ישראל לא יכולים להכיל, ולכאורה גם המשכת הדעת באלוקות על ידי משה היא ירידה, מפל מקום, הרי למעשה דוקא משה הוא הממשיך בחינת הדעת שלמעלה מהשגה המדריגה הנעלית בדעת גם בנשמות דזרע בהמה, מפני מעלתו המיוחדת של משה רבינו, כמבאר לעיל.
- וכן הוא גם במשה שבדורנו, דאתפשטותא דמשה בכל דרא²⁸, שבכל דור ודור יש 'התפשטות' והארה של משה רבינו, כדברי הוזהר, אשר כל אלה שהיו מקושרים אליו, אל משה שבדור (יצוין שמאמר זה נאמר בסמוך ליו"ד שבט תשי"א, יום השנה הראשון לאחר הסתלקות הרבי הרי"צ א' אלול שהם מקושרים עכשיו, או אלו שיתקשרו להבא על כל פנים, הרי משה הוא זה המקשר את בחינת עצם הנשמה שלהם, בחינת היחידה שלהם הדרגה הכי עמוקה והכי פנימית של הנשמה (שיש לה חמשה שמות, זה למעלה מזה, נפש-רוח-נשמה-חיה-יחידה), ביחידה שלו²⁹ של משה שבדור, שעל ידי זה היא הנשמה של המקשר אליה חבוקה ודבוקה בך היחידה בקדוש-ברוך-הוא בעצמו יחידה ליחידה³⁰, כנוסח 'הושענות' בחג הסוכות, בדבקות שהיא למעלה מטעם ודעת לגמרי.
- מטעם ודעת לגמרי על-שכלית לחלוטין.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ז) וממשיך בפתוב³¹ אחרי כ' תקנה עבר עברי' שש שנים יעבד
2 ובשביעית יצא לחפשי חנם, והמשמעות הפנימית של הדברים,
3 בהמשך למבואר לעיל, בענין המשכת הדעת באלוקות לנשמות ישראל, היא
4 דעל ידי השלמת העבודה עכשיו בשית אלפי שנים דהוי
5 עלמא³², בששת אלפי השנים
6 שהעולם קיים, כדברי הגמרא, דאף
7 שזהו זמן מוגבל וקצוב של ששת
8 אלפים שנה ולא יותר, מכל מקום
9 ישלימו בו את כל העבודה
10 הנחוצה לכיורור ותיקון העולם, אזי
11 יהיה כאמור בנבואת ישעיה על ימות
12 המשיח מלאה הארץ דעה את
13 ה' ³³, דעה דייקא, והכתוב
14 מדייק ואומר כאן לגבי גילוי האלוקות
15 שיהיה בכל העולם בימות המשיח
16 לשון 'דעה' דווקא לרמוז על בחינת
17 הדעת, והדעה את ה' בימות המשיח
18 תהיה באופן שכולם ידעו
19 אותי למקטנם ועד גדולם³⁴,
20 דאף שהוא קטן, וגם לעתיד
21 יהיה קטן בענין ההשגה, שהרי
22 הנבואה מדברת על לעתיד, מכל
23 מקום, יהיה אפילו אצלו ענין
24 הדעת, ובאופן דכמים לים
25 מכסים, שהאור והגילוי יהיה
26 בכולם אצל הקטן ואצל הגדול
27 בשוה.
28 ויש לקשר זה עם המבואר
29 בדרוש ההילולא³⁵ מאמר 'באתי
30 לגני' של שנת תש"י בענין צבאות
31 השם, דצבא יש בו שלשה
32 פירושים, פירוש אחד לשון זמן
33 מוגבל כמו בפסוק 'הלא צבא לאנוש
34 עלי ארץ', פירוש צבא לשון יופי
35 וצביון, ופירוש שלישי ולשון חיל
36 צבא כפשוטו וקבלת עול, דכן
37 הוא גם בענין זה, דהגם
38 שהעבודה של נשמות ישראל
39 בעולם היא בשית אלפי שנים,
40 במשך זמן מוגבל, צבא
41 מלשון זמן מוגבל, מכל
- מקום יש בו בתוך זמן מוגבל זה שלימות העבודה ובאופן
דיופי, שכל עבודתו היא בשלימות, בכל הכחות הפנימיים
כמו השכל והרגש, כחות המקיפים כמו הרצון והעונג, ולמעלה
מבחינת מקיפים עד עצם הנפש שלמעלה מכוחות מוגדרים, וכל זה
מנוצל בשלימות לעבודת ה' ועוד
זאת שהעבודה היא מתוך
קבלת עול כהנהגתם של אנשי
החיל בצבא, כפירוש השלישי,
שזהו הקבלת עול ענינו של
עבד עברי.
ועל ידי עבודה זו של תיקון
העולם בשלימות (למרות הזמן
המוגבל), שעל ידי נעשה
הפיכת השקר והקשר דעולם
וכללות העניינים של היפך הקדושה
מתהפכים לקרשי המשכן³⁶,
כמבואר באריכות במאמר 'באתי לגני'
הנוצר שה'קשר' של קרשי המשכן
הופך את השקר של העולם לקדושה,
הנה על ידי עבודה זו הרי משה
שדורנו, שהוא כבוד
קדושת מורי חמי אדמו"ר,
יקשר את היחידה שלהם עם
בחינת יחידה שלו, שהיא
טוענת עולף יש בה קבלת עול
וביטול לאלוקות יחידה ליחידה³⁷
בדבקות לאלוקות, ועל ידי זה
העבודה בששת אלפי השנים המרומזות
ב'שש שנים יעבוד', יקיים
ובשביעית יצא לחפשי חנם,
דהיינו הגילוי דלעתיד,
כשתהיה גאולה שלימה ויצאו
ל'חופשי' מהגלות על ידי משה
שהוא גואל ראשון וגואל
אחרון³⁷, שבמהרה בימינו
ובעגלא דידן במהירות (לפי
המושגים והגדרים) שלנו יגאלנו
מהגלות האחרון המר, אשר
בו חושך כפול ומכופל,
ויגאלנו³⁸ כמצוין בהערות המו"ל
כאן, חסר סיום המאמר.
- ז) וממשיך בפתוב³¹ שש שנים יעבד
ובשביעית יצא לחפשי חנם,
דעל ידי השלמת העבודה עכשיו בשית אלפי
שנים דהוי עלמא³², דאף שזהו זמן מוגבל, מכל
מקום ישלימו בו את כל העבודה, אזי יהיה
מלאה הארץ דעה את ה' ³³, דעה דייקא, בחינת
הדעת, ובאופן שכולם ידעו אותי למקטנם ועד
גדולם³⁴, דאף שהוא קטן, וגם לעתיד יהיה
קטן, מכל מקום, יהיה אצלו ענין הדעת,
ובאופן דכמים לים מכסים, שהאור והגילוי
יהיה בכולם בשוה. ויש לקשר זה עם המבואר
בדרוש ההילולא³⁵ בענין צבאות השם, דצבא
יש בו שלשה פירושים, לשון זמן מוגבל, לשון
יופי, ולשון חיל וקבלת עול, דכן הוא גם בענין
זה, דהגם שהעבודה היא בשית אלפי שנים,
במשך זמן מוגבל, צבא מלשון זמן מוגבל, מכל
מקום יש בו שלימות העבודה ובאופן דיופי,
שכל עבודתו היא בשלימות, בכל הכחות
הפנימיים, כחות המקיפים, ולמעלה מבחינת
מקיפים, ועוד זאת שהעבודה היא מתוך קבלת
עול, כפירוש השלישי, שזהו ענינו של עבד
עברי. ועל ידי עבודה זו, שעל ידי נעשה
הפיכת השקר והקשר דעולם לקרשי המשכן³⁶,
הרי משה שדורנו, שהוא כבוד קדושת מורי
חמי אדמו"ר, יקשר את היחידה שלהם עם
בחינת יחידה שלו, שהיא טוענת עולף יחידה
ליחידה³⁷, ועל ידי זה ובשביעית יצא לחפשי
חנם, דהיינו הגילוי דלעתיד, על ידי משה שהוא
גואל ראשון וגואל אחרון³⁷, שבמהרה בימינו
ובעגלא דידן יגאלנו מהגלות האחרון המר,
אשר בו חושך כפול ומכופל, ויגאלנו³⁸.

(31) פרשתנו כא, ב. וראה תו"א שבהערה הבאה. (32) ר"ה לא, א. וראה גם תו"א פרשתנו עו, ג. (33) ישע"י יא, ט. (34) ירמי' לא, לג. (35) המשך באתי לגני ה'שית" פ"י (סה"מ ה'שית" ע' 125). (36) ראה המשך הנ"ל פ"ו ואילך (סה"מ שם ע' 119 ואילך). (37) תו"א שם עה, ב. וראה שמו"ר פ"ב, ד. זח"א רנג, א. שער הפסוקים להאריז"ל פ' ויחי. (38) חסר הסיום (המו"ל).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

הַנִּשְׁרָף וְלֹא מֵהָאֵשׁ עֲצָמוֹ (ויכפי שִׁמְכָאָר⁸, הרבי הרי"צ במאמר
 נוסף שִׁבְעֵנִי זֶה אֵין חֲלוּק בֵּין אֵשׁ שְׁלֹמְעֵלָה לָאֵשׁ שְׁלֹמֶטָה⁹
 ובשני העניינים הסדר הרגיל הוא שהעשן בא מהדבר הנשרף ולא מהאש
 עצמה), וְלִכְאוּרָה, הָרִי בְּהַר סִינִי לֹא הָיוּ אֵילָנוֹת אוֹ דְּשָׁאִים
 וְעֶשְׂבִּים שֶׁמִּשְׁרִיפְתָּן יִהְיֶה
 עֶשֶׂן, כִּי הַר סִינִי הוּא הַר שֶׁל
 אֲבָנִים, וְהָאֲבָנִים אֵינָם כְּלִים
 בְּשִׂרְיָפָה שְׁיַעֲלֶה עֶשֶׂן¹⁰ ואם כן
 כיצד עלה עשן בהר סיני בעת מתן
 תורה?

ומוסיף⁸ הרבי הרי"צ לְדִיֵּק בְּמָה
 שֶׁכְּתוּב בהמשך הפסוק "אֲשֶׁר
 יֵרֵד עָלָיו ה' בָּאֵשׁ", הֲלֹא
 עַל-פִּי הַטֹּבֵעַ שֶׁהַטֹּבֵעַ
 הַקֶּבֶד בִּנְבָרָאִים, הִנֵּה טֹבֵעַ
 הָאֵשׁ הוּא עֹלֶיָה מִלְמַעְלָה לְמַטָּה
 ואפילו כשמוזיקים נר כלפי מטה האש
 עולה למעלה (אֶל־אֵם-כֵּן יִשְׁנוּ
 דָּבָר גִּשְׁמִי שָׁבוּ נֶאֱחָז הָאֵשׁ
 וְנִשְׁאַר לְמִטָּה אַחֲזוּהוּ בְּדָבָר וְאֵינָה
 עולה למעלה¹¹), וּמִפְּנֵי מָה הָיָה
 כָּאֵן הַפֶּךְ טֹבֵעוֹ, חֵינּוּ כִּיצַד
 נִאֲחָזוּהוּ הָאֵשׁ בְּהַר וְלֹא עֲלָתָה לְמַעְלָה?
 וּמִכָּבָר בְּזֶה הַרְבֵּי הַרִּי"צ
 בַּמֶּאמְרוֹ¹², דִּהְיָה בְּמִתְן-תּוֹרָה
 נִתְגַּלָּה פְּנִימִיּוֹת הַפְּנִיָּה הַמְּטָרָה
 וְהַתְּכֵלִית דְּבִרְיָאֵת הָעוֹלָם
 שֶׁנִּבְרָא עַל-פִּי הַטֹּבֵעַ

אֶדְמוּר⁷ שֶׁמִּסְגֵּנוֹן לְשׁוֹן הַפְּתוּב מִשְׁמַע, שֶׁהָאֵשׁ בְּעֲצָמוֹ הוּא סִבַּת הָעֶשֶׂן, אֵף
 שֶׁבְּאֵמֶת נַעֲשֶׂה הָעֶשֶׂן מִהַדָּבָר הַנִּשְׁרָף וְלֹא מֵהָאֵשׁ עֲצָמוֹ (ויכפי שִׁמְכָאָר⁸,
 שִׁבְעֵנִי זֶה אֵין חֲלוּק בֵּין אֵשׁ שְׁלֹמְעֵלָה לָאֵשׁ שְׁלֹמֶטָה⁹), וְלִכְאוּרָה, הָרִי בְּהַר
 סִינִי לֹא הָיוּ אֵילָנוֹת אוֹ דְּשָׁאִים וְעֶשְׂבִּים שֶׁמִּשְׁרִיפְתָּן יִהְיֶה עֶשֶׂן, כִּי הַר סִינִי
 הוּא הַר שֶׁל אֲבָנִים, וְהָאֲבָנִים אֵינָם כְּלִים בְּשִׂרְיָפָה שְׁיַעֲלֶה עֶשֶׂן¹⁰. וּמוֹסִיף⁸
 לְדִיֵּק בְּמָה שֶׁכְּתוּב "אֲשֶׁר יֵרֵד עָלָיו ה' בָּאֵשׁ", הֲלֹא עַל-פִּי הַטֹּבֵעַ שֶׁהַטֹּבֵעַ
 הַקֶּבֶד בִּנְבָרָאִים, הִנֵּה טֹבֵעַ הָאֵשׁ הוּא עֹלֶיָה (אֶל־אֵם-כֵּן יִשְׁנוּ דָּבָר גִּשְׁמִי
 שָׁבוּ נֶאֱחָז הָאֵשׁ וְנִשְׁאַר לְמִטָּה¹¹), וּמִפְּנֵי מָה הָיָה כָּאֵן הַפֶּךְ טֹבֵעוֹ. וּמִכָּבָר
 בְּזֶה¹², דִּהְיָה בְּמִתְן-תּוֹרָה נִתְגַּלָּה פְּנִימִיּוֹת הַפְּנִיָּה דְּבִרְיָאֵת הָעוֹלָם שֶׁנִּבְרָא

בתיאור מעמד מתן תורה נאמר בפרשת השבוע, פרשת משפטים:
 וַיָּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הָעָן גו', וַיִּפְרֹשׁ רִשְׁי: עָן זֶה כְּמִין
 עֶשֶׂן הוּא, וְעֶשֶׂה לוֹ הַקֶּבֶד לְמִשְׁה שְׁבִיל בְּתוֹכוֹ. וְהַמְקוֹר
 שֶׁל פִּירוּשׁ רִשְׁי זֶה הוּא מִדְּבָרֵי הַגְּמָרָא בְּיוֹמָא², נֶאֱמַר כָּאֵן
 בַּפְּסוּק "ויבוא משה בתוך הענן",
 "בְּתוֹךְ", וְנֶאֱמַר לְהֵלֵךְ בַּפְּרָשָׁה
 בְּשִׁלַּח, בְּתִיאור קְרִיעַת יָם סוּף
 "בְּתוֹךְ", וַיָּבֹאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 בְּתוֹךְ הָיָם בְּיַבְשָׁה³, מָה לְהֵלֵךְ
 כֶּשֶׁם שֶׁשֶׁם, בְּקְרִיעַת יָם סוּף נֶאֱמַר
 "בְּתוֹךְ" וְהַחֲוֹנָה הִיא - שְׁבִיל,
 דְּכְתִיב וְהַמָּיִם לָהֶם לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
 הַעוֹבְרִים בְּתוֹךְ הַיָּם חוֹמָה³ מִיָּמִינָם
 וּמִשְׁמָאלָם, אֵף כָּאֵן בַּפְּסוּק "ויבוא
 משה בתוך הענן" נֶאֱמַר "בְּתוֹךְ"
 וְהַחֲוֹנָה - שְׁבִיל שֶׁנַּעֲשֶׂה לְמַשָּׁה
 בְּתוֹךְ הָעָן.

וְהִנֵּה⁴, עָנִין הָעֶשֶׂן (שִׁ"עָן)
 זֶה כְּמִין עֶשֶׂן הוּא ("בָּא עַל-
 יְדֵי הָאֵשׁ, אָבָל הָעֶשֶׂן לֹא נַעֲשֶׂה
 מִצַּד הָאֵשׁ לְבִדָּה, כִּי-אִם
 כָּאֵשׁ הָאֵשׁ שׁוֹרֵף וּמַכְלָה
 אֵיזָה דָּבָר, וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב
 לְפָנֵי-זֶה⁵ בְּתִיאור מתן תורה
 בַּפְּרָשָׁה יִתְרוֹ וּמִרְאָה כְּבוֹד ה'
 בָּאֵשׁ אֶכְלָת כְּלוֹמַר, שׁוֹרֵפֶת
 בְּרָאשׁ הָהָר, הִנֵּה מִשְׁרִיפֶת
 וְכִלְיוֹן הַדָּבָר הַנִּשְׁרָף בָּאֵשׁ,
 יוֹצֵא הָעֶשֶׂן וְלֹא מֵהָאֵשׁ עֲצָמָה.
 אֲמָנָם, בְּמִתְן-תּוֹרָה כְּתִיב⁶
 וְהַר סִינִי עֶשֶׂן כָּלוּ מִפְּנֵי אֲשֶׁר
 יֵרֵד עָלָיו ה' בָּאֵשׁ גו' (אֵשׁ)
 סָתָם, וְלֹא אֵשׁ אוֹכְלָת), וְזֶה
 חֲדוּשׁ מִיחֲדָה שֶׁעָלָה עֶשֶׂן מֵהָאֵשׁ
 עֲצָמָה, מְבַלֵּי שִׁמְשֵׁהוּ יִשְׂרָף וְיִתְכַלֵּה,
 וְכִפִּי שֶׁמִּדִּיק כ"ק מו"ח
 אֶדְמוּר⁷ הַרְבֵּי הַרִּי"צ שֶׁמִּסְגֵּנוֹן
 לְשׁוֹן הַפְּתוּב מִשְׁמַע, שֶׁהָאֵשׁ
 בְּעֲצָמוֹ הוּא סִבַּת הָעֶשֶׂן, אֵף
 שֶׁבְּאֵמֶת נַעֲשֶׂה הָעֶשֶׂן מִהַדָּבָר הַנִּשְׁרָף וְלֹא מֵהָאֵשׁ עֲצָמוֹ (ויכפי שִׁמְכָאָר⁸,
 שִׁבְעֵנִי זֶה אֵין חֲלוּק בֵּין אֵשׁ שְׁלֹמְעֵלָה לָאֵשׁ שְׁלֹמֶטָה⁹), וְלִכְאוּרָה, הָרִי בְּהַר
 סִינִי לֹא הָיוּ אֵילָנוֹת אוֹ דְּשָׁאִים וְעֶשְׂבִּים שֶׁמִּשְׁרִיפְתָּן יִהְיֶה עֶשֶׂן, כִּי הַר סִינִי
 הוּא הַר שֶׁל אֲבָנִים, וְהָאֲבָנִים אֵינָם כְּלִים בְּשִׂרְיָפָה שְׁיַעֲלֶה עֶשֶׂן¹⁰. וּמוֹסִיף⁸
 לְדִיֵּק בְּמָה שֶׁכְּתוּב "אֲשֶׁר יֵרֵד עָלָיו ה' בָּאֵשׁ", הֲלֹא עַל-פִּי הַטֹּבֵעַ שֶׁהַטֹּבֵעַ
 הַקֶּבֶד בִּנְבָרָאִים, הִנֵּה טֹבֵעַ הָאֵשׁ הוּא עֹלֶיָה (אֶל־אֵם-כֵּן יִשְׁנוּ דָּבָר גִּשְׁמִי
 שָׁבוּ נֶאֱחָז הָאֵשׁ וְנִשְׁאַר לְמִטָּה¹¹), וּמִפְּנֵי מָה הָיָה כָּאֵן הַפֶּךְ טֹבֵעוֹ. וּמִכָּבָר
 בְּזֶה¹², דִּהְיָה בְּמִתְן-תּוֹרָה נִתְגַּלָּה פְּנִימִיּוֹת הַפְּנִיָּה דְּבִרְיָאֵת הָעוֹלָם שֶׁנִּבְרָא

(1) סוף פרשתנו (כד, יח). (2) ד, ב. (3) בשלח יד, כב. (4) בהבא לקמן - ראה לקו"ש חט"ז ע' 280 ואילך (ממאמר זה).
 (5) פרשתנו שם, יד. (6) יתרו יט, יח. (7) ראה רד"ה והר סיני עשן כולו תש"א (סה"מ תש"א ע' 125). תש"ח (סה"מ תש"ח
 ע' 208). ועוד. (8) ברד"ה הנ"ל תש"ח. (9) ולהעיר מרד"ה והר סיני עשן כולו תרס"ב (סה"מ תרס"ב ע' שטז). (10) ראה גם
 אלשיך פ' יתרו שם. וראה לקו"ש חט"ז ע' 224 הערה 9. (11) ראה לקו"ת אחרי כה, ג. ובכ"מ. (12) סד"ה הנ"ל תש"ח (ע'
 216).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 עֲנִין הָעָשָׁן (כְּמוֹ שֶׁנִּתְפָּרֵשׁ בַּמִּתְנָה תוֹרָה בְּפִרְשַׁת יִתְרוֹ "וְהָרָה
45 סִינִי עָשָׁן בָּלוֹ"), כִּי־אֵם מֵה שֶׁמְפֹרֵשׁ בְּפִרְשַׁתוֹ, פִּרְשַׁת מִשְׁפָּטִים הוּא
46 עֲנִין הָעָשָׁן ("וַיָּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הָעָנָן"), אֲלֵא שֶׁרִשִׁי מִפְּרָשׁ
47 שֶׁ"עָנָן זֶה הָאֱמוּרָה בְּתוֹרָה כְּמִין עָשָׁן הוּא"?

48 (ב) וַיּוֹכֵן בְּהִקְדִּים בְּאוֹר

49 כָּלְלוֹת עָנָן הָעָשָׁן הָבֵא

50 מִשְׁרִיפַת דָּבָר בְּאֵשׁ¹⁴,

51 שֶׁבְּאֵשֶׁר הָאֵשׁ שֶׁהוּא דֵק כּוֹ

52 יִחְסִית לְדַבְרִים אַחֲרֵים בְּעוֹלָם הָאֵשׁ

53 הֵיא דְבַר פְּחוֹת גַּס וּמְגוּשָׁם וְכֹאשֶׁר

54 הָאֵשׁ הַעֲדִינָה יִחְסִית מִתְאַחֵד עִם

55 אִיזָה דְבָר גִּשְׁמִי כְּמוֹ הָאֵשׁ, אֲזִי

56 שְׂאִינִי דֵק כְּמוֹ הָאֵשׁ, אֲזִי

57 נַעֲשֶׂה עָשָׁן מִהַדְבָּר הַמְּמַשִּׁי

58 הַגִּשְׁמִי הַמּוֹחֲשִׁי הַנִּשְׁרָף בְּאֵשׁ,

59 וְהוּא מִהַפְסִידוֹת אַבְדֹן חֲלָקִי

60 הַחֲמִירִית הַמְרַכִּיבִים הַיּוֹתֵר גִּשְׁמִיִּים

61 וְרוֹחֵנִים שֶׁבְּדָבָר הַנִּשְׁרָף, שְׁלֹכָן

62 הֵנָּה דְבָרִים גִּשְׁמִיִּים שֶׁהֵם

63 קָלִי הַחוֹמֶר וְאִינֵם עֲבִים וְגִסִּים כֹּל

64 כִּן הָרִי הֵם נִשְׂרָפִים מֵהָרָה,

65 וְהָעָשָׁן הַיּוֹצֵא מֵהֶם הוּא דֵק.

66 אֲבָל דְבָרִים גִּשְׁמִיִּים בְּעָלִי

67 חוֹמֶר עֵב וְגַס, עִם הֵיטוֹל שְׁגָם

68 בָּהֶם אוֹחֵז הָאֵשׁ לְכַלּוֹתָם

69 וּבִסּוּפֵהּ שֶׁל דְּבַר גַּס הֵם נִשְׂרָפִים, הֵנָּה

70 הָעָשָׁן הַיּוֹצֵא מִהַפְסֵדִים הוּא

71 עָשָׁן עֵב וְסִמִּיךְ יוֹתֵר, שְׁגָם הוּא

72 הָעָשָׁן שֶׁנּוֹצֵר מִכִּלְיוֹן חוֹמֵרִים עֲבִים

73 וְגִסִּים, בְּעַל מְצִיאוֹת עֶבְהָ

74 וְגִסְהָ. וְנִמְצָא, שֶׁבְּעָשָׁן שִׁיּוּצָא

75 מֵהָאֵשׁ בַּעַת שְׂרִיפַת דְּבַר נָכָר

76 (וּמִתְבַּטָּא) עַד כְּמֵה חוֹמֶר

77 הַדְּבָר הוּא גַס, וְעָנָן זֶה כָּא

78 לִידֵי גִילּוֹי בְּכִלְיוֹן הַדְּבָר

79 בְּצוּרָה שְׂבָה הוּא מִתְגַּלֶּה בִּשְׁנֵי הַפְּרָטִים

80 הָאֱמוּרִים – מִידַת הַמְהִירוֹת שְׂבָה

81 מִתְרַשֵּׁת הַכִּלְיוֹן וְצוּרָתוֹ שֶׁל הָעָשָׁן אֵם

82 הוּא דֵק אוֹ עֵבָה.

83 וּמִזָּה מוֹכֵן שֶׁפֶן הוּא גַס

84 בְּרוֹחֵנִיּוֹת, בְּכִיטוֹל וְכִלְיוֹן

85 הַשְּׂאִיפָה לְהַתְעַלּוֹת וְלַהֲכִיל בְּאֻלּוֹקוֹת

86 עַד כִּדִּי כִלְיוֹן וְאַבְדֹן הַמְצִיאוֹת שֶׁל

1 שֶׁהִטְבִּיעַ הַקֶּבֶ"ה בְּאַרְבָּעָה הִיסּוּדוֹת מֵהֶם מוֹרַכְכִּים הַנִּבְרָאִים
2 הַגִּשְׁמִיִּים אֲשֶׁר־רוּחַ־מִים־עֹפֵר וּבְדוּמָם־צוּמַח־חַי־מְדַבֵּר, אֲשֶׁר עַל־
3 פִּי הַתּוֹרָה הֵנָּה זֹאת הִיא עֲבוּדַת הָאָדָם הַשְּׁלִיחוֹת שֶׁל הַיְּהוּדִי
4 בְּעוֹלָם הַזֶּה לְשָׁנוֹת טַבְעוֹ אֶת הַתְּכַנּוּת וְהַנְּטִיָּה הָאִישִׁית שֶׁל הָאָדָם עֲצוּמוֹ

5 וְטַבְעַת הָעוֹלָם אֶת אוֹפִי הַהֶנְהָגָה

6 שֶׁל הָעוֹלָם בְּדֶרֶךְ הַטַּבְעַת לְעִשְׂתוֹתָם

7 מִכּוֹן לְשִׁבְתוֹ יִתְבַּרְךָ, שֶׁהָאָדָם

8 וְהָעוֹלָם יִהְיוּ כֻלָּם רְאוּיִים לְגִילּוֹי

9 אֻלּוֹקוֹת וְהַשְׂרָאָה הַשְּׂכִינָה בְּגִילּוֹי וְהוּא

10 יִתְבַּרְךָ הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא בְּעֲצוּמוֹ

11 הַמִּתְחַלֵּל¹³ בַּעֲנִיָּן זֶה שֶׁל עֲשִׂית

12 הָעוֹלָם שֶׁמִּצַּד עֲצוּמוֹ הוּא מְצִיאוֹת

13 גִּשְׁמִית הַמִּסְתִּירָה עַל הָאוֹר הָאֻלּוֹקִי,

14 לְמִקּוֹם רְאוּי לְגִילּוֹי אֻלּוֹקוֹת לְהוֹרוֹת

15 בְּשִׂינֵי טַבְעַת הַבְּרִיאָה עַל יַד כִּךְ

16 שֶׁהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא פּוֹעֵל בְּעוֹלָם (מַעַת

17 לַעַת) בְּאוֹפֶן שֶׁלְמַעֲלָה מֵהַטַּבְעַת.

18 וְלִכְנֵן, הֵנָּה הָרִי סִינִי, עִם

19 הֵיטוֹל אֲבָנִים שְׁאִין הָאֵשׁ שׁוֹרֶפֶת

20 וּמַכִּלָּה אוֹתָם, וְאִינֵי שִׁיף כּוֹ

21 הַכִּלְיוֹן בְּשִׂיפָה לְהִיטוֹ עָשָׁן

22 וּבְדֶרֶךְ הַטַּבְעַת הָאֵשׁ שֶׁעַל הָרִי סִינִי הִיטָה

23 צִרִיכָה לְהִיטוֹ לֹא עָשָׁן, כָּכָל זֹאת

24 הָרִי סִינִי "עָשָׁן בָּלוֹ" הַפֶּן

25 טַבְעוֹ, מִפְּנֵי "אֲשֶׁר יֵרֵד עָלָיו

26 הָרוֹי" בְּאֵשׁ", וְכֹאן, בְּמִתְנָה תוֹרָה,

27 הָאֵשׁ יֵרֵד מִלְמַטָּה לְמַעֲלָה, הַיִּפְּךָ

28 טַבְעוֹ שֶׁל הָאֵשׁ בְּטַבְעַת הָעֲלִיָּה

29 מִלְמַעֲלָה לְמַטָּה, כִּדִּי לְהוֹרוֹת שֶׁחָלַל

30 מִמִּתְנָה תוֹרָה נִתֵּן לְאָדָם הַכּוֹחַ לְהַשְׁלִים

31 אֶת כּוֹנֶת הַבְּרִיאָה וּלְגִירוֹם לְגִילּוֹי

32 אֻלּוֹקוֹת בְּעוֹלָם.

33 אֶף צִרִיף לְהִבִּין מֵהוּ הַטַּבְעַת

34 שֶׁבְּמִתְנָה תוֹרָה כִּפִּי שֶׁהוּא מִתּוֹאֵר

35 בְּפִרְשַׁת יִתְרוֹ כְּתִיב "אֲשֶׁר יֵרֵד

36 עָלָיו הָרוֹי" בְּאֵשׁ" סִתָּם מִבְּלִי

37 לְפָרֵט מֵהָ הִיטָה פְּעוּלָתָהּ שֶׁל הָאֵשׁ

38 שִׁירָדָה, וְאִילּוֹ בְּפִרְשַׁתוֹ פִּרְשַׁת

39 מִשְׁפָּטִים נִמְצָא "כְּאֵשׁ אֲכָלָת"

40 וּמְפֹרֵשׁ שֶׁהָאֵשׁ שׁוֹרֶפֶת?

41 וְגַם צִרִיף לְהִבִּין, מֵהוּ הַטַּבְעַת

42 שֶׁבְּפִרְשַׁתוֹ פִּרְשַׁת מִשְׁפָּטִים לֹא

43 נִתְפָּרֵשׁ בְּכַתּוּב בְּתוֹרָה עֲצוּמָה

(13) ע"פ שמו"ר פ"ב, ג. 14) בהבא לקמן - ראה תו"א מג"א צד, א. רד"ה וכל העם רואים תש"ד (סה"מ תש"ד ע' 212).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הַדְּבָרִים וְלִמְטָה לְאֱלֻקֹּת שגם בעניין זה יש חילוקי דרגות בדומה
2 לחילוקי הדרגות האמורות לעיל לגבי העשן, כפי שממשיך ומבאר.
3 וּבַהֲקָדִים הִידוּעַ בְּפִירוּשׁ עֶשֶׂן שֶׁהוּא רֹאשִׁי תִיבוֹת 'עוֹלָם
4 שָׁנָה וְנֶפֶשׁ' שהם שלושת הדברים המגדירים מציאות – המקום, הזמן
5 והאדם (פֶּמְבָאָר בִּסְפָרִי
6 הַקְּבֵלָה, וּבְפִירוּשׁ הָרֶאָב"ד
7 ל'סֶפֶר יִצְיָרָה'¹⁵), שְׁמוּרָה עַל
8 כָּלִיּוֹת הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת שֶׁל הָאוֹר
9 הָאֱלוּקִי הַיּוֹרֵד וְנִמְשָׁךְ מִמְּדִירָגָה
10 לְמִדְרָגָה ('עוֹלָם שָׁנָה וְנֶפֶשׁ')
11 כְּפִי שֶׁהוּא בְּאוֹפֶן שֶׁל עֲלִיָּה¹⁶
12 מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, עַל-יְדֵי גִילּוֹי
13 וְהַמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה שֶׁל הָאֵשׁ
14 שְׁלִמְעָלָה ('מִפְּנֵי אֲשֶׁר יֵרֵד
15 עָלָיו הָוִי' בֶּאֱשׁ'), שְׁעַל-יְדֵי
16 זֶה כְּתוּצָאָה מִגִּילּוֹי וְהַמְשָׁכָה הָאֱלוּקֹת
17 נֶאֱכָל וְנִכְלָה יִשׁוּת הָעוֹלָם
18 שֶׁבְּהִרְגָּשׁוֹ הוּא 'ש' וּמְצִיאוֹת בְּפִנִּי
19 עֲצָמָה, וְנִעְשָׂה בּוֹ הַפִּיטוּל
20 וְהַכְּלִיּוֹן הָרְצוֹן וְהַשְׁאִיפָה לְהַתְבַּטֵּל
21 לְאֱלֻקֹּת (וְהִינּוּ), שְׁעֵנִין הָאֵשׁ
22 מוֹרָה עַל הַגִּילּוֹי שֶׁל הָאוֹר
23 הָאֱלוּקִי מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, וְאִילוֹ
24 עֵנִין הָעֶשֶׂן מוֹרָה עַל עֲלִית
25 הַתַּעֲלוֹת הָעוֹלָמוֹת מִלְּמַטָּה
26 לְמַעְלָה, שְׁלֹכֶן כִּיּוֹן שׁוֹ הַתַּעֲלוֹת
27 שֶׁל הָעוֹלָמוֹת הַנְּחוּתִים וְהַמְּגוּשָׁמִים
28 מִצַּד עֲצָמָם אֲפִילוֹ לְאַחֲרֵי
29 עֲלִיתָם, נִשְׁאָר עֵנִין שֶׁל
30 עֲפֻרִית וְעִכְרוּרִית וְאִין זֶה
31 זִיכּוֹן מוֹשֶׁלֶם, כְּמוֹ בְּעֶשֶׂן הַגִּשְׁמִי
32 שֶׁהוּא אִמְנֵם בֹּא וּמִיתָר וְעוֹלָה מֵהָאֵשׁ,
33 אֲבָל כִּיּוֹן שֶׁהָאֵשׁ נִרְצָת מִשְׁרִיפָה דָּבָר
34 שֶׁמוּרֹכֵב מְכַל אֲרֻבֶּת הַיִּסּוּדוֹת
35 הָאֱמוּרִים, וּבְכָלל זֶה יִסּוֹד הָעֶפֶר, יֵשׁ
36 בְּעֶשֶׂן הַגִּשְׁמִי 'עֲפֻרִית וְעִכְרוּרִית'.
37 וְזֶהוּ הַטָּעָם לִפִּי פְּנִימִיּוֹת הָעֵינִינִים
38 שֶׁבְּמִתֵּן-תּוֹרָה הָיָה עֵנִין שֶׁל
39 עֶשֶׂן (גַּם) מִדּוּמָם (פֶּנֶל
40 שֶׁהָרָר סִינִי הוּא הָרָר שֶׁל
41 אֲבָנִים) שֶׁהוּא הַחֶלֶק הַנְּחוּת
- 42 שֶׁבְּכִירָאָה וְגַם הוּא הַתַּעֲלָה, דְּכִיּוֹן שֶׁהַתְּכֵלִית דְּמִתֵּן-תּוֹרָה הוּא
43 לְהַעֲלוֹת אֶת כָּלִיּוֹת הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת כּוֹלֵל גַּם הַדְּרוֹת הַכִּי נְחוּתוֹת,
44 הֵנָּה הַעֲלָאָה זֶה צְרִיכָה לְהַתְחִיל מִהַדְּרָגָה הַכִּי תַּחְתּוֹנָה,
45 שֶׁזֶּהוּ עֵנִין הַדּוּמָם וְלִכּוֹן בְּמִתֵּן תּוֹרָה הֵייתָה פְּעוּלָה שֶׁלָּא עַל פִּי טַבַּע שֶׁל
46 עֶשֶׂן מִשְׁרִיפָה אֲבָנִים, לִתֵּת בִּיטוּ לִכּוֹן
47 שֶׁגַם הַחֶלֶק הַכִּי תַּחְתּוֹן שֶׁבְּכִירָאָה
48 מִתַּעֲלָה, כְּמִשְׁלַל הִידוּעַ¹⁷ בְּתוֹרַת
49 הַחֲסִידוֹת מִהַגְבֵּהָת כְּתָלִי קִירוֹת
50 בֵּית עַל-יְדֵי כָּלִי הַהַגְבֵּהָה
51 הַנִּקְרָא לִיּוֹעֵ"ר, מְנוּךְ,
52 שְׁצָרִיכִים לְהַתְחִיל לְהַגְבִּיָּה
53 מִהַקּוֹרָה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל הַבֵּית
54 דְּקָא, וְאֵז מִמִּילָא יוֹגְבָהוּ גַם
55 הָעֲלִיּוֹנִים מִמֶּנּוּ, מִהַשְׁאִינִי
56 כֵּן אִם הֵינָה מִתְחִיל מֵאֲמָצַע
57 הַכּוֹתֵל, לֹא הֵינָה מְגַבִּיָּה אֶת
58 הַקּוֹרוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת וְגַם אִם
59 הָאֲמָצַע הִיָּה מוֹגֵבָה, הַחֶלֶק הַתַּחְתּוֹן לֹא
60 הִיָּה עוֹלָה בְּעַקְבוּתָהּ, וְכֵן גַּם בְּנִמְשָׁל,
61 אִם הַתַּעֲלוֹת הֵייתָה בְּחֻלְקִים נְעִלִים
62 שֶׁל הַכִּירָאָה (מְדַבֵּר, חֵי וְאִפִּילוֹ צוּמָח),
63 אוֹי הַחֶלֶק הַנְּחוּת (דּוּמָם) לֹא הִיָּה
64 מִתַּעֲלָה, וְלִכּוֹן הַהַעֲלָאָה הַתַּחֲלִילָה
65 מֵהָאֲבָנִים שֶׁל הָרָר סִינִי (דּוּמָם).
66 ג) וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לְבָאָר
67 הַחֲלִיק הַהַבְדֵּל בֵּין הַפְּסוּקִים
68 הַנִּלְ. דְּהֵנָּה, הַפְּסוּק "וְהָרָר
69 סִינִי עֶשֶׂן כְּלוֹ" קָאִי מְכוּן
70 אוֹדוֹת הַזְּמַן דְּמִתֵּן-תּוֹרָה,
71 וְכִיּוֹן שֶׁבְּמִתֵּן-תּוֹרָה הֵינָה
72 גִּילּוֹי אֱלֻקֹּת בְּדֶרֶךְ מִלְּמַעְלָה
73 לְמַטָּה (וּבְהִמְשָׁךְ הַפְּסוּק
74 "מִפְּנֵי אֲשֶׁר יֵרֵד עָלָיו הָוִי"
75 בֶּאֱשׁ", הַקְּדוּשָׁה-בִּירוּךְ-הוּא יֵרֵד אֶל
76 הָהָר מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה הִינּוּ,
77 שֶׁהִגִּילּוֹי הֵינָה מִצַּד
78 לְמַעְלָה¹⁸), וְהָעוֹלָם הֵינָה
79 עֲדִין גִּשְׁמִי וְחִמְרִי שְׁאִינוֹ
80 מְזוּכָּר¹⁹, כְּמִבּוֹאָר בַּחֲסִידוֹת
81 שֶׁכֹּאשֶׁר יֵשׁ הַתְּגִלוֹת אֱלוּקֹת מִלְּמַעְלָה
82 לְמַטָּה יֵשׁ בִּכּוֹן יִתְרוֹן שֶׁל הַתְּגִלוֹת

(15) אוה"ת יתרו ד"ה והר סיני עשן (ע' תתטז). (16) ראה בארוכה אוה"ת שם. וכן בד"ה שלאח"ז (ע' תתכג ואילך). ע' תתכא ואילך). ד"ה הנ"ל תרס"ב. ועוד. (17) ראה תו"א בראשית ד, א. (18) ראה גם ד"ה והר סיני תרס"ב שם. ובסוף ההמשך (דתרס"ב) שם. (19) ראה המשך תער"ב ח"ב ע' תתקל ואילך. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ממדריגה גבוהה ונעלית, אבל יתכן שההתגלות לא תפעל שינוי בבריאה ואילו
2 כאשר ההתקרבות לאלוקות היא בדרך התעלות מלמטה למעלה אמנם האדם
3 והעולם לא יכולים להגיע לדרגות גבוהות ביותר באלוקות אבל ההתעלות
4 מצד עצמם מזככת אותם עוד יותר מהזיכוכ הנפעל בהם על ידי ההתגלות
5 מלמעלה, הנה גילוי אלקות זה
6 של ירידת הקדוש ברוך הוא על הר
7 סיני פועל אז בעת מתן תורה
8 ביטול וכליון העולם באופן
9 ש"הר סיני עשן פלו",
10 שריבו וגודל העשן ככתוב
11 שכל ההר היה "עשן כולר", מורה
12 שחמריה העולם לא היה דק
13 ומזופך אלא גס ועבה ולכן 'אכילתו'
14 ו'שריפתו' כרוכים בעשן רב.
15 ויש לומר שזהו גם הטעם לדיוק
16 נוסף בפסוק האמור, כנזכר בתחילת
17 המאמר, מה שכתוב "מפני
18 אשר ירד עליו הוי' באש"
19 (סתם, ואינו מפרט "אכלת"
20 כמו שנאמר בפסוק האחר הנזכר
21 לעיל), שמלשון זה "אש" סתם
22 משמע שהעשן נעשה מהאש
23 עצמו, ולא מפליון דבר
24 הנשרף (פנ"ל סעיף א),
25 והטעם לכך על פי פנימיות העניין הוא
26 כי מצב העולם בזמן מתן
27 תורה היה גס חומרי ומגושם
28 כל-כך עד שאינו ראוי גם
29 להיות נשרף ונכלה על-ידי
30 אש (בדוגמת הדומם
31 בפשוטו²⁰ שהוא הסוג הנחות
- ביותר בבריאה), ולכן אין העשן שוף כל-כך לכליון ההר²¹
כי בגלל חומריות העולם באותה שעה אין הוא מתברר ומוזכר על ידי האש.
מה-שאין-פן הפסוק 'ומראה כבוד ה' באש גו' קאי מכון
אודות הזמן שלאחר מתן-תורה, לאחר הביטול לאלוקות
וההזדככות העידון שמתן-
תורה פועל בעולם, שאז כבר
לא היתה מציאות העולם
בגסות כל-כך. ולכן נאמר
"ומראה כבוד ה' באש
אכלת", בין שנעשה העולם
דק מעוד יותר וראוי שיהא
נאכל ונשרף היינו מתעלה ומזדכך
על-ידי האש שלמעלה.
והוא להוסיף בדייק לשון
הכתוב "ומראה כבוד ה'
באש אכלת בראש ההר",
והינו, שתחלה צריכה להיות
עלית זיכוכ והתעלות הנבראים
מצד עצמם, שקללות העפר
מתלקט נאסף ועולה בהר עצמו,
ועד לראש ההר, ואחר-כך
אחרי שהעפר הגיע לראש ההר,
ובפנימיות העניין – לאחר שנשלמה
ההתעלות של העולם התחתון מצד
עצמו נעשה נפעל ונוסף בו
הביטול לאלוקות וההעלאה
ההתעלות והזיכוכ שעל-ידי
ה'גילוי אור' מלמעלה, שזהו

(20) וי"ל שזהו גם טעם הפנימי שדומם אינו כלה בטבעו באש, כי הוא בריחוק הערך לגמרי ממהות האש, ולא שייך לומר גם זה שהוא בניגוד והיפך טבעו לאש, כמו שאומרים בנוגע לצומח וכו'. ועפ"ז אולי יש לומר במה שנתבאר לעיל (ס"א - מסד"ה ור סיני תש"ח) בענין שינוי טבע הבריאה שנעשה בעת מ"ת, ש"הר סיני, עם היותו אבנים, ואינו שייך בו הכליון בשריפה להיות עשן, בכ"ז עשן כולו היפך טבעו, מפני אשר ירד עליו הוי' באש, היפך טבעו בטבע העליה, דמוכח מזה, דשינוי טבע ההר לא הי' מספיק שיפעול ירידת האש, כ"א צריך לעוד ענין בשינוי טבע הבריאה, שינוי טבע האש - כי מכיון שהדומם מצד עצם מהותו הוא בריחוק הערך ממהות האש (דוגמת דומם ומדבר, דאש הוא בחי' מדבר - ראה תו"ח בראשית יט, ג. המשך תרס"ו ריש ע' קטו ועוד), לכן, גם לאחר שנתחדש בו ענין הכליון, צריך להיות גם שינוי טבע האש, דוגמת הנפש והגוף, שעם היות שאברי הגוף בטלים להנפש והם בציוור שם הוי' כו', צ"ל כח המפליא לעשות לחבר הנפש עם הגוף (ד"ה אחרי-מות תרמ"ט בתחלתו. ובכ"מ). או י"ל ע"פ (וע"ד) המבואר בד"ה אחרי שם (ס"ו) ובכ"מ, דירידת האור היא מצד מעלת שורש הכלים, ומכיון (שנדר"ד) ענין הכליון שנעשה בו הוא היפך טבעו, ה"ז דבר נוסף בו (ראה לקו"ש ח"ו ע' 89, ח"יח ע' 242 - ע"ד ב' סוגי נסים), לכן אין מתגלה עי"ז שרש הכלי (כח הגבול), כי אין זה ביטול הכלי מצד ענינו הוא, ולכן ירידת האש היא חידוש. ואכ"מ. (21) ולהעיר מד"ה ור סיני תרס"ב שם, לענין בחי' דומם שבדומם שאינו עולה ע"י האש.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 עֲנֵן ד' מֵרָאָה כְּבוֹד ה' כָּאֵשׁ אֲכָלֶתָּ הַבִּירוֹר וְהַזִּכּוֹךְ הַנִּפְעַל עַל
2 יְדֵי הָאֵשׁ הַבָּאָה מִלְמַעְלָה, וּבִפְנִימִיּוֹת הָעֲנָנִין – הַזִּכּוֹךְ שֶׁעַל יְדֵי גִילּוֹי אֱלֹקוֹת
3 מִלְמַעְלָה לְמַטָּה,] וְעוֹד זֹאת, שְׁלֹא גֵרָם הָאֵשׁ עֲנָן שֶׁל עֶשֶׂן
4 מִמֶּשׁ, אֲלֵא לְרוֹב דְּקוּתוֹ שֶׁהָיָה הוּא נֹעֵד לְבַרֵּר אֶת הָהָר (וְאֵת כָּלִלּוֹת
5 הָעוֹלָם) לְאַחֵר שֶׁכָּבַר הַתַּעֲרָן בַּמָּתָן
6 תּוֹרָה לֹא נִקְרָא בַּתּוֹרָה בְּשֵׁם 1 עֲנֵן ד' מֵרָאָה כְּבוֹד ה' כָּאֵשׁ אֲכָלֶתָּ,
7 עֶשֶׂן כִּי-אֵם בְּשֵׁם עֲנָן²², 2 עוֹד זֹאת, שְׁלֹא גֵרָם עֲנָן שֶׁל עֶשֶׂן מִמֶּשׁ, אֲלֵא
8 שְׁעַל זֶה נֶאֱמַר "וַיֵּבֵא מֹשֶׁה 3 לְרוֹב דְּקוּתוֹ לֹא נִקְרָא בַּתּוֹרָה בְּשֵׁם עֶשֶׂן כִּי-אֵם
9 בַּתּוֹךְ הָעֲנָן", שְׁעַנָּן אֵינוֹ 4 בְּשֵׁם עֲנָן²², שְׁעַל זֶה נֶאֱמַר "וַיֵּבֵא מֹשֶׁה בַּתּוֹךְ
10 מוֹרָה עַל כָּלִיּוֹן וְעַלִּיהָ מִמֶּשָׁה 5 הָעֲנָן", שְׁעַנָּן אֵינוֹ מוֹרָה עַל כָּלִיּוֹן וְעַלִּיהָ מִמֶּשָׁה
11 לְמַעְלָה²³ כִּי כָּבַר אֵין צוּרָה בְּבִירוֹר 6
12 וְזִכּוֹךְ בְּדֶרֶךְ זֶה, כַּמְבֹאֵר לְעֵיל.
13 אֲמָנָם עֲנָן זֶה "כְּמִין עֶשֶׂן" 7 אֲמָנָם עֲנָן זֶה "כְּמִין עֶשֶׂן הוּא" (כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב
14 הוּא" (כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּפִירוּשׁ 8 בְּפִירוּשׁ רַש"י²⁴ שֶׁהוּא יֵינָה שֶׁל
15 רַש"י²⁴ שֶׁהוּא יֵינָה שֶׁל 9 תּוֹרָה²⁵ וְכוּלָּל בַּתּוֹכָהּ עֲנִינִים שֶׁל
16 תּוֹרָה²⁵ וְכוּלָּל בַּתּוֹכָהּ עֲנִינִים שֶׁל 10
17 פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, בַּחֲנִית יֵין וְהָיָה נִכְסֵם
18 יֵין יִצָּח (סוֹד), דְּכִיּוֹן שְׁעַנָּנוֹ שֶׁל 11
19 עֲנָן זֶה אֵינוֹ גִילּוֹי אֱלֹקוֹת 12 ה' כָּאֵשׁ אֲכָלֶתָּ, הֵינּוּ כְּפִי שֶׁאֱלֹקוֹת פּוֹעֵל בִּיטוּל
20 מִלְמַעְלָה שֶׁנִּשְׁאָר נִעְלָה וְאֵינוֹ תּוֹרָה
21 לְמַטָּה (כְּמוֹ הָעֲנָן שֶׁנִּשְׁאָר 21
22 בְּפִסְקוֹת שֶׁלִּפְנֵי-זֶה), אֲלֵא 22
23 הוּא עֲנָן שֶׁבֵּא מ' מֵרָאָה כְּבוֹד 23
24 ה' כָּאֵשׁ אֲכָלֶתָּ, הֵינּוּ כְּפִי 24
25 שֶׁאֱלֹקוֹת יוֹרֵד מִלְמַטָּה לְמַעְלָה 25
26 וְהָאֵר הָאֱלֹקִי פּוֹעֵל בִּיטוּל 26
27 בְּמִצִּיאוֹת הָעוֹלָם, לָכֵן "כְּמִין 27
28 עֶשֶׂן הוּא" שֶׁגַּם בּוֹ עִם הִיּוֹת 28
29 "עֲנָן" יֵשׁ עֲנָן שֶׁל עֶשֶׂן, 29
30 עֲפֹרִית וְעֲפֹרִית, שֶׁבֵּא 30
31 מִכָּלִיּוֹן הַחוּמָר כִּי לֹאֲמַתּוֹ שֶׁל דָּבָר
32 גַּם "עֲנָן" זֶה מִזְכֵּן אֶת הָעוֹלָם הַחוּמָרִי, 32
33 כְּפִי שֶׁמִּשְׁמִיךְ וּמְבַאֵר. 33
34 וְהָעֲנָן בְּזֶה, דְּהִמְכֵּן הַמַּטָּה 34
35 וְהַתְּכִלִּית דְּעֲנָנִין הַתּוֹרָה הֵינּוּ מִתָּן 35
36 תּוֹרָה בְּעוֹלָם הַזֶּה הוּא לְעִשּׂוֹת 36
37 מִהָעוֹלָם דִּיכָּה לֹא וְהַתְּכִלִּית 37
38 בְּתַחֲתוֹנִים²⁶, לְעִשּׂוֹת אֶת הָעוֹלָם 38
39 הַזֶּה הַתְּחַתּוֹן לְמָקוֹם רָאוּי, יִרְדָּה" 39
40 לְגִילּוֹי אֱלֹקוֹת, לָכֵן עֲנָן זֶה, שֶׁבּוֹ 40
41 הוֹצֵרָה מֹשֶׁה לְבֹא כְּדִי לְקַבֵּל 41
42 אֶת הַלְוִיּוֹת (וְתוֹרָה) 42

(22) לשון התו"א שבהערה 14. (23) וראה תו"א חיי שרה טז, א. 24) הביאור בפירוש"י ע"פ פשוטו של מקרא - נתבאר בארוכה בשיחה שבהתוועדות סעיף י (תורת מנחם - התוועדות חמ"ב ע' 262). וש"נ. 25) ראה "היום יום" כט שבט. 26) ראה תניא פל"ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

הנשמה עצמה שמורה ומוגנת כמשל ההולך בתוך שביל נפרד מוקף חומות, 42
והיא הנשמה עצמה תמיד אפילו בעת עבירה חס ושלום באמנה 43
בנאמנות מלאה אתו יתברך³¹, כמבואר בספר התניא, וקמאמר רבנו 44
הזקן³² שפל אחד מישראל, יהיה מי שיהיה, אינו רוצה 45
ואינו יכול להיות נפרד 46
מאלקות, ולכן כשבא לידי ניסיון 47
על קידוש ה' אפילו 'קל שבקלים' 48
מוסר את נפשו וכפסק-דין 49
הרמב"ם³³ שגם מי שפית- 50
דין צריך לכופו על-ידי 51
עפ"ם, לקיים את הוראת בית הדין 52
(לתת גט לאשתו, דבר שחייב להיות 53
מדעתו ומרצונו) הנה באמת רוצה 54
הוא לעשות כל המצות כו', 55
אלא שתקפו יצרו הרע כו' 56
(ולכן גם אם למעשה אמר רוצה אני 57
רק לאחר הכפייה הגט כשר כי רצונו 58
האמיתי הוא לקיים את הוראות 59
התורה).

60
ויתרה מזה, ששפנימיות 61
הענינים הנה גם הפחות 62
הגלויים שבהם האדם משתמש 63
לברר את הדברים הנחותים, ולא רק 64
עצם הנשמה אינם מתלכלכים 65
מהעשן, כי לאמתו של דבר 66
אין זה עשן, אלא רק "כמין 67
כעין עשן", והיני, שזהו ענן 68
שרק נראה לעשן אבל באמת אין 69
בו 'לכלוך', כפי שממשיך ומבאר את 70
משמעות הדברים בעבודת האדם. 71
והענין בזה, שההעלם 72
וההסתתר של העולם על 73
האלקות שהיא מקור חיותו הוא 74
רק "כמין" כעין מציאות, 75
שנעשה בשביל ענין 76
הבחירה, כדי שתהיה לאדם בחירה 77
חופשית בין טוב לרע שיהיה אילו 78
היו בני האדם בעולם הזה רואים 79
את האמת לא היה מקום 80
לענין הבחירה ובוודאי היו כולם 81
לענין הצדיק הרב הצדיק רבי לוי יצחק 82

1 (מצד טבעו) אינו פלי לזה, ואין האש נאחז בו²⁷ כמבואר
2 לגבי האבנים של הר סיני (וצריך להיות תחלה הענין דמבטשין
3 ליה²⁸ כמאמר הוזהר (הובא ונתבאר בספר התניא) שדבר עבה שאין האש
4 נאחזת בו, יש צורך לבקע אותו לחלקים קטנים).
5 אף הענין הוא, שלאמתו של דבר
6 אין הטענה האמורה נכונה, כיוון
7 שצריכים לפעול ענין של
8 עשן והעלאה ביטול וזיכור גם
9 בסוג דומם שהוא הסוג היותר
10 תחתון שבעולם, כיון שזהו
11 התכלית הכוונה והמטרה דמתן-
12 תורה, שענין העשן, כליון
13 ועלית חומר העולם שיוזכר
14 ויתעלה לקדושה ויתקרב לאלקות,
15 יהיה נפעל לא רק בצומח,
16 אלא גם בדומם הנחות.
17 אף עדין ישנה הטענה, טענה
18 נוספת שעלולה לגרום לאדם להימנע
19 מלעסוק בהעלאת וזיכור הדברים
20 התחתונים, דכיון שהמתאבק
21 עם מגול מתגול גם-כן²⁹,
22 כנאמר בספר התניא לענין ההתעסקות
23 עם מחשבות זרות כדי להעלותן
24 שעדיף להימנע מכך ולהסיר דעתו
25 ממחשבות אלו כדי שהלכלוך (הרוחני)
26 לא ידבק באדם הרי העבודה
27 לפעול "עשן" ביטול והעלאה
28 בדברים התחתונים תגרום לו
29 לאדם העוסק בכך להתלכלך כו',
30 ואם-כן מוטב שלא לעסוק
31 בזה. אך גם טענה זו וחשש זה אינם
32 מוצדקים, כפי שמשיך ומגמק מדוע.
33 והמענה על זה, שעשה לו
34 הקב"ה (למשה) שביל בתוכו
35 בתוך הענן העשן, והיני שפנימית
36 משה שבנשמת כל אחד
37 מישראל³⁰ אינה מתלכלכת
38 כו' גם אם הוא מתעסק בבירור דברים
39 תחתונים, אלא נשארת נקיה בכל
40 מצב, כיון שעובדת בתוך
41 שביל שנוצר עבורו בתוך הענן, ובעבודת האדם היינו שגם תוך כדי הבירור

(27) ראה לעיל הערה 20. (28) ראה זח"ג קסח, א - הובא ונתבאר בתניא רפכ"ט. (29) תניא ספכ"ח (לה, ב). (30) שם פמ"ב. (31) שם ספכ"ד. (32) ראה סה"מ ה"ש"ת ע' 115. ע' 117. אגרות-קודש אדמו"ר מהר"י"צ ח"ד ע' שפד (הועתק ב"היום יום" כה תמוז). שם ע' תקמו (הועתק ב"היום יום" כא סיון). (33) ה"ל גירושין ספ"ב. (34) ראה אג"ק אדמו"ר מהר"י"צ ח"ו ע' תכ. וראה גם תורת מנחם - התועדויות חל"ה ע' 139. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מבארדיטשוב³⁴, מה דורש הקב"ה מבני ישראל, בה
2 בשעה שאות המציאות של גן-עדן החביא בספרים, ואילו
3 את תאוות העולם העמיד לעיניהם, ומובן שאם המצב היה הפוך
4 והאנשים היו רואים את הגן עדן בעיניהם ותאוות העולם היו כתובות בספרים,
5 בוודאי כולם היו בוחרים בטוב. אלא
6 שזהו כל עניינו של ההעלם וההסתר
7 על אלוות אינו מציאות אמיתית אלא
8 נועד רק כדי לעורר אצל בני
9 ישראל עבודה פנימית.
10 ויתרה מזו, כיון שההעלם
11 בא בשביל תכלית של
12 קדושה ומטרתו וכוונתו האמיתית
13 אינה להסתיר אלא כדי שתהיה בחירה,
14 כאמור, הרי זה באמת ענין
15 (קדושה) ולא עשן. והינו,
16 שאף-על-פי שגורא קמו
17 עשן, כמו דבר חמרי, שגם
18 לאחר הפליון והעלילה
19 נשארת עפרורית ולכאורה העילוי
20 והזיכרון לא מושלם, הרי זה רק
21 מה שגורא לעיני בשר,
22 ואילו בפנימיות לאמתו של דבר
23 הרי זה ענין של קדושה, כיון
24 שכל תכליתו של "ענין זה",
25 ועבודת האדם – כל התכלית של
26 ההעלם וההסתר על העולם היא
27 בשביל תוספת אור בקדושה
28 עצמה.
29 (ה) וזהו ויבא משה בתוך
30 הענין³⁵, שמשה רבנו, ועל-
31 דרך-זה בכל אחד ואחד
32 מישראל בנוגע לבחינת משה
33 שנפשו, קבל את התורה
34 שירדה מלמעלה למטה ובכך פעלה
35 זיכרון בעולם לאחר ההקדמה
36 וההכנה ד"ויבא משה בתוך
37 הענין", ש"ענין זה כמין עשן
38 הוא" (שלבן יש צורך שיהיה
39 בתוכם, בתוך כל אחד ואחד, והן המקדש בפשוטו, זהב וכסף וגו'³⁹, עושים
40 מקדש לו יתברך, שעל-ידי-זה נשלמת הפונה שנתאנה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים²⁶.



(35) ראה גם ד"ה ויבוא משה תרנ"ד בסופו. (36) ראה שמו"ר פמ"ז, ח ובפי' ידי משה. (37) תרומה כה, ח. (38) לשון אדמו"ר הזקן בלקו"ת נשא כ, סע"ב. ובכ"מ. וראה ראשית חכמה שער האהבה פ"ו. של"ה תרומה שכה, ב ואילך. אלשיך עה"פ תרומה שם. ובכ"מ. (39) תרומה שם, ג.

בס"ד. שיחת ש"פ משפטים, מבה"ח אדר-ראשון ה'תשי"א.

בלתי מוגה

א. אודות ההמשך דפרשת משפטים (הפרשה הראשונה שלאחר מתן-תורה) לפרשת יתרו (הפרשה דמ"ת) – איתא במדרש¹:

"כיון שראה משה את ישראל שהיו מתייראין כשהי' נגלה עליהם הקב"ה והי' מדבר עמהם (כמ"ש² וכל העם רואים את הקולות וגו' וירא העם וינועו ויעמדו מרחוק ויאמרו אל משה דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלקים פן נמות"), אמר להם משה אל תיראו, שנאמר³ ויאמר משה אל העם אל תיראו וגו' . . פייסן משה תחלה לישראל, ואח"כ ערך להם נזיקין וכל מדות הדין, דכתוב אח"כ⁴ ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם וגו'".

וזהו גם הדיוק "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם", שמכאן ולהבא תשים אתה (משה) את משפטי התורה לפני בני, בהתאם לבקשתם "דבר אתה עמנו ונשמעה גו'".

וענין זה ("תשים לפניהם" שנעשה ע"י משה דוקא) מבואר בדרושי חסידות על פרשת משפטים, הן בהדרושים הנדפסים, הן בהדרושים שבכתב-יד, והן בהדרושים שיודעים אודותם בעל-פה.

ב. מאמר ד"ה ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם.

* * *

ג. בנוגע לשנת העיבור (כשנה זו) שיש בה אדר ראשון ואדר שני, יש חקירה איזה מהם הוא אדר העיקרי, ואיזה מהם הוא אדר הנוסף, חודש העיבור⁵.

ואפשר שתלוי הדבר בהפלוגתא דר' מאיר ור' יהודה⁶ – "דתניא אדר הראשון כותב אדר הראשון, אדר שני כותב אדר סתם, דברי ר"מ, ר' יהודה אומר אדר הראשון כותב סתם, אדר שני כותב תיניין".

ובפשטות מסתבר לומר שאדר העיקרי הוא אדר שני – כי, באדר שני חוגגים ימי הפורים, במקרא מגילה, משלוח מנות ומתנות לאביונים⁷ (משא"כ באדר ראשון ה"ז רק פורים קטן⁸), ואם נאמר שאדר שני הוא החודש הנוסף בשנת העיבור, נמצא, שבשנה פשוטה חסר החודש העיקרי שבו חוגגים ימי הפורים, ועכ"ל, שאדר שני הוא אדר העיקרי, ואדר הנוסף בשנת העיבור הוא אדר ראשון (והחסרון בשנה פשוטה אינו אלא בנוגע לפורים קטן, שהוא טפל לגבי עיקר הפורים).

ובעמדנו בשבת מברכים אדר ראשון, שהוא אדר הנוסף, חודש העיבור – יש לבאר תוכן הענין והמעלה המיוחדת שבחודש העיבור.

ד. ויש להקדים תחילה תוכן ענין העיבור כפשוטו – כפי שמבאר הרמב"ם בריש הל' קידוש החודש:

"כמה יתירה שנת החמה על שנת הלבנה קרוב מאחד עשר יום [שהרי "שנת החמה היא שלש מאות חמשה וששים יום ושש שעות", ו"שנה של לבנה אם תהי' שנים עשר חודש . . יהי' כללה שלש מאות יום וארבעה וחמשים יום ושמונה שעות וששה ושבעים חלקים", "נמצא תוספת שנת החמה על שנת הלבנה עשרה ימים ואחת ועשרים שעות ומאתיים וארבעה חלקים"]⁹, לפיכך כשיתקבץ מן התוספת הזאת כמו שלשים יום . . מוסיפין חודש אחד ועושין אותה השנה שלשה עשר חודש והיא הנקראת שנה מעוברת".

(1) תדבא"ר פכ"ב. הובא ביל"ר ריש פרשתנו.

(6) נדרים סג, א.

(2) יתרו כ, טר"ז.

(7) ראה מגילה ו, ב.

(3) שם, יז.

(8) סידור אדה"ז לפני למנצח גו' יענך (וראה לקו"ש חכ"ו ע' 210 הערה 8. וש"נ).

(4) ריש פרשתנו.

(9) שם פ"ו ה"ד.

(5) בהבא לקמן – ראה גם אנציק' תלמודית ערך אדר ס"ג.

(כרך א' ע' קצח ואילך). וש"נ.

- 1 והצורך לחשב גם את שנת החמה אע"פ שישראל "מונין ללבנה"¹⁰, הוא, "מפני זמן האביב, כדי
2 שיהא הפסח באותו זמן, שנאמר¹¹ שמור את חודש האביב, שיהי' חודש זה בזמן האביב, ולולא הוספת
3 החודש הזה (חודש העיבור) הפסח בא פעמים בימות החמה ופעמים בימות הגשמים"¹².
- 4 ה. והביאור בזה – בפנימיות הענינים:
- 5 החסרון דשנת הלבנה לגבי שנת החמה קשור עם כללות חסרון הלבנה לגבי החמה – מיעוט הירח
6 – שבתחלת הבריאה היו "שני המאורות הגדולים"¹³, "שנים נבראו", אלא שאח"כ "נתמעטה הלבנה על
7 שקטרגה כו"¹⁴.
- 8 ושורש הענין דמיעוט הירח שהוא חסרון האור – מבואר במאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר (שכבר נדפס)¹⁵,
9 שהסיבה והנתינת מקום לזה הוא "מה שדין לא אהניא לי"¹⁶ שגרם שבירת הכלים דתהו", ולפני"ז –
10 "חסרון האור למעלה שהו"ע צמצום הראשון", וכתוצאה מזה נעשה "נתינת מקום לחסרון האור למטה
11 בסיבת חטא ועון", החל מחטא עה"ד, שהוא השורש לכל החטאים.
- 12 והכוונה בזה – ש"יהי' העבודה בכח עצמו . . עי"ז ממשיכים את האור החסר בתוספת מרובה, שבזה
13 נשלם הכוונה העליונה בהצמצום שיהי' גילוי העצמות", כלומר, לא זו בלבד שתהי' המשכת האור כמו
14 לפני החטא ולפני הצמצום, אלא שיומשך אור נעלה יותר מכמו שהי' לפני החטא, שלא הי' מאיר אפילו
15 לפני הצמצום¹⁷.
- 16 ו. עפ"ז יש לבאר תוכן הענין והמעלה דחודש העיבור:
- 17 כיון שחודש העיבור משלים וממלא את החסרון דשנת הלבנה לגבי שנת החמה, ה"ז רומז גם על
18 התיקון דמיעוט הירח, ובמילא, גם התיקון על חטא עה"ד וכללות החטאים,
- 19 – ומטעם זה יש נוהגים בשנת העיבור להוסיף בתפלת מוסף דר"ח: "ולכפרת פשע" (כפי שנדפס
20 בכמה נוסחאות)¹⁸ –
- 21 ועד לתיקון שורש הענין דמיעוט הירח – שבירת הכלים וצמצום הראשון – שנמשך האור שהי' מאיר
22 לפני הצמצום,
- 23 ויתירה מזה, שנמשך ומתגלה אור נעלה יותר שלא הי' מאיר אפילו לפני הצמצום – כמרומוז בכך
24 שע"י הוספת חודש העיבור נעשית שנת הלבנה גדולה יותר משנת החמה.
- 25 וע"פ האמור לעיל שחודש העיבור הוא אדר הראשון, נמצא, שחודש זה (המתברך בשבת זו) הוא הזמן
26 המסוגל להמשכת אור נעלה יותר מכמו שהי' לפני החטא, ולפני כללות הענין דחסרון האור ע"י צמצום
27 הראשון – גילוי העצמות.

* * *

- 28
- 29 ז. האמור לעיל בענין העיבור, שכוונת הירידה דמיעוט הירח היא כדי שלאח"ז יומשך אור נעלה יותר
30 – ה"ז גם בכל עניני ירידה, שהכוונה בהם היא כדי שלאח"ז יומשך אור נעלה יותר.
- 31 ולדוגמא:
- 32 נתבאר לעיל¹⁹ ש"זרע בהמה" קאי על נשמות דבי"ע (רוב הנשמות בדורותינו) שאין בהם דעת –
33 שזהו"ע של ירידה.

קצב, א ואילך).

(16) ב"ר פ"ג, ז. פ"ט, ב. ועוד.

(17) ראה גם סה"מ מלוקט ח"ה ע' קנה ואילך.

(18) ראה ליקוט דיני ומנהגי ר"ח (קה"ת תש"נ) פ"ז סי"ט.

וש"נ.

(19) בהמאמר פ"ב (לעיל ע' 231).

(10) סוכה כט, א.

(11) פ' ראה טז, א.

(12) רמב"ם שם רפ"א. רפ"ד.

(13) בראשית א, טז.

(14) פרש"י עה"פ.

(15) ד"ה ע"כ יאמרו המושלים תרצ"א (סה"מ קונטרסים ח"א

ולא עוד אלא שגם "זרע אדם" שקאי על נשמות דאצילות שיש בהם דעת הו"ע של ירידה, כי: גם¹
אצילות הוא עולם, מלשון העלם²⁰, ולכן, גם הדעת שיש להם באלקות אינו אלא הכרה ע"פ שכל בלבד,²
ולא הכרת העצם (למעלה מהשגה).³

[וזהו החילוק שבין "אדם" ל"מאד", שאותיותיהם שוות²¹, אלא שצירופם שונה, ש"אדם" מורה על⁴
השכל והדעת, ו"מאד" מורה על העדר המדידה והגבלה דשכל ודעת²²].⁵

ונשאלת השאלה: מה זאת עשה הו"י לנו – אפילו ביחס לירידה דנשמות דאצילות, ועאכו"כ ביחס⁶
לירידה דנשמות דבי"ע?⁷

ועד"ז בנוגע להירידה שמצד ההסתלקות:⁸

בא' מאגרות הקודש שכתב אדמו"ר האמצעי²³ לאחר הסתלקות אדמו"ר הזקן, מבאר כמה עצות⁹
לחיזוק ההתקשרות, שכן, ההסתלקות הו"ע של ירידה שיכולה לגרום ח"ו חלישות בהתקשרות, ויש¹⁰
צורך בנתינת עצות לחיזוק ההתקשרות.¹¹

וגם כאן נשאלת השאלה: למה עשה ה' ככה? מהי הכוונה בירידה זו?¹²

ונקודת הענין בזה – כמבואר בהמשך ההילולא²⁴ – שכוונת הירידה היא בשביל שעי"ז יפעלו הענין¹³
ד"אסתלק יקרא דקב"ה בכולהו עלמין²⁵, שקאי על אור הסוכ"ע שמאיר בכל העולמות בשהו, ועד¹⁴
להמשכת האור שאינו שייך כלל לעולמות (גם לא באופן דסובב כל עלמין), כמשנת²⁶ ל"דיוק הלשון¹⁵
עיקר שכינה²⁷, שקאי לא רק על השכינה כמו שהיא לגבי אצילות (מלכות דאצילות כפי שנעשית כתר¹⁶
ועתיק לבריא, או אפילו כמו שהיא באצילות), וגם לא רק כמו שהיא לגבי אוא"ס, היינו הקו, ואפילו¹⁷
לא כמו שהיא לגבי האור שלפני הצמצום, גילוי האור לעצמו השייך להעולמות, אלא "עיקר שכינה",¹⁸
העיקר והפנימיות דהשכינה, שזהו גילוי העצמות – שנעשה בתחתונים דוקא.¹⁹

* * *

ח. בהתחלת פרשת השבוע מדובר אודות עבד עברי – "כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבוד ובשביעית²¹
יצא לחפשי חנם"²⁸. ובהמשך לזה מסופר בהפטורה ע"ד הברית שכרת המלך צדקיהו (שמלך כשר הי'²⁹)
עם בני"י "לשלח איש את עבדו ואיש את שפחתו העברי והעברי חפשים (אחר שעבדו שש שנים) לבלתי²³
עבד במ גו' וישמעו וישלחו"³⁰, אלא שלאח"ז "וישובו אחרי כן וישיבו את העבדים ואת השפחות אשר²⁴
שלחום חפשים ויכבשום לעבדים ולשפחות"³¹.²⁵

כדי שתהי' ההנהגה בשנה השביעית כדבעי ("בשביעית יצא לחפשי חנם"), צ"ל ההנהגה במשך השש²⁶
שנים באופן המתאים לכך, היינו, שבמשך ה"שש שנים יעבוד" צ"ל ניכר ונרגש ש"בשביעית יצא לחפשי²⁷
חנם". וכאשר ההנהגה בשנה השביעית אינה כדבעי (שאינו מקיים הציור "יצא לחפשי חנם"), ה"ז²⁸
הוכחה שגם ההנהגה במשך השש שנים לא היתה כדבעי, היינו, שלא נרגש בעבודת השש שנים שבסופו²⁹
של דבר יצא לחפשי חנם.³⁰

קנין ("כי תקנה") עבד עברי שצ"ל ע"י מכירה דוקא (דלא כעבד כנעני שהקנין שלו יכול להיות גם³¹
ע"י מתנה) – מכרוהו ב"ד (בגנבתו) או מוכר עצמו (מפני דחקו)³² – ה"ז שייך רק כאשר האדון מרויח³²
מעבודתו של העבד [ופשיטא – לא באופן של "עבדא דנהום כרסי' לא שויא (עבד שאינו שוה לחם³³

(26) ד"ה באתי לגני דיו"ד שבט בתחלתו (לעיל ע' 193).

(27) שהש"ר רפ"ה.

(28) כא, ב.

(29) ראה תוד"ה צדקיהו – מו"ק כח, ב. וש"נ.

(30) ירמ' לד, ט"ו-ד.

(31) שם, יא.

(32) מכילתא ופרש"י פרשתנו עה"פ.

(20) לקו"ת שלח לו, ד. ובכ"מ.

(21) ב"ר פ"ח, ה ובפרש"י ומת"כ שם.

(22) המשך וככה תרל"ז פ"כ.

(23) ראה אגרות-קודש שלו ח"ב ס"ע עג ואילך. וראה גם שם
ח"א ע' רלה.

(24) ד"ה באתי לגני ה'שית (סה"מ תשי"ע ע' 111 ואילך).

(25) זח"ב קכח, ב. תניא פכ"ז. לקו"ת ר"פ פקודי.

- 1 אכלו) למרי' ולמרת' למאי מתבעי³³], כך, שמוכרחת להיות עבודת העבד; אבל, ביחד עם זה, צ"ל נרגש
- 2 בעבודת העבד ש"בשביעית יצא לחפשי חנם", והתועלת שבדבר – שעי"ז אינו מרגיש כ"כ את קושי
- 3 העבודה, והעבודה היא בנקל יותר, ועד שביכלתו לעבוד עבודתו מתוך תענוג.
- 4 ט. וביאור הענין – בעבודת האדם לקונו:
- 5 ידוע³⁴ ש"שש שנים יעבוד" רומז על כללות מעשינו ועבודתנו במשך שית אלפי שנים דהוי עלמא³⁵
- 6 ובפרט במשך זמן הגלות, ו"בשביעית יצא לחפשי חנם" רומז על אלף השביעי, "יום שכולו שבת ומנוחה
- 7 לחיי העולמים"³⁶.
- 8 וכדי שמעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות יהיו כדבעי, צריכה העבודה להיות באופן שיורגש בה
- 9 שהכוונה היא בשביל ש"בשביעית יצא לחפשי חנם", העילוי והשלימות דלעתיד לבוא, שעי"ז נעשית
- 10 העבודה בזמן הגלות בנקל, ובאופן נעלה יותר, מתוך תענוג.
- 11 ואם הדברים אמורים בנוגע למעשינו ועבודתנו כל משך זמן הגלות, עאכ"כ בעמדנו בסוף זמן
- 12 הגלות, בסמיכות לאלף השביעי, בזמן שמוסיפים מחול על הקודש [ולכמה דעות ה"ז חיוב מן התורה³⁷,
- 13 ועכ"פ מדרבנן בודאי צ"ל הוספה מחול על הקודש] – בודאי הגיע הזמן שבעבודה דעכשיו יהי' נרגש
- 14 כבר הגילוי דלעתיד לבוא, שעי"ז יתוסף גם בעבודה דעכשיו באופן נעלה יותר.
- 15 ועוד ענין בזה – כדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר³⁸: כשיבוא משיח "וועט מען זיך כאַפּן פאַרן קאַפּ" באיזה
- 16 מדה היו יכולים לפעול ע"י העבודה בזמן הגלות! ולכן, כשיודעים שנמצאים עתה בסוף זמן הגלות,
- 17 צריכים לחטוף ולהוסיף ביתר שאת וביתר עוז בכל עניני העבודה דזמן הגלות.
- 18 י. ויש להוסיף, שכאשר העבודה בזמן הגלות ("שש שנים יעבוד") חדורה בהכוונה דהגאולה
- 19 ("בשביעית יצא לחפשי חנם"), ה"ז פועל שגם בזמן הגלות נמצאים במעמד ומצב שלמעלה מגלות:
- 20 ובהקדם דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר בצאתו ממאסרו לנסוע לעיר מקלטו³⁹: "רק גופותינו ניתנו בגלות
- 21 ובשעבוד מלכיות, אבל נשמותינו לא נמסרו לגלות ושעבוד מלכיות".
- 22 ולכאורה אינו מובן: כיון שהכוונה היא שתהי' העבודה עם הגוף דוקא,
- 23 – כמודגש בדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר⁴⁰ שגילה ופירסם תורת הבעש"ט⁴¹ על הפסוק בפרשת השבוע⁴²
- 24 "כי תראה חמור וגו' עזוב תעזוב עמו", ש"חמור" קאי על החומר שהוא הגוף, והעבודה צ"ל באופן
- 25 ד"עזוב תעזוב עמו", לברר ולזכך את הגוף –
- 26 מהי התועלת בכך שהנשמה לא נמסרה לגלות – ביחס לעבודה שמצד הגוף, שנמסר בגלות?!
- 27 והביאור בזה⁴³ – שעי"ז שהנשמה מתלבשת בהגוף ומתאחדת עמו כדי למלא שליחותה בבירור וזיכוך
- 28 הגוף וחלקו בעולם, הרי, הנשמה שלא נמסרה בגלות פועלת שגם הגוף לא ימסר בגלות, ויוכל למלא
- 29 תפקידו ושליחותו כדבעי, ללא העלמות והסתרים דזמן הגלות.
- 30 וכמבואר בתניא⁴⁴ שכאשר מתגלית הארת הנשמה אזי "כל הקליפות [הן ג' קליפות הטמאות, והן
- 31 קליפת נוגה] "שהיא כללות החיות של עוה"ז הגשמי והחומרי" בטלים ומבוטלים והיו כלא היו".
- 32 ונקודת הענין – שבני ישראל אינם משועבדים ח"ו לעולם, "אויף אַ אידן איז קיין זאַך ניט קיין
- 33 בעה"ב", אלא אדרבה, העולם משועבד לבני ישראל,
- 34 – אא"כ כשהיהודי עצמו גורם לכך שהעולם יהי' בעה"ב עליו,

(40) רד"ה כי תראה גו' דש"פ משפטים תש"ד (סה"מ תש"ד ע' 145). שיחת ש"פ משפטים תרצ"ו ס"ב (סה"ש תרצ"ו ע' 121).
תש"א בסופה (סה"ש תש"א ריש ע' 66). ועוד.
(41) כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סכ"א. וש"נ
(נעתק ב"היום יום" כח שבט).
(42) כג, ה.
(43) ראה גם לקו"ש ח"ג ע' 784.
(44) פרק יט. שם פל"ז (מז, ב).

(33) גיטין יב, א (ובפרש"י).
(34) תו"א פרשתנו עו, א. ובכ"מ.
(35) ר"ה לא, א. וש"נ.
(36) תמיד בסופה.
(37) ראה טושו"ע (ואדה"ז) או"ח סרס"א ס"ב (ס"ד), ובנ"כ.
(38) ראה סה"ש תש"ב ע' 9. לקו"ד ח"א קלג, ב (נעתק ב"היום יום" ג מנחם אב).
(39) סה"ש תרפ"ז ע' 169. וש"נ.

[וזוהו הטעם שהמסירה על רבינו הזקן והמאסר של כ"ק מו"ח אדמו"ר היו ע"י אנשים מבני דוקא, שכן, לגרום מאסר לנשמה וגוף (ובפרט) בדרגא נעלית כזו – אין זה ביכלתו של גוי, "א גוי איז גאָר ניט קיין בעה"ב אויף דעם", דבר כזה יכול להעשות רק ע"י יהודי⁴⁵],

כמו בכל הענינים הבלתי-רצויים שמציאותם אינה יכולה להיות אא"כ יש להם שורש בקדושה, וכמודגש בחטא עה"ד, שהשרש לזה הי' ענין של קדושה, שחווה "הוסיפה על הציווי" (באמרה שהציווי הוא לא רק על אכילה אלא גם על נגיעה)⁴⁶, שזהו"ע של הידור –

ולכן, כשיהודי עומד בתוקף המתאים, מצד נשמתו, ה"ה מתגבר על ההעלמות וההסתרים דהגלות, ומצליח למלא תפקידו ושליחותו בעולם כדבעי.

יא. ולהוסיף, שבכגון-דא יש תועלת גם בעצם העובדה שמחליט ומקבל על עצמו להתעלות למעמד ומצב נעלה יותר, אף שיתכן שיהי' זה לפי שעה בלבד, ואח"כ יתנהג באופן אחר, ולא עוד אלא שיתכן שגם לפי שעה אין זה עדיין בפועל אלא בכח בלבד.

וגם באופן כזה נעשית השפעת הטוב מלמעלה – שהרי אמרו חז"ל⁴⁷ "אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה ולא לפי מה שהוא עתיד לעשות", וכיון שמעמדו ומצבו לפי שעה הוא כדבעי, זוכה לקבל השפעת הטוב. וכל זה גם כאשר המעמד ומצב הרצוי (לא בא עדיין בפועל, אלא) הוא רק בכח, כי, אף שלמטה כח חסר פועל, הרי למעלה אין כח חסר פועל⁴⁸, ולכן נמשכת המשכת הטוב מלמעלה בפועל.

[ולהעיר, שגם אם הפועל יהי' באופן אחר, או רק לפי שעה ואח"כ יהי' באופן אחר – אזי יהי' ענין של עונש להעביר החטא כו', אבל לא תהי' מניעה להשפעת הטוב מלמעלה].

ולדוגמא – בענינים פרטיים:

יש סגולה מאדמו"ר הזקן⁴⁹ בנוגע לחשוכי בנים רחמנא ליצלן – שע"י התעוררות אהבה ויראה, שהם "בנים" ברוחניות, זוכים גם לבנים בגשמיות.

וע"פ האמור שמספיקה גם הקבלה בכח, מובן, שגם כאשר אינו יכול לפעול על עצמו שתהי' אצלו התעוררות אהו"ר בפועל, מספיקה גם הקבלה בכח עכ"פ על הענין דאהו"ר – ע"י ההתבוננות בשכלו, כמ"ש רבינו הזקן⁵⁰ שהעצה לאהו"ר היא עי"ז "שמקשר דעתו בקשר אמיץ וחזק מאד ויתקע מחשבתו בחוזק בגדולת אין סוף ב"ה", ואז, גם אם מסיבות צדדיות לא תבוא התעוררות אהו"ר בפועל, הרי, כיון שעשה התלוי בו בהענין שאדמו"ר הזקן פוסק שעל ידו באים לאהו"ר, מספיקה גם הקבלה בכח בשביל לזכות בברכתו של הקב"ה בנוגע לבנים (גם) בגשמיות.

ואם יש חסרון גם בענין ההתבוננות – אזי העצה היעוצה להתקשר למשה רבינו⁵¹, ואתפשטותא דמשה בכל דרא⁵², שהוא ממשיך ומשפיע הדעת בנשמות ישראל⁵³, וכתוצאה מזה יבוא להתעוררות אהו"ר בפועל או עכ"פ בכח, ובודאי שהקב"ה לא ישאר בעל-חוב ויתן לו ברכתו בנוגע לבנים ברוחניות וגם – ובעיקר – בגשמיות.

ועד"ז גם בנוגע לכללות מעשינו ועבודתינו כל משך זמן הגלות – שההחלטה והקבלה שמחליט ומקבל על עצמו להתעלות למעמד ומצב שלמעלה מהגלות, אפילו לפי שעה ובכח בלבד, פועלת פעולתה שיהי' כן גם בפועל, שע"ז בכחו וביכלתו להשלים תפקידו ושליחותו בזמן הגלות, ואז תושלם ותתגלה הכוונה ד"שש שנים יעבוד" כדי ש"בשביעית יצא לחפשי חנם".

(45) ראה גם סה"ש תורת שלום ע' 44 ואילך.

(46) פרש"י בראשית ג, ג.

(47) ר"ה טז, רע"ב. הובא בפרש"י עה"ת וירא כא, יז.

(48) ראה פרדס שי"א פ"ג. הובא ונת'בסהמ"צ להצ"צ מצות

האמנת אלקות פי"א. ובכ"מ.

(49) מאמרי אדמו"ר הזקן הקצרים ע' תס ואילך. וש"נ.

(50) תניא ספ"ג.

(51) ראה גם בהמאמר פ"ה ואילך (לעיל ע' 235).

(52) תקו"ז תס"ט (קוב, רע"א. קיד, רע"א).

(53) תניא רפ"ב. תו"א פרשתנו עה, ב. וראה גם בהמאמר

פ"ב ואילך (לעיל ע' 231 ואילך).

בס"ד. שיחת ש"פ משפטים, מבה"ח אדר-ראשון, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

- 1 א. על הפסוק "ואלה המשפטים", מפרש רש"י: "כל מקום שנאמר 'אלה' פסל את הראשונים,
- 2 "ואלה" מוסיף על הראשונים. מה הראשונים מסיני, אף אלו מסיני" [ורש"י ממשיך: "ולמה נסמכה פרשת
- 3 דינין לפרשת מזבח, לומר לך, שתשים סנהדרין אצל המקדש", כדלקמן סעיף ד].
- 4 וצריך להבין: מה שיך פירוש זה לפשוטו של מקרא, כמדובר כמה פעמים שענינו של רש"י לפרש
- 5 פשוטו של מקרא?
- 6 ובהקדמה:
- 7 יש אמנם בפירוש רש"י ענינים נפלאים¹, וכדאיתא בספרים² שרש"י התענה תרי"ג תעניות לפני שחיבר
- 8 את פירושו, וזכה שבפירושו יהיו ענינים נפלאים, וכדברי רבינו הזקן³ שפירוש רש"י הוא "יינה של
- 9 תורה", שזהו פנימיות התורה; אבל, כל זה נקבע ונכלל בפירוש פשוטו של מקרא שמפרש רש"י.
- 10 ודרכו של רש"י בפירושו - שאינו מתרגם את התורה כולה, אלא רק מפרש תיבות ופסוקים הדורשים
- 11 ביאור על דרך הפשט, מה שאין כן שאר התיבות והפסוקים שפירושם הפשוט מובן מאליו.
- 12 וכשם שרש"י אינו מחסיר - "לא תגרע"⁴ - לפרש כל ענין בתורה הדורש ביאור על דרך הפשט [ועד
- 13 שרש"י מתעכב גם במקום שאינו יודע הפירוש על דרך הפשט, ואומר "איני יודע" (ולדוגמא: בפסוק⁵
- 14 "אם יעקב ועשו", "איני יודע מה מלמדנו") - אף שלכאורה, כיון שרש"י אינו יודע, לא היה צריך לומר
- 15 מאומה? - דכיון שענינו של רש"י הוא לבאר את כל התיבות שבתורה הדורשים ביאור, מוכרח להתעכב
- 16 גם על פסוקים אלו], כך גם אינו מוסיף - "לא תוסף"⁴ - לפרש עניני התורה שפירושם מובן מאליו.
- 17 ועל-פי-זה תמוה: למה הוצרך רש"י להביא הכלל "כל מקום שנאמר וכו'" ולפרש "מה הראשונים
- 18 מסיני, אף אלו מסיני" - הרי גם בלא-הכי מובן בפשטות ש"ואלה המשפטים" בא בהמשך למה שכתוב
- 19 בסוף הפרשה הקודמת "ויאמר ה' אל משה כה תאמר אל בני ישראל גו' לא תעשון אתי וגו' מזבח אדמה
- 20 וגו'", ובהמשך לזה בא ציווי נוסף מהקדוש-ברוך-הוא למשה - "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם"?!
- 21 ב. גם צריך להבין:
- 22 הכלל שמביא רש"י, "כל מקום שנאמר אלה גו' ואלה כו'", מקורו במדרש רבה⁶, ושם הובאו כמה
- 23 דוגמאות - הן מפסוקים שבהם נאמר "אלה" ש"פסל את הראשונים", כמו "אלה תולדות השמים והארץ
- 24 בהבראם"⁷, "אלה תולדות נח"⁸, והן מפסוקים שבהם נאמר "ואלה" ש"מוסיף על הראשונים", כמו "ואלה
- 25 שמות בני ישראל"⁹, וכיוצא בזה.
- 26 ולכאורה, אם רש"י צריך להביא כלל זה, היה לו להביאו כבר בפרשה הראשונה שבתורה - על הפסוק
- 27 "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם"?
- 28 ובפרט שבפסוק זה יש קושי בפשוטו של מקרא: הרי גם בפסוקים שלפני-זה מדובר אודות בריאת
- 29 שמים וארץ, ולמה צריך הכתוב לחזור ולומר "אלה תולדות השמים והארץ". ואם כן היה רש"י צריך
- 30 לתרץ זאת על-ידי הכלל "כל מקום שנאמר אלה פסל את הראשונים", כבמדרש רבה.
- 31 ואפילו אם תימצי לומר שפירוש הפסוק "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם" מובן גם מבלי להביא
- 32 כלל זה - היה צריך רש"י להביאו על-כל-פנים על הפסוק "ואלה שמות בני ישראל" שבתחלת ספר

(6) פרשתנו פ"ל, ג.

(7) בראשית ב, ד.

(8) ר"פ נח.

(9) ר"פ שמות.

(1) של"ה במס' שבועות שלו (קפא, א).

(2) שה"ג (להחיד"א) מע' רש"י. צרור המור בתחלתו.

(3) סה"ש תרצ"ז ס"ע 197 (נעתק ב"היום יום" כט שבט).

(4) לשון הכתוב - פ' ראה יג, א.

(5) תולדות כח, ה.

שמות, דלכאורה אינו מובן מהו "ואלה כו'", שמורה על ההמשך למה שכתוב לפני זה, בה בשעה שזהו התחלת ספר חדש?

ואם בתחלת ספר שמות לא צריך רש"י לפרש מאומה, כיון שמובן מאליו ש"ואלה שמות גו'" בא בהמשך לפרשה הקודמת, כי חומש שמות בא בהמשך לחומש בראשית - הרי בודאי שכן הוא בפסוק "ואלה המשפטים", שאינו התחלת ספר חדש, שמובן מאליו שבא בהמשך לפרשה הקודמת?!

ג. והביאור בזה: על הפסוק¹⁰ "שם שם לו חוק ומשפט", פירש רש"י: "במרה נתן להם מקצת פרשיות של תורה, שבת ופרה אדומה ודינין" - שהרי מפורש בקרא "שם שם לו גו'". ועל-דרך-זה פירש רש"י על הפסוק "ואת כל המשפטים" שבסוף פרשתנו¹¹: "ז' מצוות שנצטוו בני נח, ושבת וכבוד אב ואם ופרה אדומה ודינין שניתנו להם במרה" - דכיון ש"פרשה זו נאמרה קודם עשרת הדברות"¹², על כרחך צריך לומר, שמה שכתוב "ויבוא משה ויספר לעם .. את כל המשפטים" קאי על ענינים שניתנו לפני זה.

ועל-פי-זה צריך לומר לכאורה שפרשת "ואלה המשפטים" נאמרה במרה¹³. ועל-פי-זה יובן גם סדר הענינים בפרשה זו: בתחילת הפרשה נאמר "ואלה המשפטים גו'" - שניתנו במרה, ובסיום הפרשה - "ואל משה אמר עלה אל ה'", ש"פרשה זו נאמרה קודם עשרת הדברות".

[ואף שכבר נאמרו עשרת הדברות לפני זה, ועל כן צריך לומר ש"אין מוקדם ומאוחר בתורה"¹⁴ - הרי ידוע מה שכתב השל"ה¹⁵ שאין הכוונה שבתורה אין סדר חס-ושלום, אדרבה, בתורה יש סדר יותר מאשר בעולם, אלא שלפעמים מכריח הסדר שבתורה לכתוב פרשיות מסויימות שלא כסדר הזמנים, ולכן, אף שבנוגע לעשרת הדברות יש סיבה שנכתבו שלא כסדר הזמנים, נכתבה פרשת "ואל משה אמר עלה אל ה'" כסדר הזמנים].

אך על-פי-זה נשאלת השאלה בפשוטו של מקרא: למה נאמר "ואלה המשפטים" בוא"ו המוסיף - הרי פרשה זו נאמרה במרה, ואילו הפרשה הקודמת נאמרה לאחרית מתן-תורה?!

וכדי לתרץ קושיא זו, מפרש רש"י "כל מקום שנאמר .. ואלה, מוסיף על הראשונים, מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני".

[ואין זה סתירה להאמור ש"משפטים" ניתנו במרה - כי במרה ניתנו בכללות, וכאן חזרו ונישנו בפרטיות, או שכאן ניתוספו עוד משפטים שלא ניתנו במרה¹⁶].

ד. הביאור בהמשך פירוש רש"י "ולמה נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח, לומר לך, שתשים סנהדרין אצל המקדש"¹⁷, כי אילו פרשת דינין נאמרה במרה, יש לומר שנכתבה כאן (לא כדי לסמכה לפרשת מזבח, אלא) כדי להקדימה לסיום הפרשה אודות הזמן שקודם מתן-תורה, ורק בגלל ש"אף אלו מסיני", נשאלת השאלה "למה נסמכה .. לפרשת מזבח" - נדפס בלקוטי-שיחות חלק ט"ז עמוד 244 הערה 30. ויש לבאר גם דיוק הלשון בפירוש רש"י "שתשים סנהדרין אצל המקדש", ולא כבגמרא¹⁸: "אצל המזבח" - כיון שהמציאות היא ש"לשכת הגזית" (מקומם של הסנהדרין) לא היתה בסמיכות מקום למזבח, אלא "אצל המקדש"¹⁹.

אך צריך להבין: כיון שהלימוד הוא מזה ש"נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח" - היו הסנהדרין צריכים להיות (לא רק "אצל המקדש", אלא) "אצל המזבח"?

ובמילואים שם סי"א.

(17) דלכאורה, למה הביאו רש"י באותו ד"ה, בוא"ו המוסיף "ולמה כו'", ולאחרי הכלל "כל מקום שנאמר אלה וכו'", אף שלכאורה יש מקום לבאר תחילה סמיכות הפרשיות, ששייך לב' הפרשיות, ואח"כ לבאר מה ששייך רק לפרשה זו.

(18) ירושלמי מכות פ"ב ה"ו.

(19) ראה באר מים חיים עה"פ.

(10) בשלח טו, כה.

(11) כד, ג.

(12) פרש"י שם, א. וראה גם לקו"ש חכ"א ע' 140. וש"נ.

(13) ראה גם לקמן ס"ה.

(14) פסחים ו, ב. וראה לקו"ש חכ"ג ע' 62 ואילך. וש"נ.

(15) שם, א. תב, ב. וראה גם לקו"ש חכ"ו ע' 154. וש"נ.

(16) ראה תורה שלמה בשלח עה"פ טו, כה (אות רסח).

- 1 והביאור בזה - על-פי פירוש רש"י בסוף פרשת יתרו, על הפסוק "ולא תעלה במעלות על מזבחי
2 אשר לא תגלה ערותך" (שזהו הפסוק שאליו נסמכה "פרשת דינין"), "אבנים הללו .. הואיל ויש בהן צורך
3 לא תנהג בהם מנהג בזיון", היינו, שאין זה בגלל קדושת המזבח, אלא בגלל שאבנים הללו יש בהן צורך
4 למקדש בכלל, ולכן גם הלימוד מסמיכות הפרשיות הוא "שתשים סנהדרין אצל המקדש".
- 5 ה. ויש להוסיף ולבאר מה שכתב רש"י "כל מקום שנאמר אלה כו' ואלה כו'" - דלכאורה: (א) גם
6 לולי הכלל יודעים שאות וא"ו בא להוסיף? (ב) מהו החידוש בנוגע לתיבת "אלה" דוקא, הרי כן הוא
7 גם בכל התיבות, שללא וא"ו הרי זה ענין חדש, ובתוספת וא"ו הרי זה בהמשך ובהוספה למה שכתוב
8 לפני זה?
9 והביאור בזה:
- 10 ההוספה דאות וא"ו מורה רק שענין זה בא בהמשך לענין שלפניו, אבל שני הענינים עצמם יכולים
11 להיות נפרדים זה מזה, ואינם באותה איכות.
- 12 ולדוגמא: בפסוק "זהב וכסף" שבפרשת תרומה²⁰ (שקורין במנחה) - הפירוש דוא"ו המוסיף הוא
13 שבשביל עשיית המשכן צריך ליתן זהב וגם כסף (ולא זהב או כסף), אבל הזהב והכסף הם שונים זה
14 מזה באיכותם.
- 15 מה-שאיין-כן "ואלה מוסיף על הראשונים", פירושו, שההוספה היא באופן שהאחרונים שווים באיכותם
16 ומעלתם על הראשונים.
- 17 ועל-דרך-זה לאידך, "אלה פסל את הראשונות" - שתיבת "אלה" מפסיקה ומפרידה את הענין הקודם
18 מהענין שלאחריו "פסל" - לא מלשון פסולת, שהרי אם היה כתוב "אלה המשפטים", לא היה שייך
19 לומר שהראשונים הם כמו פסולת חס-ושלום, אלא מלשון "פסל לך"²¹, היינו, לחתוך את האבנים
20 ולהפרידם כו', שאינו דומה אליו באיכותו ומעלתו, וכמו "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם", ש"פסל
21 את הראשונים" - "שהיה בורא שמים וארץ והיה מסתכל בהם ולא היו ערבים עליו והיה מחזירן לתוהו
22 ובוהו, כיון שראה שמים וארץ אלו, ערבו לפניו"²² (דין הניין ליה ודין לא הניין ליה²²).
- 23 וזהו "ואלה המשפטים", "ואלה מוסיף על הראשונים, מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני" (ולא
24 במרה) - שהענינים שנאמרו בפרשת משפטים, שווים באיכותם ומעלתם לראשונים שניתנו בסיני, כידוע
25 מה שכתב הרמב"ם²³ בנוגע למעלת המצוות שניתנו בסיני לגבי המצוות שניתנו קודם מתן-תורה.

* * *

- 26 ו. בפירוש רש"י הנ"ל, "ואלה המשפטים, כל מקום שנאמר וכו' אף אלו מסיני" - יש להקשות²⁴:
27 במדרש רבה - ששם מקורו של הכלל שמביא רש"י בפירושו - איתא: "ואלה מוסיף על הראשונים,
28 מה שכתוב למעלה שם שם לו חוק ומשפט"²⁵, והיינו, שפרשת ואלה המשפטים נאמרה במרה. ואילו
29 רש"י מפרש "מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני"?!
30 והביאור בזה:
- 31 דובר כמה פעמים²⁶ שכל חלק בתורה יש לו כללים מיוחדים. ובנוגע לעניננו: בחלק הדרוש שבתורה
32 (שהוא כמו האגדות שבש"ס שבהם גנוזין רוב סודות התורה²⁷), יש מקום לומר ש"מקרא נדרש (לא

ה"סייעתא דשמיא" שהקושיא שבפירוש רש"י אינה מפריעה לו
לאכול ולשתות ולישון במנוחה ובהידור... (גם בעת ההתועדות
- אם לא הספיק לישון די צרכו).

(25) ועד"ז בתנחומא פרשתנו ג. וכ"ה דעת ר' יהודה
במכילתא ריש פרשתנו.

(26) ראה שיחת ש"פ וישלח בתחלתה (תורת מנחם -
התועדות חמ"א ע' 328 ואילך). וש"נ.

(27) תניא אגה"ק סכ"ג (קלז, רע"א).

(20) כה, ג.

(21) תשא לד, א.

(22) ב"ר פ"ג, ז. פ"ט, ב. ועוד.

(23) פיהמ"ש חולין ספ"ז.

(24) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שיש כאלו שלא מפריעה להם
קושיא בפירוש רש"י; הוא עוסק רק בלימוד סוגיא קשה, תוספות
או רמב"ם קשה וכיו"ב, ואילו לימוד פירוש רש"י הוא אצלו
באופן של כפי', בגלל שצריך לקיים תקנת רבינו נשיאנו (כ"ק)
אדמו"ר שליט"א הוסיף בכתב-שחוק: ולא חלי ולא מרגיש

1 "לפניו", אלא) לפני פניו²⁸ - אם יש הכרח לדבר מצד אחד מ"ג מדות שהתורה נדרשת בהם, כבנודון
 2 דידן, שמצד ה'גזירה שוה' ד"משפטים" ו"משפט", צריך לפרש מה שכתוב "ואלה המשפטים", "ואלה
 3 מוסיף על הראשונים", באופן שנדרש (לא לפניו, "מה הראשונים מסיני", אלא) "לפני פניו" - "מה שכתוב
 4 למעלה (לפני פניו) שם שם לו חוק ומשפט", אף שבאמצע יש ענינים אחרים.
 5 אבל על-פי דרך הפשט²⁹ - שלא מתחשבים עם 'גזירה שוה' וכיוצא בזה - אין מקום לומר שמקרא
 6 נדרש לפני פניו, ובאמצע יש ענינים אחרים - היפך פשוטו של מקרא, ובהכרח לומר ש"ואלה המשפטים"
 7 בא בהמשך לפרשה הקודמת - "לפניו" - "מה הראשונים מסיני, אף אלו מסיני".
 8 ז. בהמשך השיחה נתבאר החילוק בין דרך הפשט ("אף אלו מסיני") לדרך הדרוש (במרה נאמרו)
 9 בפנימיות הענינים - שכאשר נמצאים בהתחלת העבודה (פשט), לא מספיק וסוף סוף לא יועיל חיוב
 10 השכל לקיום המשפטים³⁰, כיון שעדיין מושלת ושולטת נפשו הבהמית³¹, ולכן צריך לידע ולהרגיש ש"אף
 11 אלו מסיני", בקולות וברקים כו', לבטל הישות והמציאות - "ויחרד גו"³² (ובעבודה: "לעולם ירגיז
 12 כו"³³); אבל כשנמצאים בדרגא נעלית בעבודה (דרוש), בהתבוננות ואהבה ויראה, יכול וצריך להיות
 13 קיום המשפטים מצד חיוב השכל (במרה), בכחותיו הפנימיים³⁴, שגם כפי שהוא במציאותו הרי הוא
 14 מואס ברע ("אי אפשי כו"³⁵); אלא שהיסוד להשגה גופא הוא ענין ה'קבלת עול', כמודגש בהקדמת
 15 פרשת יתרו לפרשת משפטים³⁶ - הוגה על-ידי כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א³⁷, ונדפס בלקוטי שיחות
 16 חלק ט"ז עמוד 247 ואילך.

* * *

ח. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל ויבוא משה בתוך הענין.

* * *

ט. כ"ק אדמו"ר שליט"א הזכיר אודות ה"מלוה מלכה" לטובת חברת גמילות חסדים - ששייך למה
 18 שכתוב בפרשתנו³⁸ "אם כסף תלוה גו'", שזהו מהענינים שבין אדם לחבירו, אבל גם הם קשורים עם
 19 ענין הקדושה, כמו שנתבאר לעיל בארוכה, ובקיצור גם בהמכתב³⁹. וצוה שהגבאי של הגמ"ח, ר' יוחנן
 20 שי' גורדון, יחבוש "שטריימל" ויאמר דבר-תורה⁴⁰.
 21

34 וע"ד הידוע בענין "בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך" (ואתחנן ו, ה), שאפילו "בכל מאדך" לבד אינו מספיק, אלא
 העבודה צריכה להיות גם "בכל לבבך ובכל נפשך" [שהרי ענין
 ג' האהבות שנאמרו בתורה הוא לא רק בגלל שסדר העבודה הוא
 שתחילה צריכים להגיע ל"בכל לבבך ובכל נפשך", ורק אח"כ
 יכולים להגיע ל"בכל מאדך", אלא אפילו לאחר שמגיעים ל"בכל
 מאדך" צ"ל גם "בכל לבבך ובכל נפשך"], כי: (א) התורה על
 הרוב תדבר (ראה מו"נ ח"ג פל"ד), ורוב בני אדם אינם יכולים
 להשאר במדרגת "בכל מאדך" במשך כל היום, ובפרט ש"שבע
 יפול צדיק וקם" (משלי כד, טז. וראה תניא חינוך קטן). (ב) אהבת
 ה' צריכה לחדור גם בכחות הפנימיים שהם באופן של מדידה
 והגבלה (ולא רק באופן של יציאה מהגבלה, בלי גבול).

35 תו"כ קדושים כ, כו.
 36 ועד"ז בעשה"ד - שגם ה' דברות אחרונות שהם ענינים
 שכליים שבין אדם לחבירו, נקבעו בעשה"ד, לאחר ההקדמה
 ד"אנכי הוי' אלקיך" (יתרו כ, ב).

37 בשילוב שיחת ש"פ משפטים תשל"ו.
 38 כב, כד.

39 מיום א' פ' משפטים - לחברה גמ"ח שומרי שבת כו'
 (אג"ק חכ"ג ע' שלב ואילך).

40 כאשר הגבאי אמר שלא הכין את עצמו, אמר כ"ק
 אדמו"ר שליט"א (בכתב-שחוק), שללא הכנה הרי זה טוב יותר!...

28 ראה שבת לב, ב. וש"נ.
 29 ברשימה נוספת - שהאריך שפשט ודרוש יכולים להיות
 בסתירה זל"ז, ושניהם אמת כו'.
 30 ומה גם שבענינים שבין אדם לחבירו קשה יותר לקבל
 את פסק ההלכה, כיון שרוצה לנצח את חבירו!... - כ"ק אדמו"ר
 שליט"א הוסיף ע"ד הצחות: * כאשר פונים לרב בשאלה בעניני
 איסור והיתר, והרב פוסק לאיסור, הנה גם כאשר מדובר אודות
 הפסד גדול, לא מתרעמים על הרב, אלא מקבלים את דבריו כפסק
 התורה; משא"כ בדין-תורה בדיני ממונות, הנה גם כשמדובר
 אודות סכום קטן, הנה מי שנתחייב בדין, "ירעיש עולמות" ויטען
 שהרב טעה וכו'. וטעם הדבר - כיון שכאן נוגע בעיקר (לא כ"כ
 ההפסד הכספי, אלא) נצחוננו של חבירו, שפוגע בישותו
 ומציאותו!

31 שהיא כמו בהמה, שמנוחת באכילה ושתי' ושאר הענינים
 שבהם אינו דומה (לא רק למלאכים, אלא) אפילו לבני אדם (ראה
 חגיגה טז, א).

32 יתרו יט, טז.
 33 ברכות ה, א. - כלומר: אמנם ע"י השכל אי אפשר לפעול

עליו, אבל, כאשר צועקים עליו - ובלשון רבינו הזקן (תניא
 פכ"ט): "לרגזו על נפש הבהמית שהיא יצרו הרע בקול רעש ורוגז
 במחשבתו לומר לו אתה רע ורשע ומשוקץ ומתועב ומנוול וכו'"
 - הנה את הצעקות הוא שומע!...

1 י. נתבאר פירוש רש"י בסוף פרשתנו, "בתוך הענן", "ענן זה כמין עשן הוא, ועשה לו
2 הקדוש-ברוך-הוא למשה שביל בתוכו" - ש"ענן זה" אינו הענן שנזכר בפסוקים שלפני זה (ענן שבו
3 נתלבש כבוד ה', כמו "וה' 41 הולך לפניו יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך" 42, שבו נאמר 43 "ומשה נגש
4 אל הערפל" "עב הענן"), אלא "כמין עשן הוא", כדמוכח ממה שכתוב בפסוק שלפניו "כאש אוכלת" 44
5 [אבל רק "כמין עשן" (שהרי לא נאמר "עשן", אלא "ענן"), היינו, שהעשן שנעשה משריפת הדומם בהר
6 סיני היה כמו עשן שנעשה משריפת הצומח]; וכיון שהעשן משחיר כו' 45, היפך הכבוד (שלכן צריך לרחוץ
7 פניו ידיו ורגליו קודם התפלה 46), לכן "עשה לו הקדוש-ברוך-הוא למשה שביל בתוכו" - הוגה על-ידי
8 כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקוטי-שיחות חלק ט"ז עמוד 275 ואילך.

שנעשית ע"ג הכלי מחמת העשן והשלהבת שעולה על גביו
(מקוואות פ"ט מ"ב ובפי' הרע"ב).
46 כלומר: אע"פ שענין התפלה שייך בעיקר לנשמה,
ולכאורה, למאי נפק"מ מצבו של הגוף - הרי רואים שכבודו של
מלך מלכי המלכים הקב"ה, שאליו מתפללים, דורש גם נקיון
הגוף,
[וכידוע גם הוראת כ"ק מו"ח אדמו"ר במכתבו (ראה אג"ק
שלו ח"ד ע' צא ואילך), בפרט לתלמידי הישיבה, שצריך להקפיד
ביותר על נקיון הגוף, כולל ובמיוחד לנקות ולצחצח השיניים בכל
יום, מלבד בשבת ויו"ט (אלא, כמו בכל ההוראות המפורשות,
ישנה ההתנגדות של היצה"ר...)],
וכשם שבגדי כהונה הוצרכו להיות "לכבוד ולתפארת" (תצוה
כח, ב"מ), לכבודו של הקב"ה.

41 בשלח יג, כא.
42 והיינו, שנוסף לכך שתמיד "מה' מצעדי גבר כוננו"
(תהלים לז, כג) - ראו במוחש ש"ה' הולך לפניו" עי"ז שכבוד
ה' נתלבש בציוור של ענן גשמי (עד שהחשיך למצרים את אור
הרא"י).
43 יתרו כ, יח.
44 שהרי "אש שלמעלה" יכולה להיות גם באופן ש"אינה
אוכלת" (ראה יומא כא, ב. שמו"ר פ"ב, ה). - ולהעיר גם מאש
המזבח, שהיתה אוכלת את הקרבנות (ראה שמיני ט, כד),
ואעפ"כ, לא היתה אוכלת את המזבח, דאף "שאין עליו אלא
כעובי דינר זהב, כמה שנים אין האור שולטת בו" (סוף חגיגה
ובתוד"ה שאין).
45 וכפי שמצינו להלכה - שצריך להסיר השחוריות

המשך ביאור למס' מועד קטן ליום שלישי עמ' ב

7 נגוע עד המועד, והגיע יום שביעי לטהרתם שחייבים לגלח בו
8 במועד.
9 המותרים לכבס במועד: ואלו כמבין בגדיהם בהיתר במועד, הבא
10 ממדינת חם ומבית השביה, והיוצא מבית האסורין, ולא היו יכולים
11 לכבס.

1 אחרת ולא יכול היה לגלח[ב], ומבית השביה במקום רחוק ולא
2 הניחוהו לגלח, והיוצא במועד מבית האסורין אף בעירו ולא
3 הניחוהו לגלח. וכן המנוחה על שלא עשה כפסק בית דין ואסור
4 לגלח, שהתירו לו חכמים נידויו במועד, וכן מי ששאל לחכם
5 במועד להתיר נדרו שלא לגלח והתיר, והנידור והמצורף [העולה]
6 מן המצורף - נזיר שנטמא קודם המועד, ומצורע שהיה

המשך ביאור למס' מועד קטן ליום שבת קודש עמ' א

17 בענין התפשות הנדויות: אמר רב יוסף, שדי שמתא אנוכיתא
18 דכלבא - זרוק שמתא אף על זב הכלב ואידי דידה עבדה - והיא
19 כבר תעשה את שלה ותלקח אותו. וכן היה מעשה, דהוא כלבא
20 דהוה אכיל מסאני דרפנן - שהיה אוכל נעלי החכמים, ולא הוה קא
21 ידעי מנו - ולא ידעו רבנן מי אוכל נעליהם, ושמתו ליה - ונידוהו
22 בלא לדעת מי הוא, לסוף איתלי ביה נזרא בגנוביתיה - נתלתה אש
23 בזנב אותו כלב ואכילתיה - ושרפה כל גופו.
24 דרך לנדות אדם אלים: תהא אלמא - אדם אלים, דהוה קא מצער
25 ליה לתהא צורבא מרנן - שהיה מצער בקביעות תלמיד חכם.
26 אתא אותו תלמיד חכם לקמיה דרב יוסף, והתאונן בפניו על צערו.
27 אמר ליה רב יוסף, זיל שמעית - לך ותנדה אותו. אמר ליה,
28 מסתפינא מיניה - מפחד אני לנדותו שמה יצערני יותר. אמר ליה
29 רב יוסף, שקלי פתיחא עליה - כתוב עליו שטר שמתא שידא
30 בנידוי. אמר לו, כל שכן דמסתפינא מיניה. אמר ליה רב יוסף,
31 שקליה - קח שטר השמתא ואחיתא בכבא - הניחוהו בתוך כד,

1 אשמתא - ולא היו נמנים לנדותו, שנידוי חמור ממלקות.
2 מבררת הגמרא: מאי הלשון שמתא. משיבה הגמרא: אמר רב,
3 נוטריקון שם מיתה, כלומר יש בה מיתה. ושמואל אמר, שמתא
4 יהיה אותו אדם, ומתניא ביה - מועילה השמתא באדם, כי מיתא
5 בתנורא - כשומן שטחים בו את התנור, שנבלע בו ואינו יוצא
6 לעולם, כך גם הנידוי אין מכתו יוצאת מן המנודה לעולם ואף
7 לאחר התרתו. ודברי שמואל אלו פליגא דריש לקיש, דאמר ריש
8 לקיש, כשם ששמתא נכנסת במאיתם וארבעים ושמונה איברים
9 שבאדם, שכולם בנידוי, כך בשמיא יוצאה בהתרתה, ויוצאה מכל
10 מאיתם וארבעים ושמונה איברים. בשמיא נכנסת מנין שברמ"ח
11 אברים, דכתיב בכיבוש יריחו (יהושע ו יז) 'והיתה העיר חרם', תיבת
12 חרם' בנימטריא מאיתם וארבעים ושמונה הוה, ומרמז שהחרם נכנס
13 בכל רמ"ח איברי האדם. בשמיא יוצאה מנין שברמ"ח אברים,
14 דכתיב (חבקוק ג ב) 'ברנו חרם תיבור', שאף בשעת רוגז וזכור לרחם,
15 ותיבת חרם' בנימטריא הכי הוה, ומרמז שנהפך רוגז החרם שבכל
16 האיברים לרחמים.

לקוטי שיחות פרשת משפטים כרך טז שיחה ג

א.

פרש"י על "כי יגנוב... שור או שה"

1 בפירוש רש"י על הפסוק¹ "כי יגנוב איש שור או
2 שה וטבח או מכרו, חמשה בקר ישלם תחת השור
3 וארבע צאן תחת השה", מציין רש"י² שתי סיבות
4 לכך שהתשלומין לטביחה ומכירה של "שור" גדולים
5 יותר מאשר של "שה" ("חמשה... תחת השור וארבע...
6 תחת השה"): "אמר רבן יוחנן בן-זכאי חס המקום על
7 כבודן של בריות. שור שהולך ברגליו ולא נתבזה בו
8 הגנב לנושאו על כתפו משלם ה', שה שנושאו על
9 כתפו משלם ד' הואיל ונתבזה בו. אמר רבי מאיר בא
10 וראה כמה גדול³ כחה של מלאכה שור שבטלו
11 ממלאכתו משלם ה', שה שלא בטלו ממלאכתו ד'".

12 יש להבין:

13 (א) מדוע צריך רש"י להביא שני טעמים?

14 (ב) כאמור פעמים רבות, מציין רש"י את שם האומר
15 רק כאשר הדבר מוסיף הסבר לפירושו. ובענינו: מה
16 נוסף לנו בכך שרש"י מציין שאת הטעמים האלו אמרו
17 רבן יוחנן בן-זכאי ורבי מאיר?

18 (ג) מלשון רש"י "אמר רבי מאיר" ולא "ורבי מאיר
19 ואומר" מובן⁴, שרש"י אינו סובר שיש מחלוקת בין
20 שניהם, אלא "מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי".

21 [במיוחד כאשר ברוב המקומות⁵, שבהם מובאות
22 שתי דיעות אלו, נאמר "אמר רבן... רבי... אומר..."
23 ביטוי המורה על מחלוקת, ורש"י בוחר דוקא בגירסא
24 השניה⁷ שלפני כל אחת מן הדיעות נאמר "אמר
25 רבי..."].

26 ואינו מובן: לכאורה, רבן יוחנן בן זכאי ורבי מאיר
27 חולקים זה על זה בטעמים, השונים במובנם⁸?

28 יתר-על-כן: כאשר מתבוננים בשני הטעמים, רואים
29 שהם ממש מנוגדים, ולא רק שונים⁹:

30 לפי הטעם של רבן יוחנן בן-זכאי יוצא, שהקנס
31 במקרה של "וטבח או מכרו" צריך להיות תשלומי
32 "חמשה" הן עבור "שור" והן עבור "שה", אלא שפעם
33 אחת מופחתת במקרה של "שה" "הואיל ונתבזה בו",
34 ואילו לפי דעת רבי מאיר יוצא, שהקנס הוא בעצם פי
35 "ארבע", אבל אצל השור מוסיפים פעם נוספת מפני
36 ש"בטלו ממלאכתו".

37 — כיצד אפשר, אפוא, לומר שאין הם חולקים זה
38 על זה?

ב.

מדוע מביא רש"י את הטעמים בסדר זה

39 שאלה נוספת מתעוררת על הסדר שבו מובאות
40 שתי הדיעות בפירוש רש"י: במקומות שבהם מובאים
41 שני הטעמים של רבן יוחנן בן-זכאי ושל רבי מאיר,
42 כתובה קודם דעת רבי מאיר ואחר-כך דעת רבן יוחנן
43 בן-זכאי. מדוע משנה רש"י את הסדר בין הדעות?

44 לכאורה ניתן היה לענות על כך לפי ההסבר דלעיל,
45 שלפי רבן יוחנן בן זכאי הקנס הוא בעצם "חמשה"
46 ולפי רבי מאיר — "ארבע": כיוון שבתורה כתוב קודם
47 "חמשה בקר..." ואחר-כך "וארבע צאן...", סביר
48 להניח שהתורה מציינת קודם את הקנס האמיתי —
49 "חמשה בקר..." — ואחר כך אומר, לגבי ה"שה",
50 שמוטל קנס מופחת — "וארבע צאן...".

51 לפי זה יוצא אפוא, ששיטת רבן יוחנן בן-זכאי
52 מתאימה יותר למשמעות הפסוקים, ולכן מובן מדוע
53 רש"י, המפרש את פשוטו של מקרא, מקדים את דבריו
54 לדברי רבי מאיר.

55 אבל יש להבין: אם כך, היה צריך רש"י להשמיט

(8) אבל מ"ש במשכיל לדוד כאן, דיש נפק"מ לדינא בין ב' הטעמים בשור שה' עומד לטביחה דוקא, דלריב"ז משלם ה' ולר"מ (דהכא ליכא ביטול מלאכה) משלם ד', וכן בשה שה' עושה מלאכה דלריב"ז משלם ד' ולר"מ ה' — אינו מוכרח, דמובן (גם ע"ד הפשט) דלא פלוג, מכיון שבכלל ביטול מלאכה הוא בשור דוקא (ראה יש"ש ב"ק פ"ז סל"ד. חדא"ג לב"ק שם. עיון יעקב בע"י ב"ק שם).

וביותר שכיון דאינה נוהגת אלא בשור ושה בלבד (כדלקמן ברש"י) — ה"ז ע"ד ל' שקלים דעבד דגה"כ הוא (רש"י לעיל כא, לב).

(9) ראה גם דברי דוד כאן.

(1) פרשתנו כא, לו.

(2) ממכילתא עה"פ. ב"ק עט, ב. תוספתא שם פ"ז ה"ג. תנחומא נח ד.

(3) כ"ה בדפוס שני וברש"י כת"י (וכ"ה בב"ק שם). אבל ברוב דפוסים רש"י (וכן בתנחומא שם): גדולה.

(4) ראה שד"ח כללים (ח"א ע' מט וח"ז ע' אתעה) וש"נ.

(5) מכילתא תוספתא ותנחומא שם.

(6) ובתוספתא שם: ר"מ אומר כו' ריב"ז אומר כו'.

(7) ב"ק שם.

מדובר על החובה בתשלומים המוטלת על הגנב, ולאחר מכן את טעמו של רבי מאיר – בקשר לנגנב.

בכך יובן גם מדוע בתורה מודגש יותר הקנס העיקרי של "חמשה", בכך שהפסוק מקדימו, כי התורה קובעת, ראשית, כמה חייב הגנב לשלם.

ה.

דעת רבן יוחנן בן-זכאי ורבי מאיר בענין הגנב והגזלן

כאמור, מציין רש"י בפירושו את שמותיהם של בעלי הדעות, כאשר בכך מובן יותר הפירוש. ובענינו:

רבן יוחנן בן-זכאי מדגיש בעיקר את הקנס מצד הגנב, ומחמיר שהקנס בעצם הוא "חמשה". ורבי מאיר מדבר על הקנס בקשר לנגנב, ומיקל, שעיקר הקנס הוא "ארבע" בלבד. וזאת, בהתאם לשיטותיהם במקום אחר:

במסכת בבא קמא¹⁴, ובתנחומא¹⁵, מובאות דעותיהם הנ"ל של רבן יוחנן בן-זכאי ורבי מאיר בהמשך לדבריהם לגבי הסיבה להבדל בין גנב לגזלן, שגנב משלם כפל, ובמקרה של טביחה ומכירה פי ארבע או חמש, ואילו גזלן משלם תמיד רק קרן:

"שאלו תלמידיו את רבן יוחנן בן זכאי, מפני מה החמירה תורה בגנב יותר מבגזלן. אמר להם זה השוה כבד עבד לכבוד קונו וזה לא השוה כבוד עבד לכבוד קונו, כביכול עשה עין של מטה כאילו אינה רואה ואוזן של מטה כאילו אינה שומעת שנאמר... (ומצטט לך שלושה פסוקים!). אמר רבי מאיר: משלו משל משום רבן גמליאל למה הדבר דומה, לשני בני אדם שהיו בעיר ועשו משתה, אחד זימן את בני העיר ולא זימן את בני המלך, ואחד לא זימן את בני העיר ולא זימן את בני המלך, איזה מהן ענשו מרובה, הוי אומר זה שזימן את בני העיר ולא זימן את בני המלך."

יש להבין כמה דיוקים בדברים אלו, כמובא להלן: ההבדל בין משלו של רבי מאיר לבין הסברו של רבן יוחנן בן-זכאי מובן בפשטות:

1 לגמרי את דברי רבי מאיר, ולהביא רק את הטעם של רבן יוחנן בן-זכאי¹⁰?

ג.

רבן יוחנן בן-זכאי - מצד הגנב, רבי מאיר - מצד הנגנב

3 ההסבר לכך הוא: אם נאמר שתשלומי הקנס הם בעצם "חמשה", ובמקרה של "שה" משלם הגנב רק "ארבע" "הואיל ונתבזה בו", נדרש הסבר: אמנם, הגנב קבל חלק מענשו בכך ש"נתבזה בו", אבל כיצד יכול בזיון זה של הגנב לבוא במקום סכום הכסף שהנגנב צריך לקבל?¹¹

9 לפיכך מביא רש"י את דברי רבי מאיר, ש"שור שבטלו ממלאכתו...", כי לפי הסבר זה יוצא שהתשלומין לנגנב צריכים להיות מלכתחילה "ארבע", ורק במקרה של "שור" מוסיפים בתשלומין, כי היתה תוספת בגניבה¹² – "בטלו ממלאכתו".

14 כלומר, רבן יוחנן בן-זכאי ורבי מאיר אינם חולקים זה על זה¹³ לגבי הכמות של הקנס במקורו, אלא כל אחד מסתכל מנקודת ראות אחרת: כאשר מדובר אודות חטאו של הגנב, והקנס שהוא צריך לשלם, הרי זה עונש של "חמשה", ורק במקרה של "שה" מתחשבים בבזיונו ומפחיתים מענשו. ואילו מצד העוול שנעשה לנגנב, הוא צריך לקבל קנס של "ארבע", ורק לגבי שור נלקחת בחשבון תוספת ההפסד של הנגנב¹² – "שבטלו ממלאכתו", ומגדילים את הקנס.

23 כלומר, רבן יוחנן בן-זכאי מסתכל על הענין מצד הגנב, ורבי מאיר – מצד הנגנב.

ד.

ההקדמה בהתאם לסדר התשלומים

25 לפי זה מובן מדוע מקדים רש"י את דעת רבן יוחנן בן-זכאי לדעת רבי מאיר – כי זהו בהתאם לסדר התשלומים: בתחילה התשלומים שחייב הגנב לשלם, וכתוצאה מכך מקבל הנגנב את המגיע לו. לפיכך מביא רש"י קודם את דברי רבן יוחנן בן-זכאי, שלפיהם

הירוש"י דביטול מלאכה, כ"א לעצם הענין ד"מלאכה". אבל גם בזה הכוונה שמתוסף בעון הגניבה כלפי הנגנב – ראה לקמן הערה 39.
(13) וראה תיב"ע כאן: חמשה תורה כו' בגלל דבטלי מן רדייה וארבע ענא כו' בגלל דאקט"י בגניבות' כו'. וראה גם בחיי וחזקוני כאן.
(14) שם.
(15) שם.

(10) ובדפוס ראשון דרש"י הובא רק טעמא דריב"ז, וטעמא דר"מ לא הובא בכלל.
(11) כי אף שד' וה' הוא קנס – מ"מ, לאחר שמהיבטים הגנב מטעם קנס, אמרה תורה שהקנס שייך לנגנב דוקא. וראה לקו"ש [המתורגמן] ח"ז ע' 14 הערה 19.
(12) ראה לקמן סי"ג, דהכוונה ב"בטלו ממלאכתו" היא לא מניעת

הנגב, יותר מאשר כלפי הקדוש-ברוך-הוא, יוצא
שמצד הנגב יש מקום להקל בתשלומי הגב לנגב.
ז.

סיבת הזכרת שמותיהם של רבן יוחנן בן-זכאי ושל רבי מאיר

לפי הסבר זה יוצא, שרש"י מזכיר את שמותיהם
של רבן יוחנן בן-זכאי ורבי מאיר רק כדי להסביר יותר,
מדוע אחד מהם מדגיש את הקנס מצד הגב (ולכן
עיקר הקנס הוא "חמשה") והאחר – מצד הנגב (ולכן
– "ארבע"),

אבל נעים יותר לומר, שרש"י מצטט את השמות
בפירושו כדי להסביר יותר את הדברים עצמם. כלומר,
את העובדה שרבן יוחנן בן-זכאי אומר שממעטים
בתשלומי השה "הואיל ונתבזה בו", ורבי מאיר אומר
שמוסיפים בתשלומי השור. וזאת, בהתאם לשיטותיהם
במקום אחר.

ח.

השאלות על דברי רבן יוחנן בן-זכאי

כדי להבין זאת יש להקדים את השאלות הבאות
על דברי רבן יוחנן בן זכאי:

(א) מדוע מבדילה התורה בתשלומין בין שור לשה
רק במקרה של "טבחיו או מכרו" – לכאורה, הסיבה
להבדל, "הואיל ונתבזה בו", קיימת מיד בפעולת
הגניבה¹⁹: בגניבת שור אין בזיון, ואילו בגניבת שה
מתבזה הגנב, וההבדל בין תשלומי שור לשה היה צריך
להיות גם בתשלומין על הגניבה עצמה²⁰? ואילו
ההלכה במקרה של גניבה בלבד היא "משור.... עד
שה... שניים ישלם"²¹.

(ב) "בזיון" אפשרי רק כאשר קיים זולת, שבפניו
מתביישים²². וכיצד ייתכן אפוא לומר לגבי גניבת השה
"ונתבזה בו", והרי הגניבה נעשית בסתר ואין אף אחד
רואה את הגנב נושא את השה?

(ג) לשם מה מקדים רש"י ואומר "חס המקום על
כבודן של בריות", הן די היה באמרו מיד "שור שהולך
ברגליו...?"

1 בדברי רבן יוחנן בן-זכאי מודגש שהגנב פוגם
2 במורא כלפי הקדוש-ברוך-הוא, אשר פחות אצלו
3 אפילו מיראתו כלפי בני-אדם¹⁶, ולכן מתבטא חטאו
4 בכך ש"כביכול עשה עין של מטה כאילו אינה
5 רואה...", ואילו לפי דברי רבי מאיר מודגש שהגנב
6 מכבד יותר את הנגב, מאשר את הקדוש-ברוך-הוא,
7 כפי שבמשל העוול הוא ש"זימן את בני העיר" בעוד
8 אשר "לא זימן את בני המלך".

9 גם כאן אין רבן יוחנן בן-זכאי ורבי מאיר חולקים
10 זה על זה, כפי שמוכח מן הביטוי¹⁷ "אמר רבי מאיר"
11 ולא "ורבי מאיר אומר", אלא כל אחד מהם מדגיש
12 נקודת מבט אחרת:

13 רבן יוחנן בן-זכאי מתאר בעיקר את החטא שמצד
14 הנגב – "לא השווה כבוד עבד לכבוד קונו" (ב"עבד"
15 הכוונה לנגב) היא הקדמה כדי להוכיח שהגנב כופר
16 בהשגחת הקדוש-ברוך-הוא על העולם¹⁸ – "עשה עין
17 של מטה...", ואילו רבי מאיר מדגיש את הענין מצד
18 הנגב, ומכאן המסקנה שהגנב מכבד יותר את הנגב.

19 וזאת, במקביל לעניננו, כאשר רבן יוחנן בן-זכאי
20 מדגיש את צד הנגב, ורבי מאיר – את צד הנגב.

ו.

ההסבר לדעות על עיקר הקנס - "ארבע" או "חמשה"

21 לפי ההבדל שבין רבן יוחנן בן-זכאי לרבי מאיר על
22 כך ש"החמירה תורה בגנב יותר מבגזולן", אפשר להבין
23 גם את הטעם להבדל שבין גנב לבין גנב לגבי החובה
24 העיקרית של הקנס – "ארבע" או "חמשה" (בנוסף
25 לכך שמבינים מדוע רבן יוחנן בן-זכאי מדגיש את צד
26 הנגב, ורבי מאיר – את צד הנגב):

27 לפי רבן יוחנן בן-זכאי, שעיקר חטאו של הגנב
28 תלוי בחוסר אמונתו בהשגחת הקדוש-ברוך-הוא –
29 "עשה עין של מטה כאילו אינה רואה..." – יוצא, שגם
30 לגבי הקנס מכריעה חומרת החטא מצד הנגב, ולכן
31 הקנס הוא "חמשה", ואילו לפי שיטת רבי מאיר,
32 המדגיש שחטאו של הגנב מבטא יחס של כבוד כלפי

דפשוט ד"בטלו ממלאכתו" פירושו לגמרי (ע"י טביחה או מכירה),
משא"כ ע"י גניבה לחוד שהוא רק לפי שעה (וכמ"ש הר"ף לע"י שם).

(20) כמו שהקשה בשטמ"ק ב"ק שם. הר"ף לע"י שם ועוד.

(21) פרשתנו כב, ג.

(22) ראה גם חדא"ג להמהר"ל ב"ק שם. ולהעיר מרש"י ב"ק שם:
וזולת אלו עצמנו כו'. תיב"ע (ופי' יונתן) כאן.

(16) ראה פירש"י ב"ק שם: שהוא ירא מבנ"א ומעין של מעלה לא
נוהר.

(17) ב"ק שם. וכ"ה בתנחומא שם (משא"כ בתוספתא ב"ק רפ"ז.
ובמכילתא (פרשתנו כב, ו) הובא רק טעמא דריב"ז).

(18) ראה מאירי וחדא"ג לב"ק שם.

(19) אבל אין להקשות כן גם על הטעם ד"ביטלו ממלאכתו" –

יוחנן בן-זכאי "חס המקום על כבודן של בריות":²⁹
 אמנם, לפי שורת הדין לא צריך היה להפחית כל כך
 הרבה מן התשלומים, אבל הקדוש-ברוך-הוא חס על
 כבוד הבריות ומפני רחמנותו הוא מיקל²⁶ בתשלומין
 גם עקב בזיון קל.³³

לפי זה, בדרך הפשט, לא תמיד מוכח, ש"חס
 הקב"ה על גנב", כפי הגירסה שבתנחומא, ולכן משנה
 רש"י את הסגנון, כדלעיל: כיוון שהבזיון נגרם רק
 בבית-הדין, זמן רב לאחר הגניבה (לאחר שטבחו או
 מכרו, ותפסוהו, הביאוהו לבית הדין, אספו עדויות,
 וכך הלאה), ואז ברור לו שלא הרויח מן הגניבה, אלא
 הוא עומד להפסיד ולשלם "ארבע צאן..."³⁴, והוא בודאי
 מתחרט באמת על הגניבה, ואין הוא גנב ממש. לכן
 אי-אפשר לומר כאן, בדרך הפשט, "חס... אפילו על
 גנב".³⁵

יא.

חשיבות "כבודן של בריות" אצל רבן יוחנן בן-זכאי

אך אם ישאל, בכל זאת, תלמיד ממולח: עם כל
 זאת, כיצד ייתכן ש"כבודן של בריות" משפיע עד כדי
 כך, שבגלל בזיון קל כל-כך מפחיתים שווי שלם של
 הגניבה?³⁶

רש"י רומז לתשובה על שאלה זו בצינו שבעל
 מאמר זה הוא רבן יוחנן בן-זכאי: נאמר בגמרא²⁷:
 "אמרו עליו על רבן יוחנן בן-זכאי שלא הקדימו אדם
 שלום מעולם ואפילו נכרי בשוק". מכאן רואים, שאצל
 רבן יוחנן בן-זכאי היה "כבודן של בריות" חשוב עד
 כדי כך ש"לא הקדימו אדם שלום מעולם" – "ואפילו"²⁸
 נכרי (ואפילו) בשוק²⁹. מובן, שעל אחת כמה וכמה,
 במקרה שלנו, שהגנב בודאי התחרט (חזר בתשובה?)
 על הגניבה, הרי משפיע הרבה מאד³⁰ אפילו בזיון קל
 ביותר³¹.

ד) ואם בכל זאת יש צורך להקדים מספר מילים,
 היה מתאים יותר, לכאורה, להביא את הנאמר
 בתנחומא: "שחס הקדוש-ברוך-הוא אפילו על גנב",
 שהרי מדובר כאן על גנב, ואילו הביטוי "בריות" איננו
 מתאר איש פחות וחוטא – גנב וכדומה, אלא זהו תואר
 המורה על העדר מעלות: "בריות בעלמא"²³.

ט.

הבזיון - רק במקרה של טביחה או מכירה ההסבר לכך הוא:

אמנם, בשעת הגניבה אין הגנב מתבזה, כי הגניבה
 נעשית בסתר, כאמור. אבל כאשר תופסים אותו
 ומביאים אותו אל בית הדין, ונודע לרבים שהוא גנב
 ונשא את השם "על כתיפו" – אז הוא מתבזה,
 לכן קיים אצלו הבזיון רק במקרה של טביחה
 ומכירה, ולא במקרה של גניבה בלבד: במקרה של
 גניבה אין הבדל מה גנב, אלא שוויה של הגניבה –
 אין שואלים אם זהו כלי, או שה או שור, אלא רק מהו
 השווי של החפץ שנגנב, כפי שרש"י אומר מאוחר
 יותר²⁴ "כל דבר בכלל תשלומי כפל בין שיש בו רוח
 חיים בין..."²⁵, רק במקרה של טביחה ומכירה, שאז,
 כדברי רש"י²⁵, "אין מידת תשלומי ד' וה' נוהגת אלא
 בשור ושה בלבד" – כאשר מביאים אותו אל בית הדין
 בטענה ש"טבחו או מכרו", אז צריך להתברר בדיוק
 שהוא גנב ושה, ולפיכך – "נתבזה בו".

י.

"חס... על כבודן של בריות" - דברי ריב"ז

אך לפי זה קשה: אם הבזיון אינו נגרם כאשר
 רואים את הגנב נושא את השם אלא רק לאחר שנודע
 על כך מאוחר יותר, כשמוכא הגנב אל בית-הדין –
 כיצד ייתכן שבגלל בזיון קל כל-כך יפחיתו שה שלם
 מן התשלומים שהוא חייב בהם?²⁶
 לפיכך מקדים רש"י ומצטט את תחילת דברי רבן

וכדמוכח גם מזה "שלא הקדימו אדם כו" – כולל עם הארץ מבני".
 וראה ט"ז וברכ"י יו"ד שם.
 (29) ראה יומא (ט, סע"ב) דמשמע בהדי' בשוק.
 (30) להעיר ממשלי (ו, ל-לא) "לא יבזו לגנב גוי למלא נפשו כי ירעב.
 ונמצא ישלם שבעתים גוי".

(31) ועוד יל"פ בזה (וגם בזה שרש"י מקדים "חס המקום על כבודן
 של בריות"): לכאור' אפ"ל דזה "שנתבזה בו" הוא טעם להחמיר על הגנב,
 שלא עמד מלגנוב אף שהי' קשור עם בזיון – ולכן מקדים רש"י: (א) "חס
 המקום כו" – ולכן נקטינן טעם זה לקולא, (ב) שם בעל-המימרא – ר'
 יוחנן – דלשיטתו אויל, ד"כבוד הבריות" עדיף וגובר, ככפנים.

(23) ל' אדה"ז – תניא פל"ב. ולהעיר מתענית כ, רע"ב.

(24) פרשתנו שם (מב"ק רפ"ז – במשנה).

(25) כאן – בד"ה שלא"ז (מב"ק שם).

(26) ראה פרש"י ב"ק (שבהערה 22): היקל הקב"ה עליו בתשלומין.

(27) ברכות יז, א.

(28) בברכותינו בעה"ת (שופטים כ, י. וכ"ה בחדא"ג ברכות ו, ב. וראה

ר"ן (ועוד) ספ"ה דגיטין. שו"ע יו"ד סקמ"ח ס"י) דזה שהקדים ריב"ז

שלום לעכו"ם ה" כרי שלא יצטרך לכפול לו שלום ואין כופלין שלום

לעכו"ם (גיטין שם) – אבל ע"ד הפשט – שזהו דרכו של רש"י גם

בפירושו על הש"ס – מורה על גודל יוקר כבוד הבריות שהי' אצלו,

יב.

השאלות על "בא וראה"

1 כדי להבין מדוע מציין רש"י את שמו של רבי
2 מאיר (שאמר "שור שבטלו ממלאכתו...") יש להבין
3 תחלה מדוע מצטט רש"י לפני הטעם עצמו גם את
4 המילים "... בא וראה כמה גדול כחה של מלאכה".
5 לכאורה:

6 (א) מה קשורה הקדמה זו להבנת פירוש הפסוקים?
7 (ב) בגמרא³² כתוב גם לפני הטעם של רבן יוחנן
8 בן-זכאי "בא וראה כמה גדול (כבוד הבריות)" – מדוע
9 מצטט רש"י את המילים "בא וראה כמה גדול..." רק
10 לפני הטעם של רבי מאיר?

11 (ג) ועיקר: במה גדול כל כך החידוש, עד שרבי
12 מאיר מתבטא במילים כאלו "בא וראה כמה גדול כחה
13 של מלאכה" – הרי זהו דבר מובן, שצריך לשלם עבור
14 ביטול מלאכה³³?

15 יתר על כן: כבר לפנינו למדנו בפרשה זו³⁴ "רק
16 שבתו יתן", ורש"י מפרש "ביטול מלאכתו מחמת
17 החולי", ושם אין הוא מתבטא במילים "בא וראה כמה
18 גדול כחה של מלאכה"?

יג.

רבי מאיר: החידוש - תשלום עבור ביטול ענין המלאכה

19 ההסבר לכך הוא: לפי דרך הפשט³⁵, מובן, שביטול
20 הרווח ממלאכת השור נכללת בקרן של התשלומים
21 עבור הגניבה, כמו "שבתו יתן", שהמזיק משלם עבור
22 "ביטול מלאכה" בגורמו נזק לאדם. כך גם לגבי ביטול
23 כלי אומנות, אם נגנב וכדומה, ורש"י אינו צריך לשוב

24 ולציין זאת, הפסד זה אינו רק במקרה של שור, שאצלו
25 מתבטא ההפסד בביטול מ"מלאכה", אלא גם במקרה
26 של שה, צריך הגנב לשלם עבור מניעת הרווח³⁶ מן
27 הצמר הגדל על השה, וכדומה³⁷.

28 אלא, החידוש כאן הוא שאצל בעל השור חסר
29 הענין של "מלאכה עם השור"³⁸, לא רק הרווח מכך³⁹,
30 ולכן צריך הגנב לשלם את שוויו של השור כולו.

31 לפיכך צריך רש"י לצטט את דברי רבי מאיר "בא
32 וראה כמה גדול כחה של מלאכה", כדי להסביר את
33 החידוש הגדול בכך שהגנב אינו משלם רק פעם אחת
34 את תשלומי השור כולו, למרות שהוא כבר שילם לבעל
35 הבית עבור כל ההפסד, כולל עבור מניעת הרווח
36 ממלאכת השור, אלא "בא וראה כמה גדול כחה של
37 מלאכה": כאן מדובר אודות חשיבות של מלאכה,
38 שהיא גדולה וחשובה עד כדי כך⁴⁰, שמפני שהחסיר
39 הגנב מבעל הבית את הענין של מלאכה⁴¹, הוא צריך
40 לשלם פעם נוספת תשלומי השור כולו!

יד.

רש"י מציין שמו של רבי מאיר ההולך לפי שיטתו:

41 אבל תלמיד ממולח יכול לשאול על כך: העבודה
42 עם השור אורכת זמן מועט ביותר, הן לגבי בעליו והן
43 לגבי חיי השור, כי תקופת החרישה היא קצרה ביותר
44 (כפעמים בשנה, ורק מספר שעות ביום, וכו')?

45 שאלה נוספת: הקנס של חמשה הוא גם במקרה
46 של "וטבח" (הכתוב אף לפני "ומכרו"), ואם הגנב
47 שחטו, סביר לומר שהשור לא ראוי "לרדיא" ולמלאכה
48 בכלל, שהרי אם כן, היה מחזיקו או מוכרו לצורך
49 מלאכה⁴², ואם כך אין כאן כלל ביטול מלאכה?

שחסר מלאכה בעולם (ועפ"ז כ' דב"מכרו" ליכא ביטול מלאכה) – אבל לפרש"י משלם עבור בטול מלאכתו של בעל השור בשור זה).

(39) כבאב"ע וחוקני כאן. ובס' זכרון (בפרש"י): יפרע הגנב לבעליו מה שבטלו ממלאכתו.

(40) ולהעיר ממד"ל (ב"ר פל"ט, ח'): "בשעה שהי' אברהם מהלך כו' ראה אותן עסוקין בניכוש כו' בעידור כו' אמר הלואי יהא חלקי בארץ הזאת". ובסנהדרין (צט, רע"ב): "כל אדם לעמל נכרא.. איני יודע כו' אם לעמל מלאכה כו'". ונתבאר בארוכה בלקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 101 ואילך.

(41) משא"כ זה שלריב"ז משלם רק "ארבע" בשה הוא משום הביוון עצמו – ולכן לא מביא רש"י "כמה גדול כבוד הבריות" (וגם לא "בא וראה כמה חס כו'" – ככתוספתא כנ"ל הערה 32).

(42) שהרי דמי שור הראוי לרדיא הוא יותר משור לנכסתא (ראה ב"ק מו, א).

(32) ב"ק שם (משא"כ במכילתא. ובתוספתא ב"ק: "בא וראה כמה חס כו'". ועד"ו בתנחומא שם).

(33) ראה גם דברי דוד כאן.

(34) כא, יט.

(35) משא"כ ע"ד ההלכה – ראה ב"ק צו, ב. בהנסמן לקמן הערה 37.

(36) ידוע השקו"ט אם מניעת הרווח הוי הפסד [ראה בשד"ח כללים מע' ה' אות סט (כרך א' קיא, סע"ב ואילך)]. פאת השדה לכללים שם אות ב' (כרך ח' א'תרסא, א ואילך)] – אבל ע"ד הפשט גם מניעת הרווח הו"ע של הפסד – אף שאינה דומה להפסד ממש – ראה בארוכה לקו"ש חט"ט ע' 135. וראה לקו"ש ח"ו (שנסמן בהערה 11) – באו"א – לענין תשלומי ד' וה'.

(37) משא"כ ע"ד ההלכה דכל הגולנים משלמין כשעת הגזילה (משנה רפ"ט דב"ק).

(38) ראה ענד"ז ש"ך עה"ת כאן (אבל שם כ' דבטלו ממלאכתו –

29 כיצד הוא הגיע לשטות זו המבדילה בין אור לבין
30 חושך אצל "עין של מעלה" – טעות זו נובעת מטעות
31 קודמת המצויינת בפסוק השני "ויאמרו לא יראה
32 י"ה...": הוא סובר שהקדוש־ברוך־הוא אינו רואה
33 למטה. הקדוש־ברוך־הוא נעלה כל כך עד שאין הוא
34 משפיל עצמו להביט בגשמיות⁵⁰. אדם זה סבור שכדי
35 לראות גשמיות יש צורך בעין גשמית, והרי הקדוש־
36 ברוך־הוא "אינו גוף"⁵¹, ואין הוא יכול, ח"ו, לראות
37 את העולם הזה הגשמי.

38 וכיצד אפשר להגיע לטעות זו? הרי כנאמר בפסוק
39 שם⁵², "הנוטע און הלא ישמע אם יוצר עין הלא
40 יביט": הקב"ה יכול לברוא עינים גשמיות, ובודאי יכול
41 לראות גשמיות⁵³?! לכך מביא רבן יוחנן בן־זכאי את
42 הפסוק השלישי "עזב ה' את הארץ..."⁵⁴: הוא חושב
43 שהעולם מדי שפל כלפי ה' שהוא "רם על כל גוים
44 ה"⁵⁵, ולכן "עזב ה' את הארץ ואין ה' רואה".
45 לכך רומז רבי מאיר גם במשלו, שהגנב הוא כמי
46 ש"לא זימן את בני המלך"⁵⁶: הוא חושב שהוא מתעסק
47 עם "בני המלך" ולא עם המלך עצמו, שהקדוש־ברוך־
48 הוא מסר, מפני גדולתו, את הנהגת העולם
49 ל"ממוצעים" שונים⁵⁷ – "בני המלך".

טז.

שלושה אופנים בפיתוי למרידה בה'

50 אלה שלושת הדרכים, זו למטה מזו, שבהן מפתה
51 היצר הרע למרוד בה': האופן הראשון הוא, שמשכנעו
52 ש"עזב ה' את הארץ" – הקדוש־ברוך־הוא מרומוס מן
53 העולם, "על השמים כבודו"⁵⁴, ואיננו נמצא למטה,
54 ולכן יכול אתה לעשות ככל העולה על רוחך,
55 אך אין היצר הרע מסתפק בכך, כי אין זו מרידה⁵⁸
56 אמיתית בה'. כי הוא מכיר במציאות ה', לכן הוא

1 לכן מציין רש"י את שם האומר – רבי מאיר – כי
2 הוא הולך כאן לפי שיטתו ש"חיישין למיעוטא"⁴³,
3 ולפיכך חוששת התורה למיעוט שוורים ששוטים
4 אותם, למרות שהם ראויים למלאכה⁴⁴.

טז.

ג' פסוקים – הידרדרות הגנב

5 בדברי רבן יוחנן בן־זכאי ורבי מאיר לגבי
6 "החמירה תורה בגנב יותר מבגזולן", המובאים לעיל
7 (בסעיף ה') ישנו ענין על־פי פנימיות התורה:
8 על כך שגנב "כביכול עשה עין של מטה כאילו
9 אינה רואה..." מצטט רבן יוחנן בן־זכאי שלושה
10 פסוקים: "הוי המעמיקים מה' לסתיר עצה והיה
11 במחשך מעשיהם..."⁴⁵ וכתוב⁴⁶: "ויאמרו לא יראה י"ה
12 ולא יבין אלקי יעקב, וכתוב⁴⁷: כי אמרו עזב ה' את
13 הארץ ואין ה' רואה". מתעוררת השאלה: (א) לשם מה
14 הוא מצטט פסוקים – הרי החומרה של "עשה עין..."
15 היא הגיון פשוט ביותר⁴⁸? (ב) ובמיוחד – שלושה
16 פסוקים? (ג) מדוע הוא משנה את הסדר ומביא את
17 הפסוק מיחזקאל לאחר הפסוק מתהילים?
18 הענין בזה הוא: מדובר כאן על אדם המאמין
19 שקיימת "עין" למעלה, אלא הוא "עשה..." כאילו... –
20 כיצד ייתכן אפוא שאדם מאמין יגיע לידי טעות משונה
21 כל כך, ויאמר "עין של מטה כאילו אינה רואה..."?
22 לכך מצטט רבן יוחנן בן־זכאי שלושה פסוקים,
23 המראים את סדר ההידרדרות של הגנב⁴⁹: הפסוק
24 הראשון הוא "הוי המעמיקים מה' לסתיר עצה והיה
25 במחשך מעשיהם..."⁴⁵. כלומר, הוא יודע שיש "עין"
26 הרואה, אבל הוא מרמה את עצמו, שהעין רואה רק
27 כאשר אור, ולא במצב של "מחשך" (כיוון שמלמעלה
28 בראו את האור כדי לראות).

(סה"מ קונטרסים ח"ב – רעו, ב ואילך). סה"מ אידיש ע' 15. ס"ע 25 ואילך.

(51) פיה"מ להרמב"ם סנהדרין פ"י (היסוד הגי'). הלי' יסוה"ת פ"א ח"ח.

(52) תהלים שם, ט. ושם לפנ"ז: בינו בערים גר' וכסילים גר'.

(53) ראה במקומות שצויינו בהערה 49.

(54) ראה ד"ה הטה שם: ומדעה זו הם באים לעוד דעה כוזבת כו'.

(55) תהלים קיג, ד – וכמבואר בכ"מ (נסמנו בספר הערכים־חב"ד ח"ב ע' רעח).

(56) אבל בתוספתא שם: "המלך".

(57) ראה רמב"ם הלי' ע"ז בתחילתו.

(58) ע"ד ל' חז"ל (פרש"י נח, י, ט. לך יג, יג – מתו"כ לבחוקותי כו,

יד): יודע את רבונו ומתכוין למרוד בו.

(43) יבמות סא, ב. וש"נ.

(44) אבל פשוט גם שוורים העומדים לטביחה משלם "חמשה" (אף שלכאן בהו ביטול מלאכה) – כיון דזוב שוורים לריא, וכמ"ש בעיין יעקב לע"י שם (וכנ"ל הערה 8).

(45) ישע"י כט, טו.

(46) תהלים צד, ז.

(47) יחזקאל ט, ט. וראה גם יחזקאל ח, יב.

(48) ראה כתובות כב, א. תוד"ה איבעית שבועות כב, סע"ב. וראה

שד"ח כללים ס, כלל סג וש"נ.

(49) ולהעיר גם מהסדר ביחזקאל ח, יב: עשים בחשך גר' אין ה' רואה גר' עזב ה' את הארץ.

(50) כשיטת הפלסופים שהביא במו"נ ח"ג פ"ט (ומביא שם קרא דלא

יראה גר') – הובא ונתבאר בד"ה ועתה שמע וד"ה הטה אלקי תרצ"ד

יז.

"משתה" - הפיכת הרע לטוב

במשל מדמה רבי מאיר את ענין הגניבה
 ל"משתה". ההסבר לכך הוא:
 רבי מאיר מדבר לאחר שכבר נתפס הגנב והובא
 לבית-דין, ואז הוא כבר מתחרט על הגניבה, וזהו ענין
 של "אתכפיא סטרא אחרא", כאשר הענין הופך
 ל"מטעמים" ("משתה"), כביכול, לקב"ה, כדברי
 אדמו"ר הזקן בתניא⁶¹, ודוקא באמצעות אופן זה, של
 "מטעמים", כאשר "וגם רשע ליום רעה"⁶²... שישוב
 מרשעו ויעשה הרע שלו יום ואור למעלה⁶³, נגרם
 גודל נחת רוח לפניו יתברך⁶⁴.
 ובאמצעות ה"משתה" שמכינים עתה לה',
 באמצעות העבודה של "אתכפיא סטרא אחרא"⁶⁵, זוכים
 ל"סעודתו של לוי"ן⁶⁶ לעתיד לבוא, בקרוב ממש.

(משיחת ש"פ משפטים תשל"א, תשל"ה)

(64) תניא שם (שם, א).

(65) ראה יהל אור לתהלים קד, כו (ע' תו): "יש לויתן דקליפה...
 ולשחק בו י"ל ע"ד טוב מאד זה יצה"ר שבו וע"י נמשך הצחוק והתענוג
 כו". וראה שם (סוף הע'): והמשכה זו נמשך ע"י ביטול היש. ובלק"ת
 שמיני (יח, ב) מקשר זה שהקב"ה משחק עם לויתן (ע"ז ג, ב) עם צחוק
 עשה לי אלקים דיצחק, עיי"ש.

(66) ראה ב"ב עד, ב. תנחומא ראה ו. פדר"א פ"י. ועוד.

1 ממשיך ומשכנע ש"לא יראה יח", הקדוש-ברוך-הוא
 2 אמנם נמצא בעולם, אבל "לא יראה" – אין הוא
 3 משגיח על מעשי התחתונים, שאינם חשובים לגבוי⁵⁹.
 4 אך גם זו עדיין אינה מרידה מושלמת בה', כי הוא
 5 מרומם אותו במחשבה זו. הוא טוען, שראייתו, כביכול,
 6 נעלית מכדי לרדת לגשמיות. לכן מפתה אותו היצר
 7 הרע יותר, שבאמת רואה הקדוש-ברוך-הוא גם
 8 גשמיות, אך יש הבדל בין "אור" לבין "חושך"⁶⁰:
 9 הקדוש-ברוך-הוא "רואה" רק ענינים של אור וקדושה,
 10 החשובים לו, אך מדוע יראה ענינים של "חושך"
 11 והיפך הקדושה?
 12 ומן ההבדל בין "אור" לבין "חושך" במשמעותם
 13 הרוחנית "מסיק" הגנב לגבי הבדל בין "אור" לבין
 14 "חושך" במובן הגשמי – שהקדוש-ברוך-הוא אינו
 15 רואה, ח"ו, דברים הנעשים "במחשך".

(59) ראה ד"ה הטה שם: לא יראה שאינו משגיח בעוללים התחתונים
 ולא יבין דמעשה התחתונים אין עולה ונחקק למעלה.

(60) כי מצד הטעות (הקודמו) ד"לא יראה גו" – ה"ז "אלץ וואס
 נבראים טוען, הן גוטע און הן שלעכטע זאכן כו" (=כל מה שנבראים
 עושים, הן טובים והן רעים...) (סה"מ אידיש ע' 26. ועד"ז שם ע' 30).
 (61) פכ"ז (לר, רע"ב).

(62) ל' הכתוב משלי טז, ד.

(63) תניא שם.

המשך ביאור למס' מועד קטן ליום שישי עמ' ב

18 מבטל גזרות ומחשבות בני אדם. גבורה נוספת 'ראש השלישים',
 19 כלומר שבשכר זה תהא ראש לשלשת אבות, שתלך לפניהם
 20 לעולם הבא. גבורה נוספת 'הוא צדינו העצמי', יש לדרוש, שפשיה
 21 דוד יושב ועוסק בתורה, היה מעדן עצמו – כופף עצמו כשידיו
 22 ורגליו יחד ויושב על הקרקע בתולעת, ואילו בשעה שיוצא
 23 למלחמה היה מקשה עצמו בעץ ומזדקק בגבורה. וגבורה נוספת 'על
 24 שמנה מאות חלל בפעם אחת', כלומר שהיה זורק חץ ומפיל שמונה
 25 מאות חלל בפעם אחת, והיה מתאנה על מאתים חללים נוספים
 26 שלא הפיל, דקתיב (דברים לב ל) 'איכה ירדה אחר אלה' ומבואר
 27 שיתכן שאחד ירדוף ויפיל אלף איש, ועל כך יצתה בת קול ואמרה
 28 'רק בדבר אוריה תחת' (מלכים א' טו ה), כלומר שמפני החטא של
 29 גרימת הריגת אוריה במלחמה, מנעו ממנו להפיל עוד מאתים
 30 איש.
 31 הגמרא חוזרת לדין המובא לעיל (ע"א) לגבי תלמיד שנידה לכבודו:
 32 אמר רבי תנחום בריה דרבי חייא איש כפר עכו אמר רבי יעקב בר
 33 אחא אמר רבי שמלאי, ואמרי לה שאמר כן רבי תנחום אמר רב
 34 הונא, ואמרי לה שאמר כן רב הונא לחוריה,

1 צור וישראל מושל באדם צדיק מושל יראת אלהים, ויש לברר מאי
 2 קאמר. אמר רבי אבהו הכי קאמר, אמר דוד, אלהי ישראל לי דבר
 3 צור וישראל, ודבריו הם אני מושל באדם, אך מי מושל בי, הצדיק,
 4 שאני גזר גזרה והוא מבטלה.
 5 ביאור פסוק נוסף בהמשך אותו פרק: נאמר (שם כג ח) 'אלה שמות
 6 הגברים אשר לדוד ישב בשבת וגו' תחבמני ויש לברר מאי קאמר.
 7 אמר רבי אבהו הכי קאמר, ואלה שמות גבורותיו של דוד, הגבורה
 8 הראשונה יושב בשבת, שבשעה שהיה יושב בשבת, לא היה יושב
 9 על גבי כרים ובסתות אלא על גבי קרקע, משום דכל כסא דהוה
 10 רביה עירא תאירי קיים, תוה מתני להו – היה שונה תלמודו לרבנן
 11 על גבי כרים ובסתות, ודוד למד ממנו ולכן ישב נמוך ממנו על
 12 הקרקע. וכי נח נפשיה של עירא היאירי, תוה מתני דוד לרבנן, ותוה
 13 יתיב – והיה יושב על גבי קרקע, אמרו ליה רבנן, ליתיב מר אפרים
 14 ובסתות, ולא קביל עליה דבריהם, אלא ישב בענוה על הקרקע
 15 כמותם. גבורה נוספת של דוד 'תחבמני', אמר רב לבאר זאת, אמר
 16 לו תהדוש ברוך הוא לדוד, הואיל והשפלת עצמו ללמד על
 17 הקרקע, תהא כמותי, שאני גזר גזרה ואתה מבטלה כשם שאני

לקוטי שיחות פרשת משפטים כרך טז שיחה ד

מתורגם ללשון הקודש

ב.

המאמר אינו מובן בפשטות, אלא לפי פנימיותו

26 כאמור פעמים רבות, קיימים כל הענינים אשר
27 בנגלה שבתורה גם בעבודת ה' הרוחנית. דוקא מפני
28 שהתורה היתה בתחילה חמדה גנוזה⁷ למעלה "ומשם
29 נסעה וירדה... עד שנתלבשה... בעניני עולם הזה"⁸ —
30 הרי פנימיותם של הענינים ורוחניותם הם המקור
31 שממנו "נשתלשלו" עניני ה"נגלה". יתר-על-כן:
32 ענינים רבים ב"נגלה" ניתנים להבנה לעומקם רק
33 על-ידי ההסבר על רוחניותם ופנימיותם⁹.

34 וכך בעניננו: בפשטות אין פירוש הש"ך מובן
35 כל-כך: מלשון חז"ל "נוקקין... לתובע תחילה", באופן
36 סתמי, נראה, שזהו ענין כללי המתבטא למעשה בכמה
37 סוגים של תביעה¹⁰, ולפי פירוש הש"ך יוצא, שהביטוי
38 למעשה הוא רק בסוג התביעה שבה הנתבע מודה
39 במקצת?

40 לפי ההסבר הפנימי מובן המאמר, מפני שבעבודה
41 הרוחנית הרי רובם ככולם של הענינים של "תובע" —
42 "נתבע" קשורים ל"מודה במקצת".

ג.

היהודי "הנתבע" הוא "מודה במקצת"

43 ה"תובע" של היהודי הוא היצר הרע, אשר תחילה
44 הוא מכשילו בחטא ר"ל¹¹, או מביאו למצב של
45 "חטא" מלשון חסרון¹², ואחר-כך הוא "תובע"¹¹,
46 שכיוון שהוא הכשיל את היהודי יש "למוסרו"
47 לרשותו.

48 על תביעה זו של היצר הרע, היהודי — ה"נתבע"

א.

בדרך כלל שומעים תחילה לתובע

1 מן הפסוק¹ "מי בעל דברים יגש אליהם" נלמד
2 בגמרא², ש"אין נזקקין אלא לתובע תחילה" — "בעל
3 הדברים" — התובע — "יגיש דבריו אליהם".

4 מסביר הש"ך³, שכוונת הדברים היא כפשוטם⁴,
5 שבית-הדין מאזין תחילה לטענות התובע ורק אחר-כך
6 שומע את דברי הנתבע. תוצאה מעשית להלכה זו יש
7 במקרה של "מודה במקצת".

8 ההלכה⁵ קובעת, שהנתבע נקרא מודה במקצת
9 והוא חייב בשבועה דאורייתא רק כאשר הודאתו
10 במקצת באה לאחור שהתובע תבע את הסכום כולו, אך
11 אם הנתבע "הודה בנ' ואחור כן תבעו התובע בק"⁶,
12 אין הוא נקרא מודה במקצת, והוא פטור משבועה
13 (דאורייתא).

14 הטעם להלכה זו הוא: הנתבע בדין צריך היה
15 לשלם את ה"מקצת", שהודה עליו, לפני שתבעוהו
16 בבית-דין, וכיוון שלא עשה את המוטל עליו ונתבע
17 בבית-דין, שומעים לתובע תחילה, כדי שהנתבע יחוייב
18 בשבועה דאורייתא.

19 בהמשך לכך אומרת הגמרא² "פעמים שנוקקין
20 לנתבע תחילה, והיכי דמי דקא זילי נכסי" (= באילו
21 נסיבות? כאשר הוזלו נכסיו) ובש"ך³ מוסבר על כך:
22 אם הסיבה לאי-תשלום ה"מקצת" על ידי הנתבע,
23 איננה מפני רצונו לעכב את הענין, אלא מפני שנכסיו
24 היו אז זולים, או שעצם רצונו למכרם במהירות, כדי
25 לשלם, גרם להוזלתם — אז נזקקין לנתבע תחילה.

(8) תניא פ"ד.

(9) ראה לקו"ש ח"ט ע' 209 (והערה 16).

(10) להעיר מסמ"ע חו"מ סכ"ד סק"א: וכתבו עליו פירושו זה בכה וזה בכה וכולן אמת לדינא* משום הכי סתם המחבר ללמדנו שבכל ענין קאמר'.

(11) כמאמר חז"ל (ב"ב טז, א) "יורד ומתעה ועולה ומרגיז כו' הוא שטן הוא יצה"ר כו'".

(12) לקו"ת מטות פב, א. ובארוכה — ד"ה ע"כ יאמרו תרצ"א (סה"מ קנט' ח"א). ועוד.

(1) פרשתנו כד, יד.

(2) ב"ק מו, ב.

(3) חו"מ סי' כד סק"א. ובאו"ת (אורים סק"ז), חידושי הפלאה ועוד שם הקשו על פירושו. ואכ"מ.

(4) וכמפורש בירושלמי סנהדרין פ"ג ה"ח. תוספתא שם פ"ו, ג. ועוד (ראה ש"ך שם).

(5) חו"מ סי' פח סט"ו-טז. ש"ך שם סקל"א.

(6) לשון הש"ך סכ"ד שם. ועד"ז ספ"ח שם.

(7) שבת פח, סע"ב.

ד.

השבועה מוסיפה כוחות אך גם מסכנת

ההלכה היא, שמורה במקצת חייב בשבועה. רק
ע"י שבועה מאמינים לו על החלק שהוא אינו מודה
בו. משמעות הדברים בעבודה הרוחנית היא:
כיוון שהוא כבר נכשל, ונכנס ב"מקצת" לרשות
היצר, הוא זקוק לתוספת כח כדי להישמר מליפול שוב
ברשותו (ואפילו לא מתוך אירצון להיות "ומודה ועוזב
ירוחם"²⁰). לפיכך משביעים אותו – שבועה מלשון
שובב²¹ – מזינים ומשביעים (שי"ן שמאלית) אותו
בכוחות נעלים יותר²², שחלקו הנותר יישאר בקדושה.
אך ידועה²³ חומרתה של שבועה – על ידי שבועה
מסתכנים: אם אין משתמשים כראוי בכוחות הנוספים,
הרי לא תחסר לו התוספת בלבד, אלא מגיע לו עונש,
שכוחות נעלים מכוחותיו הולכים לאיבוד ר"ל. זוהי
הסיבה לכך שחז"ל²⁴ מזהירים כל-כך שלא להישבע
במקום שניתן להסתדר בלעדיו, אפילו כאשר "נשבע
באמת".

לכך ממשיכה הגמרא ואומרת, שקיימת העצה של
"נוקקין לנתבע תחילה", שעל ידי זה נפטרים משבועה
– וזאת כאשר טוענים ש"קא זילי נכסין" (= הוולו
נכסיו).

ה.

בכיתו של רבן יוחנן בן-זכאי

הדברים יובנו על ידי הסבר הסיפור שבגמרא²⁵ על
ר' יוחנן בן-זכאי, שלפני פטירתו בכה ואמר, שהסיבה
לבכיתו היא ש"יש לפני שני דרכים, אחת של ג"ע
ואחת של גיהנם, ואיני יודע באיזו מוליכים אותי, ולא
אבכה (בתמיהה)".

וידועה השאלה²⁶: כיצד ייתכן שרבן יוחנן בן-

1 – רק "מודה במקצת": אמנם הוא נכשל ר"ל בחטא –
2 "הכל" – אך הוא אינו שקוע כל-כולו בחטא, אין הוא
3 חוטא במהותו חס-וחלילה, עצם נשמתו נעלה לגמרי
4 מחטא, כיוון שגם בעת החטא היתה באמנה אתו¹³.
5 יתר-על-כן: לא רק מצד עצם הנשמה, אלא גם מצד
6 כוחות הנפש, יש לכל יהודי טוב בתוכו, ואפילו פושעי
7 ישראל מלאין מצוות כרימון¹⁴, ומשמעות המושג
8 "מלאין" הוא כפשוטו: הם מלאים לגמרי (במצוות).
9 כלומר, בכל ענין שמדובר בו, לא תיתכן אצל יהודי
10 מציאות של רע מושלם¹⁵ ח"ו.
11 ענין זה, שכל סוגי היהודים, הן הצדיק אשר אין
12 צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא¹⁶ (לפחות
13 בחטא – לשון חסרון¹⁷), והן הרשע, אשר גם פושעי
14 ישראל מלאין מצוות כרימון, נכללים בקטגוריה של
15 "מודה במקצת" – רמז בפסוק שממנו נלמדת ההלכה
16 על מודה במקצת: ("על כל דבר פשע...") אשר יאמר
17 כי הוא זה¹⁸:
18 משמעות הפסוק בעבודה הרוחנית¹⁹ הוא: התביעה
19 היא הן "על כל דבר פשע" – כאשר משהו פושע
20 ומועל ר"ל בשליחותו בעולם הזה, והן "על כל אבדה"
21 – כאשר יש כאן רק ענין של "אבדה וחסרון", כאשר
22 היהודי אינו עושה כל מה שהיה ביכולתו לעשות,
23 ולפיכך הולכים לאיבוד ר"ל חלק מכוחות הנפש
24 האלקית [וארבעת הפרטים – "על שור על חמור על
25 שה על שלמה" הם ארבעה סוגים של נפש הבהמית
26 המביאים ל"כל דבר פשע... אבדה"].
27 ועל כל התביעות הללו ("על כל דבר פשע... על
28 כל אבדה") עונה היהודי ("אשר יאמר") "כי הוא זה"
29 – שיש לתבוע ממנו רק את "זה" – מקצת מן הדברים
30 הוא רק מודה במקצת, כאמור לעיל.

(21) קיצורים והערות לתניא ס"ע נו ואילך. ובכ"מ. וראה לקו"ש
[המתורגם] ח"א (ס"ע 36 ואילך) לענין השבועה דמודה במקצת.
(22) שזהו גם ענין השבועה כפשוטו, שניתוסף עוד ענין, וענין חמור.
(23) כמו שהאריכו חז"ל – שבועות לט, א. ובכ"מ.
(24) גיטין לה, א. תנחומא ויקרא ז. תנחומא ובמדבר ר"פ מטות.
ועוד.
(25) ברכות כח, ב.
(26) לקו"ת ויקרא נ, סע"ד. מסעי צ, ב. מאמר אדה"ז – נעתק באוה"ת
ר"פ פינחס ורד"ה אך בגורל תרכ"ו. ד"ה אל תצר לאדמו"ר האמצעי (ע'
73 (מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"א ע' עט). וש"נ). קיצורים והערות שם
ע' מר"ז. רד"ה אשרנו תרפ"ח ותרכ"ו (בסה"מ קנט' ח"ב). ועוד. וראה
מפרשי הע"י שם.

(13) תניא ספ"ד.
(14) עירובין יט, א. חגיגה בסופה.
(15) וברשע ורע לו (ראה תניא ספ"א) – בכדי שלא יוקשה ממחז"ל
דמלאים מצות – יל"פ שאינן פועלות בו. וראה תר"א מו, ג והגהות הצ"צ
לשם (אוה"ת יחי כרך ו' – תתשל, ב). דרך חיים קי, ג.
(16) קהלת ז, כ. וראה סה"מ קנט' ח"ב שכ, סע"ב ואילך. וראה
לקו"ת בלק (ער, ב. וש"נ) דחטאים של צדיקים פוגמים יותר כו'.
(17) ראה תניא רפ"ה (מד, סע"א).
(18) פרשתנו כב, ח. ב"ק קו, סע"ב ואילך. ב"מ ה, א. שבועות לט,
ב. מכילתא * ורש"י עה"פ.
(19) ראה בארוכה פירוש פסוק זה בעבודת האדם (מיוסד על מאמר
הצ"צ) – לקו"ש [המתורגם] ח"א ע' 143 ואילך.
(20) משלי כח, יג.

כראוי³⁰, עד שלא היה לו פנאי לחשוב על הנעשה
אתו, ועל מצבו שלו בכלל.

שהרי, כיצד יוכל לעצור ולחשוב על עצמו, על
דרגתו, כאשר הוא מוכרח לנצל זמן זה למילוי
שליחותו?!

רק בסמוך לפטירתו, כאשר היה בסוף שליחותו
בעולם הזה³¹, הוא הפסיק³² כדי לערוך חשבון צדק
(שאם לא עכשיו אימתי) – וזה גרם לבכיותו.

ז.

הסיבה לכשלון בעבודת ה' היא הרגשת מציאות עצמית, כרמוז בפסוקים

אופן כזה של מילוי שליחות, כאשר אין האדם
חושב על עצמו אלא על שליחותו, הוא ענין מהותי
בעבודת ה', הנדרש מכל יהודי. יש לומר שדבר זה
רמוז בהסבר הפנימי לפסוקים שבפרשתנו המובאים
להלן: לאחר המילים "ועבדתם את ה' אלקיכם..."³³,
הכוללים את העבודה באופן כללי (הן עבודה
מאבה³⁴ – "דלית פולחנא כפולחנא דרחימותא"
(= שאין עבודה כעבודת האהבה)³⁵, והן העבודה של
יראה – עבודת עבד³⁶), ממשיך הפסוק³⁷ ואומר: "לא
תהיה משכלה ועקרה בארצך את מספר ימיך אמלא":

המשמעות של "משכלה ועקרה" בעבודה הרוחנית
היא, שלעבודה (של אהבה ויראה כו'), אין קיום
ותוצאות, והסיבה לכך היא: "בארצך"³⁸ – מלשון
רצון³⁹: כאשר יש ליהודי רצון עצמי⁴⁰, שביעות רצון
מעבודתו, המוכיחה על הרגשה של מציאות עצמית –
הוא חש שהוא עובד ה', שיש לו אהבה ויראה כו'⁴¹ –
זה עלול לגרום לכשלון ח"ו.

כלומר, בתחילה העבודה היא מדודה ומוגבלת לפי
שביעות רצונו מעבודתו. אח"כ מביא הדבר לידי כך

1 זכאי, שהיה מגדולי התנאים, אשר חז"ל מספרים
2 בהרחבה במספר מקומות²⁷ על גדלותו, ובודאי נזהר
3 לחלוטין ב"סור מרע ועשה טוב", יהיה מסופק אם הוא
4 הולך לגן-עדן או לגיהנם?

5 כן יש להבין: מדוע היה הדבר איכפת לו דוקא
6 סמוך לפטירתו? אמנם, "שני דרכים אחת של גן-עדן
7 ואחת של גיהנם" קשורות לשכר ועונש של הנשמה
8 לאחר הפטירה מן העולם, אך קשה להבין: ברור,
9 שלרבן יוחנן בן-זכאי לא היה אכפת בענין זה השכר
10 והעונש כשלעצמם, אלא אכפת לו אם הוא שרוי במצב
11 של קדושה (ראוי לגן עדן) או להיפך ח"ו – ועל כך
12 יש להצטער כל זמן שמסופקים בכך – לא רק בעת
13 הפטירה, אלא במשך כל החיים.

ו.

במשך כל חייו היה עסוק במילוי שליחותו

14 אחד ההסברים לכך הוא²⁸:
15 על כל יהודי הוטלה שליחות שעליו למלא במשך
16 חייו בעולם הזה. כדי למלא תפקיד זה, נתנו לו את
17 הכמות הדרושה של הימים ואת הכוחות המתאימים,
18 ההכרחיים למילוי השליחות כראוי, לא פחות ולא
19 יותר.

20 כאשר יהודי אינו מנצל יום, שעה, או רגע, למילוי
21 שליחותו – אין זה רק פגם, שהוא לא התעלה ככל
22 שהיה ביכולתו, אלא כל רגע ורגע שאינו מנוצל למילוי
23 השליחות (גם אם עושים בו דבר טוב אשר איננו חלק
24 מן התפקיד שלו) חסר במילוי התפקיד, והוא מועל ח"ו
25 בשליחותו של מלך מלכי המלכים הקב"ה²⁹.

26 רבן יוחנן בן-זכאי היה עסוק לגמרי בכל רגע
27 בשליחותו שלו – לימוד התורה, קיום המצוות. הוא
28 היה כל כך שקוע במילוי שליחותו בעולם הזה

(35) ראה זח"ב נח, ב. ח"ג רסז, א. וראה בארוכה קונט' העבודה פ"א,
פ"ג ואילך.

(36) תניא שם (נו, סע"ב ואילך). וראה קונט' העבודה פ"ב.
(37) שם, כו. וראה בארוכה (בהבא לקמן) ד"ה לא תהי' משכלה –
תו"א, תו"ח ואוה"ת בפרשתנו.

(38) תו"א שם עט, א. אוה"ת שם ע' אוה"ת – ושם נת' באו"א
מהמבורא בפנים.

(39) ב"ר פ"ה, ח ובמ"כ שם.

(40) דלא כמחז"ל (אבות פ"ב מ"ד) בטל רצונך כו', או עכ"פ עשה
רצונך כרצונו.

(41) ראה תו"א שם עח, סע"ד. תו"ח שם תלא, א. אוה"ת שם (בריש
העמוד).

(27) ראה לדוגמא: סוכה כח, א. ר"ה לא, סע"ב. ועוד. הובאו כמה
מהם ב(רוב ה) מקומות שציינו בהערה הקודמת.

(28) ראה עוד ביאורים במקומות הנ"ל.
(29) ראה זהר שצוין לקמן הערה 43.

(30) להעיר מקיצורים והערות שם: כשהי' בחיים חיותו בכל יום ויום
הי' שמח בתכלית. גברה בו שמחה של מצוה בהמשכת אוא"ס ב"ה ע"י
קיום כל מצוה ומצוה כו'.

(31) ראה עו"ז קיצורים והערות שם.

(32) להעיר מסיפור חז"ל (שבת ל, ב) ע"ד אופן פטירת דוד, רבה בר
נחמני (ב"מ פו, א) – שרק כשהגיע עת פטירתם הי' יכול מלאך המות
להפסיקם מגירסתם.

(33) כג, כה.

(34) שכל אדם צ"ל בשתי בחי' ומדרגות כו' (תניא פמ"א – נו, א).

25 של פגם, מבטיח⁴⁶ שהוא ימלא וישלים את הימים
26 החסרים, וכל ימיו יהיו שלמים⁴⁷.

ח.

ההסבר להלכה במקרה שהוזלו נכסיו

27 זהו ההסבר הפנימי להלכה, שבמקרה של "קא זילי
28 נכסיי" (= הוזלו נכסיו) פטורים מן השבועה של
29 "מורה במקצת":

30 השנים והכוחות שנותן ה' ליהודי כדי למלא את
31 שליחתו בעולם הזה, הם נכסי היהודי. כאשר מגיע
32 היהודי להתבטלות מוחלטת, שבכל מציאותו הוא רק
33 שליח של ה', כאשר כל זמנו וכוחותיו תפוסים במילוי
34 שליחתו של ה' – לעשות לו ית' דירה בתחתונים, אין
35 לו פנאי כדי "ללכת ל"דין־תורה" עם היצר הרע",

36 כי אם הוא ישתמש בכוחותיו ובזמנו להתדיינות
37 עם היצר הרע הרי יהיו "זילי נכסיי"⁴⁸ – הזמן והכוחות
38 שניתנו לו מאת ה' יעשו "זולים" – בלתי מנוצלים
39 לדברים היקרים ביותר (קיום תורה ומצוות) –

40 לפיכך מקבלים את טענתו ופוטרים אותו משבועה,
41 כי אז הוא בודאי לא יפול לרשותו של היצר ח"ו,
42 כי־אם להיפך: יתקיים הענין של "את מספר ימיך
43 אמלא" – גם מה שהוא הפסיד לפני כן, יתמלא
44 ויושלם.

(משניות ש"פ משפטים תשט"ו,
ד"ה לא תהי' משכלה, תשי"ב)

1 שהוא מבחין בין עבודה אחת לאחרת: עבודה שהוא
2 נהנה ממנה הוא מוכן לבצע, אך לא עבודה אחרת⁴² –
3 עד שהוא יורד מדרגתו.

4 והעצה הניתנת כדי ש"לא תהיה..." היא: "את
5 מספר ימיך אמלא": כאשר יהודי ישים לב ש"ימים
6 יוצרו"⁴³, שנקבע לו מספר מסויים של ימים שבהם
7 עליו למלא את שליחתו בעולם הזה, וכל רגע שהוא
8 משתמש בו לדבר אחר הרי הוא משנה ומועל
9 בשליחות של מלך מלכי המלכים הקב"ה, – הרי אז
10 הוא מזדעזע ומאבד את הרגשת המציאות העצמית⁴⁴.
11 הוא שקוע כל כך במילוי שליחתו, עד שאין הוא חש,
12 שהוא הממלא את שליחות ה' – רק השליחות עצמה
13 מורגשת בו.

14 יותר מכך: כאשר מגשים להזכיר לו על "ארצך"
15 (על מצבו הרוחני), הוא עונה בשברון לב: מה לי
16 ולרצון או תענוג⁴⁵! הרי "ימים יוצרו" וצריך לעמוד
17 על המשמר כדי ששום רגע לא יאבד, ולא לחשוב על
18 ה"דרגה".

19 וכאשר יהודי מגיע להתמסרות מוחלטת והתבטלות
20 בכל מהותו לה' ולשליחתו, מתקיימת ההבטחה של
21 "את מספר ימיך אמלא": אף אם היו ימים שבהם הוא
22 לא מילא את שליחתו, או אף אם עשה בהם את
23 ההיפך ר"ל, הרי "את מספר ימיך אמלא" (ולא נאמר
24 מי) – הקב"ה בעצמותו, הנעלה מכל שם ומכל ענין

(42) ראה תו"א שם עט, א. אוה"ת שם ס"ע א'רנו.

(43) תהלים קלט, טז. וראה זח"א רכד, א. תו"ח שם פ"ז ואילך. וראה
תו"א שם, ב"ג. אוה"ת שם ס"ע א'רסא ואילך. ועוד.

(44) להעיר מלקו"ת מסעי שם (ועוד): לא ה' יודע ריב"ז אם נתפעל
באוי"ר מאחר שלא הרגיש כלל כ"ר.

(45) להעיר מהמבואר (ד"ה ויכנעו עמי תנ"א. החלצו תנ"ג סי"ג
(סה"מ תרנ"ט ע' סג"ס)) דלגבי גדולת ורוממות א"ס ב"ה גם העבודה
האמיתית דצ"ג היא כלא ממש ואדרבה כחטא יחשב כ"ר.

המשך ביאור למס' מועד קטן ליום שלישי עמ' א

9 בניסן, שדברים שאין בהם מלאכה אלא רק טירחה כהבאת כלים
10 לא אסרו בו חכמים, וקאן – משנתינו דיברה בְּחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד, שבו
11 אסרו אף טירחה בלבד.
12 תירוץ נוסף: איִבְעִית אִימָא, הָא וְהָא – שתי המשניות דיברו בְּחֻלּוֹ
13 שֶׁל מוֹעֵד, וקאן במשנתינו מדובר בְּמִאֲמִינוֹ לֵאמֹר שֶׁלֹא ימכור
14 הכלים לאחר עד שיקחם ממנו, ולו לא הותר להביא כלים מבית
15 האומן לביתו, וקאן – במשנה שהתירה מדובר בְּשִׁאֲנוֹ מִאֲמִינוֹ
16 לאומן בכך, שלו הותר להביא את הכלים מן האומן במועד.

1 אֲתָאן לְבֵית שְׁבָחָצֵר – כוונתה לבית הנמצא באותה חצר, שמותר
2 לפנות ממנו לאותה חצר.
3 שנינו במשנה: וְאִין מְבִיאִין בָּלִים מִבֵּית הָאוּמָן.
4 הגמרא מביאה קושיא על דין זה: אָמַר רַב פִּיפִּי, בְּדִיק לֵן רַבָּא אִם
5 נָדַע לְתַרְץ קוּשִׁיתוֹ. הֵנָּה בַּמִּשְׁנֵיתוֹ, אִין מְבִיאִין בָּלִים מִבֵּית הָאוּמָן.
6 וְרַמְבַּנְהוּ, שֵׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה (פסחים נה). מוֹלִיכִין וּמְבִיאִין בָּלִים מִבֵּית
7 הָאוּמָן, וְאֵף עַל פִּי שִׁאֲנוֹ לְצוּרָה הַמוֹעֵד, וְשֵׁלָא כַּמִּשְׁנֵיתוֹ. וְשֵׁנִין
8 לֵית – וְתִירְצֵנוּ לְרַבָּא, קָאן – הַמִּשְׁנָה הַמְתִּירָה דִּיבְרָה בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר

שמות ב, א-ב - וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי.
ותהר האשה ותלד בן ותרא אותו כי טוב הוא
ותצפנהו שלשה ירחים

יד

טעם ורמו שהוצפן משה ג' ירחים

משה¹ בגי' אל² שד"י,

ואותיות המילוי דאל שד"י³ הוא רמז על הג' ירחים
שנצפן⁴ משה, ג' פעמים ירח⁵ הוא מספר המילוי, והוא:
ל"ף מ"ד, י"ן ל"ת ו"ד.

לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד שלג

טז

ביאור הוהר "ותרא אותו כי טוב הוא" אמר ר"ח דנולד
מהול, ר"י אומר אור השכינה האיר בו וכו', דיוק הלשון
הפסוק "כי טוב הוא"

ותהר⁶ האשה ותלד בן, ותרא אותו כי טוב הוא, מאי
כי טוב הוא, אמר רבי חייא דאתיליד מהול, בגין דרזא
דברית טוב אקרי, דכתיב (ישעי' ג, י) אָמְרו צִדִּיק כִּי
טוֹב, רבי יוסי אומר, נהירו דשכינתא דנהיר ב' חמאת,
דבשעתא דאתיליד אתמליא כל ביתא נהורא, כתיב

(1) ראה גם לקמן סי' יח. כד.

(2) משה (בגי' 345), וכן אל (31) + שד"י (314) = 345.

(3) פירושו: חשבינן רק ה"מילוי" מא"ל שד"י, והוא: (א)ל"ף 110 +
(ל)מ"ד 44 + (ש)י"ן 60 + (ד)ל"ת 430 + (ו)י"ט 10 = 654.
וכן ירח (218) × 3 = 654.

(4) וראה לעיל סי' יג, דשלשה ירחים מרמז על בחי' משה כפי שבא
בגילוי, והיינו ע"ד "מילוי" וד"ל.

(5) מתורץ בזה שאלת המפרשים (רבינו בחיי. ועוד) למה נקט בפסוק
הלשון "שלשה ירחים" ולא "שלשה חדשים" וע"ד מ"ש (וישב לח,
כד) "ויהי כמשלש חדשים", דנקט "ירחים" לרמז על ג' פעמים
"ירח" וד"ל.

(6) [תרגום ללה"ק] ותהר האשה ותלד בן ותרא אותו כי טוב הוא
(ומפרש) מאי כי טוב הוא, אמר רבי חייא, דאתיליד מהול (שנולד
מהול), בגין דדא דברית טוב אקרי (לפי שסוד הברית נקרא טוב),
דכתיב אמרו צדיק כי טוב (וצדיק* הוא סוד הברית), רבי יוסי אמר
(לכן כתוב ותרא אותו כי טוב הוא, כי) נהירו דשכינתא דנהיר ביה
חמאת (שיוכבד ראתה את אור השכינה שהאיר בו, והיינו) דבשעתא
דאתיליד אתמליא כל ביתא נהורא (שבשעה שנולד נתמלא כל הבית
אור, לכן) כתיב ותרא אותו כי טוב הוא (כי מלת טוב היא האור)
וכתיב וירא אלהים את האור כי טוב (הרי שמלת טוב הוא האור),
ועל דא (ועל זה) כי טוב הוא כתיב, וכולא הוה (והכל הי' דהיינו
שנולד מהול והאירה עליו השכינה).

(*) ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי נביאים וכתובים עמוד קסו ואילך.
לקוטי שיחות חלק לט, ביאורים על לקוטי לוי יצחק אגרת התשובה
עמוד 51 ואילך בביאור מ"ש בפרק ד' "מדת חסדו וטובו". עיי"ש.
לקוטי לוי יצחק עה"ת חלק א' סי' סד.

ותרא אותו כי טוב הוא, וכתיב (בראשית א, ד) וירא
אלהים את האור כי טוב, ועל דא כי טוב הוא כתיב,
וכלא הנה.

ותצפנהו⁷ שלשה ירחים, תלת ירחי מאי קא מיירי,
אמר רבי יהודה, רמז הוא דקא רמז, דלא אשתמודע
משה בזהרא עלאה, עד תלת ירחים, דכתיב (שמות יט,
א) בחדש השלישי, דהא כדין אתיהיבת תורה על ידוי.

ספר הוהר חלק ב דף יא, ב

כל אחד⁸ מהם דורש כפי בחינתו הוא.
ר' חייא שהוא בחי' יסוד כמ"ש בקול ברמה בריש

(7) [תרגום ללה"ק] ותצפנהו שלשה ירחים (ומפרש) תלת ירחי מאי
קא מיירי (מה בא לרמז שהצפינו שלשה חדשים), אמר רבי יהודה,
רמז הוא דקא רמז (רמז הוא שרומז בזה) דלא אשתמודע משה בזהרא
עלאה עד תלת ירחים (שלא היה ניכר משה בזהר העליון דהיינו
בנבואת אספקלריא המאירה מעת יציאת מצרים עד חדש השלישי
שהוא חדש סיון) דכתיב בחדש השלישי, דהא כדין אתיהיבת תורה
על ידוי (כי אז ניתנה התורה על ידו).

(8) מבאר כאן בזהר כמה שאלות:

(א) מה הטעם (הפנימי) דר, "חייא" דוקא דריש, דנולד מהול?

(ב) מה הטעם (הפנימי) דר' "יוסי" דוקא דריש, שראתה את אור
השכינה?

(ג) הוהר שואל "מאי כי טוב הוא", וענה ר"ח דנולד מהול ומביא ראי'
מהפסוק "אמרו צדיק כי טוב", מה הכוונה שמוסיף בשאלתו תיבת
"הוא" - "מאי כי טוב הוא", הי' צריך לומר "מאי כי טוב" דהרי זהו
הראי' מהפסוק שכתוב "כי טוב"? , וכן קשה בסוף דכתוב "ועל דא כי
טוב הוא כתיב" ראה שאלה ד'.

(ד) בפסוק כאן במשה כתוב "כי טוב הוא", ובפסוק באור כתוב רק
"וירא אלקים כי טוב", למה דוקא כאן במשה מוסיף הכתוב תיבת
"הוא" כמ"ש "כי טוב הוא"? (לקמן סי' ס' - חודש כסלו (ד))

(ה) בסוף כתוב "ועל דא כי טוב הוא כתיב", אם הוא דברי ר' יוסי
(וכפי שמפרש כמה מפרשים), לכאורה מה מוסיף, הרי זה מובן
מאילוי, דהוא אמר "כתיב ותרא אותו כי טוב הוא", ומביא ראי'
"וכתיב וירא אלקים את האור כי טוב", הרי ממילא מובן ד"כי טוב"
היינו האור, מה מוסיף "ועל דא כי טוב הוא כתיב"?

(ו) מ"ש "דלא אשתמודע משה בזהרא עילאה עד תלת ירחים", מהו
"זיהרא עילאה"?

ויבאר בפנים.

(9) ראה לעיל סי' ב דמבאר ומרמז דבאותיות שמו "חייא" מרומז
דהוא בחי' יסוד. דאותיות "חייא" נוט' "חיי" רמז לאבר היסוד
(כדלקמן), המחבר אותיות י"א ר"ת שמות יהוה אדני. לקוטי לוי
יצחק, הערות לזהר בראשית ע' כה וז"ל חייא הוא בחי' יסוד המחבר
זו"ן הוי' *אדני* ונרמז זה בשמו חייא, שהוא חייא, חי הוא בחי' יסוד
הנק' אבר חי וכו' ע"ש. ובמאורי אור ערך אות ח' סעיף כד וז"ל: חי
הוא יסוד, ונק' יסוד חי, בעת הזווג נעשה מאבר מת חי עיי"ש. ועיג"כ
לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית ע' קצ וז"ל: מספר חייא הוא
ב"י טו"ב, היינו שבו הוא טוב בחי' יסוד. ילקוטי לוי יצחק עה"ת חלק
ג' סי' נא הערה 3. קסת הערה 24.

(*) המחבר הוי' אדני: ראה עד"ז ילקוטי לוי יצחק עה"ת חלק ג'
סימן נח.

האידרא רבא ועיין בזהר פרשת נשא דף קכ"ז ע"ב
בנצוצי אורות או"ק י', דורש שנולד מהול¹⁰ שקאי על
רוא דברית יסוד.

ור' יוסי¹¹ שהוא בחי' מלכות כמש"ש או"ק י"א,
דורש שנהירו דשכינתא נהיר בי', שכינתא¹² הוא מלכות.
ומסיים בזהר ועל דא כי טוב הוא כתיב, אין
זה מדברי ר' יוסי רק דברי הזהר סתם, והיינו ועל דא,
היינו על ב' הפירושים דרבי חייא ורבי יוסי שהי' בו
בחי' יסוד ובחי' מלכות כתיב כי טוב הוא, תיבת הוא
(שלכאורה הוא למותר) רומז על ב' הבחי', אות ה'¹³

(10) ראה אור התורה שמות סוף ע' סב.
(11) פירושו: בלקוטי לוי יצחק ובתורת לוי יצחק יש עוד רמזים
ד"יוסי" בחי' "מלכות", והוא מרומז בכמה אופנים –
(א) רמז ב"נגלה" תורה דיוסף הוא בחי' "מלכות", מפסחים דף ק'
שאמר ר' יוסי "הגם לכבוש את המלכה עמי בבית" עיי"ש (הערות
לזהר פ' ויחי ע' רלא).

(ב) מספר צ"ה מקומות הלכה כר' יוסי, צ"ה הוא מספר "מלכה" (שם).
(ג) יוסי בגי' שם "אלקים" – בגי' הטבע, שהוא בחי' "מלכות" אין
מלך בלא עם מלשון עוממות, שהוא דרגא באלקות שנותן אפשריות
לבחי' יש ודבר נפרד.

(ד) יוסי הוא "כינוי" לשם הוי' ע"ד שם אדני' – בחי' מלכות (לקמן
סי' ס (כסלו ד')). ראה רש"י סנהדרין נו, א. לקוטי שיחות חלק
כא עמוד 246-247, ובהערות שם. שיחות קודש ה'תשל"ו סיום
התועודות ש"פ שלח.

(ה) בתורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד שעו, דמילוי
אותיות יוסי כזה: יו"ד (10) + ו"ו (6) + סמ"ך (60) + יו"ד (10)
= 86, מספר אלקי'ם. היינו דהשם "יוסי" עצמו בגי' אלקים, וכן
המילוי דאותיות "יוסי" בגי' אלקים – בחי' מלכות.

(ו) לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד עח, בהאותיות
באל"ף בי"ת שלפניו שלפני "יוסי", והוא אותיות טהנ"ט בגי' ע"ג
(ועם הכולל) בגי' "עד", שהוא בגי' השם אכדט"ם, שהוא האותיות
לפני שם "אלקים" – בחי' מלכות. (ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק
א' סימן מט הערה 8).

(ז) בהאותיות שלאחריו "כעז"כ" בגי' קיז (ועם הכולל) בגי' קי"ח,
שהוא בגי' השם "במוכן" האותיות שאחר שם אלקים – בחי' מלכות.
(ראה שם).

(ח) יוסי באחוריים – בהסר הפשוט – בגי' ק"ב (אלקינ"ו) כזה: י (10)
+ יו (16) + יוס (76) + יוסי (86) = 188, ובהסר הפשוט היינו (86)
– 188 = 102, מספר "אלקינ"ו" 102, ק"ב. (וראה ילקוט לוי יצחק
עה"ת חלק ג סימן צו. ח"א סימן יב הערה 3 – בענין מספר ק"ב).

(ט) וכן "רבי יוסי" בגי' 298, כמספר כל קו השמאל דגבורה בחי'
"אלקים" דמהם בנין המלכות, והוא בינ"ה (67) + גבור"ה (216) +
הו"ד (15) = 298.

ראה תורת מנחם – תפארת לוי יצחק ויקרא סימן קלט (בעיקר, אות
ד).

(12) ראה תורה אור יב, ד וז"ל: הקב"ה נקרא ז"א, כמו פי' קוב"ה
ושכינתו, שכינתו היינו מה ששוכן ומתלבש בתחוננים, וקדוש הוא
מובדל, כך בחי' מלי' אין מלך בלא עם הוא בחי' השוכן ומתלבש
בעם, ע"ש. וראה תניא פרק נב. לקוטי שיחות חלק י' עמוד 169.
ילקוט לוי יצחק עה"ת ח"ג סימן ל'.

(13) ראה תניא – אגרת התשובה פרק ד.

מלכות ואות ו' יסוד¹⁴ (כי אות ו' הזאת היא נקודת¹⁵
מלופ"ם שהוא ביסוד). וזהו שמסיים וכלא הוה היינו
ב' הבחי' הי' בו הן מלכות והן יסוד.

גם י"ל מה שאמר וכלא הוה רומז על בינה¹⁶, והוא
האות א' דתיבת הו"א שהוא כללא דנוקבא ודכר מלכות
ויסוד, עיין בזהר פרשת חקת דף קפ"ג ע"ב בענין¹⁷
הו"א, ה' נוקבא, ו' דכר, א' כללא דכלא¹⁸.

אחר כך כתיב ותצפנהו שלשה ירחים, השלשה
ירחים, יש לומר רומזים על¹⁹ הוד נצח ותפארת, וזהו
שלא אשתמודע משה בזיהרא עילאה הוא תפארת.
ובחודש השלישי נתנה תורה, תורה הוא תפארת
כמאמר²⁰ והתפארת זו מתן תורה²¹, ובחודש השלישי
תפארת²² ניתנה תורה על ידו.

לקוטי לוי יצחק, הערות זהר שמות–דברים עמוד לג
ראה תורת מנחם – תפארת לוי יצחק שמות סי' פ

(14) פירושו: דאות ו' הם כנגד הששה מדות (שם), ולפעמים הוא כנגד
בחי' תפארת ולפעמים כנגד בחי' יסוד, וזהו שמבאר דכאן שהוא
נקודת מלופ"ם הוא כנגד יסוד.

וראה לקוטי לוי יצחק, ליקוטים על תנ"ך ומאחז"ל עמוד קמד וז"ל:
והנה בהששה מדות דו"א, שזהו שז"א הוא אות ו' שבשם הוי', שאות
ו' מספרו ששה דהיינו הששה מדות. שבוה שני בחי'.

א', הששה מדות שהם בתפארת דו"א, כי תפארת כולל כל הוי' מדות
שזהו תפארת הוא אות אמת דהיינו אות ו' כמ"ש בזהר (לקמן סי'
קח הערה 30) ר"פ ויקרא ע"פ ונתתם לי אות אמת דא ו' ע"ש.

ב', הששה מדות כמו שהם ביסוד דו"א, כי יסוד כולל ג"כ כל הוי'
מדות, כידוע שיסוד הוא ג"כ אות ו' דהיינו אות ו' דמלוי הוי', הוי'
עצמו הוא תפארת יעקב, ווי' המלוי ו' זעירא הוא יסוד יוסף. ותפארת
נקרא עשיר שמאיר בו בחי' בינה, כי בינה מגעת עד החזה, ויסוד
נקרא דל שאין מאיר בו בחי' בינה, כמו שיוסף הוי' יתום מאמו, ע"ש.

(15) ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ג סי' קמג (ע' 497).
(16) ראה גם לעיל סי' ב.

(17) רבי אבא אמר, בכל אתר הוא וקרין היא (בכל מקומות
שבתורה שכתוב "הוא" בו, והקרי הוא באות ו' "היא", הכונה היא)
דכר ונוקבא כחדא וכללא עלאה (זכר ונקבה ביחד עם כלל העליון,
ומפרש) ה' נוקבא (אות ה' של מלת "הוא" היא המלכות), ו' דכר
(אות הו' ד"הוא", היא ז"א), א' כללא דכלא (אות א' ד"הוא" הוא
כלל הכל, דהיינו בינה המיוחד את זו"ן), דהא א' בשלימו שריא (כי
בינה שורה בזו"ן כשהם בשלימות כדי ליחדם).

(18) ראה בפנים המשך הביאור.

(19) נמצא דזה שנתמלא הבית אור"ה הוא בחי' "מלכות", דנולד
מהול" בחי' "יסוד", ואחר כך השלשה חדשים כנגד הוד נצח
ותפארת, ובחודש השלישי בחי' תפארת, ניתנה התורה בחי' תפארת,
למשה שזכה לזיהרא עילאה – תפארת. וראה גם הערה 10.

(20) ברכות נח, א.

(21) "והחודש השלישי הוא סיון, א"כ הב' הראשונים הם ניסן ואייר,
הנה ניסן הוא מלכות, ואייר הוא יסוד (עיין בלקוטי תורה [במדבר ג,
א] בד"ה במדבר סיני באוהל מועד), והוא הב' בחי' הפירוש דר' יוסי
ורב חייא". (לקוטי לוי יצחק כאן)

(22) ראה לקמן סי' ס חודש אייר (ב) הערה 1.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת משפטים

כא, ב – כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבוד ובשביעית יצא לחפשי חנם

א. **עבד עברי** גי' משיח, וכתוב במשיח (ישעי' נב, יג) הנה ישכיל **עבדי**, ובשבעת [נוט'] בשבות ע', בגלות ע' אומות הם הגלויות עכשיו ואח"כ יצאו לחפשי שיהיו האומות כלים, לחפשי חנם רמז משיח, ונו"ן מפסקת, רמז נון ינון שמו (תהלים עב, יז).

אם בעל אשה זה הקב"ה שנא' (ישעי' נד, ה) כי בועליך עושיך, הו"א זה י"ב שבטים, ויצאה אשתו עמו יצאו ישראל מן הגלות, עמו עמו, זו כנסת ישראל.

אשר לא יעדה הקב"ה עתיד לייעד ישראל ולכונסם כאדם הכונס אשה.

אשר לא יעדה והפדה [ר"ת] אליהו, ייעד ישראל ויפדם. מכתובת רבינו אפרים ז"ל – (מבעלי התוס') כתיבת אשכנזית

ב. **שש שנים יעבוד**. קאי על שית אלפי שנים דהוי עלמא, ויהי ענין אם לבנו ייעדנה וגו', עד יוצאה חנם אין כסף, כמ"ש (ישעי' נב, ג) חנם נמכרתם ולא בכסף תגאלו, ויתר על כן דכיון שיש ענין תוספת שבת ותוספת שביעית, הנה עוד בסיום האלף הששי באים בשעתא חדא וברגעא חדא לביאת משיח צדקנו במהרה בימינו ממש תורת מנחם התועדויות ה'תשמ"ג ח"ג עמוד 972

כא, ז – וכי ימכור איש את בנו לאמה לא תצא כצאת העבדים

ג. **וכי ימכור איש** זה הקב"ה שנא' (לעיל טו, ג) ה' איש מלחמה, את בתו לאמה זו כנסת ישראל. לא תצא כצאת העבדים לא בשמיטה ולא ביובל, כי הרבה שמיטות עברו ולא נגאלו, ואפילו כיציאת עבד כנעני שיוצא בראשי איברים אינם יוצאים, כי כמה מהם נהרגו ונטבחו ועדיין גאולה מאוחרת.

ח) אם רעה בעיני אדוני' שהכעיסה להקב"ה במעשה ידי' המוקולקלים. אשר לא יעדה, כלומר שלא יעדה הוא אבל בעלונו אדונים זולתיך (ישעי' כו, יג). והפדה, עתיד הוא לפדותה שנא' (תהלים קלח) והוא יפדה את ישראל, כי פדה ה' את יעקב (ירמ' לא, י). לעם נכרי לא ימשול למכרה ס"ת אֶלֶיהָ. בנגדו בה, כיון שפירש טליתו עלי' שוב אינו יכול לבגוד בה, ומהו טליתו של הקב"ה אורה שנא' (תהלים קד, ב) עוטה אור כשלמה, ועתיד הקב"ה לפרוש זיו אור כבודו עליהם שנא' (ישעי' ס, ב) ועליך יזרח ה'.

ט) ואם לבנו ייעדנה, זה משיח שנקרא בנו של הקב"ה שנא' (תהלים ב, ז) ה' אמר אלי בני אתה.

מכתובת רבינו אפרים ז"ל (מבעלי התוס')

ד. ברבות משפטים פ"ל וכי ימכור איש זה הקב"ה, את

בתו זו התורה, לאמה היינו התלבשות התורה בגשמיות ע' זח"א כ"ז משנה איהו שפחה ולכן לא תצא כו' (ישעי' נב, יב) במנוסה לא תלכון... והיינו כי במצרים לא ה' התורה אבל עכשיו שיש אצלינו התורה שע"ז יתבררו כל הברורים לכן לא במנוסה תלכון, וזהו לא תצא כצאת כו'.

ויוצאה בשנים בחי' לא זכו בעתה, וביובל ע"י תשובה דרור שופר גדול נגאלין.

אור התורה משפטים עמוד א'עח-א'פ

כא, ח – אם רעה בעיני אדניה אשר לא יעדה והפדה לעם נכרי לא ימשול למכרה בנגדו בה

ה. לעם נכרי לא ימשול למכרה בנגדו בה. רמז שהקב"ה לא ימכור ישראל ח"ו מכירה לצמיתות לא בגלות ראשון שבבבל הרמז בר"ת ל'מכרה ב'נגדו ב'ה ולא בשני' שבידו של אדום הנקרא נעל כדכתיב (תהלים ס, י) על אדום אשליך נעלי, הרמז בר"ת ע'ם נכרי ל'א, כ"א גאולת עולם תהי' לנו בב"א. [תקס"ט]

חתם סופר

כא, יב – מכה איש ומות מות יומת

ו. **מכה איש** גי' עשו, כי שופך דמים ה', ומכה איש שמכה והורג זרעו של יעקב איש תם, ועתיד הקב"ה ליפרע ממנו שנא' מות יומת.

מכתובת רבינו אפרים ז"ל (מבעלי התוס')

כא, כא – אך אם יום או יומים יעמוד לא יוקם כי כספו הוא

ז. אך אם יום או יומים יעמוד. רמז הרב מהר"ר יוסף מפוזנאן ז"ל, כי הנה עיקר התשובה וצער מתחולל הוא כי עוונותינו גרמו חורבן בית המקדש וגלות השכינה וביטול הקרבנות וביטול תורה ותפלה. [זה ה' צריך להיות], אבל כל הרהורי תשובה בימים נוראים ועיקר הכוונה בעבור שנח"א אנו ובנינו, ויהי' לנו פרנסה וכיוצא מעניני הגוף, וכדאי בזיון, וכמו שרמזו הראשונים הישאג ארי' ביער, כי אריה ר"ת אלול ראש השנה יום הכפורים הושענא רבא, וזו מן התוכחות הישאג ארי', אם שאג ישאג בימים נוראים הללו בעבור בית המקדש דכתיב (ירמ' כו, יח) וזה הבית לבמות יער, אין זאת כי אם על החיים והפרנסה.

וזה רמז אך אם יום רומז ליום הכפורים, או יומים רומז לראש השנה, יעמוד להתפלל כראוי, אפילו הכי לא יוקם על מעמדו האיש ההוא על תפלתו, כי כספו הוא כלומר כוונתו הוא דוקא על כספו וחיי ומזוני, ולא על ה'. זה הוא תורף דבריו.

החיד"א – אהבת דוד דרוש יג. נחל קדומים

♦ יום ראשון כ"א שבט ♦

כא (א) וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשִּׁי לַפְּנִיָּהִם: א וְאֵלֶּיךָ דִּינָא דִּי תִסְדֵּר קְדָמִיהוֹן:

כ"א וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים • (שמות רבה) כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר "אֵלֶּה", פָּסַל אֶת הָרָאשׁוֹנִים. "וְאֵלֶּה", מוֹסִיף עַל הָרָאשׁוֹנִים, מֵהָרָאשׁוֹנִים מְסִינִי, אִף אֵלֹה מְסִינִי. וְלָמָּה נִסְמְכָה פֶּרֶשֶׁת דִּינִין לַפְּרָשֶׁת מִזְבַּח? לומר לָךְ, שֶׁתִּשִּׁי שִׁנְהֶדְרִין אֲצֶל הַמִּקְדָּשׁ. (סְפָרִים אַחֲרִים: הַמִּזְבֵּחַ, וּפְרוּשׁוֹ: בַּעֲזָרָה). אֲשֶׁר תִּשִּׁי לַפְּנִיָּהִם • אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְמִשְׁה: לֹא תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ לומר: 'אֲשֶׁנָּה לָהֶם הַפֶּרֶק וְהַהֲלָכָה שֶׁתִּי אִי שְׁלֹשׁ פְּעָמִים, עַד שֶׁתֵּהָא סְדוּרָה בְּפִיָּהֶם כְּמִשְׁנֵתָהּ, וְאִינִי מְטָרִיחַ עֲצָמִי לְהַבִּינֵם טַעְמִי הַדָּבָר וּפְרוּשׁוֹ,

לָכֵךְ נֶאֱמַר: "אֲשֶׁר תִּשִּׁי לַפְּנִיָּהִם", כְּשֶׁלַחַן הָעֲרוּף וּמוֹכֵן לְאָכַל לִפְנֵי הָאֲדָם. לַפְּנִיָּהֶם • (גיטין פח) וְלֹא לִפְנֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, וְאֶפְלוּ יִדְעָתָּ בְּדִין אֶחָד שֶׁהֵם דִּינִין אוֹתוֹ כְּדִינִי יִשְׂרָאֵל, אֵל תְּבִיאֵהוּ בְּעֶרְכָּאוֹת שְׁלָהֶם, שֶׁהִמְכִּיָּא דִינִי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי אֲרָמִיִּים מִחֻלָּל אֶת הַשֵּׁם וּמִיָּנֶקֶר אֶת שֵׁם הָאֱלֹהִים לְהַשְׁבִּיחַם (סְפָרִים אַחֲרִים: לְהַחֲשִׁיבָם), שֶׁנֶּאֱמַר: (דְּבָרִים לב) "כִּי לֹא כְצוּרָנוּ צוּרָם, וְאִיִּבְנוּ פְּלִילִים", כְּשֶׁאִיִּבְנוּ פְּלִילִים, זֶהוּ עֲדוּת לַעֲלוֹי יִרְאָתָם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ג, עמ' 899)

וְזֶהוּ גַם מֵה שְׁכוּתָב רַש"י: "וְלָמָּה נִסְמְכָה פֶּרֶשֶׁת דִּינִין לַפְּרָשֶׁת מִזְבַּח, לומר לָךְ שֶׁתִּשִּׁי שִׁנְהֶדְרִין אֲצֶל הַמִּקְדָּשׁ". וְהִינוּ, שְׁצִירִיכִים לְבַסֵּס אֶת הַצֵּדֶק וְהַיֶּשֶׁר (דִּינִין) "אֲצֶל הַמִּקְדָּשׁ" - עַל קְדוּשַׁת הַתּוֹרָה וְצוּי הַבּוֹרָא, וְלֹא עַל הַשְׁכָּל הָאֲנוּשִׁי.

אֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים (כא, א) וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים: ...מֵה הָרָאשׁוֹנִים מְסִינִי, אִף אֵלֹה מְסִינִי (רש"י) גַּם אֶת הַמִּצְוֹת הַמְּכֻנּוֹת 'מִשְׁפָּטִים' - אֵלֶּה שֶׁהִשְׁכֵּל הָאֲנוּשִׁי מִחִיבֵן - עֲלֵינוּ לְקַיֵּם אִף וְרַק מִפְּנֵי שֶׁנִּתְּנוּ לָנוּ מִהֶקֶבֶ"ה בְּסִינִי, וְלֹא בְּגִלְל הַהֲגִיוֹן וְהַשְׁכָּל שֶׁבָּהּ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ 'לקוטי שיחות' חלק ג, עמוד 900 - 'מתוך' לקראת שבת)

מֵה הַחֲסָרוֹן בְּזֶה שֶׁעָנִים פּוֹסְקִים כְּדִינִי יִשְׂרָאֵל:

יִדְעָתָּ בְּדִין אֶחָד שֶׁהֵם דִּינִין אוֹתוֹ כְּדִינִי יִשְׂרָאֵל, אֵל תְּבִיאֵהוּ בְּעֶרְכָּאוֹת שְׁלָהֶם.

עַל הַפֶּסֶק בְּרִישׁ פֶּרֶשֶׁתָנוּ "וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשִּׁי לַפְּנִיָּהִם", פֶּרֶשׁ רַש"י "לַפְּנִיָּהֶם וְלֹא לִפְנֵי עַפְ"וֹ, וְאֶפְלוּ

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

א / ג. וְרָשׁוּ עוֹד (שם): לַפְּנִיָּהֶם, וְלֹא לִפְנֵי הַדִּיּוֹטוֹת, מִפְּנֵי שֶׁכָּתַב בְּמִשְׁפָּטִים וְהַיֶּשֶׁר אֲדוּנִיו אֵל הָאֱלֹהִים (פסוק ר). עַד הָאֱלֹהִים יָבֹא דְבַר שְׁנִיָּהֶם (להלן כ"ב, ח). וְכָתוּב גַּם כֵּן וְנִתֵּן בְּפִלְיִים (להלן פסוק כ"ב), שֶׁהֵם הַדִּינִין הַמְּמַחִין הַסְּמוּכִים עַד מִשְׁה רַבְּנוּ: וְלָכֵךְ אָמַר בְּכָאן שֶׁהַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה יִשְׁמִימוּ אוֹתָם "לִפְנֵי הָאֱלֹהִים" שֶׁיִּזְכְּרוּ, וְלֹא לִפְנֵי גוֹיִם, וְלֹא לִפְנֵי מִי שֶׁאִינוּ שׁוֹפְטִים עַל פִּי הַתּוֹרָה, וְהוּא הַדִּיּוֹט לָזֶה, שֶׁאִסּוּר לָבֹא בְּפָנָיו כְּשֵׁם שֶׁאִסּוּר לָבֹא לִפְנֵי הַגּוֹיִם. וְאִף עַל פִּי שִׁדְיוֹעַ שֶׁהַדִּיּוֹט הַזֶּה יוֹדֵעַ שׁוֹרֵת הַדִּין וְיִדִּין לוֹ כְּהֵנָּה, אֲבָל הוּא אִסּוּר לְשׁוּמוּ דִּין וְלַעֲצֹק לוֹ שֶׁיִּכְפֹּר אֶת בַּעַל דִּינֵי לָדוֹן לִפְנֵי, וְהַדִּיּוֹט עֲצֻמוֹ אִסּוּר לָדוֹן בָּהֶם. וְאִף עַל פִּי שֶׁהַדִּיּוֹט חֲכָמִים שְׁתִּי הַבְּתוֹת הָאֵלֶּה כְּאִתָּהּ, יֵשׁ הַפֶּרֶשׁ

שֶׁאִינוּ שְׁלָהֶם מִן הַדִּין. וְכֵן אָמַרְנוּ בְּמִדְרַשׁ רַבָּה (שְׁמֹרֶת ט, ט"ז) כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה תְּלִיָּה בְּמִשְׁפָּט, לָכֵן נִתֵּן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא דִּינִין אַחֵר עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת. וְכֵן יִפְרֹשׁ בְּאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים הַמִּשְׁפָּט בְּעִבּוּדָה וְרָה (להלן כ"ב, י"ט) וּבְכַבּוּד הָאֵב (להלן כ"ב, י"ז), וְהִרְצִיחָהּ (שם י"ב, י"ד), וְהִנְאֻף (להלן כ"ב, ט"ז-י"ז), הַנִּזְכָּרִים בְּעֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת. וְרָשׁוּ (תַּנְחֻמָּא ר', גִּטִּין פח) לַפְּנִיָּהֶם וְלֹא לִפְנֵי כְּנַעֲנִים, מִפְּנֵי שֶׁהִיָּה רָאוּי לומר אֲשֶׁר תִּשִּׁי לָהֶם, כְּמוֹ שֶׁאָמַר: שֵׁם שֵׁם לוֹ חֶק וּמִשְׁפָּט (לעיל ט"ז, כ"ה), וְאָמַר לַפְּנִיָּהֶם, שֶׁהֵם יְהוּדֵי הַדִּינִין, כִּי עַל הַשׁוֹפֵט יָבֹא הַלְשׁוֹן הַזֶּה, וְעַמְדוֹ שֶׁנִּי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי ה' לִפְנֵי הַכֹּהֲנִים וְהַשׁוֹפְטִים (דְּבָרִים י"ט, י"ז), עַד עַמְדוֹ לִפְנֵי הַעֲדָה לְמִשְׁפָּט (בְּמִדְרַשׁ ל"ה, י"ב), לִפְנֵי כָּל יוֹדְעֵי דֵת וְדִין (אֲסֹתֶר

(א) טַעַם וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשִּׁי לַפְּנִיָּהֶם, כִּי רָצָה לְהַקְדִּים לָהֶם הַמִּשְׁפָּטִים, כִּי בְּאֲשֶׁר הִיָּה בְּעֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת הַדְּבָרִים הָרָאשׁוֹן בִּידְעֵת ה' וְהַשְׁנִי בְּאִסּוּר עִבּוּדָה וְרָה, חֲזוֹר וְרָצָה אֶת מִשְׁה בַּח תֹּאמַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּם רְאִיתֶם כִּי מִן הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי עִמָּכֶם (לעיל כ', י"ט), שֶׁתִּהְיֶיהֶם אִתָּה עוֹד שֶׁנִּתְּנוּ לָבֶם לָמָּה שֶׁרָאוּ וַיִּזְכְּרוּ בְּמִצְוֹת הָאֵלֹהִים שֶׁצִּוִּיתִים, כִּי אַתֶּם רְאִיתֶם, כְּנֶגֶד דְּבַר אֲנֹכִי, וְלֹא תַעֲשׂוּן אִתִּי כְּנֶגֶד לֹא יִהְיֶה לָךְ, לְהַשְׁלִים עִנֵּן עִבּוּדָה וְרָה, וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים כְּנֶגֶד לֹא תַחֲמֹד, כִּי אִם לֹא יִדַּע הָאָדָם מִשְׁפָּט הַבֵּית אוֹ הַשָּׂדֶה וּשְׁאָר הַמְּמוֹן יִחָשֵׁב שֶׁהוּא שְׁלוֹ וְיַחֲמֹדְהוּ וְיַקְחֵהוּ לְעַצְמוֹ, לְפִיכָךְ אָמַר תִּשִּׁי לַפְּנִיָּהֶם, מִשְׁפָּטִים יִשְׂרָאֵל נִיְהִיגוּ אוֹתָם בִּינֵיהֶם, וְלֹא יַחֲמֹדוּ מֵה

ולקאורה צריך באור, הרי אם "דין אותו דיני ישראל", מה בך שאלו שיפסקו את הדין בפעל יהיו עכ"ם, הרי גם כן יצא הדין כפי שצריך להיות על-פי דיני התורה? ויש לבאר הדברים על-פי מה שאמר חכמינו ז"ל (שבת קה, ב) בדרכי הציר-הרע ש"היום אומר לו עשה כן, ולמחר אומר לו וכו' עד שאומר לו עבד עבודה-זרה", ופרש כ"ק אדמו"ר מוהריי"ץ נשמתו-עדן (ספר המאמרים תרפ"ט עמ' 124 ואילך), דבתחלה אין הציר-הרע אומר לאדם לעבר על רצון הקב"ה חס-ושלום, שהרי מי פתי יקשיב לו להתנתק מהקב"ה אפילו לרגע אחד. אלא בתחלה אומר לו הציר הרע "עשה כן", והיגו, שימשיך לקים את המצוות, אף לא מפני שכן הוא רצון הקב"ה, אלא מפני שגם הציר-הרע

מבין ומסכים לעשיה זו, ואומר לו לעשות כן. ואז, אף שלפעל הרי הוא ממשיך בקיום המצוות, מפל- מקום מכיון שעושה כן בגלל רצונו של הציר ולא מפני שכן הוא רצון הקב"ה, הרי בזה מתנתק מהקב"ה רחמנא- ליצלו, וכבר נקל ליצר-הרע לומר לו לעשות דברים שהן ממש נגד רצונו יתברך, ועד ל"עבד עבודה-זרה". ועל-פיה יוכן הטעם לזה שגם כאשר בערפאות של עכ"ם דנים דיני ישראל, אסור להביא את הדין לפניהם, דמכיון שאינם פוסקים את הדין מצד רצון הבורא אלא מפני שכן מוכן בשכלם, הנה בך מנתקים את הדין מהקב"ה, ואזי נפתח הפתח ליצר לומר לאדם לעבר גם על דברים שהם נגד רצון הבורא יתברך חס-ושלום.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי משיחות ס עמ' 38 – מתוך 'לקראת שבת')

שמים או שלש פעמים (רש"י כא, א) ר"ל אומר (ערויב נג, ב) שחייב אדם לשנות לתלמידיו ארבע פעמים, וכפי שמצינו שכל העם שנו פרקן ארבע פעמים (ממושה, מאהרן, מבני אהרן, וימן הזקנים). ורש"י מציין לגמרא זו

בפרושו (פי תשא לד, לב). לכן מדיק **שמים או שלש פעמים**, כי בדרך כלל די בארבע פעמים. וגם בזה נראה עד כמה מדקקים דברי רש"י!

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חז"א עמ' 291 – מתוך 'לקראת שבת')

עבדי הם ולא עבדים לעבדים

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם: כי תקנה עבד עברי

ואלה מוסיף על הראשונים. מה הראשונים מסיני, אף אלו מסיני (כא, א.ב. ובפרש"י).

ויש לבאר השיכות בין דין עבד עברי למתן תורה, דהנה במתן תורה נעשו בני ישראל עבדים להקב"ה, ועל ידי זה "נשתחררו" מפל סוג של עבדות אחרת.

ולכן מי שאומר "אהבתי את אדוני . . לא אצא חפשי"

נרצע, כי "אין ששמעה קולי על הר סיני בשעה שאמרתי כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו - ירצע" (קידושין כב, ב). ולכן הדין הראשון הוא דין עבד עברי, ללמדנו שעבד אמתי של הקב"ה "עבד עברי" ("א אידישע קנעכט") צריך להתענג רק מדברים שקשורים להקב"ה, ואסור לאדם להגיד "אהבתי את אדני את אשתי ואת בני", שמתענג מעניני עולם הזה, אלא כל כחותיו ועניניו יהיו רק לה' לבדו.

ב ארי תזבן עבדא בר ישראל שת שני יפלה ובשביעמא יפוק לבר חורין מגן:

(ב) כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד ובשבעת יצא לחפשי חנם:

מישראל ועליו הוא אומר "שש שנים יעבד"? ומה אני מקיים (ויקרא כה) "והתנחלתם אותם", בלקוח מן

כ"א כי תקנה עבד עברי. עבד שהוא עברי. או אינו אלא עבדו של עברי, עבד כנעני שלקחתו

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

אחד, והוא סוד ימות העולם מבראשית (בראשית א, א) עד ויכלו (שם ב, א). ולכן המצוה הזאת ראויה להקדים אותה שהיא נכבדת מאד, רומזת דברים גדולים במעשה בראשית. ו**לבד** החמיר בה הנביא מאד, ואמר אנכי בריית ברית את אבותיכם מקץ שבע שנים תשלחו איש את עבדו ואיש את שפחתו (מקרא ליד, יגידה י, ג) וגור בעבורה הגלות (שם ידכ"ב) כאשר

בדבור הראשון, כמו שאמר בו ויכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויפדך ה' אלהיך על כן אנכי מצוך את הדבר הזה היום (דברים טו, טו). ויש בה עוד זכר למעשה בראשית בשבת, כי השנה השביעית לעבד שבתון ממלאכת אדוניו כיום השביעי. ויש בה עוד שביעי בשנים שהוא היובל, כי השביעי נבחר בימים (לעל ב, י) ובשנים (לקמן כ"ה, ד) ובשמשות (שם פסוק ח, א), והכל לענין

ביניהם, שאם רצו שני בעלי הדין לבא לפני ההדיט שבישראל מתר הוא, ובדקבלום עלויהו דינו דין, אכל לפני הגוים אסורין הם לבא לפניו שידון להם בדיניהם לעולם, ואפלו היו דיניהם בדיננו באותו ענין. תורה ב **(ב) כי תקנה עבד עברי**. התחיל המשפט הראשון **בעבד עברי**, מפני שיש בשליח העבד בשנה השביעית זכר ליציאת מצרים הנזכר

הַפְּנֻעִים, אָבֵל בְּלִקְיָה מִיִּשְׂרָאֵל יֵצֵא בְּשֵׁשׁ?
תְּלַמּוּד־לוֹמַר: (דברים טו) "כִּי יִמָּכֵר לְךָ אֲחִיךָ הָעִבְרִי",
לֹא אֲמַרְתִּי אֲלֵא בְּאֲחִיךָ. כִּי תִקְנֶה • מִיד בֵּית־דִּין
שֶׁמְכַרְוָהוּ בַּגִּנְבָּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר: "אִם אֵין לוֹ וְנִמְכָּר
בַּגִּנְבָּתוֹ". אוֹ אֵינוֹ אֲלֵא בְּמוֹכֵר עֲצָמוֹ מִפְּנֵי דִחְקוֹ,

אָבֵל מְכַרְוָהוּ בֵּית־דִּין לֹא יֵצֵא בְּשֵׁשׁ? כִּשְׁהוּא אֹמֵר
"וְכִי יִמָּכֵר אֲחִיךָ עִמָּךְ וְנִמְכָּר לְךָ", הֲרִי מוֹכֵר עֲצָמוֹ
מִפְּנֵי דִחְקוֹ אֲמֹר, וְכֵן אֲנִי מִקְנִים "כִּי תִקְנֶה"?
בְּנִמְכָּר בְּבֵית־דִּין. לַחֲפָשִׁי • לַחֲרוּת.

~ נקודות משיחות קודש ~ (התועודות תשד"מ כרך ב, עמ' 970)

ה'הליכה', וכפירוש התרגום על הפסוק (בראשית מ) "כְּמוֹשֶׁפֶט
הָרָאשׁוֹן" - "כְּהִלְכָתָא קְדָמִיתָא". ה'הליכה' הָרָאשׁוֹן שֶׁל
יְהוּדֵי צְרִיכָה לְהִיּוֹת - הַהִפְכָה שֶׁהוּא "עֶבֶד עִבְרִי", עֶבֶדוֹ שֶׁל
מֶלֶךְ־מַלְכֵי־הַמְּלָכִים הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא.

כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי (כא, ב)

לְמָה פְּתַחַה הַתּוֹרָה אֶת פְּרֻשַׁת מִשְׁפָּטִים בְּדִינֵי עֶבֶד עִבְרִי
- אִישׁ יִשְׂרָאֵל שֶׁמְכַרְוָהוּ בֵּית־דִּין בַּגִּנְבָּתוֹ - וְהִלּוּא הוּא דָּבָר
בְּלִתי רְגִיל?

אֲלֵא מִבָּאֵר בַּתּוֹרָה הַחֲסִידוּת שֶׁמִּשְׁפָּטִים' הוּא מִלְשׁוֹן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טז, עמ' 256-257)

נִקְרָא "עֶבֶד", מִפְּנֵי שֶׁנִּפְשׁוֹ הַבְּהִמִית טָרָם נִהְפָּכָה לְגִמְרִי,
וְהוּא עֲדִין זָקוּק לְ"עֲבוּדָת עֶבֶד" כְּדִי לְהִשְׁפִּיעַ עָלֶיהָ.
לְכֵן פְּתַחַה הַתּוֹרָה בְּדִינֵי עֶבֶד עִבְרִי, כִּי הַפְּנִיָּה וְהַמְטָרָה שֶׁל
מִתְּנִית־תּוֹרָה הִיא לְהַאֲדִיר אֶת הָעוֹלָם הַזֶּה הַתְּחַתּוֹן - בְּאוֹר
הַתּוֹרָה. דָּבָר זֶה בָּא לִידֵי בְטוּי בְּצִוְרָה בּוֹלְטָת בְּדִין עֶבֶד
עִבְרִי, הַמְסַמֵּל אֶת הַשְׁפָּעָה הַנִּפְשׁ הָאֱלֹקִית עַל הַנֶּפֶשׁ
הַבְּהִמִית.

עֶבֶד כְּנַעֲנִי - מְסַמֵּל אָדָם בַּעַל נִטְיָה לְתַאֲוֹת הָעוֹלָם, אֲלֵא
שֶׁהוּא כּוֹפֶה אֶת עֲצָמוֹ בַּקְּבֻלָּת־עוֹל וְאֵינוֹ נִכְנָע לָהֶן. מִצַּד
אֶחָד הוּא עֶבֶד (לֵה), אֲף מִצַּד שֵׁנִי הוּא נִקְרָא עֶבֶד כְּנַעֲנִי,
כִּי נִפְשׁוֹ הַבְּהִמִית הִיא בְּתַקְפָּה.

עֶבֶד עִבְרִי - מְסַמֵּל אָדָם שֶׁהִגִּיעַ לְמַצֵּב שֶׁהַמַּדּוּת שֶׁל נִפְשׁוֹ
הָאֱלֹקִית (אֲהַבַת ה' וְיִרְאָתוֹ) מְשַׁפְּיעוֹת עַל נִפְשׁוֹ הַבְּהִמִית,
וּמַעוֹרְרוֹת בָּהּ רִצּוֹן וְתַשׁוּקָה לְאֱלֹקִים (וּבְכָל־זֹאת עֲדִין הוּא

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך טז עמ' 251 ואילך - מו"ת 'לקראת שבת')

עֶבֶד שֶׁהוּא עִבְרִי וְלֹא עֶבְדוֹ שֶׁל עִבְרִי

וּקְרִיעֵת־יָם־סוּף, שֶׁ"אֵין לָךְ אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא נָטַל הֶרֶבָה
חֲמוּרִים טְעוּנִים מִכִּסְפִּים וּמִזֶּהָבִים שֶׁל מִצְרַיִם" (רש"י בא ג, יג,
יג ד"ה פטר), וְאִם־כֵּן הָיוּ כָל יִשְׂרָאֵל בַּעֲשִׂירוֹת מְפֻלָּגָה.
וְאִם כֵּן, לִפִּי פֶשׁוּטוֹ תְּמוּנָה שֶׁהַצּוּרִי הָרָאשׁוֹן שֶׁנִּצְטוּוּ יִשְׂרָאֵל
אֲחֵרֵי מִתְּנִית־תּוֹרָה הָיָה דִּין עֶבֶד עִבְרִי, שֶׁמְדַבֵּר בְּמִי שֶׁמִּצַּד
גָּדֵל עֲנִיּוּתוֹ מְכַר עֲצָמוֹ אוֹ מְכַרְוָהוּ בֵּית דִּין, מַצֵּב שֶׁאֵינוֹ שׂוֹךְ
כָּל־כֶּשֶׁשׁ לֹ" הַרְבֵּה חֲמוּרִים טְעוּנִים" כִּסְף וְזָהָב!
וְלָכֵן הוּא־אֲמִינָא דְקָאֵי עַל "עֶבְדוֹ שֶׁל עִבְרִי", וְדוֹקָא אֲחֵרֵי
שֶׁקְבָתָה תּוֹרָה "כִּי יִמָּכֵר לָךְ אֲחִיךָ הָעִבְרִי" יִדְעִינוּ דְקָאֵי עַל
"עֶבֶד שֶׁהוּא עִבְרִי".

כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי

עֶבֶד שֶׁהוּא עִבְרִי. אוֹ אֵינוֹ אֲלֵא עֶבְדוֹ שֶׁל עִבְרִי, עֶבֶד כְּנַעֲנִי
שֶׁלִּקְחָתוֹ מִיִּשְׂרָאֵל כּו' תְּלַמּוּד־לוֹמַר כִּי יִמָּכֵר לָךְ אֲחִיךָ
הָעִבְרִי, לֹא אֲמַרְתִּי אֲלֵא בְּאֲחִיךָ (כא, ב. ובפרש"י)
בְּ"דִבְרֵי דוֹד' (לֵהט"ז) כְּתִב: "קִשָּׁה, כִּי־נָן דִּסְתָם עֶבֶד עִבְרִי
בְּכָל מְקוֹם פְּרוּשׁוֹ שֶׁהוּא עִבְרִי, לְמָה וּמַהִיא תִּיתִי לְעַקֵּם
וְלוֹמַר עֶבֶד כְּנַעֲנִי". וְכֵן הִקְשׁוּ עוֹד מִפְּרָשֵׁי רַש"י וְתַרְצוּ
בְּאֻפְנִים שׁוֹנִים (רֵאשׁוֹנִים גַּם גּוֹיָא וּמִשְׁפִּיל לְדוֹד קָאוּ).

וַיֵּשׁ לוֹמַר הַהִסְבֵּר לִפִּי פֶשׁוּטוֹ:

צוּרִי זֶה נֶאֱמַר לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל מִיד אֲחֵרֵי יִצִּיאָת מִצְרַיִם

ג) אִם־בְּגִפּוֹ יָבֵא בְּגִפּוֹ יֵצֵא אִם־בְּעַל אִשָּׁה הוּא אִם בְּלַחֲדוּדֵיהִי יֵעוֹל בְּלַחֲדוּדֵיהִי יְפוּק אִם

בְּעַל אִתְּתָא הוּא וְתַפּוּק אִתְּתָא עֲמָה:

וַיֵּצֵאָה אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ:

שֶׁלֹּא בָּא אֲלֵא כְּמוֹת שֶׁהוּא, יְחִידִי בְּתוֹךְ לְבוּשׁוֹ בְּכִנְיָה
בְּגָדוֹ. בְּגִפּוֹ יֵצֵא • מַגִּיד שֶׁאִם לֹא הָיָה נָשׁוּי מִתְּחִלָּה,

וְכֵן אִם־בְּגִפּוֹ יָבֵא • שֶׁלֹּא הָיָה נָשׁוּי אִשָּׁה,
בְּתַרְגוּמוֹ: "אִם בְּלַחֲדוּדֵיהִי". וְלִשׁוֹן "בְּגִפּוֹ", בְּכִנְיָנוּ,

רמב"ן על התורה - מהדורות בלוס, אברמוביץ

כֵּן לְנִזְקֵי הַבְּהִמּוּת בְּמִיתָה. וְכָל
הַפְּרָשׁוֹת בְּסִדּוּר וּבְכּוֹנָה נְכוּנָה. תּוֹרָה ג'
(ג) וַיֵּצֵאָה אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ. כְּתִב רַש"י,
וְכִי מִי הַכְּנִיסָה שְׂתָצָא, אֲלֵא מַגִּיד
שֶׁהִקְוָה עֶבֶד עִבְרִי חֲבִיב בְּמוֹנוֹת אִשְׁתּוֹ

תְּגוּר הַתּוֹרָה גְּלוּת עַל שְׁמִשְׁתַּת הָאֶרֶץ
(וַיִּקְרָא כִּז, לִיד־לֵיהּ), וְכְמוֹ שֶׁאֲכַתֵּב עוֹד
בְּעֻנְתָּהּ ה' (וַיִּקְרָא כִז, ב'), וְכֹאשֶׁר הַשְּׁלִים
מִשְׁפֵּט הַמִּצְוָה הַזֹּאת בְּעִבְדִּים הָעִבְרִים,
הַחֵל בְּמִשְׁפֵּט לֹא תִרְצַח שֶׁהִיא

אין רבו מוסר לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים
אם-בעל אשה הוא • ישראלית (מכילתא) •
ויצאה אשתו עמו • וכי מי הכניסה שתצא? אלא

מגיד הפתוב שהקונה עבד עברי, חייב במזונות אשתו
ובניו (קידושין כב) •

(ד) אם-אדניו יתן-לו אשה וילדה-לו בנים או בנות האשה וילדיה תהיה לאדניה והוא יצא בגפו:

ד אם רבונה יתן לה אתמא ותלד לה בנים
או בנות אתמא ובנהא תהי לרבונהא והוא
יפוק בלחודיה:

ז"ל אם-אדניו יתן-לו אשה • מפאן שהרשות ביד
רבו למסר לו שפחה כנענית, להוליד ממנה עבדים.
או אינו אלא בישראלית? תלמוד-לומר: "האשה
וילדיה תהיה לאדניה". הא אינו מדבר אלא בכנענית,

שהרי העבריה אף היא יוצאה בשש, ואפלו לפני
שש אם הביאה סימנים - יוצאה, שנאמר: (דברים טו)
"אחיד העברי או העבריה", מלמד שאף העבריה
יוצאה בשש.

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

ובניו. ומדרש חכמים הוא (מכילתא פאן).
והקניסו עמה הבנים מכתוב שאמר
אחר בן **ויצא מעמך הוא ובניו עמו**
(ויקרא כה, מ"א). ולא נתברר לי בדיון הזה
אם מעשה ידי האשה והבנים לאדון
כל הימים אשר יזון אותם. והנראה
בעיני שהוא נכנס במקום הבעל, כי
חמלה התורה על האשה והבנים
שחיהם תלוין להם מנגד מצפים לידי
הבעל, ועתה שנמכר יאבדו בצרתם,
ולכן צוה את האדון אשר הוא לוקח
מעשה ידיו להיות להם במקומו. ואם
כן לא יהיה על האדון רק חיוב הבעל
בלבד, יקח מעשה ידיהם כאשר יעשה
הבעל ויזון ויפרנס, וזהו לשון **ויצאה
אשתו עמו**, כי היתה אשת העבד עם
בעלה בשפחה לאדניו, שהרי מעשה
ידי שניהם שלו והוא חייב במזונותיהם,
אין ביניהם אלא שהרשות ביד האשה
ללכת לנפשה, וכן הבנים אינו חייב
להם במזונותם אלא בקטן בזמן
שהאב מצוה או נוהג לזון אותם. וכן
פרש רש"י במסכת קדושין (כ"ב, ד"ה דלא).
וכל זה חמלה מאת השם עליהם ועל
העבד שלא ימות בצערו בהיות
עמלו בבית נכרי, ובניו ואשתו יהיו
נעזבים. ואף על פי שלא היה הוא
מחייב במזונותם מדין התורה, כמו
שנכתב בתלמוד בכתובות (מ"ט), אבל
כיון שדרכו כל הארץ לפרנס אדם
אשתו ובניו הקטנים צוה האל ברחמי
להיות הקונה באב רחמן להם. וכונת
חכמים בבניו הבנים והבנות.
וראיתי במכילתא (פאן) יכול שהיה חייב
במזונות ארוסה ושומרת יבם,
ת"ל **אשתו**, להוציא שומרת יבם

עבד עברי שרבו חייב במזונותיו אינו
דין שהיה מעשה בניו ובנותיו של רבו,
תלמוד לומר **הוא**, הוא מעשה ידיו
של רבו, ואין מעשה בניו ובנותיו של
רבו. **ויצאה אשתו עמו**, אל תפרישנו
מאשתו, אל תפרישנו מבניו. עד כאן
הברייתא הזו.
ועדין אני אומר שאם רצו אשתו ובניו
לזון משל אדון הוא לוקח
מעשה ידיהם כמו שפכתיו, ולא באו
למעט בברייתא הזו אלא שאינם שלו
בדין עבד כנעני, ובדין העבד עצמו,
אלא יכולים הם לומר אין אנו נוזנין
ואין אנו עושים, ונתחדש לנו מן
הברייתא הזו שאם נשא אשה שלא
ברצון אדוניו אינו חייב במזונותיה ולא
במזונות ולדיה, שכיון שברשות אדניו
למסר לו שפחה כנענית אינו חייב
במזונות הישראלית הזאת. ודרשו עוד
ממלת **עמו** שלא תפרישנו מאשתו
ומבניו, לומר שאין רבו יכול לומר לו
עם השפחה שמסרתי לך תתיחד ותישן
בלילה ולא עם אשתו הישראלית,
אלא הרי הדבר ברשות העבד. תורה ד
(ד) **אם אדניו יתן לו אשה**. בכנענית
הכתוב מדבר. או אינו אלא
ישראלית, ת"ל **האשה וילדיה תהיה
לאדניה**, הא בכנענית הכתוב מדבר.
זה לשון הברייתא השנייה במכילתא.
וכתב רש"י שהרי העבריה אף היא
יוצאה בשש, ואפלו לפני שש אם
הביאה סימנים, שנאמר פי ימכר לך
אחיד העברי או העבריה (דברים טו, יב).
ואין זה מקנן כהגון, כי אם נאמר שהיה
בישראלית, לא במוכר את בתו לאמה
שיוצאה בסימנים, כי היאך יתננה לו

שאינה **אשתו עמו**, להוציא ארוסה
שאינה **עמו**, וגם זה ראיה לדיון
שאמרתי, כי אין מנהג הארוסה
ושומרת יבם לסמוך על האיש, ולכן
לא הטיחה התורה מזונותם על האדון,
ואפלו נתחייבו היבם והארוס לזון
אותם מן הדין בזמן הידוע בתלמוד
(כתובות מ"ז), הוא עליו כשאר חובותיו,
ולא נתחייב בהן האדון.
ושוב מצאתי במכילתא אחריתא דרבי
שמעון **אם בעל אשה הוא**, מה
הוא חייב במזונותיו, אף לאשתו ובניו
חייב במזונותיהן. עדין אני אומר אשה
ובנים שהיו לו עד שלא לקחו רבו חייב
במזונותיהן, שמתחלה לא לקחו אלא
על מנת כן, אבל אשה ובנים שהיו לו
משלקחו רבו לא יהא חייב במזונותיהן,
ת"ל **אם בעל אשה הוא** וגו', שתי
נשים כאן, אחת עד שלא לקחו רבו
ואחת משלקחו רבו. יכול אפלו היו לו
ארוסה ושומרת יבם שהוא אינו חייב
במזונותיהן רבו חייב במזונותיהן,
אשתו ובניו יוכיחו שהוא אין חייב
במזונותיהן ורבו חייב במזונותיהן, ת"ל
ויצאה אשתו עמו, אשה שהיא **עמו**
חייב, יצאה זו שאינה **עמו**. יכול אפלו
שאינה ראויה להתקיים **עמו**, כגון
אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה
לכהן הדיוט, ת"ל **ויצאה אשתו עמו**,
מי שראויה להתקיים **עמו** יצאה זו וכו'.
יכול אפלו נשא אשה שלא מדעת רבו,
תלמוד לומר **הוא**, מה **הוא** מדעת
רבו אף **אשתו** מדעת רבו. יכול יהא
מעשה בניו ובנותיו של רבו, ודין הוא,
ומה עבד כנעני שאין רבו חייב
במזונותיו מעשה בניו ובנותיו של רבו,

(ה) וְאִם־אָמַר יֹאמַר הָעֶבֶד אֶהְיֶה אֶת־אֲדֹנָי אֶת־ אֲשֵׁתִי וְאֶת־בְּנֵי לֹא יֵצֵא חֲפָשִׁי:

כ"א אֶת אֲשֵׁתִי • הַשְׁפָּחָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות שבת פרשת משפטים תש"ז)

לעבדים" אלא אדרבא משתמש בהם - לצרכו האמיתי, להיות עבד להקב"ה. וכשכא יום השבת-קדש הוא מקדש, מבדיל ומגביר את עצמו לגמרי מענייני חל, ועסקו הוא - למוד התורה ועבודת ה' יתברך. ועל-ידי הנהגה זו בעסק התורה (והמצוות) יוצא האדם לחפשי מגלותו הפרטי, ועל-ידי-זה מקרב גם את הציצא מהגלות הכללי - ועל-דרך שמצינו ברבן יוחנן בן זכאי שבשעת החרבן עצמו פעל אצל מחריבי בית-המקדש שיתנו לו את יבנה וחכמיה, תורת סנהדרי גדולה - ועל-ידי העסק בתורה נעשה האדם בן-חורין, ובמהרה נזכה לביאת המשיח ולבנין בית המקדש ה"הדלת והמזוזה" (שהיו עדים במצרים) ש"טבעו בארץ שעריה", יתגלו וישלימו את בנין בית-המקדש במילואו.

יש הטורדים כל-כך בעסקיהם הגשמיים במשך ששת ימי החל, עד שהם "עבדים לעבדים", לרצונם הגשמי, כאדם זה הקונה אדון לעצמו למשך שש שנים, וגם בבא יום "השביעי" יום השבת-קדש שבו צריך לצאת לחפשי, לשבות ולנוח מפל ענייני חל - אינם רוצים לצאת לחפשי ולשתחרר עצמם מאהבתם ושעבודם לענייניהם הגשמיים, וטורדים ומטורדים הם בענייני העולם.

ועל זה באה ההוראה: הקב"ה צוה "כי לי בני ישראל עבדים" - ענינו של האדם הוא עבודת ה' יתברך בלמוד התורה (וקיום המצוות), "כי לך נוצרת", זוהי תכלית ירידת נשמתו ושליוחנותו בעולם, ומכיון שזהו ציווי הקב"ה המחיה ומהנה את הכל, הרי בודאי יתן לו הכח והיכלת הדרושים למלאות שליוחנותו בעולם, דהיינו שגם בימי החל בעסקו בענייני הגשמיים אינו משעבד להם, אין עסקו באפן של "עבד

ויקרבנה רבונה לקדם דיניא ויקרבנה לות דשא או לות (דילת) מזוזתא וירצע רבונה ית אוינה במרצעא ויהי לה עבד פלח לעלם:

(ו) וְהִגִּישׁוּ אֲדֹנָיו אֶל־הָאֱלֹהִים וְהִגִּישׁוּ אֶל־הַדֶּלֶת אוֹ אֶל־הַמְּזוּזָה וְרָצַע אֲדֹנָיו אֶת־אָזְנוֹ בַּמַּרְצֵעַ וְעָבְדוּ לַעֲלָם:

"אזן" לגזרה-שנה. נאמר כאן: "ורצע אדניו את אָזְנוֹ", ונאמר במצרע: (ויקרא יד) "תנוף אָזְנוֹ הימנית", מה להלן הימנית, אף כאן הימנית. ומה ראה אָזְנוֹ להרצע מפל שאר אברים שבגוף? (מכילתא) אמר רבן יוחנן בן זכאי: 'אָזְנוֹ זאת ששמעה על הר סיני: "לא תגנב", והלך וגנב, תרצע'. ואם מוכר עצמו: 'אָזְנוֹ ששמעה על הר סיני: "כי לי בני ישראל עבדים" והלך וקנה אדון לעצמו, תרצע'. רבי שמעון היה

כ"א אֶל הָאֱלֹהִים • (מכילתא) לבית-דין. צריך שימלך במוכרו ששכרוהו לו. אֶל הַדֶּלֶת אוֹ אֶל הַמְּזוּזָה • יכול שתהא המזוזה כשדה לרצע עליה? תלמוד-לומר: (דברים טו) "ונתתה באָזְנוֹ ובדלת", בדלת ולא במזוזה. הא מה תלמוד-לומר "או אֶל הַמְּזוּזָה"? הקיש דלת למזוזה: מה מזוזה מעמד, אף דלת מעמד (קידושין כב). וְרָצַע אֲדֹנָיו אֶת אָזְנוֹ • הימנית. או אינו אלא של שמאל? תלמוד-לומר: "אָזְנוֹ"

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

הכתוב וְהִגִּישׁוּ אֲדֹנָיו אֶל הָאֱלֹהִים, עד האלהים יבא דבר שניהם (להלן כ"ב, ח), לרמוז כי הָאֱלֹהִים יהיה עמקם בדבר המשפט, הוא יצדיק והוא ירשיע. והוא שאמר אשר ירשיעון אלהים (שם), וכך אמר משה כי המשפט לאלהים הוא (דברים א', יז). וכך אמר יהושפט כי לא לאדם תשפטו כי לה' ועמכם בדבר משפט (דברים יט, י). וכן אמר הכתוב אלהים נצב בעדת אל

לאֲדֹנֵיהָ, שהילדים בכנענית לאדון, שולד שפחה כנענית כמוה (קידושין ס"ו), אבל בישראלית אפלו היתה גדולה, ואפלו נאמר שתהא האשה רשעה למכר עצמה, בניה של אב הן. תורה ה (ו) וְהִגִּישׁוּ אֲדֹנָיו אֶל הָאֱלֹהִים. "לב"ד", צריך שימלך במוכרו שמכרוהו לו. ואמר ר"א כי נקראו השופטים אֱלֹהִים בעבור שהם מקומי משפטי האֱלֹהִים בארץ. ולדעתי יאמר

אדוניו והוא אין בידו למסרה לשום אדם אחר. וכן הריאה שאמר שאף היא יוצאה בשש אינה אלא לִדְבָרָיו שכתב במוכר עצמו שאינו נמכר אלא לשש, והם בתלמוד דברי יחיד (קדושין י"ד), והלכה במוכר עצמו שנמכר לשש ויותר על שש. ואם בן אין אשה יוצאה בשש אלא כשמכרה אביה. אבל מה שאמרו הא בכנענית הכתוב מדבר, מפני שאמר האשה וילדיה תהיה

דורש מקרא זה כמין חמר (רצה לומר: קשר צרור מבשם, שתולין בצנאר לתכשיט): 'מה נשתנו דלת ומזוזה מפל פלים שבפית? אמר הקדוש ברוך הוא: דלת ומזוזה שהיו עדים במצרים כשפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות, ואמרת: "כי לי בני ישראל עבדים", עבדי הם ולא עבדים

לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו, ירצע בפניהם. ועבדו לעלם. עד היובל. או אינו אלא לעולם (קידושין טו) כמשמעו? תלמוד-לומר: (ויקרא כה) "ואיש אל משפחתו תשובו", מגיד שחמשים שנה קרויים עולם, ולא שיהא עובדו כל חמשים שנה, אלא עובדו עד היובל, בין סמוך בין מפלג.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות שבת פרשת משפטים תש"ז)

תורה) אמרו. והינו, דהתורה צותה לשאת אשה, ואמרה 'הוא אמר ויהי' - זו אהבת האשה כו' כנ"ל, ומכל-מקום צותה עליו שאחר שש שנים יצא לחפשי, וכן התורה הודיעה "כי לא יחדל אביון מקרב הארץ", ומכל-מקום צותה "לא תגנב".

ועוד מצינו בדרבן יוחנן בן זכאי שהפליא מאד ענין גמילות חסדים, וכמספר ב'אבות דרבי נתן שדרבן יוחנן בן זכאי ותלמידו רבי יהושע עברו ליד מקום המקדש וראו בית המקדש בחרבנו, אמר רבי יהושע "אוי לנו על זה שהוא חרב", ענהו רבן יוחנן בן זכאי "אל ירע לך, יש לנו כפרה אחת כמותה ואיזה זה גמילות חסדים" - השנה ענין גמילות חסדים לענין בית המקדש.

וזה מרמז רש"י בהביא שטעם זה אמרו רבן יוחנן בן זכאי, כי על-ידי זה מוכן יותר טעם הדבר שנוצצו: גם מי שנוצצו במצב של דחוקות ועניות, דאגה לו התורה וצותה "אם כסף תלוה את עמי - חובה", ומפנין שזה חובה, הרי בודאי היה מוצא כמה וכמה שילווהו, והיה לו להשתדל וללוות גמילות חסדים ולא לעבר על צוויים אלו.

סוף-סוף למה יענש בענש חמור כל-כך, הרי העון דגניבה זו אינו חמור כסתם "לא תגנב", שהרי גונב מצד דחקו; וגם על אומרו "אהבתי את אדוני" קשה לענשו ענש חמור כל-כך, שהרי טוען גם כן "אהבתי גו" את אשתי ואת בניי", כנ"ל,

לכן מביא רש"י שטעם זה אמרו "רבן יוחנן בן זכאי": כל ענינו של רבן יוחנן בן זכאי (לאחרי שנקרא רבן) היה למוד התורה, הגם שהיה בעת החרבן ולאחריו שאז היה מצב של דחוקות ועניות וכו', וכמאמר רבותינו ז"ל "ארבעים שנה עסק בפרקמטיא, ארבעים שנה למד וארבעים שנה למד", ו"לא הלך ד' אמות בלי תורה כו', ולא קדמו אדם בבית המדרש", ובשעת החרבן דאג שתתקיים תורה ב'ישראל ובקש 'תן לי יבנה ויחמיה'.

ודבר זה הורה רבן יוחנן בן זכאי לכל אחד ואחד, וכמו ששנה ב'אבות' "אם למדת תורה הרבה, אל תחזיק טובה לעצמך כי לך נוצרת". והינו שזהו תכליתו של כל אדם, גם של בעל עסק, ועיקר ענינו בחיים.

וזהו שמדגיש רש"י: דבר זה רבן יוחנן בן זכאי (שענינו

(ז) וכי-ימכר איש את-בתו לאמה לא תצא כצאת זוארי יזבן גבר ית ברתה לאמהו לא תפוק כמפקנות עבדיא: **העבדים:**

בסימנין, כמו שכתוב: "ויצאה חנם אין כסף", שאנו דורשים אותו לסימני נערות - שאינה מכורה, אינו דין שלא תמכר? לא תצא כצאת העבדים • כיציאת

כ"א • וכי ימכר איש את בתו לאמה • (מכילתא. ערכין כט) בקטנה, הכתוב מדבר. יכול אפלו הביאה סימנים? אמרת: קל-יחמר. ומה מכורה קדם לכן יוצאה

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

כל ימי עולם. ולשון מכילתא (פאן) רבי אומר בא וראה שאין עולם אלא חמשים שנה, שנאמר ועבדו לעלם, עד היובל. ושכח ר"א מה שהשכיל וכתב במקום אחר (ויקרא כ"ה ב.). תורה זו (ז) לא תצא כצאת העבדים. כיציאת עבדים" כנענים בשן ועין. לשון רש"י. וכן דרשוהו רבותינו (מכילתא פאן). וכן הוא, שאין עבד עברי נקרא עבד סתם. ואני תמה, ולמה הוצרך הכתוב לומר כן. ואולי שלא נדון בעבריה שתצא גם בשן ועין בקל

ועבדו לעלם. פרשו רבותינו (מכילתא פאן) כי הוא עד "היובל". ואמר ר"א כי פרוש עולם "זמן" בלשון הקדש, כבר היה לעולמים אשר היה מלפנינו (קהל א' י.). זמנים, וישב שם עד עולם (שמואל א' א' כ"ב). ולכן אמר **ועבדו לעלם**, "לזמנו של יובל", שאין במועדי ישראל זמן ארץ מנוח, ויציאת חרות באלו עולם מתחדש לו, ויהיה פרושו שישב לזמנו הראשון שהיה חפשי. והמשכיל יבין כי **לעולם** כמשמעו, כי העובד עד היובל עבד

בקרוב אלהים ישפט (תהלים פ"ב, א'), כלומר בקרב עדת אלהים ישפט, כי האלהים הוא השופט. וכן אמר ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ה' (דברים יט, יז.). וזה טעם כי לא אצדיק רשע (הלך כ"ג ד.) על הפרוש הנכון. ובאלה שמות רבה (ז' כ'), ראיתי אלא בשעה שהדין יושב ודן באמת, בביכול מניח הקדוש ברוך הוא שמי השמים ומשרה "שכינתו" בצדו, שנאמר כי הקים ה' להם שופטים והיה ה' עם השופט (שופטים ב' יח.).

עבדים כנענים שיוצאים בשן ועין, אבל זו לא תצא בשן ועין, אלא עובדת שש או עד היובל או עד שתביא סימנין, וכל הקודם, קודם לחרוטה, ונותן לה דמי עינה או דמי שנה. או אינו אלא: "לא תצא כצאת העבדים" בשש וביובל? תלמוד-לומר: "כי ימכר לך אחיד העברי או העבריה". מקיש עבריה לעברי לכל יציאותיו: מה עברי יוצא בשש וביובל,

אף עבריה יוצאה בשש וביובל. ומהו לא תצא כצאת העבדים? לא תצא בראשי איברים כעבדים כנענים, יכול (אף) העברי יוצא בראשי אברים? – תלמוד-לומר: "העברי או העבריה". מקיש עברי לעבריה, מה העבריה אינה יוצאה בראשי אברים, אף הוא אינו יוצא בראשי איברים.

(ח) אִם-רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ אֲשֶׁר-לוֹ יַעֲדָה וְהַפְּדָה לָעַם נָכְרִי לֹא-יִמְשַׁל לַמִּכְרָה בְּבִגְדוֹ-בָּהּ:

האם ביטא בעיני רבונו דיקנמה לה ויפרקנה לגבר אחרון לית לה רשו לזבונה במשלוטה בה:

כ"י אִם רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ • שְׁלֹא נִשְׁאַה חֵן בְּעֵינֵי לִכְנֶסָה (מכילתא). אֲשֶׁר לֹא יַעֲדָה • שְׁהִיה לֹו לִיעֲדָה וּלְהַכְנִיסָה לֹו לְאִשָּׁה, וְכִסְף קְנִיָּתָה הוּא כִסְף קְדוּשָׁתָהּ, וְכָאֵן רִמְזוּ לָהּ הַכְּתוּב שֶׁמִּצְוָה בִּיעוּד, וְרִמְזוּ לָהּ שֶׁאִינָה צְרִיכָה קְדוּשִׁין אֲחֵרִים. וְהַפְּדָה • יִתֵּן לָהּ מְקוֹם לְהַפְדוֹת וּלְצִאָתָהּ, שָׁאֵף הוּא מִסִּיעַ בְּכִדּוּנָהּ. וְמָה הוּא מְקוֹם שְׁנוּתָהּ לָהּ? שֶׁמִּגְרַע מִפְּדוּיָהּ בְּמִסְפֵּר הַשָּׁנִים שֶׁעָשְׂתָה אֶצְלוֹ, כְּאִלּוּ הִיא שְׂכוּרָה אֶצְלוֹ, בִּיעִיד? הָרִי שֶׁקִּנְיָנָהּ בְּמִנָּה וְעָשְׂתָה אֶצְלוֹ שְׁתֵּי שָׁנִים, אוֹמְרִים לֹו

יודע היית שעתידה לצאת לסוף שש שנה. נמצא שקנינת עבדות כל שנה ושנה בששית המנה ועשתה אצלה שתי שנים, הרי שלישית המנה. טל שני שלישיות המנה ותצא מאצלה. לעם נכרי לא ימשל למכרה • שאינו רשאי למכרה לאחר, לא האדון ולא האב (קידושין יח). בבגדו-בה • אם בא לבגד בה, שלא לקים בה מצות יעוד. וכן אביה, מאחר שבגד בה ומכרה לה.

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

וחמר מן הכנעניות. ואמר זה בעבריה, והקיש אליה העברי. אבל בעל הלכות גדולות כתב מפני שצאיאת העבדים בשן ועין קנס הוא ואין למדין מן הקנסות. עשה זה מצות לא תעשה, והיר את האדון שאם בא להוציאה מרשותו בשן ועין שיעבר בלאו, אבל ישלם דמי השן והעין, ותהיה עמו ליעוד עד הזמן, כי יהיה זה רעה רבה שהפיל את שנה בכעסו עמה ויוציאנה מביתו אשר היתה מוחלת ליעודו לאחר שפגם אותה. ועוד, כי פעמים רבות יהיו דמי הנזק בראשי האיברים יותר מדמי עבודתה בהיות קרוב לבא עתה. והחמיר הכתוב על האדון בלאו, שלא יגול ממנה דמי ראשי איבריה אפלו ירצה להוציאה בהם. ואפשר שהוציאה עצמה אסורה עליו עד הזמן, כי חיבו הכתוב במזונותיה ולעמד עמו אולי תמצא חן בעיניו ותתיער, באשר הזהיר בלאו בשארה בסותה ועונתה לא יגרע. ולזה הדעת ימנה לא תצא כצאת העבדים בכל שש"ה מצות לא תעשה. תורה ח

ימכרנה פעם אחרת לא לזה ולא לאחר, אבל היא מניעה לגמרי מן הנכרי, שלא ימכר אדם בתו לשפחות לגוי, כי מפני שאמר בעבד עברי: ונמכר לגוי תושב עמך או לעקר משפחת גר (ויקרא כ"ה, ט"ז), הצריך לומר שלא יעשה בן באשה. והטעם ידוע. וזה פשוטו של מקרא בודאי, שאמר כי אחרי שהפדה"ה האב המוכר "לא יוכל למכרה לגוי", והוא הדין מתחלה, אבל כי לפעמים אדם רוצה מאד לפדות את בתו מן האדון שלא יעדה ויחפץ למכרה לגוי לשנה או לשנתיים להוציאה ממנו, והזהירו הכתוב מזה. או יחזיר לתחלת הענין, כי ימכר את בתו לאמה לא ימשל למכרה לנכרי. ואם בן מה שדרשו בתלמוד (קידושין יח) שלא ימכר אדם את בתו לשפחות אחר שפחות, הוא מיתור בבגדו בה, שהרי לעם נכרי איננו רשאי למכרה לעולם, ואם בן למה אמר בבגדו בה שמשמעו לומר דכיון "שבגד בה" פעם אחת ומכרה לשפחות לא יבגד בה פעם אחרת. לפיכך ידרשו הכתוב בן לעם נכרי לא ימשל למכרה "ובבגדו"

(ח) לעם נכרי לא ימשל למכרה. "אינו רשאי" למכרה לאחר לא האדון ולא האב. בבגדו בה, אם בא "לבגד בה" שלא לקים מצות יעוד, וכן אביה "שבגד" ומכרה לזה. לשון רש"י. ואם בן יהיה לעם נכרי כמו "לאיש נכרי", ולא מצינו לו חבר בכל הכתוב. ושם יהיה למ"ד לעם נמשך, "לעם לנכרי" לא ימשל למכרה, ופרשו כמו: תתננו מאכל לעם לצינים (תהלים ע"ד, י"ד), שפרש מי הוא העם, אנשי הצינים, בן אמר לא ימשל למכרה לעם, ופרש לנכרי, כלומר "לאיש נכרי" מכל העם, והיה "נכרי" כמו ועצביו בבית נכרי (משלי ח', י"ג) בבית איש אחר, מנכריה אמריה החליקה (שם ב', ט"ז) שאינה אשתו, וכל זה לקים דברי חכמים (קידושין י"ח) שאומרים כך שאין אדם רשאי למכר את בתו לשפחות אחר שפחות, ואמרו (שם כ"ו) שבגד בה שוב אינו רשאי למכרה. אבל ראיתי במקילתא (פאן) לעם נכרי לא ימשל למכרה, הרי זו אזהרה לב"ד שלא ימכרנה "לנכרי". ונראה מלשונם שאינה אזהרה שלא

(ט) וְאִם-לִבְנוֹ יִיעָדָהּ בְּמִשְׁפַּט הַבָּנוֹת יַעֲשֶׂה-לָּהּ:

ט ואם לבנה יעודה במשפט הבנות יעשה לה:
יעבד לה:

בכסף שקבל אביו בדמיו! • במשפט הבנות •
שאר, כסות ועונה.

כ"א ואם לבנו יעודה • האדון. מלמד שאף בנו
קם תחתיו לעדה, אם ירצה אביו, ואינו צריך לקדשה
קדושין אחרים, אלא אומר לה: 'הרי את מיעדת לי

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

בה, כלומר ולא ימול למכרה בבגדו
בה, שפיון שמכרה שוב לא ימכרה.
ובהרהבה מקומות דרשו כך (פסחים כ"א),
קרי ביה הכי לגר אשר
בשערך תתננה ואכלה או מכור,
תתננה ואכלה או מכור לנכרי, וכן
דרשו בבאן ויצאה חנם אין כסף
(להלן פסוק י"א), ומפני היתור עשו מהן
שתי יציאות, ויצאה חנם, ויצאה אין
כסף. ולמדו ממנה יציאה בנערות,
ובבגרות למי שאין לה נערות, והוא
בגר דאילונית כמו שאמר בתחלת
קדושין (ד).

ודרך הפשט בפרשה זו שיאמר: כי
ימכר איש את בתו הקטנה
לאמה לא תצא כצאת העבדים
האלה הנזכרים בשביעית (לעיל פסוק ב.)
וביובל (ויקרא כ"ה מ.), שלא יוכל האב
להוציאה מביתו לעולם אם תיטיב
הנערה בעיניו ותשא חסד לפניו, אבל
יקחנה לו לאשה כרצונו. ואם רעה
בעיני אדניה אשר יעדה להיות לו
לאשה, כי הקונה פת ישראל לקחתה
לו לאשה יקנה אותה, והנה היא
מיעדת לו מן הסתם. ועתה אם לא
יחפץ בה אדוניה, והפדה האב הנזכר,
כי אסור לו להניחה עוד ביד אדון
מעת שיאמר לא הפצתי לקחתה, "ולא
יוכל" למכרה לעם נכרי בבואו
"לכגד" בה. כי זאת בגידה שימכר
אדם בתו וזולתי למי שיוכל לשא
אותה. או טעמו שכל מוכר בתו בוגד
בה. ואם שלש אלה (פסוק י"א), היעוד
לו או לבנו או הפדיון לא יעשה לה,
"אז תצא" חנם אין כסף כצאת
העבדים הנזכר. תורה ט

(ט) במשפט הבנות יעשה לה. על
דרך הפשט יתכן שיאמר שאם
יעודה הקונה לבנו, והוא השדוך
שישדכנה לו, כי יעוד לשון "זמון" הוא,
מן המועד אשר יעדו (שמואל ב' כ' ה'),

ע"ח כ"ז), כי הבשר הנאכל ידבק באכל
ויחזור לבשרו. ויתכן שיהיה מזה בכלות
בשרך ושארך (משלי ה' י"א), בשר גופך
ושאר הבשר הנעשה מן המאכל יכלה
ולא יהיה לך לבשר. ותקרא האשה
שאר לבצל, כמו שדרשו (קמח כ"ב) כי
אם לשאר (ויקרא כ"א ב.), שארו זו אשתו,
והוא מן הענין שאמר (בראשית ב' כ"ד)
ודבק באשתו והיו לבשר אחד. והנה
שאר "קרוב בשרה". וכסותה "כסות
מסתה", כמו שנאמר כי הוא כסותה
לבדה בזה ישוב (להלן כ"ב כ"ז). ועונתה
הוא "עונה" שיבא אליה לעת דודים.
ואם יהיה פרוש שאר כמו בשר כדברי
המפרשים (ראב"ע ר"י ור"ק בתהלים),
ונאמר כי אל כל שאר בשרו כמו
בשר בשרו, כענין שנאמר כי אחינו
בשרנו הוא (בראשית ל"ז כ"ז), גם בן נפרש
שאר לא יגרע, "שלא ימנע ממנו
בשרה", כלומר הבשר הראוי לה, והוא
בשר הבצל אשר הוא עמה לבשר
אחד. וענין הכתוב, שאם יקח אחרת,
קרוב בשרה של זו וכסות מסתה ועת
דודיה לא יגרע ממנה, כי בן משפט
הבנות. והטעם, שלא תהיה האחרת
יושבת לו על מטה בבודה והיו שם
לבשר אחד, וזו עמו כפילגש ישוב
עמה בדרך מקרה ועל הארץ כבא אל
אשה זונה, ולכן מנעו הכתוב מזה.
וכך אמרו חכמים (כתובות מ"ח) שארה זו
"קרוב בשר", שלא ינהג בה כמנהג
פרסים שממששין מושתיהן
בכלבשיהן. וזה פרוש נכון, כי דרך
הכתוב בכל מקום להזכיר המשכב
בלשון נקי ובקצור, ולכן אמר באלו
ברמז שארה כסותה ועונתה, על
שלושת הענינים אשר לאדם עם אשתו
בחבורו. ויבא זה בהגן על דין ההלכה,
ויהיו המזונות ומלבושי האשה תקנה
מדבריהם. תורה י

במשפט אשר יעשה האדם "לבנותיו"
יעשה לה, שיתן לה משלו כמהר
הבתולות. וצוה בזה כאשר צוה
בהעניקה, והכל חסד מאתו יתעלה.
ועל דרך רבותינו, והוא האמת,
במשפט הבנות אשר ישיאו
אותן האבות יעשה לה הבן. ופרוש
משפטן כי אם יקח אחרת, שארה
כסותה ועונתה של זו לא יגרע, ואין
צריך לומר אם לא ישא אחרת, כי
הכתוב דבר בהווה.
ופרש רש"י: "שאר מוונות, כסותה
במשמעה, עונתה תשמיש. וכן
אמר אנקלוס "זיונה" ובגמרא אמרו
(כתובות מ"ח) על מי שאמר כך והאי תנא
סבר מוונות דאורייתא, דתניא שארה
אלו מוונות, וכן הוא אומר: וימטר
עליהם כעפר שאר וגו' (תהלים ע"ח, כ"ז).
והמובן בסוגית הגמרא שהם דברי
יחיד, והלכה מווי תקינו לה רבנן. וגם
על דרך הפשט למה יזכיר במוונות
שאר, שהוא הבשר, והראוי שיזכיר
"לחמה", כי על הלחם יהיה האדם, ובו
יהיה החייו. וחשב ר"א לתקן זה, ופרש
שאר מוון, שיעמיד שארה שהיא
"בשרה". ואין בזה טעם, שיאמר
הכתוב לא יגרע הבצל בשרה.

ולכך אני אומר כי פרוש שאר בכל
מקום בשר הדבק והקרוב
לבשרו של האדם, נגזר מלשון שאר,
כלומר שאר בשרו, מלבד בשר גופו.
ויקראו הקרובים שאר, אל כל שאר
בשרו (ויקרא י"ח מ.), שארה הנה (שם פסוק
י"א), כענין אף עצמי ובשרי איתה (בראשית
כ"ט י"ד), ויאכל חצי בשרו (במדבר י"ב י"ב).
וכן שם ושאר בין ונכד (ישעיה י"ד כ"ב),
ורעו הקרוב אליו. וכן בכלות בשרך
ושארך (משלי ה' י"א), עצמך ובניך, שהם
הבשר הקרוב לך, ויקרא הבשר הנאכל
שאר, וימטר עליהם כעפר שאר (תהלים

(י) אַם-אַחֲרַת יִקַּח-לוֹ שְׂאֵרָה בְּסוּתָהּ וְעִנְתָּהּ לֹא יֵאָם אַחֲרֵיכֶם יֹסֵב לָהּ זִינָה בְּסוּתָהּ וְעִנְתָּהּ לֹא יִתְמַנֶּעַ:

יִגְרַע:

שְׂאֵרָה • מזוֹנוֹת (כתובות מז). • בְּסוּתָהּ • כְּמִשְׁמָעוֹ. עִנְתָּהּ • תִּשְׁמִישׁ.

כִּי-אִם-אַחֲרַת יִקַּח-לוֹ • עָלֶיהָ (מכילתא). שְׂאֵרָה בְּסוּתָהּ וְעִנְתָּהּ לֹא יִגְרַע • מִן הָאִמָּה שְׂעִיד לֹא כָּבֵר.

(יא) וְאִם-שְׁלֹש-אַלֶּה לֹא יַעֲשֶׂה לָּהּ וְיִצְאָה חֲנָם אֵין בְּסָף: ס

שְׁנָאֲמַר: (דברים טו) "הַעֲבֹרִי אוֹ הַעֲבִירָה וְעַבְדְּךָ שֵׁשׁ שָׁנִים", וּמָהוּ הָאֲמֹר כָּאֵן: "וְיִצְאָה חֲנָם"? שְׁאֵם קָדְמוֹ סִמְנִים לְשֵׁשׁ שָׁנִים, תִּצָּא בָּהֶן. (קידושין ד. מכילתא) אוֹ אֵינוֹ אֲמֹר שֶׁתִּצָּא אֶלָּא בְּבִגְרוֹת? תִּלְמוּד-לוֹמַר: "אֵין בְּסָף", לְרִבּוֹת יִצְאָת בְּגָרוֹת. וְאִם לֹא נֶאֱמָרוּ שְׁנֵינֵהֶם, הֵייתִי אֲמֹר: "וְיִצְאָה חֲנָם", זֹו בְּגָרוֹת, לְכָף נֶאֱמָרוּ שְׁנֵינֵהֶם, שְׁלֹא לִיתֵן פְּתוּחוֹן פֶּה לְכַעַל הַדִּין לְחֻלְק.

כִּי-אִם-שְׁלֹש-אַלֶּה לֹא יַעֲשֶׂה לָּהּ • אִם אַחַת מִשְׁלֹש אֶלֶה לֹא יַעֲשֶׂה לָּהּ, וּמָה הֵן הַשְּׁלֹשׁ? יִיעֲדָנָה לוֹ אוֹ לְבָנוֹ, אוֹ יִגְרַע מִפְּדִינָהּ וְתִצָּא, וְזֶה לֹא יַעֲדָה לֹא לוֹ וְלֹא לְבָנוֹ, וְהִיא לֹא הָיָה בְּיָדָהּ לְפָדוֹת אֶת עַצְמָהּ. וְיִצְאָה חֲנָם • רַבָּה לָּהּ יִצְאָה לָזוֹ, יוֹתֵר מִמָּה שֶׁרַבָּה לְעַבְדִּים. וּמָה הִיא הַיִּצְאָה? לְלַמֶּדְךָ שֶׁתִּצָּא בְּסִמְנֵין וְתִשְׁתָּה עִמּוֹ עוֹד עַד שֶׁתִּכְבִּיא סִמְנֵין, וְאִם הִגִּיעוּ שֵׁשׁ שָׁנִים קֹדֶם סִמְנֵים כָּבֵר לְמַדְנוּ שֶׁתִּצָּא,

(יב) מִכָּה אִישׁ וְמֵת מוֹת יוֹמָת:

יב דִּימְחִי לֶאֱנֹשׁ וְיִקְטֹלָהּ אַחֲקָטְלָא יִתְקַטֵּל:

וְאֵת הַקָּטָן מִנֵּין? תִּלְמוּד-לוֹמַר: "כִּי יָכָה כָּל נֶפֶשׁ אָדָם", אֶפְלוֹ קָטָן וְאֶפְלוֹ אִשָּׁה. וְעוֹד, אֵלּוֹ נֶאֱמַר: "מִכָּה אִישׁ", שׁוֹמֵעַ אֲנִי אֶפְלוֹ קָטָן שֶׁהִכָּה וְהָרַג יָהּ חֵיב, תִּלְמוּד-לוֹמַר: (שם) "וְאִישׁ כִּי יָכָה", וְלֹא קָטָן שֶׁהִכָּה. וְעוֹד "כִּי יָכָה כָּל נֶפֶשׁ אָדָם", אֶפְלוֹ נָפְלִים בְּמִשְׁמָע? תִּלְמוּד-לוֹמַר: "מִכָּה אִישׁ", שְׁאֵינוֹ חֵיב עַד שֶׁיָּכָה בֶּן קָיָמָא, הָרְאוּי לְהִיּוֹת אִישׁ (מכילתא).

כִּי-מִכָּה אִישׁ וְמֵת • כִּמָּה כְּתוּבִים נֶאֱמָרוּ בְּפָרֶשֶׁת רוּצְחִין, וּמָה שְׁבִידֵי לְפָרֶשׁ לָמָּה כָּאוּ בָלֶם, אֶפְרֶשׁ. מִכָּה אִישׁ וְמֵת • (סנהדרין פד) לָמָּה נֶאֱמַר? לְפִי שְׁנָאֲמַר (ויקרא כד) "וְאִישׁ כִּי יָכָה כָּל נֶפֶשׁ אָדָם מוֹת יוֹמָת", שׁוֹמֵעַ אֲנִי הִכָּאָה בְּלֹא מִיתָה? תִּלְמוּד-לוֹמַר: "מִכָּה אִישׁ וְמֵת", אֵינוֹ חֵיב אֶלָּא בְּהִכָּאָה שֶׁל מִיתָה. וְאִם נֶאֱמַר: "מִכָּה אִישׁ", וְלֹא נֶאֱמַר: "וְאִישׁ כִּי יָכָה", הֵייתִי אֲמֹר אֵינוֹ חֵיב עַד שֶׁיָּכָה אִישׁ. הִכָּה אֶת הָאִשָּׁה

(יג) וְאֲשֶׁר לֹא צִדָּה וְהָאֱלֹהִים אָנָּה לִידוֹ וְשִׁמְתִּי לָךְ מְקוֹם אֲשֶׁר יָנוּם שְׁמָה: ס

שׁוּם צִד מִיתָה, וְאִף זֶה יֵשׁ לְהַרְהֵר עָלָיו. מְכַל-מְקוֹם, לְשׁוֹן אוֹרֵב הוּא. וְהָאֱלֹהִים אָנָּה לִידוֹ • זְמַן לִידוֹ, לְשׁוֹן (תהלים צא) "לֹא תִאָּנֶה אֶלֶיךָ רָעָה", (משלי יב) "לֹא יִאָּנֶה לְצַדִּיק כָּל אֲנָן", (מלכים ב ה) "מִתְאָנֶה הוּא לִי", מִזְדַּמֵּן לְמַצָּא לִי עֵלָה. וְהָאֱלֹהִים אָנָּה לִידוֹ • וְלָמָּה תִצָּא זֹאת מִלְּפָנָיו? הוּא שְׁאֲמַר דָּוִד: (שמואל א כד) "כִּי אֲשֶׁר יֹאמַר מֶשֶׁל הַקְּדָמוֹנִי מִרְשָׁעִים יֵצֵא רָשָׁע", וּמִשְׁל הַקְּדָמוֹנִי הִיא הַתּוֹרָה שֶׁהִיא מֶשֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שֶׁהוּא קְדָמוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם. וְהִכָּן אֲמָרָה תּוֹרָה: "מִרְשָׁעִים יֵצֵא רָשָׁע"? "וְהָאֱלֹהִים אָנָּה לִידוֹ". כִּמָּה הַכְּתוּב מְדַבֵּר? בְּשֵׁנֵי בְּנֵי אָדָם, אֶחָד הָרַג שׁוֹגֵג וְאֶחָד

כִּי-וְאֲשֶׁר לֹא צִדָּה • לֹא אֲרַב לוֹ וְלֹא נִתְפָּנוּ. 'צִדָּה' לְשׁוֹן אֲרַב, וְכֵן הוּא אֲמֹר: (שמואל א כד) "וְאֵתָה צִדָּה אֶת נִפְשִׁי לְקַחְתָּהּ", וְלֹא יִתְכַּן לֹמַר 'צִדָּה' לְשׁוֹן "הַצִּד צִיד", שְׁצִידַת חַיּוֹת אֵין נּוֹפֵל ה"א בְּפַעַל שְׁלָה, וְשֵׁם דָּבָר בָּה צִיד, וְזֶה שֵׁם דָּבָר בּוֹ צִדָּה וּפַעַל שְׁלוֹ צִדָּה, וְזֶה פַעַל שְׁלוֹ צִד, וְאֲמֹר אֲנִי פְתָרוֹנוֹ בְּתַרְגוּמוֹ: "וְדִי לֹא כִמֵּן לָהּ". וּמִנְחָם חִבְרוּ בְּחֻלְק 'צִד צִיד', וְאֵין אֲנִי מוֹדָה לוֹ. וְאִם יֵשׁ לְחִבְרוּ בְּאַחַת מִמְּחֻלְקַת שְׁל צִד, נִחְבְּרָנוּ בְּחֻלְק (ישעיה סו) "עַל צִד תִּנְשָׂאוּ", (שמואל א כ) "צִדָּה אוֹרָה", (דניאל ז) "וּמִלִּין לְצִד עֲלָאָה מִלִּל". אִף כָּאֵן "אֲשֶׁר לֹא צִדָּה" לֹא צִיד לְמַצָּא לוֹ

מעידים עליו ומחזיקים אותו לגלות. נמצא זה שהרג בשוגג - גולה, וזה שהרג במזיד - נהרג. ושמתי לך מקום. אף במדבר, שיניס שמה. ואי זה מקום קולטו? זה מחנה לוי (מכות יב).

הרג מזיד, ולא היו עדים בדבר שיעידו, זה לא נהרג וזה לא גלה. והקדוש ברוך הוא מוזמן לפנדק אחד: זה שהרג במזיד יושב תחת הסלם, וזה שהרג שוגג עולה בסלם ונופל על זה שהרג במזיד והורגו, ועדים

(יד) וכי יזד א'יש על־רעהו להרגו בערמה מעם מזבחי תקחננו למות: ס

שוגג, "להרגו בערמה" ולא שלח בית־דין, והרופא והרודה בנו ותלמידו, שאף־על־פי שהם מזידין, אין מערימין. מעם מזבחי. (סנהדרין צה) אם היה כהן ורצה לעבד עבודה, תקחננו למות.

כ"י. וכי יזד. למה נאמר? לפי שנאמר "מכה איש וגו'", שומע אני רופא שהרג ושלח בית־דין שהמית במלקות ארבעים, והאב המכה את בנו, והרב הרודה את תלמידו והשוגג? תלמוד־לומר: "וכי יזד" ולא

(טו) ומכה אביו ואמו מות יומת: פ

אלא בהפאה שיש בה חבורה. אביו ואמו. או זה או זה. מות יומת. בחנק.

כ"י. ומכה אביו ואמו. (שם פד) לפי שלמדנו על החובל בחברו שהוא בתשלומין ולא במיתה, הצריך לומר על החובל באביו שהוא במיתה, ואינו חיב

(טז) וגנב איש ומכרו ונמצא בידו מות יומת: ס

גלה זה. ונמצא בידו. שראוהו עדים שגנבו ומכרו, ונמצא כבר בידו קדם מכירה (סנהדרין פה). מות יומת. בחנק. כל מיתה האמורה בתורה סתם, חנק היא. והפסיק הענין וכתב: "וגנב איש" בין "מכה אביו ואמו" ל"מקלל אביו ואמו", ונראה לי, הינו פלוגתא, דמר סבר מקשינן הפאה לקללה, ומר סבר לא מקשינן (סנהדרין שם).

כ"י. וגנב איש ומכרו. (מכילתא) למה נאמר? לפי שנאמר: (דברים כד) "כי ימצא איש גונב נפש מאחיו". אין לי אלא איש שגנב נפש. אשה, או טמטום, או אנדרוגינוס שגנבו, מנין? תלמוד־לומר: "וגנב איש ומכרו". ולפי שנאמר כאן: "וגנב איש", אין לי אלא גונב איש. גונב אשה, מנין? תלמוד־לומר: (שם) "וגנב נפש". לכך הצרכו שניהם, מה שחסר זה,

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

ששיניס (סנהדרין פיה) הגונב נפש אינו חיב עד שיכניסנו לרשותו, ואמר בפריקתא גנבו ולא מכרו, מכרו ועדין הוא ברשותו פטור. והענין ללמוד שדינו דין שאר הגנבים בממון, שאם טבח ומכר ברשותו הפעלים פטור, ואם הגביהו או שהוציאו מרשותו הפעלים חיב (ביק ע"ט). וכן זה צריך שיהיה זה הגנב לרשותו, וכן אם הגביה הפער על פתפו ומכרו לאחר חיב הוא, דהא קרינא ביה ונמצא בידו, ולא תהא חצרו קונה לו יותר מידו (בי"ב). וכן מה שאמר מכרו ועדין הוא ברשותו, שלא הוציאו הלוקח מרשותו כלל ואף על פי שגנבו בן מעות, כיון שלא הוציאו משם פטור. ולא ידעתי אם לומר שצריך קנין

ה' (שבעות לו), והנה צריך להענישו על חטאו באביו ואמו ועל אשר נשא שם ה' אלהיו לפשע וחטא. והגאון רב סעדיה אמר כי הכניס דבר הגונב איש ביניהן, בעבור כי על הרב הגנבים הם קטנים ויגדלו במקום אחר ולא יכירו אבותם ויבא שכינם ויקללם, ולכן ראוי להעניש הגנב במיתה כהם, כי העניש הוא עליו. תורה טו

(טז) ונמצא בידו. קדם המכירה. לשון רש"י. ולא הבינותי זה, אם ללמוד "שיראוהו עדים" בידו קדם המכירה, וכי תעלה על דעתך שיהא זה נהרג עליו עד שיראוהו עדים שגנב ומכר, ודי במה שאמר וננב איש ומכרו, והמציאה בידו איננה ראיה גמורה. אבל הכתוב הזה בא ללמוד על מה

(טז) ומכה אביו ואמו מות יומת. כבר למדו חכמים (סנהדרין פ"ד) שמיתתו בחנק, ולכך סמך לו וננב איש ומכרו, שגם הוא באותה מיתה, והפריש ממנו ומקלל אביו ואמו, מפני שהוא בסקילה, שנאמר בו אביו ואמו קלל דמיו בו (ויקרא כ, ט), וכל מי שנאמר בו כלשון הזה הוא בסקילה (סנהדרין טו), נלמד ממה שכתוב: באבן ירגמו אתם דמיהם כם (ויקרא כ, י"ז).

והחמיר במיתת המקלל יותר ממיתת המכה, מפני שחטא הקללה מצוי יותר, שהבטיל באשר יבעס והתקצף וקלל במלכו ובאביו ואמו תמיד כל היום, והעברה כפי מציאותה תמיד צריכה יסור גדול. או מפני שיש בקללה חטא גדול יותר שהיא בהזכרת

(יז) וּמִקְלָל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוֹמָת: ם

יו וְדִילוּט אָבוּהִי וְאִמָּה אֶתְקַטְלָא יתְקַטְל:

אֲשֶׁר יִקְלָל, לְהוֹצִיא אֶת הַקֶּטֶן. מוֹת יוֹמָת. בְּסָקִילָה, וְכָל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר: "דְּמִי בּוֹ", בְּסָקִילָה, וּבְנִינָא אֲב לְכֻלָּם: (ויקרא כ) "בְּאֶבֶן יִרְגְּמוּ אוֹתָם דְּמִיָּהֶם בָּם". וּבְמִקְלָל אָבִיו וְאִמּוֹ נֶאֱמַר: "דְּמִי בּוֹ" (תורת כהנים).

קידושין (ל) ♦

יח וְאִרִּי יִנְצִין גְּבֵרִין וְיִמְחִי גְּבֵר יֵת חֲבֵרָה בְּאֶבֶן אוֹ בְּכֹוּרִמִּיזָא וְלֹא יָמוּת וְיִפֹּל לְבוֹטְלָן:

וְנִפֹּל לְמִשְׁכָּב. בְּתַרְגוּמוֹ: "וְיִפֹּל לְבוֹטְלָן", לְחֵלִי שֶׁמְבַטְלוּ מִמְּלָאכְתּוֹ.

יט אִם יָקוּם וְיִהְיֶה בְּבָרָא עַל בּוֹרִיָּה וְיִהִי זִפְאָה מְחִיזָא לְחוּד בּוֹטְלָנָה יִתֵּן וְאֶגֶר אֶסְיָא יִשְׁלָם:

הַחֲלִי, אִם קָטַע יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ, רוֹאִין בְּטוֹל מְלָאכְתּוֹ מִחֲמַת הַחֲלִי, כְּאֵלּוּ הוּא שׁוֹמֵר קְשׁוּאִין, שְׁהָרִי אֶף לְאַחַר הַחֲלִי אֵינוֹ רְאוּי לְמָלְאכְתָּ יָד וְרַגְלִי, וְהוּא כְּבָר נִתֵּן לוֹ מִחֲמַת נִזְקוֹ דְּמִי יָדוֹ וְרַגְלוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "יָד תַּחַת יָד, רֶגֶל תַּחַת רֶגֶל". וְרִפְאָה יִרְפָּא. בְּתַרְגוּמוֹ: יִשְׁלָם שְׂכָר הַרוֹפֵא (בבא קמא פה) ♦

(יח) וְכִי־יִרְיֵבֵן אֲנָשִׁים וְהִפְה־אִישׁ אֶת־רַעְיוֹ אוֹ בְּאֶגְרָף וְלֹא יָמוּת וְנִפֹּל לְמִשְׁכָּב:

כ"י וְכִי־יִרְיֵבֵן אֲנָשִׁים. לְמָה נֶאֱמַר? לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: "עֵינַי תַּחַת עֵינַי", לֹא לְמַדְנִי אֶלָּא דְּמִי אֲבִירִי, אֲבָל שֶׁתּוֹרַת וְרַפְּוִי לֹא לְמַדְנִי. לְכָךְ נֶאֱמַרָה פֶּרֶשָׁה זוֹ (מכילתא) ♦

(יט) אִם־יָקוּם וְהִתְהַלֵּךְ בַּחוּץ עַל־מִשְׁעָנָתוֹ הַמִּכָּה רַק שְׁבָתוֹ יִתֵּן וְרִפְאָה יִרְפָּא: ם

כ"י עַל מִשְׁעָנָתוֹ. עַל בְּרִיּוֹ וְכַחוֹ (מכילתא). וְנִקְהָה הַמִּכָּה. וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁיִּהְיֶה זֶה שְׁלֹא הֵרָג? אֶלָּא לְלַמֵּדךָ כָּאֵן שֶׁחֹבְשִׁים אוֹתוֹ עַד שֶׁנִּרְאָה אִם יִתְרַפָּא זֶה, וְכֵן מִשְׁמַעוֹ: כְּשֶׁקָּם זֶה וְהוֹלֵךְ עַל מִשְׁעָנָתוֹ, אָז "וְנִקְהָה הַמִּכָּה", אֲבָל עַד שְׁלֹא יָקוּם זֶה, לֹא נִקְהָה הַמִּכָּה. רַק שְׁבָתוֹ. בְּטוֹל מְלָאכְתּוֹ מִחֲמַת

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

מִלְשׁוֹן: עָבְשׁוּ פְּרֻדוֹת תַּחַת מְגֻרְפְּתֵיהֶן (יחא א/ י"ח), וְהֶאֱלָף כְּאֶלֶף אֶזְרוֹעַ (ירמיה ל"ב, כ"א), וְהוּא דַּעַת אֲנָקְלוּס שֶׁאֵמַר "בְּכֹוּרִמִּיזָא". וְהוֹפִיר אֶת אֵלֶּה גַם כֵּן, לֵאמֹר כִּי גַם בְּרַגְבִּי יוֹמָת אִם הִכְהוּ בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כְּדִי לְהַמִּית, וְהוּא לְהַבְדִּיל הַחֲרִב מִהֶם שְׁאִין צָרִיךְ אֲמִיד כְּמוֹ שֶׁהוֹפִירוּ חֲכָמִים (סנהדרין ע"ה). תורה יט

(יט) עַל מִשְׁעָנָתוֹ. "עַל בְּרִיּוֹ וְכַחוֹ", לְשׁוֹן רִשִׁי. וְאֵמַר ר"א כִּי טַעְמוֹ שְׁלֹא יִשְׁעֵן עַל אַחַר כְּדִי לְהוֹלִים, רַק "עַל עֲצָמוֹ", כִּי אָז "וְנִקְהָה הַמִּכָּה" שֶׁיִּצְאֻהוּ מִבֵּית הַסֵּהר. וְלְפִי דַּעְתִּי כִּי מִשְׁעָנָתוֹ כְּפִשְׁטוֹ, כְּמוֹ וְאִישׁ מִשְׁעָנָתוֹ בְּדִדּוֹ מֵרֵב יָמִים (נדרים ח/ ד), מִשְׁעָנָת הַקֶּנֶה הַרְצוּץ (מלכים ב' יח, כ"א). וְאֵמַר הַכְּתוּב כִּי בְּאֶשֶׁר "וְיִתְחַזַּק" הַמִּכָּה וְהוּא "מִתְהַלֵּךְ" תָּמִיד בַּחוּץ בְּשׁוֹנִקִים וּבְרַחֲבוֹת עַל מִשְׁעָנָתוֹ כְּמִשְׁפָּט הַחֲלוּשִׁים שֶׁנִּתְרַפְּאוּ מִחֲלִי, וְנִקְהָה

שֶׁיִּקְבְּצוּ הָאֲעָבְעוֹת לְחוּף הַכֶּף לְהַכּוֹת בָּהֶּ, כְּמוֹ שְׁאֻמְרִין בְּעֵלֵי אֲגְרוּפִין (קדושין ע"ה), אֲגְרוּפּוֹ שֶׁל כֵּן אֲבִיטִיחַ (פליס י"ח, ב"ט), וְכֵן בְּאֶגְרָף רִשִׁי (ישעיה נ"ח, ד'), יָד רִשִׁי הַמִּכָּה. וְהוֹפִיר הַכְּתוּב שְׁתֵּי הַכָּאוֹת, אַחַת קֹשֶׁה וְהִיא "הָאֶבֶן", וְאַחַת קֶלֶה וְהִיא "הָאֲגְרוּף" לֹא תָמִית בָּהֶּ עַל הָרֵב, לֵאמֹר כִּי בְּשִׁתִּיהֶן צָרִיךְ אֲמִיד וְחוֹבְשִׁין אוֹתוֹ. וְאִם יָמוּת זֶה כְּגוֹן שֶׁהִכְהוּ עַל נַפְשׁוֹ רוֹצֵחַ הוּא מוֹת יוֹמָת, וְאִם לֹא יָמוּת, יִשְׁלָם שְׁכָת וְרַפְּוִי.

וּבְמִכְלִילָהּ (פאק רבי נתן אומר הקיש אָבֵן לְאֶגְרוּף וְאֲגְרוּף לְאָבֵן, מֵהָהָבֵן שֶׁיֵּשׁ בָּהֶּ כְּדִי לְהַמִּית אֶף אֲגְרוּף שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ כְּדִי לְהַמִּית. וְהוּא אֲגְרוּף בִּידוּעַ אֶף אָבֵן בִּידוּעַ, הָאֵם אִם נִתְעַרְבָה בְּאֶבְנִים אַחֲרוֹת הָרִי זֶה פִּטוֹר. לֵאמֹר שֶׁאִם נִתְעַרְבָה בְּאֶבְנִים אַחֲרוֹת מִשְׁעָרִין אֶת הַקֶּלֶה שֶׁבָּהֶן, וְאִם אֵין בָּהֶּ כְּדִי לְהַמִּית פּוֹטְרִין אוֹתוֹ. וְאֶחָרִים אֵמְרוּ (ראב"ט) כִּי אֲגְרוּף רַגְבִּי עֶפֶר,

כְּמִשְׁפָּט הַקִּנְיּוֹת שֶׁיִּמְשְׁכֻנוּ מִרְשׁוֹת הַמּוֹכֵר לְסִמְטָא אוֹ עַד שֶׁיִּגְבִּיהֶנוּ, אוֹ הִיא גִּזְרֵת הַכְּתוּב בְּנֶפֶשׁ לֹמֵר שֶׁאִפְלוּ נִגְמַר הַמִּכָּר בִּינִינָה וְנִקְנָה בְּהִגְבָּה אוֹ בְּמִשְׁכָּה בְּחֶצֶר שֶׁל שְׁנֵיהֶם יִהְיֶה פִּטוֹר עַד שֶׁיִּצְא מִרְשׁוֹת לְרִשׁוֹת הַלּוֹקֵחַ. וְכֵן נִרְאָה. וְרִשִׁי פֶּרֶשׁ שֶׁם בְּפִרְוִשִׁי בְּגִמְרָא (סנהדרין פ"ה) וְעִדִּין הוּא בְּרִשׁוֹתוֹ שֶׁל נִגְנֵב עֲצָמוֹ וּפִטוֹר, מִפְּנֵי שְׁאִין כָּאֵן גִּנְבָה כִּלְלִי. וְאִם כֵּן לֹא נִתְחַדֵּשׁ כָּאֵן דְּבָר שְׁלֹא כְּמִשְׁפָּט גִּנְבִי מִמּוֹן. וְעַל כֵּל עֵינֵי, שְׁעוֹר הַכְּתוּב: וְנִגְנֵב אִישׁ וְנִמְצָא בִידּוֹ וּמִכְרוֹ מוֹת יוֹמָת. וְיִתְכַּן שֶׁיִּהְיֶה עוֹד בְּסִדְרוֹ, וְנִמְצָא בִידּוֹ שֶׁל לּוֹקֵחַ, שֶׁאִם גִּנֵּב אֶת הַנֶּפֶשׁ וְהִבְיֵאוּ לְבִיתוֹ וְהִבְיֵאוּ שֶׁם הַלּוֹקֵחַ וּמִכְרוֹ לוֹ וְלֹא הוֹצִיאוּ הַלּוֹקֵחַ מִשָּׁם אֵינוֹ חֵיב שְׁלֹא נִגְמַר הַמִּכָּר בִּינִינָה, אוֹ אִפְלוּ כְּשֶׁנִּגְמַר הַמִּכָּר פִּטוֹר, כְּמוֹ שֶׁבְּתִבְתִּי. תורה יז (יח) בְּאֶבֶן אוֹ בְּאֶגְרָף. עַל לְשׁוֹן רַבּוֹתֵינוּ אֲגְרוּף הוּא הָיִד

♦ יום שני כ"ב שבט ♦

(כ) וְכִי־יָבֹה אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ אוֹ אֶת־אִמָּתוֹ בַּשָּׁבֶט וּמֵת תַּחַת יָדוֹ נָקָם יִנָּקֶם:

כַּוְּאֵרִי יִמְחִי גִבּוֹר יֵת עֲבָדָה אוֹ יֵת אִמָּתָה בַּשָּׁלְטָן וַיְמִית תַּחַת יָדָה אֶתְדָנָא יְתָדָן:

כְּדִי לְהַמִּית? תַּלְמוּד־לוֹמַר בַּיִשְׁרָאֵל: (במדבר לה) "וְאִם בְּאֶבֶן יָד אֲשֶׁר יָמוּת בָּהּ (או בכלי עץ יד אשר ימות בו, גרסת ר"א) הַכּוֹהֵן". וְהָלֹא דְבָרִים קִלְוַחְמָר: וּמָה יִשְׁרָאֵל חֲמוּר, אֵין חֵיב עָלָיו אֲלֹא־אִם־כֵּן הַכּוֹהֵן בְּדָבָר שֵׁישׁ בּוֹ כְּדִי לְהַמִּית וְעַל אֲבֵר שֶׁהוּא כְּדִי לְמוֹת בְּהַכָּאָה זֶה - עֲבָד הַקָּל, לֹא כָל־שִׁפְן. נָקָם יִנָּקֶם. (סנהדרין ע"א) מִיתַת סִיף, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (ויקרא כו) "חֵרֵב נֹקְמָת נָקָם בְּרִית" (מכילתא)

כַּוְּאֵרִי יָבֹה אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ אוֹ אֶת־אִמָּתוֹ. בַּעֲבַד כְּנַעֲנִי, הַכְּתוּב מְדַבֵּר. אוֹ אֵינוֹ אֲלֹא בַּעֲבָרִי? תַּלְמוּד־לוֹמַר: "כִּי כִסְפוֹ הוּא". מָה כִסְפוֹ קִנּוּי לוֹ עוֹלָמִית, אַף עֲבָד הַקִּנּוּי לוֹ עוֹלָמִית. וְהָרִי הָיָה בְּכָלֵל "מִכָּה אִישׁ וּמָת"? אֲלֹא בָּא הַכְּתוּב וְהוֹצִיאוֹ מִן הַכָּלֵל לְהִיּוֹת נִדּוֹן בְּדִין "יוֹם אוֹ יוֹמִים", שְׁאִם לֹא מֵת תַּחַת יָדוֹ וְשֶׁהָה מַעַת לַעַת, פְּטוּר. בַּשָּׁבֶט • כְּשֵׁישׁ בּוֹ כְּדִי לְהַמִּית, הַכְּתוּב מְדַבֵּר. אוֹ אֵינוֹ אֲלֹא אֲפִלוּ אֵין בּוֹ

(כא) אֵךְ אִם־יוֹם אוֹ יוֹמִים יַעֲמֹד לֹא יִנָּקֶם כִּי כִסְפוֹ הוּא: אֵךְ אִם־יוֹם אוֹ יוֹמִים יַעֲמֹד לֹא יִנָּקֶם כִּי כִסְפוֹ הוּא: כַּאֲכֵרִם אִם יוֹמָא אוֹ תַרְיִן יוֹמִין יִתְקַנֵּם לֹא יְתָדָן אַרְי כִּסְפָּה הוּא:

(מכילתא). לֹא יִנָּקֶם כִּי כִסְפוֹ הוּא. הָא אַחֵר שֶׁהַכּוֹהֵן, אַף־עַל־פִּי שֶׁשֶּׁהָה מַעַת לַעַת קִדְּם שְׁמַת, חֵיב.

כַּוְּאֵרִי אֵךְ אִם־יוֹם אוֹ יוֹמִים יַעֲמֹד לֹא יִנָּקֶם. אִם עַל יוֹם אֶחָד הוּא פְּטוּר, עַל יוֹמִים לֹא כָל־שִׁפְן? אֲלֹא יוֹם שֶׁהוּא כְּיוֹמִים, וְאִי זֶה? – זֶה מַעַת לַעַת

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

בַּיּוֹם הַמִּחְרַת יַעֲמֹד עַל רִגְלָיו לֹא יִנָּקֶם. וְשֶׁעוֹר אֵךְ אִם "בַּיּוֹם אוֹ כְּיוֹמִים, אוֹ לַיּוֹם אוֹ לַיּוֹמִים", וְכַמּוֹהוּ רַבִּים. וְהָיָה בְּתַחֲלָה אָמַר: וּמֵת תַּחַת יָדוֹ, וְהָיָה בְּמִשְׁמַע שְׁיִמוּת בַּעַת הַכָּאָה מִיָּד, וְשָׁב לְבָאָר שְׁאִם עָמַד בַּיּוֹם הַהִכָּאָה עַל רִגְלָיו, אוֹ אֲפִלוּ לֹא הָיָה יוֹכֵל לַעֲמֹד כָּלֵל בַּיּוֹם הַהוּא וְעָמַד בַּיּוֹם הַמִּחְרַת יִפְטֹר הָאָדָם, אֲבָל אִם לֹא עָמַד כָּלֵל חֵיב אֵף עַל פִּי שְׁמַת בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי, כִּי גַם זֶה תַּחַת יָדוֹ מֵת. וְלֹא הִזְכִּיר עֲמִידָה בַּיּוֹם הַשֵּׁלִישִׁי, כִּי בִּיּוֹן שִׁחִידָה שְׁלֹשָׁה יָמִים פְּטוּר הוּא, שֶׁהָרִי אֵין אֲנִי קוֹרָא בּוֹ וּמֵת תַּחַת יָדוֹ. וְעַל דַּעַת רַבּוּתֵינוּ (מכילתא כ"א) הִזְכִּיר יוֹם אוֹ יוֹמִים לְהוֹדִיעַ שֶׁצָּרִיק לַחֲיוֹת עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע שְׁעוֹת, וְטַעֲמוֹ יוֹם שְׁלָם אוֹ יוֹמִים שְׁאֵין יוֹם שְׁלָם בָּהֶם. וְאֵלּוֹ אָמַר יוֹם בְּלִבְד הָיָה צָרִיק שִׁיעֲמַד לִלְלָה יוֹם בַּיּוֹם הַתּוֹרָה בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית וּבְשִׁבְתוֹת וּבְמוֹעֲדִים. וְהָיָה יַעֲמֹד "שִׁיתְקַנֵּם". וְכֵן לְמַעַן יַעֲמִידוּ יָמִים רַבִּים (תַּרְמִיז לִב, י"ד), יִתְקַנְמוּ, וְהוּא הִנְכוֹן וְהָאֲמַת. תּוֹרָה כִּב

לוֹ הַשָּׁכָר וְהוּא יַעֲשֶׂה בּוֹ דְבָרִים אַחֲרִים, רַק יִרְפָּא בּוֹ עַל כָּל פְּנִים. תּוֹרָה כ (כ"בא) וְכִי יָבֹה אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ. כְּכָר לְמוֹד רַבּוּתֵינוּ (מכילתא כ"א) בְּהַכְרִיחַ מִטַּעַם כִּי כִסְפוֹ הוּא שֶׁבַעֲבָד כְּנַעֲנִי הַכְּתוּב מְדַבֵּר. וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא בְּדַבְרֵיהֶם כֵּן הוּא בְּאֲמַת, כִּי לֹא יִקְרָאוּ עֲבָד וְאָמָה סָתָם אֲחִיו הַעֲבָרִי אוֹ הַעֲבָרִיָּה. וְאָמַר בַּשָּׁבֶט, בִּידִיעָה, כִּי דָרָךְ מוֹשֵׁל וְאָדוֹן לְהִיּוֹת בְּיָדוֹ שֶׁבֶט, וְהִזְכִּיר כִּי אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא שֶׁבֶט מוֹסֵר וְאֵינוֹ מִקָּל יָד, וְשִׁמְרָ מִמֶּנּוּ וְלֹא יָבֹה בּוֹ אֲפִלוּ הַעֲבָד הַכְּנַעֲנִי מִכַּת בְּלִתִּי סָרָה. וְזֶה טַעַם תַּחַת יָדוֹ, שֶׁהָיָה מִכָּה אוֹתוֹ מִכָּה רַבָּה עַד שְׁמַת. וְלֹא הִצְרִךְ לְפָרֵשׁ מִשְׁפָּט, אֲבָל אָמַר שֶׁלֹּא יִפְטֹר בַּעֲבוּר שֶׁהוּא כִסְפוֹ, רַק נָקָם יִנָּקֶם בְּנִקְמַת כָּל מִכָּה אִישׁ וּמֵת שֶׁאָמַר בּוֹ (לַעֲל פְּסוֹק י"ב): מוֹת יוֹמָת. וְעַל דָּרָךְ הַפָּשֶׁט אֵךְ אִם יוֹם אוֹ יוֹמִים יַעֲמֹד, שִׁקּוּם הַעֲבָד "וְיַעֲמֹד עַל רִגְלָיו", וְלִכְךָ הִצְרִיךְ לִלְמַד יוֹם אוֹ יוֹמִים. וְטַעֲמוֹ אִם בַּיּוֹם הַהוּא אוֹ גַם

הַמִּכָּה, וְלִמַּד שֶׁאֲפִלוּ פֶשַׁע בִּנְפִשׁוֹ וּמֵת בְּחֻלְשָׁתוֹ אַחֲרֵי כֵן לֹא יוֹמָת. וְדַבֵּר הַכְּתוּב בַּהוֹדָה, כִּי הַמִּכָּה שֶׁנִּפְּלוּ לְמִשְׁכָּב לֹא יִתְהַלְכוּ בַּחוּץ עַד שֶׁתְּהִיָּה מִכָּתָם וְיִצְאוּ מִיָּדִי סִנְיָה, וְזֶה טַעַם וְהִתְהַלֵּךְ בַּחוּץ, כִּי אִם יָקוּם וְיִתְהַלֵּךְ בְּבִיתוֹ עַל מִשְׁעָנָתוֹ לֹא יִנָּקֶה. וּבְמִכִּילָתָא (כ"א) אִם יָקוּם וְיִתְהַלֵּךְ, שׁוֹמֵעַ אֲנִי בַתּוֹף הַבֵּית תַּלְמוּד לִמַּר בַּחוּץ, אִי בַחוּץ שׁוֹמֵעַ אֲנִי אֲפִלוּ מִתְנַנֵּה, תַּלְמוּד לִמַּר אִם יָקוּם. וְגַם זֶה נִכּוֹן מֵאֵד שֶׁאִמַר הַכְּתוּב אִם יָקוּם מִמִּשְׁכָּבוֹ לְגִמְרִי וְהוּא "מִתְהַלֵּךְ" תַּמִּיד "בַּחוּצוֹת" שֶׁלֹּא יִחְזוֹר לְמִשְׁכָּבוֹ בָּבֹאוֹ מִן הַחוּץ כְּמִנְהַג הַמִּתְנַנֵּנִים, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא חֲלוּשׁ וְנִשְׁעָן עַל מִשְׁעָנָתוֹ. וְנִקְרָא "הַמִּכָּה". וְהַכָּלָל כִּי כָּל זֶה כְּמִין מִשְׁל בַּהוֹדָה, וְהָדִין הוּא שֶׁאִמַדּוּהוּ לַחֲיִים (סנהדרין ע"א), וְלִכְךָ תַּרְגוּם אֲנָקְלוֹס "עַל בּוֹרִיָּה". וְאָמַר רַק שְׁכַתוֹ יִתֵּן וְרַפָּא יִרְפָּא. וְלֹא אָמַר שְׁכַתוֹ וְרַפּוּאָתוֹ יִתֵּן, לְהַגִּיד שִׁיתֵּן הַשָּׁכָר אֶל הָרַפָּאִים וְיִרְפָּאוּ אוֹתוֹ, וְלֹא יוֹכֵל לְתַבַּע שִׁיתֵּן

(כב) וְכִי־יִנָּצוּ אֲנָשִׁים וְנָגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וַיֵּצְאוּ יְלֶדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אִסּוֹן עֲנוּשׁ יַעֲנֹשׁ כַּאֲשֶׁר יִשִּׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בַּפְּלָלִים:

כב וְכִי־יִנָּצוּ אֲנָשִׁים וְנָגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וַיֵּצְאוּ יְלֶדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אִסּוֹן עֲנוּשׁ יַעֲנֹשׁ כַּאֲשֶׁר יִשִּׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בַּפְּלָלִים:

כמה היתה ראויה להמכר בשוק להעלות בדמיה בשביל הריונה. ענוש יענוש. יגבוו ממנו ממון, כמו: (דברים כב) "וענשו אותו מאה כסף". כַּאֲשֶׁר יִשִּׁית עָלָיו וגו'. כְּשִׁיתְּבַעֲנוּ הַבַּעַל בְּכִיתֵי־דִין לְהִשִּׁית עָלָיו עֲנֹשׁ עַל כֵּךְ. וְנָתַן. המכה, דמי ולדות. בַּפְּלָלִים. על-פי הדינים.

כ"י- וְכִי יִנָּצוּ אֲנָשִׁים • (מכילתא) זֶה עִם זֶה, וְנָתַן לְהַכּוֹת אֶת חֲבֵרוֹ וְהָפָה אֶת הָאִשָּׁה. וְנָגְפוּ • אֵין 'נְגִיפָה' אֵלָּא לְשׁוֹן דְּחִיפָה וְהַפָּאָה, כְּמוֹ: (תהלים צא) "פֶּן תִּגָּף בְּאֶבֶן רִגְלֶךָ", (ירמיה יג) "וּבִטְרָם יִתְנַגְּפוּ רִגְלֵיכֶם", (ישעיה ח) "וְלֹאֲכֶן נִגַּף". וְלֹא יִהְיֶה אִסּוֹן • כַּאֲשֶׁה. עֲנוּשׁ יַעֲנֹשׁ • לְשַׁלֵּם דָּמֵי וְלִדּוֹת לַבַּעַל. שְׁמִין אוֹתָהּ

כג ואם מותא יהא ותתן נפשא חלה נפשא:

(כג) וְאִם־אִסּוֹן יִהְיֶה וְנָתַתָּה נַפְשׁ תַּחַת נַפְשׁ:

ממש, שהמתפונ להרג את זה והרג את זה, פטור ממיתה ומשלם ליורשיו דמיו כמו שֶׁהִיָּה נִמְכָּר בַּשּׁוּק.

כ"י- וְאִם אִסּוֹן יִהְיֶה • כַּאֲשֶׁה. וְנָתַתָּה נַפְשׁ תַּחַת נַפְשׁ • (סנהדרין עט) רַבּוּתֵינוּ חוֹלְקִין בַּדָּבָר: יֵשׁ אוֹמְרִים "נַפְשׁ" מִמֶּשׁ, יֵשׁ אוֹמְרִים מִמּוֹן, אֲבָל לֹא "נַפְשׁ"

כד עינא חלה עינא שנא חלה שנא ידא חלה ידא רגלא חלה רגלא:

(כד) עֵין תַּחַת עֵין שֵׁן תַּחַת שֵׁן יָד תַּחַת יָד רֶגֶל תַּחַת רֶגֶל:

נטילת אבר ממש, כמו שדרשו רבותינו בפרק "החובל" (בבא קמא פד).

כ"י- עֵין תַּחַת עֵין • סָמָא עֵין חֲבֵרוֹ, נוֹתֵן לוֹ דָּמֵי עֵינוֹ כְּמָה שֶׁפָּחַתוּ דָּמֵיו לַמִּכָּר בַּשּׁוּק, וְכֵן כָּלָם. וְלֹא

כה כנאה חלה כנאה פדעא חלה פדעא משקופי חלה משקופי:

(כה) כְּנֹיָה תַּחַת כְּנֹיָה פָּצַע תַּחַת פָּצַע חֲבוּרָה תַּחַת חֲבוּרָה: ׀

דמים אלא צער, כגון כנאו בשפוד על צפרניו, אומדים כמה אדם כנאו כנאו רוצה לטל, להיות

כ"י- כְּנֹיָה תַּחַת כְּנֹיָה • מַכּוֹת אֵשׁ, וְעַד עַכְשָׁיו דָּבָר בַּחֲבֻלָּה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ פָּחַת דָּמִים, וְעַכְשָׁיו בְּשֹׁאֵין בָּהּ פָּחַת

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

נפש תחת נפש (ויקרא כד, יח). ואמר ר"א כי פונת הכתוב לומר שהוא חייב בכך אם לא יתן כפרו. והכתוב אוסר עלינו שלא נקח כפר לנפש רוצח אשר הוא רשע למות (במדבר לז, לא), אכל נקח כפר במי שהוא רשע לזכות איבר מאיבריו. ולכן לא נזכרת אותו לעולם, אכל ישלם כדי דמיו. ואם אין לו יהיה דמיו עליו חוב עד שתשיג ידו ונגאל. והראיה לדברי חכמים מה שאמר למעלה: רק שבתו יתן ורפא ורפא (פסוק יט), ואם נעשה באיש אשר יכה את רעהו כאשר עשה בו, מה ישלם אחרי כן, והוא גם הוא צריך שבת ורפוי. ואין טענה מפני המתרפא מהרה, כי אין זה פשוטו של מקרא.

תשלומין, נשים עליו ענש, והוא כמו קנס וממון שישלם אחרים עליו על כרחו. וכן ויתן ענש על הארץ מלכסיב כ"ג, ל"ג, ויין ענושים ושתו (עמוס ב, ח). ואמר שיהיה הענש "ככל אשר" יִשִּׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה, שהוא חפץ בילדיו, וחשובים הם אצלו, "ויתן זה" בַּפְּלָלִים, שלא יתן עליו ענש יותר מכדי דמיה. ובמכילתא (פא) כַּאֲשֶׁר יִשִּׁית עָלָיו, שומע אני כל מה שירצה, תלמוד לומר וְנָתַן בַּפְּלָלִים, ואין פְּלָלִים אלא דינים. תורה כג (כ"כ) עֵין תַּחַת עֵין. הידוע בקבלת רבותינו (מכילתא פא ב"ק פד) שהוא ממון, וזבא כלשון הזה בתשלומין ומכה נפש בהמה ישלמנה

(כב) כַּאֲשֶׁר יִשִּׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה. כְּשִׁיתְּבַעֲנוּ הַבַּעַל בְּכִיד לְהִשִּׁית עָלָיו עֲנֹשׁ עַל כֵּךְ. לְשׁוֹן רַשִּׁי. וְנָכוֹן הוּא. וְכֵן כַּאֲשֶׁר יִיטֵב לָךְ (בראשית מ, יד), וְרַבִּים כָּכָה. וְהַפָּנִיָּה, כִּי הוּא חֵיב בְּדָמֵי הַיְלָדוֹת כַּאֲשֶׁר יִשִּׁית עָלָיו הַבַּעַל, וְלֹא כַּאֲשֶׁר "תִּשִּׁית עָלָיו הָאִשָּׁה", כִּי אֵין לָהּ חֵלֶק וְזִכוּת בָּהֶן. אֲבָל אֲנָקְלוֹס תִּרְגֵּם "כְּמָא דִּי יִשְׁוֵי עֲלוּהִי". וְאָמַר ר"א "כָּכָל אֲשֶׁר" יִשִּׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה "או יתן" בַּפְּלָלִים. כַּאֲלוֹ אָמַר שִׁיתְּפֹשֶׁר עִמּוֹ לְרִצּוֹנוֹ, או יִשְׁלֹם כְּדִי דְמִיָּהּ עַל פִּי ב"ד. וְאֵינְנוּ נִכּוֹן, כִּי מִה טַעַם לְהַפְּיֹרֵז זֶה. וְלִפִּי דַעְתִּי, בַּעֲבוּר שְׁאִין בְּיָלְדוֹת הַזֶּה נִכָּר, כִּי מִי יוֹדֵעַ אִם יִצְלִיחוּ, אָמַר הַכְּתוּב אֵף עַל פִּי שְׁאִין כָּאֵן מִמּוֹן

מִצְטָעַר כָּךְ. פִּצְעָה • היא מִכָּה המוֹצִיָּאָה דָם שֶׁפִּצְעָה אֶת בָּשָׂרוֹ, נִפְרְדוּ "ר בִּלְעִז". הַכֹּל לִפִּי מָה שֶׁהוּא: אִם יֵשׁ בּוֹ פֶּחַת דָּמִים, נוֹתֵן גִּזָּק, וְאִם נָפַל לְמִשְׁכָּב, נוֹתֵן שִׁבְתָּה, וְרָפוּי, וּבִשְׁתָּה וְצָעַר. וּמִקְרָא זֶה יִתֵּר הוּא. וּבִ"הַחֹבֶל" דִּרְשִׁינָּהוּ רַבּוּתֵינוּ לְחַיֵּב עַל הַצָּעַר אֶפְלוּ בַּמָּקוֹם גִּזָּק, שֶׁאֵף-עַל-פִּי שְׁנוֹתָן לוֹ דָּמֵי יָדוֹ, אֵין פּוֹטְרִין אוֹתוֹ מִן הַצָּעַר, לֹאמַר: הוֹאִיל וְקָנָה יָדוֹ, יֵשׁ עָלָיו לְחַתְּכָה בְּכֹל מָה שִׁירָצָה, אֲלֵא אומרים: יֵשׁ לוֹ

לְחַתְּכָה בְּסֵם, שֶׁאֵינוֹ מִצְטָעַר כָּל כָּף, וְזֶה חֲתֻכָּה בְּכַרְזָל וְצָעָרוֹ. חֲבוּרָה • היא מִכָּה שֶׁהִדָּם נִצָּרַר בָּהּ וְאֵינוֹ יוֹצֵא, אֲלֵא שְׁמָאָדִים הַבָּשָׂר כִּנְגִדוֹ. לְשׁוֹן "חֲבוּרָה", טָק"א בִּלְעִז, כְּמוֹ (ירמיה יג) "וְנִמְר חֲבַרְבְּרִתִּיו". וְתַרְגּוּמוֹ "מִשְׁקוּפִי", לְשׁוֹן חֲבֻטָּה, בַּטְדוּר"א בִּלְעִז, וְכֵן "שְׁדוּפַת קָדִים" שֶׁקִּיפֵן קָדוֹם, חֲבוּטוֹת בְּרוּת. וְכֵן "עַל הַמִּשְׁקוּף", עַל שֵׁם שֶׁהִדָּלַת נֹקֵשׁ עָלָיו.

(כו) וְכִי-יִכֶּה אִישׁ אֶת-עֵין עַבְדּוֹ אוֹ-אֶת-עֵין אִמָּתוֹ יִשְׁחַתֶּה לְחַפְשֵׁי יִשְׁלַחְנוּ תַּחַת עֵינוֹ:

כּוּ וְאֵרִי יִמְחֵי גִבְרֵי יֵשׁ עֵינָא דְעִבְדָּה אוֹ יֵת עֵינָא דְאִמָּתָה וְיִחְבְּלָנָה לְבַר חוֹרִין וְיִפְטָרְנָה חֲלָף עֵינָה:

כ"י • אֶת עֵין עַבְדּוֹ • כְּנַעֲנִי, אֲכַל עַבְרִי אֵינוֹ יוֹצֵא בְּשֵׁן עֵין, כְּמוֹ שֶׁאִמְרָנוּ אֲכָל "לֹא תֵצֵא כִצְאָת הָעֵבְדִים". תַּחַת עֵינוֹ • (מכילתא) וְכֵן בְּעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה רִאשֵׁי אֲבָרִים: אֲצַבְעוֹת הַיָּדִים וְהַרְגְלִים, וְשֵׁמִי אֲזָנָם, וְהַחֲסֵם וְרֹאשׁ הַגְּוִיָּה שֶׁהוּא גִיד הָאֵמָה. וְלָמָּה נִאָּמַר

"שֵׁן וְעֵין"? שֶׁאִם נִאָּמַר "עֵין" וְלֹא נִאָּמַר "שֵׁן", הִיִּיתִי אוֹמֵר: מָה עֵין שֶׁנִּבְרָא עִמּוֹ, אֵף כָּל שֶׁנִּבְרָא עִמּוֹ, וְהִרִי שֵׁן לֹא נִבְרָא עִמּוֹ. וְאִם נִאָּמַר "שֵׁן" וְלֹא נִאָּמַר "עֵין", הִיִּיתִי אוֹמֵר אֶפְלוּ שֵׁן תִּינּוֹק שֵׁשׁ לָהּ חֲלִיפִין, לְכֹךְ נִאָּמַר "עֵין".

(כו) וְאִם-שֵׁן עַבְדּוֹ אוֹ-שֵׁן אִמָּתוֹ יִפִּיל לְחַפְשֵׁי יִשְׁלַחְנוּ תַּחַת שְׁנָיו: פ

כּוּ וְאִם שֵׁנָא דְעִבְדָּה אוֹ שֵׁנָא דְאִמָּתָה יִפִּיל לְבַר חוֹרִין וְיִפְטָרְנָה חֲלָף שְׁנָה:

(כח) וְכִי-יִכֶּה שׂוֹר אֶת-אִישׁ אוֹ אֶת-אִשָּׁה וְמָת סָקוֹל יִפְקֹל הַשׂוֹר וְלֹא יֵאָכַל אֶת-בָּשָׂרוֹ וְיַעַל הַשׂוֹר נָקִי:

כח וְאִרִי יִכֶּה תוֹרָא יֵת גִּבְרָא אוֹ יֵת אִתְמָא וְיִמּוֹת אִתְרַגְמָא יִתְרַגֵּם תוֹרָא וְלֹא יִתְאָכַל יֵת בִּסְרָה וּמְרָה דְתוֹרָא יִהִי יִפְקָה:

כ"י • וְכִי יִכֶּה שׂוֹר • (בבא קמא כד) אֶחָד שׂוֹר וְאֶחָד כָּל בְּהֵמָה וְחִיָּה וְעוֹף, אֲלֵא שֶׁדָּבַר הַכְּתוּב בְּהֵנָּה. וְלֹא יֵאָכַל אֶת בָּשָׂרוֹ • (פסחים כא) מִמִּשְׁמַע שֶׁנִּאָּמַר: "סָקוֹל יִפְקֹל הַשׂוֹר", אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁהוּא נִבְלָה, וְנִבְלָה אֲסוּרָה בְּאֲכִילָה? אֲלֵא מָה תִּלְמוּד-לוֹמַר: "וְלֹא יֵאָכַל אֶת בָּשָׂרוֹ"? שֶׁאֶפְלוּ שֶׁחֲטוּ לְאַחַר שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ, אֲסוּר

בְּאֲכִילָה. (בבא קמא מא) בְּהֵנָּה מִנֵּין? תִּלְמוּד-לוֹמַר: "וְיַעַל הַשׂוֹר נָקִי". כְּאֵדָם הָאוֹמֵר לְחִבְרוֹ: יֵצֵא פְלוֹנִי נָקִי מִנְכֶּסֶי וְאֵין לוֹ בְּהֵם הֵנָּה שֶׁל כְּלוּם, זֶהוּ מִדְּרָשׁוֹ. וּפְשׁוּטוֹ כְּמִשְׁמַעוֹ, לִפִּי שֶׁנִּאָּמַר בַּמוֹעֵד: "וְגַם בְּעָלָיו יוֹמַת", הַצֶּרֶף לוֹמַר בָּתֵּם: "וְיַעַל הַשׂוֹר נָקִי".

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

רָצָה לְכַלֵּל כָּל הַמִּכּוֹת, שֶׁלֹּא הֶאָרִיךְ שֵׁם לְהוֹכִיר פִּצְעָה וְחֲבוּרָה וְכוּיָה, וְאָמַר מוֹם, כִּי כָּל מִכָּה יַעֲשֶׂה מוֹם לְשִׁעְתּוֹ, וְאֶפְלוּ הַמִּתְרַפָּא נִקְרָא מוֹם, כְּאִמְרָנוּ (בְּכוֹרֹת ל"ז) מוֹם עוֹבֵר. וְהַתּוֹרָה קִרְאָהּ (וּקְרָא ב"א, כ') גִּבְרֵי אוֹ יִלְפֹת אוֹ מְרוּחַ אֲשֶׁךְ מוֹם, וְכָלֵם עוֹבְרִים וּמִתְרַפָּאִים. וְכְתוּב יִלְדִים אֲשֶׁר אֵין בָּהֶם כָּל מוֹם (דְּוִיאל א' ד'). וְהַכָּלֵל כִּי הַקְּבֵלָה בְּכָל מָקוֹם אִמָּת. תוֹרָה כּו

שִׁבְתָּה וְרָפוּי כָּלֵל. אֲכַל אֲשֶׁר יִכֶּה אוֹתוֹ בְּאֶבֶן אוֹ בְּאִגְרוֹף עַל בִּגְדָיו וְנָפַל לְמִשְׁכָּב וְנִתְרַפָּא רְפוּאָה שְׁלֵמָה וְלֹא נִשְׁאָר גִּיּוּפּוֹ מוֹם, כִּזֶּה אָמַר רַק שִׁבְתָּה יִתֵּן וְרָפָא יִרְפָּא (פסוק י"ט). וְהִנֵּה הַכְּתוּב שֶׁהוֹכִיר כּוּיָה וּפִצְעָה וְחֲבוּרָה (פסוק כ"ה), כְּפִי מִשְׁמַעוֹ כָּל הַנִּזְקִים הָאֵלּוּ בְּכָלֵל הֵנָּה, וְהַפִּצְעָה וְהַחֲבוּרָה יִתְרַפָּאוּ לְגִמְרִי. וּמָה שֶׁאָמַר הַכְּתוּב שֵׁם וְאִישׁ כִּי יִתֵּן מוֹם בְּעַמִּיתוֹ (וּקְרָא ב"ד, י"ט)

אֲכַל הַכְּתוּב יִדְבַר בְּכָל אָדָם. וְגַם אִם נִתְרַפָּא יוֹתֵר מִדֶּה, כְּכֹר לִקְחָנוּ נִקְמָתוֹ מִמּוֹנֵי כִי עֲשִׂינוּ לוֹ כְּאֲשֶׁר עָשָׂה בָּשָׂוָה. וְעַל דֶּרֶךְ הַפִּשְׁט אֵין הַצֵּלָה מִזֹּאת הַשְּׂאֵלָה, לְכַד אִם יֵאָמְרוּ כִי הַמִּכָּה אֲשֶׁר יִתֵּן מוֹם בְּעַמִּיתוֹ (וּקְרָא ב"ד, י"ט). וְהוּא מוֹם קָבוע שֶׁיִּשְׁאָר בּוֹ, כְּגוֹן עֵין יָד וְרֶגֶל וְכוּיָה שֶׁיִּשְׁאָר מִמֶּנָּה הִרְשָׁם לְעוֹלָם, אִזּוּ נַעֲשֶׂה כְּמוֹתֶיהָ בְּגוּפוֹ, וְהוּא מָה שֶׁאָמַר בְּאֲשֶׁר יִתֵּן מוֹם בְּאָדָם כֵּן יִנָּתֵן בּוֹ (וּקְרָא ב"ד, כ'), וְאֵין בִּזֶּה תִּשְׁלוּמֵי

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ 9 לקו"ש ח"ו עמ' 141 ואילך – מתוך "לקראת שבת")

גם ההנהגה בא מ"דבר הכתוב

חס-ושלום.

אף בדרך כלל פאָר "עולם מנהגו נוהג", עלול האדם לחשב שאין דרכי הטבע מגיעים מכח הבורא, אלא כך הוא דרכם וטבעם של הנבראים, והעולם מתנהג מעצמו ח"ו. ועל זה בא הפסל – "דבר הכתוב בהנהגה". שגם ה"הנהגה", דקאי על ההנהגה הרגילה מדי יום ביומו, אין זה מעצמו ח"ו, כי-אם מכח "דבר הכתוב", שהוא דבר ה' המנהיג ומקיים את כל הנבראים ומנהיגם כרצונו.

כט ואם תור נגח הוא מאתמלי ומדקמוהי ויתפסד במרה ולא נטרה ויקטול גברא או אתתא תורא ותרגם ואף מרה יתקטל:

(כט) ואם שור נגח הוא מתמל שלשם והועד בבועליו ולא ישמרונו והמית איש או אשה השור יסקל וגם-בועליו יומת:

תלמוד-לומר: "והמית". וגם בועליו יומת. בידי שמים. יכול בידי אדם? תלמוד-לומר: (במדבר לה) "מות יומת המכה, רוצח הוא", על רציחתו אתה הורגו ואי אתה הורגו על רציחת שורו (סנהדרין לג).

כט- מתמל שלשם. הרי שלש נגיחות (מכילתא). והועד בבועליו. (ב"ק כג) לשון התראה בעדים, כמו: (בראשית מג) "העד העיד בנו האיש". והמית איש וגו'. לפי שנאמר: "פי יגח", אין לי אלא שהמיתו בנגיחה. המיתו בנשיכה, דחיפה ובעיטה מניין?

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ 9 לקו"ש ח"ו עמ' 329 ואילך – מתוך "לקראת שבת")

מיתת השור – דיני נפשות

ויש להוסיף הסברה בזה:

דהנה בטעם חייב המיתה לבעלים בנגיחת שורו, היה אפשר לפרש שהוא מטעם שלא שמר שורו כדבעי, ואז "השור יסקל" משום שהזיק, וזה שהבעלים יומת הוא מטעם שלא שמר שורו. ולפי זה, דין השור ודין הבעלים הם שני דברים נפרדים.

אבל יותר נראה לומר שטעם חייב המיתה לבעלים הוא, דמכיון שהשור הוא כמו בבעלים, הוה ליה פידא אריכתא של הבעלים, וכאלו שהבעלים בעצמו הזיק. ולפי זה, דין השור נכלל גם דיני נפשות, דשניהם חטאו באותה פעלה ואין שייך להפריד בדין שלהם.

ואם שור נגח הוא מתמל שלשם והועד בבועליו. . השור יסקל וגם-בועליו יומת: (כא, כט)

"שור הנסקל, בעשרים ושלשה, שנאמר השור יסקל וגם בועליו יומת, כמיתת בעלים כך מיתת השור" (סנהדרין ב, א). וקשה איך למדים דין מיתת השור מדין מיתת הבעלים, והרי אין למדים דיני ממונות מדיני נפשות?

ויש לומר בפשיטות שיש בזה גם דיני נפשות:

מאחר שהתורה כללה אותם כאחד, "השור יסקל וגם בועליו יומת" – היינו שפשוטם על השור אין זה רק דיני ממונות כי-אם גם דיני נפשות, כי בזה נכלל דין הבעלים – וגם בועליו יומת" (בידי שמים), ואם-כן שפיר הוי דיני נפשות.

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

רצה ללמד שהוא חייב בידי שמים למות ביד הורג, לא מיתת עצמו, בענין והרגתי אתכם בחרב (להלן כ"ב, כ"ג). ואמר עוד באנקלוס בפסוק והורג הקרב יומת (במדבר י"ח ט). יתקטל, כי היה סובר כדברי רבי עקיבא שאמר, הורג ששמש במקדש רבי עקיבא אומר ביהק (סנהדרין פ"א). תורה ל

י"א, א, שכתב פרש בהם במקום אחר. ולא ידעתי טעם לתרגומו של אנקלוס שאמר: "יתקטל". ואולי ירצה לומר כי ראוי הוא שיהרג אלא שיש עליו כפר, או רצה לפרש שאמר הכתוב וגם בועליו יומת, יהרג פאָר או נהרג האיש המנגח, כי יומו יבא או במלחמה ירד ונספה, לא ינקה ה' אותו.

(כט) וגם בועליו יומת. קבלו רבותינו ז"ל (מכילתא בא, סנהדרין ט"ז) שהיא מיתה בידי שמים, וכמוהו והורג הקרב יומת (במדבר י"ח ט). ומתו בו כי יחללהו (ויקרא כ"ב, ט). וראיתי שלא בא בתורה בחיובי מיתות ב"ד "יומת" בלבד, אבל "מות יומת" נאמר בכלן. ואין טענה ממנה אדם יומת (שם כ"ב, כ"א), ולא משבת (להלן ל"ה, ב). ונביא המסית ודברים

(ל) אִם-כֹּפֶר יוֹשֶׁת עָלָיו וְנָתַן פְּדוֹן נַפְשׁוֹ כָּכָל
אֲשֶׁר-יוֹשֶׁת עָלָיו:

כ"י - אם כפר יושבת עליו. "אם" זה אינו תלוי, והרי הוא כמו "אם כסף תלוה", לשון אשר זה משפטו, שישיתו עליו בית-דין כפר. ונתן פדיון

(לא) אוֹ-בֶן יִגַּח אוֹ-בֶת יִגַּח בַּמִּשְׁפָּט הַזֶּה יַעֲשֶׂה לוֹ:

כ"י - אוֹ-בֶן יִגַּח. בן שהוא קטן. או בת. שהיא קטנה. לפי שנאמר: "והמית איש או אשה", יכול

(לב) אִם-עֶבֶד יִגַּח הַשּׂוֹר אוֹ אִמָּה בֶּסֶף וְשִׁלְשִׁים שָׁקָלִים יִתֵּן לֵאדֹנָיו וְהַשּׂוֹר יִסְקָל: ׀ ׀

כ"י - אם-עבד או אמה. פנעניים (מכילתא). שלשים שקלים יתן. גזרת הכתוב היא, בין שהוא שוה אלו, בין שאינו שוה אלא דינר, והשקל משקלו

(לג) וְכִי-יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר אוֹ כִּי-יִכְרֶה אִישׁ בֶּרֶךְ וְלֹא יִכְסֹנוּ וְנִפְלְשָׁמָה שׂוֹר אוֹ חֲמוֹר:

כ"י - וכי-יפתח איש בור. שהיה מכסה וגלהו. או כי יכרה. למה נאמר? אם על הפתיחה חייב, על הכרה לא כל-שכן? אלא להביא בורה אחר בורה שהוא חייב (בבא קמא נא). ולא יכסנו. הא אם פסחו, פטור, ובחופר ברשות הרבים דבר הכתוב (שם נה). שור או חמור. הוא הדין לכל בהמה וחיה, ששכל

(לד) בַּעַל הַבּוֹר יִשְׁלַם בֶּסֶף יָשִׁיב לְבַעְלָיו וְהַמֵּת יִהְיֶה-לוֹ: ׀ ׀

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(ל) אם כפר יושבת עליו. בעבור היות הכפר כפרה (ב"ק מ.) כענין הקרבנות, ואם הוא אינו חפץ בה אין מכריזים אותו לבא לב"ד לחיבו בכף, ואפלו אם חיבדו אין ממשכנין אותו, בעבור זה אמר אם. תורה לא (לא) או בן יגח או בת יגח. אמר או שהוא מוסיף, ושעורו והמית איש או אשה או בן יגח או בת יגח משפט "אחד להם". ויש אומרים (ר"ק בספר השרשים (שרש או) תיב"ע) שייבא במקום אם. וכן או כנבלת חיה טמאה (ויקרא ח' ב'), או עשיתי בנפשי שקר

בבעבור שהשור הממית אדם גדול הוא רע מאד, כדב שכול במדבר (שמואל"ב י"ח, י"ג), או נודע כי שור נגח הוא ולהלן פסוק ב"ד), וכן רבים לדעתם. וכלם עדי שקר, תשכיל בהם במקומם. והצריך הכתוב לפרט משפט הקטנים, על דעת רבותינו ז"ל (ב"ק מ"ד) בעבור כי הצריך למעלה לומר איש או אשה (ולעיל פסוק ב"ט) ללמד שהשנה אשה לאיש לכל נזקים שבתורה, ויכול לא יהא חייב אלא על איש ואשה גדולים, תלמוד לומר או בן יגח לחייב על הקטנים בגדולים, וכן עשה הכתוב בראש כי יכה כל נפש אדם ויקרא ב"ד, (י"ז) כמ"ש רש"י (שם). ועל דרך הפשט

בעבור שהשור הממית אדם גדול הוא רע מאד, כדב שכול במדבר (שמואל"ב י"ח, י"ג), ואם הועד בבעליו ולא ישמנו, הנה פשע פשיעה גדולה וראוי שיתחייב "מיתה וכפר", אכל הממית את הקטנים אינו רע כל כך, ודרך רב השוירים שלא ייראו מהם, ויגלה על הדעת שלא יתחייב בעליו, ולפיכך אמר הכתוב כי במשפט הזה יעשה לו. תורה לב (לד) והמת יהיה לו. "לנזק" ושמין את הנבלה ונוטלה בדרמים ומשלם לו המזיק עליהם תשלומי נזקו (מכילתא כאן). זה לשון רש"י. ולא ברר

כ"י» בעל הבור. בעל התקלה, אף-על-פי שאין הבור שלו, שעשאו ברשות הרבים, עשאו הכתוב בעליו, להתחייב בנזקיו. כסף ושיב לבעליו • 'שיב' לרבות שנה כסף, ואפלו סבין (שם ט). (והא דכתיב "מיטב שדהו", וכתב רש"י שהנזקין מן העדית, תרץ בגמרא דפרק קמא דבבא קמא, רב הונא בריה

דרב יהושע, דזהו אם בא לגבות קרקע, אבל מטלטלי - כל מילי מיטב הוא, דאי לא מנדבן הכא, מנדבן הכא). והמת יהיה-לו • (מכילתא. ב"ק ט) לנזק, שמין את הנבלה ונוטלה בדימים, ומשלם לו המזיק עליה תשלומי נזקו.

(לה) וכי-יגף שור-איש את-שור רעהו ומת ומכרו את-השור החי וחצו את-כספו וגם את-המת יחצו:

לה וארי וגוף תור דגבר ית תורא דחברה וימות וינפגון ית תורא חיא ויפלגון ית כספה ואף ית דמי מיתא יפלגון:

אפשר שיאמר הכתוב שיהא המזיק נשכר, או פעמים שהנזק נוטל הרבה יותר מדמי נזק שלם, שחצי דמי שור המזיק שוין יותר מכל דמי שור הנזק. ואם אמרת כן, הרי תם חמור ממועד. על כרחך, לא דבר הכתוב אלא בשוין, ולמדך שהתם משלם חצי נזק, ומן השוין תלמד לשאינן שוין, שהמשתלם חצי נזקו, שמין לו את הנבלה, ומה שפחתו דמיו בשביל המיתה, נוטל חצי הפחת והולך. ולמה אמר הכתוב בלשון הזה, ולא אמר: "ישלם חציו"? ללמד, שאין התם משלם אלא מגופו, ואם נגח ומת אחר-כך אין הנזק נוטל אלא הנבלה, ואם אינה מגעת לחצי נזקו, נפסיד. או שור שנה מנה שנגח שור שנה חמש מאות זוז, אינו נוטל אלא את השור, שלא נתחייב התם לחייב את בעליו לשלם מן העלילה (בבא קמא כו).

כ"י» וכי-יגף • ידחף, בין בקרניו, בין בגופו, בין ברגליו, בין שנשכו בשניו, כלן בכלל נגיפה הם, שאין נגיפה אלא לשון מכה. שור-איש • שור של איש. ומכרו את השור וגו' • בשוים הכתוב מדבר, שור שנה מאתים שהמית שור שנה מאתים, בין שהנבלה שנה הרבה, בין שהיא שנה מעט, כשנוטל זה חצי החי וחצי המת, וזה חצי החי וחצי המת, נמצא, כל אחד מפסיד חצי נזק שהזיקה המיתה. למדנו, שהתם משלם חצי נזק, שמן השוין אתה למד לשאינן שוין, כי דין התם לשלם חצי נזק, לא פחות ולא יותר. או יכול אף בשאינן שוין בדמיהן כשהן חיים, אמר הכתוב "וחצו את שניהם"? אם אמרת כן, פעמים שהמזיק משתפר הרבה כשהנבלה שנה לימכר לזכרים הרבה יותר מדמי שור המזיק, ואי

(לו) או נודע כי שור נגח הוא מתמול שלשם ולא ישמרנו בעליו שלם שור תחת השור והמת יהיה-לו: ם

לו או אתידע ארי תור נגח הוא מאתמלי ומדקמיהי ולא נטרה מרה שלמא ישלם תורא חלף תורא ומיתא יהא דילה:

שלם ישלם שור • נזק שלם. והמת יהיה-לו • לנזק, ועליו ישלם המזיק עד שישתלם נזק כל נזקו.

כ"י» או נודע • או לא היה תם, אלא נודע כי שור נגח הוא היום ומתמול שלשם, הרי שלש נגיחות.

רמב"ן על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

ישמרנו, על דעת האומר בתלמוד (תוספתא ב"ק ח, ד.) שהמועד צריך שמירה מעלה מן התם, יאמר הכתוב: **ואם שור נגח הוא והועד בבעליו ולא ישמרנו**, והוסיף בו שמירה מפני רעתו, ויצא והזיק "ישלם נזק שלם". ועל דעת האומר שהשמירה בתם ובמועד שנה (שם ב"ק מ"ה), יאמר: "ואם נודע לו ששור נגח הוא וגם עתה לא ישמרנו, בעבור פשיעתו הגדולה "יתחייב נזק שלם".

אם היה השור כשהוא חי שנה מנה וכשמת שנה חמשים זוז, יש עליו חמשים זוז וזה טפל בנבלתו וישמרנו לעצמו וזה הדין בכל הנזקין, וזהו שקורין חקמים פחת נבלה ומפרש הוא בגמרא (ב"ק יט.) תורה לה (לו) **ולא ישמרנו בעליו**. ידוע כי גם התם אם ישמרנו בעליו כראוי ויצא והזיק במקרה שארע, בודאי שהוא פטור, וזה שאמר במועד, **ולא**

את דינו, כי אין צרך לומר בנבלה הזאת שישלם הנזק בחשבון התשלומין כשיביא אותה לב"ד לשלם הנזק, שאפלו היו למזיק נבלות וטרפות אחרות בביתו יפרענו בהם כפי דמיהם, שכבר אמרנו לרבות שנה כסף אפלו סבין (ב"ק ט), אבל הענין לומר כי הנבלה של נזק היא "ממנו תחשב", לפיכך אם פחתו דמיה אחרי כן או שנגנבה אין על המזיק לשלם אלא דמי המיתה,

(לז) **כִּי יִגְנֹב־אִישׁ שׁוֹר אוֹ-שֶׁה וַיִּטְבְּחוּ אוֹ מִכְרוּ חֲמִשָּׁה בְּקָר יִשְׁלֹם תַּחַת הַשּׁוֹר וְאַרְבַּע־צֶאֱן תַּחַת הַשֶּׁה:**
 לו אֲרִי יִגְנֹב גֹּבֵר תּוֹר אוֹ אֶמֶר וַיִּכְסֶּנָּה אוֹ וַיִּכְסֶּנָּה חֲמִשָּׁה תּוֹרִין יִשְׁלֹם חֲלָף תּוֹרָא וְאַרְבַּע עֶצָא חֲלָף אֶמְרָא:

וְרָאָה כַּמָּה גְּדוּלָּה כְּחָה שֶׁל מְלָאכָה: שׁוֹר, שֶׁבִטְלוּ מִמְּלָאכְתּוֹ, חֲמִשָּׁה. שֶׁה, שֶׁלֹּא בִטְלוּ מִמְּלָאכְתּוֹ, אַרְבַּעַה. תַּחַת הַשּׁוֹר תַּחַת הַשֶּׁה • (כבא קמא טז) שֶׁנֶּאֱמַר הַפְּתוּב, לומר שֶׁאֵין מִדַּת תְּשׁוּבָה אַרְבַּעַה וְחֲמִשָּׁה נִוְהָגִת אֲלָא בְּשׁוֹר וְשֶׁה בִּלְבָד.

ז"ל • חֲמִשָּׁה בְּקָר וְגו' • אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכָּאי: חֹס הַמָּקוֹם עַל כְּבוֹדָן שֶׁל בְּרִיּוֹת: שׁוֹר, שֶׁהוּלָף בְּרִגְלָיו, וְלֹא נִתְבַּזָּה בּוֹ הַגִּבּוֹ לְנוֹשְׂאוֹ עַל כְּתָפוֹ, מְשַׁלֵּם חֲמִשָּׁה. שֶׁה, שֶׁנוֹשְׂאוֹ עַל כְּתָפוֹ, מְשַׁלֵּם אַרְבַּעַה, הוֹאִיל וְנִתְבַּזָּה בּוֹ. אָמַר רַבִּי מֵאִיר: בֹּא

כב (א) אִם־בַּמִּחְתָּרֶת יִמָּצָא הַגִּבּוֹ וְהִכָּה וָמָת אֵין לֹא דָמִים:
 א אִם בַּמִּחְתָּרֶת יִשְׁפָּח גִּבְבָּא וַיִּתְמַחִ וַיָּמוּת לֵית לֵה דָם:

ז"ל • אִם בַּמִּחְתָּרֶת • (סנהדרין טז) בְּשֶׁהִיָּה חוֹתֵר אֶת הַבַּיִת. אֵין לֹא דָמִים • אֵין זֶה רְצִיחָה, חֲרִי הוּא כָּמֶת מַעְקְרוֹ. כָּאֵן לְמִדְתָּה תּוֹרָה: אִם בֹּא לְהַרְגֵּה הַשֶּׁכֶם לְהַרְגוֹ, וְזֶה

(ב) אִם־זָרְחָה הַשֶּׁמֶשׁ עָלָיו דָּמִים לֹא שְׁלֹם יִשְׁלֹם אִם־אֵין לֹא וְנִמְכָּר בַּגִּבְתּוֹ:
 ב אִם עֵינָא דְסִהְדִּיא נִפְלַת עֲלוּהִי דְמָא לֵה שְׁלָמָא יִשְׁלֹם אִם לֵית לֵה וַיִּזְדָּבֵן בַּגִּבְתָּה:

בַּעַל הַבַּיִת. שְׁלֹם יִשְׁלֹם • הַגִּבּוֹ, מִמּוֹן שֶׁגִּבּוֹ וְאֵינוֹ חֵיב מִיתָה. וְאוּנְקָלוּס שֶׁתִּרְגֵּם: אִם עֵינָא דְסִהְדִּיא נִפְלַת עֲלוּהִי, לְקַח לֹא שִׁטָּה אַחֲרָת, לומר שֶׁאִם מִצְאוּהוּ עֲדִים קֹדֶם שֶׁבֹא בַּעַל הַבַּיִת, וְכִשְׁבֹּא בַּעַל הַבַּיִת נִגְדוּ הַתְּרוּ בּוֹ שְׁלֹא יִהְרָגֶהוּ, "דָּמִים לֹא", חֵיב עָלָיו אִם הִרְגוֹ, שֶׁמֵּאחֵר שִׁישׁ רֹאִים לּוֹ, אֵין הַגִּבּוֹ הִזֶּה בֹּא עַל עֶסְקִי נִפְשׁוֹת, וְלֹא יִהְרָג אֶת בַּעַל הַמָּמוֹן.

ז"ל • אִם־זָרְחָה הַשֶּׁמֶשׁ עָלָיו • (מכילתא וסנהדרין שם) אֵין זֶה אֲלָא כָּמִין מָשָׁל: אִם בְּרוּר לָךְ הַדְּבָר שִׁישׁ לֹא שְׁלֹם עִמָּךְ, בְּשֶׁמֶשׁ הִזָּה שֶׁהוּא שְׁלֹם בַּעֲוֹלָם, כִּן פְּשוּט לָךְ שֶׁאֵינוֹ בֹּא לְהַרְגֵּךְ אֶפְלוּ יַעֲמֵד בַּעַל הַמָּמוֹן כִּנְגִידוֹ, כְּגוֹן אֲב הַחוֹתֵר לִגְנֹב מִמּוֹן הַבֵּן, בְּדִיעוּע שְׂרָחֲמִי הָאֵב עַל הַבֵּן, וְאֵינוֹ בֹּא עַל עֶסְקִי נִפְשׁוֹת. דָּמִים לֹא • כְּחִי הוּא חָשׁוּב, וְרְצִיחָה הִיא אִם יִהְרָגֶנּוּ

רמב"ן על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

וְהָמָת יִהְיֶה לּוֹ. "לִנְזֹק", וְעָלָיו יִשְׁלֹם הַמִּזְיק עַד שִׁישְׁתִּלֵּם הַנְּזֹק נֹזֵק שְׁלֹם. וְזֶה לְשׁוֹן רַשִׁי כְּדֶרֶךְ רִבּוּתֵנוּ (ב"ק ד'). וְאִם כֵּן רֹאִי שֶׁנִּפְרַשׁ שְׁלֹם יִשְׁלֹם שׁוֹר תַּחַת הַשּׁוֹר "עַם הָמָת שִׁיְהִיָּה לּוֹ". וְכֵן וַיִּסּוֹף הִיָּה בְּמִצְרַיִם (לעיל א', ה'), עַם יִסּוֹף שֶׁהִיָּה בְּמִצְרַיִם. וְכֵן לֹא אוֹכַל אֲנִי וְעֶצְרָה (ישעיה א', ג'), בַּעֲצָרָה, בְּאוֹמְרוֹ (שם ט"א, ח') שׁוֹבָא גֹזַל בַּעֲוֹלָה. וַיִּתְּנֵן לְפָרֶשׁ עַל דֶּרֶךְ הַפֶּשֶׁט, וְהָמָת יִהְיֶה לּוֹ, "לְמִזְיק", בְּלֹאמֶר שְׁלֹם יִשְׁלֹם שׁוֹר תַּחַת הַשּׁוֹר וְהָמָת יִהְיֶה לּוֹ לְמִזְיק הַמְשַׁלֵּם בְּתִשְׁלוּמֵינִי הָאֵלֹה, שִׁיכְנִיסֶהוּ לְנֹזֵק בְּחִשְׁבוֹן. וְעַל שְׁנֵי הַלְשׁוֹנוֹת הַדִּין שְׁנֵה הוּא, שִׁיְהִיָּה הַבְּעִלִּים מִטְּפִלִּין בְּגִבְלָה, וּמִשְׁעַת מִיתָה תִּכְנַס עִמּוֹ בְּחִשְׁבוֹנוֹ, כְּדִרְבִּי רִבּוּתֵינוּ (ב"ק ד'). תורה לו

(ב) אִם זָרְחָה הַשֶּׁמֶשׁ עָלָיו. אֵין זֶה אֲלָא כָּמִין מָשָׁל וְכו'. וְאִנְקָלוּס שֶׁתִּרְגֵּם "אִם עֵינָא דְסִהְדִּיא נִפְלַת עֲלוּהִי", לְקַח לֹא שִׁטָּה אַחֲרָת לומר שֶׁאִם מִצְאוּהוּ עֲדִים קֹדֶם שֶׁבֹא בַּעַל הַבַּיִת, וְכִשְׁבֹּא בַּעַל הַבַּיִת, וְכִשְׁבֹּא בַּעַל הַבַּיִת נִגְדוּ הַתְּרוּ בּוֹ שְׁלֹא יִהְרָגֶנּוּ דָּמִים לּוֹ, "חֵיב עָלָיו אִם הִרְגוֹ", מֵאחֵר שִׁישׁ לֶהֱם רֹאִים שֶׁאֵין הַגִּבּוֹ בֹּא עַל עֶסְקִי נִפְשׁוֹת וְלֹא יִהְרָג אֶת בַּעַל הַבַּיִת. לְשׁוֹן רַשִׁי. וְאֵנִי תַּמָּה, שֶׁחֲרִי בְּשֶׁאֶמֶר לְמַעַלָּה אֵין לֹא דָמִים, לְפָטְרוֹ עַל הִרְיָתוֹ, וְדָא בְּשֶׁהִתְרוּ בּוֹ, שֶׁאֵין רוֹצֵחַ חֵיב מִיתָה לְעוֹלָם אֲלָא בְּהִתְרָאָה. וְאִם תֵּאמֹר שְׁלֹא בֹא הַכְּתוּב אֵין לֹא דָמִים אֲלָא "לְהַתִּיר לּוֹ דְּמוֹ" מִיַּדִּי שְׁמִים, לומר שֶׁמֵּתֵר לְהַרְגוֹ, זֶה אֵינְנוֹ אֲמַת, אֲלָא הַכְּתוּב הִרְאִשׁוֹן פּוֹטְרוֹ בְּכָל עֲנָן, מִיַּדִּי

שְׁמִים וּמב"ד בְּהִתְרָאָה, וְהַשְּׁנֵי מַחֲבָרֵי בְּדִין שְׁנִיָּהִם. וְאוּלַּי יִתְכַּוֵּן הָרֵב לומר שֶׁאִם מִצְאוּהוּ עֲדִים קֹדֶם שֶׁבֹא בַּעַל הַבַּיִת וְהִפְרִיחוּהוּ, וְהַגִּבּוֹ יִדַּע בְּהֵם, אֵינוֹ בֹּא עַל עֶסְקִי נִפְשׁוֹת עֲכָשִׁי, שֶׁכְּבָר רָאָה שֶׁהִפְרִיחוּהוּ הָעֲדִים, וְאִם יִהְרָג יִבְאוּ עֲדִים לְב"ד וְיִהְרָגוּהוּ. וְזֶה טַעַם **אִם זָרְחָה הַשֶּׁמֶשׁ עָלָיו**, כִּי בְּלִילָה שְׁלֹא הִפְרִיחוּהוּ הָעֲדִים יִהְרָגֶנּוּ לְבַעַל הַבַּיִת וְיִכְרַח. וְעַל דִּעְתִּי נִתְכַּוֵּן אֲנִי לומר שֶׁאִם יִצָּא הַגִּבּוֹ מִן הַמִּחְתָּרֶת, וְכֹא זֶה לומר עָלָיו יֵשׁ לֹא עֲדִים שֶׁבֹא בַּמִּחְתָּרֶת, דָּמִים לֹא כִּשְׁאָר הַחַיִּים, וְאֵינוֹ מֵתֵר לְהַרְגוֹ, וְאִם הִרְגוֹ נִהְרָג עָלָיו, אֲבָל יִשְׁלֹם אִם לְקַח מִשְׁם דְּבָר. וְאִמֹר הַכְּתוּב **אִם זָרְחָה הַשֶּׁמֶשׁ עָלָיו**, שֶׁדְּבָר בְּהוֹדָה, שֶׁדֶּרֶךְ בָּאִי מִחְתָּרֶת לְבֹא

(ג) אִם־הִמָּצָא תִּמְצָא בְּיָדוֹ הַגִּנֵּבָה מִשּׁוֹר עַד־חֲמֹר
עַד־שָׁה חַיִּים שְׁנַיִם יִשְׁלָם: ׀

ז"ל אִם־הִמָּצָא תִּמְצָא בְּיָדוֹ • בְּרִשּׁוֹתוֹ, שְׁלֹא טָבַח
וְלֹא מָכַר. מִשּׁוֹר עַד־חֲמֹר • כָּל דָּבָר בְּכָלֹל תִּשְׁלֹמִי
כָּפֹל, בֵּין שְׁנֵי בֹי רֹחַ חַיִּים, בֵּין שְׁאִין בֹּי רֹחַ חַיִּים,
שְׁהָרִי נֶאֱמַר בְּמָקוֹם אַחֵר: "עַל שֶׁהָ עַל שְׁלֵמָה עַל

• יום שלישי כ"ג שבט •

(ד) כִּי יִבְעַר־אִישׁ שְׂדֵה אוֹ־כֶרֶם וְשָׂלַח אֶת־בְּעִירוֹ
וּבְעָרָה אַחֶר מִיֵּטֵב שְׂדֵהוּ וּמִיֵּטֵב כֶּרְמוֹ
יִשְׁלָם: ׀

ז"ל כִּי יִבְעַר • אֶת בְּעִירוֹ. וּבְעָרָה. בְּלֶם לְשׁוֹן בְּהֵמָה,
כְּמוֹ: "אֲנַחְנוּ וּבְעִירָנוּ". כִּי יִבְעַר • יוֹלִיף בְּהִמּוֹתָיו
בְּשֵׂדָה וְכֶרֶם שֶׁל חֲבָרוֹ וְיִזְיק אוֹתוֹ בְּאַחַת מִשְׁתֵּי
אֵלֶּה: אוֹ בְּשִׁלּוֹחַ אֶת בְּעִירוֹ, אוֹ בְּבַעֲרוֹ. וּפְרָשׁוֹ
רְבוּתִינוּ: "וְשָׂלַח", הוּא נִזְקִי מִדֶּרֶךְ כֹּף רָגֵל. "וּבְעָרָה",
הוּא נִזְקִי הַשֵּׁן הָאוֹכֵלֶת וּמִבְעָרָתָהּ (בבא קמא ג).

(ה) כִּי־תִצָּא אִשׁ וּמִצָּאָה קִצִּים וְנֶאֱכַל גִּדִּישׁ אוֹ
הַקָּמָה אוֹ הַשְּׂדֵה שְׁלֵם יִשְׁלָם הַמִּבְעָר אֶת־
הַבְּעָרָה: ׀

ז"ל כִּי־תִצָּא אִשׁ • אֶפְלוּ מִעֲצָמָהּ. וּמִצָּאָה קִצִּים •
קִרְדוֹנִי"ש בְּלַע"ז. וְנֶאֱכַל גִּדִּישׁ • שְׁלֵחָה בְּקוֹצִים
עַד שֶׁהִגִּיעָה לְגִדִּישׁ, אוֹ לְקָמָה הַמִּתְכַּבֶּרֶת לְקָרְקַע.
אוֹ הַשְּׂדֵה • שְׁלֵחָה אֶת נִירוֹ, וְצָרִיף לְנִיר אוֹתָהּ

(ו) כִּי־יִתֵּן אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ־כֶלִים לְשֹׁמֵר וְגִנֵּב
מִבֵּית הָאִישׁ אִם־יִמָּצָא הַגִּנֵּב יִשְׁלָם שְׁנַיִם:

ז"ל וְגִנֵּב מִבֵּית הָאִישׁ • לְפִי דְבָרָיו. אִם־יִמָּצָא הַגִּנֵּב • יִשְׁלָם הַגִּנֵּב שְׁנַיִם לְבָעֲלִים (בבא קמא ט).

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

הָאִשׁוֹר" לְעִינֵי הָרוֹאִים, וְכֵן לְעִינֵי
הַשֹּׁמֵשׁ הַזֹּאת (שְׁמוֹת־י"ב, י"א). בְּגָלוֹי.
וְטַעַם הַדִּין הַזֶּה בְּאִשְׁרֵי הַזִּכְרָנוּ, כִּי זֶה
יִהְיֶה אֶת בַּעַל הַבֵּית, וְזֶה יִכְרַח
מִפְּנֵי. תוֹרָה ג

(ו) כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ
כֶּלִים לְשֹׁמֵר. פְּרָשָׁה זֹאת נֶאֱמָרָה
בְּשׁוֹמֵר חֲנֹם, וּלְפִיכֹף פֶּטֶר בֹּי אֶת
הַגִּנֵּבָה, כְּפִי קְבָלַת רְבוּתִינוּ (מִכְלֵתָא כָּאן,

אִין לֹו וְנִמְכַּר בְּגִנֵּבָתוֹ חוֹזֵר לְמַעֲלָה
אֶל כִּי יִגְנֹב אִישׁ (לְעִיל כ"א, ל"ז), כְּדֶרֶךְ
וְאִף לְאַמְתָּהּ תַּעֲשֶׂה בֶן (דְּבָרִים ט"ו, י"ז).
וְדֶרֶךְ הַפֶּשֶׁט יִדְוֶעַה, יֹאמַר, "שְׁאֵם
חֲתָר" בְּחֹשֶׁךְ בְּתִים "וְנִמְצָא"
בְּמַחְתֶּרֶת בְּלִילָה "יִהְיֶה", וְאֵם וְרַחֲמֵי
הַשֹּׁמֵשׁ עַל הַגִּנֵּב וְאֵדָם רֹאֵהוּ וּמִכִּירוֹ,
"לֹא יִהְיֶה", אֶבֶל יִשְׁלָם מִה שֶׁגִּנֵּב
וְהוֹצִיא מִשֵּׁם בְּיוֹם. וְטַעַם הַשֹּׁמֵשׁ,

בְּלִילָה, שְׁאִין אֵדָם מִכִּיר בְּהֵם, וְהַהוֹרָגֵן
שֵׁם פֶּטֶר וּמִתָּר, אֶבֶל הַמִּתְעַכֵּב שֵׁם
עַד וְרַחֲמֵי הַשֹּׁמֵשׁ עָלָיו הוּא מִיִּטְמָר
וְיוֹצֵא וּבֹרֵחַ לְנַפְשׁוֹ. וְאֵם בֹּי לְחִיבּוֹ
עַל פִּי עֲדִים אֵינוֹ מִתְחַיֵּב מִיִּתְּהָ לֹא
בְּב"ד וְלֹא בְּיַד בַּעַל הַבֵּית. וְאֵם בֶּן עַל
דַּעַת הָאִמּוֹר בְּתַלְמוּד (שְׁנַחֲרָיו ע"ב)
שֶׁהָבָא בְּמַחְתֶּרֶת וְנִטְלָל כֶּלִים וְיוֹצֵא פֶטֶר
בְּדָמִים קִנְיָנוֹ, יִהְיֶה שְׁלֵם יִשְׁלָם אִם

(י) אִם-לֹא יִמָּצֵא הַגִּנֵּב וְנִקְרַב בְּעַל-הַבַּיִת אֶל-
הָאֱלֹהִים אִם-לֹא שָׁלַח יָדוֹ בַּמֶּלֶאכֶת רָעָהוּ:

כ"ג אִם-לֹא יִמָּצֵא הַגִּנֵּב • וְכֹא הַשּׁוֹמֵר הָזֶה, שֶׁהוּא בֹעֵל הַבַּיִת. וְנִקְרַב • אֶל הַדִּינִין, לְדוֹן עִם זֶה וְלִשְׁבַע
לוֹ שֶׁלֹא שָׁלַח יָדוֹ בַּשָּׁלוֹ.

(ח) עַל-כֵּל-דְּבַר-פֶּשַׁע עַל-שׁוֹר עַל-חֲמוֹר עַל-שֶׁה
עַל-שִׁלְמָה עַל-כֵּל-אֲבֹהָ אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי-הוּא זֶה
עַד הָאֱלֹהִים יָבֹא דְבַר-שְׁנִיָּהם אֲשֶׁר יִרְשִׁיעוּן אֱלֹהִים
יִשְׁלַם שְׁנִים לְרָעָהוּ: ס

ה' תהיה בין שניהם אם-לא שלח ידו, מה להלן
שבועה, אף כאן שבועה. אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי-הוּא
זֶה • לִפִּי פְשׁוּטוֹ, אֲשֶׁר יֹאמַר הָעֵד כִּי הוּא זֶה
שֶׁנִּשְׁבַּעַת עָלָיו, הָרִי הוּא אֲצִלְךָ. עַד הַדִּינִין יָבֹא
דְּבַר שְׁנִיָּהם, וְיִחְקְרוּ אֶת הָעֵדוּת. וְאִם פְּשָׁרִים הֵם
וְיִרְשִׁיעוּהוּ לְשׁוֹמֵר זֶה, "וְיִשְׁלַם שְׁנִים", וְאִם יִרְשִׁיעוּ
אֶת הָעֵדִים שֶׁנִּמְצְאוּ זִמְמִין, יִשְׁלְמוּ הֵם שְׁנִים
לְשׁוֹמְרֵם. וְרַבּוּתֵנוּ זְכוּרֹנִם-לְכַרְכָּה דְּרִשׁוּ "כִּי הוּא
זֶה": לְלַמֵּד שֶׁאֵין מַחֲבִין אוֹתוֹ שְׁבֻעָה אֶל־אִם-כֵּן
הוֹדָה בַּמִּקְצֵת, לֹאמַר: כֹּךְ וְכֹךְ אֲנִי חֵיב לָךְ וְהַמּוֹתֵר
נִגְנֵב מִמֶּנִּי (כ"ק קס).

כ"ג אִם-לֹא יִמָּצֵא הַגִּנֵּב • שִׁמָּצֵא שִׁקְרָן בְּשִׁבּוּעָתוֹ,
שִׁיעִידוֹ עֵדִים שֶׁהוּא עֲצָמוֹ גִּנֵּב, וְיִרְשִׁיעוּהוּ אֱלֹהִים
עַל-פִּי הָעֵדִים. יִשְׁלַם שְׁנִים לְרָעָהוּ • לְמַדְךָ הַכְּתוּב
שֶׁהִטּוּעַן בַּפְּקֻדוֹן לֹאמַר נִגְנֵב הִמְנִנוּ, וְנִמְצָא שֶׁהוּא
עֲצָמוֹ גִּנֵּב, מִשְׁלַם תְּשֻׁלוּמִי כֹפֶל. וְאִמָּתִי? בְּזִמְנָן
שֶׁנִּשְׁבַּע וְאַחֲרֵיכָךְ בָּאוּ עֵדִים, שֶׁכֹּךְ דְּרִשׁוּ רַבּוּתֵנוּ
זְכוּרֹנִם-לְכַרְכָּה: "וְנִקְרַב בֹּעֵל הַבַּיִת אֶל הָאֱלֹהִים".
קִרְיָכָה זֶה, שְׁבֻעָה הִיא. אִתָּהּ אוֹמֵר לְשִׁבּוּעָה, אוֹ
אֵינוֹ אֶלָּא לְדִין, שֶׁבִּינָן שָׂבָא לְדִין וְכֹפֶר לֹאמַר נִגְנֵבְךָ,
מִיָּד יִתְחַיֵּב בְּכֹפֶל אִם בָּאוּ עֵדִים שֶׁהוּא בִּידוֹ? נֹאמַר
כֵּאֵן שְׁלִיחוֹת יָד, וְנֹאמַר לְמַטָּה שְׁלִיחוֹת יָד, "שְׁבֻעָת

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

הפקדון חייב הוא לשבע שבועת
השומרים. ועוד מתבאר בגמרא
בבבא מציעא ד' ע"ב שם
הפקדון ואומר לא הפקדת אצלי, אם
כופר בכל פטור, ואם מודה מקצת חייב
שבועה, וזה לדברי הכל, ואף על פי
שהרב אינו אומר כן בפרושיו בגמרא
(ב"מ ק"ז, ד"ה מעיז).

ואם כן נאמר כי הכתוב הזה לפי
מדרש חכמים הוא בטוען לא
הפקיד אצלי מעולם, שאם כפר בכל
פטור ואם הודה במקצת וכפר במקצת
חייב שבועה. ויאמר אם לא ימצא
הגנב יקרב בעל הבית אל האלהים
על כל טענת פשע שיטען עליו פשעת
בשמיירה, או אֲשֶׁר יֹאמַר הַשּׁוֹמֵר כִּי
הוּא זֶה פְּקֻדוֹן שְׁבִידִי וְלֹא הַפְּקֻדָּה לִי
יֹתֵר, הַנִּפְקָד אֲשֶׁר יִרְשִׁיעוּן אוֹתוֹ
הָאֱלֹהִים יִשְׁלַם שְׁנִים לְרָעָהוּ. וְהִנֵּה
שְׁנֵיהֶם יִשְׁלְמוּ, אֲבָל אֵין תְּשֻׁלוּמִי
הַשְּׁנִים אֶלָּא בְּטוּעָן טַעֲנַת גִּנֵּב, וְטַעֲנַת

אמר למעלה (בפסוק ג') חיים שנים
ישראל. תורה ז'
(ז) וטעם אם לא שלח ידו במלאכת
רעהו, על דעת רש"י "שיקרב אל
האלהים" לשבע "שלא שלח ידו בשל
חברו". והנכון שיקרב אל האלהים
לשבע שנגנב כמו שהוא טוען, אם לא
שלח הוא יד להשתמש לצרכו
במלאכת רעהו, כי השולח יד בפקדון
נעשה עליו גזלן וחייב באנסיו. תורה ח'
(ח) אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה. כתב
רש"י לפי פשוטו אֲשֶׁר יֹאמַר הָעֵד
כִּי הוּא זֶה שֶׁנִּשְׁבַּעַת עָלָיו וְהָרִי הוּא
אֲצִלְךָ. וְרַבּוּתֵנוּ אָמְרוּ (ב"מ ק"ז) כִּי הוּא
זֶה, לְלַמֵּד שֶׁאֵין מַחֲבִין אוֹתוֹ שְׁבֻעָה
אֶל־אִם כֵּן הוֹדָה בַּמִּקְצֵת, "כֹּךְ וְכֹךְ
אֲנִי חֵיב" וְהַמּוֹתֵר נִגְנֵב מִמֶּנִּי (ע"כ). וְהִנֵּה
הַעֲנִין שֶׁכְּתוּב הָרֵב דְּבָרֵי יְחִידִים הוּא
וְאֵינוֹ כְּהִלְכָּה (ב"מ ק"ז, ק"ח), שֶׁהַשּׁוֹמְרִים
אֵין צָרִיכִים בַּפִּיחָה בַּמִּקְצֵת וְהוֹדָאָה
בַּמִּקְצֵת, וְאִפְלוּ בְּטוּעָן טַעֲנַת גִּנֵּב בְּכָל

ב"מ צ"ה). ונזכר סתם בכתוב, מפני שדרכך
שומרי כסף או כלים לשמורם בחנם.
והפירוש השני (פסוקים ט"ז-י"ב) ששומר
שקר והפירה חמור או שור או שה
וכל בהמה, ודרך הבהמות לתתן ביד
רועים לשמר וירעו אותם בשכר.
ונגב מבית האיש. פרש רש"י לפי
דבריו. לומר שהוא טוען כף.
והביאו לו דומים כי יקום בקרבך נביא
(דברים י"ג, ב'), חנניה בן עוזר הנביא (ירמיה
כ"ח, א'), כי לא יקראנו בזה השם על
האמת, רק שהוא יאמר כן. ואין צורך,
כי הכתוב יאמר "אם" נגב מבית האיש
וימצא הגנב ישלם שנים, ואם לא
ימצא הגנב "יבואו לב"ד וישבע" על
הגנבה אם לא שלח ידו במלאכת
רעהו, ואֲשֶׁר יִרְשִׁיעוּן "אותו ב"ד"
בגנבה הזאת, שהוא הגנב, ישלם
שנים, כי ב"ד לא ירשיעוהו לשלם
שנים אם לא גנבו הוא, כי חייב
התשלומין בכפל בגנב הוא, כאֲשֶׁר

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טז, עמ' 270)

ולכן לא יתכן שיהודי - או אפילו כח אחד שבו - יהיה 'כלו' רע'.

וכאשר יצר הרע מקטרג ותובע להפיל את החוטא ולמסור אותו כלו לרשותו, טוען האדם כנגדו טענת 'מודה במקצת': לא כל מהותי וכחי חטא. אין זה אלא ב'מקצת' בלבד. "מודה במקצת - חיב שבועה". אדם שבחטאו - 'מקצתו' נכנס לרשות היצר, זקוק הוא לתוספת כח, שלא יפל יותר לרשות היצר. זהו שמשביעים אותו - שבועה מלשון שובע, נותנים לו כחות מיוחדים שלא יפל יותר, ויוכל להחזיק מעמד.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך א, עמ' 158)

הצדיק שבדור, והוא יורה את הדרך לתשובה ויתן לו כח לחזר בתשובה שלמה. על-ידי זה יעבד את בוראו בבחינת כפלים לתושיה. זהו שאמר הכתוב "שלם שנים לרעהו" - "רעהו" זה הקב"ה (שמות-רבה ריש פרשת יתרו).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ז עמ' 10 - מתוך 'לקראת שבת')

כפל ב'טוען טענת גנב' הוא דוקא כשנשבע השומר, ושבועת שקר היא חטא בין אדם למקום, שאינו שיף לכאורה למפקיד - הצרף הכתוב לפרש שאף-על-פי-כן 'שלם שנים לרעהו'.

טארי יתן גבר לחברה חמר או תור או אמר וכל בעייר למטר ומית או אתבר או אשתבי לית דחזי:

(ט) כִּי־יִתֵּן אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ חֲמֹר אוֹ־שׂוֹר אוֹ־שֶׁה וְכָל־בְּהֵמָה לְשֹׂמֵר וּמֵת אוֹ־נִשְׁכָּר אוֹ־נִשְׁבֵּה אִין רֵאָה:

שכר, לפיכך אינו פטור אם נגנבה, כמו שכתוב: "אם-גנב יגנב מעמו 'שלם'", אבל על האנס, כמו: מת מעצמו, או נשבר, או נשבה בחזקה על-ידי לסטים. ואין ראיה. שיעיד בדבר.

אָשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה (כב, ח)
ללמד שאין מחיבין אותו שבועה אלא-אם-כן הודה במקצת (רש"י)

ענין 'מודה במקצת' ברוחניות, הוא:
בשעה שאדם נכשל בחטא, לא יתכן לומר שכל מהותו שקוע בחטא, שהרי עצם הנשמה לא חטאה והיא נשארה בדבקותה בה' גם בשעת החטא.
גם מצד כחות הנשמה, לא יתכן לומר שכח זה מלא רק חטאים, שהרי בכל יהודי יש ריבוי טוב, וכמאמר רז"ל (עירובין יט) "אפילו פושעי ישראל מלאים מצות כרימון".

עַד הָאֱלֹקִים יבא... יְשַׁלֵּם שְׁנִים לְרֵעֵהוּ (כב, ח)
"האלקים" - פירושו הדין, וקאי על הדין הראשון שהוא משה רבנו. ובדורות שלאחריו - הצדיק שבדור, שהוא ה'אתפשטותא דמשה' שבכל דור.
אדם שהחטא ומבקש לתקן חטאו, מה יעשה? - ילך אל

יְשַׁלֵּם שְׁנִים לְרֵעֵהוּ (כב, ח) יש לשאל, מדוע מוסיף "לרעהו".
יש לומר, דהנה פסוק זה מדבר בשומר שנשבע שהחפץ נגנב ממנו, והתברר שהוא בידו. ומכיון שהחייב של תשלומי

כ"ט- כִּי־יִתֵּן אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ חֲמֹר אוֹ־שׂוֹר • (ב"מ)
פרשה ראשונה נאמרה בשומר חנם, לפיכך פטר בו את הגנבה, כמו שכתוב "וגנב מבית האיש, אם לא ימצא הגנב ונקרב בעל הבית", לשבועה. למדת, שפוטר עצמו בשבועה זו. ופרשה זו אמורה בשומר

(י) שְׁבַעַת יְהוָה תְּהִיָּה בֵּין שְׁנֵיהֶם אִם־לֹא שָׁלַח יָדוֹ בְּמִלְאכָתָהּ רָעָהוּ וּלְקַח בְּעָלָיו וְלֹא יִשְׁלַם:
מומקא דיי תהי בין תוניהון אם לא אושית ידה במה דמסר לה חברה ויקבל מרה מנה מומקא ולא ישלם:

כ"י- שְׁבַעַת ה' תְּהִיָּה • יִשְׁבַּע שָׁכֵן הוּא, כְּדַבְּרֵיו, והוא לא שלח בה יד להשתמש בה לעצמו, שאם

(יא) וְאִם־גָּנַב יִגְנַב מַעְמֹו יִשְׁלַם לְבַעְלָיו:
יא ואם אתגנבא יתגנב מעמה ישלם למרהי:

רמב"ן על התורה – מהדורת בוס, אברמוביץ

מודה במקצת נהגת בכל התביעות ואפלו בהלואה וגולה ושאר ענינים. ובאלה הדינים מקרא מעט והלכות מרבות, אין צרך לבאר מהם בכאן אלא בכדי ישוב המקראות. תורה ט

(יב) אִם-טָרַף יִטְרֹף יְבֹאֵהוּ עַד הַטָּרְפָּה לֹא יִשְׁלַם: פ יב אם אתְּכָרָא יְתֵבּר יִיתִי סִהְדִין דְּתִכְיָרָא לֹא יִשְׁלַם:

כ"ג אִם-טָרַף יִטְרֹף • על-ידי חיה רעה. יבֹאֵהוּ עד • יביא עדים שנטרפה באנס, ופטור. הַטָּרְפָּה לֹא יִשְׁלַם • אינו אומר "טרפה לא ישלם", אלא "הַטָּרְפָּה", יש טרפה שהוא משלם ויש טרפה שאינו

(יג) וְכִי-יִשְׁאֵל אִישׁ מֵעַם רֵעֵהוּ וְנִשְׁבַּר אוֹמֶת בְּעֵלָיו אֵין-עֲמּוֹ שְׁלָם יִשְׁלַם: יג וְאִרִי יִשְׁאֵל גְּבֵר מִן חֲבֵרָה וְיִתְבַּר או מִית מְרָה לִית עֲמָה שְׁלָמָא יִשְׁלַם:

כ"ד וְכִי-יִשְׁאֵל • בא ללמדך על השואל, שהוא חייב באַנְסִין. בְּעֵלָיו אֵין-עֲמּוֹ • אם בעליו של שור אינו עם השואל במלאכתו (כ"ד צד).

(יד) אִם-בְּעֵלָיו עֲמּוֹ לֹא יִשְׁלַם אִם-שָׂכִיר הוּא בָּא בְּשָׂכְרוֹ: יד אם מְרָה עֲמָה לֹא יִשְׁלַם אִם אֲגִירָא הוּא עַל בְּאִגְרָה:

כ"ה אִם-בְּעֵלָיו עֲמּוֹ • בין שהוא באומת מלאכה, בין שהוא במלאכה אחרת: הִיא עֲמּוֹ בְּשַׁעַת שְׂאֵלָה, אינו צריך להיות עֲמּוֹ בְּשַׁעַת שְׂבִיחָה ומִיתָה (כ"ה שם). אִם-שָׂכִיר הוּא • אם השור אינו שאול, אלא שכור, בא בשכרו ליד השוכר הַזֶּה ולא בשאלה, ואין כל

(טו) וְכִי-יִפְתָּה אִישׁ בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא-אַרְשָׁה וְשָׁכַב עִמָּה מָהֵר יִמְהַרְנָה לוֹ לְאִשָּׁה: טו וְאִרִי יִשְׁדֵּל גְּבֵר בְּתַלְמָא דְלֹא מְאַרְסָא וְיִשְׁכָּב עִמָּה קִנְיָמָא יְקִימָנָה לָהּ לְאִנְתּוֹ:

כ"ו וְכִי-יִפְתָּה • מדבר על לבה עד ששומעת לו, וכן תרגומו: "וְאִרִי יִשְׁדֵּל". שדול בלשון ארמי,

(טז) אִם-מָאן יִמָּאן אָבִיָּה לְתַתָּה לוֹ בֶּסֶף יִשְׁקֹל בְּמָהֵר הַבְּתוּלָת: ס טז אם מִצָּבָא לֹא יִצְבִּי אָבוּהָא לְמַתָּנָה לָהּ כֶּסֶףֻא יִתְקוּל כְּמוֹהִירִי בְּתַלְמָא:

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

"שִׁבְיָא" קִצַּת הַנְּטָרָף, שְׁתֵּי כְּרָעִים או בְּדֵל אֶזְרָא, לְהִיּוֹת לוֹ "לְעֵד". וְכֵן רָאִיתִי בְּמִכְיָלָתָא דְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָנָי (דף קמ"ז) אָבָא שְׂאוּל אוֹמֵר יְבִיא עֲדִידָה, שְׁנָאֵמֵר: כֹּה אָמַר ה' בְּאֲשֶׁר יִצְלַל הָרֵעָה מִפִּי הָאָרִי שְׁתֵּי כְּרָעִים יִגֹּ' (עמ' 21, יב). תורה יג

(ט"ז) וְכִי יִפְתָּה אִישׁ. מְדַבֵּר עַל לְבָה, וְכֵן תִּרְגְּמוּ "אָרִי יִשְׁדֵּל", שְׂדוּל בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי כִּפְתוּי בְּלִשׁוֹן הַקֶּדֶשׁ. מָהֵר יִמְהַרְנָה לוֹ לְאִשָּׁה, "יִפְסֹק לָהּ מָהֵר" כְּמִשְׁפָּט אִישׁ "לְאִשְׁתּוֹ" שְׂכוּתָהּ לָהּ כְּתֻבָּה וְיִשְׁאָנָה.

לו, אָבָל הָאִרְיָה וְהַדֵּב בְּאֲשֶׁר יִטְרֹף יִקְרָא עֲלָיו מְלֵא רוּעִים, וְלָכֵן יֹאמַר "שִׁבְיָא אוֹתָם" לִב"ד "וְיִפְטֹר".

אוֹ שְׁנַפְרֵשׁ שְׂבָא הַכְּתוּב לְלַמֵּד עַל דִּינוֹ שֶׁל אִסְטִי בֶן יְהוּדָה שְׂאוּמֵר (כ"ב פ"ג). אֵין רוּחָה פִּטְוֹר (לְעִיל פִּטְוֹק י'), הָא יֵשׁ רוּחָה "יְבִיא עֲדִים וְיִפְטֹר", וּפְרוּשׁוֹ, שְׂאֵם אֶרֶע הָאֲנֵס בְּמִקּוֹם שְׂהָאָנְשִׁים מִצּוּרֵי שָׁם כֹּל הַיּוֹם אֵין סוּמְכִין עַל שְׂבוּעָתוֹ וְצִרְיָה לְהִבְיָא הָעֲדִים. וְדַרְךְ הַטָּרְפָּה שְׂתַּהֲרִיָּה כֵן בְּאֲשֶׁר אֲמַרְנָה, וְלָכֵן הִצְרִיךְ בֵּיהּ הַכְּתוּב שִׁבְיָא הָעֲדִים. ור"א אָמַר יְבֹאֵהוּ עַד,

(יב) אִם טָרַף יִטְרֹף עַל יְדֵי חִיָּה רָעָה. יְבֹאֵהוּ עַד, "יְבִיא עֲדִים" שְׁנַטְרָפָה בְּאֲנֵס וּפְטוֹר. זֶה לִשׁוֹן רִש"י. וְיֵשׁ לְתַמָּה, לְמָה הִצְרִיךְ הַכְּתוּב בְּכָאן עֲדִים, וְלִמְעַלָּה אָמַר שְׂבַעַת ה' תְּהִיָּה בֵּין שְׁנֵיהֶם (פִּסְוֹק י'). וְהִדִּין בֵּהֶם שְׁוֶה הוּא, שְׂאֵם יֵשׁ לוֹ עֲדִים וּפְטֹר כְּמַת וְנִשְׁבַּר וְנִשְׁבָּה וְכֵן "בְּנִטְרָף", וְאֵם אֵין לוֹ עֲדִים נִשְׁבַּע עַל כֻּלָּן וְאֵינוֹ מִשְׁלָם. וְשְׂמָא כִּי דִבֵּר הַכְּתוּב בְּהוֹנָה שְׂהִשּׁוֹר "בְּשִׁמּוּת" בְּאֲבוּס בְּעֵלָיו אוֹ יַעֲלָה לְצוּק "וְנִשְׁבַּר" אֵין רוּחָה בו, וְכֵן "הַנְּשָׁבָה" בְּלִסְטִים מִזֵּין שְׂבָא עֲלָיו וְנִטְלוּ מִן הָעֵדֶר וְהִלָּךְ

וְנִשְׁמָה בְּמַהֲרָה הַבְּתוּלָה • שֶׁהוּא קָצוֹב חֲמִשִּׁים כֶּסֶף | (דברים כב) "וְנָתַן הָאִישׁ הַשּׁוֹכֵב עִמָּה לְאִבִּי הַנְּעָרָה אֶצֶל הַתּוֹפֵס אֶת הַבְּתוּלָה וְשׁוֹכֵב עִמָּה בְּאֵנֶס, שְׁנָאֲמָר:

חֲמִשִּׁים כֶּסֶף".

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

לשון רש"י. ואיננו נכון, אבל ענין הפתוי "השית רצון בשקר", וכן יפתה לבבכם (דברים י"א, ט"ז), אם נפתה לבי על אשה (שם ל"א, ט"ז). ולכן האנשים אשר אין דעתם שלמה להשכיל ויטעה לבם בדברים בתחלת ענינם יקראו פתאים, וכמו שאמר פתי יאמין לכל דבר (משלי י"ד, ט"ז). והמסית את הבתולה לשכב עמה יטה רצונה להפצו בדברי שקר ונקרא מפתה.

וְאֶנְקָלוּס חלק הלשון למחלוקות, אמר פן "שדל", והוא לשון תחבולה ועסק אשר יעשה האדם עם אחר לעשות בו פרוצנו, והיה השתדלותו בדברים או במעשה, כי כן אמר בויאבב איש עמו (בראשית ל"ב, כ"ה) וישתדל. ויונתן בן עזיאל תרגם ושוכבבתיך ונתתי חכים בלתייך (יחזקאל ל"ח, ד'). ואשלייך, ובתרגום מגלת רות איפה לקטף היום ואנה עשית (רות ב', י"ט) ולאן אשתדלת למעבד, שם האיש אשר עשיתי עמו היום בעז (שם) דאשתדלית עמיה, כי תחבלת ענין אשר אדם מציד לעשותו יקרא השתדלות, ואמרו במשנה ובמקום שאין אנשים השתדל להיות איש (אבות ב', ה'), ובגמרא לעולם ישתדל אדם לצאת לקראת מלכי ישראל (פרכות נ"ח), ובכתוב הנה משתדל להצלותה (דניאל ו', ט"ז), משתדל ועושה תחבולות.

וְעַל דעתי מזה הלשון הוא ומרד ואשתדור מתעבד בה (עזרא ד', י"ט), מרד ותחבולה רבה, כי יחליפו האותיות האלה אף בלשון הקדש, מללות (מלכיס"ב כ"ג, ה'), ומנורות (איוב ל"ב), נמלצו (תהלים קי"ט, ק"ג) ונמרצו (איוב ו', כ"ה), מפלשי עב (שם ל"ז, ט"ז) מפרשי עב (שם ל"ז, כ"ט). וכן בארמית ואלו (דניאל ד', ח') וארו (שם ד', ד'), שרשרת (להלן כ"ח, י"ד) אמרו בה חכמים שלשלת (מקואות י"ד, ה'), ויש נסחאות שכתוב בהם במשנה (אבות ב', ה') השתדל להיות איש. ולכן אמר אנקלוס **כי יפתה** "אגרי ישדל", יסובב וישובב את הבתולה בענינים רבים עד שישכב עמה. ובעבור כי פתוי

הבתולות בענינים רבים פעם בדברים פעם בממון פעם בשקר שיטעה אותה, פעם בקצת שרצונו לשא אותה לו לאשה, לא ייחד לו לשון ועשו השתדלות, אבל בפן יפתה לבבכם (דברים י"א, ט"ז) אמר בו דלמא יטעו.

ימא שפרש הרב (רש"י) במהר ימהרנה לו שיפסק לה מהר במשפט איש לאשתו שכותב לה כתבה (מכילתא כאן), אינו אמת שהמפתה אם ישאנה אינו נותן קנס, ואם יגרשנה אחר הנשואין אין לה עליו כלום מן התורה, שהכתבה מודברי סופרים הוא. אבל פרוש מהר השלוחים שאדם משלח לארוסתו כלי כסף וכלי זהב ובגדים לצרכי החפה והנשואין, והם הנקראים סבלונות בלשון חכמים. וכך אמרו מהרי הדרי (כ"ב קמ"ה). ואנקלוס אמר בהרבו עלי מאד מהר ומתן (בראשית ל"ד, י"ב). אסגו עלי לחדא מוהרין ומתנן, ולא היה נודר להם לכתב לה כתבות הרבה מאד, אבל **מהר** סבלונות כמו שפרשתי. ויתכן שהיה הלשון נגזר מן מהרה חושה (שמואל א' כ', ל"ח), לפי שהוא הדבר הראשון הנמקד בנשואין, כי החתן ממהר ומקדים לשלח לפניו המנחה והיא ואחרי כן הוא בא לבית חמיו לעשות הנשואין או השמחה, כמו שהזכירו חכמים (פסחים מ"ט). סעדת סבלונות.

ופרוש מהר ימהרנה לו לאשה, שישלח לה סבלונות וצרכי חפה להיות לו לאשה, רמז שהם יכולים לעכב. ואמר הכתוב בלשון הזה ולא אמר "שיקחנה לו", כי אין מצוה עליו שישאנה רק אם רצה, ואם לא יחפץ בה מתחלה יפרע. ואחרי כן (בפסוק הבא) אמר **שאם ימאן אביה לתתה לו, שישקל על ידו כסף במהר** אשר יתנו האנשים לבתולות הנשואות להם, והטעם כי פסלה בעיני הבחורים ויצטרף אביה להרבות לה מתן והם לא יתנו לה מהר וראוי הוא שיפרענו המפתה.

ואמרו רבותינו (מכילתא כאן, פתבות י"ז) כי ענין המהר הזה הוא נקצב

בענין האנס כי הוא **חמשים כסף** (דברים כ"ב, כ"ט), ודין האונס והמפתה שוין בזה, אבל חלק הכתוב בין אונס למפתה ששם נאמר **ולו תהיה לאשה לא יוכל שלחה כל ימיו** (שם). והטעם, כי דרך ארץ להיות בחורי חמד מפתים בתולות, בנות הגדולים היפות, ואיננו הגון שיהא חוטא נשקר, ולכן פרש שלא ישאנה על פרחם וישלם להם. ובעבור שגם היא חטאה בדבר לא נתן עליו ענש שישאנה על פרחו ודי שישלם הקנס ואחרי שישאנה לדעתה ודעת אביה הרי היא עמו בכל הנשים, אין לה עליו כתבה בתורה. וכן דרך בני הגדולים לאנס בנות הפחותים במעלה אשר אין להם כח כנגדם, ולכן אמר באנס **ולו תהיה לאשה**, על פרחו. ועל דעת רבותינו (כתבות ל"ט) גם שם בין היא בין אביה יכולין לעכב כי איננו הגון שיקחנה על פרחם, ויעשה עמה שתי רעות, ופעמים שתהיה נכבדת ממנו ולא יתכן שתתבזה בחטאו, והמשפט הישר שיהיו הנשואין בידיה ולא בידו, שהוא ישאנה על פרחו שלא יהיו בנות ישראל הפקר לבעלי הזרע.

והנה הדין הזה איננו רק בנערה בדין האנס, אבל שם פרש הכתוב **כי ימצא איש נערה בתולה** (דברים כ"ב, כ"ח), וכאן לא הזכיר **נערה** והטעם, כי הנערה הנזכרת שם אינו אלא להוציא את הבוגרת שהיא אשה, אבל הקטנה גם היא בכלל (פתבות מ'), וכאן לא הוצרך להוציא את הבוגרת, כי בידיע שהמפתה הבוגרת שלא ישלם כלום כי מדעתה עשה, והאב אין לו בבתו שום זכות אחרי ימי הנעורים, כדכתיב בנערה בית אביה (במדבר ל', י"ז). ואמר כאן **אם מאן ימאן אביה לתתה לו**, לרמז שהוא הנותן אותה לאיש, שהוא זכאי בכסף קדושיה בקטנה ונערה, כמו שדרשו (קדושין ג') כל שבח נעורים לאביה, אבל באונס הוצרך לכתב **נערה** להוציא את הבוגרת, כי היה עולה על דעתנו שישלם אליה, אלא שגזירת הכתוב

שיעור יומי לשבת קודש כ"ז שבט ושנים מקרא ואחד תרגום - כד - פרשת משפטים פט

וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה בְּגוֹ עֲנָנָא וּסְלַק לְטוֹרָא וַהֲוָא
מֹשֶׁה בְּטוֹרָא אַרְבָּעִין יָמִין וְאַרְבָּעִין לִילָין:
פ פ פ

נִשְׁמַע בְּתוֹךְ הָעָנָן • עָנָן זֶה כְּמִין עֶשֶׂן הוּא, וְעֶשֶׂן לֹא הִקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְמֹשֶׁה, שְׂכִיל (נ"א חֶפֶה) בְּתוֹכוֹ:

קי"ח פסוקים, עזיא"ל סימן. חנני סימן.

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רנ - רנב

אגרות קודש

ב"ה, ו' שבט, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

קבלתי שני מכתביו (הא' בלי הוראת זמן הכתיבה, והשני מב' שבט) ובמענה על שאלותיו:

א) כמו שכותב גם הוא במכתבו, הוראה ששמע מפי כ"ק מו"ח אדמו"ר בשעתו, הנה הברית מילה צריך לעשות כשיהי' מצב בריאות בניו שיחיו בשלימות ואם יש איזה ספק או ס"ס, הרי אפשר לעשות למחר או למחרתיים. וידוע לשון הרמב"ם ספ"ג דמילה דמפרשו בצפנת פענח דס"ל דמילה לאח"ז מתקנת למפרע.

ב) בשאלתו אם לדחות הברית מילה עד שיהי' באפשר לעשות לשניהם ביחד, הנה איני מבין טעם זה, וצריך לעשות לזה כשיהי' הוא בריא ושלם, ולהשני כשיהי' הוא בריא ושלם, ואף אם לא יהי' בבת אחת.

ג) ע"ד ימים מיוחדים לעשות ב"מ שלא בזמנה, לא שמעתי בזה. ומוכח מכמה מקומות שאין בזה ימים מיוחדים. ואין לאחר מבלי טעם נכון.

ד) בנוגע להשמות שבדעתו לקרות בהם את בניו שיחיו, הנה ידענו בזה מכ"ק מו"ח אדמו"ר, אז אין דעם זאגט ער ניט, והענין מובן ע"פ המובא בכתבי האריז"ל, שלמעלה נותנים להאב והאם הרעיון איזה שם ליתן לבניהם שהוא מתאים לנשמתו. ובמילא יקרא להם שמות שיסכימו עליהם הוא וזוגתו שיחיו, ויהי' לאריכות ימים ושנים טובות בגשמיות וברוחניות...

ו) מטובו למסור ברכת מזל טוב לזוגתו הרבנית תחי', וגם ברכתי לו ולה גם יחד, שיכניסו את בניהם הנולדים לבריתו של אברהם אבינו בשעה טובה ומוצלחת, וכשם שיכניסום לברית כן יכניסום לתורה ולחופה ולמעשים טובים ביחד עם בנם... שיחיו ויגדלו מתוך בריאות הנכונה ומתוך הרחבה.

בברכת מזל טוב.

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראווי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"א שבט מפרק קד עד סוף פרק קה	יום רביעי - כ"ד שבט מפרק קיג עד סוף פרק קיח
יום שני - כ"ב שבט מפרק קו עד סוף פרק קז	יום חמישי - כ"ה שבט פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו
יום שלישי - כ"ג שבט מפרק קח עד סוף פרק קיב	יום שישי - כ"ו שבט פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק
שבת קודש - כ"ז שבט פרק כ מפרק קכ עד סוף פרק קלד	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ"א שבט

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 56, אך המחשבה... עד עמ' כט, לחדר כפיקודין.

ליקוטי אמרים

אך המחשבה

וההרהור בד"ת שבמוח וכן הדבור בד"ת שבפה שהם לבושי' הפנימים של נפש האלהית וכ"ש נפש האלהית עצמה המלוכשת בהם כולם מיוחדים ממש ביחוד גמור ברצון העליון ולא מרכבה לבד כי רצון העליון הוא הדבר הלכה עצמה שמהרהר ומדבר בה שכל ההלכות הן פרטי המשכות פנימיות רצון העליון עצמו שכך עלה ברצונו ית' שדבר זה מותר או כשר או פטור או זכאי או להפך וכן כל צרופי אותיות תנ"ך הן המשכת רצונו וחכמתו המיוחדת בא"ס כ"ה בתכלית היחוד שהוא היודע והוא המדע כו' וז"ש דאורייתא וקב"ה כולא חד ולא אברין דמלכא לחדר כפיקודין.

כשלעצמם, או פריטיו האחרים של הארמון אינם רצונו של המלך עצמו. לעומתם – החכמים שלומדים את ספר התכניות, שבו רשם המלך כיצד ייבנה הארמון – הרי הם עוסקים ממש בחכמתו וברצונו של המלך: הרשום באותו ספר הרי מייצג את חכמתו ורצונו של המלך. כך גם בענייננו: במעשה המצוות, מתלבש רצונו של הקב"ה, ואילו הפריטים בהם מקיימים את המצוות אינם הרצון עצמו. שונה הדבר ביחס לתורה – "שכל" התורה הוא אכן חכמתו של הקב"ה, ו"פסק ההלכה" הוא אכן רצונו של הקב"ה, וכשיהודי עוסק בתורה, במחשבה או בדיבור, הוא מתאחד, בדרגה העליונה ביותר, ברצונו ובחכמתו של הקב"ה. וזהו שכתוב – ב"זוהר", ד"אורייתא וקב"ה דאורייתא – בלא חד", – שהתורה והקב"ה הם דבר אחד ממש, ולא "אברין דמלכא" לחדר כפיקודין. – ולא "אברים" בלבד של המלך, כמו המצוות. שכן, כאמור, מאחדות המצוות עם הרצון העליון, כמו הגוף עם הנשמה – התאחדות של שני דברים נפרדים. ואילו תורה והקב"ה הם דבר אחד ממש.

אך המחשבה וההרהור בדברי תורה שפמח, ובח' הדבור בדברי תורה שפמח, שהם – כוחות המחשבה והדיבור, לבושים הפנימים של נפש האלהית, – ומאחדים יותר עם הנפש האלקית מאשר כוח המעשה של הנפש האלקית, שאינו אלא לבוש חיצוני בלבד, וכל-שכן נפש האלהית עצמה המלכשת בהם – המוחשבה בלבוש והדיבור בתורה, כלם מיוחדים ממש ביחוד גמור ברצון העליון, – יחוד גמור, משמעו, שהם נעשים דבר אחד ממש – לא כהתאחדות הגוף עם הנפש, שהם, כאמור – לעיל, דברים נפרדים המתאחדים אך בכל זאת אינם דבר אחד לחלוטין וכל אחד נשאר במהותו העצמית. יחוד גמור" כפיקודין.

כמו התאחדות הנפש עם כוחותיה, שהם גם חלק מהנפש, הרי יחודם עם הנפש הוא מלא. כך גם הנפש האלקית וכוחות המחשבה והדיבור שלה – מאוחדים ביחוד גמור עם הרצון העליון, בשעה שיהודי מהרהר או מדבר דברי תורה, ולא מרכבה לבד, – להלן מוסבר מדוע ואיך מתאחדים הלבושים הפנימיים, באמצעות התורה, עם הרצון העליון ביחוד גמור. כי רצון העליון הוא הדבר הלכה עצמה שמהרהר ומדבר בה, שכל ההלכות הן פרטי המשכות פנימיות רצון העליון עצמו, – כל הלכה מייצגת פרט מסוים מרצונו של הקב"ה הנמשך באותה הלכה, שכן עלה ברצונו ית' – כך רוצה הקב"ה, שדבר זה מותר או כשר או פטור או זכאי או להפך; – שדבר זה אסור או פסול, או חייב וכו'. ומאחר שכל הלכה היא פרט ברצונו של הקב"ה, הרי בשעה שהאדם מהרהר או מדבר באותה הלכה, הוא מאוחד עם הרצון העליון, במדה הגבוהה ביותר של התאחדות, למעלה גם מהתאחדות הגוף והנפש. וכן כל צרופי אותיות תנ"ך הן המשכת רצונו וחקמתו – של

5. ב"הערה" מעיר כ"ק אדמו"ר שליט"א על הקושי שבביטוי "ולא מרכבה לבד", ממנו אפשר להבין, שיחודם של הלבושים הפנימיים עם הרצון העליון, הוא למעלה מביטול ה"מרכבה" בלבד – בשעה שבאמת הוא למעלה גם מאיחוד הגוף והנפש. מעיר כ"ק אדמו"ר שליט"א: "...ואולי הזכירו כאן 'מרכבה' – מפני שהמוח והפה, הם המח' והדבור בתורה דעסקי' בזה – הם מרכבה (כנ"ל)". משמעותה של הערה עמוקה זו, היא: במלים "ולא מרכבה לבד" אין הכוונה לערוך השוואה כללית של יחוד זה (של הלבושים הפנימיים עם הרצון העליון) לגבי שני אופני הביטול והיחוד המוזכרים לעיל. הזכרת המושג "מרכבה" כאן, היא רק ביחס לחידוש שביחוד המחשבה והדיבור בתורה לעומת ביטול המוח והפה, בהם חושבים ומדברים. רק עתה אמרנו שהמוח והפה, החושבים ומדברים דברי תורה, הם "מרכבה" – באים כאן לחדש, שעצם המחשבה עצמה והכוח לדבר, מיוחדים "ביחוד גמור", ולא מרכבה בלבד – כמו שהדבר במוח ובפה עצמם.

יום שני כ"ב שבט

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' כט, ומאחר שרצון העליון... עד עמ' כט, בלא"ה].

ליקוטי אמרים

44 היא - התורה, רצונו יתברך הנקרא "סוכב כל עלמין", -
45 המשפיע בכל העולמות בצורה "מקיפה". כלומר: הוא למעלה
46 מכל העולמות, ולכן אין הוא יכול להתלבש בתוך העולמות,
47 בפנימיות, אלא הוא משפיע עליהם בבחינת "מקיף" - כפי
48 שיוסבר להלן: שהיא
49 בחינת מה שאינו יכול
50 להתלבש בתוך עלמין -
51 בפנימיות העולמות, רק
52 מחיה ומאיר למעלה
53 בבחינת מקיף, -
54 מעליהם, בהיותו למעלה
55 מהתלבשות בתוך
56 העולמות, והיא היא -
57 בחינה זו שהיא למעלה
58 מכל העולמות,
59 המתלבשת בנפש
60 ולבושיה בבחינת גלוי
61 ממש פשעוּסְקִים בְּדְבָרֵי
62 תוֹרָה, "ואף-על-גב
63 דאיהו לא חזי כו"ס -
64 ואף-על-פי שאין הוא
65 רואה זאת. יהודי, בשעה
66 שהוא לומד תורה, אינו
67 מרגיש בהתאחדות נפשו
68 עם הקב"ה, ואילו נשמתו
69 - חשה בכך, [ומשום הִכִּי
70 - ולכן, יכול לקבל, -
71 את ההתאחדות הנעלה
72 עם הקב"ה, משום -
73 מפני, דלא חזי, - שאינו

74 מרגיש. מה שאין כן בפעליונים]. - שונה הדבר בנבונים של
75 העולמות העליונים, בהם אין ההסתרה שבעולם הזה, והם
76 "רואים" ומרגישים כל ענין אלקי, ולכן אין ביכולתם "לקבל"
77 יחוד נעלה כזה עם הקב"ה. ואילו נשמה בגוף, יען שהגוף
78 והעולם הזה, מסתירים מלהרגיש באור האלקי שביחוד זה -
79 זוהי הסיבה ליכולת הנשמה להתאחד ביחוד חזק כזה עם
80 הקב"ה, בשעת לימוד התורה. וכן - במה שהוסבר, שיחוד
81 נפשו של יהודי עם הקב"ה, בשעת לימוד התורה, היא במדה
82 המלאה ולמעלה מאשר בשעת קיום המצוות, יובן למה גדלה
83 מאד מעלת העסק בתורה יותר מכל המצוות, ואפילו
84 מתפלה שהיא יחוד עולמות עליונים - ובכל זאת גדלה
85 מעלת לימוד התורה גם מתפלה - אלא שלכאורה אפשר
86 לשאול: הרי יודעים אנו שמי שאין "תורתו אומנתו", שאין

1 ומאחר שרצון העליון המיוחד באינסוף ברוך הוא
2 בתכלית היחוד, הוא בגלוי לגמרי, ולא בהסתתר פנים כלל
3 וכלל, בנפש האלהית ולבושיה הפנימיים, שהם מחשבתה
4 ודבורה, באותה שעה שהאדם עוסק בדברי תורה - בשעה
5 שיהודי מהרהר ומדבר
6 דברי תורה, בא הרי הרצון
7 העליון שבתורה לידי
8 גילוי מלא בנפשו
9 ובמחשבתו ודיבורו. הרי
10 גם הנפש ולבושיה אלו
11 - מחשבה ודיבור,
12 מיוחדים ממש באינסוף
13 ברוך הוא באותה שעה
14 בתכלית היחוד, כיחוד
15 דבורו ומחשבתו של
16 הקדוש ברוך הוא
17 במהותו ועצמותו
18 בנזקק לעיל, כי אין
19 שום דבר נפרד -
20 מהקב"ה, כִּי־אם בהסתַר
21 פנים בנזקק לעיל. - רק
22 על-ידי-זה שפנימיות
23 הרצון העליון מוסתרת,
24 אפשר לנבונים להרגיש
25 את עצמם ל"מציאות",
26 ומאחר שבשעה שיהודי
27 לומד תורה, מוסרת
28 הסתרה זו, ופנימיות
29 הרצון העליון היא
30 בהתגלות מלאה - ממילא

31 ה"יחוד" הוא מלא. ולא עוד אלא - יתירה מזו, שיהודים - של
32 הנפש וכוחותיה עם הקב"ה בשעה שיהודי לומד תורה, הוא
33 ביתר שאת ויתר עז מיחוד אור אינסוף ברוך הוא
34 בעולמות עליונים, - עם העולמות הרוחניים העליונים. מאחר
35 שרצון העליון הוא בגלוי ממש בנפש ולבושיה העוסקים
36 בתורה, שהרי הוא הוא התורה עצמה, - בה הם עוסקים;
37 ולעומתם - וכל העולמות העליונים מקבלים חיותם - רק,
38 מאור וחיות הנמשך - ממנו שנובע, מהתורה, שהיא רצונו
39 וחקמתו יתברך, - כאמור ש"שכל" התורה הוא חכמתו של
40 הקב"ה, ופסק ההלכה - רצונו של הקב"ה. בְּדְבָרֵינוּ: "כלם
41 בחכמה עשית", - הרי, ש"חכמה" היא המקור לבריאת וקיום
42 כל העולמות. ואם כן החכמה - שהיא התורה - היא,
43 למעלה מכלם, - מאחר שהיא ה"מקור" לכל העולמות. והיא

- 1 התורה עיסוקו התמידי, עליו להפסיק מלימוד התורה לשם
- 2 תפילה - הרי שהתפילה
- 3 היא למעלה מתורה? -
- 4 מסביר רבנו הזקן להלן: 1 [והא דמי שאין תורתו אומנתו צריך להפסיק היינו
- 5 [והא - וזה, ד'מי שאין 2 מאחר דמפסיק ומבטל בלא"ה].
- 6 תורתו אומנתו צריך
- 7 להפסיק, - לתפלה, אין בכך הוכחה שהתפלה היא למעלה
- 8 מתורה, אלא טעמו של דבר הוא: הינו מאחר דמפסיק
- 9 ומבטל בלא"ה. -
- 10 מאחר שהוא מפסיק
- 11 ומבטל מלימוד תורה,
- 12 בגלל דברים אחרים, לכן
- 13 עליו להפסיק גם
- 14 לתפלה.

יום שלישי כ"ג שבט

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' כט, ומוזה יוכל המשיכיל... עד עמ' 58, כמ"ש לקמן:

- 15 ומה? - ממה שהסברנו המעלה שבתורה, יוכל המשיכיל -
- 16 המבין הגדול, להמשיך עליו יראה גדולה בעסקו בתורה,
- 17 כשיתבונן איך שנפשו ולבושיה שבמחו - המחשבה, ובפיו
- 18 - והדיבור שבפיו, הם מיתרים ממש בתכלית היחוד ברצון
- 19 העליון, ואור אין סוף
- 20 ברוך הוא ממש
- 21 המתגלה בהם, - בנפש 3
- 22 ובלבושיה, מחשבה 4
- 23 ודיבור, בשעת לימוד 5
- 24 התורה; מה שכל 6
- 25 העולמות עליונים 7
- 26 ותחתונים כלל חשיבי 8
- 27 קמיה - כל העולמות, 9
- 28 העליונים והתחתונים,
- 29 אינם נחשבים כלל לגבי
- 30 הרצון העליון ואור אין
- 31 סוף ברוך הוא, וכן 12
- 32 ואפס ממש, - הם כאילו 13
- 33 אינם קיימים כלל, עד 14
- 34 שאינו מתלבש בתוכם 15
- 35 ממש, - אין הרצון העליון מתלבש בהם בפנימיות, כאמור,
- 36 שאין ביכולת העולמות לקבל את הרצון העליון בפנימיות, אלא
- 37 - הרצון העליון משפיע בהם בבחינת 'סובב כל עלמין'
- 38 בבחינת מקור - כדי, להחיותם עקר חיותם, - את עיקר
- 39 חיותם מקבלים העולמות מהאור האלקי הסובב את כל
- 40 העולמות. רק איזו הארה - בלבד, מתלבשת בתוכם, -
- 41 בפנימיות, מה שיכולים לסבל, שלא יתבטלו במציאות
- 42 לגמרי. - מהתבוננות זו, שגם העולמות העליונים אינם יכולים
- 43 "לסבול" את הרצון העליון, רק הארה ממנו בלבד, וזאת כדי
- 44 שלא יאבדו את מציאותם לגמרי, ואילו בנפשו, בשעה שהוא
- 45 לומד תורה, מאיר רצון עליון זה בהתגלות - הרי שהתבוננו בכך,
- 46 יגיע ליראה גדולה מהקב"ה בשעת עיסוקו בתורה. וזהו
- 47 שכתבנו¹⁰: "ויצונו ה' את כל החקים האלה ליראה את ה'
- 48 וגו'" - הרי שעלידי "חוקים" מגיעים ליראה מהקב"ה. רבנו
- 49 הזקן מתכוון בכך, לפי הערתו של כ"ק רבינו ובלשונו:
- 50 "דלכאורה הוא להיפך, דמפני היראה (סיבה - בא המסובב)
- 51 מקיימים את החוקים". כלומר: מפסוק זה משמע, שעלידי
- 52 החוקים, הוא מגיע, לאחר מכן, ליראת ה' - בשעה שלכאורה
- 53 הדבר הפוך: ה"יראה"
- 54 מביאה אותו לקיום
- 55 החוקים; ה"יראה" היא
- 56 הרי ה"סיבה" הגורמת
- 57 לקיום החוקים, ולא
- 58 שהחוקים הם בשביל
- 59 היראה. אך, לפי הסברנו
- 60 של רבנו הזקן, הדברים
- 61 מובנים. שכן, קיימת
- 62 מדרגה כזו ביראה -
- 63 יראה גדולה - הבאה רק
- 64 אחרי ה"חוקים", והיא
- 65 כ"תכלית" החוקים הבאים
- 66 בשביל היראה. היראה
- 67 שהיא "סיבה" לקיום
- 68 החוקים, היא יראה בדרגה

ליקוטי אמרים

ומוזה יוכל המשיכיל

להמשיך עליו יראה גדולה בעסקו בתורה כשיתבונן איך שנפשו ולבושיה שבמחו ובפיו הם מיוחדים ממש בתכלית היחוד ברצון העליון ואור א"ס ב"ה ממש המתגלה בהם מה שכל העולמות עליונים ותחתונים כלל חשיבי קמיה וכאין ואפס ממש עד שאינו מתלבש בתוכם ממש אלא סובב כל עלמין בבחי' מקור להחיות עיקר חיותם רק איזו הארה מתלבשת בתוכם מה שיכולים לסבול שלא יתבטלו במציאות לגמרי. וז"ש ויצונו ה' את כל החוקים האלה ליראה את ה' וגו' [ועל יראה גדולה זו אמרו אם אין חכמה אין יראה והתורה נקראת אצלה תרעא לדרתא כמ"ש כמ"א] אלא דלאו כל מוחא סביל דא יראה כזו. אך גם מאן

- נמוכה יותר, שעליה להביא לקיום המצוות. כשם שזה לגבי
- חוקים, כך מסביר רבנו הזקן, להלן, לגבי חכמה - תורה. [ועל
- יראה גדולה זו אמרו¹¹: - חכמינו ז"ל: "אם אין חכמה, אין
- יראה", - חכמה - תורה - היא מבווא ליראה, היינו לאותה
- "יראה גדולה", המדריגה העליונה יותר שביראה. וזאת לעומת
- מה שחכמינו ז"ל אומרים בצורה הפוכה: "אם אין יראה אין
- חכמה" - שהיראה היא תנאי מוקדם לחכמה - תורה - שכאן
- הכוונה היא לגבי המדריגה התחתונה יותר של היראה,
- הנדרשת ללימוד תורה; וזהו תורה נקראת אצלה - לגבי
- המדריגה העליונה יותר של היראה, "תרעא לדרתא", - שער
- לבית, שרק דרך השער אפשר להכנס לבית. הרי, שהיראה
- מתוארת כ"בית", שהוא העיקר לגבי ה"שער" הרומז על תורה,
- כמו שנתבאר במקום אחר, אלא דלאו כל מוחא סביל דא
- יראה כזו. - לא כל מוח יכול "לסבול" מדרגה עליונה כזו של

9. כ"ק אדמו"ר שליט"א מעיר כאן, וזה לשונו הקדוש: "אולי שייכות כל הענין כאן (והידושו) ותוכנו - שממעלת התורה על המצוות באופן היחוד - מסובבת עוד מעלה (שבאים ליראה גדולה) והיא מעלה גדולה מהקודמת - כי תכלית החוקים (היחוד) הרי זה ליראה כו', ויראה גדולה יותר - מקרבת יותר בפין וכלבכך לעשותו". 10. דברים ו, כד. 11. אבות ג, יז.

תחתונות דעשר
ספירות דעשיה - של
עולם העשיה - אין
יראה זו - החסרה לו,
מעבדת בו למעשה, -
לקיום תורה ומצוות
בפועל ממש, כמו
שיתבאר לקמן:

ליקוטי אמרים

דלא סביל מוחו כלל יראה זו לא מינה ולא מקצתה
מפני פחיתות ערך נפשו בשרשה ומקורה במדרגות
תחתונים דעשר ספירות דעשיה אין יראה זו מעכבת
בו למעשה כמו"ש לקמן:

יראת ה' אך גם מאן
דלא סביל מוחו כלל
יראה זו, - גם מי שאין
מוחו יכול "לסבול" יראה
זו כלל, לא מנה ולא
מקצתה, - גם לא
משהו מיראה זו, מפני
פחיתות ערך נפשו

בשרשה ומקורה במדרגות

יום רביעי כ"ד שבט

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 58, פרק כד וזה... עד עמ' לא, כנודע:

מאחר שהן נגד רצונו ותכמתו ותפרדו והפכם ממש -
ההיפך מרצונו וחכמתו של הקב"ה, לפיהם אסור לעשות דברים
אלה, הם - כל הדברים האסורים הללו, נפרדים מיחודו
ואחדותו ותפרדו בתכלית הפירוד ממש, כמו הסטרא
אחרא והקליפה
הנקראת "עבודה זרה"
ו"אלהים אחרים",
מחמת הסתר פנים של
רצון העליון, כנזכר
לעיל. - שהן מקבלות
השפעה מבחינת אחרים
- ולכן הן נקראות אלקים
אחרים. וכן - כמו שזה
בעבירות עצמן, כך גם ג'
לבושי הנפש - הבהמית,
שמקליפת נה
שגשגאל, שהם
מחשבה דבור ומעשה,
המלבשים בשם"ה לא
תעשה דאורייתא
ודרבנן, - לחשוב, לדבר

ליקוטי אמרים

פרק כד וזה לעומת זה הן שם"ה מצות לא תעשה
דאורייתא וכל איסורי דרבנן מאחר
שהן נגד רצונו וחכמתו ית' והפכם ממש הם נפרדים
מיחודו ואחדותו ית' בתכלית הפירוד ממש כמו הס"א
והקליפה הנק' ע"ז ואלהים אחרים מחמת הסתר פנים
של רצון העליון כנ"ל. וכן ג' לבושי הנפש שמקליפת
נוגה שבישראל שהם מחשבה דבור ומעשה המלוכשי'
בשם"ה ל"ת דאורייתא ודרבנן וכן מהות הנפש עצמה
המלוכשת בלבושיה כולם מיוחדים ממש בס"א וקליפ'
זו הנק' ע"ז ולא עוד אלא שבטלים וטפלים אליה וגרועים
ופחותים ממנה מאד כי היא אינה מלוכשת כגוף חומרי
ויודעת את רבונה ואינה מורדת בו לפעול פעולתה
במשלחת מלאכי רעים שלה שלא בשליחותו של
מקום ב"ה ח"ו וכמאמר בלעם לא אוכל לעבור את פי

פרק כד. בפרקים הקודמים, הסביר רבנו הזקן, איך "קרב מאד" לקיים
18 תורה ומצוות "בלבבך", מתוך אהבת ה' ויראת ה', באמצעות האהבה
19 המסותרת שבתוך כל אחד מישראל להקב"ה. אך, כדי להבין, כיצד
20 אפשר עלידי האהבה המסותרת לקיים כל המצוות, ולהימנע מעבירות
21 - הסביר רבנו הזקן שייכות
22 של כל מצוות העשה ל"אנכי
23 ה' אלקיך", ושל כל מצוות
24 הלא-תעשה ל"לא יהי לך";
25 משמעותה של "אחדות ה'";
26 היא לא רק שהקב"ה הוא
27 אלוה אחד, אלא שהוא יחיד
28 ובלעדו הכל אין ואפס. שכן,
29 הכל בטל בתכלית אל הקב"ה.
30 רבנו הזקן הסביר ש"עבודה
31 זרה" אין פירושה דוקא לכפור
32 חלילה בהקב"ה, אלא גם
33 כשאדם מחשיב את עצמו
34 ל"מציאות" נפרד מקדושתו
35 של הקב"ה - הרי גם זה
36 "עבודה זרה". לאחר מכן
37 הסביר רבנו הזקן, שפנימיות

והרצון העליון מאירה בהתגלות במצוות, ויהודי בשעה שמקיים מצוות,
גם הוא מתאחד עם הקב"ה. התאחדותו של יהודי עם הקב"ה בשעה
40 שהוא לומד תורה, היא למעלה מאשר התאחדותו אתו בשעה שהוא
41 מקיים מצוות. בפרק כ"ד, אותו אנו מתחילים ללמוד, יוסבר, שכשיהודי
42 עובר עבירה, דבר שהוא ההיפך ממצוה, היפך מרצונו של הקב"ה,
43 נפרדות אנו נפשו וכוחותיה מהקב"ה, יותר מאשר היפרדותן של ה"קליפה"
44 וה"סטרא אחרא" הנקראות "עבודה זרה" ו"אלקים אחרים".
45 וזה לעומת זה, - כשם שלכל ענין של קדושה, יש לעומתו דבר
46 הפכי בקליפה - כך יש גם דבר הפכי כנגד לימוד התורה וקיום
47 המצוות, שעלידן מתאחדים עם הקב"ה. ה"לעומת זה" של
48 תורה ומצוות, היא: הן שם"ה מצות לא-תעשה דאורייתא -
49 שלש מאות ששים וחמש מצוות ה"לא תעשה", שהתורה אסרה
50 לעשותן, וכל אסורי דרבנן, - כל האיסורים שאסרו החכמים,

47 - בכך שהוא עובר על רצונו של הקב"ה, ואילו הקליפה
48 והסטרא-אחרא אינן עוברות על רצונו של הקב"ה, והוא - בעל
49 העבירה, בתכלית הפרוד מיחודו ואחדותו של הקדוש
50 ברוך-הוא יותר ממנה, - מהקליפה, וכאלו כופר באחדותו
51 יותר ממנה חסידיו שלם.
52 וכמו שכתוב ב'עין
53 חיים' שער מב סוף פרק
54 ד, שהרע שבעולם הזה
55 החמרי הוא שמרי
56 הקליפות הגסות בו, -
57 "שמרים" - הם החומר
58 הגס ביותר המופרש מהיין
59 - ובענינו: הרע" -
60 שבעולם הזה הוא הגס
61 ביותר בקליפות עצמן,
62 והוא תכלית הפרוד
63 וכו', - אחרי בירור
64 והעלאת ניצוצות הטוב
65 הנמצאים בקליפות -
66 שורד הגס והגרוע ביותר
67 מהקליפות - והוא הרע" -
68 של עולמו החומרי, ולכן
69 כל מעשה עולם הזה
70 קשים ורעים, והרשעים
71 גוברים בו וכו'; - שכן
72 בעולם הזה באות לידי
73 ביטוי הקליפות הגדולות
74 והגרועות ביותר, ולכן
75 אמרו רז"ל על פסוק:
76 "כי תשמה אשתו" -
77 "תשטה" מלשון "שטות",
78 כי: "אין אדם עובר עברה וכו'", - אלא אם כן נכנס בו רוח
79 שטות, ואפלו אשה המנאפת שדעתה קלה - בכל זאת,
80 היתה מושלת ברוח תאוה, לולי רוח שטות שבה
81 המכסה ומסתיר ומעלים את האהבה מסתרת שבנפשה
82 האלהית, - שהיא, האהבה המסותרת, שואפת לדבקה
83 באמונת ה' ויחודו ואחדותו, ולא ליפרד חסידיו שלם
84 מאחדותו, אפלו נוסלים את נפשה ממנה לעבר עבודה
85 וזה חסידיו שלם, - מחמת אהבתה להקב"ה, היתה מוסרת את
86 נפשה ולא היתה מסכימה בשום אופן לעבוד עבודה זרה, כי
87 על-ידיה תנתק מהקב"ה, וכלפי איזה נסיון היתה מוסרת את
88 נפשה? ואפלו בהשתחווה לבדה - לעבודה זרה, בלי שום
89 אמונה בלב כלל, - כלומר: גם אם הכפיה לעבוד עבודה זרה,
90 היתה מתבטאת בתנועה חיצונית בלבד - להשתחוות לעבודה
91 זרה, גם מבלי שתאמין בלבה בכך כלל - היתה אשה קלת דעת
92 זו, מוסרת את נפשה, מחמת האהבה המסותרת שבלבה

1 אינן יכולות להמרות את רצונו של הקב"ה; נפש האדם בלבה,
2 בהיותה מלובשת בגוף - יכולה לעשות דבר שהוא נגד רצונו של
3 הקב"ה, ובכך היא למטה מהקליפות, וכמאמר ב'עין: - כמו
4 שאמר בלעם: "לא אוכל לעבר את פי ה' וגו'". - אף שבלעם
5 היה קליפה מלובשת בגוף
6 - אלא שהוא אמר זאת,
7 מצד הקליפה הרוחנית
8 שהתלבשה בו במיוחד
9 בשעה שהיה צריך לקבל
10 את הנבואה שלו ואת
11 הכוח שהקלות שלו
12 יפעלו פעולתו. מבחינת
13 קליפה רוחנית זו - לא
14 היה יכול להמרות ציווי
15 של הקב"ה. ואף שנקרא
16 - הקליפות האמורות,
17 "עבודה זרה" - כך שהן
18 מייצגות את הכפירה
19 בהקב"ה, הא קרו ליה -
20 אך הן הרי קוראות
21 להקב"ה: "אלהא
22 דאלהיא", - אלוה
23 האלוהים, כלומר, שאין הן
24 כופרות לגמרי בהקב"ה,
25 ואינם יכולים לעבר כלל
26 על רצונו ותפירה, -
27 לעשות דבר שכנגד רצונו
28 של הקב"ה - וכל כך
29 למה? כי יודעים ומשיגים
30 שהוא - רצונו של
31 הקב"ה, חיותם וקיומם,
32 שיוניקים מבחינת האחרים דאחרים" של רצון העליון
33 ברוך-הוא המקיף עליהם, אלא שיוניקתם וחיותם שבתוכם
34 היא מבחינת גלות בתוכם - שיוכלו להחשיב עצמן -
35 ל"מציאות" של אלהות, והרי זו כפירה באחדותו. - של
36 הקב"ה. ההחשבה העצמית ל"מציאות", יש בה משום כפירה
37 באחדותו של הקב"ה, אבל מכל מקום, - הקליפות והסטרא-
38 אחרא, אינן כופרים וכחשו בה' לגמרי ולומר לא הוא,
39 אלא דקרו ליה - להקב"ה, "אלהא דאלהיא", דחינו חיותם
40 וקיומם הנמשך ויורד עליהם מרצונו ותפירה, - הקליפות
41 והסטרא-אחרא מכירות, שחיותן וקיומן, בא להן מרצונו של
42 הקב"ה, ולכן - מחמת ידיעתן, ש"חיותן" בא להן מרצון הקב"ה,
43 אינן עוזבין רצונו ותפירה לעולם. ואם כן, - שאין הקליפות
44 עוברות אף פעם על רצונו של הקב"ה, הרי האדם העובר על
45 רצונו ותפירה, הוא גרוע ופחות הרבה מאד מהסטרא-
46 אחרא וקליפה, הנקראת "עבודה זרה" ו"אלהים אחרים",

תורה, חלל עליו שבת אחת, כדי שישמור שבתות הרבה, 46
- כשאדם חולה, ולשם רפואתו צריכים לעשות מלאכה 47
האסורה בשבת - אומרת התורה על כך, שיחללו - לשם 48
החולה - שבת אחת, כדי שישמור לאחר מכן הרבה שבתות. 49
שמכל זה יוצא, 50
שהשבתות הרבות שאחר 51
כך, דוחות שבת אחת זו 52
שמחללים אותה - וזו 53
הסיבה לפיקוח נפש 54
שדוחה שבת, ולא משום 55
קלות העבירות - של 56
שבת, וחמורן - כמו 57
עבודה זרה, שנאמר 58
כאילו חילול שבת קל 59
מאשר עבודה זרה, 60
[תדע, - שאין הדבר תלוי 61
בקלותו או בחומרתו של 62
העבירות, שהרי שבת 63
חמורה ושקולה 64
בעבודה זרה לענין 65
שחיטת מומר לדבר 66
אחר, - שהדין הוא, מי 67
שהוא "מומר" לחלל את 68

השבת (הוא מתמיד בחילול שבת) - שחיטתו אסורה באותה 69
מדה, כאילו היה "מומר" לעבוד עבודה זרה, ב"יורה דעה" 70
סימן ב, מה שאין כן במומר לגילוי עריות, - שדינו אינו כמו 71
"מומר" לעבודה זרה, הרי, שבכך חמור חילול שבת מגילוי 72
עריות, ואפילו הכי - ובכל זאת, פיקוח נפש דוחה שבת ולא 73
גילוי עריות; - הרי שאי אפשר לומר, שמה שפיקוח נפש אינה 74
דוחה גילוי עריות, הוא מחמת שגילוי עריות חמור יותר, שהרי 75
אנו רואים שביחס לשחיטה, חמורה שבת מ"מומר לדבר אחד". 76
הרי שמן ההכרח לומר שאין דברים אלה תלויים בחומרתן 77
וקלותן של העבירות. אלא הנהגת הכתוב הוא. - שביחס 78
לשאר עבירות - פיקוח נפש דוחה אותן, ואילו בשלש העבירות: 79
עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכת דמים - אין פיקוח נפש דוחה 80
אותן. אך ביחס לחומרתן של העבירות, הגורמות, שבעל 81
העבירה יהיה נפרד מהקב"ה בשעה שהוא עושה את העבירה, 82
אין, כאמור, שום הבדל, מאחר שעל-ידי כל עבירה, הוא 83
מתרחק תכלית רחוק מהקב"ה. ומשום כך, לולי ה"רוח שטות" 84
המכסה על האהבה המסותרת, לא היה יהודי עובר עבירה. 85
ברם, להלן יוסבר, שאם אכן קיים הבדל בין עבירה אחת לשניה, 86
במדת פירודו של בעל העבירה מהקב"ה; - זה מתבטא אחרי 87
עשיית העבירה, אז קיים הבדל בין העבירות שעונשן כרת 88
ומיתה בידי שמים לבין העבירות שאין עליהן עונש זה; אלא 89
שלאחר מעשה החטא, אם היא מעבירות שאין בהן כרת 90

ש"אין היה רעה מושלת באדם - להרע לו, אלא אם כן 1
נדרמה לה כבהמה; והצדיקים שאין צלם אלהים מסתלק 2
מעל פניהם - כל חיות רעות אתבפין קמיהו, - כל החיות 3
הרעות כפופות להם, כמו שכתוב בזהר גבי דניאל בגוב 4
אריות. - בקשר לדניאל 5
בגוב האריות, שלא רק 6

שפחדו ממנו ולא היוקו לו 7
אלא שגם הכניעו את 8
עצמן לפניו. סיבת כניעתן 9
היתה ה"צלם אלקים" 10
שהיה נסוך על פניו של 11
דניאל. הרי, שבחיות 12
הרעות, קיים הענין של 13
"מוליהו חיו" (המזל שלהן) 14
15 (רואה) - להכיר ב"צלם" 16
אלקים" שעל פניו של 17
הצדיק¹⁰. על כל פנים, הרי 18
שגם החיות הרעות, אינן 19
עושות דבר בניגוד לרצונו 20
של הקב"ה. ואם כן, - 21
הרי, החוטא ועובר - על 22
רצונו יתברך אפילו 23
בעברה קלה - בלבד,

בשעת מעשה הוא בתכלית הרחוק מקדשה העליונה, 24
שהיא יחודו ואחדותו יתברך, יותר מכל בעלי חיים 25
הטמאים ושקצים ורמשים המושפעים מסטרא אחרא 26
וקלפת עבודה זרה. - בכל האמור יש משום הסברה, שמצד 27
האהבה המסותרת, שבכל אחד מישראל, להקב"ה, ביכלתו 28
להימנע מכל עבירה, גם מעבירה קלה, מאחר שעל-ידיה הוא 29
נפרד מהקב"ה יותר מאשר בעלי החיים הטמאים. ומה שפיקוח 30
נפש - להציל נפש, דוחה שאר עבירות, - שמן התורה (אבל 31
לא עבודה זרה). וגם יעבר - על העבירה, ואל יחרג - אם 32
כופים עליו לחטוא, באיום של הריגתו, עליו לחטוא ולהישאר 33
בחיים - מלבד בשלש עבירות (עבודה זרה, גילוי עריות 34
ושפיכת דמים), שבחן הדין הוא "יהרג - ואל יעבור", למשל: 35
בעבודה זרה - אם כופים עליו לעבוד עבודה זרה באיום של 36
הריגתו. עליו למסור את נפשו ולא לעבוד עבודה זרה. שכן, 37
פיקוח נפש אינו דוחה איסור של עבודה זרה. הרי, שעל-פי 38
תורה קיים הבדל בין שאר העבירות לבין עבודה זרה, ואילו 39
לעיל למדנו שההבדל שעושה האשה המנאפת, בין איסור 40
ניאוף לבין עבודה זרה, נובע מה"רוח שטות" - שבעבודה זרה 41
אין ה"רוח שטות" מכסה על האהבה המסותרת ובאיסור ניאוף 42
היא מכסה עליה? - על כך בא עתה ההסבר, שאין זה מתייחס 43
לקלות וחומרת העבירות, ומה שפיקוח נפש דוחה שאר עבירות 44
הינו בפרוש חז"ל¹¹: - (ביחס לפיקוח נפש בשבת): "אמרה 45

10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וראי' שאין משנים תפקידם - שנבראו באופן לטרוף רק בהמה ולא תינוק אפי' - עיין שם שבת קנא, ב - ועוד יותר מזה אשר הצדיקים כו' - (וי"ל שזמה מוכיח אשר יש ענין חזי - עד שמכחינים גם בצלם כו')". 11. שבת קנא, ב. יומא פה, ב.

שבאחד מביקוריו של ה"צמח צדק" אצל קבוצת "קנטוניסטים" 18
 - חיילים יהודים שנחטפו בצעירותם מהוריהם, ובמשך שנים 19
 רבות החזיקו אותם בצבא, ונקטו את כל האמצעים לנתק אותם 20
 מיהודים ומיהדות. וה"צמח צדק" אמר להם, שעל המרת 21
 האמונה חלילה, צריכים 22
 למסור את הנפש, וגם אם 23
 הקיסר עצמו מצוה 24
 לעשות זאת - אסור 25
 לשמוע בקולו. כעבור 26
 כמה שנים, בא הקיסר הרוסי לבקר את הצבא באימוניו, וראה 27
 אחדים מהחיילים מצטיינים במיוחד באימונים. שאל הקיסר 28
 לשמותיהם, וכשענו לו, שאחד שמו ברוך, השני יעקב והשלישי 29
 משה, התרגו הקיסר רוגז רב וציווה שימירו את דתם רחמנא" 30
 ליצלן. ענו לו אותם חיילים, שלפני כמה שנים אמר להם הרבי 31
 ה"צמח צדק" שעל ענין כזה צריכים למסור את הנפש. וגם אם 32
 הקיסר מצוה לעשות זאת - אסור לשמוע בקולו, וקפצו מיד 33
 אל תוך הנהר ומסרו את נפשם על קידוש השם. 34

ליקוטי אמרים

גדול מזה אפי' עושה כן לפי שעה שהקליפות וס"א נקראים קיא צואה כנודע:

בסטרא־אחרא, הנקראת "קיא צואה" - הרי ירידה זו היא רק 1
 באופן זמני, בשעת עשיית החטא. שכן, אחרי עשיית החטא - 2
 יוצאת הנפש האלקית מהגלות והסטרא־אחרא - ובכל זאת 3
 יש בירידה זמנית זו משום עלבון גדול ביותר, שְׁהִקְלִיפוֹת 4
 וְסִטְרָא־אֶחְרָא נִקְרָאוֹת 5
 "קיא צואה", כְּנֹדֶעַ: - 6
 הרי, שרק אחרי מעשה 1
 החטא, קיים הבדל בין 2
 עבירה אחת לשניה, 9
 ואילו בשעת מעשה החטא - נפרדים מהקב"ה באמצעות כל 10
 עבירה. ממילא, מאחר שלכל יהודי יש אהבה מסותרת, 11
 שהיא הכוח המניע להתאחד עם הקב"ה ולא להיות נפרד 12
 ממנו - יש באפשרותו להימנע מכל עבירה ולקיים כל 13
 המצוות. 14
 בפרק זה דובר, שכל יהודי מוכן ומוזמן למסור את נפשו שלא 15
 לעבוד עבודה־זרה. בהקשר לכך מן הראוי להוסיף מה שמביא 16
 הרבי מוהריי"צ נשמתו־עדן מליובאוויטש, באחת משיחותיו, 17

יום חמישי כ"ה שבט

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' לא, פרק כה וזהו שכתוב... עד עמ' 62, אח"כ.

ומכיון שכך, היה יהודי מונע את עצמו מלחטוא נגד הקב"ה, אילולא 61
 ה"רוח שטות" של הנפש הבהמית המכסה על אהבתו, וגורמת שלא 62
 ירגיש כיצד הוא נפרד חלילה מהקב"ה על־ידי העבירה. בפרק כ"ה, 63
 שאנו עומדים ללמוד עתה, יסיים רבנו הזקן הסברתו, שבכל שעה יכול 64
 יהודי להסיר מעצמו את 65
 ה"רוח שטות", ולעורר בתוכו 66
 את האהבה המסותרת, כך, 67
 שכשבאה עבירה לידו - יחוש 68
 מיד, שעל־ידי העבירה הוא 69
 מנתק את עצמו מהקב"ה, 70
 וממילא ימנע מלעשותה; 71
 וכשבאה מצוה לידו - יזכור 72
 מיד, שאהבתו להקב"ה מכתיבה לו לקיים את המצוה, כי על־ידיה הוא 73
 מתאחד עם הקב"ה. 74

ליקוטי אמרים

פרק כה וזהו שכתוב כי קרוב אליך הדבר מאד וגו' שבכל עת ובכל שעה בידו של אדם וברשותו הוא להעבי' רוח שטות והשכחה מקרבו ולזכור ולעורר אהבתו לה' אחד המסותרת בודאי בלבבו בלי שום ספק. וז"ש ובלבבך ונכלל בה גם

פָּרָק כה. בפרק כ"ה, יסיים רבנו הזקן, את אשר התחיל להסביר בפרק 35
 י"ה, את הפסוק: "כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו" - 36
 שמאד קרוב וקל לכל יהודי לקיים תורה ומצוות, לא רק בשלשה 37
 הלבושים: מחשבה, דיבור ומעשה, - שזהו הפירוש הפשוט של "בפיך 38
 ובלבבך לעשותו" ("בפיך" - 39
 בפה שלך, בדיבור, "בלבבך" - 40
 בלב, מחשבה, ו"לעשותו" - 41
 לעשות, מעשה) - אלא גם 42
 בפירוש הפנימי של "בלבבך", 43
 והיינו: עם רגשות הלב. 44
 באהבה וביראה להקב"ה. 45
 שאל על כך רבנו הזקן בפרק 46
 י"ז: לכאורה מרגישים וחשים אנו, שאין כל־כך קרוב וקל שתהיה לאדם 47
 אהבת ה' והסביר רבנו הזקן, שעל־ידי התבוננות האדם בגדולת הקב"ה 48
 - מתעורר בו הרגש של אהבת ה'. ברם, מאחר שדבר זה יכול לבוא רק 49
 אחרי התבוננות עמוקה בגדולת ה', הרי, שכבר ממילא אי־אפשר לומר 50
 שזה "קרוב מאד", כי לשם התבוננות, נדרשת ידיעה בגדולת הקב"ה וגם 51
 שהמוח והלב יהיו מתאימים לכך, כדי שיוכל האדם לעורר בתוכו אהבת 52
 ה' - לכן הסביר רבנו הזקן בפרק י"ח שקיים אופן נוסף כיצד על יהודי 53
 לקיים תורה ומצוות, ברגש של אהבה להקב"ה: על־ידי "אהבה 54
 מסותרת", שישנה בכל אחד מישראל להקב"ה. אהבה זו אין מן הצורך 55
 ליצור על־ידי התבוננות, כי היא נמצאת באופן טבעי בכל יהודי ויהודי. 56
 רבנו הזקן הסביר משמעותה וענינה של אהבה זו: השאיפה והמשיכה 57
 של הנשמה היהודית להתאחד עם שורשה האלקי, ולא להיות נפרד 58
 ממנו, גם אם דרושה לכך מסירות נפש. לאחר מכן דובר, שעל־ידי קיום 59
 מצוה מתאחד יהודי עם הקב"ה, ועל־ידי כל עבירה הוא נפרד מהקב"ה: 60

- 1 בתשובה, אך מי שסומך בשעת החטא על כך שלאחר מכן יחזור
2 בתשובה - לא עוזרים לו מלמעלה בכך ולא נותנים לו את
3 ההזדמנות לכך. אבל אם דחק השעה ועשה תשובה - אין
4 לך דבר שעומד בפני התשובה. - תשובה עוזרת תמיד. הרי
5 שגם בעבודה זרה היה
6 יכול להסתמך שלאחר
7 החטא לא יהיה נפרד
8 מהקב"ה, על ידי
9 ה"תשובה" שיעשה. ואף
10 על-פירכו, כל איש
11 ישראל מוכן ומזומן
12 למסור נפשו על קדשת
13 ה', שלא להשתחוות
14 לעבודה זרה אפילו לפי שעה ולעשות תשובה אחר-כך, -
15 כלומר: הוא ימסור את נפשו, גם כשירצו לאלץ אותו
16 להשתחוות לעבודה זרה לשניה אחת בלבד, ולאחר שניה זו -
- 17 יוכל לחזור בתשובה, שאז הרי אין זה מפני שתמיד יהיה נפרד
18 מהקב"ה, אלא גם שניה בודדת זו של היפרדות מהקב"ה, בשעת
19 מעשה החטא - מספיקה לו, שלא להשתחוות לעבודה זרה. וכל
20 כך למזה? ובאיזה כוח? ותינו - הרי זה, מפני אור ה' המלכש
21 בנפשם - של בני ישראל,
22 בנזכר לעיל, שאינו -
23 אור ה' זה אינו בבחינת
24 זמן ושעה כלל, אלא
25 למעלה מהזמן, ושליט
26 ומושל עליו, - על הזמן,
27 פנודע. - כל האמור הוא
28 בקשר לשאלה, איך נותנת
29 האהבה המסותרת ליהודי
30 את הכוח לשלוט ביצר הרע שלו ולהימנע מלעשות עבירה -
31 "סור מרע". להלן תוסבר פעולתה של האהבה המסותרת
32 ב"עשה טוב", בצורה החיובית של קיום המצוות:

ליקוטי אמרים

תשובה אין לך דבר שעומד בפני התשובה. ואעפ"כ כל איש ישראל מוכן ומזומן למסור נפשו על קדושת ה' שלא להשתחוות לע"ז אפי' לפי שעה ולעשות תשובה אח"כ והיינו מפני אור ה' המלוכש בנפשם כנ"ל שאינו בבחי' זמן ושעה כלל אלא למעלה מהזמן ושליט ומושל עליו כנודע.

יום שבת קודש כ"ז שבט

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 62, והן בבחי' ועשה... עד עמ' 62, עבודת הצדקה.

- 33 והן בבחינת "ועשה טוב", - ביכולת האדם לנצל את כוחה
34 של האהבה המסותרת, כדי להתגבר פארי בגבורה ואמין
35 הלב נגד היצר, - הרע,
36 המכביד את גופו ומפיל
37 עליו עצלה, - שהיא
38 (העצלות) מבחינת יסוד
39 העפר שבנפש הבהמית,
40 - כפי שלמדנו בפרק
41 הראשון, מלחמיות גופו
42 בזריות בכל מיני טרף
43 ועבודת משה בעבודת
44 ה', שיש בה טרף ועמל,
45 כגון: לעמל בתורה
46 בעיון וכפף - לדבר דברי
47 תורה באופן של לא
- 48 פסיק פומיה מנרסא, - פיו לא פוסק מללמוד, דבר שדורש
49 יגיעה עצומה. וכמאמר רז"ל: "לעולם ישים אדם עצמו על
50 דברי תורה כשור לעל
51 ובחמור למשאו", וכן
52 לתפלה בבונה - שתהיה
53 מתוך יגיעה, בכל כחו
54 ממש, וכן בעבודת ה'
55 שהיא בדבר שבממון,
56 כמו עבודת הצדקה; -
57 מנויים כאן שלשה דברים
58 - שלשה העמודים
59 שעליהם העולם עומד:
60 "תורה, עבודה (שתפלה)
61 היא במקום קרבנות),
62 גמילות חסדים".

ליקוטי אמרים

והן בבחי' ועשה טוב להתגבר כארי בגבורה ואומץ הלב נגד היצר המכביד את גופו ומפיל עליו עצלה מבחי' יסוד העפר שבנפש הבהמית מלחמיות גופו בזריות בכל מיני טרף ועבוד' משה בעבודת ה' שיש בה טרף ועמל כגון לעמול בתורה בעיון ובפה לא פסיק פומיה מגירסא וכמאמר"ל לעולם ישים אדם עצמו על דברי תורה כשור לעול וכחמור למשאווי וכן לתפלה בכונה בכל כחו ממש וכן בעבודת ה' שהוא בדבר שבממון כמו עבודת הצדקה

3. פרק יט. 4. על המלים "שאינו וכו'" אלא למעלה מהזמן, ושליט ומושל עליו. - העיר כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וי"ל שאומר בזה ב' ענינים: מצד למעלה מן הזמן כל ענין (אפי' דרגע יש בו ענין דנחיות, וכדלקמן בקדושה. אלא שבענין דלע"ז תשובה עוקרתו) נצחי הוא. (ב) מצד ושליט ומושל עליו אפשר דענין דלפי שעה יהפך להיות נוגע יותר מזה דומן ארוך". 5. עבודה זרה ה, ב.

המשך ביאור למס' מועד קטן ליום ראשון עמ' א

- 1 מהם (עירובין כז), ומיכלי בבריה - ולאכלו בבנו, כלומר בציר היוצא
2 ממנו, ואשתי עליה אבות - שותים אחריו מים הנקראים אביו
3 כאמור. ואמר רב, אמר לי אדא צידא, האוכל כוונא או תחלי
4 (שחללים), ותלכא ו-חלב, ליטעון גופא - ישא גופו, כלומר ילך
5 הרבה לאחר אכילתם קודם שישן, ולא ליטעון פוריא - ולא יישן
- 6 על מיתתו מיד אחריה. ואמר רב, אמר לי אדא צידא, האוכל
7 כוונא תחלי ותלכא, מוטב שישתה אחריהם מין ולא שיכרא - מים
8 ולא שכר, ואם אין לו מים, ישתה אחריהם שיכרא ולא חמרא -
9 שכר ולא יין.

הדרן עלך משקין בית השלחין

יום ראשון

יום רביעי

כא שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: יתרו, רביעי עם פירש"י.

תהלים: קד"קה.

תניא: אך המחשבה . . . כט כפודין.

חובת נְשִׁי וּבְנוֹת הַחֲסִידִים יִחִיו לְעֻמַּד בְּשׁוּרָה רִאשׁוֹנָה בְּכָל מַפְעֵל שֶׁל חֲזוֹק הַדָּת וְהִיָּהּדוּת בְּכָלל, וּבִפְרָט בְּעִנִּין טְהוֹרַת הַמִּשְׁפָּחָה. וְעַלִּיהֶם לְאַרְגֵּן חֲבֵרַת בְּנוֹת הַחֲסִידִים לְחֻזֵּק כָּל דְּרָכֵי הַחֲסִידִים בְּעִנִּי הַדְּרָכָה וְחֲנוּךְ, כְּמוֹ שֶׁהָיָה בְּבִתֵּי הַחֲסִידִים מֵאָז וּמִקֶּדֶם.

יום שני

יום חמישי

כב שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: יתרו, חמישי עם פירש"י.

תהלים: קור"קו.

תניא: ומאחר שרצון . . . בלא"ה.

עם זַיִנְעֵן דָּאָ צווייערליי חוקים: (א) א געזעץ וועלכער שאַפט לעבען (ב) א געזעץ וועלכער ווערט באשאפען פון לעבען. מענשליכע געזעצען זיינען געשאפען פון לעבען, דערפאר זיינען זיי אין יעדער לאַנד פארשידען, לויט די תנאים פון לאַנד. תורת ה', איז דער גטליכער געזעץ וועלכער שאַפט א לעבען. תורת ה' איז תורה אמת, די תורה איז אין אלע ערטער און אין אלע צייטען גלייך, תורה איז נצחית.

קַיָּמִים שְׁנֵי סוּגֵי חֻקִּים: (א) חֻק שְׂיוּצָר חַיִּים. (ב) חֻק שְׁנוּצָר מִהַחַיִּים. חֻקֵּי אָנוּשׁ נוצרו מתוך החיים, לְכֵן הֵם שׁוֹנִים בְּכָל מְדִינָה, לְפִי תִנְאֵי הַמְּדִינָה. תורת ה', היא החק האלקי שְׂיוּצָר חַיִּים. תורת ה' היא תורת אמת, התורה היא בכל מקום ובכל זמן זהה, התורה היא נצחית.

יום שלישי

יום ששי

כג שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: יתרו, ששי עם פירש"י.

תהלים: קח"קיב.

תניא: ומזה יוכל . . . כמ"ש לקמן.

אמאל ארויסגייענדיק פון זיין חדר, האָט דער אלטער רבי אָנגעטראָפּען, ווי די רביצין זאָגט צו עטליכע פרויען: "מיינער זאָגט".

האָט דער רבי געזאָגט: מיט איין מצוה בין איך דיינער, מיט מצות וויפיל איז מען דעם אויבערשטענס. און איז געפאלען אויף דער פריטעלקע און האָט זיך פארדב'קעט. אויפכאָפּענדיג זיך פון דבקות, האָט ער געזאָגט: צאינה וראינה – אויף ארויסגיין פון זיך און זעהן אלקות, ווערט דאָס פון – בנות ציון, מלכות מעוררת ז"א, לעתיד לבוא וועט זיין אשת חיל עטרת בעלה.

פֻּעַם, בִּיצָאוֹ מִחֲדָרוֹ, הִזְדַּמֵּן וְשָׁמַע אֶדְמוּר הֶזְקֵן כִּיצַד הַרְבֵּנִית אוֹמֶרֶת לְכֻמָּה נָשִׁים: "שְׁלִי [=בְּעָלִי] אוֹמֶר".

– אָמַר הַרְבֵּי: בְּגִלָּל מְצוּה אַחַת אָנִי שְׁלֹף, בְּכֻמָּה מְצוּת אָנוּ שֶׁל הַקְּדוּשָׁ-בְּרוּךְ-הוּא! וְנִפְלַע עַל מְזוּזוֹת הַדִּלֶּת, כְּלוּ דְּבָקוּת. בְּהִתְעוֹרְרוֹ מִה'דְּבָקוּת' אָמַר: "צִאִינָה וְרֹאִינָה" – כְּדִי לְצַאת מִעַצְמוֹ וְלָרְאוֹת אֱלֻקוֹת, זֶה נִהְיָה מִ"בְּנוֹת צִיּוֹן" – מְלָכוֹת מְעוֹרֶרֶת ז"א [=זְעִיר אֲנָפִין, שֶׁשֶּׁת הַמְּדוּת הַקְּדוּשׁוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת, לְעֵתִיד לְבֹא יִהְיֶה "אִשְׁתְּ חֵיל עֲטָרַת בְּעָלָה".

יום
רביעי

שבת

כד שבט

ה'תש"ג

בשעת קריאת עשרת הדברות עומדים, ופניהם אל הספר תורה.

הפטרה: בשנת... מצבתה

. מברכים ראש חדש אדר ראשון. אמירת כל התהלים בהשכמה. יום התועדות.

שיעורים. חומש: יתרו, שביעי עם פירש"י.

תהלים: קיג-קית.

תניא: פרק כד. וזה . . . כנודע.

וירא העם וינועו, אז זיי האבען דערזעהן ג-טליכקייט איז שוין וינועו, עס איז געוואָרען א תנועת חיים.

"וירא העם וינועו" - כשהם ראו אלקות, הרי מיד "וינועו", נפעלה תנועת חיים.

אלו ידעתם - אמר אדמו"ר ה"צמח צדק" - כחם של פסוקי תהלים ופעלתם בשמי רום, הייתם אומרים אותם בכל עת. תדעו שמזמורי תהלים שוברים כל המחצות, ועולים בעלוי אחר עלוי בלי שום הפרעה, ומשתטחים לפני אדון עולמים ופועלים פעלתם בחסד וברחמים.

יום
חמישי

יום ראשון

כה שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: משפטים, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.

תניא: פרק כה. וזהו . . . 62 אח"כ.

לערנען בכל יום א פרשה חומש מיט פירש"י (זונטאָג ביז שני, מאַנטאָג ביז שלישי וכו'), אמירת תהלים בכל יום, גומר זיין דעם תהלים שבת מברכים - דאָס דארף מען אָפהיטען, דאָס איז נוגע איהם, זיינע קינדער און קינדס קינדער.

ללמד בכל יום פרשת השבוע, חמש עם פרוש רש"י (יום ראשון - עד "שני", יום שני - עד "שלישי" וכו'); אמירת תהלים בכל יום, לגמור את התהלים בשבת מברכים - על כך יש להקפיד. זה נוגע לו, לבניו ולבני בניו.

יום
שישי

יום שני

כו שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: משפטים, שני עם פירש"י.

תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.

תניא: ואף שהאומר . . . עליו כנודע.

אהבה איז דער רוח החיים אין עבודת החסידות, דער חוט המקשר חסידים איינעם מיט דעם אנדערען, און דער חוט המקשר רבי מיט חסידים און חסידים מיט רבי'ן. עס איז הן בדרך אור ישר הן בדרך אור חוזר, האָט קיינע מחיצות ניט, און עס איז העכער פון דער הגבלה פון מקום וזמן.

אָהבה היא רוח החיים בעבודת החסידות, החוט המקשר חסידים בינם לבין עצמם, והחוט המקשר רבי עם חסידים וחסידים עם הרבי. הן בדרך "אור ישר", והן בדרך "אור חוזר" [=גם מצד הרבי וגם מצד החסיד]; אין לכך שום מחצות, והוא נעלה מהגבלת מקום וזמן.

שבת
קודש

יום שלישי

כז שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: משפטים, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קכ"קלד.
תנאי: והן בבחי' . . . עבודת הצדקה.

אֲדַנִּי אָבִי מוֹרֵי וְרַבִּי [הַרְש"ב] כּוֹתֵב בְּאַחַד מִמְּאַמְרָיו: חֲסִידִים הַקּוֹדְמִים עָשׂוּ הֶסֶכֶם בְּנִפְשָׁם,
שָׁכַל דְּבַר הַמֶּתֶר, אֵךְ שֵׁשׁ לוֹ אֵיזָה רְצוֹן וְחֻמְדַּת הַלֵּב לָזֶה – לֹא יַעֲשֶׂנוּ, וְעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה שְׂכִירַת
הַתְּאֻהָ.

אגרות קודש

ב"ה, ו' שבט, תשי"ג
ברוקלין.

הנהלת ישיבת תומכי תמימים בלוד,
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתביהם מח"י י"ט וכ"ה טבת (שני מכתבים) ע"ד הבחינות שנערכו פעמיים,
ויה"ר מהשי"ת שתהי' התחלה בשעה טובה ומוצלחת, וכיון שלפי מרז"ל הרי רק התחלות קשות, הנה
בטח להבא תהי' במהירות יותר, ואחכה לבשו"ט, ומ"ש שחו"ד הבוחנים יודיעו כשיגמרו הבחינות.
הנה, לכאורה, אינו מובן, כי אין בזה ענין שנוגע הסה"כ. ואדרבה אין לבלבל, מצד חשבונות צדדים,
חו"ד על תלמיד פלוני ופלוני, ואם אין טעם אחר בדבר, הרי יודיעו תוצאות הבחינה מהתלמידים
שנבחנו כבר.

כן נתקבל מכתבם בנוגע לנסיעת השד"ר משיבתם לאנגליא, וכבר כתבתי להרה"ח הווי"ח
אי"א נ"נ עוסק בצ"צ וכו' מוהרב"צ שי' שם טוב שד"ר, ששיקבל מכתבם יתדבר אתם ע"ד הפרטים
בזה.

מכתבי הקודם בטח נתקבל במועדו, ויענו עליו בפרטיות.

הצעתי בנוגע להנהגה ביום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, היא זו
דאשתקד.

בברכת הצלחה בעבודתם בקדש.

מ. שניאורסאהן

נ"ב: ת"ח על הידיעה שתקנו כבר את הצריף שעל הגג דבנין הישיבה, ושמיתקנים ג"כ בקומה
התחתונה דבנין הישיבה. ויה"ר שיהי' בית נאמן להוי' אחד ושמו אחד.

כשתתערב באוכל ולא תקבל טומאה, ואם-כן מוכח שמצד עצמה דינה כאוכל (נזר הקדוש שם).
וטעם הדבר הוא כי הגדרת אוכל או משקה אינה תלויה בצורת הדבר (מוצק או נוזל) אלא ביעודו, האם הוא נועד לאכילה (שביעה) או כדי להרוות, וכן מצאנו שחלב האשה נחשב אוכל כיון שמועד למאכל התינוק, וכן הביצה, אף כאשר היא נוזלית נחשבת כאוכל משום שעומדת לאכילה (ראה קובץ שיעורים ביצה ב, מקדש דוד קדשים סי' לז).

כאוכל, כשם שמצאנו בהלכות שבת שאע"פ שאסור לסחוט משקה מפרי – מותר לסחוט לתוך אוכל, כי כשמתערב עם האוכל הרי הוא נחשב כאוכל.

אולם כתבו הפוסקים שדין זה נאמר רק לגבי משקה שמתחילת יצירתו (סחיטתו מהפרי) נסחט אל תוך האוכל, אך אם נסחט תחילה לקערה וחל עליו שם משקה, שוב לא ייחשב כאוכל גם אם יתערב עם אוכל. ולפי זה, אם הביצה מצד עצמה נחשבת כמשקה, שוב לא יחול עליה דין אוכל, גם

יום רביעי כ"ד שבט ה'תשפ"ב

דין המלח שנמחת

והביא את תירוצו של הגר"מ פישר:
כתב הטור (א"ח סי' תנ"ה): "הרבה נוהגין שלא ליתן מלח בפת בפסח.. ואין טעם ברור לאוסרו". ותמה עליו המהרל"ח בחדושי הגהות (ס"ק ב) שהרי לפי מה שכתב הטור להלן (בסי' תס"ב) שמי מלח הם בכלל מי פירות, ברור שיש לאסור נתנית מלח בלישת המצות כי מי פירות עם מים ממחרים להחמיץ? ומיישב: המלח בפני עצמו נחשב מי פירות, אבל כאשר הוא מתערבב במים, חוזר לקדמותו ונעשה מים כי המלח מתולדת המים. ולכן תמה הטור מדוע נמנעים לתת מלח בעיסה והרי כאשר המלח מתערבב במים חוזר הוא להיות כמים והרי זו לישא במים בלבד.
ולפי זה אין סתירה בדברי הרמב"ם: לטומאה והכשר טומאה דין המלח כמי פירות, כי המלח הוא בפני עצמו, ואילו להשלמת שיעור מקוה דין המלח כמים שהרי הוא מתערבב במי המקוה.

(נודע ביהודה מהדורת סי' נד"א)

הלכות טומאת אוכלין, פרק י הלכה ב: הַמֶּלַח שֶׁנִּמְחַת – הָרִי הֵן כְּמִי פִּירוֹת, לֹא מִטְמָאִין וְלֹא מְכַשְׁרִין. הקשה הגר"ש בנו של ה'נודע ביהודה':

כאן כותב הרמב"ם שמלח נחשב כמי פירות ולא כמים ולכן "לא מתטמאין ולא מכשירים" ואילו בהלכות מקוואות (פ"ו ה"ג) פסק כדברי המשנה (מקוואות פ"ז מ"א) שמלח דינו כמים ומשלים את שיעור המקוה לארבעים סאה!

והנה, לענין חמץ כתב ה'דרכי משה' (א"ח סי' תס"ב) שיש שני סוגי מלח: א. מלח שחופרים מהקרקע ודינו כמי פירות, כי אינו מתולדות המים. ב. המלח שלנו שבא ממים ודינו כמים. אבל אין בכך כדי ליישב את הסתירה בדברי הרמב"ם ולומר שלענין טומאה והכשר טומאה מדובר במלח שבא מחפירות בקרקע ואין דינו כמים, ואילו במקוואות מדובר במלח מהמים, שהרי בשני המקומות הרמב"ם סתם ולא פירש, ואם יש הבדל בין מלח למלח היה לו לפרט בכל אחת מההלכות באיזה מלח מדובר.

יום חמישי כ"ה שבט ה'תשפ"ב

טומאת מים שבקרקע

שאינו מקוה ומקבל טומאה, ולא חילקה במים עצמם בין מים שאובים למים מחוברים, והיינו משום שבקרקע גם מים שאובים תורת 'מקוה' עליהם. אמנם, מדרבנן פסולים הם לטבילה כי כחמים גזרו על מים שאובים במקוה שמא יבואו לטבול בהם כשהם בכלי "ובתוך הכלי וודאי אסור לטבול מדאורייתא".

אך לדעת הרשב"א (בתוספות, בבא בתרא סו, ב ד"ה מכלל) מים שאובים פסולים למקוה מן התורה ואין עליהם תורת 'מקוה'. ולפי זה מים שאובים שהיו בכלי, אף שנשפכו אחר כך לקרקע, מקבלים טומאה, כי רק מים שנקו בקרקע כשרים למקוה ואינם מקבלים טומאה.

ולשיטת הרמב"ם מים שבקרקע, בין שאובים ובין שנקו בקרקע, נטמאים ומטמאים. אמנם כיון שטומאה זו היא מדרבנן (כדעת רש"י ה"ל), יש לחלק בין נטמאו לרצון לנטמאו שלא לרצון. אם נטמאו לרצון – טמאים, אם נטמאו שלא לרצון – טהורים (ראה גולות עליות פ"א מ"א פ"א סק"ט).

הלכות טומאת אוכלין פרק טו, הלכה א: מִים שֶׁבִּקְרָקְעוֹת... שְׁאֵין בָּהֶן אֲרָבָעִים סָאָה – אֵין מִטְמָאִין אֶלָּא בְּרָצוֹן, וְאֵין מִטְמָאִין אֶלָּא בְּרָצוֹן... בִּיצָד? מִים שֶׁבִּקְרָקְעַ שְׁאֵין בָּהֶן אֲרָבָעִים סָאָה, בֵּין שֶׁהֵיוּ שְׁאוּבִין בֵּין שְׁאֵין שְׁאוּבִין... הָרִי יֵאלוּ מְהוּרִין.

מים שבקרקע אינם מקבלים טומאה. וכתב רש"י (פסחים יז, ב ד"ה בקרקע) שזהו כאשר יש בהם שיעור רביעית ומן התורה אפשר להטביל בהם כלים קטנים ("מחטים וצינורות"), ותורת 'מקוה' עליהם. ומן הפסוק "מקוה מים יהיה טהור" (ויקרא יא, לו) למדים שמי מקוה המחברים לקרקע אינם מקבלים טומאה (ולדעת רש"י, כיון שמדרבנן אין מטבילים כלל בפחות מארבעים סאה (נזיר לח, א), הרי הם מקבלים טומאה מדרבנן).

וכתב הר"י בתוספות (פסחים שם ד"ה אלא):

אכן, מים שבקרקע אינם מקבלים טומאה אף אם הם שאובים, ומכאן יש להוכיח שמן התורה מקוה שכולו מים שאובים, כשר – שהרי הגמרא (שם) מחלקת בין מים שבקרקע שאינו מקבל טומאה כי תורת מקוה עליו, לדם שבקרקע

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - כ"א-כ"ז שבט ה'תשפ"ב

כשורש קטן (ריש פרק ב'). והסיבה הפנימית בזה שכל גדר הטומאה שייך רק במקום שיש קדושה או אפשרות לקדושה, כי מצד טבע הבריאה הוקצבה לקליפות חיות מצומצמת מאוד, ולכן הם משתדלים להגיע למקום הקדושה ולקבל תוספת חיות על ידי שמורידים את האדם בקליפה ובטומאה.

אכילה במזבן הרחב היא כל צרכי האדם, ומאכל אדם היינו צרכי נשמתו הם ענייני התורה ומצוותי, ולכן רק אוכל המיוחד לאדם יכול לקבל טומאה כי יש בו תוספת קדושה. משקין, מורים על חסד והשפעה כי טבעם לעזוב מקום גבוה ולירד למקום נמוך ולהשפיע למטה מטה. ובנוסף, הם המוליכים את האוכל בגוף (שלכן אמרו חז"ל "אכל ולא שתה אכילתו דם").

ובעבודת האדם, כאשר עבודת ה' של יהודי היא כדבעי יש בו לחלוות המדבקת ומחברת את הסביבה ומשפיעה על הקרובים לו. ולכן, בסוג זה של "אוכל" רוצה הקליפה להתדבק יותר מהאוכל עצמו כי יש בו השפעת קדושה לרבים ומשום כך מצינו ריבוי גזירות על משקין יותר מעל אוכלין.

העצה להינצל מכך היא בתנאי השלישי שבטומאת אוכלין: "...כל זמן שהן מחוברין אפילו כשורש קטן... אינן מקבלין טומאה" כשכל פעולות האדם מקושרות עם פנימיות נשמתו, כלומר עם הידיעה וההכרה במטרה האמיתית של תפקידו בעולם, אין הטומאה יכולה לגעת בו כלל כי פנימיות נשמתו של יהודי היא לעולם בשלימות.

ככל עניין בעבודת ה' גם מקורו של עניין זה הוא בתורה. שבה מצינו שאין די בידעת התורה, ובכדי שתהיה לו "סם החיים" חייב לקשר לימודו עם נותן התורה "ברוך בתורה תחילה" על ידי חיבור נגלה דתורה שהן גופי תורה עם פנימיות התורה שהיא נשמתא דאורייתא. "וגדול תלמוד שמביא לידי מעשה" שע"י חיבור גליא דתורה ופנימיות התורה נפעל בכל עבודתו חיבור עם פנימיות הנשמה עד שאינו בגדר קבלת טומאה כלל.

(ע"פ לקו"ש חלק כו' ע' 74. על פי יין מלכות ספר טהרה סימן כב)

- 18 ג. אֶכֶל שֶׁהִיא בְּלוּלָה בְּמֵי פְרוּת, בְּגוֹן מֵי תוֹתִים וְרִמּוֹנִים⁶, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּלוּלִי וְנִגַּע בּוֹ הָזָב אוֹ
- 20 בְּשׂוֹר הֶמֶת - הֲרִי הוּא טְהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁלֹא הִכְשֵׁר⁸
- 21 בְּאֶחָד מִשְׁבַּעַת הַמִּשְׁקִין.

(5) רטוב. (6) שם הלכה א: "ומוציא אני מי תותים ומי רימונים ושאר כל מיני פירות שיש להם שם לוואי". (7) עודנו רטוב בשעה שנגע בטומאה ואפשר לומר

יום ראשון כ"א שבט ה'תשפ"ב

הלכות טומאת אוכלין

1 מִצְוַת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא דִּין טֹמְאָת אוֹכְלִין וּמִשְׁקִין וְהִכְשָׁרָן.

3 וּבְאִזְרֵי מִצְוָה זוֹ בְּפָרְקִים אֵלֶּי:

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

(1) יבאר אוכל המיוחד למאכל אדם, ושאינו מיוחד אין מקבל טומאה. המשקין שמכשירים את האוכלין או אינם מכשירים. הדברים שאינם מקבלים טומאה אף על פי שבני אדם אוכלים אותם. הדברים שאם חשב עליהם בטלה דעתו או הזק מחשבה.

- 4 א. כָּל אֶכֶל הַמִּיחָד לְמֹאכֵל אָדָם, בְּגוֹן לֶחֶם וּבֶשֶׂר
- 5 וְעֵנָבִים וְזֵיתִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - מִקְבֵּל טֹמְאָה; וְכָל
- 6 שְׂאִינֵי מִיחָד לְמֹאכֵל אָדָם - הֲרִי זֶה טְהוֹר וְאִינוֹ
- 7 מִקְבֵּל טֹמְאָה, אֲלֹא אִם בֶּן חֹשֶׁב עָלָיו וְיִחָדוֹ לְמֹאכֵל
- 8 אָדָם. וְזֶה וְזֶה אִינוֹ מִקְבֵּל טֹמְאָה עַד שִׁיבְלֵל תַּחֲלָה
- 9 בְּאֶחָד מִשְׁבַּעַת מִשְׁקִין. וְהוּא הַנִּקְרָא הַכֶּשֶׁר. שְׂנֵאָמַר:
- 10 וְכִי יִתֵּן מִים עַל זֶרַע².

(2) ומסיים "ונפל מנבלתם עליו טמא הוא לכם", משמע, שאם לא ניתנו מים לא נטמא, ובתורת כהנים שמיני פרק יא הלכה ו מרבה שישה משקין המפורטים בהלכה הבאה.

- 11 ב. וְאֵלֶּי הֵן הַשְׁבָּעָה מִשְׁקִין שֶׁמִּכְשִׁירִין אֶת הָאוֹכְלִין
- 12 לְטֹמְאָה: הַמֵּיִם, וְהַטֵּל, וְהַשֶּׁמֶן, וְהַיֵּין, וְהַחֵלֶב,
- 13 וְהַדֶּם, וְהַדְּבֵשׁ³. וְאִינוֹ מִכְשִׁירִין עַד שִׁיפְלֹו עַל
- 14 הָאוֹכְלִין בְּרִצּוֹן הַבְּעָלִים. וְלֹא יִהְיוּ סְרוּחִין,
- 15 שֶׁהַמִּשְׁקָה הַסְּרוּחַ אִינוֹ מִכְשִׁיר⁴. וְכִיּוֹן שֶׁהַכֶּשֶׁר
- 16 הָאוֹכֵל, אֵף עַל פִּי שִׁיבֵשׁ וְהֲרִי הוּא נְגוּב - הֲרִי זֶה
- 17 מִקְבֵּל טֹמְאָה.

(3) דבש דבורים. בתורת כהנים שם פרשתא ח הלכה א אמרו, שכל המשקין שאין להם שם לוואי (שם נוסף) מכשירים, להוציא מי תותים, מי רימונים וכדומה, אבל דבש דבורים אינו בכלל אלה שיש להם שם לוואי מפני שסתם דבש הוא דבש דבורים. במשנה ה שם שנינו, שמי רגליים, רוק ומי האף גם כן מכשירים, ולא מנאם רבינו כאן מפני שהם תולדות מים. (4) תורת כהנים שם הלכה ד: "אשר ישתה" פרט למשקה סרוח.

~ נקודות משיחות קודש ~

שלושה תנאים ציין הרמב"ם לטומאת אוכלין:

א: שיהיה אוכל מיוחד לאדם. ב: שיבולל תחילה באחד משבעת המשקין. ג. שלא יהיה מחובר לקרקע אפילו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"א שבט - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ח. התמרים²⁰ והגרוגרות²¹ שנתנן לקדרה כתבלין -
עדן הן מתטמאין טמאת אכלין עד שיפסדו מלאכל
אדם²².

(20) תוספתא עוקצין פרק ג הלכה ח. (21) תאנים יבשות.
(22) בתוספתא שלפנינו כתוב: "שיפסלו לכלב" ורבינו גורס
כמו שכתב כאן, בהתאם לשיטתו לקמן פרק ב הלכה ד,
שדבר שנפסל לאדם אינו מקבל טומאה. ולפני שנפסלו
מקבלים טומאה ואין המחשבה מועילה להוציאם מתורת
אוכל - כמו שבת שבהלכה הקודמת - מפני שהם אוכל
חשוב.

ט. הפרישנים²³, אם יחדן למאכל אדם - מתטמאין
טמאת אכלין.

(23) שרביטים דומים לשרביטי עדשים ובתוכם גרעינים
קטנים והם מאכל בהמה, ובשעת הדחק נאכלים גם על ידי
בני אדם.

י. הקור²⁴ - הרי הוא קעץ לכל דבר. ואם שלקו
וטגנו - מתטמא טמאת אכלין.

(24) "ראש הדקל והוא עץ לבן רך ... ואוכלין אותו בני
אדם" (רבינו בפירושו למשנה עוקצין פרק ג משנה ז).

יא. החרצנים²⁵ והזגין²⁶, אף על פי שפנסן לאכלין²⁷
- אינן מתטמאין²⁸ טמאת אכלין.

(25) גרעיני הענבים. (26) קליפות הענבים. (27) אחר
שנדרכו הענבים ויצא יינם כנס את הפסולת, החרצנים
והזגים וחישוב לאכול אותם. (28) מפני שאין דרכם של בני
אדם לאכלם בטלה דעתו של זה.

יב. זיתים וענבים הקשים שנפריצין²⁹ ויוצאין מתחת
הקורה בשעת הדריכה - אינן מקבלין טמאה³⁰. ועד
כמה³¹? עד ארבעה קבין לכל כור³². היה הנפריץ
יתר מזה - מקבלין טמאה³³. ואם פנסן לאכלין, אף
על פי שהן פחות מארבעה קבין - מקבלין טמאה.

(29) קופצים מתחת הקורה הלוחצת עליהם. (30) מפני
שאינם ראויים לא לאכילה ולא לתעשיית שמן ויין.
(31) תהא כמות הנפריצים ולא יקבלו טומאה. (32) הכור
הוא שלושים סאה והסאה שישה קבים, נמצא שהכור מחזיק
מאה ושמנונים קבים, ואם נפריצים יותר מארבעה קבים לכור
זיתים או ענבים שהוכנסו לבית הבד או לגת אין אדם מוותר
עליהם. (33) מפני שלא יצאו לגמרי מתורת אוכל,
המחשבה מועילה.

יג. הפפניות³⁴ והפגין³⁵ והבסר³⁶ והקצח³⁷ - הרי הן
באכלין ומקבלין טמאה.

(34) שם משנה ז, "עוקצי התמרים בתחילת צמיחתם" (לשון
רבינו בפירושו שם). (35) תאנים שלא בשלו. (36) ענבים
שטרם בשלו. שם משנה ו. ופסק כרבי עקיבא. (37) כמון
שחור (ערן).

שהמשקה נטמא. (8) נימוק למה לא נטמא האוכל. ובסמך
יבואר למה לא נטמא המשקה שעל האוכל.

ד. אין שם משקה שמקבל טמאה אלא שבעת
המשקין⁹ שמנינו בלבד; אבל שאר מי פרות - קדרון
שאיין מכשירין, פך אין מקבלין טמאה כלל¹⁰.

(9) דברי רבינו כאן הם סיוע הנימוק לדין שבהלכה הקודמת.
הנימוק שנאמר שם מספיק רק לטהר את האוכל כשהוא
לעצמו, אבל למה לא ייטמא המשקה שעל גבו ויטמא את
האוכל אחר שיוכשר על ידי הרוק שבפי האדם? ולפיכך
הוסיף כאן שמשקין אלה לא רק שאינם מכשירים אלא גם
אינם מקבלים טומאה. (10) בתורת כהנים שם הלכה א
דרשו את הכתוב (ויקרא יא, לד) "וכל משקה אשר ישתה
בכל כלי יטמא". אי כל משקה יכול (אפשר לחשוב) מי
תותים או מי פירות או מי רימונים ושאר כל מיני פירות,
תלמוד לומר "מים", מה מים מיוחדים שאין להם שם
לוואי, ומוציא מי תותים ומי רמונים וכו' שיש להם שם
לוואי". וסובר רבינו שפרשה זו כוללת הכשר וגם טומאה.

ה. זיתים וענבים¹¹ שלא הביאו שליש¹² - משקין
היוצאין מהן אינן מכשירין ולא מקבלין טמאה¹³,
אלא הרי הן כשאר מי פרות שהן טהורין לעולם.

(11) ירושלמי מעשרות פרק א סוף הלכה ג. (12) אם יסחוט
אותם לא יוציאו יין ושמן כדי שליש ממה שיוציאו
כשיובשלו. (13) בירושלמי המובא למעלה אמרו שאינם
מכשירים. ורבינו מוסיף ואומר, שאינם מקבלים טומאה,
כמו שנתבאר בהלכה הקודמת, שמשקה שאינו מכשיר אינו
מקבל טומאה. וכן משמע בתורת כהנים שהבאנו למעלה.

ו. אלו דברים¹⁴ שאינן מקבלין טמאה אף על
פי שבני אדם אוכלין אותן, לפי שאינן נאכלין
להנאת גופן¹⁵, אלא מפני שנותנין טעם במאכלות
או מפני הריח או המראה. ואלו הן: הקשט
והחמס וראשי בשמים והתיאה והחלתית
והפלפלין וחלות חריצ¹⁶. וכן כל פיוצא בהן.

(14) פרק ג משנה ה. (15) ליהנות מגוף דברים אלה.
(16) כל אלה מיני תבלינים הם, שמשמשים בהם לשפור
הטעם או הריח או הגוון של התבשיל.

ז. השבת¹⁷ - סתמו לאכילת גופו כשאר ירקות
השדה; ואם חשב עליו לקדרה - אינו מתטמא
טמאת אכלין¹⁸. והשבת משנתנה טעם לקדרה - הרי
זו כזבל¹⁹ ואינה מתטמאה טמאת אכלין.

(17) שם משנה ד. ופירש רבינו שם שהוא מין ירק שנקרא
כן גם בערבית ועומד לאכילה כשהוא חי (על פי הגמרא
נדה נא, ב: "סתם שבת לכמן עשויה"). ואם נותנים אותו
בתבשיל יוצא רובו לתוך התבשיל והנשאר הוא כפסולת
שאינה ראויה למאכל אדם. (18) אם חישב עליו לקדירה
הרי הוא כתבלין, ונתבאר למעלה שתבלינים אינם מקבלים
טומאה. (19) נימוק למה אינו מקבל טומאה מפני החלק
שאינו נימוח בקדירה ואינו כתבלין.

קי שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"א שבט - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 יד. לולבי זרדים³⁸ וחרובין ושל ערל ועלי הלוח
- 2 השוטה - אינו מקבלין טמאה עד שיתמתקו³⁹.
- 3 (38) "הקצוות הרכים היצאים בקצוות השבטים (הענפים הדקים) בעת שהאילנות מבלבים". (39) שישופר טעמם על ידי כבישה וכדומה.
- 4 טו. החרדל והתרומסין⁴⁰ ושאר כל הנקבשין -
- 5 מטמאין טמאת אכלין בין משהמתיקו בין עד שלא המתיקו⁴¹.
- 6 (40) מין קטנית. במסכת ביצה כה, ב אמרו ששולקים אותו שבע פעמים ואוכלים אותו בקינוח סעודה. (41) דרכם של בני אדם לכובשם ולאכלם ולפיכך יש עליהם תורת אוכלין אפילו לפני כבישתם.
- 7 טז. זיתים שקבשין בעלין שלהן - אין העלין
- 8 מקבלין טמאה⁴²; שלא קבשין לאכלין אלא למא⁴³.
- 9 (42) מפני שאינם נאכלים. (43) הזיתים נראים טריים ויפים כשהם מחוברים לעלים.
- 10 יז. בשות של קשות⁴⁴ והגין⁴⁵ שלה - אין מקבלין טמאה⁴⁶, מפני שאינן אכל.
- 11 (44) קישואים וכשהם קטנים יש עליהם כעין שערות ונקראות כשות ואינן ראיות לאכילה. (45) הפרח שבראש הקישוא. (46) אם נגעה בהם טמאה לא נטמאו הקישות, מפני שאינם יד ולא שומר לקישות. ראה לקמן פרק ה הלכה א והלכה ב.
- 12 יח. דבש בכורתו⁴⁷ - מטמא טמאת אכלין⁴⁸ שלא
- 13 במחשבה. רדה הדבש⁴⁹ - משירסק החלות⁵⁰
- 14 מתטמא משום משקה⁵¹. דבש הזב⁵² מפורתו -
- 15 מתטמא טמאת משקין⁵³; חשב עליו לאכלין - מתטמא טמאת אכלין⁵⁴.
- 16 (47) כשעורנו בכורת. (48) אינו כמשקה. טומאת משקין חמורה מטומאת אוכלין. (49) הדבורים אוגרות את הדבש בשפופרות משובות לשעווה המדובקות לחתיכות גדולות הנקראות "חלות דבש", והוצאת החלות מהכוורת נקראת רדייה. ובכן: "רדה הדבש" משמעותו הוציא חלות דבש מהכוורת. (50) כדי להוציא דובשן. (51) אבל לפני הריסוק יש עליו דין אוכל. (52) מאליו. (53) כדין חלות שריסקן להוציא דובשן. (54) כשריסק החלות אין מחשבת אוכלין מועילה מפני שעשה מעשה המוכיח שנתכוון למשקה, אבל בזב מאליו מועילה מחשבתו.
- 17 יט. השמן הקרוש⁵⁵ - אינו אכל ולא משקה. חשב
- 18 עליו פשהו קרוש בין לאכלין בין למשקין - בטלה דעתו⁵⁶. וכן הדם שקרש - אינו אכל ולא משקה.
- 19 חשב עליו לאכלין - מתטמא טמאת אכלין⁵⁷; חשב
- 20 עליו למשקין - בטלה דעתו.
- 21 כ. חלב שקרש - לא אכל ולא משקה. חשב עליו
- 22 לאכלין⁵⁸ - מתטמא טמאת אכלין; למשקין - בטלה
- 23 דעתו.
- 24 (58) בתוספתא שלפנינו (שם הלכה ב) הגירסא: "אין צריכין מחשבה לאוכלין". [דיני חלב יתבארו לקמן בפרק שלישי]. בתקופת המשנה לא היו רגילים לאכול חלב קרוש ואין לפרש שהכוונה לחלב קרוש שנמצא במעי עגל רך, שהרי דינו כפרש ממש ומחשבה אינה מועילה בו (ראה לקמן הלכה כ"ג והלכות אבות הטומאות פרק א הלכה ט"ו).
- 25 כא. דבש תמרים - לא אכל ולא משקה. חשב עליו
- 26 לאכלין - מתטמא טמאת אכלין⁵⁹; למשקין - בטלה
- 27 דעתו⁶⁰. ושאר כל מי פרות פלן - לא אכל ולא
- 28 משקה. חשב עליהן בין לאכלין בין למשקין - בטלה דעתו.
- 29 (59) ישנם בני אדם שאוכלים דבש תמרים ולפיכך מועילה מחשבתו להוריד עליו תורת אוכל. (60) מפני שאין אדם שותה דבש תמרים.
- 30 כב. השלג - אינו אכל ולא משקה. חשב עליו
- 31 לאכלין - בטלה דעתו; למשקין - מתטמא טמאת
- 32 משקין. נטמא מקצתו - לא נטמא פלו⁶¹; העבירו⁶² על גבי פלי חרס הטמא⁶³ - נטמא פלו⁶⁴.
- 33 (61) אלא המקום שנגע בטומאה, והטעם מפני שהשלג אינו גוש אחד אלא קבוצה של הרבה קרטים דבוקים זה בזה. (62) את השלג. (63) פירוש, שהכניסו לתוך אוויר הכלי. (64) מפני שכל השלג היה באוויר הכלי והתורה אמרה (ויקרא יא, לג) "כל אשר בתוכו יטמא". בגמרא שם מסיימים: התורה העידה על כלי חרס (שהוא מטמא מאווירו), אפילו הוא מלא חרדל. [בברייתא שם הגירסא: "שהעבירו על אוויר תנור", ורבינו שינה וכתב "על גבי כלי חרס". מובן שהתכוון לאווירו, שהרי כלי חרס אינו מטמא מגבון].
- 34 כג. החלב שפפכל⁶⁵ שחשב עליו - בטלה דעתו,
- 35 והרי הוא טהור. חשב על החלב שפפכה⁶⁶ - הרי זה מתטמא טמאת אכלין⁶⁷.
- 36 (65) שד הבהמה. (66) הנמצא בקיבת עגל יונק. (67) רוב בני אדם אינם אוכלים אותו ולפיכך אם לא חישוב עליו אין עליו תורת אוכל, ומכיוון שישנם בלתי איסטניסים האוכלים אותו, מועילה בו מחשבה לענין טומאה (לענין איסור ראה

(55) בתוספתא כתוב סתם "השמן" ורבינו הוסיף מדעתו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"א שבט - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

להלכות מאכלות אסורות פרק ט. [למעלה בהלכה כ אמרו, שחלב קרוש אין מחשבה מועילה בו ובעל כרחנו עלינו לפרש, שכאן המדובר בחלב ניגר. אולם תמוה קצת למה מחשבת משקין אינה מועילה ומחשבת אוכלין מועילה. ואולי אין דרכם של בני אדם לשתותו אלא מטבילים בו לחם וכדומה].

להלכות מאכלות אסורות פרק ט. [למעלה בהלכה כ אמרו, שחלב קרוש אין מחשבה מועילה בו ובעל כרחנו עלינו לפרש, שכאן המדובר בחלב ניגר. אולם תמוה קצת למה מחשבת משקין אינה מועילה ומחשבת אוכלין מועילה. ואולי אין דרכם של בני אדם לשתותו אלא מטבילים בו לחם וכדומה].

פרק שני

1) יבאר האוכלין הגדלים מן הקרקע אם מקבלים טומאה לפני שייעקרו. ודין אוכלין שהוכשרו כשהם מחוברים לקרקע או במים שבקרקע. ודין משקין טמאים שנפלו על האוכלין, ואוכל שנפסד ונסרח עד שאינו ראוי לאכילה וכו'. וזעים טמאים שזרעם ומשקה שנטמא ואחר שנטמא נפסד ונסרח. קדירה מלאה משקין ונתונה בתוך המקווה ופשט ראשון לטומאה ידו נוגע בה וכו'. מי שפיקות אם הם בחזקת טומאה ואם ירדו עליהם גשמים.

א. פל האוכלין² הגדלין מן הקרקע - אינן מקבלין טמאה עד שייעקרו; אבל פל זמן שהן מחברין, אפילו בשרש קטן שיכולין לחיות ממנו³ - אינן מקבלין טמאה.

2) עוקצין פ"ג מ"ח. (3) במשנה כתוב סתם: ומעורה בשורש קטן. וסובר רבינו, שאם אין התבואה יכולה לחיות משורש זה, הרי היא כעקורה לגמרי.

ב. יחור⁴ של תאנה⁵ שנפשה⁶ ומערה בקלפה שאינו יכול לחיות ממנה⁷ - פל האוכלין שבו מתטמאין⁸. ויש בדבר ספק, אם היה שאר האילן כמו יד⁹ לזה היחור שנפשה או לאו¹⁰.

4) שם. (5) ענף, ותאנים תלויות בו. (6) נשבר. (7) אם תקשור את הענף לקליפתו, לא יתרפא לשוב להוציא עלים, פרחים ופירות. (8) כדעת חכמים שם. שהטומאה לא נגעה באוכל. וזה נקרא יד לאוכל. (9) פירוש, אם נגעה טומאה באילן, ספק הוא אם נטמאו התאנים התלויות בייחור. בעיא של רב פפא בחולין קכח, ב ונשאה בתיקו. [בלשון ראשון מפרש רש"י שהבעיא היא, אם נפשו זה היחור, והייחור השני אינו יכול לחיות, ופירות שבו מקבלות טומאה, והייחור הראשון יכול לחיות, ודינו כמחובר. ושאל רב פפא, אם הייחור הראשון נעשה יד לשני, וטומאה הנוגעת בו מטמאה את הפירות שבייחור השני. ולשונו של רב פפא מתיישבת יותר לפי פירוש זה, שהרי אמר: "מהו שתעשה יד לחברתה?" (10) תוספתא עוקצין פ"ב ה"ג, מובאה בחולין קכו, ב.

ג. ירקות שייבשו¹¹ באביהן¹², כגון פרום ודלעת שייבשו באביהן - אינן מתטמאין טמאת אכלין¹³. לקטן¹⁴ ליבשן - הרי הן אכלין פשהי¹⁵ עד שייבשו ויעשו כעץ.

(11) טרם שנקצצו. (12) מפני שאינם ראויים לאכילה. [בחולין שם כתוב "שצמקו", ורבינו נקט לשון התוספתא]. (13) כשהם לחים וראויים לאכילה. (14) ואין המחשבה

1 כד. ענבים שדרכן⁶⁸ - משיהלך בהן הדורף שתי וערב מתטמאין טמאת משקין⁶⁹. נשתיר בהן גרגרין שלמים - אותן גרגרין מתטמאין טמאת אכלין⁷⁰. וכן הזיתים - משיטענן⁷¹ מתטמאין טמאת משקין. נשתירו בהן גרגרין שלמים - מתטמאין טמאת אכלין.

(68) בגת להוציא יינם. (69) אפילו הנשאר בתוך הקליפה. (70) מלשונו של רבינו משמע, שהמדובר בענבים שנשארו שלמים במקום הדריכה. (71) יטעינו עליהם את הקורה הכבידה.

7 כה. הערלה⁷², וכלאי⁷³ הפרם, ושור הנסקל⁷⁴ שנשחט, ועגלה ערופה⁷⁵ בין שנשחטה בין שנערפה⁷⁶, וצפרי מצרע, ופטר חמור⁷⁷, ובשר בחלב, ובשר פרה אדמה⁷⁸, והפגול⁷⁹, והנותר⁸⁰, אף על פי שפל אלו אסורין בהנאה - פלן מתטמאין טמאת אכלין⁸¹.

(72) פירות האילן בשלוש השנים הראשונות לנטיעתו נקראים "ערלה" ואסורים באכילה ובהנאה (פרשת קדושים יט, ג). (73) אם נזרעה תבואה בין הגפנים נאסרה התבואה והענבים בהנאה. דיניהם מפורטים בספר זרעים הלכות כלאיים. (74) שור שנגח אדם או רבע אשה דינו בסקילה, בשרו ואם שחטו אותו אחר שנגמר דינו בבית דין לסקילה, בשרו אסור באכילה ובהנאה. (75) נמצא הרוג ולא נודע מי רצחו מביא בית דין עגלה ועורפים אותה, ובשרה אסור באכילה ובהנאה. דינה - מתבארים בספר נזיקין הלכות רוצח פרק ט. (76) אחר עריפתה אין העגלה מטמאה טומאת נבילות. מפני שמצוותה בעריפה היא (העריפה) עומדת במקום שחיטה. (77) בכור חמור מצוה לפדותו בשה ולתת את השה לכהן, ואם לא פדאוהו, עורפים אותו, ככתוב בתורה (שמות יג, ג). והמדובר, כשנשחט ועודו מפרכס, ואינו מטמא טומאת נבילות כל זמן שיש בו מקצת חיות, ואף על פי כן דינו כאוכלין, מקבל טומאה ומטמא אחרים בנגיעה, כמו שנינו בחולין (קיי, ב): "השוחט בהמה טמאה לגוי, מטמאה טומאת אוכלין אבל לא טומאת נבילות עד שתמות". אבל אחר שמת הרי הוא נבילה ומטמא טומאה חמורה אפילו לא נגע בטומאה. ואפשר להעמיד דין זה גם אחר מיתת החמור, כגון שלקח פחות מכזית מנבלת החמור (פחות מכזית נבילה אינו מטמא) וצירף אוכל טהור והשלים לכביצה (אוכלין טמאים אינם מטמאים בפחות מכביצה) ונגעו בשרן, נטמאו טומאת אוכלין ומטמאים את האוכלין שיגעו בהם. (78) בשרה אסור באכילה ובהנאה. (79) קדשים שחישב בשעת שחיטתם להקטיר אימוריהם או

קיד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"א שבט - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17 חוץ מן המים בלבד, שאם הטביל מים טמאים
18 במקוה - פיון שצפו מי מקוה עליהם⁸⁹ טהור⁹⁰.
19 ומטבילין חמין בצונן וצונן בחמין, ורעים בפיס
20 ויפים ברעים⁹¹.

86 לענין קבלת טומאה, פסק רבינו (למעלה הי"ד) שמשקה דינו כאוכל, ואם נפסד מאוכל אדם אינו מקבל טומאה. אבל לענין יציאה מטומאתו - מחלק רבינו ביניהם. באוכל כתב (בהי"ח) שאם נטמא ונפסד מאכילת כלב נטהר, אבל משקה אינו יוצא מידי טומאתו. ומקור הדין ב'תורת כהנים' פרשת שמיני פרשת ח, ה"ד. שנינו שם: ר' אליעזר אומר "אשר ישתה", פרט למשקה סרוח. אמרו לו, אין משקין יוצאים לא לידי עופות ולא לידי פרה (יש גורסים: מידי). ומפרש רבינו שלדעת ר' אליעזר מיעטה התורה מכל טומאה - משקה שאינו ראוי לשתיית אדם, ואפילו אם נטמא לפני שנפסל משתיית אדם - יוצא מטומאתו כשנפסל; ואמרו לו חכמים, הרי משקה זה ראוי לעופות ולפרה, ולפיכך אם כבר נטמא אינו יוצא מטומאתו, אבל מודים הם שמשקה שנפסל משתיית אדם אינו מקבל טומאה. ופסק רבינו כאמרו לו. 87 מטומאתו. 88 שהכלב מלקק כל משקה סרוח שהוא, ולפיכך אין בכלל משקה שנפסל משתיית כלב. [וב'תורת כהנים' כתוב "פרה". ורבינו סובר, שהכוונה לכל בהמה שהיא (ראה השלמות)]. 89 אם השקיע כלי מלא מים טמאים במקוה עד שנגעו במי המקוה. 90 משנה ביצה יז, ב. בלשון חכמים זה נקרא "השקה", והיא טהרת מים בלבד אבל לא שאר משקין (מכשירין פ"ד מ"ח). 91 כבית-הלל במשנה מקוואות פ"ו, ו.

21 כב. מקל⁹² שהיא מלאה משקין טמאים⁹³ והטביל
22 מקצתה במקוה⁹⁴ - לא טהרו המים שעל מקצתה⁹⁵
23 עד שיטביל את כלה.

92 טהרות פ"ח מ"ט. 93 כל המקל נרטב במים טמאים. [מה שכתב "משקין" הכוונה למים בלבד, שהרי אמרנו (למעלה בהכ"א) שהשקה אינה מטהרת אלא מים בלבד]. 94 ונגעו מי המקוה במקצת המים שעל המקל. 95 שעל המקצת שלא הוטבל, אע"פ שהם מחוברים למים שבחלק המושק. [ונראה שגם המים הנמצאים בחלק המוטבל טמאים, מפני נגיעתם במים שנשארו בטומאתם]. וטעמו של דבר, מפני שמשקין הנמצאים במקום משופע, אף-על-פי שסופם לרדת למטה, אינם בגדר חיבור, כמו ששינונו שם: "הניצוק והקטפרס אינו חיבור" (משקין הזוחלים לאט לאט על פני שטח משופע, נקראים "קטפרס"). ודווקא מקל, אבל כלי - דינו כאשבורן (מים בגומא), ואפילו נגעו רק מקצת המים במקוה נטהרו כולם, מפני שנעשו שטח אחד עם מי המקוה (רבינו בפירושו שם). [ולא נתבאר לי למה לא טימאו המשקין את הכלי, והכלי יחזור ויטמא את המשקין אחר שנטהרו בהשקה? ואולי התכוון רבינו לכלי שאינו מקבל טומאה].

24 כג. שלג⁹⁶ שנטמא והשיק מקצתו למי מקוה -
25 הואיל וטהר מקצתו, טהר כלה⁹⁷.

96 ברייתא, נדה יז, א. 97 למעלה (פ"א הכ"ב) למדנו

[בברייתא שם כתוב: אע"פ שחשב עליהן לאכילה, אינן מטמאין טומאת אוכלין. כנסן לאוכלין - מטמאין טומאת אוכלין. וכדי להתאים דברי רבינו לאותה הברייתא, פירשם הכסף-משנה כך].

1 יח. כל אכל⁷⁴ שנטמא ואחר שנטמא נפסל ונסרח:
2 אם נפסל מלאכל הכלב או שיבש פחרש⁷⁵ - הרי זה
3 טהור⁷⁶; ואם נפסל מלאכל אדם ועדין הוא ראוי
4 לכלב - הרי זה טמא פשהיה. וכל האכלין שנטמאו
5 - אין להן טהרה במקוה⁷⁷.

74 נתבאר למעלה בהלכה יד. 75 (75) ומתוך כך אינו ראוי לאכילת כלב, אף-על-פי שלא נסרח. [הכסף-משנה מציין מקור דין יבש כחרס, בגמרא נדה נה, א, אולם שם המדובר בבשר המת שנפרך (לדעת ר' יוחנן) או נעשה כקמח (לדעת ריש לקיש), ולא נאמר שם כלום בדין יבש כחרס, ורבינו עצמו (בפ"ב מהלכות טומאת מת ה,א) פסק שבשר המת יבש כחרס מטמא. ולכאורה יש בזה סתירה לדבריו כאן. אולם אין לדמות טומאת מת לטומאת אוכלין, אבל קשה להבין כיצד מצא הכסף-משנה בסוגיא זו מקור להלכה שאנו עוסקים בה כאן]. 76 (76) פקעה טומאתו. 77 (77) תוספתא טבול-יום פ"א ה"ב: "ואין להן טהרה מטומאתן".

6 יט. זרעים⁷⁸ טמאים שזרעם - הרי הצומח מהן
7 טהור, ואפילו בדבר שאין זרעו פלה⁷⁹. והוא
8 שהשישו⁸⁰; אבל קדם השרשה - הרי הן בטמאתן,
9 אפילו בדבר שזרעו פלה⁸¹.

78 (78) ב'תורת כהנים' פרשת שמיני פ"א ה"ב, דרשו: מנין לזרעים טמאים שזרען טהור? תלמוד לומר "אשר יזרע טהור" (ויקרא יא, לו). יכול אף-על-פי שלא השרישו, תלמוד לומר "הוא". 79 (79) כגון בצלים ששותלים בצלצל קטן, והוא גדל והולך. [במעשרות פ"ה מ"ב, שנינו: "בצלים משהשרישו בעליה - טהרו מלטמא". ומפרש הר"ש, שהבצלים היו מונחים בעליה על גבי המעזיבה, שעפר שטוח עליה והשרישו באותו עפר. אבל בצלים שבסל, אפילו הוציאו עליהם לא טהרו]. ורש"י (פסחים לו, א) מפרש הטעם, שכיוון שחוברו לקרקע - בטלו לגבה ויצאו מתורת אוכל. 80 (80) הוציאו שרישים. 81 (81) נרקב באדמה.

10 כ. אכלין⁸² שמחפרין לכלים⁸³ - בטלו מתורת אכל.
11 ואם נטמא הפלי - הרי הן מתטמאין בטמאת
12 הפלי⁸⁴; הואיל והן משמשין תשמיש עץ⁸⁵ - הרי
13 הן פעים.

82 (82) חולין קכט, א. 83 (83) כגון שיירי עיסה הדבוקים בעריבה ואין דעתו לאכלם. 84 (84) בדרגת הטומאה של הכלי. אם הכלי אב הטומאה, גם שיירי האוכל אב הטומאה. 85 (85) נעשו חלק מדופן הכלי.

14 כא. כל משקה שנטמא ואחר שנטמא נפסד ונסרח
15 - הרי זה בטמאתו לעולם⁸⁶, שאין המשקה יוצא
16 על ידי הכלב⁸⁸ לעולם. ואין למשקה שנטמא טהרה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"א שבט - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואינם מקבלים טומאה. אבל אם קדמו מי גשמים, לרצונו הם ומקבלים טומאה.

כז. הטורף¹¹⁴ את גגו¹¹⁵ והמכבס את פסותו¹¹⁶ והרי¹¹⁷ הן מנטפים, ירדו עליהן גשמים ורבו הנטיפות¹¹⁷ - הרי רבו מי גשמים עליהן, והנטיפין מהן טהורין.¹¹⁸

(114) שם מ"ד. (115) מחליק את הטיט שטח על הגג. בפרוס ימות הגשמים, היו נותנים טיט חדש על הגג במקום הישן שנפרך מחמת החום, ושופכים עליו מים ומחליקים אותו במעגילה. (116) ומים אלה דינם כשופכין (כך משמע מפירושו של רבינו למשנתנו, והרא"ש שם מפרש שהמדובר במים טמאים). (117) עם ירידת הגשמים, התגבר טפטוף המים.

כח. הפך¹¹⁸ שמן טהור ונטמא זה האדם וטבל והרי¹¹⁹ השמן על פשרו, אם היה כדי סיכת איבר קטן¹¹⁹ - הרי הוא טהור כשהיה מקדם¹²⁰. סף שמן טמא וטבל - לא טהר השמן שעליו; אלא אם נשאר ממנו משקה טופח¹²¹ - הרי השמן בטמאתו, ואם לא נשאר ממנו כדי להטפח ממנו - בטל במעוטו.¹²²

(118) עדיות פ"ד מ"ו. (119) אצבע קטנה (רבינו בפירושו למשנה). (120) לפני הסיכה, לפי שהשמן נחבטל אגב הגוף, אבל אם היה יותר מכדי שיעור זה - לא נחבטל, ונטמא מן הגוף הטמא, והמקוה אינו מטהר משקין. (121) אם תגיע בו אצבע - תורטב. דינים אלה הם מקולי בית-שמאי ומחומרי בית-הלל, ופוסק רבינו כבית-הלל, שהלכה כמותם בכל מקום, בין לקולא ובין לחומרא.

פרק שלישי

(1) יבאר אוכל המיוחד לאדם במקום אחד ואינו מיוחד במקום אחר אם צריך מחשבה. דברים שצריכים מחשבה והכשר, הכשר ולא מחשבה, או מחשבה ולא הכשר, או לא זה ולא זה.

א. פכר בארנו², שאין האכלין מתטמאין עד שיכשרו; ושפל אכל שאינו מיוחד למאכל אדם - אינו מקבל טמאה עד שיחדו לאדם.

(2) פ"א, ה"א.

ב. אכל³ שהוא מיוחד לאדם במקום זה ואינו מיוחד לאדם במקום אחר - במקום שהוא מיוחד בו אינו צריך מחשבה ליחדו לאדם, ובמקום שאינו מיוחד בו צריך מחשבה ליחדו לאדם ואחר כך יקבל טמאה⁴. וכל אכל ששופו לטמא אדם וכלים⁵ אינו צריך הכשר⁶.

(3) עוקצין פ"ג מ"ג. (4) ברבים מדיני טומאה והכשר טומאה, מחשבת האדם היא בעלת משקל מכריע. (5) כגון השוחט בהמה טמאה לגוי, והיא מפרקת - אינה מטמאה כנבילה כל זמן הפירכוס (משנה, חולין קיז, ב). אבל לאחר שתפסיק מלפרס - תטמא טומאה חמורה אדם וכלים. ראה לקמן ה"ד. (6) ומתטמא וגם מטמא טומאת אוכלין.

שנטמא מקצתו לא נטמא כולו, מפני שאין דנים את פתיתי השלג כמחוברים לגוש אחד, ולמה נחשב כגוף אחד לענין השקה? הרי"ש משאנץ בפירושו למשנה טהרות פ"ג, ב, מסביר את ההבדל הזה, מפני ששלג משלים את המקוה לארבעים סאה (מקוואות פ"ז מ"א), ואם-כן כל השלג המושק נעשה חלק מהמקוה, ולכן נטהר.

כד. התמך⁹⁸ הטמא, בין שנטמא אחר שתמדו בין שתמדו במים טמאים: עד שלא החמיץ - משיקו במקוה ויטהר, שהרי הוא במים; משהחמיץ - הרי הוא פניו, ואין לו טהרה במקוה⁹⁹.

(98) משקה שעושים ממים ושמרי יין. (99) ברייתא, חולין כו, ב.

כה. קדרה¹⁰⁰ שמלאה משקין, כגון דבש ויין וכיצא בהן¹⁰¹, ונתונה בתוך המקוה¹⁰², ופשט הראשון לטמאה את ידו ונגע בה¹⁰³ - הרי זה מטמא את המשקין אף על פי שהן בתוך המקוה, ונטמאת הקדרה¹⁰⁴ מחמת המשקין שבתוכה אף על פי שהיא בתוך המקוה¹⁰⁵. היתה מלאה מים - הקדרה טהורה¹⁰⁶, שאין הראשון מטמא פלי חרס לעולם, ואין המים שבתוכה טמאים¹⁰⁷, מפני שהן מערבים במי המקוה¹⁰⁸. פשט אב הטמאה את ידו ונגע בה - נטמאת הקדרה, שאין המקוה מטהר פלי חרס¹⁰⁹.

(100) מכשירין פ"ד מ"ח. סתם קדירה של חרס היא. (101) כל המשקין המקבלים טומאה חוץ למים. (102) נתבאר בהלכה כ"א שהשקה אינה מועילה אלא למים בלבד. (103) במשקין שבקדירה. ואם נגע בקדירה עצמה הכול טהור, מפני שראשון אינו מטמא כלי. (104) משום גזירת משקין (הלכות אבות הטומאות פרק ז ה"ב). (105) שכלי חרס אין לו טהרה במקוה, ככתוב בתורה (ויקרא יא, לג): "וכל כלי חרש... ואותו תשבורו". (106) אפילו נגע בקדירה עצמה. (107) אפילו אם נגע בהם. (108) ונטהרים בהשקה. (109) והקדירה מטמאה את המים כשמוציאה מן המקוה, ואין זה דומה לאדם העומד במקוה ונגע בטומאה שבתוכה.

כו. מי¹¹⁰ שפיכות¹¹¹ - הרי הן בחזקת טמאה. ירדו עליהן מי גשמים, אם רבו עליהן - הרי הן טהורים; מחצה למחצה - הפל טמא, בין בכלים בין בקרקעות¹¹². אימתי? בזמן שקדמו מי שפיכה; אכל קדמו מי גשמים וירדו עליהן פל שהוא ממי שפיכות - הפל טמא¹¹³, שמשקין טמאין שיירדו לטהורים - מטמאין בכל שהוא.

(110) מכשירין פ"ב מ"ג. (111) מי שופכים. (112) רבינו לשיטתו בפט"ו ה"י, שמשקין מחוברים מיטמאים ומטמאים, אם נגעו ברצון בעלים. (113) הרא"ש במשנה מסביר, כשקדמו מי השפיכה לא החשיב האדם את מי הגשמים, שהרי יוזהמו בשופכין, ולפיכך לא נפלו לרצונו

למלאכת קודש, אבל מטמא טומאת אוכלין. בפירוש למשנה כתב רבינו, שאם הוכשר במים הוא מטמא טומאת אוכלין אע"פ שלא נגע בטומאה מפני שהתורה טיהרה אותו מטומאת נבילות בלבד, כדי שלא יטמא אדם וכלים. חולקים עליו כל מפרשי המשנה, ודעתם שצריך גם הכשר שרץ, פירוש, שיגע בשרץ ואחר-כך יטמא (ראה הל' אבות הטומאות פ"א ה"ה). (12) בין בכרכים ובין בכפרים. בתוספתא שם, אנו שונים: "חלב מתה בכל מקום צריכה הכשר, ואינה צריכה מחשבה מפני שהיא כגופה" (ראה לקמן הערה טו). (13) משנה, שם פ"ג, ב. (14) במשנה כתוב: "החותך מן האדם וכו'" ורבינו דייק וכתב בשר הפורש, פירוש שפרש מאליו, אבל אם חתכו אדם - יש הבדל בין חתכו להאכילו לאדם ובין להאכילו לכלב, כמבואר לקמן בה"ט, שאם חתכו לאדם חתיכתו היא מחשבתו ואינו צריך מחשבה שניה. ומשנתינו תתפרש בנחתך מאליו, או בלי כל כוונה או במתכוון לכלב. (15) שאינו מטמא כלל, אבל מקבל טומאה ככל אוכל. (16) רבינו מחלק בין חלב בהמה טהורה שנתנבלה ובין חלב שחוטתה, בחלב נבילה כתב למעלה שאינה צריכה מחשבה אפילו בכפרים, ובשחוטת פוסק כאן שבכפרים צריכה מחשבה. מקור הבדל זה הוא בתוספתא שהבאנו למעלה (הערה יא) הממשיכה ואומרת: "חלב שחוטת בכפרים צריך מחשבה והכשר". וטעמו של דבר: חלב לבדו אינו נאכל בכפרים ולפיכך צריך מחשבה, אבל בכרכים שמרובים תושביהם נמצאים קונים גם לחלב. וכל זה בחלב שפורש מן הבשר, אבל חלב מחובר לבשר נאכל גם בכפרים. ומכאן ההבדל בין חלב נבילה וחלב שחוטת. בהמה שנשחטה כהלכה, בשרה נאכל ליהודים ואת החלב חותכים ומוכרים לגויים, אבל בהמה שנתנבלה - מוכרים אותה כולה לגויים והם אוכלים את הבשר ביחד עם החלב שעליו (חזון איש). ראה השלמות). (17) דם השחיטה הכשירה. (18) ההכשר שלפני המחשבה אינו מועיל, מפני שהחלב לא היה אז אוכל, ולכן הוא טעון הכשר אחר שנעשה אוכל על-ידי מחשבתו. (19) פירוש, אלה שלא נמנו בה"א. (20) במשנה שלפנינו (שם פ"ג מ"ב) הגירסא: "חזן משמרקעין (בצלים חריפים מאוד) ופטירות". אולם גירסת רבינו: "ושמרקעין" והוא מפרש שהמשנה נקטה שני אלה לדוגמא. (21) במשנה (שם ט) שלפנינו, כתוב: דגים טמאים. וגירסת רבינו: קטנים. (22) מין ירק שהוא ראוי בדוחק למאכל אדם, ובעיקרו הוא משמש מאכל בהמה. כיום קוראים "עולש" לירק שעושים ממנו תחליף לקפה (ציקוריה בלעז). (23) בשעת זריעה חישב להאכיל את הגידולים לבהמה. (24) המחשבה שחישב כשהירק היה מחובר לקרקע. (25) שהכשר אינו מועיל בדבר מחובר (ראה למעלה בדין חלב שחוטת). מדובר כשנתייבשו המים שעליהם לפני שחישב עליהם לאכילת אדם, אבל אם נשארה עליהם לחלוות כדי להרטיב את האצבע הנוגעת בהם - הוכשרו בלחלוותית זו. (26) בפירושו למשנה (חולין קיז, ב) כתב רבינו, שאלל הוא הבשר הנשאר דבוק בעור כשמפשיטים את הבהמה. כריש לקיש שם, נגד דעת רבי יוחנן. (27) שם קא, א. (28) שם אמרו דבר זה לדעת רבי יוחנן, שאלל הוא מרקטא (גיד השדרה והצואר

ג. יש אֶכְלִין⁷ שְׁצָרִיכִין הַכֶּשֶׁר וְאִינֶן צָרִיכִין מַחְשָׁבָה, וְיֵשׁ שְׁצָרִיכִין מַחְשָׁבָה וְאִינֶן צָרִיכִין הַכֶּשֶׁר, וְיֵשׁ שְׁצָרִיכִין מַחְשָׁבָה וְהַכֶּשֶׁר, וְיֵשׁ שְׁאִין צָרִיכִין לֹא מַחְשָׁבָה וְלֹא הַכֶּשֶׁר. בִּיצֵד? כָּל הָאֶכְלִין הַמֵּיחָדִין לְאָדָם בְּכָל מְקוֹם⁸ - צָרִיכִין הַכֶּשֶׁר וְאִין צָרִיכִין מַחְשָׁבָה. דְּגִים טְהוֹרִים וְחִגְבִּים טְהוֹרִים בְּכָל מְקוֹם, וְחִגְבִּים טְמָאִים וְדְגִים טְמָאִים בְּכַפְרִים⁹ - הֲרִי הֵן מֵיחָדִין לְאָדָם, וְצָרִיכִין הַכֶּשֶׁר וְלֹא מַחְשָׁבָה¹⁰. וְכֵן חֵלֵב בְּהֵמָה טְהוֹרָה שְׂמִתָּה - צָרִיךְ הַכֶּשֶׁר¹¹ וְלֹא מַחְשָׁבָה בְּכָל מְקוֹם¹². וְאֵלוֹ צָרִיכִין מַחְשָׁבָה וְהַכֶּשֶׁר¹³: בֶּשֶׂר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַחֵי¹⁴, בֵּין מִן הָאָדָם בֵּין מִן הַבְּהֵמָה בֵּין מִן הָעוֹף, וְנִבְלַת הָעוֹף הַטְּמֵא¹⁵, וְחֵלֵב בְּהֵמָה טְהוֹרָה שְׁחוּטָה בְּכַפְרִים¹⁶. אֵף עַל פִּי שֶׁהַכֶּשֶׁר בְּשִׁחְטָהּ¹⁷, צָרִיךְ הַכֶּשֶׁר שְׁנֵי אַחֵר הַמַּחְשָׁבָה¹⁸. וְשֹׁאֵר כָּל יִרְקוֹת הַשְּׂדֵה¹⁹, כְּגוֹן²⁰ הַבְּצִלִּים הַקָּשִׁים בְּיוֹתֵר וְהַפְטִירִיּוֹת. וְכֵן חִגְבִּים וְדְגִים קְטָנִים²¹ - צָרִיכִין מַחְשָׁבָה בְּכַפְרִים. עֲלִשִׁין²² שְׂוֹרֵעַן לְבִהֵמָה²³ וְנִמְלֹךְ עָלֶיהֶן לְאָדָם - אִינֶן מְקַבְּלִין טְמֵאָה עַד שֶׁיַּחֲשֹׁב עָלֶיהֶן אַחֵר שִׁתְּלִשּׁוּ, שְׂמִחְשָׁבֶת חִבּוּר²⁴ אֵינָה מַחְשָׁבָה. עֲלִשִׁין שְׂלֶקֶטֶן לְבִהֵמָתוֹ וְהִדִּיחֵן, וְנִמְלֹךְ עָלֶיהֶן לְאָדָם - צָרִיכִין הַכֶּשֶׁר שְׁנֵי אַחֵר הַמַּחְשָׁבָה²⁵. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה. הָאֶלְלִי²⁶, אִם חָשַׁב עָלָיו לְאֶכְלָהּ - מְקַבֵּל טְמֵאָה אֶכְלִין²⁷, וְאִם לֹא - הֲרִי הוּא כְּעֵץ²⁸ וְאִינוֹ מְקַבֵּל טְמֵאָה. וְכֵן הַעֲצָמוֹת הַמְּחַבְרִין בְּבֶשֶׂר, וְהַגִּידִים, וְהַמְּקוֹמוֹת הַרְפִּים מִן הַקְּרָנִים וּמִן הַטְּלָפִים²⁹, וְהַכְּנָפִים³⁰ וְהַנּוֹצָה³¹, וְהַמְּקוֹמוֹת הַרְבִּים מִן הַצְּפִרְנִים וּמִן הַחֲרָטוֹם הַמְּבִלְעִין בְּבֶשֶׂר - צָרִיכִין הַכֶּשֶׁר וּמַחְשָׁבָה. וְאֵלוֹ שְׁאִין צָרִיכִין לֹא מַחְשָׁבָה וְלֹא הַכֶּשֶׁר: נִבְלַת בְּהֵמָה טְהוֹרָה בְּכָל מְקוֹם³², וְנִבְלַת הָעוֹף הַטְּהוֹר³³ וְחֵלֵב בְּהֵמָה טְהוֹרָה³⁴ בְּכַרְכִּים³⁵. לְפִי שֶׁהֵן מֵיחָדִין לְמֵאֵכֵל אָדָם, אִין אֶחָד מֵאֵלוֹ צָרִיךְ מַחְשָׁבָה; וְאִינֶן צָרִיכִין הַכֶּשֶׁר, מִפְּנֵי שְׂשׁוּפֵן לְטֵמֵא³⁶ אָדָם וְכָלִים בְּכֹזִית³⁷, וְכָל הַמְּטֵמֵא טְמֵאָה חֲמוּרָה אִינוֹ צָרִיךְ הַכֶּשֶׁר. וְאֵלוֹ צָרִיכִים מַחְשָׁבָה וְאִינֶן צָרִיכִין הַכֶּשֶׁר³⁸: נִבְלַת הָעוֹף הַטְּהוֹר בְּכַפְרִים, וְנִבְלַת בְּהֵמָה טְמֵאָה בְּכָל מְקוֹם. וְהוּא שֶׁיַּחֲשֹׁב עַל פְּחוֹת מְכֹזִית; אֶבֶל כְּזֹית - אֵב טְמֵאָה³⁹ הוּא.

(7) עוקצין פ"ג מ"א. (8) נאכלים הם בין בערים בין בכפרים. (9) תושבי הערים אינם רגילים לאוכלם. (10) תוספתא, שם ה"א. במשנה שלפנינו הגירסא "צריכים מחשבה בכפרים". ברור שגירסא אחרת היתה לעיני רבינו, שהרי אין להעדיף את התוספתא על המשנה. (11) חלב נבילה אינה מטמא טומאת נבילות, שנאמר (ויקרא ז, כד): "וחלב נבילה וחלב טריפה יעשה לכל מלאכה", ואפילו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"א שבט - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קיז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

46) אבר שלם מן החי מטמא כנבילה, והבשר הפורש ממנו אינו טמא טומאת עצמו. 47) ונעשה אוכל. 48) ואף-על-פי שלפני שחתכו היתה עליו טומאה חמורה בתורת אבר, אין זה מועיל, מפני שהבשר הזה יצא מתורת אבר ונעשה אוכל, ומשעה שנעשה אוכל לא טמא טומאה חמורה והוא כפנים חדשות (סברת רש"י בחולין קכח, ב). 49) וירדה עליו תורת אוכל, בעודו מחובר לאבר. 50) לפני שחתכו כשהיה כבר אוכל. למדנו מכאן, שלא דווקא אמרו "סופו לטמא טומאה חמורה אינו צריך הכשר" אלא גם אם תחילתו טומאה חמורה - הדין כך. [בגמרא שם (קכט, א) משמע, שצריך הכשר, אולם רבינו מעדיף את התוספתא המפורשת (הראב"ד מציין שרבינו מצא תוספתא כזו) על שקלא-וטרין שבגמרא. רבינו נמנע בדרך כלל מלהוציא הלכות מתוך שקלא-וטרין. ראה ראב"ד וכוף-משנה].

ו. פחות מקזית⁵¹ מנבלת בהמה טמאה שחשב עליו, והשלים עליו כביצה מאכלים אחרים - אין הכל צריך הקשר⁵²; הואיל ופחות מקזית⁵³ שבכל הביצה, אם השלימו לזית, מטמא טמאה חמורה. וכן פזית⁵⁴ מנבלת בהמה טמאה שחשב עליו, והניחה בצק עד שהשלים לכביצה, הואיל ואינו מטמא במגע מפני הצק⁵⁵ - הרי זה צריך מחשבה. ואין הצק הזה צריך הקשר, הואיל וכל השעור הזה מטמא במשא⁵⁶ מפני פזית נבלה שבתוכו, אף על פי שאינו מטמא במגע, הרי סופו⁵⁷ לטמא טמאה חמורה, לפיכך אין צריך הקשר.

51) כריתות כא, א. 52) אפילו החלק של אוכלין אחרים. 53) של הנבילה (ראה השלמות לה"ז). [גם בנבלת בהמה טהורה הדין כך, ונקט בהמה טמאה, משום "חישב עליו", שהרי נבלת בהמה טהורה אינה צריכה מחשבה. רבינו רמז על דין זה בסוף ה"ג, ושם ביארנו]. 54) שם עמוד ב. 55) החוצץ בין הנבילה ובין הנוגע. 56) משא מטמא אפילו בלא נגיעה (הל' טומאת מת פ"א ה"ו). 57) פירוש, הרי זה נכלל בדין סופו לטמא טומאה חמורה. ראה למעלה הערה נא.

ז. פחות מקזית⁵⁸ מבשר המת שהשלים עליו כביצה משאר אכלין - הכל⁵⁹ צריך מחשבה, שהרי בטל הכל⁶⁰ אצל כל אדם; ואין הכל צריך הקשר, מפני בשר המת שבכללו.

58) שם. 59) אפילו הבצק שעליו. 60) כך היא גירסת רבינו בגמרא שם ('קריט ספר' להמבי"ט) ולא כמו שכתוב בספרים שלפנינו: "בטלה דעתו אצל כל אדם" [ולענין הראב"ד היתה הגירסא שלפנינו, ולפיכך כתב שמחשבה אינה מועילה, שהרי בטלה דעתו]. ומדבריו יוצא שההבדל בין בשר נבילה לבשר המת הוא, שבבשר נבילה אין הבצק צריך מחשבה, כי הוא ראוי למאכל אדם, מה-שאינ-כן בבשר המת, שאין אדם אוכל בצק שהיה ממולא בשר המת, ואף-על-פי-כן מועילה מחשבתו, מפני שכשהוא לעצמו לא

(רש"י). אבל לפירושו של ריש לקיש, הנימוק הוא משום שאינו חשוב. ותמוה קצת למה נקט רבינו נימוקו של רבי יוחנן, ופירושו של ריש לקיש. 29) חלקי הטלפיים והקרניים המובלים בבשר, רכים הם. 30) הנוצה הנשארת אחר מריטת הנוצה הגדולה. 31) הדקה מן הדקה הנשארת אחר מריטת כל הנוצות (על-פי פירוש רבינו במס' טהרות פ"א מ"ב, וכגירסת הגר"א שם). 32) עוקצין פ"ג מ"ג. 33) שם. 34) שחוטה. דין חלב בהמה טהורה שנתבלה - נחבאר למעלה. 35) בכפרים שתושביהם מועטים, אין אוכלים נבלת עוף ולא חלב שאינו דבוק לבשר, כמו שנתבאר למעלה. 36) נימוק זה נמשך לנבלת בהמה ועוף, ולא לחלב, שהרי חלב - אפילו של נבילה - אינו מטמא טומאה חמורה לעולם. ולמה חלב שחוטה אינו צריך הכשר? מפני שהוכשר בשחיטה. 37) בנבלת בהמה מדובר בפחות מכזית, וצירפו לאוכל טמא אחר, והשלימו לכביצה (אוכל אינו מטמא אחרים בפחות מכביצה), שאם יש בו כזית הרי הוא מטמא טומאת נבילות שהיא חמורה מטומאת אוכלין, ולשם מה אנו דנים בטומאת אוכלין (ראה סוף הלכה זו)? ומשמיענו רבינו, שהפחות מכזית נבילה מצטרף לענין טומאת אוכלין בלי הכשר, מפני שכזית שלם מטמא טומאה חמורה (ראה לקמן ה"ו). 38) משנה, שם.

ד. ישראל ששחט³⁹ בהמה טמאה לנכרי, ושחט בה שנים⁴⁰ [או רב שנים] - הרי זו מתטמאה טמאת אכלין כל זמן שהיא מפרקסת⁴¹. ואין צריכה מחשבה, שהרי ישראל שחטה לאכילת העובד פוכבים, ואין לה מחשבה גדולה מזו; ואינה צריכה הקשר, לפי שסופה לטמא טמאה חמורה. שחט בה אחד⁴² או שנחרה⁴³ - אינה מטמאה טמאת אכלין⁴⁴. וכן עובד פוכבים ששחט בהמה טהורה לישראל, ושחט בה שנים או רב שנים - מתטמא טמאת אכלין⁴⁵ כל זמן שהיא מפרקסת, ואינה צריכה הקשר. שחט בה אחד או נחרה - אינה מטמאה טמאת אכלין, והרי היא פשאר הנבלות.

39) חולין קיז, ב. 40) שני הסימנים: וושט וקנה. 41) מפני שישראל שחטה שחיטה המתירה בהמה טהורה באכילה, הרי היא כאוכל אף-על-פי שעודנה מפרקסת, ומטמאה טומאת אוכלין, ולאחר שתמות מטמאה טומאת נבילות. 42) סימן אחד, וושט או קנה. 43) דקרה. 44) שחיטה המתירה טהורה מפרקסת באכילה, עושה גם בהמה טמאה מפרקסת כאוכל, אבל שחיטה או נחירה, שדוגמתן בטהורה אינה מתירה באכילה - אינה מועילה בטמאה. 45) שם קכא, ב. מפני ששחיטה שכזו על-ידי ישראל מתירה את המפרקסת באכילה, מועילה שחיטת גוי להוריד עליה תורת אוכל (רש"י. ראה ראב"ד וכוף-משנה).

ה. החותך בשר מאיבר מן החי⁴⁶ של בהמה ואחר כך חשב עליו⁴⁷ - צריך הקשר⁴⁸. חשב עליו ואחר כך חתכו⁴⁹ - אינו צריך הקשר, מפני ששחט טמאה חמורה פנבלה⁵⁰, וכל המטמא טמאה חמורה אינו צריך הקשר.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ב שבט - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קיט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- בו. (16) כשהפשיטו את הבהמה בסכין נפלטו מתחת פי הסכין. שם נאמרו שני הפירושים הללו היינו: א. מקצתו חישב ומקצתו לא חישב; ב. מקצתו פלטתו חיה ומקצתו סכין, וקיבל רבינו את שניהם להלכה. (17) לטמא אוכלין. (18) לפסול את הגוייה. כל הדברים שנימנו בהלכה זו אינם מקבלים טומאת אוכלין בפני עצמם. אבל משלימים את השיעור כשיש עמהם אוכל אחר פחות מכשיעור.
- ה. **כְּבִיצָה אֶכְלִין טְמֵאִים שֶׁהֵנִיחַן בַּחֲמָה וְנִתְמַעְטוּ**¹⁹
 - **אֵינָן מְטַמְּאִים. וְכֵן פְּזִית מִן הַמֵּת אוֹ מִן הַנֶּבֱלָה וְכַעֲדָשָׁה מִן הַשֶּׁרֶץ**²⁰ **שֶׁהֵנִיחַן בַּחֲמָה וְנִתְמַעְטוּ - טְהוֹרִין.**
- נתייבשו מחמת חום השמש וצמקו ולא נשאר בהם כביצה. (20) נתבאר בפרק ד מהלכות אבות הטומאות הלכה ב ששמונה שרצים האמורים בתורה מטמאים בכעדרה (ראה שם הלכה י"ג, פנים והערות, פרטי הלכה זו והלכה ו).
- ו. **פְּזִית חֵלֶב וְדָם וְנוֹתָר²¹ וּפְגוּל²² שֶׁהֵנִיחַן בַּחֲמָה וְנִתְמַעְטוּ - אֵין חֵיבִין עֲלֵיהֶן כֶּרֶת. הֵנִיחַן בְּגִשְׁמִים²³ וְנִתְפַּח²⁴ - חֲזָרוּ לְכַמּוֹת שְׁהָיוּ. בֵּין לְטֻמְאָה חֲמוּמָה²⁵, בֵּין לְטֻמְאָה קֹלֶה²⁶, בֵּין לְאִסּוּר²⁷.**
- (21) בשר קדשים שנשאר אחר הזמן שקבעה התורה לאכילתו. (22) אם הכהן המקריב את הקרבן חישב בשעת עבודתו לאכול את הבשר אחר הזמן שקבעה תורה - הרי זה פיגול. והאוכל כזית מאחד הדברים שנימנו כאן עונשו כרת. (23) את אותם הכזיתים שנתמעטו. (24) ויש בהם כזית. (25) מת ונבילה. (26) טומאת אוכלין. (27) אכילה. ואם הניח בגשמים פחות מכזית מעיקרו ותפח עד לכזית אסור מדברי סופרים.
- ז. **עָלִי בְּצִלִּים²⁸ וּבְגִי בְּצִלִּים²⁹ שֶׁהֵן חֲלוּלִין: אִם יֵשׁ בָּהֶם רִיר - מְשַׁתְּעֲרִין כְּמוֹת שְׁהָיוּ³⁰; וְאִם הָיוּ חֲלוּלִין וְרִיקָנִים - מִמַּעַף אֶת חֲלָלָן³¹.**
- (28) עוקצין פרק ב משנה ח. עלים אלה דומים לקנים חלולים ובתוכם ריר סמך. (29) העלים היוצאים מבצלים שאינם מחוברים לקרקע. (30) מפני שגם הריר נאכל ולכן מצטרף לשיעור כביצה. (31) ואם אין כשיעור אחר שמיעכו אינו מטמא.
- ח. **פֶּת סַפְגָּנִין³² - מְשַׁתְּעֲרֵת כְּמוֹת שֶׁהָיָא³³. וְאִם יֵשׁ בָּהּ חֲלָל³⁴ - מִמַּעַף אֶת חֲלָלָהּ.**
- (32) נקבובי כספוג. (33) עם הנקבים הקטנים. (34) מקום ריק גדול.
- ט. **בֶּשֶׂר הָעֶגֶל שֶׁנִּתְפַּח³⁵ וּבֶשֶׂר זָקָנָה שֶׁנִּתְמַעְטָה³⁶ - מְשַׁתְּעֲרִין כְּמוֹת שְׁהָיוּ³⁷.**
- (35) בבישול. בשר עגל רך גדל כשמבשלים אותו הרבה (רבינו שם). (36) בשר כזה מצטמק ומתמעט בבישול. (37) כפי כמותם בשעת הנגיעה. כגירסת רב ורבי חייא ורבי יוחנן במנחות נד, א.
- י. **הָאֵגוֹז וְהַתְּמָרִים וְהַשֶּׁקֶד הַמִּתְקַרְקָשִׁים³⁸ - מְשַׁתְּעֲרִין כְּמוֹת שְׁהָיוּ.**
- (38) המתקשקשים. כשהם לחים אינם מקשקשים וכשהם מתייבשים ומצטמקים כן מקשקשים.
- יא. **כָּל שְׂטֵמָתָיו³⁹ וְשַׁעֲוֵרוֹ שְׁוִין - מְצַטְרֵפִין זֶה עִם זֶה. הָיוּ טְמֵאָתָן שְׁוִין אֲבָל לֹא שַׁעֲוֹרָן, שַׁעֲוֹרָן אֲבָל לֹא טְמֵאָתָן - אֵין מְצַטְרֵפִין וְאִפְלוּ לְטֻמְאָה פָּקֵל שֶׁבִּשְׁנֵיהֶן⁴⁰. בִּיצֵד טְמֵאָתוֹ וְלֹא שַׁעֲוֵרוֹ? כְּגוֹן בֶּשֶׂר הַמֵּת⁴¹ וְרֶקֶב שָׁלוֹ⁴². שַׁעֲוֵרוֹ וְלֹא טְמֵאָתוֹ? כְּגוֹן בֶּשֶׂר הַמֵּת וּבֶשֶׂר הַנֶּבֱלָה⁴³. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, שֶׁאִם לֹא הָיוּ שְׁוִים לֹא בִּשְׁעוֹר וְלֹא בְּטֻמְאָה, כְּגוֹן בֶּשֶׂר נֶבֱלָה⁴⁴ וּבֶשֶׂר הַשֶּׁרֶץ⁴⁵ - שֶׁאֵין מְצַטְרֵפִין.**
- (39) חומרת הטומאה. (40) ואין אנו אומרים הרי הטומאה החמורה כוללת גם טומאה קלה וראוי לה לחמורה להצטרף עם הקלה לכשיעור, וכן לעניין הבדל בשיעורים יצטרף הדבר ששיעורו קטן עם זה ששיעורו יותר גדול, כשיש בשניהם יחד כדי השיעור הגדול. ולמה אין מצטרפים? מפני שהם שני מיני טומאה. (41) שמתמא בכזית. (42) בשר המת שהקריב, ששיעורו במלוא חפניו (הלכות טומאת מת פרק ב הלכה י"א). ובכן שיעורם אינו שווה, אבל טומאתן שווה, שניהם מטמאים טומאה חמורה במשא ובאוהל. [ואף על פי שמת מטמא במגע ורקב לא, אין בכך שינוי בעצם חומרת הטומאה, אלא מפני שאי אפשר לו ליגע בכזית שלם או במלוא חפניו, שהרי הבשר התפורר לפירורים זעירים]. (43) שניהם מטמאים בכזית, אבל מת מטמא טומאת שבעה ומטמא באוהל מה שאין כן נבילה. (44) מטמא במשא בלי נגיעה ושיעורו בכזית. (45) שיעורו בכעדרה ואינו מטמא במשא.
- יב. **אֶכְלִין טְמֵאִים - שַׁעֲוֵרָם שְׁוָה, שֶׁפֶל אֲכָל טְמָא אֵינּוּ מְטַמְּא⁴⁶ אֲלָא בְּכִיצָה, וְטֻמְאָתָם שְׁוָה⁴⁷, שֶׁפֶל אֲכָל טְמָא אֵינּוּ מְטַמְּא אֲלָא בְּמַגַּע וְאֵינּוּ מְטַמְּא לֹא אֲדָם וְלֹא בָלִים, לְפִיכָךְ מְצַטְרֵפִין לְטֻמְאָה פָּקֵל שֶׁבִּשְׁנֵיהֶן⁴⁸. בִּיצֵד בִּיצָה אֲכָל רֹאשׁוֹן⁴⁹ וּבְחֻצֵי בִיצָה אֲכָל שְׁנֵי שֶׁבִּלְלָן זֶה בָּזָה - הָרִי זֶה שְׁנֵי, וְאִם נִגַּע בְּתֵרוֹמָה - פֶּסְלָה⁴⁹. בְּחֻצֵי בִיצָה אֲכָל שְׁנֵי וּבְחֻצֵי בִיצָה אֲכָל שְׁלִישִׁי שֶׁבִּלְלָן - הָרִי זֶה שְׁלִישִׁי⁵⁰. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בָּזָה. אִפְלוּ חֻצֵי בִיצָה אֲכָל רֹאשׁוֹן וְחֻצֵי בִיצָה אֲכָל רְבִיעִי שֶׁל קֹדֶשׁ שֶׁבִּלְלָן זֶה בָּזָה - הָרִי הַכֹּל רְבִיעִי⁵¹.**
- (46) אוכלין אחרים. (47) כל האוכלין חומרת טומאתם שווה ואפילו האחד ראשון לטומאה והשני רביעי אין לראות בזה הבדל מהותי אלא מקרי, שזה נגע באב וזה נגע בשלישי. (48) אוכל הנוגע באב הטומאה נעשה ראשון ועושה את הנוגע בו שני לטומאה וכן הלאה. (49) היא עצמה פסולה, אבל אינה פוסלת תרומה אחרת בנגיעתה. (50) ופוסל את הקודש, אבל לא את התרומה, שאין רביעי לתרומה. (51) ואינו פוסל את הקודש, שאין חמישי בקודש

קב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ב שבט - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אלא בפרה אדומה. משמיענו, שאין אנו תופסים את הממוצע לומר הראשון משפיע להעלות במקצת את כוחה של טומאת הרביעי.

- ב. כל שהוא יד⁶ ואינו שומר - מתטמא ומטמא ולא מצטרף⁷; וכל שהוא שומר, אף על פי שאינו יד - מטמא ומתטמא ומצטרף; וכל שאינו לא שומר ולא יד - אינו מתטמא ולא מטמא, ואין צריך לומר שאינו מצטרף⁸. פיצד מתטמא ומטמא ואינו מצטרף? שאם נגעה טמאה ביד - נטמא האכל התלוי בו⁹; ואם נגעה טמאה באכל - נטמא היד¹⁰; ואין היד מצטרפת עם האכל להשלימו לכביצה¹¹ או לכחצי פרס¹². אכל אם היה שומר - הרי זה מצטרף לכביצה ולכחצי פרס.

- שם. (7) יתבאר לקמן בהלכה זו. (8) מכיוון שלמדנו ביד שמיטמא ומטמא, ואף-על-פי-כן אינו מצטרף, יש ללמוד בקל-וחומר שהדבר שאינו מיטמא ומטמא אינו מצטרף. [כותב רבינו לתוך למה לא נאמר במשנה שאינו מצטרף, ולפיכך הדגיש וכתב: "ואין צריך לומר"]. (9) היינו "מטמא". (10) היינו "מתטמא". (11) למדנו בפרק הקודם, שאוכל אינו מטמא אחרים אם אין בו כביצה. ומשמיענו רבינו כאן, שאם אין באוכל עצמו - בלי היד - כזית שלם, אין מצרפים את היד להשלים את השיעור. (12) לפסול את האדם האוכלו מלאכול בתרומה, ראה למעלה פ"ד ה"א. בחולין קיח, א למדו דיני יד ושומר מהמקרא.

- ג. כשם¹³ שיד לטמאה, כך יש יד להכשר¹⁴. שאם הכשר היד - הכשר כל האכל התלוי בו¹⁵. ויש יד לפחות מקבוצת¹⁶. ויש שומר לפחות מקפול¹⁷. ושומר שחלקו¹⁸ - אינו מצטרף עם האכל¹⁹.

- (13) חולין קיח, ב. (14) נתבאר כבר, שאוכל אינו מקבל טומאה כל זמן שלא הורטב באחד משבעת המשקין שנמנו למעלה (פ"א ה"ב). (15) כר' יוחנן שם. (16) הכוונה לטומאת עצמו, בהתאם לדעת רבינו (למעלה בפ"ד ה"א) שטומאת עצמו בכל שהן (ראה 'תוספות' שם ד"ה אין יד). (17) כר' יוחנן שם. מלשונו משמע שאין יד לפחות מכפול. פול = מין שעועית, ואין בו כחצי זית (ראה רש"י שם ד"ה ור' יוחנן). (18) שם קיט, ב. (19) מכיוון שכל חלק בפני עצמו אין בו כדי שמירה.

- ד. ומצוין²⁰ לשומרי²¹ אכלין שהן מתטמאין עם האכלין כשהן מחברין בהן? שנאמר: על כל זרע זרע אשר יזרע²² - פדרף שבני אדם מוציאים לזריעה: חטים בשעוריהן²³ ושעורים בקלפיהן ועדשים בקלפיהן. והוא הדין לשאר השומריין.

- (20) שם קיז, ב. (21) ע"פ כת"י תימן ודפוס רומי. בדפוסים: לשומרי. (22) ובפסוק שלאחריו כתוב: "ונפל מנבלתם עליו, טמא הוא לכם". (23) אינני יודע לפרש תיבה זו. בגמרא שם כתוב חיטה בקליפתה, וגם רבינו בפירושו לעוקצין פ"א מ"א גורס כך. [יש להניח שהשין

- יג. כביצה אכל ראשון וכביצה אכל שני שבללן זה בזה - הפל ראשון⁵². חלקן⁵³ - פל אחד מהן שני⁵⁴. נפל זה לעצמו [וזה לעצמו] על פל פל תרומה - פסלוהו⁵⁵. נפלו שניהן כאחד - עשאוהו שני⁵⁶.

(52) מפני שיש כאן שיעור שלם של ראשון. (53) לשני חלקים. (54) שהרי אין בראשון לבדו כשיעור. (55) נעשה שלישי ואינו פוסל אחרים. בכל מקום שאתה מוצא ההגדרה של פסול, הכוונה שאינו מטמא ואינו פוסל אחרים. (56) שהרי נגע בבית אחת בשיעור שלם של ראשון.

- יד. כביצה אכל שני וכביצה אכל שלישי שבללן זה בזה - הרי הפל שני. חלקן - פל אחד מהן שלישי. נפל זה לעצמו [וזה לעצמו] על פל פל תרומה - לא פסלוהו. נפלו שניהן כאחד - פסלוהו, מפני שעשאוהו שלישי.

- טו. כביצה אכל ראשון וכביצה אכל שלישי שבללן זה בזה - ראשון⁵⁷. חלקן - זה שני וזה שני, שהשלישי שנגע בראשון נעשה שני.

(57) כולו כראשון.

- טז. פשתי ביצים אכל ראשון ופשתי ביצים אכל שני שבללן - הפל ראשון. חלקן לשנים - פל אחד מהן ראשון. חלקן לשלשה חלקים או לארבעה - פל אחד מהן שני. וכן פשתי ביצים אכל שני ופשתי ביצים אכל שלישי שבללן - הפל שני. חלקן לשנים - פל אחד מהן שני; לשלשה ולארבעה - הרי פל אחד מהן שלישי.

פרק חמישי

(1) יבאר מה הן ידות האוכלין ושומריהם ומה דינם. מי שהוא יד ואינו שומר, שומר ולא יד או לא זה ולא זה אם מתטמא ומטמא ומצטרף. הבוצר לגת אם יש לו ידות או הקוצר לסיכון, וידות האוכלין שבססם בגורן. ודין שומר ע"ג שומר והקליפות והגרענים שמטמאין ומצטרפים. ודין המתטמאים ומטמאים ומצטרפין או שאינם מצטרפים או שאין מתטמאים ולא מטמאים ולא מצטרפים.

- א. ידות האכלים² - הן העצים הרפין הסמוכין לאכל שהאכל³ נחלה בהן מן האילן, כמו עקצי התאנים והאגסים וקצת האשכול⁴, וכן הגרענים וכיוצא בהן מדברים שהאכל צריך להן. ושומרי האכלין - הן הקלפה שעל האכל שהיא שומרתו. וכן פל פיצא בזה⁵.

(2) עוקצין פ"א מ"א. (3) הפרי. (4) יבואר לקמן בהלכה

- 22 שלא הוא שומר על הפרי אלא הגרעין, כמו שביארנו. (63) אף-על-פי שאינו שומר. (64) משמע, שהוא עצמו אוכל. [בפירושו למשנה כתב: "הוא דבק בעצם התמרים והוא השומר, לא הגרעין"].
- 23 טו. גרעינה⁶⁵ של רטב שניצאת מקצתה⁶⁶ - כל שפנגד האכל מצטרף, והיוצא אינו מצטרף. וכן עצם שיש עליו בשר - כל שפנגד הבשר⁶⁷ מצטרף. היה עליו הבשר מצד אחד⁶⁸ - אינו מצטרף ממנו אלא העצם שתחת הבשר עד חלל העצם⁶⁹. ואם לא היה לעצם חלל - רואין אותו פאלו הוא פעבי האזוב⁷⁰. ושאר העצם אין מצטרף, שהעצמות⁷¹ לבשר פשומר הן חשובין.
- (65) שם. (66) בתוספתא שם ה"א שנינו: "רוטב שנאכל חציו וחציו קיים, כנגד האוכל מצטרף. ושלא כנגד האוכל - אינו מצטרף", וסובר רבינו שהתוספתא מביאה דוגמא, אבל גם אם כל התמרה קיימת ויצא חלק מהגרעין - הדין כך (ראה ראב"ד וספ"ה-משנה). (67) כגון, שחלק מהעצם מגולה לגמרי, וחלק מוקף בשר מכל צד. (68) הבשר אינו מקיף את העצם סביב סביב. (69) רוב עצמות חלולות הן (תוספתא שם ה"א). (70) כאילו נחתכה העצם שמתחת לבשר, ונשאר ממנה כעובי איזוב מודבקת לבשר, וחלק דק זה מצטרף והשאר אינו מצטרף. כי עצם דקה מספיקה כדי לשמור על הבשר (ע"פ פירוש רבינו למשנה). (71) נימוק למה העצם מצטרפת.
- 9 טז. קולית⁷² שהיה עליה בשר אפלו פול - גורר את פלה לטמאה⁷³.
- 10 (72) עצם הירך (חולין קיט, א). (73) כחכמים שם, לפי גירסת הגר"א. ראה למעלה ה"ג.
- 11 יז. גרעיני זיתים⁷⁴ ותמרה, אף על פי ששלקן לאכלין - אין מתטמאין⁷⁵.
- 12 (74) תוספתא עוקצין פ"ב ה"ג. (75) למעלה בהלכה יג אמרנו שגרעיני תמרה יבישה אינה מצטרפת, אבל מיטמא ומטמא משום יד. המדובר שם כשהגרעין בתוך התמרה, וכאן כשיצא לגמרי מן הפרי.
- 13 יח. גרעיני חרובין⁷⁶, אף על פי שפנסן לאכלין - אין מתטמאין; שלקן לאכלין - מתטמאין⁷⁷.
- 14 (76) שם. (77) משום שהם מתרככים בבישול, וראויים למאכל אדם.
- 15 יט. ואילו⁷⁸ מתטמאין ומטמאין ומצטרפין: שרשי השום והבצלים והקפלוטות⁷⁹ בזמן שהן לחין, והפטמה⁸⁰ שלקן בין לחה בין יבשה, והעמוד⁸¹ שהוא מכון פנגד האכל. ושרשי החזרין⁸² והנפוס⁸³. ושרש צנון גדול - מצטרף, והסיב שלו⁸⁴ - אינו מצטרף. ושרשי המנתא⁸⁵ והפיגם⁸⁶. ושרשי ירקות שדה⁸⁷ וירקות גנה⁸⁸ שעקרן⁸⁹ לשתלים⁹⁰. והשוה⁹¹
- (78) עוקצין פ"א מ"ב. (79) מין בצלים קטנים (הרא"ש במשנה). (80) כעין כפתור שבראש הבצל. (81) כעין קנה יוצא מאמצעותו של הבצל, ובראשו כיס ובתוכו זרע הבצל. (82) חסא. (83) מין צנון. (84) כעין חוטים היוצאים מהצנון. (85) מין עשב, ושמו בכמה שפות "מנתה" (מם סגולה ותיו דגושה). (86) אל פגא' בערבית. רבינו בפי"ה"מ. (87) הגדלים מעצמם בשדה. (88) שזורעים או שותלים אותה בגינה. (89) כך בכ"י תימן, וכן הגירסא במשנה. בדפוסים: שעיקרם. (90) במקום אחר, ולפיכך הוא צריך לשרשיהם. (91) צ"ל והשדרה (כתי' תימן, וכן הגירסא במשנה). כשמוציאים את החיטה מהשיבולת, נשאר שם במקומה כעין שלשלת עשויה חוליות חוליות כשידרה (רבינו במשנה). (92) הקליפה שגרעיני התבואה טמונים בה, והיא נופלת בשעת דישא. [בפי"ה"מ כתוב "קרום", אולם רבינו התכוון לקליפה שאמרנו]. (93) מין תאנים דקות (רבינו בפירושו למשנה שם). (94) עוקצין של חרובים. כלוסים וחרובים שניטלו עוקציהם מקדימים להתייבש, ולפיכך דין העוקץ כשומר.
- כ. ואילו⁹⁵ מתטמאין ומטמאין ולא מצטרפין⁹⁶: שרשי השום והבצלים והקפלוטות בזמן שהן יבשים, והעמוד שאינו מכון פנגד האכל⁹⁷. ומלעין של שבלים. והן השערות השחורות שבראש השבלת שדומין כמו מפרס⁹⁸. ועקצי האגסים והקרססמלין⁹⁹ והפרישין¹⁰⁰ והעזרדין¹⁰¹. ועקין דלעת - טפח הסמוך לאכל. ועקין קונדס¹⁰² - טפח. וכן יד הפרכיל - טפח מכאן וטפח מכאן. והפרכיל הוא השריג¹⁰³ שהאשכולות תלויין בו. ויד האשכול¹⁰⁴ - כל שהוא. וזנב האשכול¹⁰⁵ שרקנו¹⁰⁶ ויד המכבד של תמרה - אפ"כ טפחים. והמכבד הוא העץ האדם שהשרביטין תלויין בו, והתמרין דבוקות בשרביטין. וקנה השבלת¹⁰⁷ - שלשה טפחים. ויד פל הנקצרין - שלשה טפחים; ושארין דרפן להקצר¹⁰⁸ - ידיהם ושרשיהן כל שהן¹⁰⁹. פל אלו מתטמאין ומטמאין ולא מצטרפין, מפני שהן ידות אכלין.
- (95) שם מ"ג. (96) דינם כיד, ולא כשומר. (97) רבינו מגדיר במונח "אוכל" רק את הגוש הפנימי שבמרכז הבצל בלבד, להוציא את כל חלקי הבצל הסובבים את הגוש הפנימי, ואף-על-פי שגם הם נאכלים. (98) משור. (99) מין תפוחים זעירים (שם מ"ו). (100) חבושים. (101) "זעוררים" בשפה המדוברת בישראל. (102) מין ירק מר כשהוא חי, ומיריותו מתנדפת על-ידי שרייה במים חמים (ערוך). (103) ענפי הגפן הדקים נקראים שריגים, ומפני שכמה אשכולות תלויים בכל שריג צריך הוא ליד באורך טפח מכאן וטפח מכאן. (104) העוקץ המחובר לשריג. (105) סוף האשכול. (106) הוריד ממנו את

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ב שבט - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קבג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הענבים, ונשארו הענבים שבאשכול בקצהו שהיה מחובר לשריג, מפני שעץ הזנב הוא דק, והענבים שבחלק הנשאר מרובים וגדולים - צריך שיעור גדול כדי להחזיק את האשכול. (107) שיבולת הוא החלק העליון של התבואה, שבו טמונים הגרגירים. וכל שלמטה מהשיבולת - נקרא קנה. (108) אלא עוקרים אותו. (109) בין גדול ובין קטן.

1 **כא.** ואלו¹¹⁰ לא מתטמאין ולא מטמאין ולא
2 מצטרפין: שאר כל העקצים. ושרשי קלחי הפרוב.
3 וחלפי תרדים¹¹¹ וחלפי הלפת. והן העקרין שנשארו
4 בקרקע פשלקטו הפרוב והלפת וחזרו והחליפו¹¹².
5 וכל השרשין שדרפן להגזז שנעקרו עם האכל¹¹³.
6 הפטמה¹¹⁴ של רמון - מצטרפת, והגז¹¹⁵ שלו - אינו
7 מצטרף.

8 **כב.** הרמון¹¹⁶ והאבטיח שנמוק¹¹⁷ מקצתו - אין
9 הנשאר חבור לאותו שנמוק¹¹⁸. ואין הנשאר מן
10 הקלפה¹¹⁹ מצטרף, שהרי אין שמירתו מועלת
11 פלום¹²⁰. וכן אם היה שלם מפאן ומפאן ונמוק
12 באמצע¹²¹ - אין הצדדין חבור זה לזה, ואין קלפתו
13 מצטרפת. עלי ירקות: ירקון¹²² - מצטרפין,
14 ולבנים¹²³ - אינם מצטרפין, שהרי אינן פלום.

110 שם מ"ד. (111) בערבית "סלק" (רבינו בפירושו למשנה). (112) הצמיחו שנית תרד ולפת. (113) ואין האוכל צריך להם כלל. (114) בראש הרימון נמצא כעין כפתור, ואם יינטל ייגרם נזק לפרי, ולפיכך דינו כשומר. (115) השערות הגדולות סביב הפיטמא.

116 שם פ"ב מ"ג. (117) נמס, הרקיב. (118) ואין הנימוק יד ולא שומר. (119) שלא נרקבה. (120) שהרי הרקיב אותו חלק הפרי שהיא שמרה עליו. (121) פירוש, נימוק חלק מבשר הרימון באופן שחלק הרימון שלא נימוק נחלק לשני חלקים, והרקב מפריד ביניהם. (122) ראויים לאכילה או שומרים על הירק. (123) נכמשו.

פרק שש

(1) יבאר הדבר שהוא חיבור לאוכל ואם חיבור אדם חיבור. אוכל פירות שהוא מכונס ודבק זה בזה אם מצטרף לכביצה לטמא אוכלין אחרים. היו גושים הרבה זה בצד זה ונגע אב הטומאה באחד מהם וכו'.

15 **א.** האגוזין² והשקדים שנסדקה קלפתן - עדין הוא
16 חבור לאכל³ עד שירצין⁴ את הקלפה.

(2) עוקצין פ"ב, מ"ה. (3) הקליפה היא כמחוברת לאוכל, ויש עליה תורת שומר. (4) ישבר.

17 **ב.** ביצה⁵ מגלגלת⁶ - משיקב⁷ בה מקום לגמעה
18 ממנו אין שאר קלפתה חבור⁸. ושלוקה⁹ - קלפתה
19 חבור עד שירצין את הקלפה¹⁰. ואם נתבלה¹¹
20 בקלפתה¹², אף על פי שרצצה פלה - חבור¹³.

(5) שם מ"ו. (6) צלזליה קצת ולא נקרשה עדיין (ראה משנה,

ג. עץ¹⁴ שיש בו מח - חבור עד שירצין¹⁵. צמר¹⁶
שבראשי הכבשים ושער שבזקן התלשים, אף על פי
שחרקן באור - הרי הן חבור עד שיתחיל לתלש.
(14) משנה, שם. (15) את העצם. (16) תוספתא עוקצין פ"ב ה"ו.

ד. פנפי חגבים¹⁷ וקשקשי דגים, אף על פי שהעביר
ספין עליהן¹⁸ - חבור עד שיתחיל לקלף. הרמון
שפרדו¹⁹ - חבור עד שיקיש עליו בקנה²⁰.

(17) תוספתא, שם. [ה'כסף משנה' מציין: תוספתא טבול-יום פ"ד. בספרים שלפנינו, אין במס' טבול-יום יותר משני פרקים, וה'כסף משנה' הוסיף עליהם את שני הפרקים הראשונים מעוקצין, ויצא לו שפ"ב מעוקצין הוא פ"ד ממס' טבול-יום. יש להעיר, שתוכן שני הפרקים הללו מוכיח שמקומם הנכון הוא במסכת עוקצין]. (18) והפירין קצת מן הבשר. (19) משנה, שם פ"ב מ"ו. תוכו של רמון עשוי חדרים חדרים והגרגירים הנאכלים דבוקים בקליפותיהם, וכשמייבשים את הרימון ומנענעים אותו נפרדים הגרגירים מן הקליפה (רבינו בפירושו). (20) הגרגירים אינם נפרדים לגמרי מן הקליפה היבשה, אלא אם מכים עליה במקל. ולפיכך דין הקליפה כשומר כל זמן שלא הקיש בקנה.

ה. השרבטים²¹ של תמרים - אינן חבור זה לזה²².

(21) תוספתא, שם פ"א ה"ד. במכבד היוצא מגזע הדקל צומחים כמה שרביטים (שבטים דקים) שהתמרים תלויות בהם (ראה למעלה פ"ה ה"כ). (22) ואם נגעה טומאה באחד מהם לא נטמאו האחרים, ואף-על-פי שכולן יוצאות מאותו המכבד.

ו. מלפפון²³ שחתכו²⁴ ונתנו על השלחן - חבור²⁵
עד שיתחיל לפרק²⁶. התחיל לפרק - חתיכה וכל
העולה עמה²⁷ חבור, והשאר אינו חבור²⁸. פקה
התחתונה²⁹ - חבור לעצמה, ואינה חבור לחתיכות.
היו שנים או שלשה מלפפונות, וחתך כל אחד מהן
והניחן על השלחן, והתחיל באחד מהן - זה
שהתחיל בו חבור, והשאר אינו חבור³⁰. אפלו אמר:
חציו אני אוכל שחרית³¹ וחציו ערבית - זה החצי
שהתחיל בו חבור, והשאר אינו חבור³².

(23) שם פ"ב ה"ה. (24) ולא הפריד את החתיכות אלא נשארו מחוברות קצת למטה. (25) אם נגעה טומאה

קכד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ב שבט - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הטמאות. וכן אם היה לו יד - אוֹחִזִין אוֹתוֹ בְּיָד
שְׁלֹוֹ⁴⁹. הִיתָה לוֹ יָד וְעֵלָה - אוֹחִזִין אוֹתוֹ בְּאֵי זֶה מֵהֶן
שְׁיָרָצָה⁵⁰. לֹא הִיתָה לוֹ יָד וְלֹא עֵלָה - בְּזֶה אָמְרוּ: אִם
אוֹחִזִי בְּטָמָא וְהִשְׁנִי עוֹלָה עִמּוֹ - חֲבוּר, וְאִם לֹא -
אֵינִי חֲבוּר.

(46 שם. (47 עלים שלו. (48 טמא שטבל נקרא 'טבול
יום', ונשארה עליו טומאה קלה עד הלילה. (49 ואם
האוכל עולה כשמגביהים את היד, הרי זה חיבור.
(50 פירוש, אם יאחז באחד מהם - ביד או בעלה - ויעלה
הכול עמו, הרי זה חיבור (תוספתא שם פ"ב ה"ג).

יא. הָאֲגוּזִין⁵¹ שֶׁקָּצְצָן בְּעֶקְצֵיהֶן⁵² כְּשֶׁהֵן רַפִּין
וְאִמְנָן⁵³ כֵּלָן כְּמֹו חֲבֵל⁵⁴, וְכֵן הַבְּצָלִים שֶׁחֲבֵרָן בְּדֶרֶךְ
הַזֹּאת - הֲרִי אֵלֹו חֲבוּר⁵⁵. הַתְּחִיל לְפָרֵק בְּאֲגוּזִים
וּלְפָקֵל⁵⁶ בְּבָצָלִים - אֵין הַשָּׂאָר חֲבוּר⁵⁷. אֲפִלּוּ הִיוּ
לְפָנָיו מֵאָה כּוֹר - אֵין כֵּלָן חֲבוּר, שֶׁהֲרִי הוֹכִיחַ
שְׂדֵעֲתוֹ לְפָרֵק הַכֹּל.

(51 עוקצין פ"ב מ"ה. (52 עם העוקצים. (53 חרום
וחיברם למחרוזת. רבינו בפירושו למשנה כותב, מלשון
'ויהי אומן את הדסה' (מגילת אסתר ב) ומשמעותה מאסף
ומקבץ]. (54 קשר אותם בעוקציהם בחוט זה על יד זה,
ויצא חבל ארוך מלא אגוזים. (55 מפני שנתחברו על-מנת
לקיימם יחד זמן רב. (56 "להכריע עליון שלו ולהסיר את
הנתלה בו" (רבינו בפירושו למשנה, מעשרות פ"א, מ"ו).
(57 אף-על-פי שהם עדיין מחוברים כמקודם, דינם כאילו
נפרדו זה מזה (והנפרדים כל-שכן שאינם חיבור). והטעם,
מפני שחיבור מלאכותי בידי אדם אינו חיבור (ראה הי"ב)
אלא-אם-כן נתחברו לקיום של קבע ('חזון נחום' במשנה).

יב. קְלִיעָה⁵⁸ שֶׁל שׁוֹם⁵⁹ שֶׁנִּפְלֹו מִשְׁקִין עַל אֶחָד
מֵהֶן⁶⁰ - הוּא טָמֵא⁶¹ וְחֲבוּר⁶² טָהוֹר; שְׂאִין חֲבוּרִי
אָדָם חֲבוּר⁶³ לְכָל דָּבָר. וְכֵן אֶתְרוֹג שֶׁנִּפְרַשׁ⁶⁴ וְתַחֲבֹו
כְּכֹוֹשׁ⁶⁵ אוֹ בְּקִיסָם - אֵינִי חֲבוּר.

(58 תוספתא, שם פ"א ה"ד. (59 מגדלי שום רגילים לחבר
את עלי השומים המיובשים כעין קליעת שער. (60 על
שום אחד. (61 הוכשר לקבל טומאה. (62 השומים
המחוברים אליו באותה קליעה. (63 כשלא נתחברו לקיום
זמן רב, וקליעת שום חיבור עראי הוא ('חזון נחום').
(64 נתחלק, נחתך. (65 הברזל שבראש הפלך.

יג. עֶסֶה⁶⁶ שֶׁלִּישָׁה בְּמִי פְרוֹת⁶⁷ - אֵינִי חֲבוּר; שְׂאִין
לֶךְ דָּבָר שֶׁמְחַבֵּר אֶת הָאֶכְלִין אֲלֵא שְׂבָעָה מִשְׁקִין
בְּלִבָּה.

(66 שם. (67 מיצי פירות שלא נמנו למעלה בפ"א ה"ב
בין שבעת המשקין המכשירים את האוכלין לקבל טומאה.

יד. הַמִּמְעָה⁶⁸ אֶכְלִין זֶה בְּזֶה וְקָבֵץ, כְּגוֹן הַדְּבֵלָה⁶⁹
וְהַתְּמָרִים וְהַצִּמּוּקִין שֶׁקָּבֵץ וְעֵשָׂאָן גּוֹף אֶחָד⁷⁰ -
אֵינֶן חֲבוּר. לְפִיכָה, עֲגוּל שֶׁל דְּבֵלָה⁷¹ שֶׁנִּפְלֹו מִשְׁקִין

בְּחִתִּיכָה אַחַת נִטְמָאוּ כוֹלָן. (26 להפריד את הפרוסות זו
מזו. (27 כשמגביהים פרוסה אחת, עולות עמה עוד שתיים
או שלוש פרוסות, מפני שהן דבוקות זו לזו. (28 לחלק
שעלה, אבל הפרוסות שנשארו חיבור זו לזו. (29 במקום
הצומח מן הקנה. (30 כל הפרוסות שבו, דינן כאילו הן
מחוברות. (31 פירוש, החצי מכל מלפפון ומלפפון.
(32 אפילו חציו השני מהמלפפון שבדעתו לאכלו עכשיו.
ואין אנו אומרים שמכיוון שבדעתו לאכול כל החצאים
והתחיל לאכול - דינם כחתיכה אחת. [דברי התוספתא לפי
גירסת רבינו, הם סתומים וקשה מאוד להבינם ולהסבירם,
וכל הפירושים שנאמרו בהם הם דחוקים מאוד. ולהג"ר
גירסא אחרת בתוספתא זו. ראה 'תוספתא ראשונים' לר"ש
ליברמן].

ז. הַמְּחַתֵּךְ יִרְקוֹת³³ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן לְבָשֵׁל, אֵף עַל פִּי
שֶׁלֹא מֵרֶק³⁴ וְהַבְּדִיל³⁵ - אֵינִי חֲבוּר³⁶; אֲלֵא אִם
נִטְמָא זֶה - לֹא נִטְמָא זֶה, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מְעָרָה³⁷
בוֹ. חֲתָךְ לִכְבֵּשׂ אוֹ לְשַׁלֵּק³⁸ אוֹ לְהַנִּיחַ עַל הַשֻּׁלְחָן -
הֲרִי זֶה חֲבוּר³⁹, וְאֲפִלּוּ הַתְּחִיל לְפָרֵק מִה שֶׁחֲתָךְ⁴⁰.

(33 משנה, שם פ"ב, ה. (34 לא גמר את החיתוך,
והחתיכות מחוברות במשהו. (35 פירוש - ולא הבדיל.
התיבה "שלא" נמשכת גם ל"והבדיל". (36 יודע הוא
שהחתיכות תתפרקנה בבישול, ולכן אינו מעוניין כלל
בחיבורן ולפיכך אינו חיבור לטומאה. [נתבאר כמה פעמים,
שלענין טומאה וטהרה, המחשבה היא אחד הגורמים
המכריעים]. (37 מחובר קצת. (38 לבישול קל. רבינו
מפרש בכל מקום, ששליקה פחותה מבישול. והר"ש כאן
וגם רש"י בכמה מקומות פירשו, ששלוך משמעותו מבושל
הרבה. ראה למעלה ה"ב. (39 מפני שהוא מעוניין בכך
שיינטלו בבת אחת. (40 אף-על-פי-כן החתיכות שלא
פירק הן חיבור, ואין אנו אומרים הרי גילה דעתו שרוצה
לפרק את הכול (על פי פירוש רבינו למשנה, שם).

ח. כָּל אֶכְלִי שֶׁעֲדִין לֹא פָּרְקוּ - חֲבוּר, וְאִם נִטְמָא
מִקְצָתוֹ - נִטְמָא כֻּלּוֹ.

(41 האמור בהלכה זו הוא סיום ההלכה הקודמת.

ט. אֶכְלִי⁴² שֶׁנִּפְרַשׁ⁴³ וּמְעָרָה בְּמִקְצָת, וְנִגַּע טָמָא
בְּאֶחָד מֵהֶן: אִם אוֹחִזִי בְּזֶה שֶׁנִּגַּע בוֹ וְהִשְׁנִי עוֹלָה
עִמּוֹ - הֲרִי זֶה חֲבוּר⁴⁴; וְאִם כְּשֶׁאוֹחִזִי בְּזֶה הַטָּמָא
וּמִגְבִּיהוֹ יִשְׁמַט הָאֶחָד וְיַפֵּל - אֵינִי חֲבוּר⁴⁵, אֲלֵא הֲרִי
זֶה הָאֶחָד כְּנֹוֹעַ בְּרֹאשׁוֹן שֶׁנִּטְמָא.

(42 טבול-יום פ"ג מ"א. (43 נחלק. (44 כחכמים, שם.
(45 ואף-על-פי שהטמא עולה עם זה שלא נגע בטומאה.
ולפי זה, עלינו לפרש את דין המחתך ירקות שבה"ז
כשהטהור עולה עם הטמא.

י. כָּל הָאֶכְלִין⁴⁶ שֶׁהָיוּ עֲלִין⁴⁷ אוֹ קָלְחִין מִחֲבֵרִין בָּהֶן:
אֶת שְׂדֵרְכּוֹ לְהַאֲחִיז בְּעֵלָה - אוֹחִזִין אוֹתוֹ בְּעֵלָה,
בְּקָלַח - אוֹחִזִין אוֹתוֹ בְּקָלַח; אִם נִתְּלָה עִמּוֹ - הֲרִי
זֶה חֲבוּר בְּטָבֹול יוֹם⁴⁸, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּשָׂאָר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ב שבט - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 טמאין על מקצתו - הרי זה נוטל ממנו מקום
2 המשקין בלבד, והשאר טהור.⁷²
- 3 (68) תוספתא, טהרות פ"א ה"א. (69) תאניה יבישה
(ערוך). (70) על-ידי לחץ חזק. (71) דרכם לקבץ את
התאנים ולחברן, על-ידי לחץ, לגושים עגולים - ונקראים
"עגילי דבילה". (72) תוספתא, טבול-יום פ"ב ה"ו.
- 3 טו. התמרים⁷³ והגורגרות⁷⁴ ששלקן ונעשו אדם⁷⁵ -
4 הרי זה חבור.⁷⁶
- 5 (73) תוספתא, עוקצין פ"ב ה"ב. (74) תאנה יבישה נפרדת.
75) גוש גדול אחד. (76) מכיוון שזה חיבור של קבע.
- 5 טז. הזיתים⁷⁷ שעטנן⁷⁸ ונעשו גוש אחד - הרי זה
6 חבור, מפני שמתחלה לא נתן למעטן אלא על מנת
7 שיינקו זה מזה⁷⁹. לפיכך, שרץ⁸⁰ שנמצא על אדם
8 של זיתים, והן הזיתים שנעשו כלן גוף אחד, אפלו
9 נגע בכשעורה - הכל טמא, שהכל גוף אחד. היתה
10 לו⁸¹ אדם של זיתים ועתיד להפכה⁸² - בין שתקע
11 בה את היתד⁸³, אף על פי שיש בה גושים הרבה⁸⁴,
12 אינן חבור⁸⁵. ואם משהפכה נעשו אדם⁸⁶ - אינן
13 חבור.⁸⁷
- 14 (77) תוספתא, טהרות פ"א ה"ב. (78) החפירה שנותנים בה
את הזיתים העומדים לסחיטה כדי שיתרככו, נקרא "מעטן"
בלשון המשנה, ומכאן המונח "עטנן", ופירושו, נתן את
הזיתים במעטן. ראה פירוש רבינו לטהרות פ"ט מ"א.
79) זיתים נפרדים אינם מוציאים כל השמן האצור בהם,
אבל כשהם נעשים כגוש אחד עוברות טיפות השמן מזית
לחבירו ומתקבצות לכמות ניכרת המתמצית מן הגוש בלחץ
הקורה והאבנים. (80) משנה, טהרות פ"ט ח.
81) תוספתא, שם פ"י ה"ז. (82) וכשיהפוך אותה תתפרק.
83) יתד מיוחדת להפיכת גושי זיתים. (84) שטרם נתפרקו.
85) ואם נגע בית אחד לא נטמאו שאר הזיתים שבגוש,
מפני שדעתו להפכם ולפרקם. (86) נתחברו שנית מאליהם.
87) אחר הוצאת שמנם, אין האדם מעוניין בחיבורם, ועוד:
מפני שנתחברו מאליהם בלי פעולה מיוחדת של האדם
(הגר"א בפירושו לתוספתא).
- 14 יז. אכל⁸⁸ פרוה⁸⁹ שהוא פלו מכנס ודבק זה בזה,
15 אף על פי שאינו חבור להטמא⁹⁰ ואינו פגוף
16 אחד כמו שבאנונו⁹¹ - הרי הוא מצטרף לכביצה
17 לטמא טמאת אכלים אחרים⁹². ואם לא פגסו⁹³
18 אלא הרי הוא מפרד, כמעשה קדרה⁹⁴ והקטנית -
19 אינו מצטרף⁹⁵ עד שיקבצם ויעשם גוש אחד⁹⁶.
20 היו גושים הרבה זה בצד זה, ונגע אב הטמאה
21 באחד מהן - הרי הוא ראשון, והגוש שבצדו שני,
22 ושבצד השני שלישי, ושבצד השלישי רביעי⁹⁷.
- 23 (88) משנה, עדיות פ"ג מ"ב. (89) גוש ובו כמה תאנים או
תמרים וכדומה דבוקים יחד. (90) אם נגע בפרי אחד
שבגוש, לא נטמאו האחרים. (91) למעלה בהלכה יד.
- 92) נתבאר למעלה (פ"ד ה"א) שאוכל פחות מכביצה
מתטמא, אבל אינו מטמא אחרים. פסק חכמים, שם.
93) טבול-יום פ"ב מ"ה. (94) גרעיני תבואה וגרגירים
קטנים אחרים שמבשלים אותם בקדירה (רבינו בפירושו
למשנה). (95) לטמא אחרים, אפילו אם כולם טמאים.
96) רבינו מפרש מה שאמרו במשנה "אינו חיבור" - הכוונה
לטמא אחרים. (97) במשנתנו: "הרי אלו יימנו". ופירש
רבינו: מונים בהם ראשון ושני, וכן הלאה.
- 23 יח. כפר⁹⁸ של תרומה שהיתה ראשון לטמאה
24 והשיף⁹⁹ לה אחרות - כלם ראשון¹⁰⁰; פרשה -
25 היא ראשון וכלן¹⁰¹ שניות¹⁰². היתה שניה והשיף
26 לה אחרות - כלן שניות; פרשה - היא שניה וכלן
27 שלישיות¹⁰³. היתה שלישית והשיף לה אחרות -
28 היא שלישית וכלן טהורות¹⁰⁴, בין שפרשו בין
29 שלא פרשו¹⁰⁵.
- 98) טהרות, פ"א מ"ח. (99) קירב והדביק. מדובר בבצק,
ונקט לשון נשיכה, מפני שאחת נושכת מחברתה בשעה
שמפרידים אותן, בין לפני אפיה ובין לאחר מכאן (הרא"ש
מ"ז). (100) אם נגע בה אוכל נעשה שני, כאילו נגע
בראשונה, אע"פ שלא נעשו גוש אחד ממש. והטעם, מפני
שהנשיכה עושה חיבור. (101) כל האחרות.
102) הנשיכה אינה חיבור מלא כמו גוש אחיד שנשאר
בטומאתו אפילו אחר שנחלק, והיא (הנשיכה) מועילה רק
לענין שהנוגע בהן כל זמן שלא נפרדו, יהיה דינו כנוגע
בכיוור הראשונה. (103) מדובר בתרומה, אבל בחולין -
אין שלישי לטומאה. (104) שאין רביעי בתרומה.
105) מפני שטומאת הראשונה היא קלה, שאינה פוסלת
אחרים, אין כוחה יפה לעשות נשיכה כחיבור. [והר"ש
מפרש, מכיוון שאם יפרשו לא תישאר בהן כל טומאה
שהיא, לפיכך אין חיבור קל זה מועיל אפילו לפני שפירשו,
מה שאין-כן בראשון ושני שנשארה בהן טומאה גם אחר
שפירשו].
- 30 יט. כפרות¹⁰⁶ של תרומה נושכות זו בזו¹⁰⁷, נטמאת
31 אחת מהן בשרץ - כלן ראשון, ואף על פי שפרשו
32 אחר מפיאן¹⁰⁸. [נטמאת אחת במשקין טמאין - כלן
33 שניות¹⁰⁹, אף על פי שפרשו אחר מפיאן]. נטמאת
34 אחת מהן בידים - כלן שלישיות¹¹⁰, ואף על פי
35 שפרשו. מפני שהיו¹¹¹ גוף אחד בשעת טמאתן.
- 106) שם מ"ז. רבינו שינה מהסדר שבמשנה, והקדים את
המאוחר, ולא נתבאר לנו נימוקו. (107) רבינו שם מפרש,
שהיו עושים עוגות גדולות דומות ללוחות גדולים, וחותכים
אותם לכמה חתיכות מבלי להפרידן לגמרי, ונשאר חיבור
קל בין החתיכות, ואחר האפייה הן נפרקות על ידי תנועה
קלה. וזה נקרא "נושכות". (108) אין זה דומה לדין השיך
שבהלכה הקודמת, מפני שכאן היו כל החתיכות מחוברות
חיבור מלא, לא בטל כוח החיבור, כל זמן שנשארה נשיכה,
ולכן דינן כאילו נגע בהן השרץ, אבל בהשיך מדובר כשלא
היו מעולם מחוברות ממש, ואין הנשיכה עושה חיבור מלא.

קכו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי כ"ג שבט – ספר טהרה – הלכות טומאת אוכלין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

דברי רבנו עובדיה מברטנורא שכתב שהתחתון מעלה הבל לעליון הצונן, מתאימים לשלב הראשון בעבודת האדם שכולה מצד בחירה חופשית ובכח עצמו, ואין נראה בזה החיבור לעליון. פירוש הרמב"ם בפירוש המשניות שעליית ההבל החם פועלת החיבור עם העליון (ולא רק נגיעה) מגלה שעבודת התחתון פועלת חיבור עם העזר מלמעלה ובה כבר נרגש שעבודת האדם היא בכח ובעזרת הקב"ה. ודברי הרמב"ם בספר היד החזקה "הרי הניצוק חיבור" מדגישים שעל ידי עבודת התחתון מתגלה סוף סוף כל זה הוא ענינו של הניצוק גופא כי כל בריאתו והתהוותו על ידי הקב"ה היתה מלכתחילה לכוונה זו, היינו לעבודת האדם "למעשה ידיך תכסוף".

והגם שכל ענין החיבור הנ"ל נאמר לענין טומאה, הרי הרמז בפרט זה שעיקר עבודת החיבור נעשית על ידי עבודת התשובה שהיא עיקר העבודה בכח עצמו ולא על ידי גילוי אור כעבודת הצדיקים, ועל ידי עבודתם פועלים הבעלייתשובה חיבור עם העליון "בחילא יתיר" כי דווקא בעבודה זו ישנו ענין החמימות.

(לקו"ש חלק לו עמוד 27)

2) טהרות פרק ח משנה ט. עמוד הקילוח המחבר את הנוזלים שבכלי שממנו יוצקים עם הנוזלים שבכלי המקבל אותם, נקרא "ניצוק". (3) הכניס כלי באמצע העמוד ונפלו לתוכו מקצת מהמשקין לפני שהגיעו לכלי הטמא. (4) שטרם יצאו מהכלי העליון.

ב. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בַּשְּׁעָרָה מְצֹנֵן לְצֹנֵן אוֹ מִחֵם לְחֵם אוֹ מִחֵם לְצֹנֵן; אֲכָל הַמַּעֲרָה מִשְׁקִין טְהוֹרִין צֹנֵן לְתוֹף מִשְׁקִין טָמְאִין חֲמִין - הָרִי הַנִּיצוֹק חָבוּר, וְנִטְמָא הַמִּשְׁקִין הַצֹּנֵן בְּלֹא שְׂהוּא מַעֲרָה מִהֵן, וְנִטְמָא הַכֵּלִי שֶׁמַּעֲרָה מִמֶּנּוּ מִחֲמַת הַמִּשְׁקִין שֶׁבִּתּוּכוֹ, שְׂהָרִי נִטְמָא. וּמִפְּנֵי מָה אָמְרוּ: הַמַּעֲרָה מִשְׁקִין צֹנֵן לְחֲמִין - חָבוּר? מִפְּנֵי שֶׁעֲשֵׂן הַחֲמִין עוֹלָה פְּתִימָרוֹת עֲשֵׂן⁶ וּמִתְעַרֵּב בַּנִּיצוֹק וּבַמֵּיִם שֶׁבַּכֵּל הָעֲלִיּוֹן וּמִטְמָא הַכֵּלִי⁷, שֶׁהָעֲשֵׂן הָעוֹלָה מִן הַחֲמִין מִשְׁקִין הוּא חָשׁוּב.

5) הקיסור העולה מהמים החמים, שהוא אד המים המתנדפים. (6) כעמוד עשן. (7) וכל מה שבתוכו ואת הניצוק, אבל בחם לתוך חם אין הניצוק סופג את אדי התחתון מפני שהוא עצמו מוציא אדים.

ג. לְפִיכָף, הָאִשָּׁה שֶׁהָיָה יָדֶיהָ טְהוֹרוֹת וְהִגִּיסָהּ⁸ בַּקֶּדְרָה טָמְאָה וְהִזְיעָה יָדֶיהָ מִהֶבֶל הַקֶּדְרָה - נִטְמָא יָדֶיהָ כְּאִלּוּ נִגְעָה בַּמִּשְׁקָה שֶׁבַּקֶּדְרָה¹⁰. וְכֵן אִם הָיָה יָדֶיהָ טָמְאוֹת וְהִגִּיסָהּ בַּקֶּדְרָה וְהִזְיעָה יָדֶיהָ - נִטְמָא כָּל מָה שֶׁבַּקֶּדְרָה כְּאִלּוּ נִגְעָה בַּמִּשְׁקִין שֶׁבַּקֶּדְרָה.

8) בוחשת בכף. (9) בתבשיל חם שבקדירה ואינה נוגעת בו ביד. (10) חכמים גזרו טומאה על ידיים שנגעו במשקין טמאים.

ויוש עוד הבדל בין הי"ח והי"ט, בהי"ח מדובר כשהטומאה נגעה לפני שהשיך, ובהי"ט נגעה הטומאה כשהכיכרות היו מחוברות. (109) מפני שמשקין הם תמיד ראשון לטומאה (הל' אבות הטומאות פ"ח ה"ה). (110) חכמים גזרו טומאה על סתם ידים (שם פ"ח ה"ב). (111) נימוק לכל דיני "פירשו" שבהלכה זו.

יום שלישי כ"ג שבט ה'תשפ"ב

פֶּרֶק נְיָבִיעִי

1) יבאר הניצוק אם הוא חיבור לטומאה ולטהרה מחם לצונן או מצונן לחם. ודין דברים שאינם חיבור בטבול יום אף על פי שהם חיבור לשאר דברים. ודין אוכלים שהם מתטמאים בכל הטומאות והם טהורים בטבול יום.

א. הַנִּיצוֹק? אֵינוּ חָבוּר לֹא לְטָמְאָה וְלֹא לְטָהָרָה. ב. מִיָּדָה? הֵיאָה מַעֲרָה מִשְׁקִין טְהוֹרִין לְתוֹף כֵּלִי טָמְא, וְאִפְּלוּ עַל גְּבִי הַשֶּׁרֶץ - הָרִי הַעֲמוּד הַנִּיצוֹק טְהוֹר, וְאִם קָלַט מִן הַמִּשְׁקִין הַנִּגְרִין מִן הָאֵוִיר - הָרִי זֶה שֶׁקָּלַט טְהוֹר. וְאִין צָרִיךְ לִזְמַר, שֶׁהַמִּשְׁקִין שֶׁמַּעֲרָה מִהֵן טְהוֹרִין.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הניצוק אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה".

בהסבר מהות הניצוק, מצינו שלושה אופנים: א: נגיעת התחתון בעליון על ידי ההבל (כפירוש רבנו עובדיה מברטנורא). ב: חיבור התחתון לעליון ע"י ההבל (לשון הרמב"ם בפירוש המשניות). ג: ההבל גורם חיבור הניצוק שבין העליון לתחתון (כפירושו בספר הי"ד). והצד השווה ביניהם ש'תתאה גבר' כשהוא חם, ולכאורה קשה שהרי הכלל הוא ש'הניצוק אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה'. והביאור הוא על פי פנימיות העניינים: "עליון" רומז על הקב"ה שאין עליו למעלה ממנו, ו"תחתון" רומז על הנבראים והעולם הזה הגשמי. ניצוק בין העליון לתחתון רומז על החיבור התמידי של הקב"ה עם העולם, ומלמודנו דין התורה ש'הניצוק אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה' היינו שהחיבור הוא רק לענין התהוות העולם בכל רגע, אבל לא בנוגע לטומאתו וטהרתו של האדם כי זה תלוי רק בבחירתו "ובחרת בחיים" ואף שהתחתון מחובר עם העליון יכול להיות אצלו מצב של "טומאה" וכן לאידיך יכול להיות אצלו מצב של טהרה אבל זו אינה נובעת מחיבורו על ידי "קילוח העליון" אלא ע"י שמתחבר עם העליון בכח עצמו. ו"במה דברים אמורים שעירה מצונן לצונן, אבל המערה משקין צונן לחמין חיבור" כי המים כפי שהם מצד עצמם הם קרים אבל חמימות המים מראה שנעשתה בה פעולה ועבודה על ידי האדם. ושלושת האופנים הנ"ל האמורים בהסבר דין ניצוק, הם שלושה שלבים בעבודת האדם למטה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ג שבט - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קכו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המקוה צפים על גבי המים הטמאים ואז נטהר הכלי בטבילה והמים בהשקה. (23) מקום משופע והמים שנשפכו עליו יורדים תיכף למטה ואינם מתעכבים כלל. (24) קצת משקה המרטיב את היד הנוגעת בה. (25) שיש בהם יותר ממשקה טופח. (26) אם נגעה טומאה במשקה טופח לא נטמאו המשקין שבמקום המדרון. (27) אם נגעו במי מקוה לא נטהר המשקה טופח וכן להיפך. (28) בבקע שבאדמה.

- 18 ו. עריבה שהיא קטפרס²⁹ ועליה משקה טופח, ושלש חתיכות אכלין טמאים בכביצה³⁰ מנחין עליה זו למטה מזו - אינן מצטרפות³¹; היו שתים - הרי אלו מצטרפות³². ואם היה תחתיהם משקה עומד³³, אפילו פצין החרדל³⁴ - הרי זה מצרף את פלן³⁵.

(29) ששוליה משופעים, או שהיא שעונה על מקום מדרון. (30) שלשתן ביחד יש בהן כביצה, והמדובר כשנוגעות זו בזו ואינן נושכות. (31) לטמא המשקין והם יחזרו ויטמאו את העריבה, כדין כל משקין שטמאים אחרים בכל שהם ואפילו את הכלים. (32) מפני שטיפת המשקין שבין שתי החתיכות אין עליה דין קטפרס והיא נוגעת בכביצה אוכלין טמאים ונטמאה וחוזרת ומטמאה את העריבה, אבל בשלוש חתיכות הטיפה שבין העליונה והאמצעית אינה נוגעת בכביצה וכן הטיפה שבין האמצעית והתחתונה. והטיפות אינן מתחברות, מפני שהן קטפרס. (33) כגון ששולי העריבה הם מקום שטוח ישר, ומתוך כך המשקה עומד תחת כל החתיכות. (34) חתיכות הבצק הן קטנות כחרדל וכולן ביחד הן כביצה. (35) המשקה מצרף את כל הפירורים לשיעור כביצה ומטמאים את המשקה וזה מטמא את העריבה כמו שנתבאר למעלה.

- 23 ז. כפר בארנו, שטבול יום אינו מטמא חלין פל, אלא פוסל³⁶ אכלי תרומה ומשקה תרומה ועושה הפל³⁷ שלישי³⁸, וכן אם נגע באכלי קדש או משקה קדש - פסלן ועשאן רביעי.

(36) נתבאר כבר, שדבר שנפסל אינו פוסל אחרים בנגיעתו. (37) אפילו את המשקין. (38) ומה שאמרנו (שם פרק ז הלכה ה) שאפילו שני שנגע במשקין נעשו תחילה (פירוש, כראשון לטומאה) המדובר באוכל שנגע בראשון ונעשה שני, אבל טבול יום אינו מטמא את התרומה ולא את הקודש, אלא פוסל (ראה ביאורנו שם). הלכה זו משמשת הקדמה לבאות אחריה.

- 27 ח. יש דברים שאינם חבור בטבול יום ואף על פי שהן חבור בכל הטמאות, אלא אם נגע בהן טבול יום - לא פסל אלא זה שנגע בו, ואלו היה הנוגע במקום טבול יום אדם אחר³⁹ - היה פוסל הפל. אפילו היה הנוגע אדם שאכל אכלין טמאין או שתה משקין טמאין, שהיא טמאה קלה⁴⁰ - הרי זה פסל הפל, שלא פסלו טבול יום. ואין צריך לומר, שאם היה הנוגע אב טמאה או ראשון, שהיא מטמא הפל. ומפני מה הקלו בטבול יום? מפני שעכבר

- 1 ד. נחיל¹¹ דבש¹² הזיפים ודבש הצפחת¹³ - הנצוק שלחן חבור, ואפילו היה מערה מצונן לצונן, מפני שיש להן ריר והרי הן נמשכין¹⁴ בדבק. לפיכך¹⁵, כל האכלין - אין הנצוק שלחן חבור ואפילו היו עבים הרבה, כגון הגריסין והחלב המתך וכיוצא בהן, לפי שאין להן ריר. וכן שאר כל המשקין - אין הנצוק שלחן חבור, אלא אם פן ערה מצונן להם, כמו שבארנו.

(11) בכל מקום שזכרה בתלמוד התיבה "נחיל" משמעותה קבוצת דבורים הנמצאת בכוורת אחת. במשנה כתוב סתם: "דבש הזיפים" ורבינו כאן הוסיף "נחיל". (12) שם משנה ט. (13) רבינו בפירושו למשנה אומר ש"זיפים וצפחת" שמות מקומות בארץ ישראל הם, והדבש הבא מהם היה סמיך מאוד. [בסוטה מח, ב מפרש כן ריש לקיש, ורבי יוחנן מפרש זיפים מלשון זיוף, מפני שהדבש סמיך אפשר היה לזייפו ולהוסיף מים. אף על פי שבכל מקום הלכה כרבי יוחנן נגד ריש לקיש, קיבל רבינו כאן פירושו של ריש לקיש, שנתקבל יותר על דעתו, מפני שאין בזה הבדל להלכה, שהרי דרגת סמיכות הדבש קובעת]. (14) כשאדם נוגע בכל משקה שהוא, ניתק הקשר שבינו ובין המשקה ברגע שהוא מסלק את ידו, אבל כשנוגע בדבש סמיך ומסלק את ידו נמשך עמוד דק של ריר המחבר את ידו לדבש, ולפיכך נידון עמוד הניצוק כגוש אחד, ולא כשאר משקין שכל טיפה היא גוש בפני עצמו. (15) מפני שחיבור ניצוק של דבש מנומק ברירים ולא בסמיכות שלו. [בנזיר שם שאלו אם יש ניצוק לאוכלין עבים (סמיכים) כדבש או אין להם ניצוק ואין לדמותם לדבש שיש לו רירים, ומשמע שם שרירים קובעים ולא סמיכות. ומכאן ה"לפיכך" בדברי רבינו כאן].

- 9 ה. הנצוק אינו חבור לטהרה¹⁶. פיצד? שאם ערה מים טמאים מפלי אבן¹⁷ וכיוצא בהן¹⁸ לתוף המקה - אין אומרים: משהגיע קצת הנצוק למקנה טהרי המים¹⁹, אלא הרי הן בטמאתן עד שישקין²⁰ המקנה לכלן מצד אחד²¹, כמו שבארנו²². וכן הקטפרס²³ שיש עליו משקה טופח²⁴ - אינו מחברן לשאר המשקין שבמדרון²⁵ לא לטמאה²⁶ ולא לטהרה²⁷. אבל המשקין שבאשרון²⁸ - פלן חבור לטמאה ולטהרה.

(16) בהלכה א אמרנו הניצוק אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה, ובהלכות ב, ג ר"ד נתפרשו דיני ניצוק לטומאה, ומבאר רבינו בהלכה זו לטהרה כיצד. (17) שאינו מקבל טומאה. (18) כלי אדמה וכלי גללי בהמה. (19) מדין השקה (ראה למעלה פרק ב הלכה כא). (20) שיגעו מי המקוה במי המים הטמאים. (21) כגון כל השטח העליון. (22) שם. ולמה נקט כלי אבן? משום שבכלים המקבלים טומאה אין ההשקה מועילה אפילו אם ניצוק חיבור, שהרי המשקין הטמאים טימאו את הכלי, וחוזר הכלי ומטמא את המשקין שטהרו על ידי ניצוק. והשקה בכלים המקבלים טומאה נעשית על ידי הטבלת הכלי במקוה עד שמי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ג שבט - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קכט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 28) טבול-יום פ"ב מ"ה. (29) נקרא. (30) במרק הקרוש. (31) כל מה שיעלה עם החתיכה כשיגביה אותה. (32) של לחם. (33) שם.
- ד. ירק³⁴ תרומה וביצה טרופה³⁵ נתונה על גבי³⁶, ונגע טבול יום בביצה - לא פסל אלא קלח שפגגדו³⁷. ואם היתה כמין פובע³⁸ - אינו חבור³⁹.
- 34) טבול-יום פ"ג מ"ב. (35) שנתערבו יפה החלבון והחלמון אחר שהוצאו מקליפת הביצה. (36) ומפני שנתערבו החלבון והחלמון אינם נשמטים מהירק. והמדובר כשיש שם כמה קלחים של ירק (37) שכנגד מקום הנגיעה, ואע"פ שביצה היא חולין ואינה נפסלת במגע טבול-יום, אבל הקלחים האחרים לא נטמאו, שביצה אינה מחברת אוכלין לטומאה. ולמה נפסל הקלח שכנגדו? משום שזה כאילו נגע בקלח עצמו. [הרא"ש מפרש שנפסל הקלח שכנגד הביצה, ופירושנו הוא ע"פ הר"ש]. (38) ולא היתה דבוקה לירק במקום הנגיעה. (39) ולא נטמא אפילו הקלח שכנגדו. וגם הביצה עצמה לא נפסלה, מפני שאינה תרומה, ואינה נפסלת במגע טבול-יום. יתר על כן, לדעת רבינו (למעלה פ"א הי"ד), שמי פירות אינם מקבלים טומאה כלל, לא נטמאה הביצה אפילו אם נגע בה טמא ממש, שהרי ביצה דינה כמי פירות.
- ה. חוט⁴⁰ של ביצה שקרם על דפנה של אלפס⁴¹ ונגע בו טבול יום: מן השפה⁴² ולפנים - חבור⁴³, מן השפה ולחוץ - אינו חבור. וכן בקטניות⁴⁴ שקרמו על שפת הקדרה.
- 40) שם מ"ג. (41) מחבת גדולה, ובה תבשיל של תרומה. המדובר כשהחוט מגיע עד התבשיל שבאלפס. (42) של האלפס. (43) אם נגע בחלק החוט הדבוק משפת האלפס ולמטה בכיוון לתבשיל - נפסל כל התבשיל. (44) תבשיל של קטניות סמך.
- ו. חבית⁴⁵ שנוקבה, בין משוליה בין מצדיה, וסתם טבול יום הנקב בידו - נפסלה בלה⁴⁶.
- 45) שם מ"ז. (46) כתנא-קמא. [רבינו מחמיר כאן בטומאה יותר מביין נסך, שהרי בהלכות מאכלות אסורות פ"ב ה"י פסק, שאם ניקבה חבית של יין מצידה, וסתמה גוי בידו - לא נאסר היין שממקום הנקב ולמטה. ראה כסף-משנה].
- ז. המערה⁴⁷ מפלי לכלי⁴⁸ ונגע טבול יום בקלוח⁴⁹ - משערין זה שנגע בו באחד ומאה⁵⁰; שתורומה טמאה שנתערבה באחד ומאה - בטלה במעוטה, כמו שבארנו בהלכות תרומות⁵¹.
- 47) שם. (48) משקה של תרומה. (49) בעמוד היורד מכלי לכלי, וזהו "ניצוק" האמור למעלה בפ"ז ה"א. (50) אם יש בכל המשקה שבכלי התחתון פי מאה ואחד בכמות המשקה שנגע בה ונפסלה, בטלה אותה הטיפה והכל טהור. (51) פי"ד הי"ד (ראה השלמות).
- ח. טבול יום⁵² שהיה תורם את חבור⁵³ ונפלה ממנו
- 21) ט. הסלת⁶¹ של מנחות והלבונה⁶² והקטרת והגחלים⁶³ שנגע טבול יום במקצתן - פסל את פלו⁶⁴. במה דברים אמורים? בגחלים שחותרה במחתה ביום הפורים, שהמחתה שחותרה⁶⁵ - בה נכנס להיכל⁶⁶; אבל גחלים שחותרה בכל יום, כשהוא מערה במחתה של כסף לשל זהב, אם נתפזרו מן הגחלים⁶⁷ - אין בהן קדשה⁶⁸, אלא מכבדן לאמה⁶⁹.
- 61) עדיות פ"ח מ"א; בבלי חגיגה כג, ב. (62) מין בושם שמקטירים עם קומצי המנחות, והיא אחד הסמנים שבקטורת. (63) גחלי אש שנותנים עליהן את הקטורת. (64) אף-על-פי שכל קורט וקורט הוא גוף בפני עצמו. חכמים עשו מעלה בקדשים (וכן באפר פרה אדומה) שהכלי מצרפם להיות כגוף אחד לענין זה, והסמיכו מעלה זו על הכתוב (במדבר ז, יד): "כך אחת עשרה זהב", עשה הכתוב כל מה שבכף - אחת (ראה הלכות שאר אבות הטומאות פ"ב ה"ז). [בפירושו למשנתנו כותב רבינו, שגם כלי שאין לו תוך מצרף כל מה שעליו, ומקור הדין בחגיגה כד, א לדעתו של ר' עקיבא. ראה 'תוספות יום טוב' שם]. (65) שגורף את הגחלים. (66) משנה יומא מג: "בכל יום היה חותה בשל כסף, ומערה בתוך של זהב, והיום (ביום הכיפורים) חותה בשל זהב ובה היה מכניס", ואותן הגחלים נתקדשו. (67) שלא הגיעו למחתה של זהב. (68) מכיוון שלא ישתמשו בהן להקטרה. (69) מרוב שברצפת העזרה. ירושלמי חגיגה פ"ג ה"ב. כר' בון.

קל שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ג שבט - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שנגע בה. במשנה כתוב: "טהור". ומפרש רבינו שהחלק שלא נגע בו טהור, אבל מקום מגעו טמא. (87) רוצה הוא לכותשו לפירורים זעירים, ולפיכך אין רואים את כל חלקי השום כגוש אחד. (88) הגר"א גורס במשנתנו: "וכן שאר כל הנידוכין", ומובן שלדעתו יש לתקן כך גם כאן. [בכסף-משנה מקיים גירסתנו, ומפרש: ושאר כל הדברים שהם נידוכים במשקין כמו שום בשמן, גם כן דינם כך. ולפי פירושו, יש להוסיף וא"ו, ולגרס: "ואם דכן"]. (89) ראה למעלה פ"ו הי"ד.

- יד. עֶסֶה⁹⁰ שֶׁקָרָא שֵׁם חֲלֵתָהּ⁹¹ בַּצִּפּוֹנָה או בְּדִרְוֹמָה, וְכֵן הִקְשׁוּתָהּ⁹² שֶׁקָרָא שֵׁם תְּרוּמָה בַּצִּפּוֹנָה או בְּדִרְוֹמָה - הָרִי זֶה חֲבוּרָה⁹³, וְאִם נִגַּע טָבּוּל יוֹם בְּמִקְצַת הָעֶסֶה⁹⁴ - נִפְסְלָה הַחֲלֵה. נִטְלָה חֲלֵתָהּ מִתּוֹכָהּ וְחִזְרָה לְתוֹכָהּ - אֵינָה חֲבוּרָה⁹⁵.

(90) תוספתא טבול-יום פ"ב הלכה א. (91) קדושת חלה כקדושת תרומה. ואפילו אם לא הפריש עדיין את החלה מן העיסה אלא קבע באמירה את מקומה בעיסה - אמירה זו מקדשת את החלה בקדושת התרומה, וזה נקרא "קרא שם". (92) מין ירק. יש מפרשים מלפפון, ואחרים אומרים "קוסה". (93) אף-על-פי שנגע בחלק שהוא חולין. והטעם, מפני ששני החלקים מחוברים מתחילת ברייתם. (94) בחולין שבה. (95) מכיוון שהופרשה פעם מן העיסה, וגם עכשיו אינו רוצה שתתערב בעיסה (הגר"א שם).

- טו. עֶסֶה⁹⁶ שֶׁנִּדְמָעָה⁹⁷ או שֶׁנִּתְחַמְצָה בְּשָׂאוֹר שֶׁל תְּרוּמָה⁹⁸ - אֵינָה נִפְסְלָתָהּ⁹⁹ בְּטָבּוּל יוֹם¹⁰⁰.

(96) משנה שם פ"ג, ד. (97) שנתערבה בה תרומה יותר מחלק אחד ממאה חלקי חולין, ונאסרה לזרים (זו = מי שאינו מזרע אהרן הכהן). (98) ונאסרה לזרים, אפילו אם היה השאור אחד מאלף בעיסה, כמו ששנינו בערלה פ"ב מ"ד. והטעם, מפני שפעולת השאור ניכרת. (99) שפעולת השאור כוחה יפה לאיסור, אבל לא לטומאה. (100) במשנה ערלה שם מודים ביהלל שאם היה שאור כשיעור ביצה מטמא, וכאן לא חילקו. ומשמע שאפילו בכביצה אינו מטמא, ואין בזה כל סתירה, כי שם המדובר בשאור של תרומה טמאה (כך פירש רבינו שם) ואם יש בה כביצה טמאה את כל העיסה, אבל פחות מכביצה אוכלין אינו מטמא, וכאן המדובר בתרומה טהורה.

- טז. עֶסֶה¹⁰¹ שֶׁהִשְׁרָה¹⁰² בְּמִשְׁקִין¹⁰³ וְנִלְוָשָׁה בְּמֵי פִּירוֹת¹⁰⁴ וְנִגַּע בָּהּ טָבּוּל יוֹם - לֹא פָּסֵל אֶלָּא מְגַעוּ בְּלֶבֶד¹⁰⁵.

(101) שם. (102) לקבל טומאה. (103) החטים נרטבו באחד משבעת המשקין המכשירים (רבינו בפירושו למשנתנו). (104) שאינם משבעת המשקין המכשירים. (105) שמי פירות אינם עושים חיבור. [ראה למעלה הי"א, שאפילו שמן שהוא משבעת המשקין המכשירים, אינו עושה חיבור אם לא נשארה טיפה בעין. ויוצא מזה, שהמדובר כאן כשנשארה משקה טופה בעין, ואעפ"כ אינו חיבור מפני שמי פירות אינם חיבור כשם שאינם מכשירים].

- י. מִקְפָּה⁷⁰ שֶׁל חֲלִין⁷¹ או רִקִּיק⁷² שֶׁל חֲלִין וְשֶׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה צָף עַל גִּבִּיהֶן, וְנִגַּע טָבּוּל יוֹם בְּשֶׁמֶן - לֹא פָּסֵל אֶלָּא הַשֶּׁמֶן בְּלֶבֶד⁷³. וְאִם חֲבִץ⁷⁴ - כָּל מְקוֹם שֶׁחֲלָף בּוֹ הַשֶּׁמֶן פָּסֵל.

(70) תבשיל סמך. (71) טבול-יום פ"ב מ"ד. (72) עוגה. (73) דין זה פשוט, שהרי טבול-יום אינו מטמא חולין, ונכתב כעין הקדמה לדין שלאחריו. (74) עירבב את השמן והמקפה, או לש את הרקיק באותו השמן (ראה ר"ש ומלאכת שלמה במשנתנו).

- יא. יֵרֵק⁷⁵ שֶׁל חֲלִין שֶׁבִּשְׁלוּ בְּשֶׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה⁷⁶ וְנִגַּע בּוֹ טָבּוּל יוֹם - לֹא פָּסֵל אֶלָּא מְקוֹם מְגַעוּ⁷⁷.

(75) שם פ"ג מ"ה. (76) והיו בתבשיל הרבה קלחי ירק, ונבלע בהם כל השמן. (77) הקלח שנגע בו בלבד, ואין השמן מחבר את כל הקלחים להיות דינם כגוש אחד, מפני שכולו בלוע בירק. אבל אם נשאר קצת שמן עומד, הוא מצרף את כל הקלחים (ראה למעלה פ"ז ה"ו. וראה השלמות). פסק כר' עקיבא בשם ר' יהושע.

- יב. הַמִּקְפָּה⁷⁸ שֶׁל תְּרוּמָה וְהַשּׁוֹם וְהַשֶּׁמֶן שֶׁל חֲלִין שֶׁנִּגַּע טָבּוּל יוֹם בְּמִקְצַתָּהּ - פָּסֵל אֶת כָּלָן⁷⁹.

(78) שם פ"ב מ"ג. (79) מפני שהמקפה עיקר, והוא מחבר את הכל לגוש אחד.

- יג. הַמִּקְפָּה שֶׁל חֲלִין⁸⁰ וְהַשֶּׁמֶן⁸¹ שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּגַּע טָבּוּל יוֹם בְּמִקְצַתָּהּ - לֹא פָּסֵל אֶלָּא מְקוֹם מְגַעוּ⁸². אִם הָיָה הַשּׁוֹם מְרֻבָּה - הוֹלְכִין אַחֵר הָרֵב⁸³. אֵימָתִי⁸⁴? בְּזֶמֶן שֶׁהוּא גּוֹשׁ בְּקַעְרָה; אֲבָל אִם הָיָה מְפֻזָּר בְּמִדּוּכָהּ⁸⁵ וְנִגַּע בְּמִקְצַתוֹ - לֹא פָּסֵל אֶלָּא מְקוֹם מְגַעוּ⁸⁶, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רּוֹצֵה בְּפִזּוּרָה⁸⁷. וְשָׂאֵר⁸⁸ כָּל הַנִּידוּכִין שֶׁדָּרְכָן לְדוּכָן בְּמִשְׁקִין, כְּגוֹן הַשּׁוֹם בְּשֶׁמֶן, אִם דָּכָן שֶׁלֹּא בְּמִשְׁקִין וְקַבְצָן, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן גּוֹשׁ בְּקַעְרָה, וְנִגַּע בָּהֶן - לֹא פָּסֵל אֶלָּא מְקוֹם מְגַעוּ; שֶׁהֵרִי הֵם כְּעִגּוּל שֶׁל דִּבְלָה⁸⁹, שֶׁאִם נִטְמָא מְקַצָּתוֹ - לֹא נִטְמָא כָּלּוּ.

(80) שם. (81) צ"ל והשום והשמן (דפוס רומא ר"מ וכת"י תימן, וכן הגירסא במשנתנו). (82) התבשיל שהוא חולין אינו נפסל במגע טבול-יום, ולפיכך אינו מצרף את כל השום והשמן לגוש אחד להיפסל, ואף-על-פי-כן נפסל מקום מגעו מפני השום והשמן שבו. [המדובר כשנבלע כל השמן בתבשיל, אבל אם נשארה טיפה בעין - היא מצרפת את כל השום של תרומה ונפסל כולו, כמו שביארנו למעלה בהלכה יא. ראה בבלי פסחים מד, א. ורש"י ותוספות שם]. (83) לשון המשנה, ורבינו מפרש שם: "ואם היה השום יותר מן המקפה, יהיה דין הכל כדין תרומה, וכאשר נגע במקצת פסול הכל". משמע מלשוננו שלחומרא בלבד אמרו שהולכים אחר הרוב, אבל כשהמקפה של תרומה, והשום והשמן של חולין אפילו הם רוב - פסל את כולו, מפני שהמקפה עיקר ('תוספות יום טוב' במשנתנו). (84) פסל את כולו? (85) בשעה שכותשים אותו. (86) החתיכה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ג שבט - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

23 שָׁאף עַל פִּי שְׁטָבְלוֹ - לֹא יַעֲשׂוּ בְּבֵית הַבַּד וְלֹא
24 יִתְעַסְקוּ בְּטַהֲרוֹת, שְׂמָא יִרְאוּ¹³² וְנִמְצְאוּ טַמְאִים
25 לְמַפְרַע; שְׁהִי סוֹתְרִין אֶת הַפֶּל¹³³, כְּמוֹ שְׂבָאֲרֵנוּ¹³⁴.

(127) מקום שסוחטין בו זיתים להוציא שמנם. (128) כגון נוגע בבבילה או בשרץ. רבינו מפרט טומאת מת ובעילת נדה, שהם טמאים שבעת ימים, ואחר-כך כלל כל הטמאים האחרים. (129) בבא זו אינה צריכה לגופה, שהרי השמיענו כבר (בהלכה יז) שאפילו במעשר מותרים לנגוע. וכפל הדברים כאן כעין הקדמה לבבא השניה. [ואפשר שהתכוון להשמיענו שטבול-יום אינו פוסל חולין שנעשו על טהרת תרומה]. (130) שהם מחוייבים לספור שבעה ימים נקיים מראית זוב. (131) ביום השביעי של ספירת נקיים שמותרים לטבול ביום, ודינם ככל טבול-יום, ואעפ"כ לא יגעו בטהרות. (132) זוב לפני שקיעת החמה. (133) אפילו אם ראו אחר הטבילה, סותרים כל ימי הספירה שהיו נקיים מזוב, וחוזרים לטומאתם וצריכים להתחיל ולספור שבעת ימים נקיים אחרים ולטבול. בנדה כט, ב נאמרה חששא זו בשם ר' שמעון, לענין טהרה לבעלה. (134) בהלכות איסורי ביאה פ"ו ה"ד.

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

(1) יבאר השמן והדבש שנטמאו ואחר כך קרשו ואחר כך נימוחו. הרוטב והגריסים והחלב שקרשו ונגע בהם אוכל ראשון. נטמאו כשהם משקין וקפאו, או כשהם קפואים ונימוחו וכו'. טמא שהיה אוכל ענבים מוכשרים ונפל ממנו גרגיר לגת וכו'. גוש של זיתים טמאים שהיה מקובץ והשליכו לתנור והוסק. עצים שהיו בלועים בהם משקין טמאים והסיקם בתנור. שרץ שנמצא בריחיים של זיתים. הגפת והזגים שנעשו בטהרה והלכו עליהם טמאים. כיכרות הקודש שהיו בהן גומות, ובגומות משקין ונגע שרץ באחד מהן. ודין אבעבוע הנעשה בעובי החבית ונגע אב הטומאה במשקה שבאבעבוע.

26 א. הַשֶּׁמֶן או הַדְּבֶשׁ² שֶׁנִּטְמָאוּ³ וְאַחַר כֵּן קָרְשׁוּ
27 וְאַחַר כֵּן נִמּוּחוּ - הֲרִי הֵן רֹאשׁוֹן לְטַמְאָה לְעוֹלָם,
28 מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּמִשְׁקִין⁴ וְאֵף עַל פִּי שְׂקָפָאוּ אַחַר
29 שְׁנִטְמָאוּ.

(2) בטהרות פ"ג מ"ב שנינו: "רבי מאיר אומר, השמן תחילה לעולם. וחכמים אומרים, אף הדבש". ופירש רבינו שם, שמדובר בשמן ודבש שנטמאו ואחר-כך קרשו. (3) ונעשו ראשון לטומאה כדין משקין. (4) אפילו בזמן שהם קרושים (רבינו בפירושו למשנתנו). ואין בזה סתירה לדבריו פ"א ה"ט ששמן קרוש אינו לא אוכל ולא משקה, מפני שמדובר שם בשמן טהור שקרש ונפסל ע"י למאכל אדם, ולפיכך אינו מקבל טומאה, וכאן מדובר בשמן שנטמא ואחר-כך קרש אין הטומאה יורדת ממנו עד שיפסל מאכילת כלב, כאמור למעלה פ"ב ה"ח. ומה שאמר: "ואחר-כך נימוחו" בא להשמיענו, שאפילו נימוחו וקפאו אלף פעמים - דינם כמשקה (ראה כסף-משנה כאן).

30 ב. הַרְטֵב⁵ וְהַגְרִיסִין וְהַחֲלָב שֶׁקָּרְשׁוּ - הֲרִי הֵן

1 יז. מַעֲשֶׂר¹⁰⁶ רֹאשׁוֹן¹⁰⁷ שֶׁהִכְשֵׁר וְנָגַע בּוֹ טָבּוּל יוֹם
2 או יָדִים מְסֻבּוֹת¹⁰⁸ - מִפְּרִישִׁין מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת מַעֲשֶׂר
3 בְּטַהֲרָה¹⁰⁹. מִפְּנֵי שֶׁמַּעֲשֶׂר רֹאשׁוֹן כְּחָלִין, וְטָבּוּל יוֹם
4 ויָדִים מְסֻבּוֹת אֵינָם פּוֹסְלִין אֶת הַחֲלִין; שֶׁהַשְּׁלִישִׁי
5 כְּחָלִין - טָהוֹר¹¹⁰, כְּמוֹ שְׂבָאֲרֵנוּ¹¹¹. וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁהִיא
6 טָבּוּלַת יוֹם - לִשָּׁה אֶת הָעֶסֶה¹¹² וְקוֹצֶה¹¹³ לָהּ חֲלָה¹¹⁴
7 וּמִפְּרִישָׁתָהּ וּמִנִּיחָתָהּ בְּפִלִים¹¹⁵, וְנוֹתְנָתָהּ¹¹⁶ עִם שְׂאֵר
8 הָעֶסֶה כְּאַחַת¹¹⁷ וּמִקְפָּתָהּ¹¹⁸ עַל הַפֶּל כְּדִי לְתַרֵּם מִן
9 הַמֶּקֶף¹¹⁹, וְאַחַר כֵּן קוֹרְאָה לָהּ שֵׁם וְאוֹמְרָת: הֲרִי זֶה
10 חֲלָה. וּמִשְׁתַּקְרָא לָהּ שֵׁם לֹא תִגַּע בָּהּ, שֶׁלֹּא
11 תִּפְסְלֶנָּה. וְכֵן הִיא עוֹשָׂה אִם לִשָּׁה בְּעֶרְכָּה שֶׁהִיא¹²⁰
12 טָבּוּלַת יוֹם.

(106) שם פ"ד מ"ב. (107) וצריך להפריש ממנו אחד מעשרה לתרומת מעשר, שדינה כתרומה גדולה. (108) שלא שמר על טהרתן. וגזור חכמים עליהן דין שני לטומאה, לפסול תרומה וקודש. (109) ותהיה טהורה. (110) וטבול-יום וידים - עושים שלישי. (111) בפ"א מהלכות אבות הטומאות. (112) עיט חולין החייבת בחלה. (113) חותכת. (114) חתיכת הבצק שבדעתה לעשותה חלה, אבל אינה קוראת עליה עדיין שם חלה. (115) בכת"י תימן: בכלי. (116) את הכלי הזה. (117) בכלי גדול אחד. (118) ומקרבת. (119) הסמוך, הקרוב (חלה, וכן תרומה צריך להפריש מעיסה או מפירות הסמוכים לאלה שמפרישים עליהם. ראה משנה חלה פ"א ט). (120) העריבה. ולמה הצריכה לתת החתיכה בכלי מיוחד, כדי שלא תיגע בה אחר קריאת השם "חלה" ותפסל, אבל כלי אינו ניטמא במגע טבול-יום. [בפירושו למשנתנו, אומר רבינו שמניחתו בכלי אבן (כלי אבן אינו מקבל טומאה). ונשגב מבינתי נימוקן].

13 יח. לְגִין¹²¹ טָבּוּל יוֹם שֶׁמֶלְאָהּ מִחֲבִית מַעֲשֶׂר
14 שֶׁלֹּא נִטְלָה תְּרוּמָתוֹ¹²² וְאָמַר: הֲרִי זֶה תְּרוּמַת מַעֲשֶׂר
15 עַל מָה שֶׁבְּחֲבִית אַחַר שֶׁתַּחֲשֹׁף¹²³ - הֲרִי זֶה תְּרוּמָה
16 טָהוֹרָה; לִפִּי שְׂאִינָה נַעֲשִׂית תְּרוּמַת מַעֲשֶׂר עַד
17 שֶׁתַּחֲשֹׁף כְּפִי תִנְאוּ, וְאַחַר שֶׁתַּחֲשֹׁף יַעֲרִיב שְׁמִשׁוֹ שֶׁל
18 לְגִין וְיִטְהַר. נִשְׁפָּרָה הַחֲבִית¹²⁴ קֹדֶם שֶׁתַּחֲשֹׁף -
19 הַלְגִין בְּטָבְלוֹ¹²⁵; נִשְׁפָּר הַלְגִין - הַחֲבִית בְּטָבְלָהּ¹²⁶.

(121) כד (שם מ"ד). (122) תרומת מעשר. (123) קדושת תרומת מעשר לא יחול עליה לפני שקיעת השמש. (124) ונשפך כל המשקה שבתוכו. (125) מעשר שלא ניטלה ממנו תרומת מעשר - נקרא טבל. מפני שנאבד המעשר לא נעשה המשקה שבכד תרומה, ומתוך כך נשאר טבל כמו שהיה, וצריך להפריש ממנו תרומת מעשר. (126) מפני שהיין או השמן שבכד נשפך לפני שחל עליו שם תרומת מעשר.

20 יט. טָבּוּל יוֹם מִטְּמָאָת מֵת וּמַבְעִילַת נְדָה - עוֹשָׂה
21 בְּבֵית הַבַּד¹²⁷. וְכֵן שְׂאֵר הַטַּמְאִים¹²⁸ שְׁטָבְלוֹ - עוֹשִׂין
22 בְּטַהֲרוֹת¹²⁹. חוץ מִזֵּב וְזִבְהָ¹³⁰ בְּשִׁבְעֵי שָׁלָה¹³¹,

קלב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ג שבט - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19) אינו מחובר לזג שהוא אוכל, אלא כאילו הוא נתון בכלי. (20) ואין המשקה מתטמא מהנגיעה בזג הטמא, מפני שאינו נעשה משקה לפני סחיטתו (רבי יוחנן, פסחים לג, ב): לכי סחיט להו ליתיה לשיעוריה. (21) אף-על-פי שהמשקה המופקד בזגים ובזיתים הוא טהור, ובזגים עצמם אין כביצה, מצטרף עמהם המשקה הטהור להשלים את השיעור (רש"י פסחים שם, ד"ה טמא מת). (22) המשך המשנה, שם. (23) נדה וילולת. (24) פ"ח מהלי משכב ומושב ה"ב. (25) אפילו לא נגע בו. (26) מפני שהזיו את החלב ממקומו.

ג. קדרה²⁷ שפלאה פכשין²⁸ של חלין ויצאו עליהם²⁹ חוץ לקדרה, ונגע אב הטמאה³⁰ או ראשון בעלה שחוץ לקדרה במקום הנגוב, אף על פי שיש בעלה פביצה - הוא טמא והכל טהור³¹. חזר³² לקדרה - טמא את המשקין שבה³³, ונטמאת הקדרה³⁴ וכל הפכשין. נגע בעלה שחוץ לקדרה והיה בו משקה³⁵, אם יש בעלה פביצה - הכל טמא; שהעלה מטמא משקה שעליו, והמשקה מטמא כל המשקין שבקדרה³⁶, ומטמא את הקדרה. היתה הקדרה³⁷ מלאה פכשים של תרומה³⁸ ונער אותה טבול יום וראה משקין על ידו, ספק מן הקדרה נתנו ספק שהקלח נגע בידו - הירק פסול³⁹ והקדרה טהורה⁴⁰.

(27) טהרות פ"ב מ"א. (28) ירקות כבושים. ומדובר בחולין (רבינו בפירוש). (29) העלים של הירקות. (30) במשנה כתוב סתם "ונגעה", ורבינו הוסיף את המילים "אב הטומאה". לקמן יתבאר. (31) מכיוון שהעלה הטמא הוא מחוץ לקדירה, אינו חיבור לטומאה לירק שבקדירה, וכאילו הוא מובדל לגמרי מחלק העלה שבתוך הקדירה, ולפיכך אינו מטמא בנגיעתו. (32) אחר שנטמא ויש בו כביצה. (33) ונעשו ראשון. נתבאר כבר שאפילו שני בחולין מטמא משקין להיות תחילה. (34) שמשקין טמאים מטמאים כלים (הל' אבות הטומאות פ"ז ה"א). (35) על העלה היה משקה ולא נגע במשקה. (36) מפני שהמשקה שעל העלה מחובר למשקה שבקדירה. [ביארנו לפי פירוש רבינו למשנתנו. ולא נתבאר למה דילג רבינו על הבבא: "היתה מגע טמא מת". ולהר"ש משאנץ שיטה אחרת לגמרי בפירוש משנה חמורה זו, שרב יהודה אמר עליה (ברכות כ, א): הוויות דרב ושמואל חזינא הכא]. (37) סיפא של המשנה, שם. (38) רבינו כאן מפרש את הסיפא בתרומה, מפני שכתוב בה "היתה טבולת יום" וטבול-יום אינו פוסל את החולין. [בפירושו למשנה, כותב רבינו שגם בסיפא מדובר בחולין, והירק נפסל מפני טומאת הידיים, ומיישב בדוחק גדול את המילים "טבולת יום". ונראה שחזר בו כאן מפירושו במשנה, כנראה מפני ששינוי (טבול יום פ"ב מ"ב) "והידיים ספיקן טהור". וכאן מטמא את העלה מספק. ולא נתבאר לי כיצד יפרש רבינו מה שכתוב במשנתנו "בידיים מסואבות"]. (39) שספק טבול-יום ספיקו פסול (הל' אבות

1 פאכלין⁶, וצריכין מחשבה⁷. ואם נגע בהן אכל ראשון או משקה - נעשו שניים. היה בהן משקה טופח⁸ - הרי הן כמשקין והן תחלה לטמאה. נטמאו פשהן משקין וקפאו אחר כן וקראו - הרי הן שניים⁹, כמו אכל שנטמא ממשקין טמאין¹⁰. נטמאו פשהן קפויים¹¹ ונמחו ונעשו משקין: אם היו פביצה מכין¹² - הרי המשקין טהורין¹³; היו יותר מפביצה - המשקין טמאין, שפשינמוחה טפה ראשונה נטמאת בפביצה¹⁴ אכל טמא שנטמחה ממנו¹⁵, ואותה הטפה תטמא כל המשקין שנטמחו אחריה. וכן טמא מת שפחט זיתים ונעבים שהקשרו: אם היו פביצה¹⁶ - הרי המשקין היוצאין מהן טהורין, ובלבד שלא יגע במקום המשקה¹⁷; שהמשקה¹⁸ כמפקד פאכל¹⁹ וכאלו הוא גוף אחר²⁰. היו אותן זיתים ונעבים יתר מפביצה - הרי המשקין היוצאין מהן טמאין; שפיון שציצאת טפה ראשונה נטמאת מפביצה²¹ וטמאה כל המשקין. ואם היה הסוחט זב וזכה²² וכיוצא בהן²³, אפילו סחט גרגר אחד יחידי שלא הכשר ולא נגע במשקה - המשקה טמא; שפיון שציצאת טפה ראשונה נטמאת במשא הזב, שהזב שנושא אכלין או משקין - טמאין, כמו שפארנו²⁴. וכן זב שחלב את העז - החלב טמא²⁵; שפיון שציצאת טפה הראשונה נטמאת במשא הזב²⁶.

(5) שם מ"א. (6) ולא חל עליהם גזירת משקין. (7) שהאדם יחשוב לאוכלם, וכל זמן שלא חישב כך אינם אוכלין ולא משקין ואינם מקבלים טומאה כלל (למעלה פ"א ה"ב, ופ"ד ה"ד). (8) כדי להרטיב את היד הנוגעת בו. [הרע"ב מפרש שהכוונה ל"טופח על-מנת להטפוח" פירוש, שהיד שנרטבה תרטיב בנגיעתה, ואפשר שגם רבינו התכוון לכך, אלא שנקט לשון המשנה, כדרכו במקומות רבים]. (9) לא נשארו בטומאתם הראשונה, מפני שהאוכל הוא גוף חדש. (10) שכל טפה שנקרשה נטמאה במגע במשקין הטמאים, שאוכל מקבל טומאה בכל שהוא, ומשקין מטמאים אחרים בכל שהם, ולפיכך אפילו אם המשקין פחות מכביצה נטמא הקרוש. ומה בין אלה לשמן ודבש שבהלכה הקודמת, שאמרנו שם שאפילו קפאו דינם כמשקין? מפני ששמן ודבש אינם נקפאים כל-כך עד שלא תישאר בהם כל לחלוותיה שהיא (רבינו בפירוש). (11) שם. (12) וכל-שכן אם היה פחות מכביצה. (13) רבינו מפרש שהם טהורים ממש, מפני שהמשקין הם גוף חדש שלא נטמא מעולם (ראה למעלה הערה ג, בדן נטמאו כשהן משקין), והנגיעה באוכל הטמא גם כן לא טימאה את המשקין, כי כשינימוח כלשהוא לא נשאר באוכל שיעור כביצה, ופחות מכביצה אוכלין אינו מטמא אחרים (למעלה פ"ד ה"א). (14) בנגיעה בכביצה. (15) שמשקין מתטמאים וגם מטמאים אחרים בכל שהן (שם ה"ב). (16) או פחות ממנה. (17) במקום שנעשה כבר משקה אע"פ שאין בו כביצה. (18) נימוק לדין טהורים.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ד שבט - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לפיכך חלב הזכר¹⁹ אינו משקה²⁰. וכן חלב בהמה²⁷
וחיה שניצא שלא לרצון, כגון שזב מהדד מאליו או
שחלבו במתעסק²¹. אבל חלב האשה, בין שניצא
לרצון בין שניצא שלא לרצון - סתמו משקה³⁰
ומתטמא או מכשיר, מפני שהוא ראוי לתינוק²².³¹

(18) נוזל הנפרד מן החלב כשמקפאים אותו לעשות גבינה.
(19) ישנם מקרים, אמנם נדירים מאוד, שמתמצה חלב מדדי
הזכר. במסכת שבת נג, ב מסופר על מעשה כזה שהיה.
(20) אין אדם שותה אותו. (21) מטפל בדדי הבהמה ללא
כוונת חליבה. (22) במשנה שאל רבי עקיבא הלא חלב
בהמה גם כן ראוי לתינוק ויש בו מעלה יתירה שראוי גם
לגדולים? וענו לו, שבחלב אשה יש מעלה יתירה שדם
היוצא מפצעה מכשיר, אבל בבהמה רק דם שחיטה מכשיר.
[רש"י (שבת קמד, א) מפרש שהכוונה למה שאמרו דם
נעכר ונעשה חלב והר"ש כאן דוחה פירוש זה].

ה. המשקין שיוצאין מאותן הטמאין²³ שאותן
המשקין²⁴ אבות טמאה - מטמאים בלא הכשר,
שהטמאה וההכשר באין כאחת. ואלו הן: זב הזב
ושכבת זרעו ומימי רגליו, ורביעית דם מן המת,
ודם הנדה²⁵. וכן²⁶ דם מגפתו²⁷ של זב וחבריו,
וחלב של אשה, ודמעת עינים עם שאר תולדות
המים²⁸ היוצאין מהן - מטמאין במשקין טמאין²⁹
שמשקין³⁰ בלא פונה³¹, שמשקין טמאין מטמאין
לרצון ושלא לרצון. לפיכך, נדה או זבה שנטף³²
חלב מדידה לאויר התנור³³ - נטמא התנור וכל מה
שבתוכו.³⁴

(23) מן הטמאים שיפורטו לקמן. (24) שהמשקין האלה.
(25) כל המנויים כאן הם אבות הטומאה ומטמאים גם אדם
וכלים. (26) כל אלה המנויים מכאן ואילך, הם וולדות
הטומאה. (27) פצעו. (28) המבוארים למעלה בהלכה ב.
(29) פירוש, מטמאים בלי הכשר כמו המשקין הטמאים
מחמת עצמם שנמנו למעלה שכולם אב הטומאה. [כל
המשקין המפורטים בבבא זו, טומאתם מנגיעתם גוף הטמא,
שממנה יצאו. (30) צריך להיות: ומטמאין. כאן מתחילה
בבא חדשה ונמשכת לכל המשקין המפורטים למעלה בין
אבות הטומאה ובין וולדות הטומאה. (31) אף על פי
שנפלו על הטהרות בלי כוונתם ושלא לרצונם של הבעלים
- הוכשרו ונטמאו. (32) מעצמו. (33) של חרס.

ו. כפר בארנו, שהמשקין היוצאין מטבול יום אינם
טמאים. לפיכך, אם נפלו אפלו על כפר של תרומה
- אינו מכשיר עד שישפלו לרצון, כשאר המשקין
הטהורין שאינן מכשירין אלא לרצון.³⁵

ז. הנצה והלחה הסרוחה והרעיה³⁴, והמשקין
היוצאין מהן שמונה חדשים³⁵, והשותה מי טבריה³⁶
וכיוצא בהן אף על פי שיוצאין נקיים - כל אלו
אינן חשובין משקה, ולא מתטמאין³⁷ ולא מכשירין.³⁸

א. כפר בארנו², שהשבעה משקין בלבד הן
שמתטמאין או מכשירין, והשאר קרויין מי פרות
ואינם מתטמאין ולא מכשירין. ושבעה משקין
שמינינו - תולדותיהם³ פיוצא בהם⁴.

(2) בפרק א הלכה ב מהלכות אלו. (3) בהלכות הבאות
יבואר תולדות מה הן. (4) דינם שווה לדין המשקין -
האבות.

ב. תולדות המים הם היוצא מן העין ומן האזן ומן
החוטם ומן הפה, ומי רגלי בני אדם, בין גדולים בין
קטנים. כל אלו היוצאין מן האדם - משקין הן, בין
שניצאו לדעתו של אדם בין שניצאו שלא לדעתו.
אבל מי רגלי בהמה והמלח שנקמח⁵ - הרי הן כמי
פרות, לא מתטמאין ולא מכשירין.⁶

(5) נמס ונעשה נוזל.

ג. הדם המנוי מן המשקין הוא הדם השותה⁶ בשעת
שחיטה⁷ מן הבהמה והחיה והעופות הטהורין; אבל
דם הקלוח⁸ - אינו מכשיר⁹, שעדין חיים הן והרי
הוא דומה לדם מפה או לדם הקזה. השוחט ונתן דם
על האכלין ונתקנח הדם בין סימן¹⁰ לסימן¹¹ - הרי
זה ספק¹². לפיכך תולין עליו, לא אוכלין ולא
שורפין¹³. תולדות הדם: דם הקזה של אדם שהוציאו
לשתיה¹⁴. אבל אם הוציאו לרפואה - טהור ואינו
מכשיר. וכן דם שחיטה בבהמה ובחיה ובעופות
הטמאין¹⁵, והדם היוצא עם הלחה ועם הרעי, ודם
השחין והאבעבועות, ותמצית הבשר - כל אלו אינן
מתטמאין ולא מכשירין, אלא הרי הן כשאר מי
פרות. ודם השרץ - כבשרו¹⁶, מטמא ואינו מכשיר.
ואין לנו פיוצא בו¹⁷.

(6) זב לאט לאט. (7) במכשירין שם מנו דם שחיטה בין
תולדות הדם, ובתוספתא שבת פרק ט הלכה י"ד שנינו:
"מניין לדם שהוא משקה שנאמר (במדבר כג, כד): ודם
חללים ישתה". ומשמע שעיקר דם הוא דם חללים של אדם.
(8) המתפרץ מן הפצע בכוח. (9) "ודם חללים ישתה" -
פרט לדם הקילוח שאינו מכשיר (חולין לו, א).
(10) הוושט והקנה הם שני סימני שחיטה וצריך לשחוט רוב
שניהם בבהמה. (11) חתך סימן אחד והדם שיצא לפני
חיתוך השני נפל על אוכלין. (12) איבעייתא שם אם
הוכשרו האוכלין או לא. (13) ודווקא בנתקנה לפני
שחיטת הסימן השני, אבל כשלא נתקנה הוכשרו אחר גמר
השחיטה באותו הדם. מסקנת הגמרא שם. (14) לבהמה,
או לגוי, מחשבתו עושה אותו משקה. (15) אינו מכשיר.
כל דינים אלה נמסרו בקבלה איש מפי איש.
(16) כבעדשה. (17) דומה לו, שמתמא ואינו מכשיר
(הרא"ש במשנתנו).

ד. מי החלב¹⁸ - הרי הן כחלב. וחלב האדם שאינו
צריך לו - אינו משקה, לא מכשיר ולא מתטמא.¹⁹

קלו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ד שבט - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(34) צואה. (35) שנולד בחודש השמיני לעיבור. נפל כזה אף על פי שהוא חי דינו כדבר דומם, מפני שאינו בן קיימא. (36) חמי טבריה. הם מביאים שלשול רב ולפעמים יוצאים כשהם זכים (רבינו בפירושו). (37) אם נגעו בטומאה. (46) קירות בתים שנבנו במקומות נמוכים מוציאים לחלוחית המתגבשת לפעמים לטיפות דומות לטיפות זיעה. (47) המים שבתוכה היו טמאים. (48) וגם מכשירה, שהזיעה היא קיטור הבא מן המים שהתנדפו מחמת החום. (49) המים היו טהורים. (50) מפני שהורטבו בקיטור. (51) משקין שנתלשו ממקום חיבורם שלא ברצון בעלים אינם מכשירים (לקמן פרק י"ב הלכה ג), ומשמיענו, שאם הכניס כלים למרחץ והורטבו הרי זה רצון בעלים מפני שהוא יודע שירטבו והכניסם מרצונו.

22 יא. הברכה⁵² שפבית ופבית מזיע מחמתה, אם
23 היתה הברכה טמאה⁵³ - זעת כל הפית שמחמתה
24 טמאה.

(52) חפירה בקרקע הבית ויש בה מים. (53) המים שבתוכה טמאים.

25 יב. שתי ברכות בפית, אחת טמאה ואחת טהורה:
26 המזיעה⁵⁴ קרוב לטמאה⁵⁵ - טמא, קרוב לטהורה -
27 טהור, מחצה למחצה - טמא.

(54) אדם וכלים ואוכלין. (55) קרובים יותר לברכה הטמאה.

28 יג. המלה⁵⁶ - פשמן⁵⁷. משקין המנטפין מסלי זיתים
29 וענבים - אינו משקה ולא מתטמאין ולא
30 מכשירין⁵⁸, עד שיכניסם⁵⁹ בכלי.

(56) לחלוחית המתמצה מאליה מן הזיתים. ויש גורסים "מוחל" (מכשירין פרק ו משנה ה). (57) ואף על פי שאין עימו שיורי שמן. כרבי מאיר במשנתנו. (58) שאינם משקה, לפי שאינו מקפיד עליהם והם הולכים לאיבוד. (59) בכלי יחשיב אותם ואז תורת משקה עליהם.

31 יד. השוקל ענבים בכף מאזנים - הין שפכף אינו
32 משקה עד שיעצרו לתוף הפלי, והרי זה דומה לסלי
33 זיתים וענבים שמנטפין.

34 טו. הדורס⁶⁰ ענבים של תרומה בחבית, אף על פי
35 שהין צף על גבי ידיו⁶¹ - הרי הכל טהור⁶².

(60) לוחץ עליהם, כדי להכניס הרבה ענבים. (61) וסתם ידים פוסלות את התרומה. (62) שהין היוצא אגב הלחיצה אינו משקה מפני שהאדם אינו רוצה שיצא היין.

36 טז. משקה בית מטבחים שפצעה, והוא דם
37 הקדשים והמים שמשפתמין בהן שם - טהורין⁶³
38 לעולם, ואינן מתטמאין⁶⁴ ולא מכשירין. ודבר זה
39 הלכה מפי הקבלה. לפיכך, כל דמי הזבחים אינו
40 מקבל טמאה ואינו מכשיר. והואיל ודם הקדשים
41 אינו מכשיר, קדשים שנשחטו בעזרה לא הכשרו
42 בדם שחיטה; ואין לבשר הקדשים הכשר אלא
43 במשקין שיפלו על הבשר חוץ ממשקה בית
44 המטבחים.

(34) צואה. (35) שנולד בחודש השמיני לעיבור. נפל כזה אף על פי שהוא חי דינו כדבר דומם, מפני שאינו בן קיימא. (36) חמי טבריה. הם מביאים שלשול רב ולפעמים יוצאים כשהם זכים (רבינו בפירושו). (37) אם נגעו בטומאה.

1 ח. השותה שאר משקין³⁸ ויצאו - הרי הן
2 משקין פשהיו, שאין שאר המשקין טהורין
3 בגוף³⁹. כיצד? שמה מים טמאין והקיאן - הרי
4 אלו טמאין, מפני שלא טהרו ביציאתן⁴⁰. שמה
5 מים טמאים וטבל ואחר כך הקיאן, [או שנסחרו
6 ואחר כך הקיאן], או שיצאו מלמטה אף על
7 פי שלא טבל - הרי הן טהורין⁴¹. שמה שאר
8 משקין טמאין או שאר אכלין טמאין, אף על
9 פי שטבל ואחר כך הקיאן - טמאין, לפי שאינן
10 טהורין בגוף⁴². נסחרו או שיצאו מלמטה - הרי
11 הן טהורין.

(38) ששת המשקין המכשירים חוץ למים. (39) שאר משקין אינם בטלים בגוף ולא בטלה טומאתם. (40) בדפוס רומא (ר"מ) ובדפוס קושטא וכן בכתב יד תימן הגירסא: "מפני שנטמאו במגעו ביציאתן" וכן היא גירסת הראב"ד בהשגותיו, והוא מפרש, כגון ששתה רביעית הלוג שיעור שנטמא את האדם, והמשקין עצמם כשהם במעי האדם בטלה טומאתם, אולם כשהקיאם נטמאו שנית במגע האדם הטמא. וברור שהראב"ד מחלק בזה בין מים לשאר משקין, מים בטלה טומאתם ושאר משקין לא. וכדבריו שנינו בפירוש בתוספתא טבול יום פרק א הלכה ז: חומר במשקין (במבים), שהמשקין אין להם טהרה ואין טהורין בגוף מה שאין כן במים. (41) בטבל והקיאם נטהרו המים בגוף כמו שאמרנו, ולא נטמאו אגב הקאה, שהרי האדם טבל ונטהר. ונסחרו או יצאו מלמטה טהורים אף על פי שלא טבל מפני שאינם ראויים לשתייה אינם מקבלים טומאה. (42) לא נטהרו בעודם בגוף, מכיוון שמשקין אינם בטלים בגוף.

12 ט. כבר בארנו, שהזעה אינה משקה. אפלו שמה
13 משקין טמאין והזיע - זעתו טהורה⁴³. אבל הבא
14 במים שאובין והזיע - זעתו טמאה⁴⁴. ואם נסתפג⁴⁵
15 מן המים השאובין ואחר כך הזיע - זעתו טהורה.

(43) ואף על פי ששתה רביעית ונטמא גופו, וגם אינה מכשירה, מפני שהזיעה באה מגופו ולא מהמשקין שבלע (רבינו שם). (44) הבא ראשו ורובו במים שאובים אפילו טהורים טמא (הלכות אבות הטומאות פרק ט הלכה א). ומכיוון שהזיעה מעורבת במים השאובים נטמאה התערובת מנגיעתה בגוף הטמא, והיא גם מכשירה. (45) התנגב.

16 י. זעת פתים⁴⁶ שיחין ומערות ובורות - אינן משקה,
17 ואפלו הן טמאין - זעתן טהורה. אבל זעת המרחץ
18 - פמים: אם היתה המרחץ טמאה⁴⁷ - זעתה
19 טמאה⁴⁸; ואם היתה טהורה⁴⁹ והכניס בה פרות -
20 הכשירו⁵⁰. הכניסו לה פלים - הרי המים שעליהן
21 פתלושין ברצון⁵¹ ומכשירין.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ד שבט - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קלז

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הקודש ניתנו שמות שונים לקטיפת פירות שונים: בוצר - ענבים, מוסק - זיתים, אורה - תאנים, גודר - תמרים. (3) לעשות צימוקים. (4) אף-על-פי שהורטבו במיץ שזב מהם. והטעם, מפני שמיץ זה לא נפל עליהם מרצון הבעלים, והכשר טעון רצון בעלים (לקמן פי"ב ה"א). (5) לתעשיית יין. (6) בשבת שם, מחלוקת שמאי והלל, ופסק כשמאי, מפני שאמרו שם: "שתק ליה הלל לשמאי". פירוש, אחרי טענותיו התקיפות של שמאי, שתק הלל, משמע שהודה לו. ושם נז, א אמרו, שתלמידי שמאי והלל גזרו על הבצירה, וגזירתם נתקבלה. (7) שם יז, א. (8) ואם כן, הורטבו לרצון בעלים. (9) על האשכול להניחו בנחת, ושלא יכבירו עליו האשכולות האחרים. (10) בסל מפני הלחץ. ולמה אינו מקפיד? מפני שעומד לדריכה. (11) שהרי מימיו (המיץ) יוצאים מרצונו (ראה ראב"ד וכסף-משנה). [רבינו כותב כאן על הענבים "הבצורות", משמע שכבר נבצרו. אבל בגמרא שם, אמר רבה בר אבוא: "ובשעת בצירה, עדיין משקה טופח עליהם". ומשמע מזה שמזלף הענבים לפני בצירתם. ואולי "הבצורות", פירוש בשלות ועומדות לבצירה. אמנם פירוש דחוק הוא, אבל לא מצאתי ביאור אחר].

ב. ¹²הבוצר ¹³ענבים ¹⁴שם לא מציא להם שוק ²⁷מחזירין לגת ¹⁴ - לא הקשרו עד שיבואו לרשות הגת ¹⁵. וכן היתים ¹⁶שכאו לרשות הבד - הקשרו, ³⁰כמו שיתבאר ¹⁷.

(12) תוספתא טהרות פי"א ה"ה. (13) על-מנת למוכרם. (14) לא היה בטוח שימצא קונים, וחשב שאם לא יוכל למוכרם - יעביר אותם לגת לעשות יין. (15) כל עוד שלא הגיעו לגת, אפשר שימצא קונים, ולפיכך אינו רוצה שיתמצה משקה מהענבים. (16) שם. זיתים אינם מוכשרים עד גמר מלאכתם. ואימתי גמר מלאכתם? כשימסוק כל הזיתים שבדעתו לסוחטם בבת אחת בבית הבד (לקמן ה"ח), ואם דעתו למוכרם אינם מוכשרים, מפני שלא גמר מלאכתם, שהרי חסירה מכירתם (לקמן ה"ו). ומלמדת התוספתא, שאם מסק כל זיתיו אבל היה בדעתו למוכרם, וחישב שאם לא ימצא קונים יעבירם לסחיטה, לא הוכשרו עד שיבואו לרשות בית הבד. ורבינו קיצר, והביא לשון התוספתא. (17) לקמן הלכה ו, שאם דעתו למוכרם - אין המסיקה גמר מלאכה, ולקמן בהי"ב, שלפני גמר מלאכה מותר ליטלם בטומאה, ולהוליקם לבית הבד בטומאה, ומובן שהטמא אינו מכניסם לתוך בית הבד ממש, אלא עד בית הבד.

ג. ¹⁸הבוצר ¹⁹ענבים ונתנם בעביט ¹⁹ או ששטחן על גבי העלין ²⁰ - הקשרו במשקין היוצאין מהן, שהרי דעתו על המשקין ולפיכך שטח על העלין או נתן לתוך העביט, שהוא כמו בור ²¹. לפיכך, אם נטל מהן טמא ²² או מי שידיו טמאות ²³ - טמאן. בצר ונתן לסלים ²⁴ או במשטח של אדמה ²⁵ - לא הקשרו, שהרי אינו מקפיד על המשקה היוצא מהן. לפיכך ³⁷נטל הטמא מהן ואוכל. ואף על פי שהן מבקעות

(63) שנינו שם: "העיד יוסי בן יועזר איש צרידה על משקה בית מטבחיא דכן (טהור)". (64) כרב בפסחים טז, א שאמר: "מה דכן? דכן ממש" פירוש, טהור לגמרי ואפילו טומאת עצמם אין להם.

1 יז. פרת קדשים שהעבירה בנהר ושחטה ועדיין ⁶⁵
2 משקה טופח ⁶⁶ עליה - הרי זו מקשרת. לפיכך, אם ⁶⁷
3 נמצאת מחט טמאה ⁶⁸ בבשרה - הרי הבשר טמא. ⁶⁹
4 וכן אם היתה הפרה חסומה ⁷⁰ מחוץ לירושלים, ⁷¹
5 אף על פי שאין המחט ידועה ⁷² - הרי הבשר טמא, ⁷³
6 מפני שנגע בפלים הנמצאין מחוץ לירושלים. ⁷⁴
7 נמצאת המחט בפירוש ⁷⁵ - הבשר טהור. וכן כן וכן ⁷⁶
8 כן הידים טהורות, שאין טמאת ידים במקדש, כמו ⁷⁷
9 שבארנו. במה דברים אמורים ⁷⁸? להיות הבשר טמא ⁷⁹
10 בדין תורה; אבל להתטמא מדבריהן - אין הקדש ⁸⁰
11 צריך הקשר, אלא חבת הקדש מקשרת הבשר. ואם ⁸¹
12 נגע בה טמאה, בין קלה בין חמורה - נפסלה, אף ⁸²
13 על פי שלא הקשר במשקה, כמו שבארנו.

(65) אחר שחיתתה. (66) רטוב. (67) בפסחים יט, ב אמרו בשם רב כשבעל המחט הכירה. (68) כך מפרש שם רבי יוסי בר אבין את המשנה. (69) ונשחטה בעודה חסומה ואם כן בלעה את המחט מחוץ לירושלים. (70) אין אנו יודעים אם היא טמאה. (71) חכמים גזרו טומאה על כלים שנמצאו מחוץ לירושלים. (72) האוכלין המעוכלים שבמעיה, מפני שהפרש אינו מקבל טומאה. (73) שבשר קדשים אינו מטמא אלא אם הוכשר במשקין שמחוץ לבית המקדש.

פרק אחד עשר

(1) יבאר הבוצר ענבים למכור או לגת אם הוכשרו. אימת הוכשרו עם המשקה היוצא מהן. כרם שהוא עומד בצד בית הפרס ובוצר ממנו לגת. המוסק זיתים שלא נגמרה מלאכתם אם הוכשרו, ואימתי גמר מלאכתם. ודין הפוצע זיתים של תרומה בידיים טמאות. העוטן ברשות עם הארץ ונעל וחתם, והדורך בטומאה ורצה לטהר כלי בית הבד.

א. ²הבוצר ³ענבים למכור בשוק או ליבשן ⁴ - לא ⁵
הקשרו לטמאה ⁶ עד שיפלו עליהן משקין לרצונו, ⁷
בשאר האכלין; אבל הבוצר לדרוך ⁸ - הבשר ⁹
לטמאה ¹⁰ ואף על פי שלא נפלו משקין על הבציר ¹¹
כלל, ואם נגעה בו טמאה - נטמא. ודבר זה גזרה ¹²
מדברי סופרים. ומפני מה גזרו ¹³ על הבוצר לגת ¹⁴
שהוא מקשר? שפעמים שאדם נכנס לכרמו לידע ¹⁵
אם הגיע להבצר, וסוחט אשכול של ענבים לבדק ¹⁶
בו ומזלפו על גבי הענבים הבצורות, שהרי הפל ¹⁷
לדריכה עומד ¹⁸. ועוד, מפני שאינו מקפיד עליו ¹⁹ הרי ²⁰
הוא מתמעה ²¹ ויצאו מימיו והרי הוא מקפיד עליהן ²²
שלא יזובו בקרקע, ונמצא מקשר בהן ²³. לפיכך ²⁴
גזרו, שהבוצר לגת הקשר. ²⁵

(2) שבת טז, א. קטיפת ענבים נקראת "בצירה". בלשון-

והבוצר לגת הכשר מדבריהם⁴², הקלו בגזרה זו
ולא גזרו עליו שיהיה מכשר עד שיצא מבית
הפרס⁴³. לפיכך, הרוצה לבצר בבית הפרס לגת
בטהרה - מטהר את הבוצרים ואת הפלים⁴⁴, ומזה
עליהם⁴⁵ שלישי ושביעי⁴⁶ ומעריך שמין⁴⁷, כדי
להכיר שאין מקלין בטמאת בית הפרס אלא מפני
שהוא ספק⁴⁸, ואחר כך נכנסין ובוצרין ומוציאין
חוץ לבית הפרס⁴⁹, ואחרים טהורים מקבלין מהן
ומוליכין לגת⁵⁰. ואם נגעו אלו באלו⁵¹ - טמאין
ומטמאין⁵² את הענבים. שהאנשים שבבית הפרס
טמאין, ומטמאין לאותן שבחוץ ועושין אותן
ראשון, והן מטמאין את הענבים, שהרי הכשרו
משיצאו חוץ לבית הפרס.

(37) אהלות פי"ח מ"א. (38) שדה שנחרש בו קבר, וגזרו
חכמים טומאה על הנכנסים לתוכו, שמא נגע בעצם כגדול
שעורה ולא הרגיש בה, ועצם כשעורה מטמאה מן התורה
(הלכות טומאת מת פ"ב ה"י). ודיני בית הפרס, נתבאר
בפרק יוד שם. (39) ולפיכך לא נטמאו בטומאת בית
הפרס, אף-על-פי שכל הנבצר לגת מוכשר מגזירת חכמים,
כלמעה בהלכה א. (40) וברגע שיצאו הענבים משטח בית
הפרס, חלה עליהם גזירה זו ונעשו מוכשרים מאליהם.
(41) מגזירת חכמים. (42) ואם כן, צריכים אנו לשתי גזירות
חכמים, כדי לדון את הענבים כמוכשרים ולטמאם.
(43) כדי לאפשר את הבצירה. (44) ואפילו הם טהורים
(רבינו בפירושו שם. והר"ש מפרש, שהמדובר בטמאים).
(45) מי אפר פרה, כדין טמא מת. (46) ביום השלישי מיום
שהתחיל בטהרתם, ובשביעי ממנו. (47) ואין מכניסים
אותם לעבודה בכרם עד אחר שקיעת השמש, כדין טמא מת
ממש. (48) טומאת בית הפרס היא מפני הספק, שמא נגע
בעצם כשעורה כמו שביארנו למעלה. ולמה כל הטורח
הזה? כדי שהבוצרים לא יחשבו שגם לטמא ודאי מותר
לבצור לגת. (49) ומיד הוכשרו, כמו שנתבאר למעלה.
(50) מפני שהענבים יוכשרו הכשר דאורייתא במין שיפלטו
אגב הולכתם, ויתטמאו בנגיעת הבוצרים, שטומאת בית
הפרס עליהם, שהרי אין כאן אלא גזירת חכמים אחת -
גזירת בית הפרס - ולא הקלו אלא בשתי גזירות. נר"ש
בפירושו שם. והרא"ש מפרש מפני שאפשר בטהורים, לא
התירו בטמאים. (51) האנשים הטמאים, בטהורים.
(52) בדפוס רומא (ר"מ), וכן בכת"י תימן: "ומטמאין".

ו. המוסק⁵³ את זיתיו לכבשן או למכרן בשוק - לא
הכשרו עד שיפלו עליהן משקין ברוצן, כשאר
האכלין. וכן המוסק זיתיו⁵⁴ לדרך בבית הפרס - לא
הכשרו עד שתגמר מלאכתן⁵⁶. ומפני מה יכשרו
הזיתים שנגמרה מלאכתן? שחזקתן שהכשרו
במהלך⁵⁷ שלהן, שהרי רוצה בקיומו כדי שיהיו נוהגין
לדרך. אבל קדם שתגמר מלאכתן⁵⁸ - אין המהלך
היוצא מהן מכשיר, מפני שאינו רוצה בקיומו⁵⁹.
לפיכך, זיתים שלא נגמרה מלאכתן שנפלו עליהן

1 ומנטפות²⁶ לגת - הרי הגת טהורה²⁷, שהרי לא
2 הכשרו²⁸ והרי נבצרו לאכילה²⁹. וכן הנוטל³⁰ מן
3 הסלים ומן המשטח של אדמה³¹ ואכל והותר
4 כסא וקסאתים וזרקן לגת³², ואף על פי שהיין³³
5 מנתו על הענבים - לא הכשרו³⁴.

(18) טהרות פ"י מ"ד. (19) חפירה שנותנים בה את הענבים
העומדים לדריכה בגת (רבינו בפירושו למשנתנו. והר"ש
פירש - כלי גדול). (20) על-מנת ליתן לגת את הענבים
ביחד עם העלים שנטף עליהם מין. (21) שמתאסף שם
המין, ומוציאים אותו ונותנים לגת. (22) אדם שנטמא
גופו. (23) והגוף טהור, כגון שנגעו בראשון לטומאה,
שאינו מטמא אדם, או סתם ידיים, שלא שמר עליהן
בטהרה, וחכמים גזרו שתהינה שניות. ראה הלכות אבות
הטומאות פ"ח ה"ח, וה"י. (24) קלועים, והמין דולף
והולך לאיבוד. (25) מקום על פני הקרקע המיוחד לשטוח
עליו הענבים. (26) שם מ"ה. (27) הענבים שבגת לא
נטמאו אפילו אם הם מוכשרים. (28) פירוש, הענבים
שהוא אוכל לא הוכשרו, מפני שהמין נוטף שלא לרצון.
(29) ולפיכך אין תורת משקה על המין המנטף, ודינו כמי
פירות שאין מטמאים ואין מכשירים (למעלה פ"י ה"א).
פיסקא זו מנמקת למה לא נטמאת טיפת המין מחמת
הידיים ותטמא את הענבים שבגת, שהרי משקין מטמאים
בכל שהם. (30) תוספתא טהרות פ"א ה"ז. (31) המדובר
כשבצרם לאכילה, והמין יוצא שלא לרצונו. (32) בידיים
טמאות. (33) שהתמצה לפני שזרקם לגת. (34) דעת
רבינו, שהמין שאין עליו תורת משקה כלל אינו מכשיר
אפילו כשירד לגת. בתוספתא שלפנינו כתוב "טהור",
ואפשר לפרש כפשוטו שלא נטמאו מידי הטמאות, מכיוון
שלא הוכשרו לפני שהגיעו לגת, שהרי נבצרו לאכילה,
אולם רבינו כותב "לא הוכשרו", ולכאורה כאן סתירה גלויה
לדבריו בהלכה ד, שאם לקח מן הסלים לדורכן הוכשרו
(ראה השגת הראב"ד). אולם יש לחלק בין נטל על-מנת
לדורכם, שנטילה זו דומה לבוצר לגת, לבין נטל על-מנת
לאכול ונשתתיה כמות לא גדולה, ולא גזרו חכמים על דבר
זה (ע"פ כסף-משנה). ורבינו עצמו מעיר ברמיה על הבדל
הגיויני זה. בהלכה ד כתב "ולקח מהן לדורכן", וכאן כתב
"וזרקו לגת". שינוי לשון זה מלמדנו שהמדובר כאן בכמות
בלתי חשובה, שהבעלים "זורקים" אותם לגת בלי תשומת
לב מיוחדת. בכל הלכה זו המדובר בבוצר לאכילה, אבל
כשבצר לגת הרי הוכשרו מגזירת חכמים אף-על-פי
שהמשקה הנוטף מהם לא הכשירם.

6 ד. ענבים³⁵ שהיו בסלים או במשטח של אדמה
7 ולקח מהן לדרך - הכשרו³⁶. לפיכך צריך לקח מהן
8 בידים טהורות, כדי שלא יקח מהן הטמא ויטמאן.

(35) תוספתא שם (כסף-משנה). (36) מתקנת חכמים, כמו
הבוצר לגת. ראה מה שכתבנו בהלכה הקודמת.

9 ה. פרים³⁷ שהוא עומד בבית הפרס³⁸ - הבוצר
10 אותו לגת אינו מכשר³⁹ כל זמן שהוא בבית
11 הפרס⁴⁰. הואיל וטמאת בית הפרס מדבריהם⁴¹,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ד שבט - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 23 - עֲדִין לֹא נִגְמְרָה מְלֹאכְתָּן וְאִינָן מְקַבְּלִין טְמָאָה,
24 וְאִפְלוּ זָבִים וְזִבּוֹת⁷⁷ מְהֻלְכִין עֲלֵיהֶם - טְהוּרִים.

(67) שאין בדעתו להוסיף עליהם, אלא להעבירם לבית הבר (ראה שם משנה ב). (68) רבן גמליאל (שם) אמר סתם "משתגימר מלאכתן", ולא הוסיף כל תנאי אחר, ומשמע מזה שגמר מלאכה עצמו מכשיר. [יש לראות בדבריו כאן סתירה למה שכתב בה"ו: "שחזקתן שהוכשרו במוהל שלהן". ובדוחק אפשר לפרש כוונתו כאן כשאין אנו רואים שם משקה, אבל אפשר שהיה ונבלע ביתים או נתייבש. ובתוספתא טהרות פ"י ה"א, שינוי: "הגומר את זיתיו בני יומן (ביום מסיקתם והכנסתם למעטן), חזרנו לדברי בית שמאי ולדברי בית הלל". ופירשו מבארי התוספתא, מפני שלפני גמר מלאכתם נפסקה הלכה כחכמים שאינם מוכשרים, נגד דעת בית הלל, מלמדת תוספתא זו, שאם נגמרה מלאכתם וטרם הספיקו להוציא מוהל, אנו חוזרים למחלוקת בית שמאי ובית הלל במשנה שם, שבית שמאי אומרים משזיעו, ובית הלל אומרים משיתחברו שלושה זה לזה. והגר"א שם מבאר, שרבן גמליאל וחכמים באו להקל, שכל זמן שלא נגמרה מלאכתם אינם מוכשרים, אבל לא להחמיר. וסוברים שאפילו נגמרה מלאכתם אינם מוכשרים עד שיזיעו - לדברי ב"ש, או עד שיתחברו לדברי ב"ה. ויש לתמוה על רבינו למה נטה מדברי תוספתא זו]. (69) תוספתא פ"י ה"ח. (70) לקנות או להביא מכרם אחר. (71) מדה עתיקה, אחד מששה בסאה. (72) רצונו להוסיף, בא מתוך כוונה שזיתיו לא יוכשרו. (73) חכמים ראו בזה ערמה, ואין להסכים שערמתו תועיל לו. (74) טהרות פ"ט מ"ב. (75) מפני שהוציא כבר כל כספו. (76) בדעתו היה לעשות כך לשם הוספת רווח, ולא לשם מניעת ההכשר. (77) שטמאים טומאה חמורה.

- 25 ט. הָעוֹטֵן⁷⁸ זִיתוֹ בְּשֵׁנֵי בָדִים⁷⁹ - פִּינָן שְׁגֵמֶר אַחַת⁸⁰
26 מִהֶן הַכֹּשֶׁרִי לְקַבֵּל טְמָאָה.

(78) נותן למעטן. תוספתא פ"י ה"ב. (79) יש לו הרבה זיתים, ואין בדעתו לסחוט את כולם בבת אחת. (80) למסוק ולתת במעטן את הזיתים שבדעתו לסוחטם בבת אחת.

- 27 י. הַמוֹסֵק⁸¹ זִיתוֹ בְּגִלִּיל הָעֵלְיוֹן וְעֵתִיד לְהוֹרִידָם
28 לְגִלִּיל הַתַּחְתּוֹן - אֵין מְקַבְּלִין טְמָאָה⁸² עַד שְׁיֹרִידָם⁸³
29 לְשֵׁם. וְהוּא שֶׁחֲשָׁב עֲלֵיהֶן קָדָם שְׁיִמְסֵם; אָבֵל אַחֵר
30 שְׁיִמְסֵם - אֵין הַמְּחַשְׁבָּה מוֹעֵלָת, אֲלֹא הַכֹּשֶׁרִי. גֵּמֶר
31 אֶת זִיתוֹ וְעֵתִיד לְמַכְרָן⁸⁴ - לֹא הַכֹּשֶׁרִי⁸⁵. עֵתִיד
32 לְחַפּוֹתָן בְּעֵלְיוֹן⁸⁶ - הַכֹּשֶׁרִי⁸⁷ וּמְקַבְּלִין טְמָאָה.

(81) שם. (82) אפילו אין דעתו להוסיף. (83) הנתינה במעטן בגליל העליון, אינה גמר מלאכה, מפני שבדעתו להעביר את הזיתים למקום אחר. גליל עליון וגליל תחתון לאו דוקא, אלא כל מחשבת העברה ממקום אחד לשני. ונקט "גליל" מפני שבתקופתם שגשגה שם תעשיית השמן. (84) שם ה"ב. (85) גמר מלאכה מכשירה כשדעתו לסחוט (ראה למעלה ה"ח, הערה 20). (86) כדי לשמור עליהם

- 1 מְשַׁקִּין טְמָאִין⁶⁰ - אֵין טְמָא אֲלֹא מְקוּם מְגָעָם, כָּכֵל
2 הָאֲכָלִים שֶׁלֹּא הַכֹּשֶׁרוֹ. נָפְלוּ עֲלֵיהֶן מְשַׁקִּין טְמָאִין
3 אַחֵר שֶׁנִּגְמְרָה מְלֹאכְתָּן - נִטְמָאוּ כָּלָן⁶¹; שֶׁהַמְשַׁקִּין
4 הַטְּמָאִין מְטַמְּאִים אֶת הַמֶּהֱל שֶׁבָּהוּ, וְהַמֶּהֱל מְטַמְּא
5 אֶת כָּלָן. שֶׁהַמֶּהֱל שִׁינָּא מִהֶן אַחֵר גֵּמֶר מְלֹאכְתָּן
6 חָשׁוּב מִשְׁקָה וּמִטְמָא וּמִכֹּשֶׁרִי.

(53) בשבת טו, א אמרו הכל מודים שמותר למסוק זיתים בידיים טמאות, אפילו כשהם עומדים לסחיטה בבית הבר, ומכל-שכן לאכילה או למוכרם בשוק. (54) טהרות פ"ט מ"א. (55) ונותן אותם במעטן, כדי שיתרככו ונוח יהיה להוציא שמנם. (56) כרבן גמליאל וחכמים במשנה שם. ומאימתי גמר מלאכתם? משיגמור למסוק ולהניח במעטן את כל הזיתים שבדעתו להעבירם לבית הבר לסחיטה (ראה הלכה ח). (57) נוזל המתמצה מן הזיתים במעטן. (58) בדעת בעל הזיתים להוסיף עוד זיתים לאותו מעטן, כדי לסוחטם ביחד. (59) תוספתא טהרות פ"י ה"א. אינו רוצה שיתרככו הזיתים הראשונים לפני שיגיעו האחרונים למעטן, כדי שלא יתרככו יותר מדאי ויתקלקלו (תפארת ישראל במשנתנו שם). (60) שנטמאים אוכלין שלא הוכשרו, כמו שנחבאר למעלה בפ"ב ה"ג. (61) משקין טמאים מטמאים בכל שהם (שם הלכה כו). פסק כחכמים בטהרות פ"ט מ"ג.

- 7 ז. חֲבִית⁶² שֶׁל זִיתִים מְגֻלְגָּלִים⁶³ - צָרִיךְ לְנִקֵּב
8 הַחֲבִית כְּדֵי שִׁינָּא הַמֶּהֱל; וְאֵם לֹא נִקֵּב - הָרִי אֵלוֹ
9 מְכֻשְׁרִין⁶⁴. נִקֵּבָה וּסְתֻמּוּהָ שְׁמֵרִים וְהֵנָּם⁶⁵ כָּלּוּלִים
10 בַּמֶּהֱל - אֵינָם מְכֻשְׁרִין, מִפְּנֵי שְׁאִינָן בְּרִצּוֹנוֹ, שֶׁהָרִי
11 נִקֵּבָה⁶⁶.

(62) עדיות פ"ד מ"ו. (63) מלוחים ומקובצים ועומדים לאכילה (רבינו בפירושו שם). (64) ואף-על-פי שהוא אינו צריך למוהל, רוצה הוא בו כדי שלא יתקלקלו הזיתים. ואם ניקב את החבית גילה דעתו שאינו רוצה במוהל. הלכה זו מנויה שם בין ההלכות שבית שמאי מקילים ובית הלל מחמירים. והלכה בכל מקום כבית הלל, בין להקל ובין להחמיר. (65) הזיתים. ואפשר גם לפרש שהכוונה לשמרים. (66) במשנה שם אמרו, שבזה מודים בית הלל שאינם מוכשרים.

- 12 ח. זִיתִים שֶׁמִּסְקָן לְדִרְכָּה, מְאִימְתִי גֵמֶר מְלֹאכְתָּן?
13 מִשְׁתַּגְּמֵר מְסִיקָתָן⁶⁷ וְיִהְיוּ מִנְּחִים וּמוֹכְנִים לְדִרְכָּה.
14 אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָפְלוּ עֲלֵיהֶן מְשַׁקִּין וְלֹא יֵצְאוּ מִהֶן
15 מְשַׁקִּין, הוֹאִיל וְנִגְמְרָה מְלֹאכְתָּן - הַכֹּשֶׁרִי⁶⁸. אָבֵל
16 קָדָם שֶׁנִּגְמְרָה מְלֹאכְתָּן, אִף עַל פִּי שֶׁנִּתְמַעְכּוּ וְהִזְיעוּ
17 וְנִתְחַבְּרוּ בְּמִשְׁקֵיהֶן - אֵינָן מְכֻשְׁרִין. גֵּמֶר מְלִמְסָק
18 זִיתוֹ⁶⁹ אָבֵל עֵתִיד לְקַח⁷⁰ זִיתִים אֲחֵרִים לְהוֹסִיף
19 עֲלֵיהֶם, אִפְלוּ אֵינָן עֵתִיד לְהוֹסִיף אֲלֵא אוֹ קֵב⁷¹ אוֹ
20 קֵבִים - לֹא הַכֹּשֶׁרוֹ. וְאֵם הָעֲרִים⁷² - הָרִי אֵלוֹ
21 מְכֻשְׁרִין⁷³. גֵּמֶר⁷⁴ מְלִמְסָק⁷⁵ אָבֵל עֵתִיד לְלוֹוֹת⁷⁶
22 וְלְהוֹסִיף, וְאָרְעוּ אֹנֶס אוֹ נִתְעַסֵּק בְּמִשְׁתָּה וְלֹא הוֹסִיף

13 יד. הפוצע¹⁰³ זיתים של תרומה¹⁰⁴ בידים טמאות -
14 פסל¹⁰⁵, שפציעתו היא גמר מלאכתו. פצען¹⁰⁶
15 לספגן במלח¹⁰⁷ - לא הכשרו¹⁰⁸. וכן¹⁰⁹ אם פצען
16 לידע אם יש בהן שמן והגיעו להמסק¹¹⁰ - לא
17 הכשרו¹¹¹.

(103) מבקע. שם. (104) במשנתנו כתוב "זיתים" סתם, ורבינו הוסיף: "של תרומה" (ראה ההערה הבאה). (105) ידיים שניות לטומאה, ושני פוסל את התרומה. [גם כאן שינה רבינו מלשון המשנה שכתוב בה "טימאן", משמע שהזיתים פוסלים אחרים. ונראה שלדעתו "טימאן" לאו דוקא, וכוונת המשנה - שנפסלו ממגעם בידיים טמאות. ויוצא מזה, שלדעת רבינו הלחלוחית שעל הזיתים הנפצעים לא נטמאה מפני כמותה הזעירה, ואולי גם מפני שהיא הולכת לאיבוד לא חלה עליה תורת משקה, ומתוך כך נאליץ רבינו להעמיד משנתנו בתרומה, שהרי ידיים אינן פוסלות אוכל חולין. והמדובר כשהוכשרו לפני פציעתם. אולם הרי"ש והרא"ש פירשו בחולין שלא הוכשרו - כמו הבבא הראשונה - והמסקין שיצאו נטמאו מידיו, שידיים מטמאות משקה חולין, שכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות ראשון, והם מטמאים את הזיתים, שמשקין מטמאים בכל שהם]. (106) שבת קמה, א. (107) המלח אינו נדבק יפה בדברים יבשים, ואם נרטבו במוהל היוצא ע"י פציעתם - יידבק. (108) שהרי לא נגמרה מלאכתם. בבא זו, וכן הבבא שאחריה עוסקות בביתים שלא הוכשרו, ולענין הכשר אין הבדל בין תרומה לחולין. (109) שם. (110) בשלו כבר, וראויים למסקיה. (111) מפני שאינו מעוניין כלל במשקה היוצא, והוא הולך לאיבוד.

18 טו. המנחת¹¹² זיתים בגת לגרגרין¹¹³ וליבשן, אפלו
19 הם רום אמה¹¹⁴ - אינן מכשרין¹¹⁵. נתנן בפית
20 שילקן¹¹⁶, אף על פי שעתיד להעלותן לגג¹¹⁷, או
21 שנתנן בגג שילקן, אף על פי שעתיד לפתחם
22 ויפריס אותן¹¹⁸ - הרי אלו מכשרים¹¹⁹. נתנן בפית
23 עד שישמור¹²⁰ את גגו או עד שילקחם למקום אחר
24 - אינן מכשרים, שעדיין לא נגמרה מלאכתן¹²¹.

(112) טהרות פ"ו ה"ו. (113) פירות מיובשים נקראים גרגירים, ומכאן "לגרגר", פירוש לייבש עד שיעשו גרגרים טובים לאכילה (רבינו בפירושו למשנתנו). (114) ואם כן, התחתונים אינם ממחרים להתייבש, ובניתיים מתמצה משקה ומרטיבם. (115) מפני שהתכוון לייבשם אינו רוצה שיורטבו, שהרי הרטיבות מעכבת את הייבוש. [הר"ש גורס במשנתנו "הרי אלו מוכשרים" ומפרש, שהמין מייפה את טעם הזיתים, ולפיכך הוא רוצה בן]. (116) שיכמשו קצת (רבינו שם). (117) אחרי כמישתם, כדי שיתייבשו. (118) יחתכם לחצאים. (119) מפני שהוא רוצה בזיעה הגורמת לעיפוש. (120) צ"ל "שילקח" כגירסתנו במשנה. פירוש, שיעשהו ראוי לשמור על הפירות השטוחים עליו, כגון שיקיפהו מעקה או יבנה סוכה לשומר, שישמור על הזיתים מפני הגנבים. (121) ואינו רוצה שיוציאו כאן מין, שהרי ילך לאיבוד, כשיעביר את הזיתים למקום אחר.

מפני הגשם או מפני האבק. (87) אף-על-פי שדעתו להוסיף חיפוי בעלים, מפני שמלאכת הזיתים עצמה נגמרה, והחיפוי מלאכה בפני היא.

1 יא. הלוקה⁸⁸ מעטן זיתים מן העובד כוכבים, אם
2 יש מוסק⁸⁹ על פני האדמה - יעשו בטמאה⁹⁰, שזה
3 בחזקת שגמרו⁹¹. ונאמן עם הארץ⁹² לומר: מעטן זה
4 לא גמרתיו⁹³.

(88) שם ה"ג. (89) ונמצאים שם זיתים מוסקים של הגוי שלא נמכרו עם הזיתים שבמעטן. (90) פירוש, אפשר לטפל בהם בידיים טמאות, מפני שכבר נטמאו במגע הגוי, ואין אנו אומרים שהגוי רצה להוסיף למעטן את הזיתים הנמצאים על פני האדמה, ואם-כן לא נגמרה מלאכתם ולא הוכשרו. וכל-שכן אם אין שם מוסק. [המלים: "יעשו בטמאה" מתפרשים כאן אחרת במבוקמות אחרים. ראה לקמן הי"ב]. (91) לא היה בדעתו להוסיף אלא למכור מה שכבר נתן במעטן. (92) שם. (93) פירוש, היה בדעתו להוסיף ואף על פי שאינו נאמן על טומאה וטהרה אין אנו חושדים בו שישקר בודון (ראה הלכות משכב ומושב פ"י ה"א).

5 יב. הרוצה לטל⁹⁴ מזיתים שלא נגמרה מלאכתו
6 ולדרוך - הרי זה נוטל מהן בטמאה⁹⁵ ומוליך לבית
7 הפד בטמאה ומכסה השאר בטמאה⁹⁶ ואינו חושש,
8 שהרי לא הכשרו כדי שיקבלו טמאה.

(94) משנה טהרות פ"ט, ז. (95) בידים טמאות ובכלים טמאים, מפני שלא הוכשרו ולא יתמאנו. (96) הזיתים שנותרו במעטן, דינם כמו שהיה לפני שנטל מהם. כבית הלל במשנתנו. [בתוספתא שם פ"ה ה"ח מסיימים בית הלל: "ובלבד שלא יעקור את כל האם ואם עקר הרי אלו טמאים ... ובלבד שלא יערים ואם הערים הרי אלו טמאים". פירוש, שלא יעביר לבית הבד את כל הגוש שבמעטן. ועוד תנאי: שאמירתו שברצונו להוסיף, יהיה רצון כנה ולא מחשבה ערמומית, כדי שלא יוכשרו. ותמוה הדבר למה השמיט רבינו שני תנאי בית-הלל אלה? ונראה שב"הערים" סמך על מה שכתב בה"ח, ועקירת כל האום אפשר ללמוד מזה שאמר ומכסה "השאר"].

9 יג. המנחת⁹⁷ את זיתיו בכותש⁹⁸ כדי שימתינו⁹⁹ ויהיו
10 נוחים להפתש - הרי אלו מכשרין¹⁰⁰. הניחן
11 שימתינו ושימלחם אחר שימתינו - אינן
12 מכשרין¹⁰¹, שהרי דעתו עליהן לכבשן¹⁰².

(97) שם מ"ה. (98) במכתשת גדולה שכותשים בה זיתים העומדים לאכילה. (99) במשנתנו הגירסא "שימתנו", פירוש, שיתלחלו ויתרכנו. [בבבא בתרא יח, א אמר: "מתנותא קשי לכותל", פירוש לחלוחית מזיקה את הכותל. אמנם רבינו בפירושו למכשירין פ"ו מ"ב, מפרש "שימתנו" - שיתקיימו זמן ארוך, אבל כאן קשה לפרש כך]. (100) הוכשרו במשקה היוצא מהם. (101) כבית-הלל שם. (102) ולא נגמרה מלאכתם.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ד שבט - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שנעקרו מהקרקע. משקה שנפל על האוכל בתחילה ברצון ולא בסוף או בהיפך. משקין שנתלשו מהקרקע שלא ברצון. ודין הכופה קערה על הכותל כדי שתודח או שלא ילקה הכותל, או שידוח הכותל.

א. פל דברי הכשר אכלין - דברי קבלה הן. מפי השמועה למדו, שזה שנאמר: וכי יתן מים על זרע אחד המים ואחד שאר שבעה משקין². והוא שינתן עליהם ברצון בעלים³ ואחר שנעקרו מן הקרקע⁴. שדבר ידוע הוא שאין לה זרע שלא פא עליו מים כשהוא מחבר⁵, לא נאמר 'וכי יתן מים' אלא לאחר שנעקרו האכלין ונתלשו המשקין.

(2) הכוונה לששת המשקין שביחד עם המים הם שבעה. ואלה הם שבעת המשקין: יין, דם, שמן, חלב, טל, דבש, מים (ראשי תיבות: יד שחט דם). (3) מכשירין פ"א מ"א. במשנה שם אמרו "לרצון" סתם, ורבינו מפרש "לרצון בעלים, כי ההגיון מחייב, שבדבר התלוי ברצון - קובע רצון בעלים ולא רצונם של אחרים (ראה למעלה פ"א ה"ב). (4) 'תורת כהנים' פרשת שמני, פרשת ח ה"ג: "ומוציא אני (מדין הכשר) את שירדו לבורות שיחין ומעורות שאינן תלושין מן הקרקע". ובמס' מכשירין פ"ד מ"ו, שנינו: "צנון שבמערה, נדה מדיחתו (במים מכונסים שבמערה) והוא טהור, העלתו כל שהוא מן המים - טמא" (ראה 'תוספות' חולין לא, ב - ד"ה ופירות). (5) ואם כן לא תמצא זרעים שאינם מוכשרים.

ב. פל משקה⁶ שנפל על האכל בתחלה ברצון בעלים⁷, אף על פי שאין סופו ברצון, או שהיה סופו ברצון ואין תחלתו ברצון⁸ - הכשיר. נפל שלא ברצון - אינו מכשיר. אפלו בלל הוא פירותיו מפני הספקנה⁹ או מפני הצורך¹⁰, והוא אין רצונו שיהיה בלולין - הרי אלו לא הכשרו. פיצד? הטומן פירותיו במים מפני הגנבים¹¹, או הנותן פירותיו לשבילת הנקה להביאן עמו¹² - אינן מכשרים.

(6) משנה, שם. (7) רבינו מדייק ואומר: "שנפל על האוכל בתחילה ברצון בעלים", אבל אם נפלו במקום אחר ברצון בעלים, ומשם חזרו ונפלו על הפירות שלא ברצון - לא הוכשרו. ואין כן דעת הר"ש, והוא מפרש, שמשפיק רצון בעלים בנפילה ראשונה. וכן דעת הראב"ה. (8) נפלו על הפירות ללא כוונה בעלים ואחר-כך היה מרוצה מזה. (9) לקמן יתבאר. (10) הוא צריך לכן שיהיו במים, אבל לא כדי שיורטבו. (11) שלא ירגישו בפירות (דוגמא לסכנה). (12) הוא הולך על שפת הנהר בכיוון הזרם, ונותן שק מלא פירות בנהר והוא שט עם הזרם (דוגמא למפני הצורך).

ג. משקין¹³ שנתלשו מן הקרקע שלא ברצון - אינן מכשירין. לפיכך, אדם או פלים או פרות שנבללו במשקין ונתלשו שלא ברצון, אף על פי שנגעו אכלין באותן משקין ברצון - לא הכשרו, שהרי אותן המים שלא לרצון נתלשו, וכאלו הן עדין

[הלכה זו עוסקת בזיתים העומדים לאכילה, ומסיקתם היא גמר מלאכתם, ולפיכך כשהורטבו ברצון בעלים - הוכשרו].

טז. העוטין¹²² זיתין¹²³ ברשות עם הארץ ונעל וחתם - אינו חושש שמא יש לו מפתח אחר וחותם אחר. אף על פי שמצא חותם מקלקל ומפתח פתוח - הרי אלו טהורין¹²⁴. וחותם שאמרו, אפלו צרור¹²⁵ או קיסם¹²⁶. היו שם¹²⁷ חורין וסדקין - אינו חושש שמא מכניס קנה ומסיטן. היו שם חלונות של ארבעה טפחים - גדונות כפתחים¹²⁸.

(122) ראה הערה עז. (123) תוספתא טהרות פ"י ה"ד. (124) מפני שעם-הארץ ירא להכנס שם, שלא ייתפס כגנב, ואנו אומרים שגנבים שברו את החותם ונמלכו ולא נכנסו (ראה הלכות משכב ומושב פ"ב ה"ט). ואם לא נעל וחתם אין עם-הארץ מיוחד להיכנס, מפני שיכול להתנצל ולומר: חשבתי שאינך מקפיד שאכנס, ולפיכך הזיתים טמאים. (125) אבן קטנה. (126) חתיכת עץ. (127) בבית שבו המעטן. (128) שאם לא נעל וחתם - טמאים, לפי שאפשר לאדם להיכנס בלי התאמצות יתירה דרך חלון שכוה.

יז. הדורה¹²⁹ בטמאה¹³⁰ ורצה לטהר פלי בית הבד והעקל¹³¹ מן המשקין הטמאין שנבלעו בהן, פיצד יעשה? פלי של עץ ושל אבנים - מדיח, ושל נסרים¹³² וכיוצא בהן¹³³ - מנגבין¹³⁴, ושל גמין¹³⁵ - מלשון¹³⁶ פל שנים עשר חדש, או חולטן בתמין או במי זיתים¹³⁷, או מניחן תחת צנור שמימיו מקלחין¹³⁸ או לתוף מעין שמימיו רודפין¹³⁹ שתים עשרה שעות, ואחר כך מטביל את הפלים שצריכין טבילה¹⁴⁰, ומשתמש בהן בטהרה.

(129) משנה טהרות פ"ו, ח. ותוספתא שם פ"א ה"י. (130) ונרטבו כל כלי הגת בין הטמא ונטמאו. (131) רבינו במשנה, מפרש: "היקף סביב הזיתים בשעת הדריכה לקבצם ולחברם". והר"ש מפרש כעין קופה מסורגת, ונותנים בה הזיתים אחרי דריכתם, ומניחים עליהם דברים כבדים ויוצא מותר השמן דרך נקבי הסריגה. (132) קרשים. נראה שהכוונה לקרשים שאינם מהוקצעים. (133) והדומים להם, שהדחה אינה מעבירה את הרטיבות שעליהם. (134) בשמש או באוויר. (135) מין עשב שסופג הרבה. (136) וצריכים הדחה וניגוב (תפארת ישראל). (137) מים שנתבשלו בהם זיתים (רש"י במסכת עבודה זרה עה, א). מובן שהכוונה למי זיתים חמים (ראה השלמות). (138) בורם חזק. (139) זורמים. כר' שמעון בן גמליאל בשם ר' יוסי בתוספתא שם. [במשנתנו אמר ר' יוסי: "אם נותנן בשיבולת הנהר, דיו" (שיבולת = זרם). ורבינו מסיים שם: "ואין הלכה כר' יוסי". ברור שחזר בו כאן. ואולי דעתו, שר' יוסי במשנתנו אינו מצריך שיהיה בנהר 12 שעות]. (140) להוציא פשוטי כל עץ שאין להם בית קיבול.

פרק שנים עשר

(1) יבאר שהכשר אוכלין צריך שיהיה ברצון בעלים, ואחר

(31) אחורי החבית. (32) לפוף, כורך. (33) המקום שמתחת לשפה, נקרא "צואר". (34) לצורך מילוי החבית. כשהוא דולה מים מן הבור משקיע את החבית למטה מפני המים ומרטיב חלק מן החבל. [במשנה, אמר רבי שמעון בן אלעזר: "וכמה לצורכה? טפח". ותמוה למה השמיט רבינו את דבריו שאין חולק עליהם במשנתו]. (35) שהרי אי-אפשר למלא את החבית מבלי שיעלו מים על גבה ועל החבל, וזה דומה למים שבשפת השותה ובפיו שבהלכה הקודמת. (36) שיקלחו המים מעצמם ישר לחבית. (37) מפני שאפשר שהמים יפלו לחבית ללא הרטבת גבה או החבל הקשור סביב צוארה.

ו. מי שירדו³⁸ עליו גשמים, אפלו היה אב הטמא²⁵ - המים שעליו, אף על פי³⁹ שירדו מצד העליון²⁶ לתחתיו⁴⁰, טהורין⁴¹. והוא שניתקם מעליו בכל פחו⁴²; אבל אם היו שותתין⁴³ ויורדים - בשעת פרישתם מתטמאין⁴⁴. ובזמן שהן טהורין - אינן מכשירין, שהרי אינן תלושין עליו לרצונו; ואם נער⁴⁵ - הרי אלו לרצונו⁴⁶. עמד תחת הצנור להקיר או לדוח - הרי זה לרצון, ואם היה טמא - המים שעליו טמאין.

(38) שם מ"ב. (39) תוספתא, מכשירין פ"א ה"ג. (40) אפילו ירדו מגופו או מבגדיו. (41) מפני שנפלו עליו שלא לרצון. (42) ונותקו כהרף עין. (43) לאט לאט. (44) בנגיעתם בבגד הטמא, מפני שהוא רוצה בהעברתם מבגדיו, אבל כשנותקו כהרף עין - אין כאן נגיעה בשעת ההעברה. כך מפרש רבינו דברי רב יוסף בכריתות טו, ב (ראה ראב"ד). (45) כדי להוציא את המים והם ניתזים מן הבגד. (46) שהרי נתלשו לרצונו ע"י הניעור, ולפיכך הם מכשירים גם כשנותקו בכל כוחו, אף-על-פי שאינם מטמאים.

ז. חבית⁴⁷ שהיתה מלאה פרות וירד הדלף⁴⁸ לתוכה⁴⁹ - הרי זה יערה⁵⁰ המים מעליה ויניח⁵¹ מכשירין⁵², ואף על פי שרצונו שיהיה בתוכה עד שיערה המים מעליה⁵³.

(47) שם מ"ד. (48) מי גשמים הנוטפים מן הגג. (49) שלא לרצונו. (50) מטה את החבית על צידה והמים יצאו. (51) כבית-הלל, שם. (52) בפירושו למשנתו מבאר רבינו טעמם של בית-שמאי שאמרו ישבר את החבית, שאם הוא מטה אותה על צידה, המים נשפכים לאט לאט, ורצון הבעלים בכך שפירותיו ישהו עוד מעט במים, ולפיכך ישבר את החבית, כדי שהמים יצאו במהירות האפשרית, ובית-הלל חולקים.

ח. ערבה⁵³ שירד הדלף לתוכה⁵⁴ - המים הנתיזין⁵⁵ והצפין⁵⁶ מעליה אינן תלושין ברצון⁵⁷. נטלה לשפכה⁵⁸ - המים שבתוכה⁵⁹ אינן ברצון. הניחה שירד הדלף לתוכה - הנתיזין והצפין שבתוכה⁶⁰ אינן תלושין ברצון. ואם נטלה לשפכה - הרי אלו

1 בקרקע שאינן מכשירין¹⁴. היו המים שעל האדם
2 ועל הכלים ועל הפרות תלושין ברצון ונגעו בהן
3 אכלין ברצון - הכשרו¹⁵. ביצד? הפופה קערה¹⁶ על
4 הפתל בשביל שתודח¹⁷ - המים שבה מכשירין, ואם
5 הניח בהן פרות - הכשרו, מפני שהן תלושין בכלי
6 לדעת¹⁸. כפאה בשביל שלא ילקה הפתל¹⁹ - המים
7 שבה אינן פתלושין²⁰, ולפיכך אם נתן בה אכלין -
8 לא הכשרו. נתפון שידוח הפתל²¹: אם היה פתל
9 בית²² - הרי אלו מכשירין; שהתלוש שחברו -
10 לענין הכשר הרי הוא פתלוש, ונמצאו מים שעל
11 פתל בית זה פמים שפבלים²³. ואם היה פתל מערה,
12 שאינו בנזן אלא עצמה של קרקע - המים שעליה
13 אינן פתלושין²⁴ מן הקרקע.

(13) שם פ"ד מ"ג. (14) כמבואר בה"א. ואין זה דומה לדין צנון שבמערה שהובא למעלה בהערה ג, שאם הוציאה אותו מן המים - נטמא, מפני ששם נתלשו המים ברצון והם מכשירין אחרי שנתלשו. (15) גם התלישה וגם הנגיעה צריכות להיות ברצון. [נראה שהתלישה אינה טעונה רצון בעלים, ומספיק רצונו של כל אדם שהוא, ורק הנגיעה טעונה רצון הבעלים של הפירות, כמבואר בתחילת ההלכה הקודמת]. (16) שם. (17) כדי שירדו מי גשמים לתוכה וידיחוה. (18) בהתאם לרצונו. (19) שהמים יעברו לקערה ולא ירטיבו את הכותל. (20) מפני שהוא אינו מעוניין בכך שיגיעו המים לקערה, אלא שלא יפלו על הכותל, והרי זה דומה למפני הצורך שבהלכה הקודמת. (21) לפי פירושו של רב פפא (חולין טז, א) למשנתו. (22) והחומר שממנו נבנה הכותל היה תלוש שחברו לקרקע. (23) שנתלשו ברצון, שהרי הוא רוצה שיפלו על הכותל. (24) מפני שכותל זה לא היה תלוש מעולם.

ד. השוחה²⁵ לשותת²⁶ - הרי המים העולים בשפמו ובפיו תלושין ברצונו²⁷; שדבר ידוע הוא שהשותה יעלה המים בפיו ובשפמו, והואיל ושתה ברצונו - הרי אלו נתלשו ברצון. אבל המים העולים בפתמו ובזקנו ובראשו - אינן תלושין ברצון²⁸.

(25) מכשירין פ"ד מ"א. (26) מרכין ראשו, כדי לשתות מן המעיין וכדומה. (27) אף-על-פי שהוא אינו מעוניין אלא בכניסת המים למעיו בלבד. (28) שאפשר לשתות בזהירות, ולא יגיעו שם מים.

ה. הממלא²⁹ את החבית³⁰: המים העולים אחריה³¹, ובחבל שהוא מכוון³² על צוארה³³, ובחבל שהוא לצרקה³⁴ - הרי הן תלושין ברצון³⁵; והמים שפחבל היתר על צרקה - אינן תלושין ברצון. נתנה תחת הצנור³⁶ - כל המים שעל גבה ובחבל אינן תלושין ברצון³⁷, לפיכך אין מכשירין.

(29) שם. (30) קושר סביבה חבל ומשקיעה בבור. [החביות בתקופת המשנה היו צרות למעלה ומוקפות שפה, וקושרים את החבל במקום הצר והשפה מעכבת שלא יפול].

1 מְכַשְׂרֵינוּ, שְׁפִינָן שְׁלֹא שִׁפְכָהּ בְּמִקְוָמָה הָרִי תִלְשָׁן
2 בְּרִצּוֹנוֹ.⁶¹

(53) שם מ"ה. (54) שלא לרצון בעלים. (55) כשנפלות טיפות עבות לתוך המים שבעריבה, ניתזות טיפות זעירות ונפלות מחוץ לעריבה. (56) כשנתמלאה העריבה, צפים על גבה מי הגשמים הנוספים ונשפכים. (57) ואינם מכשירים. והוא-הדין למים שבתוך העריבה. ונקטה המשנה "ניתזין וצפין" מפני הבבא השניה, העוסקת בהניח בכוונה כדי שירדו המים לתוכה, שבה נחלקו בית-שמאי ובית-הלל בניתזין וצפין. ורבינו נקט לשון המשנה, כדרכו. (58) כדי להסביר יפה את דברי רבינו, יש לבאר תחילה את המשנה ששימשה לו מקור להלכה זו. שנינו שם: "עריבה שירד הדלף לתוכה, הניתזין והצפין אינן בכי-יותן (פירוש, לא נכללו במה שכתוב (ויקרא יא, לח): וכי יותן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו, טמא הוא לכם). נטלה לשפכה, בית-שמאי אומרים בכי-יותן, ובית-הלל אומרים בכי-יותן. הניחה שירד הדלף לתוכה, הניתזין והצפין בית-שמאי אומרים בכי-יותן, ובית-הלל אומרים אינן בכי-יותן. נטלה לשפכה - אלו ואלו מודים שהן בכי-יותן". ופירושה לפי דעת רבינו הוא: הבבא הראשונה עוסקת כשירד הדלף שלא לרצון בעלים. ושניהם מודים, שהמים אינם מכשירים, ולא רק הניתזים והצפים אלא גם אלה שבתוך העריבה (כן פירשו גם הר"ש והרא"ש במשנה), והמשנה כתבה "הניתזין והצפין" מפני הבבא השניה שבה נחלקו בית-שמאי ובית-הלל בניתזין וצפין. ואם נטל את העריבה לשפוך את המים במקום אחר, סוברים בית-שמאי מכיון שלא שפך המים בו במקום, אלא העביר את העריבה למקום אחר, הרי רצה שיישארו למשך זמן מה בעריבה, וזה נקרא לרצונו ומכשירים. ודעת בית-הלל, שיש כאן סברא נגדית: מכיון שהוא שופך את המים - גילה דעתו, שאינו רוצה בהם בכלל (ראה רא"ש כאן) ולכן אמרו שאינם מכשירים. בבבא שניה מדובר, כשהניח העריבה בכוונה שירדו לתוכה המים. כאן הדבר פשוט, שהמים שבתוכה מכשירים לדברי הכל, ולא הוצרכה המשנה להשמיענו זאת. ובניתזין וצפין נחלקו. בית-שמאי אומרים מכיון שירדו לעריבה לרצונו, אע"פ שניתזו או נשפכו - מכשירים, ובית-הלל חולקים, מפני שלא התכוון להם אלא למים שיישארו בעריבה. ובנטלה לשפכה משמיעה אותנו המשנה, שגם בית-הלל מודים שהמים שבתוכה מכשירים, ואין אנו אומרים, הרי גילה דעתו שאינו רוצה כלל במים אלה, ומכל-שכן כשלא נטלה לשפכה, כמבואר למעלה. עד כאן פירוש המשנה, ועכשיו נמשיך בפירוש דברי רבינו: (59) המילה "שבתוכה" אינה במשנה, ורבינו הוסיף אותה, שלא תטעה לומר שהמחלוקת במשנה היא בניתזים וצפים, אבל במים שבתוך העריבה מכשירים גם לדעת בית-הלל כשנטלה לשפכה. (60) נראה שהמילה "שבתוכה" נעתקה ממקומה בטעות, ומקומה הנכון למטה אחר המילים "הרי אלו" (בדוחק גדול אפשר לפרש שהכוונה לצפים שהיו בתוכה לפני שנשפכו, אבל יש להעדיף העברתה למטה כמו שכתבנו. ראה השלמות). (61) ממקומם הראשון. נימוק זה אינו במשנה, ונאמר למעלה בפירושנו למשנתנו לדעת בית-שמאי בבבא ראשונה,

כשלא הניח את העריבה בכוונה, ושם לא נתקבל על דעת בית-הלל מפני שיש גם סברא נגדית, כמו שביארנו, ושתי הסברות שקולות, ולכן מעשה הנטילה לשפכה לא מעלה ולא מוריד. אולם כאן, כשהניח מרצונו, מסביר רבינו, למה אין השפיכה מועילה כגילוי דעת שאינו רוצה במים - ואומר, שיש כאן סברא נגדית "שתלשן מרצונו", ומשום כך מכריע גילוי דעתו הראשון, שהניח בכוונה. ומתוך אותו הטעם ששתי הסברות שקולות ומבטלות זו את זו, פוסק רבינו, בלא הניח בתוכה אינם מכשירים (ראה למעלה ה"א וה"ב).

3 ט. הַמְטְבִּיל אֶת בְּלִיו וְהַמְכַבֵּס אֶת פְּסוּתוֹ בְּמַעְרָה:
4 הַמִּים הָעוֹלִין בְּיָדוֹ - בְּרִצּוֹנוֹ⁶², וּבְרִגְלָיו - אֵינָן
5 כְּתוּשִׁין בְּרִצּוֹנוֹ.⁶³

(62) פירוש, המים שעלו בידיו אגב כביסה, נידונים כחלושים ברצון ומכשירים, מפני שאי-אפשר לכבס או להטביל מבלי שיעלו המים על ידיו. (63) אין רצונו שיתלחלו רגליו במים.

6 י. פְּרוֹת⁶⁴ שֶׁנִּפְּלוּ לְתוֹךְ הַמִּים וּפָשַׁט יָדָיו וְנִטְלָן -
7 לֹא הַכְּשָׁרוֹ.⁶⁵ וְאִם חָשַׁב שְׂפִידָהּ יָדָיו - הַכְּשָׁרוֹ
8 בְּמִים שְׂפִידָיו, שֶׁהֵמִים שְׂפִידָיו וְשָׁעַל הַפְּרוֹת⁶⁶ הָרִי
9 הֵן כְּתוּשִׁין בְּרִצּוֹנוֹ.⁶⁷

(64) שם מ"ז. (65) מפני שנפלו שלא ברצון בעלים. (66) שנרטבו מהמים שעל ידיו. (67) מכיון שהוא רוצה שיגיעו המים לידיו, ורוצה גם כן שיגע בפירות בידיו אלו כדי להוציאם, אבל כשלא נתכוון שיוורחו ידיו הרי המים שעל ידיו אינם לרצון, ולפיכך אע"פ שהוא רוצה שתגענה בפירות - לא הוכשרו.

10 יא. הַנּוֹתֵז⁶⁸ פְּרוֹתָיו לְתוֹךְ הַמִּים בְּרִצּוֹנוֹ, אִם הָיוּ
11 מִים שֶׁבִּקְרָקְעוֹת - אֵינָן מְכַשְׂרִין כָּל זְמַן שֶׁהֵן
12 בְּמִים⁶⁹; הוֹצִיָּאן - הַכְּשָׁרוֹ בְּמִים שֶׁעָלִיָּהֶן אוֹ שָׁעַל
13 יָדָיו, שֶׁהָרִי נִתְּלָשׁוּ בְּרִצּוֹנוֹ. בִּיצָד? צָנוֹן אוֹ לֶפֶת
14 שֶׁהוּא כְּתוּף הַמַּעְרָה - נִדָּה מְדִיחָתוֹ שֶׁם וְהוּא טָהוֹר;
15 הָעֲלֵתָהּ כָּל שֶׁהוּא מִן הַמִּים - נָטָמָא בְּמַגְעָהּ.⁷⁰

(68) שם מ"ו. (69) שמים מחוברים בקרקע אינם מכשירים, אע"פ שהפירות נרטבו מרצון בעלים. (70) בנגיעה שלאחר הוצאתם מן המים.

16 יב. קָפָה⁷¹ שֶׁהִיא מְלֵאָה תוֹרֵמֻסִין⁷² וְנִתּוּנָה⁷³ לְתוֹךְ
17 הַמִּקְוָה - מוֹשִׁיט יָדוֹ הַטָּמֵא וְנוֹטֵל תוֹרֵמֻסִין מִתּוֹכָהּ
18 וְהֵן טָהוֹרִין, מִפְּנֵי שְׁלֹא הַכְּשָׁרוֹ, שֶׁהָרִי מִתּוֹכָהּ נָטַל
19 וְאֵין רִצּוֹנוֹ בְּמִים שֶׁעָלִיָּהֶן⁷⁴. הָעֵלָם⁷⁵ מִן הַמִּים -
20 הַנּוֹגְעִין בַּקָּפָה טָמְאִין⁷⁶, שֶׁהָרִי הַכְּשָׁרוֹ בְּמִים
21 שֶׁבִּקְרָקְעָה שֶׁנִּתְּלָשׁוּ בְּרִצּוֹנוֹ⁷⁷, וְשֶׁאֵר כָּל הַתּוֹרֵמֻסִין
22 שֶׁבְּתוֹךְ הַקָּפָה טָהוֹרִין⁷⁸.

(71) שם. (72) מין קטנית. (73) שלא לרצונו. (74) ואין זה דומה לדין צנון שבהלכה הקודמת, מפני ששם מדיחה ברצון. (75) צ"ל העלה (דפוס רומא ר"מ וכת"י תימן, וכן

קמד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ה שבט - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

11) אופני העגלה העשויים עץ. (12) כגון מרדע שנותנים על צוואר הבקר וידות המחרישה שם מעץ. (13) בימי הקיץ שרוח קדים (מזרחית) מנשבת ומייבשת את הלחלוּחית שבעץ והוא מתבקע, ונותנים אותו במים כדי שיספוג לחלוּחית ויסתתמו הסדקים.

ד. המוריד את ההמה לשותות - המים העולין בפיה תלושין ברצון, וברגליה אינן תלושין ברצון, אלא אם חשב שיוֹדחו רגליה. ובשעת החרף¹⁴ והדיש¹⁵ - אף שברגליה תלושין ברצון¹⁶. הורידה חרש¹⁷ שוטה וקטן, אף על פי שחשב שיוֹדחו רגליה - המים העולין ברגליה אינן תלושין ברצון; שיש להן מעשה ואין להן מחשבה¹⁸.

14) רבינו בפירושו למשנתנו גורס "בשעת היחף" ומפרש מחלת טלפיים הבאה מרוב הליכה והרחיצה במים צוננים מקילה את הכאב ומסירה את היגיעה. וגם כאן נראה לתקן ולכתבו כך. (15) רגילים היו לדרוש את התבואה ברגלי הבהמות ומלאכה זו מייגעת מאוד. (16) ואפילו אם לא התכוון לכך, מפני שרוב בני אדם עושים זאת בכוונה, נידונה גם רחיצה שלא בכוונה כאילו התכוון בפירוש (רבינו שם). (17) שאינו שומע ואינו מדבר. (18) פירוש, מחשבתם אינה מועילה, מפני שהיא מעורפלת, ושל קטן אינה מפותחת כל צרכה.

ה. הטובל במים - הרי כל המים שעל בשרו תלושין ברצון¹⁹; אכל העובר במים²⁰ - כל המים שעל בשרו אינן תלושין ברצון²¹.

19) שהרי מרצונו נכנס למים כדי לטבול וידע שיעלה מים על גופו. (20) נהר בדרכו והוא מוכרח לעבור בו. (21) יותר היה נוח לו אוילמלי לא היה נהר מפסיק את הדרך.

ו. מי שטבל בנהר²² והיה לפניו נהר אחר ועבר בו - בטלו השניים²³ את הראשונים²⁴, והרי המים שעליו אינן תלושין ברצון. וכן אם דחהו חברו לשכרו²⁵ או לשכר בהמתו²⁶ - בטלו המים הראשונים; אבל אם דחהו דרך שחוק²⁷ - לא בטלו, אלא הרי המים שעליו תלושין ברצון. טבל בנהר ועלה וירדו עליו גשמים, אם רבו עליו גשמים²⁸ - הרי בטלו מים הראשונים, והרי כל המים שעליו אינן תלושין ברצון.

22) והמים שעל גופו הם ברצון. (23) שאינם לרצון. (24) מפני שעברו מעל גופו בעברו בנהר השני. (25) הדוחה היה שיכור, שהרי אדם מפוכח לא ידחה את חברו למים ("ש ורא"ש). (26) והיו עליה מים תלושין ברצון. (27) שיחקו זה עם זה ומתוך פעולות השחוק נפל זה למים. (28) מי הגשמים שירדו עליו מרובים על מי הנהר שעל גופו.

ז. השט על פני המים - המים הנִתְזִין²⁹ אינן תלושין ברצון³⁰, והמים העולין עליו תלושין ברצון. אם נתפנן להתיז על חברו - אף הנִתְזִין תלושין ברצון³¹.

גורס ה'תוספות יום-טוב', פירוש, הטמא העלה את כל הקופה מן המקווה. (76) שהקופה נטמאה מנגיעת הטמא, ומטמאה את התורמוסים. (77) כשהוציא את הקופה מן המקווה. (78) אפילו אם הוא אב הטומאה, מפני שהקופה נעשית ראשון, והתורמוס הנוגע בה הוא שני, ואין שני עושה שלישי בחולין (רבינו בפירושו למשנתינו). ויוצא מזה, שאם התורמוסים תרומה, נטמאו גם אלה שנגעו בנוגעים בקופה.

יום חמישי כ"ה שבט ה'תשפ"ב

פרק שלשה עשר

1) יבאר הממלא בקילון אם המים הנשארים בקילון הם תלושים ברצון. ודין עצים שנפלו עליהם משקין לרצון ומי גשמים שלא לרצון. ודין כל המים שהם תלושים ברצון. ושמי תרומה שנתן עליהם מים.

א. הממלא² בקילון³ - המים הנשארים בקילון הרי הן תלושין ברצון עד שלשה ימים⁴; אבל אחר שלשה ימים אינן תלושין ברצון⁵, אלא אם נשארו שם משקה - אינו מכשיר.

2) מכשירין פרק ד משנה ט. (3) תעלה להמשיך את המים ממקום כינוסם למקומות רחוקים (רבינו בפירושו). (4) המים שנשארו בתעלה. (5) אם נתן לתוכם פירות תוך שלושה ימים משאיבת המים - הוכשרו. (6) מתקבל על הדעת, שבשעת שפיכת המים לתעלה לא היה רצונו שיישארו בה המים יותר משלושה ימים, ואם נשארו אינם שם ברצון (כסף משנה).

ב. עצים שנפלו עליהן משקין⁷ ברצון, וירדו עליהן גשמים שלא לרצון, אם רבו⁸ - הרי כלן שלא לרצון. הוציאן שירדו עליהן גשמים, אף על פי שרבו - הרי כלן לרצון⁹. היו רגלי או רגלי בהמתו מלאות טיט, ועבר בנהר ורחצו: אם שמה - הרי המים העולין עליהן תלושין ברצון¹⁰, ואם לאו - אינן ברצון.

7) משבעת המשקין המכשירים. (8) מי הגשמים מרובים מהמשקין שעל העצים. (9) במשנה כתוב: "אף על פי שרבו טמאין" ומפרש רבינו שהמדובר במשקין טהורים "ומה שאמרו טמאים" הכוונה הוכשרו לטומאה. ובבא זו אינה צריכה לגופה, שהרי זה פשוט מאוד, ונכתבה משום הבבא שלאחריה: "בלעו משקין טמאין אף על פי שהוציאם שירדו עליהן גשמים - טהורין". ובבא זו כתבה רבינו למעלה בפרק ט הלכה ו, [על פי ביאור התוספות יום טוב שם]. (10) כתנא קמא שם, נגד דעת רבי יהודה שאינו לרצון עד שיעשה מעשה.

ג. המוריד את הגלגלים¹¹ ואת פלי הבקר¹² בשעת הקדים¹³ למים פדי שפִּסְתָּמוּ הסדקין שפִּעֵץ - הרי המים העולין בהן תלושין ברצון.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ה שבט - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קמה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(29) על ידי תנועות איבריו. (30) השט אינו מעוניין בהתזה ניצוצות. (31) כמו בדוחוהו דרך שחוק (למעלה הלכה ו).
 ח. העושה צפור³² במים - המים הנתזין ואת שפה
 אינם תלושין ברצון.
 כלי עשוי מקנים והוא מיוחד לשחק בו בזריקה למים והמשתתפים במשחק אינם מעוניינים בהתזה ולא באיסוף מים לתוכו (רבינו בפירושו למשנתנו. והר"ש והרא"ש פירשו: מעלה אבעבועות על פני המים בנפיחת פה אגב שיטה).

(32) על ידי תנועות איבריו. (30) השט אינו מעוניין בהתזה ניצוצות. (31) כמו בדוחוהו דרך שחוק (למעלה הלכה ו).

1 ח. העושה צפור³² במים - המים הנתזין ואת שפה
 2 אינם תלושין ברצון.

(32) כלי עשוי מקנים והוא מיוחד לשחק בו בזריקה למים והמשתתפים במשחק אינם מעוניינים בהתזה ולא באיסוף מים לתוכו (רבינו בפירושו למשנתנו. והר"ש והרא"ש פירשו: מעלה אבעבועות על פני המים בנפיחת פה אגב שיטה).

3 ט. המודד את הבור לידע עמקו³³ - מים העולין
 4 בידו ובדבר שמדד בו תלושין ברצון³⁴. ואם מדד
 5 רחבו - מים העולין בידיו או בדבר שמדד בו אינן
 6 תלושין ברצון³⁵. פשט ידו או רגלו לבור לידע אם
 7 יש בו מים - הרי המים העולין בידו או ברגלו אינן
 8 תלושין ברצון³⁶. פשטן לידע כמה מים שם -
 9 העולין בהן תלושין ברצון. זרק אבן לבור לידע אם
 10 יש בו מים - מים הנתזין אינן ברצון³⁷, וישעל
 11 האבן³⁸ אינן תלושין.

(33) ולשם כך הוא משקיע ידו או אמת מידה למים שבבור. (34) שהרי הוא רוצה שיעלו מים על ידו או על הקנה, כדי שידע עומק הבור. [ואף על פי שהוא מעוניין רק במים שהרטיבו את ההיקף העליון ולא באלה שלמטה ממנו, נידונים כולם כמרצון, מפני שאי אפשר בלי עליית המים בחלק התחתון של היד והקנה]. (35) כשהוא מודד את רוחב הבור אינו מעוניין שתושקע ידו במים ואם נרטבה אין זה מרצונו. כרבי עקיבא במשנתנו וגם רבי טרפון החולק עליו בדין רחבו, הודה לו בתוספתא שם הלכה ה. (36) כשהוא נוגע במים הוא מרגיש ואינו מעוניין שיעלו על ידו או רגלו. (37) אינו מעוניין בהתזה אלא בשמיעת קול החבטה. (38) אם יש אבן בבור ומקצתה בולטת הם כמחברים ואינם מכשירים. [במשנה כתוב "טהורין" ופירש רבינו, וכן מפרשי המשנה האחרים, שאינם מכשירים לטומאה].

12 י. החובט על השלח³⁹ חוץ למים⁴⁰ - הנתזין ממנו
 13 תלושין ברצון, שהרי רצונו שיצאו. חבט עליו והוא
 14 בתוף המים - אינן תלושין ברצון⁴¹.

(39) עור הבהמה שלא ניטל צמרו, וכדי לנקותו רוחצים אותו במים וחובטים אותו במקל. (40) אחר שהוציאו מן מי הרחיצה. (41) אינו מתכוון להוציא המים, שהרי יספוג מים אחרים במקומם.

15 יא. המים העולין בספינה ובעקל⁴² ובמשוטות -
 16 אינן תלושין ברצון; ובמגדלות ובמגדלות
 17 ובמקמורות⁴³ - אינם תלושין ברצון; ואם נער⁴⁴ -
 18 תלושין ברצון⁴⁵. וכן המים שעל הקסיה⁴⁶ של
 19 שלחנות⁴⁷ ועל השיפה⁴⁸ של לבנים - אינן ברצון;
 20 ואם נער - הרי אלו ברצון.

21 יב. המוליך את הספינה לים הגדול לצרפה⁴⁹,
 22 המוציא מסמר לגשמים לצרפו⁵⁰, המניח את האוד⁵¹
 23 בגשמים לעשותו פחם⁵² - הרי המים שעליהן
 24 תלושין ברצון; אבל המוציא את המסמר ואת האוד
 25 לגשמים לכבות⁵³ - אין המים שעליהן תלושין
 26 ברצון.

(49) דופני הספינה מתייבשים ומתבקעים כשאינם במים ומוליכים אותה למים כדי לחזקה על ידי סתימת הסדקים (ויש מפרשים לבדקה, אם היא שטה כראוי). (50) להקשותו. ברזל מלוכלך באש הניתן במים קרים הוא מתקשה ומתחזק. (51) עץ שמחתים בו את האש וחלק ממנו נשרף. (52) לכבות את הגחלת הבורעת ויישאר פחם להשתמש בו. (53) כדי שלא יזוק בהם, הרי זה ככופה קערה על הכותל, כדי שלא ילקה הכותל שנתבאר דינו למעלה (בפרק י"ב הלכה ג).

27 יג. שלשל את המשל⁵⁴ לבור להעלות בה פלי או
 28 קיתון⁵⁵, שלשל את הפלפלה⁵⁶ לבור פדי שתשב עליה
 29 התרנגולת⁵⁷ - אין המים שעליה תלושין ברצון⁵⁸.

(54) שרשרת ובסופה וו מעוקם. (55) כוס לשתייה. (56) סל קטן. (57) ויעלה אותה. (58) שהרי אינו מעוניין כלל שתורטב המשולת או הכלכלה.

30 יד. הממחק את הפרשה⁵⁹ להסיר המים שעליה,
 31 והסוחט שערו⁶⁰ בכסותו - המים היוצאין תלושין
 32 ברצון⁶¹, והנשארים אינן תלושין ברצון⁶², מפני
 33 שרצונו שיצאו מכלן. וכרשה עצמה הכשרה,
 34 שבשעת פרישתה מכשירין⁶³. ואם נתק המים
 35 מעליה בכל כחו - לא הכשרה⁶⁴.

(59) מין כרוב. המדובר, כשירדו עליה גשמים במחובר או בתלוש שלא לרצון והוא מקנחה ומעביר את המים. (60) שנרטב שלא ברצונו. (61) שהרי רוצה בהעברתם וביציאתם. (62) אף על פי שעברו ממקום למקום. ואין זה דומה לנטלה לשפכה שבפרק י"ב הלכה ח, מפני שלא נתקיימה מחשבתו, שהרי רצונו שיצאו לגמרי. פסק כרבי יוסי נגד תנא קמא, מפני שזה דומה לדין מרעיד את האילן (שם משנה ב) ובית הלל עומדים שם בשיטתו. (63) המים שיצאו מכשירים אותה ברגע שפירשו ממנה ברצונו. (64) מפני שנתלשו כהרף עין לא הייתה נגיעה בשעת פרישה.

קמו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ה שבט - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נאמן על המעשרות ופירותיו הם ספק מעושרים. ומלמדנו רבינו שהתמד הראשון של מעשר שני מפירות אלה מותר לשותתו חוץ לירושלים, מפני שאיסור תמד הוא חומרא דרבנן, לא גזרו על הספק. (84) לאכלו חוץ לירושלים. (85) שנפלו שם מים מאליהם בלי כוונת הבעלים, שאם נתן בכוונה אין מקום לדון אם מכשירים או לו, שהרי בנתינתו החשיב את התמד למשקה, אבל כשאין כאן כוונה, אנו אומרים שהשמרים מקלקלים את המים ויצאו מתורת משקה. [כך פירשו התוספות שם, ונראה שגם דעת רבינו כן. שהרי כתב סתם "מים" ולא כתב "מי גשמים" שצריכים מחשבה, כמו שאמרו בגמרא שם בתחילת השקלא וטריא]. ואף על פי כן עד שני בתרומה מכשירין וכו', מפני שחשובים משקה לעניין איסור, חשובים גם כן לעניין הכשר. (86) שאם היה אדם שותה הרי החשיב את התמד כמשקה (גמרא שם). (87) אפילו בחולין ואפילו עד אלה.

פרק ארבעה עשר

(1) יבאר פירות שירד הדלף לתוכם ועירבן, והמעלה פירותיו לגג מפני הכנימה וכו'. המוליך חטים לטחון וירדו עליהם גשמים וכו'. חבית שהיא מליאה פירות שנתנה בתוך המשקין או איפכא. הרודה פת חמה ונתנה על פי חבית של יין וכו'. המרבץ ביתו במים טהורים או טמאים ונתן בו חטים. המעלה שקים מלאים פירות מהנהר ונתן זה על גב זה. הנופח בעדשים לבודקן והנושך באוכל ונפל האוכל וכו'.

א. פרות² שירד הדלף לתוכן וערבן פדי שיתגבבו³
24 - לא הכשרו⁴.

(2) מכשירין פ"ה מ"ג. (3) מתוך שהמים יתפזרו לכל הפירות. (4) שהרי אינו רוצה להרטיב את הפירות.

ב. המעלה⁵ פרותיו לגג מפני הכנימה⁶ וירד עליהן הטל - לא הכשרו; ואם נתפזן שירד עליהן הטל - הכשרו. לפיכך, אם העלים חרש שוטה וקטן, אף על פי שחשבו שירד הטל עליהן - לא הכשרו; שיש מעשה להן⁷ דין תורה⁸, ואין להן מחשבה⁹ אפילו מדברי סופרים¹⁰. הפכו בהן קטנים¹¹ על הגג - הרי אלו מכשירין; שאם היתה מחשבה של קטן נפרת מתוך מעשיו - מחשבתו מועלת מדבריהן¹².

(5) שם פ"ו מ"א. (6) כדי שיצאו התולעים מן הפירות. כנימה - תולעים. (7) מעשיהם מועילים בין לחומרא ובין לקולא. (8) חולין יג, א. (9) מחשבתם אינה מועילה. (10) שם. (11) והוכיחו בזה, שהם מתכוונים שירד הטל על כל הפירות. (12) שם. ומובן שאינה מועילה להקל אלא להחמיר. רבינו מדייק וכותב "קטנים" "קטן", ומשמע שמחשבת חרש ושוטה הניכרת מתוך מעשיהם - אינה מועילה אפילו מדבריהם.

ג. המעלה¹³ את האגדות¹⁴ ואת הקציעות¹⁵ ואת השום לגג בשביל שימתינו¹⁶, וירד עליהן הטל - לא הכשרו. ואין אומרים: הואיל והפל יודעין

טו. המרעיד⁶⁵ את האילן להשיר⁶⁶ ממנו אכלין או להשיר טמאה⁶⁷ - המים הנתזין ממנו אינן תלושין ברצון⁶⁸. הרעידו להשיר ממנו משקין⁶⁹ - היוצאין הרי הן תלושין; והנשארינן בו⁷⁰, אף על פי שגששו ממקום למקום, אינן תלושין ברצון, מפני שהוא מתפזן שיצאו מכלו. וכן אם נתזו⁷¹ על המחברין - אינן תלושין ברצון⁷².

(65) מנענע את האילן והוא רועד. (66) להפיל. (67) המונחת בענפי האילן. (68) שהרי לא נתכוון להוריד את המים. (69) התכוון להפיל משקין שעליו. (70) באילן. (71) על ידי הרעידה. (72) ואם נגעו פירות תלושים במים שעל המחוברים אינם מוכשרים [פירוש זה מסלק השגתו של הראב"ד]. ומשמע, שאם ניתזו על תלושים - מכשירים אף על פי שלא התכוון שיפלו עליהם, שהרי נתקיימה מחשבתו להורידם מן המחוברים. ואם נתכוון שיפלו על המחוברים, אותם מים מכשירים פירות תלושים.

טז. המרעיד⁷³ את האילן⁷⁴ ונפל על חברו, או סוכה⁷⁵ ונפלה על חברתה, ותחתיהן זרעים וירקות מחברים לקרקע, ונפלו המים על הפירות המחברין שתחתיהן - אותן המים שפזרעים ושפזרקות אינן תלושין ברצון⁷⁶.

(73) שם משנה ג. (74) בכוונה להשיר מים. (75) פירוש, ענף, מלשון המקרא (שופטים יוד, מט): ויקחו איש שוכה. (76) ואינם מכשירים את הנוגע בהם, מפני שלא התכוון שיפלו על אותם זרעים. ואם נפלו על תלושים מכשירים אף על פי שלא התכוון להם (כסף משנה).

יז. שמרים⁷⁷ של תרומה שנתן עליהן מים⁷⁸ - כפר בארנו בתרומות שהראשון⁷⁹ והשני⁸⁰ אסור לזרים; ושל הקדש בדק הפית⁸¹ - אף השלישי אסור; ושל קדשי מזבח - לעולם אסור; ושל מעשר שני⁸² הודאי⁸³ - ראשון בלבד אסור⁸⁴. פשם שאמרו לענין אסורין, כף אמרו לענין הכשרין. כגון שנתמדו מאליהן⁸⁵ והיתה בהמה שותה⁸⁶ ראשון ראשון. שאם היה האדם הוא שמסיר המים הראשונים, אף על פי שמאליהן נפלו - פיון שחשכן והקפיד עליהן מכשירין⁸⁷.

(77) שמרי יין. (78) לעשות תמד. (79) התמד הראשון. (80) אחר התמד הראשון נתן מים פעם שנייה. (81) לצורך תיקונים בבית המקדש והדומה להם, לא להקרב קרבנות על המזבח. (82) כל אדם מישאל חייב להפריש מפירותיו שני עישורים, עישור ראשון ניתן ללוויים ודינו כחולין (אחר שהופרשה ממנה תרומת מעשר), ועישור שני ("מעשר שני בשנות א, ב, ד ויה בכל שמיטה) הוא רכוש בעלים ונאכל רק בתוך חומות ירושלים בטהרה. ולפני הפרשות אלו הפירות הם טבל ואסורים באכילה. (83) שהופרש מטבל וודאי, להוציא מעשר שני מפירות שנקנו מעם הארץ, שאינו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ה שבט - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קמט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ומטמא שלא ברצון, לפי שאי אפשר לו לצאת ידי
צחצחית⁴⁶.

(36) תוספתא, שם. (37) גומות. (38) החנוונים, וגם
הבאים לחנות - שופכים שם מים עכורים. (39) חזקה
(מתקבל על הדעת וקרוב לוודאי) שהם טהורים, מפני שמי
הגשמים מרובים ומבטלים אותם, ואפשר שגם מעבירים
אותם. (40) שנתבאר דינם למעלה בפ"ב הכ"ו.
(41) הגר"א גורס בתוספתא "שבשווקים", ונראה שגם בדברי
רבינו כאן הוא גורס כך. (42) שם ה"ב. (43) טמא, ושמן
אינו מתערב במים. (44) על-ידי צינור והסירוהו מעל
המים. (45) הגבא. (46) אי אפשר שלא יישארו במים
צחצוחי (טיפות זעירות) שמן, והם מטמאים גם שלא לרצון
(ראה הלכה הבאה).

ה. שמן ושאר המשקין חוץ מן המים - הרי הן
בקרקע פמות שהן בפלים⁴⁷, דין אחד הוא⁴⁸.

(47) זה למד רבינו מדין שמן שהקפואוהו שבהלכה הקודמת.
(48) דינם בקרקע כדין מים שבכלים, שנתבאר בה"א מפרק
זה.

ו. מי תמצית⁴⁹ שלא פסקו⁵⁰, אף על פי שאין בהן
ארבעים סאה, הואיל והם בקרקע והרי המים
נמשכין ובאין להן - אינן מקבלין טמאה, ואף על
פי ששתה מנה הטמא ומלא מנה בקלי טמא או נתן
לתוכן מים טמאים - הרי הן טהורין לכל דבר.

(49) משנה, מקוואות פ"א מ"ו. (50) שמי גשמים זוחלים
עוד מן ההרים ונמשכים (דין מי תמצית שפסקו, נתבאר
למעלה ה"ב).

ז. מי שהיה⁵¹ אוכל תרומה בידים טמאות, כגון
דבילה שלא הכשרה⁵², והקניס ידו לתוף פיו לטל
צור⁵³: אם הפך⁵⁴ - נטמאת הדבילה ברירו; שהרי
נטמא ביד⁵⁵, מפני שעקר⁵⁶. ואם לא הפך -
טהורה; שהמשקה שבפיו קדם שיהפכנו או
ימצצנו להוציאו דומה למים שלא נתלשו אלא
הן עדין בקרקע, שאין מתטמאין ואין מטמאין⁵⁷
אלא ברצון, כמו שבארנו⁵⁸, וזה אין רצונו אלא
לטל הצור. היה פונדיון⁵⁹ לתוף פיו⁶⁰ ופשט ידו
לטלו והדבילה בתוף פיו, אם הניחו לצמא⁶¹ -
הרי זה הרוק פקקור⁶², ונטמאת הדבילה מחמת
משקה פיו שנטמא מחמת ידיו⁶³.

(51) כלים פ"ח מ"י. (52) ולא נפסלה בנגיעת ידו.
(53) הרגיש בצורר שנלחץ לתוך הדבילה. (54) בידו את
הדבילה שבפיו, ומתוך כך הזיז את הריר ממקומו.
(55) הריר נטמא בנגיעת היד, והוא מטמא את הדבילה
אף-על-פי שלא הוכשרה לפני כן, שההכשר והטומאה באים
כאחת כמו שנתבאר למעלה פ"ו ה"ה. (56) את הריר.
ואפילו דבילה חולין מתטמאה אף-על-פי שידיים אינן
מטמאות את החולין. והטעם, מפני שידיים עושות את

ומקוואות²⁰ שאין בהן ארבעים סאה שנטמאו²¹,
וירדו להם גשמים ורבו מי גשמים עליהם, אף על
פי שלא שטפו²² - הרי הן טהורין²³. לפיכך, כל
המים שבקרקעות, כגון מי גבאים וכיוצא בהן,
בשעת הגשמים - הכל בחזקת טהרה²⁴.

(17) שם מ"ד. (18) גשמים היורדים על ההרים והמים
מתמצים (מבעבעים מכוח הזחילה) ונופלים לעמק.
(19) שפסקו הגשמים, וגם הזחילה נגמרה (ברטנורא).
(20) בורות מרובעים. (21) כגון ששתה מהם אדם טמא או
מילא בכלי טמא. (22) לא עברו על גדותם. [מפירושו
למשנתנו משמע שמדובר כשעברו ויש לתלות שגרפו את
המים הטמאים. ונראה שחזר בו כאן]. (23) מפני שמי
הגשמים מבטלים אותם כמו שנתבאר למעלה פ"ב ה"ג,
בדין מי שפיקות. ואין אנו חוששים שמא שטה מהם הטמא
אחר שנפלו שם גשמים ונטמאו שנית, מפני שבתקופת
הגשמים אין עוברי דרכים מצויים, ומים אפשר למצוא בכל
מקום, ואין להניח שעובר דרך בודד פנה לבור לשותת
ממנה. (24) מתקבל על הדעת כמעט ללא ספק, שהם
טהורים.

ג. פסקו הגשמים²⁵ - הקרובין לעיר²⁶ או לדרך
טמאין, שהן בחזקת ששתה מנה הטמא ושמלאו
מנה בכלים טמאין²⁷, והרחוקים טהורים²⁸ עד
שיהלכו רב האדם. הלכו²⁹ - הכל בחזקת טמאה,
שההולכים בשירות ממלאין ושותין מנה. במה
דברים אמורים³⁰? בגבא שאפשר לשותת ממנה;
אבל בגבא שאי אפשר לשותת ממנה³¹ אלא בדיק
גדול - הרי זה בחזקת טהרה, (שהם בחזקת
טהורין) עד שימצא מקום פרסות רגלי אדם³² או
פרסות רגלי בהמה גסה³³ נפרת בו. אבל מצא
פרסות רגלי בהמה דקה³⁴ - הרי זה טהור, שאפשר
שידקה³⁵ ושתת.

(25) שם. (26) הגבאים והבורות הנמצאים במקום קרוב
לעיר. (27) בני העיר הטמאים שתו ומילאו בכלים.
(28) מפני שאין דרכם של אנשים ללכת בדרכים שנתקלקלו
בימות הגשמים. (29) התחילו בני אדם רבים לעבור
בדרכים. (30) תוספתא, מקוואות פ"א ה"ג. (31) בלי
טורח גדול. (32) על יד הגבא, שזו הוכחה שבא לשם
אדם, ויש לחוש שהיה טמא ושתה או מילא בכלים טמאים.
(33) כגון חמור או סוס, ואפשר שאדם הגיע לגבא ברכיבה.
(34) גדיים וטלאים. (35) בעצמה, בלי ליווי הרועה.

ד. חזקת טיט וגמומיות³⁶ שבפתחי חניות³⁸ פרשות
הרבים בשעת הגשמים שהן טהורין³⁹; פסקו
הגשמים - הרי הן כמי שפיקות⁴⁰. ושפשוקין⁴¹ -
הולכין בהן אחר הרב. גבא שנפל לתוכו זין⁴² או
חלב או דבש - הולכין בו אחר הרב. נפל לתוכו
שמן⁴³, אף על פי שהקפואו⁴⁴ - הרי זה⁴⁵ מתטמא

57) אם ציפה את חלקי העץ של המיטה בטסים של חומר אחר. (58) משנה שם פט"ז ז. (59) דרשה זו נאמרה ב'תורת כהנים' פרשת שמניי פ"ח ה"ז, ורבינו מפרש שהכוונה לציפויים. [בקרבת אהרן על התוספתא, מפרש חיפוי כלים - כיסוי כלים, וכן מפרש גם בעל 'חפץ חיים' (בפירושו ל'תורת כהנים'), אולם דעת רבינו כמו שכתבנו. ודיני כיסוי, מבוארים למעלה בה"א, ונמעטו מן ההיקש לשקן]. (60) סובר רבינו, שהציפוי הוא גורם טהרה לכלי שמקבל טומאה בלי ציפוי, וגם הציפוי עצמו אינו מקבל טומאה. (61) ביטל את כלי העץ, מפני שהציפוי הוא יותר חשוב מהעץ. (62) שחכמים דרשו זאת מהכתוב. ונימוק זה כתב רבינו גם בפירושו למשנה (כלים יא, ד) גבי קליסטרא. ומסתמך שם על המשנה חגיגה כו, ב כחכמים שאמרו אין המזבחות מקבלים טומאה מפני שהם מצופים. [הראב"ד משיג ואומר, שמגמרא שם (כו, א) מוכח שהציפוי הוא גורם לטומאה. אמנם לפי פירוש רש"י יפה השיג, אבל רבינו קיבל התירוץ השני שם בגמרא. והוא מפרשו, שהחכמים באמרו מפני שהם מצופים, התכוונו לומר לר' אליעזר אין אתה צריך לנמק טהרת המזבח מפני שהוא כקרקע והתורה קראה לו מזבח אדמה, כי גם לולא נימוק זה אינם מקבלים טומאה מפני שכל הציפויים אינם מקבלים טומאה (לשון הגמרא: "מיבטל בטל ציפויין לגבייהו"). התירוץ הזה דוחה איפוא סברת המקשה שציפוי גורם טומאה (על-פי הכסף-משנה). ראה למעלה פ"א ה"ב].

- ה. העושה⁶³ כלי מקצתו מן העץ ומקצתו מן המפתח: אם היה העץ משמש המפתח - מקבל טמאה⁶⁴, ואם היתה המפתח משמשת את העץ - הפל טהור⁶⁵. כיצד? מפתח של עץ ושניו ממתכת, אפילו שן אחת - הרי זה מקבל טמאה; היתה היא ממתכת ושניו שלו מעץ - הפל טהור.

(63) כלים פרק יג משנה ו: "עץ המשמש את המתכת - טמא, והמתכת המשמש את העץ - טהור". [המדובר, כשהמשמש אינו כלי בפני עצמו, וגם אינו מעמיד ומקיים את המתכת, אלא מסייע לכלי העושה את המלאכה, אבל כשהוא כלי בפני עצמו ואינו צריך למתכת והמתכת צריכה לו שישמשה - המשמש עיקר (סדרי טהרות למשנתנו). ולפיכך בטבעת אין החותם קובע אע"פ שהוא עושה המלאכה]. (64) אפילו אם נגעה טומאה בעץ, נטמא כל המפתח. (65) אפילו נגעה טומאה במתכת. החלק העיקרי של המפתח הן השניים שהן פותחות וסוגרות, וחלקו השני משמש רק בית יד להן. [נראה שרבינו מפרש "פותחת" שבמשנתנו היינו מפתח, וכן פירש הברטנורא, אולם בסיפא משמע שפותחת אינה מפתח, שהרי אמרה: "שבפותחת ושבמפתח". אולם, כנראה, הברטנורא וגם ה'תוספות יום טוב' אינם גורסים "ושבמפתח", שהרי כתבו, שהשן אינה מיטמאה בפני עצמה (כשאינה נתונה בעץ המפתח), והרי כאן שנינו שמיטמא בפני עצמה, וכן פסק רבינו בהלכה ז. ובשבת פא, א משמע שפותחת קבועה בדלת (לפי פירוש רש"י) וצ"ג].

- ו. טבעת⁶⁶ של מתכת וחותמה של אלמג⁶⁷ -

עומדים ארבעה מוטות של עץ מרובעים, שגובהם עולה על גובה דפנות המיטה, והן הלשונות של המיטה. בכל לשון ישנם שני חריצים שבהם מכניסים ראש ארוכה וראש קצרה הסמוכות זו לזו, ומתוך כך מתחברות הארוכות והקצרות למסגרת מרובעת, שהיא שלד המיטה. מוספים עוד קרש אחד (=מלבן) מורכב על ארוכה אחת בין שתי הלשונות. דופן ארוך זה עם המלבן שעל גביו נקרא "פני המיטה", פירוש, חזית המיטה. ועושים למיטה רגלים (כרעים) להרימה מעל הקרקע. ורגלים היו לחבר את הרגלים ללשונות. ויש מניחים את המלבן על גבי שתי לשונות וקושרים אותו בחבלים למיטה, ונשאר רווח בינו לבין הארוכה בהתאם לחלק הלשונות הנמצא למעלה מן הארוכה. (40) כעין טבעות, שתפקידן לחזק את המלבן (מנחת ביכורים לתוספתא שם). (41) למלבן. (42) הרגלים מורכבות במיטה, ונמצא המלבן מחובר במיטה (כסף-משנה). (43) אם נגעה טומאה באיזה חלק שהוא של המיטה, נטמא גם המלבן. (44) בחזית המיטה. (45) משנה כלים פ"ח, ד. כר' יוסי ור' שמעון. (46) ראה למעלה הערה לח. תיאור חלקי המיטה. (47) למעלה מדפנות המיטה. ראה שם. (48) מורכבות במיטה. (49) אינו מקבל טומאה כלל, אפילו אם נגעה טומאה בו בעצמו. (50) מלבן זה משמש לתלות עליו את הבגדים בלבד, וכשהאדם מלובש אינו צריך לו יותר. למעלה בהלכה א נתבאר, שפשוטי כלי עץ משמשי כלים בשעת מלאכה בלבד - אינם מקבלים טומאה. (51) הלויים המנגנים בבית המקדש, היו תולים את כלי השיר שלהם על מוט מונח על שני ניצבים (מוטות עבים). [פירוש על הלכה זו, מיוסד על דברי רבינו בפירושו לכלים פ"ח מ"ג וד'].
ג. מכבש⁵² של שפף⁵³ שמותח עליו את העור - טהור, מפני שמניח עליו את האבן במקום החקיק שיש בו ומשמש עליו, ונמצא עשוי לשמש את הכלים בשעת מלאכה⁵⁴. ואינו מתטמא משום קבול⁵⁵, שהרי החקיק שבו עשוי להתמלאות באבן⁵⁶.

- 1 ג. מכבש⁵² של שפף⁵³ שמותח עליו את העור - טהור,
2 מפני שמניח עליו את האבן במקום החקיק שיש בו
3 ומשמש עליו, ונמצא עשוי לשמש את הכלים בשעת
4 מלאכה⁵⁴. ואינו מתטמא משום קבול⁵⁵, שהרי החקיק
5 שבו עשוי להתמלאות באבן⁵⁶.

(52) תוספתא כלים, בבא בתרא פ"א ה"ב. (53) עושה אושכפים, והוא משתמש במכבש שיש בו חקיקה, כדי לקבל את האבן שעליה הוא מותח את העור. (54) בלבד. אבל שלא בשעת מלאכה, אינו צריך כלל למכבש. (55) שהרי החקיקה היא בית קיבול. (56) רבינו לשיטתו (בפרק ב הלכה ג) שבית קיבול העשוי למלאותו, אינו נידון כבית קיבול. [מדברי רבינו כאן יוצא ברור, שכלי עץ שיש לו בית קיבול, מקבל טומאה אפילו הוא משמש רק בשעת מלאכה בלבד, בניגוד לדעת כמה מפרשים].

- ד. חפויי המטה⁵⁷ - טהורין⁵⁸. וכן כל החפויין, בין שהיו של עץ או של עצם או של עור או של מתכת - טהורין; שנאמר: אשר יעשה מלאכה בהם - פרט לחפויי הכלים⁵⁹. וכן כלי עץ או עצם שיש בהן בית קבול שצפם במתכת - טהורים⁶⁰ ואין מקבלין טמאה; מאחר שצפם בטל⁶¹, והצפוי עצמו טהור כמו שבארנו⁶².

81) בידו, ויישען עליו כשהוא הולך על קרקע קשה.
82) מכיוון שהמתכת היא לצורך הכלי, לחזק את פעולת המקל, הרי היא משמשת את העץ (ראה הלכה ה).
83) מרקיבה או מפצלת את העץ על ידי הלחץ התמידי.
בבבא זו המדובר במסמר הקבוע בראשו התחתון של המקל.
84) אף-על-פי שתפקידו לשמור על העץ. וטעמו של דבר מבאר הר"י קורקוס (מובא בכסף-משנה כאן), שבלי המסמר סופו של המקל להתקלקל כולו - הרי היא כדבר המקיים ומעמיד, שנידון כעיקר הכלי.

ט. וכן מקל⁸⁵ שקבע בו מסמרים כדי להפוך בו -
מקבל טמאה, שנמצא העץ משמש את המתכת⁸⁶.
עשאן לנוי⁸⁷ - אינו מקבל טמאה, שהרי המתכת
משמשת את העץ.

85) משנה שם פ"ד, ב. 86) המקל משמש לחזק את כוח הכאת המסמרים, והם אינם משמשים כלל את המקל.
87) קבע במקל מסמרים דקים מצויירים, כדי לייפותו (רבינו במשנה).

י. וכן מנקיות⁸⁸ של מתכת שקבעו במקל⁸⁹ או בדלת
לנוי - טהורות⁹⁰. וכן כל פיוצא בזה משאר הפלים.

88) שפופרת חתוכה לארכה, מלשון המקרא (שמות כה, כט): "ומנקיותיו". 89) אנשים אמידים נוהגים היו לקשט את מקלותיהם בשפופרות של כסף וזהב. 90) מפני שהן משמשות את העץ.

פרק חמישי

1) יבאר שכל הכלים אין מקבלין טומאה עד שתיגמר מלאכתם. מאימתי כלי עץ מקבלים טומאה. העשוי לקבלה או ליכנס בה או לסייע בשעת מלאכה. נבלי המשוררים או בני לוי המזמרים במקדש. כלי שניטל ורגליו ניטלות עמו או בהיפך.

א. כל הפלים² אין מקבלין טמאה עד שתגמר מלאכתן. וכלי עץ מאימתי מקבלין טמאה? המטה והעריסה - משישופם בעור הדג³. גמר⁴ שלא לשוף - מקבלין טמאה⁵. הפלים של עץ⁶ - משישפם שפתותיהן⁷ ויכרת עקצי השריגים והעצים הקטנים היוצאים על גבי הסל. היו הפלים של תמרה, אף על פי שלא פרת ההוצין⁸ מפפנים - מקבלין טמאה, שפך מקימין אותן⁹. הפלפלה¹⁰ - משישפם פיה ויכרת ההוצים ויגמר את התלויות¹¹. בית הפוסות¹² והלגינין¹³, אף על פי שלא פרת מפפנים - מקבלין טמאה, שפך מקימין אותם¹⁴. הקנונים¹⁵ הקטנים והקלתות¹⁶ - משישפם שפתותיהן ויכרת ההוצין היוצאים. הקנונים הגדולים¹⁷ והסיוגים¹⁸ הגדולים - משישפם שני דורים¹⁹ לרחב שלהן²⁰. הנפה²¹ והפברה וכף מאזנים - משישפם דור אחד לרחב שלהן²². הקפה²³ - משישפם שתי צפירות²⁴ לרחב שלהן²⁵ - והערק²⁵ - משישפם בו צפירה אחת. אף על

1 טמאה⁶⁸. היתה של אלמג וחותמה של מתכת - הרי
2 זו אינה מקבלת טמאה⁶⁹.

66) שם. 67) קורל בלע"ז, והוא גדל בימים וקשה כאבן (רבינו בפירושו, וכן פירש הרשב"ם בבבא בתרא פא, א). רגילים היו לשבץ אלמוג בטבעות וחרתו בו אותיות והשתמשו בו לחתום איגרות. [הר"ש, וכן הרא"ש מפרשים שאלמוג הוא מין ארז]. האלמוג אינו מקבל טומאה מפני שהוא כפשוטי כלי עץ. [ואין לנמק מפני שהוא גדל בים, ואמרנו למעלה (פ"א ה"ג) שכל הגדל בים טהור, שהרי למדנו שם: "חיבר מן הגדל בים עם הגדל בארץ וכו' הכל מקבל טומאה". ובסדרי טהרות מנמק למה האלמוג מטמא: מפני שהכתוב קראו עץ, שנאמר (מלכים א', י, יא): "עצי אלמוגים", וגם אינו גדל מן המים אלא בקרקע הים הוא גדל]. 68) מפני שהטבעת היא כלי בפני עצמו (ראה ההערה בראש הלכה ה). 69) ואף-על-פי שיש בטבעת בית קיבול לשבץ את המתכת. והטעם, מפני שעתיד להתמלאות. [תוספות' שבת נב, ב ד"ה טבעת. בהגהות ר' עקיבא איגר הקשה מגמרא סוכה יב, ב שבית קיבול העשוי להתמלאות דינו כבית קיבול. ראה מה שכתבנו בהשלמות למעלה פ"ב ה"ג, בישוב הסתירה שבין שתי הלכות של רבינו, ובזה מסולקת גם קושייתו של רע"א].

3 ז. השן⁷⁰ של מתכת⁷¹ או החותם⁷² מקבל טמאה
4 בפני עצמו, אם לא היה מחבר לעץ. וכן⁷³ המעבר⁷⁴
5 והמזרה והמגוב⁷⁵ והמסרק של ראש⁷⁶ שנטלה אחת
6 משניהן ועשאיה של מתכת - הרי אלו מקבלין
7 טמאה⁷⁷.

70) משנה שם. 71) שן של מפתח שאינה קבועה בעץ. 72) של מתכת. 73) שם. 74) במשנה: "המעבר". 75) שלושת כלים אלה משמשים לניקוי גרגירי התבואה שבגורן. בתחילה מנקים במעבר שיש לו שלש שיניים, והוא מעכב את התבן הגס ומוציא את החיטים ואת הפסולת שאינה גסה כל-כך, אחר בירור זה מנקים במזרה ששיניו מרובות וצפופות, והן מעכבות פסולת בגודל בינוני, ולבסוף מנקים במגוב בעל שיניים רבות והרווח שביניהם קטן, ומתוך כך נופלים רק הגרעינים וקצת פסולת דקה מן הדקה (רבינו בפירושו למשנה). 76) ארבעת הכלים הללו עשויים מעץ. 77) כל הכלי מקבל טומאה. המשנה מסיימת: "ועל כולן אומר ר' יהושע דבר חידוש חידשו סופרים, ואין לי מה להשיב". פירוש, דין זה נראה לי תמוה מאד, אבל הסופרים אמרו ואינני יכול לדחותו (רבינו בפירושו). התמיהה היא: כיצד תגרום שן אחת טומאה לכל הכלי ששיניו מרובות.

8 ח. מקל⁷⁸ שעשה בראשו מסמר⁷⁹ קמין רמון⁸⁰ כדי
9 שהיה אוזח בו⁸¹ - אינו מקבל טמאה⁸². עשאיה
10 שלא תהיה הארץ אוכלת⁸³ את העץ - מקבל
11 טמאה⁸⁴.

78) תוספתא בבא מציעא פ"ד ה"ב. 79) של מתכת. 80) מסמר של מתכת שראשו מעוגל כתבנית רימון.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון כ"א שבט - ספר קרבנות - הלכות שגגות קסה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זרימת המים לשטח מסויים ושואבים את המים שבאותו שטח ונוטלים את הדגים שניצודו שם מאליהם.

1 ח. השופר - אינו מקבל טמאה. תתכן להיות קרן
2 תשמיש - מקבל טמאה.

10 יב. הספסלין¹⁰³ שפפנדקאות¹⁰⁴ ושל מלמדי
11 תינוקות. אף על פי שהן נקובין ומכניסין בהן את
12 הרגלים - טהורים¹⁰⁵. קבעו בהן רגלים במסמר -
13 מקבלין טמאה. זה הפלל: כל שנשל ואין רגליו
14 נטלות עמו - טהור; וכל שנשל ורגליו נטלות עמו
15 - טמא. ואם היו פלן¹⁰⁶ של עץ או עצם¹⁰⁷ - מקבל
16 טמאה; היתה אחת מרגליו של אבן - אינו מקבל
17 טמאה¹⁰⁸.

(103) תוספתא, שם בבא בתרא פ"א ה"ג. (104) בעלי
הפונדקאות לא היו רגילים להעמיד ספסלים קבועים, אלא
הכינו קרשים ובהם חורים לתחוב בהם רגליים, וכשבאו
אורחים תחבו את הרגליים באותם החורים, וכשיצאו -
פירקו את הספסלים. וכן היתה גם דרכם של מלמדי
תינוקות. אלה ואלה כוונתם, שלא ימעטו הספסלים את
שטח החדר שלא לצורך. (105) שאין זה חיבור של קבע,
והדף בפני עצמו וכן הרגליים בפני עצמן אינם כלי.
(106) כל רגלי הספסל. (107) פירוש, במה דברים אמורים
שאם רגליו נטלות עמו טמא? כשכולן של עץ או עצם.
(108) כלים פכ"ב מ"י בדין ספסלים שבמרחץ. נתבאר כמה
פעמים, שכלי אבן אינו מקבל טמאה, ומכיוון שספסל זה
אינו יכול לעמוד בלי הרגל של אבן - דינו ככלי אבן. ראה
לקמן פכ"ה ה"ה.

3 ט. קערה⁹² 93 שקבעה בשדה תבה ומגדל⁹⁴: אם היא
4 בדרך קבלתה⁹⁵ - מקבלת טמאה; ואם קבעה בדרך,
5 שהרי אינה מקבלת עד שמשמים שדה על צדה - הרי
6 זו מקבלת השדה⁹⁶ וטהורה⁹⁷.

(92) שם. (93) משנה, שם פ"כ, ה. (94) ראה למעלה פ"ג
ה"ב. (95) כגון שקבעה בקרקעות השידה, ואפשר לתת
לתוכה אוכלין. (96) חלק מן השידה, ואינה כלי בפני
עצמו. (97) מדובר בשידה תיבה ומגדל המחזיקים ארבעים
סאה בלח ואינם מקבלים טמאה. [נראה שאם קבע הקערה
בדופן, ופיה למעלה - מקבלת טמאה, שהרי אפשר
להשתמש בה מבלי להטות את השידה על צידה].

7 י. האקון⁹⁸ והרטוב⁹⁹ והפלוט של עץ - טהורין.

(98) סל שצדים בו דגים (שם פכ"ג מ"ה). (99) מלכודת
לעופות עשויה מעץ.

8 יא. המדף¹⁰⁰ והפלצור¹⁰¹ ומצודת ספרים¹⁰² -
9 מתטמאין, שהרי צורת כלי עליהם.

(100) דף של עץ ודבר כבד מונח עליו, וחוט אחוז בידי
הצייד מחובר אליו, וכשיושב עוף על הדף, הצייד משמיט
מידו את החוט והאבן נופלת על העוף. (101) מין רשת
לצוד עופות. (102) כעין סכר בים או בנהר, המפסיק את

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"א כ"ז שבט ה'תשפ"ב

28 ואסור לעבד בהן לאל אחר, ולא ידע שזו עבודה
29 זרה, לפי שלא היתה של פסח וזהב¹⁵, ועלה על
30 ידעתו שאין קרויין עבודה זרה אלא של פסח וזהב,
31 ועבדה בכל העבודות - אינו חייב אלא חטאת אחת.

(2) השתחוואה היא אחת מארבע עבודות (פ"ג מהלכות
עבודה זרה הלכה ג). אחד השתחויה בפישוט ידים ורגלים
או בלא פישוט ידים ורגלים, משעה שיכבוש פניו בקרקע -
נסקל (פ"ו שם הלכה ח). (3) ואפילו אין דרך עבודתה בד'
עבודות הללו (סנהדרין ס: ושם פ"ג הלכה ג). (4) יין,
ככתוב (דברים לב, לח) "יין נסיכם". או דם שכתוב (תהלים
טז, ד) "בל אסיר נסכיהם מדם" (סנהדרין שם). (5) הקטיר
החלבים, כמו שנאמר (דברים שם) "אשר חלב זבחימו",
וראה בסנהדרין שם: "ולחקטיר חלבה". ובתפארת ישראל
פ"ז מסנהדרין משנה ו, פירש: "המקטר בשר או קטורת
מבשמים". (6) שנאמר (שמות כב, יט) "זובח לאלהים
יחרם". (7) שנעלם ממנו כי הדברים האלה אסורים.
(8) על כל דבר ודבר, גמ' סנהדרין סב. "תני רבי זכאי קמיה
דר' יוחנן, זיבח וקטיר וניסך והשתחוהו בהעלם אחד אינו

יום ראשון כ"א שבט ה'תשפ"ב

הלכות שגגות

פרק שביעי

(1) יבאר העושה ארבע עבודות לעבודה זרה בהעלם אחד,
וכל השוכח עיקר שבת.

18 א. המשתחוה² לעבודה זרה³ ונסך⁴ וקטר⁵ וזבח⁶
19 בהעלם אחת⁷ - חייב ארבע חטאות⁸. וכן אם פער
20 עצמו לפעור⁹ וזרק אבן¹⁰ למרקוליס¹¹ בהעלם אחת
21 - חייב שתיים¹². וכן כל פיוצא בזה¹³ יהא חייב על
22 כל עבודה ועבודה. במה דברים אמורים? בשהיזיד
23 בעבודה זרה וישגג בעבודות אלו; אבל אם היזיד
24 בעבודות אלו וישגג בעבודה זרה - אינו חייב אלא
25 חטאת אחת¹⁴. פיעד? ידע שזו עבודה זרה ושאסור
26 לעבדה, אבל לא ידע שהשתחויה והנסוך עברה,
27 והשתחוה ונסך - חייב שתיים. ידע שאילו עבודות הן

ממה שנאמר במלאכת המשכן סמוך לאיסור מלאכה בשבת (שמות לה, לג) "לעשות בכל מלאכת מחשבת", שכשם שבמשכן היו המלאכות מכוונות לפי חישוב מתחילה, כמו כן במלאכות שבת (כריתות יט: דברי רב נחמן). (75) ראה עוד למעלה פ"ב הלכה ז, ובפ"א מהלכות שבת הלכות ח-ט.

16 יב. החותה גחלים⁷⁶ בשבת, שהוא מכבה את העליונות ומדליק את התחתונות⁷⁷, אם נתפון לכבות ולהבעיר - חיב שתיים⁷⁸. חתה גחלים להתחמם מהם והבעירו מאלהיה⁷⁹ - חיב שתיים⁸⁰; מפני שמלאכה שאינה צריכה לגופה - חיב עליה⁸¹, כמו שבארנו בהלכות שבת⁸², וכשם שחייבין על זדונה פרת, כך חיב על שגגתה קרבן חטאת.

(76) לוקח גחלים ממקום ריכוז ומכניסם לתוך כלי. ראה רש"י כריתות כ. (77) כלומר, הגחלים שהיו במקום הריכוז למעלה לוחשות (=בוערות), הם עכשיו בתוך הכלי עוממות (=כבויות) על-ידי כובד המשא של הגחלים שעליהם, והגחלים שהיו קודם למטה עוממות מחמת העליונות, נמצאות עכשיו למעלה בתוך הכלי לוחשות. (78) אבל אם לא נתכוון אלא לכבות ולא להבעיר, והובערו מאלהיה אינו חייב אלא אחת בלבד, אף שהדבר ידוע שאי-אפשר לחתות לשם כיבוי מבלי שיובערו - והרי זהו כ"פסיק רישיה ולא ימות" (ראה בפ"א מהלכות שבת הלכה ו) - סובר רבינו כדעת הערוך שכיון שפעולת ההבערה אינה נעשית בידים אלא מאלהיה, והוא לא ניחא לו שיבעור, אין כאן איסור (ראה שם הערה כז) ולא כדעת התוספות בשבת קג. ש"פסיק רישיה דלא ניחא ליה" הוא כמו "מלאכה שאינה צריכה לגופה". וכן מפרש רבינו מה שאמרו בכריתות שם "תנו רבנן, החותה גחלים בשבת חייב חטאת. רשב"א אומר משום ר"א ברבי צדוק חייב שתיים, מפני שהוא מכבה את העליונות ומבעיר את התחתונות. רב אשי אמר, כגון שנתכוון לכבות והובערו מאלהיה, תנא-קמא סבר כרבי שמעון דאמר דבר שאינו מתכוון מותר (ולפיכך אינו מחויב על ההבערה). ורבי אליעזר ברבי צדוק סבר כרבי יהודה דאמר דבר שאינו מתכוון חייב" - שזוהי פלוגתא חדשה בין ר' שמעון לבין ר' יהודה, שלר' שמעון: דבר שאינו מתכוון ופסיק רישא דלא ניחא לו, הרי הוא כדבר שאינו מתכוון ומותר. ולר' יהודה הרי זה כמלאכה שאינה צריכה לגופה וחייב (ועיין שם בתוספות) ופסק רבינו בזה כר' שמעון, אף-על-פי שלענין מלאכה שאינה צריכה לגופה - פסק כרבי יהודה]. (79) בניגוד לדין הראשון, ששם לא היתה פעולתו בהבערה אלא בכיבוי - כאן הובערו אותם גחלים שחתה אותם ברצון לכבותם ולא להבעירם. (80) בכריתות שם: ת"ר החותה גחלים בשבת להתחמם בהם והובערו מאלהיה, תני חדא חייב (=על ההבערה), ותני אידך פטור. הדתניא חייב, קסבר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה. והא דתנא פטור, קסבר מלאכה שאצל"ג פטור, ופסק רבינו כברייתא המחייבת, כשיטתו שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב (פ"א מהלכות שבת הלכה ז). (81) כדעת רבי יהודה ולא כרבי שמעון. (82) שם.

1 קצירה של זדון שבת ושגגת מלאכות והקריב חטאת - נתכפר לו על זו הקצירה שנודע לו עליה ועל הקצירה והטחינה של שגגת שבת וזדון מלאכות; מפני ששניהן כמלאכה אחת⁶³, ונגררה קצירה וטחינה עם הקצירה, ותשאר הטחינה של זדון שבת עד שידע לו עליה ויביא חטאת שניה⁶⁴. קצר פחצי גרוגרת בשגגת שבת וזדון מלאכות, וזדור וקצר פחצי גרוגרת⁶⁵ בזדון שבת ושגגת מלאכות - הרי אלו מצטרפין. קצירה גרוגרת קצירה⁶⁶. וכן כל פיוצא בזה בשאר מלאכות.

(51) שבת ע: מימרא של רבא. (52) כלומר, קצר כגרוגרת וטחן כגרוגרת (רש"י שם). (53) למעלה הלכה ב. (54) אף כאן: קצר כגרוגרת וטחן כגרוגרת כנ"ל. (55) כלומר, נודע לו ששבת היום, אבל לא נזכר שלפני כן קצר וטחן בשגגת שבת. (56) למעלה הלכה ג. (57) ואילו על "זדון שבת ושגגת מלאכות" לא נודע לו. (58) של "שגגת שבת וזדון מלאכות". (59) של "זדון שבת ושגגת מלאכות" אעפ"י שאינה אתה בהעלם אחד. (60) של "שגגת שבת וזדון מלאכות". (61) של "זדון שבת ושגגת מלאכות". (62) ואף-על-פי שידיעות שלאחר החטא אף הן מחלקות (למעלה פ"ו הלכה ט) כיון שלא נודע לו על "זדון שבת ושגגת מלאכות" אלא לאחר הקרבת הקרבן, נתכפר לו על זה. וכן כתב רבינו בפירושו לתלמוד מסכת שבת ("מספרות הגאונים" לר"ש אסף ירושלים תרצ"ג עמוד 195, ועיין עליו ב"סיני" כרך כו עמוד סו מאמר של אאמור"ר הגרמ"ל זק"ש שליט"א): "קצר וטחן כגרוגרת וכו' נודע לו על הקצירה של שגגת שבת וזדון מלאכות וכו' והקריב קרבן הקצירה, קצירה של שגגת שבת וגו' (=וגומר) שחייב שתיהן אחת גוררת קצירה של זדון שבת ושגגת מלאכות וכו'. (63) כלומר, הקצירה והטחינה של "שגגת שבת וזדון מלאכות". (64) ואין אומרים תגרור טחינה של "שגגת שבת וזדון מלאכות" לטחינה של "זדון שבת ושגגת מלאכות" - שאין גרירה אחר גרירה (שם עא.). (65) שם. (66) כלומר, כשם שקצירה של שגגת שבת וכו' גוררת קצירה של זדון שבת וכו', כמו כן הן מצטרפות לכשיעור.

11 יא. המתפון לחתך⁶⁷ את התלוש⁶⁸ וחתך את המחפר⁶⁹, אף על פי שנתפון לחתיכה⁷⁰, הואיל ולא עשה מחשבתו⁷¹ - פטור מן החטאת⁷²; וזה כמתעסק⁷³, ולא אסרה תורה אלא מלאכת מחשבת⁷⁴, כמו שבארנו כמה פעמים⁷⁵.

(67) בשבת. (68) תלוש מן הקרקע. (69) מחובר לקרקע. שהעוקרו בשבת חייב משום קוצר (פ"ח מהלכות שבת הלכה ג). (70) למעשה החיתוך. (71) כלומר, לא חתך את המחובר במחשבה. (72) כרבא, ולא כאב"י, שם עב: (73) שלא חשב כלל לעשות דבר זה שעשה. ואינו דומה לשוגג, שהשוגג מתכוון לעשות דבר שעשה אלא שחשב שמותר לעשותו. ראה רש"י בכריתות יט: (74) ולמדו כן

יום שני כ"ב שבט ה'תשפ"ב

פרק שמיני

(1) יבאר מי שנסתפק לו אם שגג בדבר זה אם לאו שיביא אשם תלוי.

א. כָּל חֵטָא שְׁחִיבִין עַל שְׁגָגָתוֹ חֲטָאת קְבוּעָה -
חִיבִין עַל לֹא הוֹדַע שְׁלוֹ אִשָּׁם תְּלוֹי. וְמָהוּ לֹא
נֹדַע? אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם שְׁגָג בְּדָבָר זֶה אוֹ לֹא שְׁגָג
- הָרִי זֶה מִצֵּה לְהִקְרִיב אִשָּׁם, שְׁנֵאמַר: וְלֹא יָדַע
וְאִשָּׁם וְנִשְׂא עֹנֹו, וְהִבִּיא אֵיל תָּמִים מִן הַצֹּאן
בְּעִרְכָּהּ לְאִשָּׁם. וְזֶהוּ הַנִּקְרָא אִשָּׁם תְּלוֹי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
מִכְפָּר עַל הַסֵּפֶק וְתוֹלָה לוֹ¹⁶ עַד שְׂיֻדַּע לוֹ בְּיָדָיו
שְׁחָטָא בְּשָׁגָגָה וְיִקְרִיב חֲטָאתוֹ.¹⁷

(2) כשנודע לו חטאתו. (3) ראה למעלה פ"א ה"א-ב, שהוא חטא שחייבין על זדונו כרת. ואם חייבים על שגגתו אשם, אין חייבים על לא הודע שלו, אשם תלוי (כריתות כב. במשנה, כחכמים ולא כרבי עקיבא. וראה להלן פ"ט ה"א). אבל חטא שחייבים על שגגתו עולה ויורד, אין חייבים אשם תלוי על לא הודע שלו (שם ב. במשנה. וברש"י שם נראה שכן גרס במשנה שם כה. – 'הר המוריה'). וכן הוא בהוריות ח, ב - במשנה. וכן כתב רבינו להלן פ"א ה"ה. (5) משנה, שם כה, א: "וחכ"א אין מביא אשם תלוי אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת". (6) כלומר, הקרבן הזה מכפר עליו כפרה שאינה גמורה. (7) כריתות כו, ב. ולמדו שם ממה שנאמר בחטאת (ויקרא ד, כח) "או הודע אליו – מכל-מקום", כלומר, בכל אופן חייב חטאת כשנודע לו חטאו, ואפילו כבר הקריב אשם תלוי. וכן הוא שם כה, ב: "תנו רבנן, חמשה אשמות מכפרין, אשם תלוי אין מכפר", "אמר רב יוסף, ה"ק חמשה אשמות מכפרין כפרה גמורה, ואשם תלוי אין מכפר כפרה גמורה". ופירש רש"י שם "דלכי מתיידע לו מביא חטאת".

ב. אִינֹו חִיב בְּאִשָּׁם תְּלוֹי עַד שִׁהִיָּה שָׁם אִסּוּר קְבוּעָה¹⁸. בִּיָּצֵד? אֶכֶּל חֲלָב¹⁹, וְסִפֵּק אִם הִיָּה²⁰ כְּזִית אוֹ פָחוֹת מִכְזִית²¹; אוֹ שִׁהִיָּה לְפָנָיו חֲתִיכַת חֲלָב וְחֲתִיכַת שֶׁמֶן²², וְאֶכֶּל אַחַת מֵהֶן וְאִין יָדוּעַ אִי זֶה מֵהֶן אֶכֶּל; אֲשֶׁתוֹ וְאַחֹתוֹ עִמּוֹ בְּפִית²³, בְּעַל אַחַת מֵהֶן וְאִין יָדוּעַ אִי זֶה מֵהֶן בְּעַל; שֶׁבֶת וְחֹלֵל²⁴, וְעִשָּׂה מְלֹאכוֹת בְּאַחַד מֵהֶם וְאִין יָדוּעַ בְּאִי זֶה יוֹם עֲשָׂה; אוֹ שְׁעִשָּׂה מְלֹאכָה²⁵ בְּשֶׁבֶת וְלֹא יָדַע מַעֲיִן אִי זֶה מְלֹאכָה²⁶ עֲשָׂה - הָרִי זֶה מִבִּיא אִשָּׁם תְּלוֹי. וְכֵן כָּל בִּיּוֹצֵא בָּזָה. אֶבֶל אִם הִיָּתָה לְפָנָיו חֲתִיכָה אַחַת, סִפֵּק שֶׁהִיא חֲלָב סִפֵּק שֶׁהִיא שֶׁמֶן, וְאֶכֶּלָה - פֶּטוּר, שְׁהָרִי אִין כָּאֵן אִסּוּר קְבוּעָה²⁷. וְכֵן הָאוֹכֵל חֲלָב הַכּוֹי²⁸ - פֶּטוּר מֵאִשָּׁם תְּלוֹי²⁹, שְׁהָרִי אִין כָּאֵן אִסּוּר קְבוּעָה. וְכֵן הֵבֵא עַל אִשָּׁה שֶׁהִיא סִפֵּק נִדְהָ³⁰ אוֹ סִפֵּק עֲרוּהָ שֶׁל קְרוֹב בְּשָׂרָה³¹ - פֶּטוּר מֵאִשָּׁם תְּלוֹי. לְפִיכָךְ, הָאִשָּׁה שֶׁנִּמְצָא דָם עַל יָדָהּ³² לְאַחַר זִמְזוּם³³, וְהַנּוֹשֵׂא יָבִמְתּוֹ בְּתוֹךְ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים³⁴ וְיִלְדָהּ וְאִין יָדוּעַ אִם

כָּן תִּשְׁעָה לְרֵאשׁוֹן²⁵ אוֹ כָּן שְׁבָעָה לְאַחֲרוֹן²⁶ - הָרִי
אֵלָיו פֶּטוּרִין מִן הַקֶּרֶבֶן²⁷. וְכֵן כָּל בִּיּוֹצֵא בְּאֵלָיו, שְׁהָרִי
אִין שָׁם אִסּוּר קְבוּעָה.

(8) כרב נחמן (שם יח.). (9) היתה חתיכה גדולה שיש בה כמה כזיתים ('הר המוריה' ו'תפארת ישראל' שם, וראה להלן). (10) באכילתו, ראה להלן. (11) משנה, כריתות יז, א: "אכל, ספק יש בו כשיעור וספק אין בו", ופירשו 'ה'תוספות' (שם יז: ד"ה מדסיפא) כי מדובר בשתי חתיכות. אבל רבינו שפסק כרב נחמן (ראה למעלה) סובר, שכיון שיש בחתיכה כמה כזיתים, הרי זה "איסור קבוע". (12) במשנה, שם יז, ב. (13) במשנה שם, וכגון שאשתו היתה טהורה, אבל אם היתה אשתו נדה, פטור מאשם תלוי, שהרי יודע בוודאי שחטא. ראה להלן ה"ה. (14) במשנה, שם. (15) בכת"י תימן: "שעשה מעשה". (16) כלומר, יודע שעשה מעשה ואינו יודע אם היתה מלאכה האסורה בשבת או מעשה המותר בשבת, כגון שחתך ואינו יודע אם חתך המחובר או חתך התלוש, אבל אם ברור לו שעשה מלאכה האסורה בשבת, אלא שלא נודע לו איזו מלאכה עשה - אינו חייב אשם תלוי, שהרי יודע בוודאי שחטא, ראה להלן ה"ה. וראה 'כסף משנה' ו'לחם משנה'. ומה שאמרו במשנה (שם יט): "העושה ואינו יודע מעין איזו מלאכה עשה וכו', ורבי יהושע פוטר וכו' אף מאשם תלוי" - הכוונה שוודאי עשה מלאכה אסורה שאינו יודע איזו היא (לחם-משנה). (ויש לציין, כי רבינו השמיט הבבא הנ"ל ולא כתבה למעלה פ"ב ה"ג, ולהלן ה"ה, וצריך עיון). (17) כדעת חייא בר רב, ורב יהודא אמר רב (כריתות יז:). וכמה טעמים נאמרו שם בדבר זה, ורבינו כתב טעמו של רב נחמן שם יח, א. ואף-על-פי שרבא, שהוא בתרא, חולק עליו - פסק רבינו כרב נחמן שהובאו דבריו לאחרונה, אחר דברי רבא, ומזה נראה שהגמרא סוברת כמותו ('תוספות יום-טוב' כריתות פ"ד מ"א). (18) כוי הוא ספק חיה וחלבו מותר, כמפורש בחולין קיז, א - במשנה, ספק בהמה וחלבו אסור, וראה פ"ב מהל' נזירות ה". (19) ובכריתות שם אמרו: "רבי אליעזר אומר, כוי חייבין עליו אשם תלוי", כי הוא סובר שאין צורך שיהיה איסור קבוע, אבל רבינו שפוסק שצריך שיהיה איסור קבוע - פטור מאשם תלוי. (20) ביארו רבינו להלן. (21) כלומר, ערוה של שאר בשר (= קרובות), בניגוד לערוה של אשת איש, שיבואר להלן ה"ג. ומהו ספק ערוה של שאר בשר, ביארו רבינו להלן בהמשך הדברים. (22) מטלית שמקנחת בה אחר תשמיש, ראה פ"ד מהל' איסורי ביאה הי"ד. (23) ששהתה אחר שפירש הבעל "כדי שתושיט ידה לתחת הכר או לתחת הכסת, ותטול עד לבדוק בו, ואחר קינחה עצמה", ששניהם טמאים בספק, ראה למעלה פ"ה ה"ו. (24) למות אחיו - בעלה. (25) והיא אסורה עליו משום אשת אח שלא במקום מצוה, שהרי יש לו בן, ראה למעלה פ"א ה"ד. (26) ונמצא שאחיו מת בלא בנים, ואשתו מותרת לשני, ומצות ליבמה. (27) כריתות שם, דלא כרבי אליעזר שאינו מצריך איסור קבוע באשם תלוי, וראה למעלה.

ג. הָאוֹכֵל חֲתִיכָה, וְעַד אֶחָד אוֹמֵר לוֹ: זֶה שְׁאֲכַלְתָּ

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

35) ברייתא, כריתות יח, א. (36) שם, מחלוקת רבי ורבנן. ופסק כרבי שהוא מחייב אשם תלוי, ואף שבשעה שאכל הישראל לא היתה אלא חתיכה אחת, ספק איסור ספק היתר, כיון שלפני כן היו שתי חתיכות ואחת מהן היתה ודאי של איסור, הרי זה כנקבע האיסור, ופסק כרבי לגבי רבנן, משום שרב נחמן סובר כמותו. וראה למעלה ה"ב הערה טז. (37) כלומר, היה יודע שיש כאן חתיכה אחת של חלב, ואף-על-פי-כן אכל (רש"י, שם). (38) שם בברייתא, וכרבי. ואף כי עכשיו בשעה שאכל את השניה בשוגג, לא היתה כ"אם חתיכה אחת ועל אכילת הראשונה אין לחייבו שהרי נאכלה במזיד, מ"מ כיון שלפני כן היו שתי חתיכות, ואחת מהן היתה ודאי של איסור, הרי זה כנקבע האיסור. וכגון שחזר בתשובה, ראה למעלה פ"ג ה"ז. (39) חייב אשם תלוי. שם בברייתא. ואף כי בוודאי אכל את האיסור, ואשם תלוי אינו בא אלא על הספק – כיון שאכל את השניה בזדון, ועליה אינו חייב קרבן, חייב אשם תלוי על הראשונה, כי ספק הוא אם זה איסור או היתר. וראה להלן באכל שתייה בשגגה. (40) שם בברייתא. כלומר, פטור מאשם תלוי, כי אין כאן ספק שוודאי אכל חלב בזדון, ופטור מחטאת, שהרי אכל בזדון, ראה למעלה פ"א ה"א, כי אין חטאת באה אלא על עבירה בשוגג. והוא-הדין לאשם תלוי (למעלה ה"א). (41) שם בברייתא. שהרי ברור שאכל חלב. (42) מחלוקת תנאים במשנה, כריתות כג, א. ופסק כת"ק. ומשום שכל אחד ואחד מהם אכל חתיכה שהיא ספק חלב ספק שומן.

ה. חֶלֶב וְנוֹתֵר לְפָנָיו, אָכַל אֶחָת מֵהֶן⁴³ וְאֵין יָדוּעַ
אִי זֶה מֵהֶן אָכַל; אֲשֶׁתּוֹ נָדָה וְאַחֲתוֹ עָמּוּ בְּבֵית,
וְשָׁגַג בְּאַחַת מֵהֶן⁴⁴ וְאֵין יָדוּעַ אִי זֶה מֵהֶן בָּעַל; שֶׁבַת
וְיוֹם הַכַּפּוּרִים, וְעָשָׂה מְלָאכָה בֵּין הַשְּׂמֻשּׁוֹת
שֶׁבִּינְיָהֶן⁴⁵ - הֲרִי זֶה פְטוּר מִקֶּרְבָּן. וְאֵינוּ מְבִיא
חֲטָאת⁴⁶, שֶׁהָרִי אֵינוּ יָדָע עֲצָמוֹ שֶׁל חֲטָא⁴⁷, כְּמוֹ
שֶׁבְּאַרְנָה⁴⁸; וְאֵינוּ מְבִיא אֶשֶׁם תְּלוּי⁴⁹, שֶׁהָרִי יָדָע
בְּוֹדָאִי שֶׁחֲטָא⁵⁰.

(43) בשוגג, שחשב כי הם שומן של היתר. (44) שחשב כי היא אשתו והיא טהורה. (45) למעלה פ"ב ה"ג, לענין פטור מקרבן חטאת, כתב רבינו "שבת ויום הכיפורים לפניו, ועשה מלאכה באחד מהן" ואינו מזכיר שעשה בין השמשות, וראה משנה כריתות יט, א - שאמרו שבבין השמשות לדברי הכל פטור ואין כאן מחלוקת, לפי שאפשר שמקצת מלאכה נעשתה בשבת ומקצתה נעשתה ביום הכיפורים. ועי' ב'ערוך לנר' שם. (46) כרבי יהושע במשנה, כריתות שם. (47) ונאמר (ויקרא ד, כג) "אשר חטא בה" - "עד שיודע לו במה חטא" (שם לדברי רבי יהושע). (48) למעלה פ"ב שם. (49) במשנה, שם: "א"ר יהודה, פוטרו היה רבי יהושע אף מאשם תלוי". (50) כן הוא בברייתא (שם): בטעמו של רבי יהושע, שנאמר (שם ה, יז) "כי תחטא - ולא ידע" - "פרט לזה שידע שחטא".

ו. כָּל דָּבָר שֶׁחִיבִין עַל וְדָאוּ חֲטָאת קְבוּעָה⁵¹ אֶחָת
- חִיבִין עַל לֹא הוֹדָע שְׁלוֹ אֶשֶׁם תְּלוּי אָחֵר, וְכָל

1 חֶלֶב הִיָּה, וְעַד אֶחָד אוֹמַר: לֹא אָכַלְתָּ חֶלֶב²⁸, אֲשֶׁה
2 אוֹמֶרֶת²⁹ אָכַל, וְאֲשֶׁה אוֹמֶרֶת לֹא אָכַל, הוֹאִיל וְנִקְבַּע
3 הָאִסּוּר³⁰ וְהוּא אֵינוּ יוֹדָע³¹ אִם חָטָא אוֹ לֹא חָטָא -
4 הֲרִי זֶה מְבִיא אֶשֶׁם תְּלוּי. וְכֵן כָּל הַבָּא עַל אֲשֶׁת אִישׁ
5 שֶׁעַד אֶחָד אוֹמַר מֵת בְּעֵלָהּ וְעַד אֶחָד אוֹמַר לֹא מֵת
6 - חִיב בְּאֶשֶׁם תְּלוּי³². וְהוּא הִדִּין לְסַפֵּק מִגְרִשֶׁת³³,
7 שֶׁהָרִי נִקְבַּע הָאִסּוּר³⁴. אָכַל סַפֵּק מִקְדָּשֶׁת - לֹא נִקְבַּע
8 הָאִסּוּר.

(28) משנה, כריתות יא, ב. וכתבו שם ה'תוספות' (ד"ה אמרו לו) כי מדובר כשהעידו שני העדים בבית אחת, שאם העידו בזה אחד זה - כיון שנתקבל עדות הראשון שוב לא מתחשבים בעדות השני, שכיון שהאמינה תורה עד אחד, הרי כאן שנים. (29) במשנה, שם. ואף כי נשים פסולות לעדות אחרת - נתרבו כאן ממה שנאמר (ויקרא ד, כח) "או הודע אליי חטאתו" - אפילו אמרה אשה 'סיפרא' ויקרא, דיבורא דחובה פ"ז ה"א). (30) לפי דעת הרמב"ד, לא יתכן שנקבע האיסור אלא אם היו שתי חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן, ואחד אומר חלב אכלת ואחד אומר שומן אכלת, אבל בחתיכה אחת, אין זה נקבע האיסור. ויתכן כי כן גם כוונת רבינו (כסף-משנה). (31) ה'תוספות' (שם) כתבו כי אינו חייב אלא אם שתק, אבל אם אמר "איני יודע" פטור הוא מקרבן, שנאמר (שם) "או הודע אליי חטאתו" - "ולא שיודיעוהו אחרים" (גמרא שם, לענין חטאת, והוא-הדין לענין אשם תלוי). אבל לדעת רבינו אין ללמוד מפסוק זה אלא לגבי חטאת ולא לגבי אשם תלוי, ועי' לחם משנה' ו'ערוך לנר' כריתות שם. (32) ביבמות קיז, ב - אמרו: "עד אומר לנו ועד אומר לא מת וכו' לא תנשא", ובפ"ב מהל' גירושין ה"ט כתב רבינו שאם נשאת תצא, וכיון שתצא, הבא עליה חייב אשם תלוי, כמו שאמרו גבי תרי ותרי (שם פח: ובכתובות כב:), שהבא עליה חייב באשם תלוי, כיון שנקבע האיסור, שהיתה אשת איש ('קרית ספר'). (33) כגון שנים אומרים נתגרשה, ושנים אומרים לא נתגרשה, שלא תנשא ואם נשאת תצא (כתובות שם, והל' גירושין שם ה"ו), וכיון שתצא - חייב עליה אשם תלוי, שהרי נקבע האיסור שהיא בחזקת אשת איש כנ"ל. (34) שהרי היא בחזקת פנויה, ולפיכך אין הבא עליה חייב אשם תלוי.

9 ד. מִי שֶׁהָיוּ לְפָנָיו שְׁתֵּי חֲתִיכוֹת, אֶחָת שֶׁל חֶלֶב
10 וְאַחַת שֶׁל שְׂמֶן, וְאָכַל אֶחָת מֵהֶן וּבָא עוֹבֵד כּוֹכְבִּים
11 אוֹ כָּלֶב וְאָכַל אֶת הַשְּׂנִיָּה³⁵, אוֹ שֶׁאָכַל עוֹבֵד כּוֹכְבִּים
12 אוֹ כָּלֶב אֶת הָרִאשׁוֹנָה וּבָא יִשְׂרָאֵל וְאָכַל הַשְּׂנִיָּה³⁶,
13 אוֹ שֶׁאָכַל רִאשׁוֹנָה בְּזִדּוֹן³⁷ וְשְׂנִיָּה בְּשִׁגְגָה³⁸, אוֹ
14 שֶׁאָכַל רִאשׁוֹנָה בְּשִׁגְגָה וְשְׂנִיָּה בְּזִדּוֹן³⁹ - הֲרִי זֶה חִיב
15 בְּאֶשֶׁם תְּלוּי, הוֹאִיל וְהִיָּה שְׂמָה אִסּוּר קְבוּעַ. אָכַל
16 שְׁתֵּיהֶן בְּזִדּוֹן - פְטוּר מִקֶּרְבָּן⁴⁰. אָכַל שְׁתֵּיהֶן בְּשִׁגְגָה
17 - מְבִיא חֲטָאת⁴¹. אָכַל אֶת הָרִאשׁוֹנָה בְּשִׁגְגָה וּבָא
18 אַחֵר וְאָכַל אֶת הַשְּׂנִיָּה בְּשִׁגְגָה - שְׂנִיָּהֶן חִיבִין בְּאֶשֶׁם
19 תְּלוּי⁴². וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ"ג שבט - ספר קרבנות - הלכות שגגות קעא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

59) כרבי עקיבא, שם במשנה: "אכל אחד את הראשונה, ובא אחר ואכל את השניה, זה מביא אשם תלוי וזה מביא אשם תלוי, דברי ר"ע. וסובר רבינו, כי אף אם אכל את השני אחר שהראשון הביא אשם תלוי, מביא הוא אשם תלוי. (60) למעלה ה"ד, כי זהו בכלל "נקבע האיסור".

י. חתיכה של חלב וחתיכה של חלב נותרה⁶¹, אכל את אחת מהן ואין ידוע אי זו היא - מביא חטאת על החלב⁶² ואשם תלוי משום נותר⁶³. אכל את השניה בהעלם שניה⁶⁴ - מביא שלש חטאות⁶⁵. ואם היה בה שוה פרוטה⁶⁶ - מביא אשם ודאי משום מעילה⁶⁷. אכל אחד את אחת משתייהן, ובא אחר ואכל את השניה - זה מביא חטאת ואשם תלוי, וזה מביא חטאת ואשם תלוי⁶⁸. וכן כל פיוצא בזה.

61) ראה למעלה פ"ו ה"ד כי האוכל חלב שהוא גם נותר, חייב שתי חטאות, אחת על אכילת חלב ואחת על אכילת נותר, ואשם ודאי על מעילה בהקדש, שאיסור חל על איסור באיסור מוסיף, באיסור כולל ובאיסורים הבאים בבת אחת. 62) כי הרי ודאי אכל חלב. 63) כי ספק הוא אם החתיכה שאכל היתה נותר (שם, במשנה). אבל על ספק מעילה בהקדש, אינו מביא קרבן, ראה להלן פ"ט הי"א. 64) כלומר, שלפני שאכל את החתיכה השני נודע לו שהחתיכה הראשונה שאכל היא של חלב, או אפילו נודע לו אחר שאכל את השניה, אבל ידיעות על שתי החתיכות לא היו ביחד כי-אם ידיעה אחר ידיעה, אבל אם לא נודע לו שהראשונה היא חלב אלא לאחר שאכל את השניה, והידיעה היתה לשתי החתיכות כאחת - אינו חייב על אכילת החלב כי-אם קרבן אחד, ראה למעלה פ"ו ה"א וה"ט. 65) אחת על אכילת החלב של החתיכה האחת, ואחת על החלב של החתיכה האחרת, ואחת על אכילת הנותר של אחת מהחתיכות (שם, במשנה). 66) כלומר, כל חתיכה וחתיכה היתה שוה פרוטה, הרי חוץ ממה שעבר על איסור אכילת חלב ואכילת נותר - נהנה גם שוה פרוטה מן ההקדש. 67) כן אמרו בגמרא שם, כי מה שאמרו במשנה שם שחייב שלש חטאות, מדובר שלא היה בכל חתיכה שוה פרוטה, אבל אם היו שוות פרוטה כל אחת, חייב גם אשם ודאי. 68) כתנא-קמא במשנה, שם. שהרי כל אחד מהם בוודאי אכל חלב שחייב עליו קרבן חטאת, וספק אם אכל נותר, שחייב עליו אשם תלוי. ועל ספק מעילה אינו חייב כלום, כמבואר למעלה, ולהלן פ"ט הי"א.

יום שלישי כ"ג שבט ה'תשפ"ב

פרק תשיעי

1) יבאר שעל חמש עבירות מביאין קרבן אשם ודאי, ואם אמרו לו שניים: בעלת שפחה חרופה והוא אומר לא בעלתי.

א. על חמש עבירות מביא קרבן אשם. והוא הנקרא אשם ודאי, שהרי אינו בא משום ספק². ואילו הן: על שפחה חרופה³, ועל הגזל, ועל המעילה, ועל טמאת נזיר⁴, ועל הצרעת כשיטתה ממנה⁵. על

דבר שחייבין על ודאו חטאות הרבה - חייבין על לא הודע שלו אשמות תלוין הרבה כמנן החטאות⁵². כיצד? קשם שאם אכל חלב ודם ונותר ופגול בהעלם אחת - חייב ארבע חטאות, כך אם נסתפק לו אם אכלן או לא אכל אלא חתיכות של הותר שהיו עמהם - מביא ארבעה אשמות תלוין. וכן אם נסתפק לו אם האשה שפא עליה אשתו או פלונית הערוה שהיתה עמה שחייב עליה שמונה חטאות⁵³ - הרי זה מביא שמונה אשמות תלוין.

51) ראה למעלה ה"א, ולהלן פ"א ה"ה. 52) משנה, שם יז, ב. 53) ראה למעלה פ"ד ה"ב. ודבר זה, שהוא חייב על מעשה אחד כמה אשמות תלוין, "נראה שלמד זאת מתוספתא פ"ה דכריתות: חתיכה של חלב פיגול וחתיכה של חולין לפניו, אכל אחת מהן ואין ידוע איזו מהן - מביא שני אשמות תלוין" (הגהות הרש"ש על הרמב"ם).

ז. האוכל חתיכה משתי חתיכות ונסתפק לו אם של חלב אכל או של שמן אכל, ואחר שגולד לו הספק אכל חתיכה משתי חתיכות אחרות ונסתפק לו אם של חלב אכל או של שמן - הרי זה מביא שני אשמות תלוין⁵⁴.

54) פסק כרבי, בברייתא שם יח, ב. ואף-על-פי שרבים חולקים עליו, פסק כמותו, משום שהאמוראים מפרשים דבריו (כסף-משנה), ועוד שסתם משנה שם יז, ב - כמותו, שאמרו שם: "אם היתה ידיעה בינתיים (ידיעת ספק - רש"י), כשם שהוא מביא חטאת על כל אחת ואחת, כך מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת" (הגהות הרש"ש על הרמב"ם).

ח. קשם שידיעת ודאי בינתיים⁵⁵ מחלקת לחטאות⁵⁶, כך ידיעת ספק בינתיים מחלקת לאשמות⁵⁷. לפיכך, אם אכל חמשה זיתי חלב בהעלם אחת, ונודע לו ידיעת ספק על אחת מהם, ונותר ונודע לו ידיעת ספק אחרת על השני, וכן על כל אחת ואחת - חייב אשם תלוי על כל אחת ואחת.

55) כלומר, שאכל כזית חלב וכזית חלב בהעלם אחד, ואחר שאכלם נודע לו על הראשון וחזר ונודע לו על השני. 56) שמביא שתי חטאות, ראה למעלה פ"ו ה"ט. 57) שכשם שבידיעה שבין אכילה לאכילה למעלה לא חילקו בין ספק לוודאי (ראה למעלה ה"ז), כמו כן בידיעה שלאחר האכילות - אין להבדיל בין ידיעת ספק לידיעת ודאי.

ט. חתיכה של שמן וחתיכה של חלב, אכל אחת מהן ואין ידוע אי זו היא, והביא אשם תלוי, ונותר ואכל את השניה - מביא חטאת⁵⁸. וכן אם אכל אחר את השניה - מביא האחר אשם תלוי⁵⁹, כמו שבארנו⁶⁰.

58) משנה, שם כג, א: "חתיכת חלב וחתיכת חולין (= שומן של היתר) אכל אחת מהן ואינו יודע איזו מהן אכל, מביא אשם תלוי. אכל את השניה, מביא חטאת".

עונשין. (10) אבל שוגגת אינה בת חיוב מלקות. וכן הוא בתוספתא "כל עריות שבתורה עושה אונס (כלומר אנס אותה), כרצון, וכו' ישינה כעירה וכו' מה שאין כן בשפחה חרופה" וכן כתבו התוספות (שם יא.) שמה שאמרו במשנה "שעשה בה את המזיד כשוגג", אין זה אלא על האיש, אבל השפחה - מזידה, שאם לא כן, שניהם פטורים. (11) ולא אנוסה. (12) שם יא. "אמר רבי יצחק לעולם אינו חייב אלא על שפחה בעולה בלבד, שנאמר (שם): והיא שפחה נחרפת לאיש". היינו נבעלת לאיש, כלומר, נשתנה גופה (שם). (13) שהבעילה שנחרפה לאיש, הייתה כדרכה, דרך אותו מקום, שעל ידי הבעילה נשרו בתוליה ונשתנה גופה [ואף על פי שנבעלה על ידי בעלה, ודינה כבעולה אף על פי שנבעלה שלא כדרכה - "נחרפת לאיש", היינו נשתנה גופה, אינה, אף שיש לה דין בעולה]. (14) כלומר, בעלה גמר בה בעילתו, שהכניס את כל האבר, שאם לא כן, הרי לא נקרעו בתוליה ולא נשתנה גופה. (15) כלומר, בשביל כך צריך שתהיה גדולה ומזידה משום שאז היא מחוייבת מלקות. (16) כי "בקורת" היא לשון של מלקות, שכל הלוקה קוראים עליו פסוקים מן התורה ו"בקורת" מלשון קריאה, וכן בודקים אותו ואומדים כוחותיו כמה מלקות יכול לקבל ו"בקורת" מלשון בקורת וחקירה.

ב. ומפי השמועה למדו, שבזמן שהיא חייבת מלקות¹⁷ - הוא חייב בקרבן, ובזמן שהיא פטורה מן המלקות - הוא פטור מן הקרבן¹⁸.

(17) שהיא מזידה, וגדולה. (18) כגון שהיא קטנה או שוגגת או אנוסה. אבל לא נבעלה על ידי בעלה, או נבעלה שלא כדרכה, או על ידי התחלת ביאה בלבד - כל אלה לא נלמדו מפסוק זה, אלא מהמלה "נחרפת", שנשתנה גופה.

ג. בן תשע שנים ויום אחד¹⁹ שפא על שפחה חרופה²⁰ - היא לוקה והוא מביא קרבן²¹. ויראה לי, שאינו מביא עד שיגדיל ויהיה בן דעת²².

(19) אבל בפחות מזה אין ביאתו ביאה. (20) גדולה ומזידה. (21) כן הוא בספרא (קדושים פרק ה הלכה א) "איש פרט לקטן, או יכול שאני מוציא בן תשע שנים ויום אחד, תלמוד לומר ואיש". (22) ראה להלן בפרק א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ה שכל מחוייבי קרבן אין מקריבין על ידם אלא מדעתם.

ד. כבר בארנו בהלכות ביאות אסורות מה היא השפחה החרופה האמורה בתורה, ושאין חייבין²³ עד שיבעול פדרפה ויגמור²⁴. לפיכך²⁵, אם אָמְרו לו שנים²⁶: בעלת שפחה חרופה, והוא אומר: לא בעלתי - נאמן, ואינו מביא קרבן על פיהו; שהרי הוא יודע אם גמר ביאתו²⁷ או לא גמר, וזה שאמר לא בעלתי - כלומר לא גמרתי²⁸.

(23) הבעול - קרבן, והשפחה חרופה - מלקות. (24) משום שנאמר (ויקרא יט, כ): "ואיש כי ישכב את אשה שכבת זרע", ואם בעל שלא כדרכה, או שבעל כדרכה ולא גמר

1 שפחה חרופה כיצד? הבא על שפחה חרופה⁶, בין
2 בזדון בין בשגגה - מביא אשם⁷. והוא שתהיה⁸
3 גדולה⁹ ומזידה¹⁰ ובכרצונה¹¹, ותהיה בעולה¹²
4 פדרפה¹³, ובגמר ביאה¹⁴, כדי שתלקה¹⁵; שנאמר:
5 בקרת תהיה והביא את אשמו - היא לוקה¹⁶ והוא
6 מביא קרבן.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הבא על שפחה חרופה, בין בזדון בין בשגגה, מביא אשם גזילות ומתכפר לו על הכל על הזדונות ועל השגגות".

וממשיך "כל מי שיש בידו משהו פרוטה ומעלה ממון ישראל... הרי זה מביא אשם על חטאו", וכן "הנשבע שבועת עדות בין בזדון בין בשגגה" מקריב קרבן עולה ויורד.

וידוע ביאור אדמו"ר הזקן ב'אגרת הקודש' בעניין פרה אדומה הנעשית מחוץ לשלוש מחנות ולא בפנים כקרבן חטאת, כי טהרת פרה אדומה היא משלוש קליפות הטמאות שלמטה מנוגה "... משא"כ קרבנות שעל גבי המזבח מכפרין על השגגות שהן מהתגברות נפש הבהמית שמנוגה", כי כאשר יהודי עובר עבירה בשוגג אינו נמצא עדיין "בחוף" מקום הקליפות, ולכן יכול להתכפר ע"י קרבן הנעשה בפנים.

וקשה איך יתאים הביאור הנ"ל עם מה שמצינו שיש קרבנות המכפרים הן בשוגג והן במזיד. והנה אדמו"ר המהר"ש כתב בנוגע לאשם גזילות "ובאשם גזילות הקרבן צריך להיות עם התשובה, התשובה עושה ממזיד שוגג, ואז מתכפר הקרבן". ועדיין צריך להבין, אם התשובה עושה כל מזיד לשוגג, היו צריכים כל הקרבנות לכפר על מזיד, שהרי בכל קרבן ישנו התנאי ש"שב מידיעתו" היינו תשובה, והרי כבר נעשה ממזיד שוגג, ומדוע אינו יכול להתכפר על-ידי הקרבן?

(על-פי "זון מלכות" ספר קרבנות סימן י)

(2) כמו אשם תלוי שעיקרו בא על ספק. (3) "שפחה חרופה האמורה בתורה היא שחצייה שפחה וחצייה בת חורין ומקודשת לעבד עברי וכו'". (4) שנטמא במת בין בשוגג בין במזיד. (5) כלומר, הנזיר והמצורע, בנזיר נאמר (במדבר ו, יב) "והזיר לה" את ימי נזרו והביא כבש בן שנתו לאשם וכו'". ובמצורע נאמר (ויקרא יד, ייב) "וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכו' ולקח הכהן את הכבש האחד והקריב אותו לאשם". (6) שנאמר (שם יט, כ-כא) "ואיש כי ישכב את אשה שכבת זרע והיא שפחה נחרפת לאיש וכו' והביא את אשמו לה" אל פתח אהל מועד איל אשם". (7) ולמדו כן בגמרא ממה שנאמר (שם, כב) "וכפר עליו הכהן באיל האשם לפני ה' ונסלח לו מחטאתו אשר חטא" - "לעשות מזיד כשוגג" (רצונו לומר שנסלח לו בקרבן זה באיזה עניין שיהיה). (8) השפחה החרופה. (9) שהיא בת ענשים וחיבת מלקות, אבל קטנה אינה בת

ביאתו, אין זה נחשב לשכבת זרע, שאינה ראוייה להתעבר מביאות אלו. (25) מכיוון שאינו חייב עד שיגמור ביאתו. (26) שני עדים. (27) והעדים אינם יכולים לראות אם גמר ביאתו. (28) ראה למעלה פרק ג הלכה א שאם עדים מעידים אותו שאכל חלב והוא אומר שלא אכל נעשה כאומר לא אכלתי שוגג אלא מזיד וכחכמים דרבי מאיר. וכאן אף רבי מאיר מודה (כריתות יב:) שלא חלק על חכמים אלא משוגג למזיד, שאין אדם רוצה להיעשות רשע.

ה. הֵבֵא עַל הַשְּׁפָחָה²⁹ בִּיאֹת הָרֶבֶה - אֵינוֹ חַיֵּב אֲלָא אִשֶּׁם אֶחָד³⁰. פִּיֵּצֵד? הֵבֵא עַל הַשְּׁפָחָה בִּיאֹת הָרֶבֶה בְּדוֹדוֹ, אוֹ שָׂבֵא עָלֶיהָ בְּשִׁגְגָה וְנוֹדַע לוֹ וְחָזַר וְכָא עָלֶיהָ בְּשִׁגְגָה וְנוֹדַע לוֹ, אֶפְלוּ מֵאָה פְּעָמִים בְּמֵאָה הָעֲלָמוֹת³¹ - מִקְרִיב אִשֶּׁם אֶחָד³² וּמִתְכַּפֵּר לוֹ עַל הַפֶּל, עַל הַדּוֹנוֹת שֶׁבָּה וְעַל הַשִּׁגְגוֹת. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁפְחָה אַחַת; אֲבָל הֵבֵא עַל שְׁפָחוֹת הָרֶבֶה, אֶפְלוּ בְּהָעֵלֶם אַחַת³³ - חַיֵּב אִשֶּׁם עַל כָּל שְׁפָחָה וְשִׁפְחָה³⁴.

(29) חרופה. (30) ונלמד זאת בגמרא שם ממה שכתוב (ויקרא יט, כב) "וכיפר עליו הכהן באיל האשם וגו'" על חטאתו אשר חטא" שעניינו מכל חטא שחטא בבעילה זו, איל האשם מכפר עליו. וכל זה הוא לבועל, אבל השפחה עצמה "חייבת מלקות על כל ביאה וביאה כשאר חייבי לאווין, אם הייתה מזידה". (31) שאם לא נודע לו הרי גם בשאר איסורין אינו חייב אלא חטאת אחת כמפורש למעלה פרק ה הלכה א. (32) אף על פי שאמרו בשבת עב. שלמי שסובר שבאשם וודאי צריך שייודע לו חטאו תחילה - הידיעות מחלקות בשפחה חרופה. והרי פסק רבינו כן להלן הלכה י - סמך רבינו על הסוגיא הנ"ל בכריתות, שאמרו שם שבחשם העלמות בשפחה חרופה אינו חייב אלא אחת, הרי שאין הידיעות מחלקות בשפחה חרופה. (33) שלא הייתה ידיעה בין ביאה לביאה. (34) שהגופים הם המחלקים לחיבו על כל שפחה ושפחה קרבן מיוחד, שנאמר (שם) "והיא שפחה", לחלק על כל שפחה ושפחה.

ו. בְּעַל שְׁפָחָה³⁵ וְהַפְרִישׁ אֶשְׁמוֹ, וְחָזַר וּבְעָלָה אַחֵר שֶׁהַפְרִישׁ אֶשְׁמוֹ - חַיֵּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת; שֶׁהַפְרִישָׁה מַחְלֶקֶת³⁶, וְנִמְצָא כְּמִי שֶׁהִקְרִיב וְאַחֵר כֶּף בְּעַל. וְכֵן אִם בְּעַל חֲמֵשׁ בְּעִילֹת בְּהָעֵלֶם אַחַת בְּשִׁפְחָה אַחַת, וְנוֹדַע לוֹ עַל אַחַת מֵהֶן³⁷ וְהַפְרִישׁ אֶשְׁמוֹ, וְאַחֵר כֶּף נֹדַע עַל הַשְּׁנִיָּה - מִפְרִישׁ אִשֶּׁם אַחֵר³⁸. אֵף עַל פִּי שֶׁבְּהָעֵלֶם אַחַת הָיוּ כָּלָן, הוֹאִיל וְלֹא נֹדַע לוֹ אֲלָא אַחֵר שֶׁהַפְרִישׁ, נִמְצָא כְּבוֹעַל אַחֵר שֶׁהַפְרִישׁ. שְׁדִין הַשּׁוֹגֵג וְהַמְזִיד בְּשִׁפְחָה אֶחָד הוּא³⁹.

(35) כלומר, שפחה חרופה שהבא עליה כמה ביאות אפילו נודע לו ביניהן אינו חייב אלא אחת. (36) כן אמרו בשבת שם אפילו למי שסובר שבאשם וודאי אין צורך בידיעה בתחילה, מודה הוא שהפרשה מחלקת, אם כן הוא הדין לדין, שידיעות אינן מחלקות בשפחה - שההפרשות מחלקות. (37) שאף על פי שלעניין אכילת חלב ידיעה

ז. עַל הַגְּזֵל⁴⁰ פִּיֵּצֵד? כָּל מִי שֵׁישׁ בִּידוֹ מַשְׁוֶה פְּרוּטָה וּמַעֲלָה⁴¹ מִמָּמוֹן יִשְׂרָאֵל, בֵּין שְׁגֻזָּל⁴² בֵּין שְׁגָנְבוֹ⁴³, בֵּין שֶׁהִפְקִידוֹ אֶצְלוֹ אוֹ הִלְוִהוּ, אוֹ מַשּׁוּם שֶׁתְּפֹת אוֹ מַשְׁאֵר דְּרָכִים⁴⁴, וְכֹפֵר בּוֹ⁴⁵ וְנִשְׁבַּע לִשְׁקֵר, בֵּין בְּדוֹדוֹ בֵּין בְּשִׁגְגָה⁴⁶ - הִרִי זֶה מְבִיא אִשֶּׁם עַל חֲטָאוֹ. וְזֶה הַנִּקְרָא אִשֶּׁם גְּזֻלוֹת. וּמִפְרִישׁ בְּתוֹרָה, שְׁאִין מִתְכַּפֵּר לוֹ בְּאִשֶּׁם זֶה עַד שֵׁישִׁיב הַמָּמוֹן שְׁבִידוֹ לְבַעֲלֵיו⁴⁷; אֲבָל הַחֲמִשָּׁה⁴⁸ אֵינוֹ מַעֲכָב הַפְּפָרָה⁴⁹. כֶּכֶר בְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת שְׁבוּעוֹת, אֵימָתִי יִהְיֶה חַיֵּב בְּשְׁבוּעָה זֹאת שֶׁמִּקְרִיב עָלֶיהָ אִשֶּׁם זֶה⁵⁰, וְאֵימָתִי יִהְיֶה פְּטוּר מִמֶּנָּה; וְעַל אֵי זֶה דֶּרֶךְ יִתְחַיֵּב אֲשׁמוֹת רַבּוֹת כְּמִנְיֵן חַיֵּיב הַשְּׁבוּעוֹת, וְעַל אֵי זֶה דֶּרֶךְ לֹא יִהְיֶה חַיֵּב אֲלָא אִשֶּׁם אֶחָד⁵¹.

(40) שיש על זה קרבן אשם. (41) אבל פחות מפרוטה אינו ממון, והכופר ונשבע על פחות משווה פרוטה פטור משבועת הפקדון. (42) שלקח ממון אדם בגלוי ובפרהסיא בחזק יד. (43) שלקח ממון אדם בסתר כגון שפשט ידו לתוך כיס חברו ואין הבעלים יודעים. (44) כגון עושק, או מצא אבידה וכיחש בה, או עשה לו מלאכה ולא נתן לו שכרו. (45) כשתבעו שיחזיר לו הממון. (46) ולמדו זה בגמרא שם בגזירה שווה "תחטא - תחטא", משבועת העדות. (47) שנאמר (שם כג"כ) "והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגזלה אשר גזל וגו' ושלם אותו וגו' ואת אשמו יביא וגו'". הרי שרק אחר השבת הגזילה מתכפר באשם. ובבבא קמא ק. "במשנה: "הביא אשמו עד שלא הביא גזילו לא יצא". ובגמרא שם קיא. למדו כן ממה שנאמר בגזל הגר (במדבר ה, ח): "מלבד איל הכיפורים אשר יכפר בו עליו", הרי נאמר "אשר יכפר" בלשון עתיד, להורות, שאינו מתכפר אלא אחר כך, אחרי ששיב את הגזילה לכהן. (48) שהוא מחוייב להוסיף חומש על הקרן, שהוא אחד מארבעה מהקרן מפני שכתוב (ויקרא שם, כד) "ושלם אותו בראשו וחמישיתיו יוסף עליו". (49) בבא קמא שם במשנה: "נתן את הקרן ולא נתן את החומש אין החומש מעכב", ולמדו כן בגמרא שם קיא. הדיוט מהקדש (=מן הנהנה מן ההקדש) מה הקדש אם מעל לא מעכב החומש את הכפרה,

65) פשטות הפסוק משמע כך, שכתוב (שם, כג"כ) "והיה כי יחטא ואשם" כשיכיר בעצמו לשוב בתשובה ולדעת ולהודות כי "חטא ואשם והשיב את הגולה וכו' ואת אשמו יביא וכו'". (67) וצריך להביא אשם אחר גדול בימי בית ראשון, שנמשח בשמן המשחה. (68) שחייבים אשם. מה שאין כן באשם תלוי, שאינם שווים, שהכהן המשוה אינו חייב בו. וכמו כן לעניין קרבן חטאת חלוקים הם, שהמלך מביא שעיר עזים, והכהן המשוה - פר בן בקר, ושאר עם הארץ מביאין שעירת עזים או נקבה מן הצאן.

21 יא. פל חטא שחייבין עליו אשם ודאי, אם נסתפק
22 לו אם עשאהו או לא עשאהו - פטור מכלום.⁶⁹
23 לפיכך, הבא על ידו ספק מעילה - אינו חייב
24 כלום.⁷⁰ פמו שפארנו בהלכות מעילה.

69) שאינו חייב אשם תלוי, אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת. ודבר זה נחלקו בו חכמים ורבי עקיבא במשנה כריתות כב. ופסק רבינו כחכמים. (70) הזכיר באופן מיוחד ספק מעילה משום שבה המחלוקת של רבי עקיבא וחכמים הנ"ל.

25 יב. היתה לפניו חתיכה של חלין וחתיכה של
26 הקדש, אכל אחת מהן ואין ידוע אי זו היא -
27 פטור;⁷¹ חזר ואכל את השנייה - מביא אשם על
28 מעילתו;⁷² אכל אחר את השנייה - שניהן פטורין.⁷³

71) שהוא ספק אם מעל בהקדש או לא, וכדברי חכמים החולקים על רבי עקיבא, שם כב במשנה. (72) שהרי ודאי מעל. (73) כי כל אחד מהם הוא בספק אם מעל או לא.

29 יג. חתיכה של חלב⁷⁴ וחתיכה של הקדש, אכל
30 אחת מהן⁷⁵ - מביא אשם תלוי משום חלב; אכל
31 את השנייה⁷⁶ - מביא חטאת על החלב⁷⁷ ואשם ודאי
32 של מעילה על הקדש⁷⁸; בא אחר ואכל את השנייה
33 - אף השני מביא אשם תלוי⁷⁹. חתיכה של חלב⁸⁰
34 וחתיכה של חלב הקדש, אכל אחת מהן - מביא
35 חטאת⁸¹; אכל את השנייה אחר שגודע לו על
36 הראשונה⁸² - מביא שתי חטאות⁸³ ואשם ודאי על
37 מעילתו⁸⁴; בא אחר ואכל את השנייה - זה מביא
38 חטאת וזה מביא חטאת⁸⁵ בלבד⁸⁶. פקר בארנו
39 בהלכות מאכלות אסורות מאיזה טעם נוסף אסור
40 הקדש על אסור חלב⁸⁷. וכן כל פיוצא באלו
41 האסורין.

74) חולין. (75) בשוגג. (76) בשוגג אפילו אחר שהביא אשם תלוי. (77) שם. שהרי אכל וודאי חלב, והאוכל חלב בשוגג חייב חטאת. (78) שהרי אחת מהן הוא של הקדש. (79) שם. כי גם זה הוא ספק אכל חלב או לא שחייב אשם תלוי. וראה למעלה הלכה ז כי זהו איסור קבוע. (80) חולין. (81) שהרי שתי החתיכות הן חלב, וחייב חטאת על איסור אכילת חלב בשוגג. ואינו חייב אשם תלוי על

אף הדיוט אין החומש מעכב את הכפרה. (50) כלומר, אימתי מתחייב קרבן אשם גזלות על שבועה זו ואימתי פטור. (51) על כמה וכמה שבועות.

1 ח. על המעילה⁵² כיצד? כל הנהגה משוה פרוטה⁵³
2 מן ההקדש בשגגה⁵⁴ - מחזיר מה שנהגה ויוסף
3 חמש ויקריב אשם ויתפפר לו⁵⁵. וכבר בארנו
4 בהלכות מעילה, שהקרבן והקרבן מעכבין הכפרה,
5 ואין החמש מעכב⁵⁶.

52) ראה למעלה הלכה א שיש על זה קרבן אשם. (53) משנה מעילה יח. ובבא מציצא נה. "הנהגה בשווה פרוטה מן ההקדש מעל". (54) אבל במזיד לוקה ומשלם קרן בלבד. (55) שנאמר (שם, ט"ז) "נפש כי תמעול מעל וחטאה בשגגה מקדשי ה' והביא את אשמו לה' ואת אשר חטא מן הקדש ישלם ואת חמישיתו יוסף עליו וגו'". (56) שנאמר (שם) "יכפר עליו באל האשם" - איל ואשם מעכבין ואין החומש מעכב.

6 ט. האוכל מדבר שמועלין בו בחמשה תמחויין⁵⁷
7 בהעלם אחת, אף על פי שהוא מזבח אחד, אם יש
8 בכל אכילה ואכילה שוה פרוטה - חייב אשם על
9 כל אחד ואחד⁵⁸; שהתמחויין מחלקין במעילה,
10 והרי הן פמינין הרבה⁵⁹, אף על פי שאין מחלקים
11 בחיוב הכרתות⁶⁰. חמרא ותרה יש במעילה: שהרי
12 עשה בה המנהג פנהגה⁶¹, ומצטרפת לזמן מרבה⁶²,
13 ושלח שפעה שליחות⁶³ - חייב המשלח⁶⁴; מה
14 שאין דברים אלו בשאר האסורין.

57) שמתבשלים בחמש קצרות נפרדות, כלומר, בחמשה מיני תבשילים. (58) משנה בכריתות טו: "אמר רבי יהושע שמעתי באוכל מזבח אחד בה' תמחויין בהעלם אחת שהוא חייב על כל אחת ואחת משום מעילה". (59) כלומר, כאילו אכל כמה מיני איסורים שחייב על כל איסור ואיסור בנפרד. (60) ראה למעלה פרק ו שם שבשאר האיסורים אין תמחויין מחלקים. (61) כלומר, אם אחד נותן לשני דבר הקדש שיאכלנו או שיינהג ממנו - חייב הנותן, ולא זה שקיבל (רש"י שם). (62) שאם אכל חצי זית מדבר שמועלין בו, ולאחר זמן רב, אפילו אחר שלוש שנים, אכל חצי זית שני - מצטרפין שני חצאי הזיתים לחייבו אשם מעילה, ולמדו זאת (שם יח:) ממה שנאמר (שם, טו) "תמעול מעל". הלשון הכפולה "תמעול מעל" מרבה גם צירוף כזה. (63) שאמר לו תן בשר זה לאורחים ונתן. (64) משנה מעילה כ. "השלח שעשה שליחותו בעל הבית מעל", מה שאין כן בכל האיסורים, שאמרו בהם: "אין שלח לדבר עבירה" והשלח חייב.

15 י. כל המחייב אשם ודאי צריך שיודע לו חטאו
16 תחלה ואחר כך יקריב⁶⁵ אשמו; אבל אם הקריבו
17 קדם שיודע לו ונודע לו אחר שהקריב - אינו עולה
18 לו⁶⁶. וכל חטא שחייבין עליו אשם ודאי - אחד
19 המלך ואחד כהן משוח⁶⁷ או שאר עם הארץ שוין
20 בו⁶⁸.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום רביעי כ"ד שבט – ספר קרבנות – הלכות שגגות קעה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שה והביא וגו' שתי תורים או שני בני יונה". (9) שנאמר (שם, ד') "ונעלם ממנו". (10) שנאמר (שם, ב"ג) "או נפש אשר תגע בכל דבר טמא וגו' ונעלם ממנו וגו'". וראה להלן הלכה ה, כי מפי השמועה למדו שהפסוק הזה מדבר בטמא שנכנס למקדש או טמא שאכל קודש ולא ידע. וראה למעלה פ"א הלכה ג.

ב. קָרְבַּן הַיֹּלֶדֶת¹¹: אִם הָיְתָה עֲשִׂירָה - מִבִּיאָה כֹּכֶשׁ⁶ בֶּן שָׁנָתוֹ לְעוֹלָה וּבֶן יוֹנָה אוֹ תוֹר לַחֲטָאת; וְאִם אֵין יָדָה מִשְׁגָּת - הֲרִי קָרְבָּנָהּ יוֹרֵד וּמִבִּיאָה שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חֲטָאת. אֲפֹלוּ הָיְתָה יָדָה מִשְׁגָּת לְשָׂה וְאִינָה מִשְׁגָּת לְנִסְכָּיו¹² - מִבִּיאָה קָרְבַּן עֲנִי¹³.

(11) שם יב, ר"ח. וראה בפ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ג. (12) ראה בפ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ב והלכה ד, שכבש היולדת הקרב לעולה טעון גם נסכים: עשרון סולת בלול ברביעית ההין שמן, ויין לנסך רביעית ההין. (13) שתי תורים או שני בני יונה, ונלמד דין זה בספרא (פרשת תזריע פרק ד הלכה א) ממה שנאמר (שם, א) "ואם לא תמצא ידה די שה", ללמד שאם יש לה שה ואין לה הדברים הנצרכים לשה זה - שמביאה קרבן עני.

ג. הַמִּצְרֶע כְּשִׁיטָהּ - מִבִּיא שְׁלֹשׁ בְּהֵמוֹת¹⁴. מִזֶּה שְׁנֵי כֹכָשִׁים, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד אֲשָׁם, וּכְבִּשָׁה¹⁵ לַחֲטָאת. אִם אֵין יָדוֹ מִשְׁגָּת - מִבִּיא שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חֲטָאת, וּכְבִּשָׁ לְאֲשָׁם.

(14) שם יד, י, כא-כב. וראה בפ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ג. (15) נקבה מן הכבשים.

ד. עַל שְׁבוּעַת הָעֵדוּת¹⁶ וְעַל שְׁגָגַת שְׁבוּעַת בְּטוּי¹⁷ וְעַל שְׁגָגַת טִמְאַת מִקְדָּשׁ וְטִמְאַת קִדְּשִׁיו¹⁸ מִבִּיא כְּשִׁבָּה¹⁹ אוֹ שְׁעִירָה²⁰, כִּשְׂאֵר הַחֲטָאוֹת הַקְּבוּעוֹת²¹. וְאִם אֵין יָדוֹ מִשְׁגָּת - מִבִּיא שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חֲטָאת. וְאִם אֵין יָדוֹ מִשְׁגָּת לְעוֹף - מִבִּיא עֲשִׂירִית הָאִיפָה²² סֵלֶת. וְהִיא הַקְּרוּיָה מִנְּחַת חוּטָא, שֶׁכָּכֹר נִתְפָּרְשׁוּ מִעֲשִׂיָּהּ בְּהִלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקְּרָבָנוֹת²³.

(16) בין בזדון בין בשגגה (למעלה הלכה א). (17) שם ה, ד, ו"ז. (18) שם, ב"ג, ו"ז. (19) נקבה מן הכבשים. (20) נקבה מן העזים. (21) ראה למעלה פ"א הלכה ד. (22) שם, יא. (23) פ"ז.

ה. כָּל הַקְּרָבָנוֹת הָאֵלּוּ מִפְּרִשִּׁין בַּתּוֹרָה וּמִפְּרִשׁ זֶה שֶׁחֵיב לְהִבְיָאָן, חוּץ מִטִּמְאַ שֶׁנִּכְנָס לְמִקְדָּשׁ בְּשִׁגָּגָה אוֹ אֶכָּל קִדְּשׁ²⁴, שֶׁכָּכֹר כְּתוּב שָׁם: וְנִפְּשׁ פִּי תַחֲטָא וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים²⁵ וְגוֹמֵר. אוֹ נִפְּשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל דָּבָר טִמְאַ²⁶ וְגוֹמֵר. אוֹ נִפְּשׁ פִּי תִשָּׁבַע לְבִטָּא בְּשִׁפְתַּיִם²⁷ וְגוֹמֵר. וְהִיא כִּי יֹאשֵׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה

ספק הקדש משום שפוסק כחכמים שאין מחייבים על ספק מעילה. (82) שהדיעות מחלקות. אבל בהעלם אחד, אינו חייב אלא אחת. (83) על שתי אכילות של חלב, אחת על חתיכת חלב החולין ואחת על חתיכת חלב של הקדש. (84) שהרי אכל חתיכת חלב של הקדש, וחוזר מאיסור חלב עבר גם על איסור מעילה בהקדש. (85) שם במשנה, שהרי כל אחד מהם אכל חלב וודאי. (86) ואינם חייבים אשם תלוי על ספק מעילה. (87) שאף על פי ש"אין איסור חלב על איסור" - חל איסור הקדש על איסור חלב, מפני שהוא איסור מוסיף, שהחלב הזה לא היה אסור אלא באכילה, וכשהקדישו נאסר גם בהנאה, ומתוך שנוסף בו איסור הנאה, נוסף עליו גם איסור אכילה לחייבו גם משום חלב וגם משום הקדש, ובאיסור מוסיף אמרו "איסור חלב על איסור".

יום רביעי כ"ד שבט ה'תשפ"ב

פרק עשירי

(1) יבאר מה בין שגגת מקדש וקדשיו לשאר כריתות, והחייבים קרבן מספק אם מביאים אותו.

- 1 א. שֶׁשָׂה² מִצֹּתָן שִׁיקְרִיבוּ קָרְבַּן עוֹלָה וְיֹרֵד³, וְאֵלוּ
- 2 הֵן: א. הַמִּצְרֶע⁴. ב. וְהַיֹּלֶדֶת⁵. ג. וְהַנִּשְׁבָּע שְׁבוּעַת
- 3 הָעֵדוּת⁶ בֵּין בְּזוּדוֹן בֵּין בְּשִׁגָּגָה⁷. ד. וְהַנִּשְׁבָּע שְׁבוּעַת
- 4 בְּטוּי לְשִׁקְרָה⁸ בְּשִׁגָּגָה⁹. ה. וְהַטִּמָּא שֶׁאֶכָּל קִדְּשׁ
- 5 בְּשִׁגָּגָה¹⁰. ו. וְהַטִּמָּא שֶׁנִּכְנָס לְמִקְדָּשׁ בְּשִׁגָּגָה.

(2) אנשים. ובמשנה (כריתות ט). תנן "חמשה", משום שהמשנה מונה טמא שאכל קודש וטמא שנכנס למקדש, לאחד. ואילו רבנן מונה אותם לשתים (כסף-משנה). (3) כלומר, קרבן שאינו קבוע. שאם היה עשיר, מביא בהמה; ואם היה עני מביא עוף או עשירית האיפה, ראה למעלה פ"א הלכה ד. (4) שנאמר (ויקרא יד, י, כא-כב): "וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכבשה וגו' ואם דל וגו' ולקח כבש וגו' ושתי תורים וגו'". (5) שנאמר (שם יב, ר"ח) "ובמלאות ימי טהרה וגו' תביא כבש בן שנתו לעולה ובן יונה או תור לחטאת וגו' ואם לא תמצא ידה די שה ולקחה שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת וגו'". (6) שידעו העדים עדות ממון ותבעם בעל העדות להעיד לו, וכפרו בעדותן ולא העידו ונשבעו שאינן יודעין לו עדות, זו היא שבועת העדות (פרק א מהלכות שבועות הלכה יב). ונאמר (שם ה, א, ו"ז) "ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה וגו' והביא את אשמו וגו' כשבה או שעירת עזים וגו' ואם לא תגיע ידו די שה והביא וגו' שתי תורים וגו'". (7) משנה שם ט. ובגמרא שם, נלמד משום שבכולן נאמר בתורה "ונעלם", וכאן (בשבועת העדות - שם, א) לא נאמר "ונעלם", הרי משום שחייבה התורה על המזיד כשגג. (8) שנשבע (=לעתיד) שלא יאכל, ואכל. או שנשבע שיאכל, ולא אכל. או שנשבע (=לעבר) שלא אכל, ואכל. או שאכל, ולא אכל (שם הלכה ג). ואמר (שם, ד, ו"ז) "או נפש כי תשבע לבטא בשפתים וגו' והביא את אשמו וגו' כשבה או שעירת עזים וגו' ואם לא תגיע ידו די

1 ו. פל קרפנות³⁶ שְׁהֵאשָׁה חֵיבָת - בַּעֲלָה מִבֵּיא³⁷ עַל
2 יְדִיהָ³⁸. אִם הָיָה עָנִי - מִבֵּיא קָרְבֵּן עָנִי, וְאִם הָיָה
3 עָשִׂיר - מִבֵּיא עַל יְדִיהָ קָרְבֵּן עָשִׂיר³⁹. וּמִבֵּיא אָדָם⁴⁰
4 עַל יְדֵי בְנוֹ⁴¹ וְעַל יְדֵי בָתּוֹ וְעַל יְדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ⁴²
5 קָרְבֵּן עָנִי⁴³ וּמִאֲכִילָן בְּזָבָחִים⁴⁴.

(36) לדעת הר"ש (פי"ד מנגעים משנה יב בשם ספרי זוטא) אין הבעל חייב אלא בקרבנות שבאים לטהרתה, והם קרבנות לידה, זיבה וסוטה. אבל קרבנות שבאים לכפרתה, כגון שאכלה חלב או חיללה שבת בשוגג - אינו חייב להביא. וראה בתפארת ישראל שם אות צד. [ועיין בנדרים לו. ובגליון הש"ס שם]. (37) חייב להביא, משנה בנגעים שם, וברייתא בנדרים לה: ובזרזר כד. ובבא מציעא קד. (38) בשבילה (רבינו בפיה"מ שם). (39) דברי ר' יהודה במשנה שם, ואין חולק עליו (כסף-משנה). ואין אומרים, כיון שנשאת היא עניה, שהרי מה שקנתה אשה קנה בעלה, יביא בשבילה קרבן עני אף אם הוא עשיר, אלא מביא עליה קרבן עשיר, שאשתו כגופו. ראה בפיה"מ לרבינו, בנגעים שם. (40) שהוא עשיר. נגעים שם. (41) בשביל בנו. (42) [בין עבדים ובין כנענים. ואף לדעת הר"ש, שהמדובר רק במחוסרי כפרה (ראה למעלה), הרי טומאת צרעת נוהגת גם בעבדים כנענים (פ"ט מהלכות טומאת צרעת הלכה א), וכמו כן נוהגת בהם טומאת זיבה (פ"א מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה ד), והם מחוייבים בקרבנות]. (43) אף אם הוא עשיר. ובנו ובתו ועבדו ושפחתו לאו דוקא, כי הוא הדין שמביא בשביל כל אדם, אלא מזכיר אלו להודיענו שאף בנו ובתו הקטנים או אפילו הגדולים הסמוכים על שולחנו (דומיא דעבדו ושפחתו), שיש לו הכרח להביא בשבילים קרבן כדי שלא יטמאו טהרותיו על שולחנו, והיה מקום לסברא שיביא בשבילים קרבן עשיר, אם הוא עצמו עשיר - השמיענו שאין הדבר כן, אלא מביא בשבילים קרבן עני, שהתורה חסה עליו (משנה אחרונה, נגעים שם). (44) קרבן זה מטהרן לאכול בקדשים. ראה להלן פ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה א, שמחוסרי כפרה אינם אוכלים בקדשים עד שיביאו קרבן, וראה שם הלכה ה.

17 ז. הַמִּלֵּךְ וְכֹהֵן מְשִׁיחַ מִבֵּיאִין קָרְבָּנָן⁴⁵ עַל שְׁבוּעַת
18 הַעֲדוּת אוֹ עַל שְׁבוּעַת בְּטוּי אוֹ עַל טִמְאַת מִקְדָּשׁ
19 וְקִדְשִׁיו⁴⁶ כְּשֶׁאֵר הִדְיוּטוֹת⁴⁷; שְׁלֹא חֵלֶק הַכְּתוּב קָרְבֵּן
20 מִלֵּךְ מִקָּרְבֵּן הִדְיוּט וּמִקָּרְבֵּן כֹּהֵן מְשִׁיחַ⁴⁸ אֵלָּא
21 בְּמִצְוֹת⁴⁹ שְׁחִיבִים עַל שְׁגָגָתָן חֲטָאת קְבוּעָה, כְּמוֹ
22 שִׁבְאַרְנוֹ⁵⁰, אֲבָל בְּקָרְבֵּן עוֹלָה וְיִזְרֵד פֶּלֶן שְׁוִים⁵¹. כִּכֹּר
23 בְּאַרְנוֹ בְּהִלְכּוֹת שְׁבוּעוֹת⁵², אֵימָתִי יִהְיֶה חֵיב עַל
24 שְׁבוּעַת הַעֲדוּת וְעַל שְׁבוּעַת שְׁגָגָת בְּטוּי, וְאֵימָתִי
25 יִהְיֶה פְטוּר עֲלֵיהֶן; וְעַל אֵי זֶה דֶּרֶךְ יִהְיֶה חֵיב קָרְבָּנוֹת
26 הַרְבֵּה פְּמִנָּן הַשְּׁבוּעוֹת, וְעַל אֵי זֶה דֶּרֶךְ לֹא יִהְיֶה חֵיב
27 אֵלָּא קָרְבֵּן אֶחָד. וּבְהִלְכּוֹת מְחֹסְרֵי כִפָּרָה⁵³ אֲבָרָא,
28 בְּאִיזָה דֶּרֶךְ תִּתְחַיֵּב הַיֹּלְדֵת וְהַמְּצַרֵּעַ קָרְבָּנוֹת הַרְבֵּה,
29 וּבְאֵי זֶה דֶּרֶךְ יִתְחַיֵּב כָּל אֶחָד מֵהֶן קָרְבֵּן אֶחָד.

(45) משנה בהוריות ט. "על שמיעת הקול ועל ביטוי שפתים

1 וְגוֹמֵר. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמִדּוֹ²⁸, שְׁזָה שְׁחִיב פָּאן קָרְבֵּן
2 לְטִמְאָה - כְּשֶׁנִּטְמָא וְנִכְנַס לְמִקְדָּשׁ אוֹ אֲכָל קֹדֶשׁ
3 וְהוּא לֹא יָדַע²⁹. אִף עַל פִּי שֶׁהִדְבֵּר מִפִּי הַקְּבִלָּה³⁰
4 - הָרִי הוּא כְּמִפְרָשׁ³¹, שֶׁהָרִי בְּפִרוּשׁ חֵיבָה תוֹרָה
5 כָּרַת לְטִמְאָה שְׁאֲכָל קֹדֶשׁ וּלְטִמְאָה שְׁנִכְנַס לְמִקְדָּשׁ³².
6 בְּאוֹכַל נֶאֱמַר: וְהִנֵּפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל בְּשֹׁר מִזֶּבֶחַ
7 הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַה' וְטִמְאַתוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה. וּבִכְנַס
8 לְמִקְדָּשׁ נֶאֱמַר: וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא מִתּוֹךְ הַקְּהָל
9 כִּי אֵת מִקְדָּשׁ ה' טִמְאָה³³. וְכִינֵן שְׁחִיבָה תוֹרָה כָּרַת³⁴
10 עַל טִמְאַת מִקְדָּשׁ וְקִדְשִׁיו, פֶּרֶשׁ הַקָּרְבֵּן שֶׁמִּבֵּיאִין
11 עַל שְׁגָגָתָן³⁵.

(24) בשגגה, שאינם מפורשים בתורה שחייבים להביא קרבן עולה ויורד. (25) זוהי שבועת העדות. (26) ולא מפורש שאכל קודש בטומאה או שנכנס למקדש בטומאה. (27) זוהי שבועת ביטוי. (28) בשבועות ו: ז. (29) שם ז. אמר רבא, שלמדו גזירה-שוה "טומאתו - טומאתו". נאמר כאן בקרבן עולה ויורד (שם ה, ג) "או כי יגע בטומאת אדם לכל טומאתו", וכתוב במטמא מקדש (במדבר יט, יג) "את משכן ה' טמא ונכרתה הנפש ההיא מישראל, כי מי נדה לא זורק עליו טמא יהיה עוד טומאתו בו" - מה להלן טומאת מקדש, אף כאן (שלא פירש מה היא טומאה זו שחייבין עליה קרבן עולה ויורד) היא טומאת מקדש. ואוכל קודש, נלמד (שם) בברייתא: רבי אומר אקרא אני חיה, בהמה למה נאמר (שבקרבן עולה ויורד כתוב, ויקרא ה, ב) "או נפש אשר תגע בכל דבר טמא או בנבלת חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה וגו'", וכיון שמזכיר "חיה" הרי גם בהמה בכללה (שהרי כתוב שם יא, ב "זאת החיה אשר תאכלו", ומיד סמוך לזה כתוב (שם, ג) "כל מפרסת פרסה וגו' בבהמה אותה תאכלו", הרי שבהמה בכלל חיה) ולמה לו להזכיר כאן גם "בהמה טמאה", כדי ללמוד גז"ש "בהמה טמאה - בהמה טמאה": נאמר כאן "בהמה טמאה", ונאמר להלן (שם ז, כא) באוכל קדשים בטומאה "ונפש כי תגע בכל טמא, בטומאת אדם או בבהמה טמאה או בכל שקץ טמא, ואכל מבשר זבח השלמים אשר לה' ונכרתה הנפש ההיא מעמיה", מה שם מדובר לענין אוכל קודש בטומאה, אף כאן (בקרבן עולה ויורד) שכתוב טומאה, מדובר באוכל קודש בטומאה. (30) שהרי אין זה מפורש בתורה, אלא נלמד בגזירה-שוה. (31) בתורה. (32) במזיד. (33) במכות יד: למדו זאת מן הפסוק (שם יט, יג) "את משכן ה' טמא ונכרתה". וראה בספר המצוות לא-תעשה עז, ובהערה שם שי. (34) במזיד. (35) בברייתא שבועות ו: "מנין שאין הכתוב (=נפש אשר תגע בכל דבר טמא וגו') מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו (=שאינ מחייבו על מגע אלא-אם-כן אכל קודש בטומאה או נכנס למקדש בטומאה). ודין הוא: הואיל והזהיר וענש על הטומאה [בזרזר - רש"י] וחייב קרבן על הטומאה, מה כשהזהיר וענש על הטומאה לא הזהיר וענש אלא על טומאת מקדש וקדשיו, אף כשהייב קרבן על הטומאה לא חייב אלא על טומאת מקדש וקדשיו".

אָנוס - פֿטור מן הַקֶּרֶן⁵⁵. וְאִין צָרִיף לִזְמַר שְׁאָר
עֲבֹרוֹת שְׁאִינוּ חֵיב חֲטָאת אֶלָּא עַל שְׁגָגָתָן⁵⁶, שְׁאֵם
הִיזָה אָנוס - פֿטור⁵⁷.

(54) כגון הבא על שפחה חרופה (למעלה פרק ט הלכה א),
ושבועת העדות (למעלה בפרק זה הלכה א), ושבועת
הפקדון (למעלה פ"ט הלכה ז). (55) תוספתא בכריתות
פ"א: "ארבעה מביאין על הזדון כשגגה, כולם באונס
פטורים, חוץ מן הנזיר" (=שחייב על הזדון כשוגג, וגם
חייב על האונס, ראה בפ"ו מהלכות נזירות הלכה ג) וראה
בקרית-ספר ולחם-משנה כאן. (56) ולא על זדון, שכיון
שלא חייבה התורה אלא על השוגג בלבד ולא על המזיד -
כל-שכן שלא חייבה על האונס. (57) ראה בשבועות יז:
וית. (ולמעלה פ"ה הלכה ו) שהבא על אשתו שלא בשעת
וסתה וראתה דם בשעת תשמיש, הרי אלו פטורין מקרבן
חטאת, מפני שזה אנוס ומה היה לו לעשות.

ט. מִי שֶׁהִפְרִישׁ מְעוֹת לְכֹכֶשֶׁה שֶׁל חֲטָאתוֹ⁵⁸ וְצָרִיף
לָהֶן⁵⁹ - הִרִי זֶה מְבִיא שְׁעִירָה⁶⁰ וַיַּחֲלֵל אוֹתָם הַמְּעוֹת
עַל הַשְּׁעִירָה⁶¹ וַיִּהְיֶה בָּהֶן⁶². וְכֵן אִם הִפְרִישׁ
לַשְּׁעִירָה⁶³ וְלָקַח כֶּשֶׁפָּה⁶⁴ - יִהְיֶה בָּהֶן.

(58) המדובר כאן בקרבן חטאת של עולה ויורד (ובעשיר
שמביא כבשה או שעירה), ראה להלן טעמו של דבר, אבל
בחטאת קבועה (ראה למעלה פ"ה הלכה ד, שמביא כבשה
או שעירה), אם נשאר מן המעות שהפריש לחטאת - יפלו
לנדבה, ראה פ"ה מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ט.
(59) למעות הללו, וכגון שהעני, וכגון שדמי השעירה
פחותים מדמי הכבשה. (60) משנה בכריתות כז:
(61) הוא פודה את המעות מקדושתם על השעירה הזאת,
והיא נכנסת בקדושה תחת המעות היוצאים לחולין.
(62) במעות האלו שחשך מההפרש שבין כבשה לשעירה.
ולמדו כן (שם בגמרא) ממה שנאמר בקרבן עולה ויורד
(ויקרא ה, וי) "מוחטאתו" - "מוחטאתו" - ממקצת חטאתו.
כלומר, ממקצת הדבר שהפריש לחטאתו, שאם העני מתכפר
במקצת, והנותר מותר בהנאה, וראה גם בפיה"מ לרבינו
שם. ונראה מדברי רבינו שדווקא אם הוא צריך למעות,
וכגון שהשעירה יותר זולה (או להיפך כשהכבשה יותר
זולה), אז מותר לו לשנות, אבל אם אינו צריך למעות, לא
ישנה מן כבשה לשעירה או משעירה לכבשה. ובפירוש"י
במשנה כריתות שם, נראה שהכל תלוי ברצונו, וראה
מרכבת המשנה. (63) משנה שם. כלומר, שהפריש מעות
בשביל לקנות שעירה, והעני, והכבשה יותר זולה, וצריך
למעות הללו שבהפרש בין שווי הכבשה לשווי השעירה.
(64) וחילל את המעות על-ידי הכבשה, כמבואר למעלה.

י. הִפְרִישׁ מְעוֹת לְבִהְמָה⁶⁵ וְהִעֲנִי⁶⁶ - יִקַּח שְׁתֵּי
תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה⁶⁷ וַיַּחֲלֵל עֲלֵיהֶן אוֹתָם
הַמְּעוֹת וַיִּהְיֶה בָּהֶם. הִפְרִישׁ מְעוֹת לְבִנֵּי יוֹנָה אוֹ
לְתוֹרִים⁶⁸ וְהִעֲנִי - יִבִּיא עֲשִׂירִית הָאִיפָה⁶⁹ וַיַּחֲלֵל
עֲלֵיהֶן אוֹתָם הַמְּעוֹת וַיִּהְיֶה בָּהֶן. וְכֵן אִם הִיזָה
עֲנִי וְהִפְרִישׁ מְעוֹת לְעֲשִׂירִית הָאִיפָה וְהִעֲשִׂיר -

ועל טומאת מקדש וקדשיו בית-דין פטורין, והיחיד והנשיא
והמשיח חייבין". ומה שאמרו שם ח: במשנה "אין חייבין
(כהן המשיח ובית-דין) על שמיעת הקול ועל ביטוי שפתים
ועל טומאת מקדש וקדשיו, והנשיא כיוצא בהם, דברי רבי
יוסי הגלילי" מפרש רבינו (בפיה"מ שם) שאין כהן המשיח
מביא פר, והמלך שעיר עזים, אלא מביאין כהדיוט קרבן
עולה ויורד (וראה בהשגת הראב"ד וכסף-משנה כאן). ומה
שאמר רבי עקיבא (במשנה שם) כי המלך אינו חייב
בשבועת העדות, שהמלך לא דן ולא דנין אותו, לא מעיד
ולא מעידין אותו (וכן פסק רבינו בפ"י מהלכות שבועות
הלכה א "היו עדי וכו' או שהיה המלך אחד מעידי שאינו
ראוי להעיד וכו' ונשבעו, פטורין משבועת העדות") - כל
זה אינו אלא משום שאין זה מכבודו של מלך לבוא
לבית-הדין להגיד עדותו, אבל אם באו בית-הדין והנתבעים
לבית המלך והעיד שם, מקבלים עדותו, ובאופן זה אם כפר
ונשבע שאינו יודע עדות חייב בקרבן שבועה, וראה
במרכבת המשנה ובמעשה רוקח. (46) [למעלה (ה"א) מנה
רבינו גם מצורע ויולדת", וכאן השמיט; לפי ש"יולדת"
אינה לא במלך (ראה בפ"א מהלכות מלקים ה"ה, שאין
מעמידים מלכה), ולא בכהן גדול (ראה בפ"ט מהל' ביאת
מקדש ה"א, שבבנות אהרן אין קדושת כהונה). ו"מצורע",
אע"פ שישנו בכ"ג, שאם כי נפסל מלהיות כ"ג (ראה
בהוריות יב: ובבכורות מה: במשנה. ומה שאמרו במועד
קטן יד: "והצורע לרבות כהן גדול, והא כהן גדול דכל
השנה כרגל וכו' שמע-מינה (מצורע) נוהג צרעתו ברגל",
היינו משום שגם כהן גדול שעבר, אינו פורע ופורם,
כמפורש בהוריות יא: ולפי דברי רבינו להלן פט"ו הלכה ז,
גם כהן גדול שעבר מחמת מום, כל דיני כהונה גדולה עליו,
ואם כן הרי הוא ככל אדם ברגל. ועיין בריטב"א שם
ובתוספות ר' ידידיה תלמיד ר"י מפריש שם ח"ב עמודים
ידיח הערה (8) - מביא הוא פר הבא על כל המצוות, ככהן
גדול המשמש, הרי גם כהן גדול שעבר מחמת מום, מביא
פר כמפורש להלן פט"ו שם, והיה לו להביא כאן, שלענין
קרבן עולה ויורד הרי הוא כהדיוט, - השמיטו משום
שבמלך אינו שייך, שהרי נשיא (=מלך) שנצטרע עבר
מנשיאותו, והרי הוא כהדיוט (להלן שם הלכה ט, וכן
מפורש בסנהדרין קז: ועיין שם כ. ובתוספות ד"ה שתי
שנים), ואין צריך לומר שלענין עולה ויורד, הרי הוא
כהדיוט]. (47) קרבן עולה ויורד. וראה למעלה הלכה ד,
מהו קרבן עולה ויורד. (48) שהמלך מביא שעיר עזים
(זכר), והכהן המשוח - פר בן בקר, וההדיוט - שעירת עזים
(נקבה) או נקבה מן הכבשים. (49) כלומר מצוות לא-
תעשה. (50) למעלה פ"א הלכה א. (51) המלך והכהן
המשוח וההדיוט. משנה שם (ט): "כל המצוות שבתורה
שחייבין על זדון כרת ועל שגגת חטאת, היחיד מביא
כשבה ושעירה, והנשיא שעיר, ומשיח ובית-דין מביאין פר
וכו' ועל שמיעת הקול ועל ביטוי שפתים ועל טומאת מקדש
וקדשיו בית-דין פטורין, והיחיד והנשיא והמשיח חייבין".
ופירש רש"י שם "דכתיב באשמות ואם נפש, ונשיא ומשיח
בכלל נפש אחת הן". (52) פרקים ד"ו, ט"י. (53) פ"א
ופ"ד.

ח. כָּל הַמְּבִיא קֶרֶן עַל הַזֶּדוֹן פְּשָׁגָה⁵⁴, אִם הִיזָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

בפסולי המוקדשין), בהמה נפדית ואין העופות והעצים וכו' נפדים". וראה בדברי רבינו בפירוש המשניות שם, בפ"ה מהלכות פסולי המוקדשין הלכה י', ובפ"ו מהלכות איסורי מזבח הלכה ד'.

1 יוסיף עליהן⁷⁰ ויביא עוף. הפריש לעוף והעשיר
2 - יוסיף עליהן ויביא כשבה או שעירה. אפלו
3 היתה מורישו גוסס⁷¹ - הרי זה עני⁷² עד ששמות
4 מורישו יירשנו⁷³.

9 יב. הפריש⁷⁸ עשירית האיפה⁷⁹ והעשיר: עד שלא
10 קדשה בכלי⁸⁰ - הרי היא ככל המנחות⁸¹, ותפדה
11 ותאכל⁸²; ומשקדשה בכלי⁸³ - תעבר צורתה ותצא
12 לבית השרפה⁸⁴.

(78) תוספתא כריתות פ"ד. (79) כדין עני. (80) כל זמן שלא שם עדיין הסולת לתוך כלי שרת, לא קדשה קדושת הגוף, אלא קדושת דמים, וקדושת דמים נפדית (מנחות ק: והלכות איסורי מזבח שם הלכה ה). (81) שנטמאו ושנפסלו שפודין אותן, ראה הלכות איסורי מזבח שם. (82) אף-על-פי שלא נטמאה. וכן אמרו במנחות קא. "רבי אלעזר אומר, כולן טמאין נפדין, טהורין אין נפדין. חוץ מעשירית האיפה של מנחת חוטא, שהרי אמרה תורה (ויקרא ה, ו, ייג) "מחטאתו" "על חטאתו", כלומר, לכך כתוב אצל עשירית האיפה "על חטאתו", שאם היה עני והפריש עשירית האיפה, והעשיר, יפדנה ויוסיף עליה מעות, ויביא כבשה או שעירה, כמו שאמרו בכריתות שם (רש"י שם). (83) מששם את הסולת לתוך כלי שרת, קדשה הסולת קדושת הגוף, ואין קדושת הגוף נפדית (שם). (84) תוספתא כריתות שם. כלומר, מכיון שהפסול אינו בגוף המנחה אלא בבעל המנחה שהעשיר, אסור לשרוף את המנחה מיד אלא תעובר צורתה ואחר-כך תשרף, ראה בפ"ד מהלכות קרבן פסח הלכה ג.

13 יג. עשיר שהפריש קן⁸⁵ למכרה ולקח בדמיה כשבה
14 או שעירה⁸⁶ והעני⁸⁷ - יביא קן זו⁸⁸, אף על פי
15 שהיא קדשת דמים שהיא נדחית⁸⁹. ולמה לא
16 נדחית⁹⁰? מפני שדחוי מעקרו אינו דחוי⁹¹, והרי
17 נראה קן זו לו עתה. עני שהקריב⁹² קרבן עשיר -
18 יצא, ועשיר שהקריב קרבן עני - לא יצא.

(85) בכריתות כז: כח. "אמר ר' אלעזר אמר רבי אושעיא, מטמא מקדש עשיר שהפריש קן לכבשתו והעני". ומפרש רבינו "לכבשתו" - "למכרה וליקח בדמיה כשבה". (86) והרי היא קדושה בקדושת דמים, למכרה לצורך קרבן עשיר. (87) שיכול להביא קרבן עני. (88) לאחר שיפדה אותה ויקדישה לקרבן עני. (89) כלומר, קדושת דמים זו לקרבן עשיר - נדחית, לפי שעני אינו ראוי לכתחילה לקרבן עשיר. (90) כלומר, אילו היתה בקדושת הגוף נדחית, ודאי היתה צריכה להידחות לגמרי מלהקריבה, אלא אפילו אם אין עליה אלא קדושת דמים נדחית, צריכה היא להידחות מהקריבה (לחם-משנה). וכן נראה מדברי רבינו בפרק ט מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ד, שקדושת דמים נדחית, מדחה הקרבן. (91) בגמרא שם אמרו שקדושת דמים מדחה, אבל רבינו לא פסק כן. ולמעלה פרק ג הלכה ח כתב רבינו, שגם בנראה ונדחה אין בעלי חיים נדחים. וכ"כ גם בפ"ג מפסולי המוקדשין הלכה כג. ועיי"ש גם בהלכה כ"ד,

(65) המדובר באחד מהששה שמצוותם שיקריבו קרבן עולה ויורד (למעלה הלכה א), ובעשיר שהפריש מעות כדי לקנות בהמה (=שעירה או כבשה) לחטאת. (66) ירד מנכסיו, וראה למעלה הלכות ב"ג ד כי קרבן העני - שתי תורים או שני בני יונה. (67) משנה שם. ואף כי כבר הפריש מעות לקרבן עשיר, כיון שהעני אינו מביא אלא קרבן עני. ואף זה למדו שם ממה שנאמר (ויקרא ה, ו) "וכפר עליו הכהן מחטאתו" - "מחטאתו", משמע מקצת חטאתו (ראה למעלה), כלומר, אם העני יביא עוף ממקצת הדמים. (68) המדובר כאן בשבועת העדות או שבועת ביטוי או טומאת מקדש וקדשיו, שיש בהם שלש דרגות של עולה ויורד, ראה למעלה הלכה ד. (69) במשנה שם. ואף שהפריש כבר מעות לשתי תורים או לשני בני היונה - כיון שהעני עוד, מביא רק עשירית האיפה סולת למנחה. ואף זה נלמד (שם) ממה שנאמר (שם, י) "וכפר עליו הכהן מחטאתו", מקצת חטאתו. כלומר, אם הפריש מעות לשתי תורים או שני בני יונה, ושוב העני עוד, מביא ממקצת הדמים הללו, עשירית האיפה. (70) משנה שם. ואף כי כבר הפריש המעות לקרבן עני - כיון שהעשיר צריך להוסיף ולהביא קרבן עשיר. ולמדו כן בגמרא שם ממה שנאמר (שם, יג) "וכפר עליו הכהן על חטאתו", "על חטאתו" משמע שאם העשיר בינתיים, צריך להוסיף על הדמים ולהביא קרבן עשיר. (71) ועתיד לירש ממנו, ויהיה עשיר. (72) כל זמן שלא ירש אותו, ומביא קרבן עני. (73) ויצטרך להוסיף מעות עד לקרבן עשיר. משנה ערכין יז: "אבל בקרבנות אינו כן, אפילו מת אביו והניח לו וכו' אין להקדש בה כלום". ופירושו (שם יח. בגמרא) שכוונת המשנה שהיה אביו גוסס, מהו דתימא רוב גוססין למיתה, קא-משמע-לן שכל זמן שלא מת נחשב עדיין היורש לעני, לפי שהגוסס הוא כחי לכל דבריו, ראה נזיר מג.

5 יא. עשיר שהפריש כשבה או שעירה ונפל בה
6 מום⁷⁴ [והעני] - אם רצה⁷⁵, יביא בדמיה עוף. אכל
7 אם הפריש עוף ונפסל⁷⁶ - לא יביא בדמיו עשירית
8 האיפה, שאין לעוף פדיון⁷⁷.

(74) ברייתא כריתות כז: (75) כן הוא בברייתא שם. ומשמע שאם רצה יביא בדמיה כשבה אחרת, אף-על-פי שעכשיו העני. וכן מפורש בר"ש וברע"ב בנגעים פרק יד משנה יב, שמה שאמרו "מצורע עני שהביא קרבן עשיר, יצא", היינו אפילו לכתחילה [וראה בתפארת ישראל כריתות פ"ו משנה ח אות נה, וצריך עיון]. (76) בעוף לא כתב "ונפל בו מום", לפי שאין המומים פוסלים בעוף (פ"ג מהלכות איסורי מזבח הלכה א) אלא "ונפסל", היינו שנקטעה רגלו, שאין מקריבים חסר על גבי המזבח (שם). (77) ברייתא שם. ובספרא (בחוקותי פרשה ד הלכה ה) אמרו: "והעמיד את הבהמה לפני הכהן (ראה בתמורה לב: שפסוק זה מדבר

ובפט"ו ממעשה הקרבנות ה"ד, ובלח"מ למעלה פ"ג שם. (92) נגעים פ"ד מ"ב. וראה למעלה ה"א.

יום חמישי כ"ה שבט ה'תשפ"ב

פרק אחד עשרי

(1) יבאר דיני קרבן עולה ויורד.

א. שְׁנוֹי יֵשׁ בְּשִׁגְגַת טִמְאָת מִקְדָּשׁ² וְקִדְשֵׁי³ מֶה
שְׂאִינִן בְּן בִּשְׂאֵר כְּרִתוֹת. שְׂכָל הַכְּרִתוֹת, בִּיּוֹן שְׂשֻׁגָה
וְנוֹדַע לֹא בִּסּוּף שְׂחָטָא, אָף עַל פִּי שְׁלֹא הִיָּתָה לוֹ
יִדְיעָה בַּתְּחִלָּה - הֲרִי זֶה חֵיב חֲטָאָה; אָכֵל בְּטִמְאָת
מִקְדָּשׁ וְקִדְשֵׁי - אֵינּוּ מְבִיא קֶרְבֵּן עוֹלָה וְיֹורֵד עַד
שִׁתְּהִיָּה לוֹ יִדְיעָה לְטִמְאָה⁴ וְיִדְיעָה לְקִדְשׁ⁵ אוֹ
לְמִקְדָּשׁ⁶ בַּתְּחִלָּה⁷, וְיִדְיעָה לְטִמְאָה וְיִדְיעָה לְקִדְשׁ אוֹ
לְמִקְדָּשׁ בִּסּוּף, וְהָעֵלָם בִּינְתֵימִים. בִּיצֵד? נְטָמָא⁸ וְנִכְנָס
לְמִקְדָּשׁ אוֹ אָכֵל קִדְשִׁי, וְאַחֲרֵי כֵן נֹדַע לוֹ שֶׁנְּטָמָא
וְשִׁתְּהִיָּה טִמְאָה בְּשַׁעֲה שְׂאָכֵל אוֹ שֶׁנִּכְנָס, וְשִׁקְדָּשׁ הִיָּה
זֶה שְׂאָכֵל¹⁰ אוֹ מִקְדָּשׁ הִיָּה זֶה שֶׁנִּכְנָס לוֹ - הֲרִי זֶה
פְּטוּר מִקֶּרְבֵּן, עַד שִׁידַע שֶׁנְּטָמָא [וְשִׁתְּהִיָּה קִדְשׁ] וְשִׁתְּהִיָּה
מִקְדָּשׁ קִדְשׁ שִׁיכְנָס אוֹ קִדְשׁ שִׁיכְנָס. בִּיצֵד? נְטָמָא¹¹
וְיִדַע שֶׁנְּטָמָא וְיִדַע שִׁתְּהִיָּה מִקְדָּשׁ¹² וְשִׁתְּהִיָּה קִדְשׁ, וְאַחֲרֵי
כֵן נִעְלָמָה מִמֶּנּוּ הַטִּמְאָה וְשִׁכַּח שֶׁנְּטָמָא וְנִכְנָס
לְמִקְדָּשׁ אוֹ אָכֵל¹³ קִדְשׁ, וְהוּא יֹדַע שִׁתְּהִיָּה מִקְדָּשׁ
וְשִׁתְּהִיָּה קִדְשׁ; אוֹ שְׂשֻׁגָה וְשִׁכַּח שִׁתְּהִיָּה מִקְדָּשׁ אוֹ שִׁתְּהִיָּה
בִּשְׂרֵי קִדְשׁ, וְהוּא יֹדַע שֶׁהוּא טִמְאָה, וְנִכְנָס אוֹ אָכֵל;
אוֹ שְׂשֻׁגָה אוֹ שִׁכַּח שֶׁנְּטָמָא וְשִׁכַּח שִׁתְּהִיָּה בִּשְׂרֵי קִדְשׁ
וְשִׁתְּהִיָּה מִקְדָּשׁ, וְנִכְנָס אוֹ אָכֵל; וְאַחֲרֵי כֵן נֹדַע לוֹ
דְּבָרִים שֶׁנִּתְעַלְמוּ מִמֶּנּוּ - הֲרִי זֶה מְבִיא קֶרְבֵּן עוֹלָה
וְיֹורֵד בְּכָל צֵד וְצֵד מִשְׁשׁ מַחְלוקוֹת אֵלּוּ¹⁴. וּמִיָּנִין
שִׁדְיִין שִׁגְגַת מִקְדָּשׁ וְקִדְשֵׁי כֵן הוּא? שִׁתְּהִיָּה בִּשְׂאֵר
שִׁגְגוֹת נֹאמֵר: בְּעִשְׂתָּה אַחַת מִמִּצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא
תַעֲשִׂינָהּ וְאָשָׁם, אוֹ הוֹדַע אֱלֹוִי חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חֲטָא -
בִּיּוֹן שִׁידַע בִּסּוּף, אָף עַל פִּי שְׁלֹא יִדַע בַּתְּחִלָּה;
וּבְטִמְאָת מִקְדָּשׁ וְקִדְשֵׁי נֹאמֵר: וְנִעְלָם מִמֶּנּוּ וְהוּא
יִדַע וְאָשָׁם. מֵאַחֲרֵי שֶׁנֹּאמֵר וְנִעְלָם מִמֶּנּוּ, מִכָּל
שִׁתְּהִיָּה שֶׁם יִדְיעָה בַּתְּחִלָּה, וְנֹאמֵר וְהוּא יִדַע.
[וְאָשָׁם] הֵא לְמִדָּת, שֶׁהוּא צָרִיךְ יִדְיעָה בַּתְּחִלָּה
יִדְיעָה בִּסּוּף וְהָעֵלָם בִּינְתֵימִים¹⁵.

(2) כלומר, טמא שנכנס למקדש. (3) טמא שאכל קודש, ושניהם חייבים כרת במזיד, ומביאים קרבן עולה ויורד בשוגג (למעלה פ"א ה"א). (4) ידיעה שהוא נטמא. (5) ידיעה שזהו קודש (באכל את הקודש). (6) ידיעה שזהו מקדש (בנכנס למקדש). (7) לפני ששגג ואכל את הקודש, או לפני שנכנס למקדש. משנה, שבועות ב, א: "ידיעות הטומאה שתיים שהן ארבע וכו' את שיש בה ידיעה בתחילה וידיעה בסוף והעלם בינתיים, הרי זה בעולה ויורד". ולדעת רבי (שם יד:) צריך ידיעה גם למקדש. (8) ולא ידע

שנטמא. (9) כלומר, נטמא ולא ידע שנטמא ואכל קודש. (10) שידע לפני זה שנטמא, אלא שלא ידע שזה שאכל הוא קודש, ורק עכשיו נודע לו. (11) משנה, שם יד, א. (12) כרבי רובי ישמעאל, שמחייבין גם על העלם מקדש, במשנה שם יד, ב. ובגמרא שם. (13) כלומר, שנעלמו ממנו שני הדברים גם יחד, ששכח שזה בשר קודש או שזה מקדש, וגם שכח שהוא טמא, או שידע שהוא טמא וחשב שמותר לטמא לאכול קודש וליכנס למקדש. (14) כלומר, שלשה באוכל קודש בטומאה, והם: א. ידע שזהו קודש ונעלם ממנו שהוא טמא. ב. ידע שהוא טמא ונעלם ממנו שזהו קודש. ג. נעלם ממנו זה וזה. ושלשה בנכנס למקדש בטומאה: א. ידע שזהו מקדש ונעלם ממנו שהוא טמא. ב. ידע שהוא טמא ונעלם ממנו שזהו מקדש. ג. נעלם ממנו זה וזה. וראה בגמרא שם יד, ב. (15) ברייתא, שם ד, א. כרבי, אבל רבי עקיבא לומד זאת ממה שנאמר פעמים "ונעלם - ונעלם" = "ונעלם ממנו והוא טמא" (ויקרא ה, ב) "ונעלם ממנו והוא ידע" (שם, ג).

ב. נְטָמָא וְיִדַע שֶׁנְּטָמָא [וְיִדַע שִׁתְּהִיָּה קִדְשׁ וְשִׁתְּהִיָּה מִקְדָּשׁ] אָכֵל לֹא יִדַע בְּאֵי זֶה אָב נְטָמָא, וְשִׁכַּח שֶׁנְּטָמָא וְאַחֲרֵי כֵן נִכְנָס לְמִקְדָּשׁ אוֹ אָכֵל קִדְשׁ, וְנֹדַע לוֹ אַחֲרֵי שֶׁנִּכְנָס אוֹ אַחֲרֵי שְׂאָכֵל בְּאֵי זֶה אָב נְטָמָא¹⁶ - [הֲרִי זֶה חֵיב קֶרְבֵּן]¹⁷; אָף עַל פִּי שְׁלֹא יִדַע בַּתְּחִלָּה בְּאֵי זֶה אָב נְטָמָא, הוּאִיל וְיִדַע שֶׁהוּא טִמְאָה - הֲרִי הִיָּתָה שֶׁם יִדְיעַת טִמְאָה בַּתְּחִלָּה. אָכֵל אִם נִעְלָמוּ מִמֶּנּוּ הַלְכוֹת טִמְאָה, כְּגוֹן שֶׁנְּטָמָא בְּכַעֲדָשָׁה מִן הַשְּׂרִיץ, וְיִדַע שֶׁהַשְּׂרִיץ מְטַמֵּא וְלֹא יִדַע בְּשַׁעֲוִיר¹⁸, וְשִׁכַּח שֶׁנִּגַּע בַּשְּׂרִיץ כָּלִל וְנִכְנָס אוֹ אָכֵל, וְאַחֲרֵי כֵן נֹדַע לוֹ [שֶׁנִּגַּע] בְּכַעֲדָשָׁה מִן הַשְּׂרִיץ - הֲרִי זֶה סָפֵק אִם חֵיב קֶרְבֵּן אוֹ פְּטוּר¹⁹. וְכֵן מִי שְׁלֹא רָאָה הַמִּקְדָּשׁ מִיָּמָיו וְלֹא הֵבִין מְקוֹמוֹ²⁰, אִם נְטָמָא וְיִדַע²¹ שֶׁנְּטָמָא וְנִכְנָס לְמִקְדָּשׁ, וְלֹא יִדַע בַּתְּחִלָּה²² שֶׁזֶהוּ מְקוֹמוֹ שִׁתְּהִיָּה לֹא רָאָהוּ מֵעוֹלָם, וְאַחֲרֵי כֵן זָכַר הַטִּמְאָה וְיִדַע שִׁתְּהִיָּה מִקְדָּשׁ - הֲרִי זֶה סָפֵק אִם יִדְיעָה שִׁישׁ מִקְדָּשׁ בְּעוֹלָם יִדְיעָה, אוֹ עַד שִׁידַע מְקוֹמוֹ תְּחִלָּה. יִרְאֶה לִי, שְׂאֵלֵי הַחֲבִימִים קֶרְבֵּן²³ מִסָּפֵק - אֵינִן מְבִיאִין קֶרְבֵּן, שְׂמָא יִכְנִיסוּ חֲלִין לַעֲזָרָה. וְאִם תֹּאמַר: וְהִלּוּא חֲטָאת הָעוֹף בָּאָה עַל הַסָּפֵק וְאֵינָה נֹאכֶלֶת? ²⁴ מִפְּנֵי שֶׁהַמְבִיא אוֹתָהּ מַחֲסֵר כְּפוּרִים²⁵ וְאִסּוּר לֹאכֵל בְּקִדְשִׁים עַד שִׁיכְבִּיא בְּפִתּוֹ²⁶; אָכֵל מִי שְׂאֵינוּ מַחֲסֵר כְּפוּרִים²⁷ - אֵינּוּ מְבִיא קֶרְבֵּן מִסָּפֵק²⁸.

(16) אם בשרץ או בנבלה. (17) כרבי עקיבא (במשנה שם יד: , ובגמרא יח:) שמספיק אם ידוע שהוא טמא, אף אם אינו יודע מהות הטומאה. וממה שכתב רבינו "ונודע לו אחר וכו' באי זה אב נטמא", נראה שהידיעה שבסוף צריכה להיות גם במה נטמא, ובזה גם רבי עקיבא מודה. וראה למעלה פ"ב ה"ג שצריך שיידע החטא שחטא בו. וראה 'לחם משנה' שהקשה על זה מגמרא נדה כח, ב. (18) כלומר, לא ידע כמה יהא בשרץ ויטמא. (19) בעיית

עֲזָרָה⁴¹ - הַדָּבָר סֶפֶק, אִם אֲוִיר עֲזָרָה פְּעֻזָּה אוֹ אֵינוֹ
פְּעֻזָּה⁴².

(34) כשהוא בעזרה. (35) שידע שהוא במקדש, אלא שלא ידע שחייבים כרת על טומאת מקדש, שדינו כשוגג לענין קרבן והוא בכלל "שב מדיעתו", כמפורש למעלה פ"ב ה"ב (הגהות מצפה איתן, שבועות יז. וראה משנה למלך). (וצריך לומר שאע"פ שלא ידע שחייב כרת - כיון שידע שטמא וידע שזהו מקדש, הרי זו ידיעה לגבי טומאת מקדש וקדשיו (ראה למעלה ה"א) לחייבו בקרבן, וראה להלן בסמוך. ודלא כ'מנחת חינוך' מצוה קכג ס"ק א). (36) כלומר, מה שצריך לחיוב קרבן שישהה בעזרה כדי השתחויה אחר שנטמא, כמבואר למעלה. (37) ראה למעלה ה"ג. אבל במזיד, אפילו לא שהה כלום - חייב קרבן. (38) שגם טימא עצמו במזיד ונעלם ממנו אינו קרבן עד שישהה כדי השתחויה, וזוהי בעייתו של רב אשי שם יז, א. ונשארה בתיקו. (39) (כן הוא בפירוש ר"ח שם. ואע"פ שבחייוב קרבן אחרים, כיון ששגג בכרת, חייב הוא בקרבן (למעלה פ"ב ה"ב) - כאן בטומאת מקדש וקדשיו שמפורש בתורה "ונעלם - ונעלם", אינו חייב אלא אם נעלמה ממנו הטומאה או המקדש וקדשיו, לגמרי, אלא שצריך שיהיה בתחילה שוגג בקרבן (ראה למעלה), שאם לא כן לא תועיל ההעלמה שבסוף, שהרי הוא אינו שב מדיעתו). (40) ראה למעלה ה"ב, כי מי שאינו מחוסר בעזרה. (41) כלומר, נטמא בעזרה ושהה כדי השתחויה באויר העזרה. (42) שם בעייתו של רבא, ונשארה בתיקו. וכגירסת הספרים שהובאה ב'תוספות' שם ד"ה תלה. ואע"פ שלענין קבלת הדם, אמרו שאם תלה הבהמה וקיבל הדם באויר כשר (זבחים כו. ופ"א מהל' פסולי המוקדשין ה"ב), הרי שאויר העזרה כעזרה - אף כאן ידעו זאת, אלא שהסתפקו אם קדושת האויר היא קדושה עצמית והרי הוא כמי שהלך בעזרה ממקום למקום, שאם יצא בדרך ארוכה, שאינו צריך ללכת בה, שהוא חייב אף אם לא שהה (פ"ג מהל' ביאת מקדש הכ"ב) או שכל קדושתו היא מחמת קרקע העזרה, ואם כן אינו כבא בדרך ארוכה אלא כעומד במקומו שצריך שהייה ('אור שמח').

ה. מִי שֶׁנִּסְתַּפֵּק לוֹ אִם נִכְנַס לְמִקְדָּשׁ אוֹ אֶבֶל קֹדֶשׁ
בְּטֻמְאָה אוֹ לֹא - אֵינוֹ מְבִיא אֶשֶׁם תְּלוּי⁴³; שְׂאִין
מְבִיאִין קֶרֶבֶן⁴⁴ עַל לֹא הוֹדַע אֶלָּא בְּכֶרֶת שֶׁחֵיבִין עַל
שִׁגְגָתוֹ חֲטָאת קָבוּעָה⁴⁵.

(43) משנה, כריתות ב, א: "על אלו חייבין, על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת ועל לא הודע שלהם אשם תלוי, חוץ מן המטמא מקדש וקדשיו מפני שהוא בעולה ויורד". וכן הוא בגמרא שם ז, א: "חוץ ממטמא מקדש וקדשיו שאינו מביא אשם תלוי". (44) כלומר, אשם תלוי. (45) אבל טומאת מקדש וקדשיו שמביא בשוגג קרבן עולה ויורד (ראה למעלה פ"א ה"ג), אינו מביא אשם תלוי בספק. והיא משנה בכריתות כה, א: "וחכ"א אין מביאין אשם תלוי אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת (קבועה)".

רב פפא, שם יד, ב - ונשארה בתיקו. (20) כלומר, לא הבין בשכלו לקבוע, לפי ידיעותיו, את מקום המקדש. (21) בכת"י תימן ובדפוס רומי, נוסף "ושכח שנטמא". וכן נראה ממה שכתב להלן "ואחר-כך זכר הטומאה וידע שזה מקדש". אבל צריך עיון, שהרי גם אם ידע שנטמא הרי הוא שוגג, שהרי לא ידע שזהו המקדש. (22) בעיית רבי ירמיה, שם יד, ב: "בן בבל שעלה לארץ ישראל, ונעלם ממנו מקום מקדש מהו וכו' כיון דידע דאיכא מקדש בעולם ידיעה היא, או דילמא כיון דמקומו לא ידע ליה, העלמה היא". ונשאר הדבר בתיקו (23) חטאת. שאין חטאת באה בנדבה, ואינו יכול להתנות. אם הוא מחויב הרי הוא קרבן חובה, ואם לאו הרי הוא קרבן נדבה, אבל בקרבן אחר שבא בנדבה, אפשר להתנות כנ"ל. (24) נזיר כט, א: "מנין לחטאת העוף שהיא באה על הספק שאינה נאכלת", כגון שהיתה האשה ספק זבה או ספק יולדת (פ"ז מהל' פסולי המוקדשין ה"י). (25) שכן זבה ויולדת הן מחוסרות כיפורים. (26) ראה להלן פ"א מהל' מחוסרי כפרה ה"א. (27) כגון טומאת מקדש וקדשיו, שאין ידו משגת ומביא שתי תורים או שני בני יונה, אחד לעולה ואחד לחטאת (ויקרא ה, ז). (28) כן מפורש בתוספתא כריתות פ"ב, "המביא חטאתו ושחטה, ספק נזרק הדם, ספק לא נזרק הדם, יצא ואינו מביא אשם תלוי, אם היה מחוסר כפרה ספק חשיכה ספק לא חשיכה, הרי זה מביא חטאת העוף ספק", הרי שרק מחוסר כפרה מביא חטאת העוף בספק ('אור שמח'). ועי' 'תוספות' גיטין כח, ב - ד"ה אבל ('הר המוריה').

ג. מִי שֶׁנִּטְמָא²⁹ בְּעֻזָּה³⁰ - צָרִיךְ שִׂידַע תַּחֲלָה
שֶׁנִּטְמָא וְשָׂזָה מִקְדָּשׁ, וְאִם נִעְלַם מִמֶּנּוּ אַחֲרֵי כֵן
שֶׁנִּטְמָא וְהָרִי הוּא זָכוֹר שָׂזָה מִקְדָּשׁ, אוֹ שֶׁנִּעְלַם
מִמֶּנּוּ שָׂזָה מִקְדָּשׁ וְלֹא שָׁכַח שֶׁנִּטְמָא, אוֹ שֶׁנִּתְעַלְמוּ
מִמֶּנּוּ זֶה וְזֶה - בְּשִׂידַע לוֹ יָבִיא קֶרֶבֶן עוֹלָה וְיוֹרֵד³¹.
וְהוּא שִׁישְׂהָ בְּשַׁעוֹר³², כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת בִּיאת
מִקְדָּשׁ³³.

(29) משנה, שבועות יד, ב. (ומדובר שידע שהוא טמא, אלא שנטמא באונס, ראה להלן ה"ד, שאם נטמא בשוגג, אין זו ידיעה בתחילה, ואין לחייבו בקרבן, ראה למעלה ה"א). (30) שמחוייב למהר ולצאת בבהילות בדרך קצרה, ואם שהה בשוגג חייב קרבן, ראה פ"ג מהל' ביאת המקדש הכ"א-כב. (31) בגמרא שם טז, ב - למדו מזה שנאמרו בתורה שני פסוקים לגבי חיוב קרבן בטומאת מקדש: "את משכן ה' טמא" (במדבר יט, יג) ו"את מקדש ה' טמא" (שם, כ) - אחד לנטמא בחוץ ואחד לנטמא בפנים, ששניהם חייבים קרבן. (32) השתחויה, שהוא כדי לקרות את דברי הפסוק: "ויכרעו אפים ארצה וגו'" שבדברי-הימים ב, ז' ג'. (33) שם הכ"ג.

ד. מִי שֶׁטִּמָּא עֲצָמוֹ³⁴ בְּמִזִּיד³⁵ וְלֹא שָׂהָ בְּשַׁעוֹר -
הָרִי זֶה סֶפֶק, אִם שַׁעוֹר הִשְׁתַּחֲוִיָּה³⁶ לְאַנוֹס בְּלִבָּד³⁷
אוֹ אֵף לְמִזִּיד³⁸. וּלְפִיכָךְ, אִם נִעְלַם מִמֶּנּוּ³⁹ וַיֵּצֵא וְלֹא
שָׂהָ - אֵינוֹ מְבִיא קֶרֶבֶן⁴⁰. וְכֵן אִם תָּלָה עֲצָמוֹ בְּאֲוִיר

לומר: לא עמדתי בטומאתי וטבלתי, כי הרי אמר תחילה שלא נטמא. והוא ברייתא שם: "יכול אפילו שנים מכחישין אותו (=) שהם אומרים נטמאת והוא אומר לא נטמאתי, שיהיה פטור בכנס למקדש). אמר רבי מאיר, אם הביאوهו שנים לידי מיתה חמורה, לא יביאوهו לידי קרבן הקל! רבי יהודה אומר, נאמן אדם על עצמו יותר ממאה איש, ומודים חכמים לרבי יהודה בחלבים (= באוכל חלב) ובביאת המקדש (=) שהם אומרים נכנסת למקדש בטומאה, והוא אומר לא נכנסתי, שנאמן משום שכוונתו להוסיף על דבריו: "לא נכנסתי שוגג אלא מזיד", ראה בתחילת ההלכה כאן), אבל בטומאה לא". ומפרש רבינא (שם): כי מחלוקת חכמים ורבי יהודה היא בטומאה ישנה (= שיש לו אפשרות לומר כבר טבלתי), ובאמרו לו נטמאת ונכנסת למקדש והוא אומר לא נטמאתי, שחכמים סוברים שאין מיישבין דבריו לומר לא עמדתי בטומאה אלא טבלתי, כי בזה הוא מכחיש את דבריו הראשונים שאמר לא נטמאתי מעולם, ורבי יהודה סובר שמיישבין דבריו, אף אם בזה מכחיש דבריו הראשונים. אבל בטומאה חדשה (= שאמרו לו נטמאת היום ואפילו יטבול היום, הרי אסור לטבול יום ליכנס למקדש) – גם רבי יהודה מודה שאינו נאמן, משום שאין כאן מינו, וגם מה שר"י מאמין לו בטומאה ישנה הוא מחמת מינו, ולא מחמת שאדם נאמן על עצמו (כס"ד דגמ' שם). ולענין ההלכה, נאמר שם בגמרא: אמר רב נחמן, הלכה כרבי יהודה. אמר רב יוסף, לא אמרה אלא בינו לבין עצמו ולעצמו, ומפרש רבינו (לא כרש"י) שרב יוסף חולק על רב נחמן, וסובר שאין הלכה כרבי יהודה אלא חכמים (ראה 'מרכבת המשנה'), ופסק רבינו כרב יוסף (וראה בהשגות הראב"ד, כסף-משנה ולחם-משנה).

ט. טמאת מקדש וקדשיו⁵⁷ שהיה לה ידיעה²⁹ בתחלה⁵⁸ ולא היה לה ידיעה בסוף⁵⁹ – שעיר של יום הכפורים הנעשה בפנים⁶⁰ ויום הכפורים⁶¹ תולין⁶², עד שיודע לו⁶³ ויביא קרבן עולה ויזיר. ושאין בה ידיעה בתחלה⁶⁴ אכל יש בה ידיעה בסוף⁶⁵ – שעיר הנעשה בחוץ⁶⁶ ביום הכפורים ויום הכפורים מכפרין⁶⁷. ועל שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף – שעירי הגלים⁶⁸ ושעירי ראשי חדשים מכפרין⁶⁹. ועל זדון טמאת מקדש וקדשיו⁷⁰ – פר כהן גדול של יום הכפורים מכפר, אם היה המזיד מן הפהנים⁷¹; ואם היה מישראל – דם שעיר הנעשה בפנים ויום הכפורים מכפר⁷², שנאמר⁷³: וקפר על הקדש מטמאת בני ישראל⁷⁴.

(57) משנה, שבועות ב, א. (58) שלפני שנכנס למקדש או אכל קודש, ידע שזה מקדש או שזה קודש, וידע שנטמא, ובשעה שנכנס למקדש או אכל קודש, נעלם ממנו שזה מקדש וקודש או שנעלם ממנו שנטמא, ראה למעלה ה"א. (59) כלומר, לא נודע לו בסוף מה שנעלם ממנו בתחילה, ובאופן זה אינו חייב בקרבן (למעלה ה"א). (60) הוא השעיר שעלה עליו הגורל לה' שעשהו חטאת (ויקרא טז, ט – טו). (61) עצם היום. (62) מכפרין להגן עליו מן

1. מי שהיה לפני שני שבילים, אחד טמא ואחד טהור, הלך בראשון וחרוץ והלך בשני, ובעת שהלך בשני שכח שהלך בראשון, ונעלמה ממנו טמאה זו ונכנס למקדש או אכל קדש – חזק. ואף על פי שלא היה לו בתחלה ידיעה גמורה לטמאה אלא מקצת ידיעה, שהרי לא ידע שהלך בשני שבילין שבהלך שניהן יהא טמא בודאי, ואף על פי כן חזק חטאת, שמקצת ידיעה ככל ידיעה⁴⁶. הלך בראשון ונכנס למקדש או אכל קדש – פטור, מפני שהוא ספק טמא⁴⁷.

(46) פלוגתא בברייתא, שבועות יט, א. ובכריתות יח, ב. ולפי ביאורו של רבא בשבועות שם עמוד ב, ובכריתות יט, א. ופסק כת"ק. (47) שמה השביל הראשון הוא הטהור, ואין חייבין אשם תלוי על ספק טומאת מקדש וקדשיו, ראה למעלה ה"ה. והוא בברייתא שם, לפי הגירסא שבכריתות שם.

2. הנה שלישי ושביעי⁴⁸ וטבל, ואחר⁴⁹ שנכנס למקדש הלך⁵⁰ בשני וחרוץ ונכנס למקדש⁵¹ – חזק⁵²; שהרי נכנס בשהוא טמא למקדש בודאי, או בפעם ראשונה או בפעם שניה. ואף על פי שכל ידיעה מהן ספק ידיעה היא⁵³, שהרי כל שביל מהן ספק הוא – פאן בטמאת מקדש וקדשיו עשו ספק ידיעה פדיעה⁵⁴.

(48) כדין טמא מת, שמזים עליו מי חטאת ביום שלישי וביום שביעי לטומאתו, וטובל ביום השביעי אחר ההזאה (פי"א מהל' פרה אדומה ה"א). (49) בכת"י תימן: אחר. כלומר, אחר שנכנס למקדש הזה ג' וד' וטבל. (50) כבדפוס רומי. (51) אחר ששכח טומאתו. (52) פסק כתנא-קמא בברייתא, שם. (53) שבכל פעם שנכנס למקדש לא היתה לו ידיעה וודאית. (54) שם, דברי רבי יוחנן בביאור דברי תנא-קמא.

ח. היה טמא ואמרו לו שנים: נכנסת למקדש, והוא אומר להם: לא נכנסתי – נאמן ואינו מביא קרבן; שאם ידעה, יאמר מזיד הייתי⁵⁵. אמרו לו שנים: טמא היית בשנכנסת למקדש ובפנינו נטמאת וידעת שאתה טמא, אף על פי שהיה בין טמאה זו שמעידין בה ובין פניסתו למקדש ימים רבים, שאפשר לו שיאמר כבר טבלתי, הואיל והכחיש את העדים ואמר לא נטמאתי מעולם – הרי אלו נאמנים⁵⁶ ומביא קרבן על פיהם. אם הביאوهו שנים לידי מיתה חמורה, קל וחומר שיביאوهו לידי קרבן הקל, שהרי הכחישן.

(55) כלומר, הוא לא מכחיש את דיבורו הקודם שאמר לא נכנסתי, כי כוונתו היתה להוסיף על דבריו לאמר: "לא נכנסתי בשוגג אלא במזיד". וראה להלן דברי הברייתא והגמרא בכריתות יב, א. (56) ואינו יכול לתרץ דבריו

לו" – "לו, לא לאחרים", הרי נאמר עוד (שם) "וכיפר בעדו ובעד ביתו" וכל הכהנים הם בכלל ביתו, שנאמר (תהלים קלה, יט) "בית אהרן ברכו את ה'". ולא רק על זדון טומאת מקדש וקדשיו פרו של כהן גדול מכפר על הכהנים, אלא אף על השוגג. ראה בגמרא שם (לחם-משנה). (72) במשנה, שם. (73) בשעיר הנעשה בפנים. (74) ונאמר עוד שם "ומפשעיהם לכל חטאתם" – "פשעים אלו המרדים" (שם יב:).

יום שישי כ"ו שבט ה'תשפ"ב

פרק שנים עשרי

(1) יבאר כל דבר שחיביבין על שגגתן חטאת קבועה, ושגג בית-דין הגדול בהוראה.

- א. כָּל דָּבָר שֶׁחִיבִין עַל שִׁגְגָתוֹ חֲטָאת קְבוּעָה, אִם שִׁגְגוּ בֵּית דִּין הַגָּדוֹל בַּהוֹרָאָה וְהוֹרִי לְהַתִּירוֹ, וְשִׁגְגוּ הָעָם בַּהוֹרָאָתוֹ וַעֲשׂוּ הָעָם וְהֵם סוֹמְכִין עַל הוֹרָאָתוֹ,¹ וְאַחֵר כִּף נִדְעָ לְבֵית דִּין שֶׁטָעוּ - הֲרִי בֵּית דִּין חִיבִין² לְהַכִּיָּא קֶרְבֵּן חֲטָאת עַל שִׁגְגָתוֹ בַּהוֹרָאָה,³ וְאִף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָשׂוּ הֵן בְּעַצְמָן מַעֲשֶׂה; שָׂאִין מִשְׁגִּיחִין עַל עֲשִׂית בֵּית דִּין כָּלֵל בֵּין עָשׂוּ בֵּין לֹא עָשׂוּ, אֲלֵא עַל הוֹרָאָתוֹ בִּלְבָד.⁴ וְשָׂאֵר הָעָם פְּטוּרִין מִן הַקֶּרְבֵּן,⁵ וְאִף עַל פִּי שֶׁהֵם הָעוֹשִׂין, מִפְּנֵי שֶׁתָּלוּ בְּבֵית דִּין.⁶ וְיָמָּה הוּא הַקֶּרְבֵּן שֶׁמִּבְּיָאִין עַל שִׁגְגָה זוֹ? אִם בְּעִבּוּדָה זָרָה שִׁגְגוּ וְהוֹרִי⁷ - מִבְּיָאִין פֶּר לְעוֹלָה וְשַׁעֲרֵי לְחֲטָאת מִכָּל שִׁבְט וְשִׁבְט.⁸ וְקֶרְבֵּן זֶה הוּא הָאֱמֹר בְּפִרְשֵׁת שְׁלַח לָךְ, שֶׁנֶּאֱמָר: וְהָיָה אִם מַעֲנִי הָעֵדָה נִעְשֶׂתָה לְשִׁגְגָה.⁹ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמֹדוֹ, שֶׁבְּשִׁגְגַת עִבּוּדָה זָרָה הוּא מְדֻבֵּר.¹⁰ וְאִם בְּשָׂאֵר פְּרִתוֹת שֶׁחִיבִין עַל שִׁגְגָתוֹ חֲטָאת קְבוּעָה שִׁגְגוּ וְהוֹרִי - מִבְּיָאֵל כָּל שִׁבְט וְשִׁבְט פֶּר חֲטָאת. וְזֶהוּ הָאֱמֹר בְּפִרְשֵׁת וַיִּקְרָא, שֶׁנֶּאֱמָר: וְאִם כָּל עַדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגְּוּ.¹¹ נִמְצְאָתָ לָמָד, שֶׁאִם שִׁגְגוּ בֵּית דִּין הַגָּדוֹל בַּהוֹרָאָה בְּעִבּוּדָה זָרָה - מִבְּיָאִין כָּל הַקָּהָל שָׁנִים עֶשֶׂר פָּרִים¹² עוֹלוֹת וְשָׁנִים עֶשֶׂר שְׁעִירִים חֲטָאוֹת. וְהֵם נִשְׂרָפוֹת, שֶׁהֲרִי זָמֵן נִכְנָס לָפָנִים.¹³ וְהֵם הַנִּקְרָאִין שְׁעִירֵי עִבּוּדָה זָרָה. וְאִם בְּשָׂאֵר הַמִּצְוֹת שִׁגְגוּ - מִבְּיָאִין שָׁנִים עֶשֶׂר פָּרִים חֲטָאוֹת. וְהֵן נִשְׂרָפוֹת,¹⁴ מִפְּנֵי שֶׁדָּמָם נִכְנָס לָפָנִים.¹⁵ וְכָל פֶּר מִהֵן נִקְרָא פֶּר הָעֵלִם דָּבָר שֶׁל צָבוּר. שֶׁנֶּאֱמָר:¹⁶ וְהִקְרִיבוּ הַקָּהָל - כָּל קָהָל וְקָהָל; וְכָל שִׁבְט וְשִׁבְט קָרִיב קָהָל.¹⁷ שֶׁנֶּאֱמָר: וַיַּעֲמֵד יְהוֹשֻׁפָּט בְּקָהָל יְהוּדָה.¹⁸ בֵּין שֶׁעָשׂוּ כָּל יִשְׂרָאֵל שֶׁבָּאֲרֵץ יִשְׂרָאֵל¹⁹ עַל פִּי בֵּית דִּין שֶׁהוּרִי, בֵּין שֶׁעָשׂוּ רַב יִשְׂרָאֵל אִף עַל פִּי שֶׁהֵן מַעֲוֹט מִנֵּן הַשִּׁבְטִים,²⁰ בֵּין שֶׁעָשׂוּ רַב הַשִּׁבְטִים אִף עַל פִּי שֶׁהֵן מַעֲוֹט כָּל יִשְׂרָאֵל²¹ - מִבְּיָאִין כָּל הַשִּׁבְטִים, פֶּר לְכָל שִׁבְט וְשִׁבְט, וּבְעִבּוּדָה זָרָה פֶּר וְשַׁעֲרֵי לְכָל שִׁבְט²²

היסורים (שבועות ח. בגמרא) שאע"פ שלא עשה מזיד, ראויין לבוא עליו ייסורים, על שלא נזהר שלא יבוא לידי איסור בשוגג (ראה רש"י במשנה שם, ותפארת ישראל) ולמדו זאת (שם ז: ממה שנאמר (שם, טז) "וכיפר על הקודש מטומאות בני ישראל" – "מטומאות ולא כל טומאות". והכוונה לטומאת מקדש וקדשיו, שחלק אותה הכתוב משאר עבירות שחייבה עליה קרבן עולה ויורד, ולדעת רבי שמעון יש ללמוד כן ממה שנאמר (שם) "ומפשעיהם לכל חטאתם" – חטאים דומיא דפשעים, מה פשעים שאינם בני קרבן, שהם במזיד, אף חטאים שאינם בני קרבן, ומניין ליש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה בסוף, ששעיר זה תולה, ת"ל "לכל חטאתם" הראויה לבוא לכלל חטאת אם יודע לו, משא"כ אם לא היו לו ידיעה בתחילה, שלא יבואו לכלל קרבן לעולם, אין שעיר זה מכפר. ויום הכיפורים עצמו שמכפר על כך, נלמד ממה שנאמר (שם כג, כח) "כי יום כיפורים הוא" (רש"י במשנה, שם ב.). (63) שאז אין מכפרין עליו עוד. (64) "זה אפשר בתינוק שנשבה לבין הגויים, ולא קדמה לו ידיעה שהוא איסור על בני ישראל ביאה למקדש והוא טמא, ונעלמה ממנו טומאה ונכנס למקדש" (רבינו בפי"ה"מ, שבועות שם). (65) שנודע לו אח"כ שבשעה שנכנס למקדש היה טמא. וכי אסור לטמא ליכנס למקדש (שם). (66) זהו שעיר של מוסף, הנזכר במדבר כט, יא. (67) שם במשנה. ונלמד זאת (שם) ממה שנאמר בשעיר הנעשה בחוץ (במדבר שם) "שעיר עזים אחד חטאת (= שעיר הנעשה בפנים) – הוקשו זה לזה ללמד, על מה שזה מכפר זה מכפר, מה הפנימי אין מכפר אלא על דבר שיש בה ידיעה (= בתחילה), אף החיצוני אין מכפר אלא על דבר שיש בה ידיעה (= בסוף). וזה מכפר כפרה גמורה בלא תליה, שהרי לעולם לא יבוא לידי קרבן, כיון שלא ידע בתחילה (רש"י במשנה, שם). ויום הכיפורים עצמו שמכפר, שנאמר (שם) "כי יום כיפורים הוא", כנ"ל. (68) שעירי חטאת שמביאין בכל הרגלים. (69) במשנה שם, וספק כרבי יהודה ולא כרבי שמעון (שם) האומר ששעירי ראשי חדשים אינם מכפרים. ולמד רבי יהודה דבר זה (שם ט). ממה שנאמר בשעירי ראשי חדשים (במדבר כח, טז) "ושעיר עזים אחד לחטאת לה" – חטא שאין מכיר בו אלא ה' (ואילו החוטא אינו יודע כלל) יהא שעיר זה מכפר, ושעירי רגלים שמכפרים, נלמד לרבי יהודה (שם): ממה שנאמר ברגלים (שם, טז) "ושעיר עזים ב'וי" – "וי" מוסיף על ענין ראשון, להקיש שעירי רגלים לשעירי ר"ח, מה שעירי ר"ח אינם מכפרים אלא על שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף, אף שעירי הרגלים אינם מכפרים אלא על שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף. (70) שידע שנטמא ואסור לו ליכנס למקדש לאכול קודש, ואעפ"כ עשה כן בודון. וכגון שלא התרו בו, שאם התרו בו אינו מתכפר אלא במלקות (תפארת ישראל). (71) משנה, שבועות ב, ב. ואין הכהנים מתכפרים בשעיר הנעשה בפנים, שנאמר (ויקרא טז, טו) "ושחט את שעיר החטאת אשר לעם", ואמרו בגמ' (שם יג: "אשר לעם" שאין הכהנים מתכפרין בו, ובמה מתכפרין? – בפרו של אהרן, ואף-על-פי שנאמר בפרו של אהרן (שם טז, ו) "אשר

1 וְשֶׁבֶט, שָׁאָף אֶלּוֹי²⁷ שְׁלֹא חָטְאוּ מִבֵּיאִין²⁸ עַל יְדֵי
2 הַחוּטָאִים²⁹. אֶפְלוּ עֲשֵׂה שֶׁבֶט אֶחָד בְּלֶבֶד וְהוּא רֹב
3 הַקֹּהֶל³⁰ - הָרִי קֵל הַצִּבּוֹר מִבֵּיאִין שָׁנִים עֶשְׂרִי פָּרִים,
4 וּבַעֲבוּדָה זָרָה שָׁנִים עֶשְׂרִי פָּרִים וּשְׁנֵי עֶשְׂרִי
5 שְׁעִירִים.

(2) משנה הוריות ח. "אין בית-דין חייבין עד שיוורו בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת". ולמדו זאת (בגמרא שם) בגזירה שווה "עליה - עליה", נאמר בשגגת הוראת בית-דין (ויקרא ד, יד) "ונודעה החטאת אשר חטאו עליה", ונאמר בפרשת עריות (שם יח, יח) "ואשה אל אחותה לא תקח לצרור לגלות ערוותה עליה בחייה", מה להלן דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, אף כאן דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, ושגגת עבודה זרה שהורו בית דין ועשה העם על פיהם שאינה כתובה כאן, נלמדה (שם) בגזירה שווה אחרת - "מעני - מעני", נאמר כאן בשגגת הוראה באיסורים אחרים (שם ד, יג) "ואם כל עדת ישראל ישגו ונעלם דבר מעיני הקהל וגו'", ונאמר בשגגת הוראה בעבודה זרה (במדבר טו, כד) "והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה", מה כאן בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, כמבואר למעלה, אף בשגגת עבודה זרה, אין חייבין אלא בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, יצאו חיבוק ונישוק שאין בהן כרת. ואם הורו בית דין להתיר בדבר שחייבין עליו אשם וודאי ועשו העם על פיהם, בית-דין פטורין, משום שבאשם וודאי נאמר (שם ה, א) "ונפש" ובית-דין אינם בכלל נפש. (3) אבל דבר שחייבים עליו קרבן עולה ויורד, אין בית דין חייבים להביא קרבן על שגגתם. ולמדו כן (בגמרא שם) בגזירה שווה: נאמר בחטאת של בית דין (ויקרא ד, יג) "ואם כל עדת ישראל ישגו וגו' ואשמו", ונאמר בחטאת של יחיד (שם, כז) "ואם נפש אחת תחטא וגו' ואשם" - מה "ואשם" שנאמרה ביחיד - בחטאת קבועה, אף "ואשמו" שנאמר בבית דין - בחטאת קבועה. (4) של שבעים ואחד. (5) כלומר, רוב העם. (6) של בית דין, אבל אם תולים בעצמם להיתר, אף שגם בית הדין הורו להתיר, חייב כל אחד ואחד מהעם קרבן חטאת בפני עצמו. (7) להלן בהלכה זו כתב רבינו שכל שבט ושבט מביא פר, ואם כן מה שכתב כאן ש"בית דין חייבין", היינו שבית דין חייבים להביא לכל שבט ושבט, או שכל שבט ושבט מביא בשביל בית דין (כסף משנה). (8) משנה שם ד: "הורו בית דין שווגין ועשו כל הקהל שווגין מביאין (בית דין) פר". (9) בהוריות ג. אמרו שאם הורו בית דין ועשו הם ולא עשו רוב הקהל - שהם פטורים, ולמדו זאת ממה שנאמר (שם) "ואם כל עדת ישראל ישגו ונעלם דבר מעיני הקהל ועשו אחת מכל מצוות ה' וגו'", הרי שמעשה תלוי בקהל והוראה תלויה בבית-דין. וסובר רבינו שמכאן יש ללמוד גם, שאם עשו רוב הקהל ובית-דין לא עשו - שבית דין חייבים. (10) כלומר, פטורים מלהביא כל אחד ואחד קרבן יחיד. (11) שם ב: "יכול רוב ציבור שעשו בשגגת מעשה יהיו פטורין, שהרי בית דין מביאים עליהם פר [בהוראה] [והם] פטורים - רש"י שם". (12) שמותר לכרוע לעבודה זרה בלי פישוט ידים ורגלים. (13) כרבי יהודה במשנה שם ד:

שאם הורו בית דין ועשו כל הקהל או רובן על פיהן מביאין י"ב שבטים י"ב פרים, ובעבודה זרה מביאין י"ב פרים וי"ב שעירים. (14) "ועשו כל העדה פר בן בקר אחד לעולה וגו' ושעיר עזים אחד לחטאת". (15) לפי שנאמר (שם, כב) "וכי תשגו ולא תעשו את כל המצוות האלה אשר דבר ה' אל משה", ואמרו (שם): "איזו היא מצוה שהיא שקולה כנגד כל המצוות הוי אומר זו עבודת כוכבים" (שכל המודה בה ככופר בכל התורה כולה) (16) "ונעלם דבר מעיני הקהל ועשו וגו' והקריבו הקהל פר בן בקר לחטאת וגו'". (17) ואפרים ומנשה אינם נחשבים לשבטים נפרדים אלא לעניין נחלה, אבל לא לדבר זה. (18) להזות על הפרוכת ועל מזבח הזהב. "ולא נתפרש בהן בתורה כיצד נותן דמן ולהיכן הוא נותן אלא לפי שהן חטאות הקהל, דינן כדין פר העלם דבר, שהוא חטאת הקהל, לכל האמור בו: למתן דמים ולשריפה וכו'". (19) שנאמר (שם, כא) "והוציא את הפר אל מחוץ למחנה ושרף אותו". (20) כמו שנאמר (שם, טז) "והביא הכהן המשיח מדם הפר (=פר העלם דבר של צבור) אל אהל מועד" ועוד נאמר (שם ו, כג): "וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל, באש תשרף". (21) כלומר, משום כך חייבין להביא מכל שבט ושבט. (22) לפיכך חייב כל שבט ושבט להביא קרבן. (23) וירושלים. הרי שגם שני שבטים (=יהודה ובנימין) נקראים "קהל". ואם כן מה שנאמר (בראשית מח, ד) "ויאמר אלי הנני מפרך והרביתיך ונתתיך לקהל עמים", - אי אפשר לפרש שמעכשיו, עם לידתו של בנימין, שיהיו י"ב שבטים, יקראו "קהל", שהרי כבר למדנו מהפסוק הקודם שגם שני שבטים נקראים "קהל", ועל כרחנו צריך לפרש שעכשיו נולד קהל, היינו ששבט בנימין לבדו נקרא "קהל", הרי ששבט אחד נקרא "קהל". (24) ש"אין משגיחין על יושבי חוצה לארץ, שאין קרוי קהל אלא בני ארץ ישראל". (25) כלומר, כשמספר אנשי חמשה שבטים הוא יותר גדול ממספר אנשי שבעת השבטים. (26) כרבי שמעון בן אלעזר בברייתא שם. שאמר: "חטאו שישוה שבטים והם רובו של קהל, או ז' (שהם רוב השבטים) אף על פי שאינו רובו של קהל - מביאין", ולמד זאת (שם) ממה שנאמר (במדבר טו, כד) "והיה אם מעיני העדה", שמשמע אפילו מיעוט, מעיני ולא כל עיני, ונאמר עוד (שם, כו) "כי לכל העם בשגגה" הרי שרק כולו או רובו (שרובו ככולו, ראה נזיר מב). "הא כיצד? עשו ו' והן רובו של קהל או ז' אף על פי שאינן רובו של קהל חייבין". (27) השבטים. (28) קרבן. (29) כלומר, הם נגררים אחרי השבטים החוטאים ומתחייבים בקרבן על ידם. (30) שם: "איבעיא להו שבט אחד לרבי יהודה בהוראת בית דין הגדול מי מיתני שאר שבטים או לא", ונפשטה הבעיא שם כי אף בשבט אחד, נגררים שאר השבטים להתחייב בקרבן, וברור הדבר כי המדובר באופן שהשבט הזה הוא רוב הקהל, שאם לא כן, אין כל ספק כי אינו גורר את שאר השבטים.

6 ב. בֵּית דִּין שֶׁנִּסְתַּמְּך לֶהֱן אִם שָׁגְגוּ בְּהוֹרָאָה או לֹא שָׁגְגוּ³¹ - אֵינָן חִיבִין בְּאֶשֶׁם תְּלוּי³²; שְׁנֵי אֲמָרוֹ³³:
7 וְנוֹדְעָה הַחֲטָאת - עַד שֶׁתִּדְרַע וְאַחֵר כֶּף יִתְחַיְבוּ
8

שצריך שיהיה בדבר שאינו מפורש בתורה, שכל הטועה בדבר המפורש בתורה הרי הוא כעוקר כל הגוף, ואם כן הוא בכלל מה שכתב "ויוורו לבטל מקצת וכו' לא שיעקרו כל הגוף". (45) ששגגו. (46) ברייתא שם ה. "תנו רבנן ידעו שהורו וטעו מה הורו יכול יהיו חייבין תלמוד לומר (ויקרא ד, יד) "ונודעה החטאת", ולא שיודעו החוטאין".

יום ש"ק כ"ז שבט ה'תשפ"ב

פרק שלשה עשר

(1) יבאר שישנם אופנים שיפטרו בית דין ויתחייבו העושין.

א. כיצד אם חסר אחת מכל הדרכים שבארנו - 18
יפטרו בית דין ויתחייבו העושים? הרי שהורו בית 19
דין של אחד מן השבטים להם שחלב הקבה 20
מתר, ואכלוהו אנשי מקומם על פיהם - אותו בית 21
דין פטורין, וכל מי שאכל מביא חטאת קבועה על 22
שגגתו. וכן אם הורו בית דין הגדול שדם הלב 23
מתר, ולא היה ראש ושיבה עמהם, או שהיה אחד 24
מהן אינו ראוי להיות ממנה בסנהדרין, כגון שהיה 25
גר או ממזר או זקן או שלא ראה בנים 14 וכיוצא 26
בהן, ועשו העם על פיהם 16 ואכלו דם הלב - הרי 27
בית דין פטורין, וכל מי שאכל מביא חטאת קבועה 28
על שגגתו. ומניין שאין הפתוב מדבר אלא בבית 29
דין הגדול? שנאמר: ואם כל עדת ישראל ישגו 30
וגומר. 18 ומנין שעד שהיה כל ראויין להוראה? 31
שנאמר 20 ואם מעיני העדה 21 - עד שהיה להם 32
כעצבים. 22 ולהלן 23 הוא אומר: ושפטו העדה; מה 33
העדה האמורה בדיני נפשות - כל ראויין 34
להוראה, 24 אף עדת האמורה בשגגה זו 25 - עד 35
שהיה כל ראויין להוראה. 26 וכן אם הורו, וידע 36
אחד מהן שטעו ואמר להם: טועים אתם, ורבוי 37
עליו המתירים והתירו - הרי בית דין פטורין, 27 וכל 38
מי שעשה על פיהם חייב להביא חטאת קבועה על 39
שגגתו; שנאמר: ואם כל עדת ישראל ישגו - עד 40
שישגו כל הסנהדרין. 28 ידע אחד מן הסנהדרין או 41
מעוטן שטעו המתירין ושתקו, הואיל והורו ולא 42
היה שם חולק ופשטה ההוראה בלב הקהל 29 - הרי 43
בית דין חייבין בקרבן 30, וכל שעשה על פיהם פטור. 44
ואלו ששתקו, אם עשו על פי אלו שהורו 31 - הרי 45
אלו חייבין 32, מפני שלא תלו בבית דין 33. וכן אם 46
נשאו ונתנו 34 בקרבן ואמרו 35: דבר זה מתר הוא, ולא 47
הורו לעם ולא אמרו להם: מתרין אתם לעשות 36, 48
ושמע השומע מהן בעת שגמרו מתר והלך ועשה 49
כפי מה ששמע - הרי כל העושה חייב חטאת 50
קבועה, ובית דין פטורין, שהרי לא הורו להם 51
בפרוש לעשות. וכן אם הורו ועשו מעוט הקהל על 52
פיהם ונודעה השגגה - הרי בית דין פטורין, ואלו 53

1 בקרבן 34, כמו שיתבאר. במה דברים אמורים שבית
2 דין חייבין ואלו העושים על פיהם פטורין מן
3 הקרבן? פשהו המורים בית דין הגדול של שבטים
4 ואחד; ויהיה ראש ושיבה 35 עמהם בהוראה 36; ויהיו
5 כל ראויין להוראה 37; ויטעו כל או רבן 38 בקרבן
6 זה שהורו בו; ויוורו בפרוש ויאמרו לעם: מתרין
7 אתם לעשות 39, וכן אלו ששמעו מפי בית דין, אם
8 אמרו לאחרים: מתרים אתם לעשות 40; ויעשו כל
9 הקהל או רבוי 41 על פיהם 42; ויהיו העושים שוגגים
10 על פיהם ומדמים שהדבר שהורו בו פדת הורו 43;
11 ויוורו לבטל מקצת ולקיים מקצת, לא שיעקרו כל
12 הגוף 44; וכשיודע להם 45 ידעו גופו של דבר שהורו
13 בו בשגגה 46. בכל אלו המאמרים הוא שהיה בית דין
14 חייבין בקרבן והעושה על פיהם פטור. אבל אם חסר
15 אחת מכל אלו הדרכים - הרי בית דין פטורין מן
16 הקרבן, וכל מי שעשה ועשה מעשה מביא חטאת
17 קבועה על שגגתו.

(31) וכגון שהיו שם שתי חתיכות אחת של חלב ואחת של
שומן, והתירו אחת ואינם יודעים איזו התירו, שהרי גם
ביחיד אין חיוב אשם תלוי אלא באופן שנקבע האיסור.
(32) משנה שם ט. "אשם תלוי, היחיד והנשיא חייבין ומשיח
ובית דין פטורין". (33) בקרבן צבור. (34) כלומר, לא
חייבה תורה קרבן בבית דין אלא באופן שנודע להם
חטאתם, אבל באשם תלוי, שהוא בא על לא הודע החטאת,
לא חייבה תורה. ובכהן משיח שלא נאמר "ונודעה החטאת"
הוצרכו ללמוד מפסוק אחר. (35) מופלא שבסנהדרין.
(36) כלומר: גם הוא יהיה עמהם בשגגתם. שאם לא יהיה
מופלא של בית דין (=ראש ושיבה) שם (=עמהם בשגגת
ההוראה) אין בית דין חייבין קרבן. (37) אבל אם היו בין
הסנהדרין גר או ממזר וכו', שאינם ראויים להוראה -
פטורין. (38) שם ג: דוחה הגמרא דברי ר' יונתן הסובר
שאין חייבין עד שיוורו כולן, אלא אפילו הורו רובן והיתר
שתקו בית דין חייבין, אבל אם אמר להם אחד מהן: טועים
אתם, - בית דין פטורים. (39) אבל אם אמרו להם רק
"מותרים אתם" ולא הוסיפו לומר גם "לעשות", הם
פטורים, שלא נגמרה עדיין הוראתם. (40) כלומר, אין
צורך שכל הקהל או רובו ישמע ההוראה מפי בית דין
[שאם לא כן למה הוצרכו להוציא את יושבי חוצה לארץ
מכלל זה], אלא אפילו אם שומעים איש מפי איש כי בית
דין פסק ואמר: "מותרים אתם לעשות" - כל העושים על
פיהם (אם הם יושבי ארץ ישראל), מצטרפים לקהל לחייב
בית דין בקרבן. (41) משנה שם ד: "הורו בית דין ועשו
כל הקהל או רובו על פיהם מביאין פר", שהרי בכל התורה
כולה קיימא לן רובו ככולו. (42) כלומר, הם תולים את
מעשיהם בהוראת ההיתר של בית דין הגדול. (43) אבל
אם ידעו שבית דין טעו, אלא שחשבו שאף על פי כן מצוה
לסמוך על הוראתם - חייב כל אחד ואחד קרבן בפני עצמו.
ואם ידעו שאסור לסמוך על הוראתם זו, ובכל זאת עשו,
הרי הם מזידין, ופטורים מקרבן. (44) [והשמיט רבינו

1 המעוט שפשו חייבין, וכל אחד ואחד מביא
2 חטאתו.³⁷

(2) בכ"י תימן: "אחד", כנ"ל. (3) למעלה פי"ב. (4) ולא בית-דין הגדול של שבעים ואחד, ראה למעלה פי"ב הלכה ב. (5) העקום כמו קשת, והוא אסור (פ"ז מהלכות מאכלות אסורות הלכה ו). וראה להלן הלכה ה, ובהוריות ג. ובמשנה-למלך להלן הלכה ה. (6) אף-על-פי שאינם עוקרים גוף מגופי התורה (ראה להלן פי"ד הלכה א) שהרי לא התיירו אלא חלב הקיבה בלבד ולא כל החלב, ואין זה מפורש בתורה שחלב הקיבה אסור, ראה להלן שם (לחם-משנה כאן). (7) ואפילו היה שבט זה רוב ישראל, ראה למעלה פי"ב הלכה א. (8) כחכמים (הוריות ה). שאינם חייבין אלא על הוראת ב"ד הגדול בלבד. וראה להלן, בהמשך ההלכה. ולפיכך חייב כל אחד ואחד להביא חטאת קבועה על שגגתו. (9) אף-על-פי שהוראה זו אינה עוקרת גוף מגופי התורה (ראה להלן פי"ד שם), שהרי לא התיירו אלא דם חלב בלבד, ואין איסורו מפורש בתורה, ראה להלן שם (לחם-משנה). (10) משנה הוריות ד: וראה למעלה פי"ב הלכה ב. "ואפילו היה מגנינם (בלעדו) שלם, רוצה לומר שבעים ואחד" (רבינו בפייה"מ שם). (11) במשנה שם. (12) ראה להלן בהמשך ההלכה שנלמד מפסוק בתורה, שאין ממנין לסנהדרין רק "מיוחסין". (13) "מופלג בשנים שיש בו אכזריות" (כיון ששכח כבר צער גידול בנים - רש"י סנהדרין לו:), שאין מעמידין אותו לב"ד (פרק ב מהלכות סנהדרין הלכה ב). (14) שאין מושיבין אותו לסנהדרין (הלכות סנהדרין שם). "משום שהוא אכזרי ולא ירחם על בני אדם, לפי שאינו יודע אהבת בנים" (ראה בפייה"מ שם). וכן הוא בברייתא סנהדרין לו: "אין מושיבין בסנהדרין זקן וסריס ומי שאין לו בנים", וכן הביא רבינו בהלכות סנהדרין שם. "אין מעמידין בכל הסנהדרין לא זקן מופלג בשנים ולא סריס, מפני שיש בהן אכזריות. ולא מי שאין לו בנים, כדי שיהא רחמן". אבל בדפוסים אחרים בנוסח בדברי רבינו כאן: "זקן שלא ראה בנים". ולפי זה, זקן ולא ראה בנים הם אחד, וכן הוא במשנה שם, וכן הוא בפירוש המשניות שם. (15) כגון נתין (=מבני הגבעונים, שגזר עליהם יהושע ונתנם לחוטבי עצים ושואבי מים - יהושע ט, כג) הנזכר במשנה שם (מעשה רוקח). שאין מושיבין בב"ד אלא רק מיוחסין. (16) כלומר, כל העם או רוב העם (ראה למעלה פי"ב הלכה ב). (17) במשנה שם. (18) ולא עדת אותו שבט (שם במשנה ה. המשך דברי חכמים). (19) נראה שנשמטה כאן בבא שלימה, וכן צריך להיות: "[ומנין שעד שיהיה ראש הישיבה עמהם], ומנין שעד שיהיו כולם ראויין להוראה". [וכללם יחד מפני שלמד שניהם מפסוק אחד ("מעני העדה"), ראה להלן]. וראה בלחם-משנה ובהגהות מעשה ר"ב. (20) בשגגת עבודה-זרה. (21) בפסוק שם: "והיה אם מעני העדה". (22) כלומר, לפיכך צריך שיהיה ראש ישיבה עמהם שהוא עשוי עינים לעדה (ירושלמי הוריות פ"ד הלכה ד). וראה לחם-משנה ומעשה ר"ב. ובבבלי שם נתנו טעם אחר, מפני שהיה להם ללמוד ולא למדו, והרי הם קרובים למידו (ראה ברש"י שם ד. ד"ה זיל קרי בי רב). (23) בדיני נפשות.

(24) שנאמר (שמות יח, כב) "ונשאו אתך", ואמר רב נחמן בר יצחק (הוריות ד:): "אתך בדומין לך", שיהיו ראויים להוראה. (25) היינו "והיה אם מעני העדה", וכן כתב רבינו בפייה"מ שם. וראה למעלה הערה יח. ורש"י (שם) כתב עד האמורה כאן (ויקרא ד, יג) "ואם כל עדת ישראל ישגור", וראה לחם-משנה כאן. (26) משנה שם ד: (27) במשנה שם. (28) בגמרא שם ג: (29) ראה למעלה פי"ב הלכה ב. (30) בהוריות שם: "אמר ר' יונתן, מאה שישבו להורות אין חייבין עד שיורו כולן, שנאמר: ואם כל עדת ישראל ישגור, עד שישגו כולן". ולפי דבריו, אפילו ידע אחד מהן ושתק פטורין, אבל הגמרא שם דוחה דבריו, מברייתא שנשמע בה שאם ידע אחד מהן שטעה ושתק שהם חייבין. (31) שטעו וחשבו כי אף שהב"ד טועים, מצוה לשמוע דברי חכמים (רש"י שם ב. ד"ה או תלמיד) ולפיכך הם נחשבים לשוגגין, שחייבין חטאת. (32) קרבן בפני עצמן, אף כי ב"ד מביאין פר העלם דבר של ציבור (במשנה שם). (33) שהרי ידעו כי ב"ד הם טועים. משנה שם "הורו ב"ד וידע אחד מהן שטעו וכו' ועשה על פיהן וכו' הרי זה חייב, מפני שלא תלה בב"ד". (34) הסנהדרין התווכחו בינם לבין עצמם באחד מן הדברים. (35) הגיעו לידי החלטה סופית בוויכוח זה. (36) מחלוקת בגמרא (שם ב). אם צריך לומר "מותרים אתם לעשות, או שמספיק אפילו אמרו "מותרים אתם". ופסק רבינו כשמואל בלשון השני, וכרב דימי בלשון הראשון, כי אין ב"ד חייבין עד שיאמרו להן "מותרין אתם לעשות", וראה למעלה פי"ב הלכה ב. (37) במשנה שם: "הורו ב"ד לעבור על אחת מכל מצוות האמורות בתורה, והלך היחיד ועשה שוגג על פיהם וכו' פטור מפני שתלה בב"ד", ובגמרא (שם ב:): "אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי ר' יהודה, אבל חכמים אומרים יחיד שעשה בהוראת בית-דין חייב". ופסק רבינו כחכמים.

3 ב. והסנהדרין עצמן שפשו בהוראתן³⁸ - אינן
4 מצטרפין לרב הקהל³⁹, עד שיהיו הרב שפשו חוץ
5 מן הסנהדרין. עשו רב אנשי ארץ ישראל⁴⁰ על
6 פיהם אף על פי שאילו העושים שבט אחד⁴¹, וכן
7 אם עשו רב השבטים אף על פי שהן מעוט הקהל
8 - בית דין חייבים⁴², והעושים פטורין. ביצד? היו
9 יושבי ארץ ישראל שש מאות אלה ואחד, והיו
10 העושים בהוראת בית דין שלש מאות אלה ואחד
11 והרי פלן בני יהודה בלבד, או שהיו העושים בני
12 שבט שש פלן אף על פי שיש בהן מאה אלה
13 - הרי בית דין חייבין, וכל העושים על פיהם
14 פטורין. ואין משגיחין על יושבי חוצה לארץ⁴³,
15 שאין קרובי קהל אלא בני ארץ ישראל⁴⁴. ושכט
16 מנשה ואפרים אינן חשובין כשני שבטים לענין
17 ההזהרה⁴⁵, אלא שניהם שבט אחד⁴⁶.

(38) כלומר, בהוראת עצמן. (39) כלומר, אינם מצטרפים עם הקהל להוות עמהם רוב קהל (כגון שחטאו רק מחצית הקהל בלעדי הסנהדרין) שיתחייבו ב"ד פר העלם דבר של

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הָרִי אֱלוֹ מִצְטָרְפִין⁵⁵, אָף עַל פִּי שְׁהִיָּה לָהֶן יִדְיעָה⁹
בִּינְתָיִם⁵⁶. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁהִיָּה הַמּוֹרָה בֵּית¹⁰
דִּין אֶחָד⁵⁷; אֲכַל אִם מֵת בֵּית דִּין שְׁהוֹרָה תַּחֲלָה⁵⁸,
וְעַמִּד אַחֲרָי⁵⁹ וְהוֹרִי⁶⁰ - אֵין אֱלוֹ מִצְטָרְפִין⁶¹ לְאֵלוֹ.¹²

כגון שהורו על חלב הקיבה שהוא מותר, שאין זה עוקר
גוף מגופי התורה (ראה להלן פ"ד הלכה א, ולמעלה הלכה
א), שהרי לא התירו כל החלבים. (53) כן הוא בגמרא שם.
באיבעיא הראשונה: "הורו ב"ד חלב מותר, ועשו מיעוט
הקהל, וחזרו ב"ד בהן, והורו ועשו מיעוט אחר, מהו וכו'"
ואחר-כך איבעיא להו "מיעוט בחלב ומיעוט בעבודה-זרה",
ומשמע שגם זה ב"חזרו ב"ד בהן". (54) שלא עקרו גוף
עבודה-זרה מגופי התורה (ראה להלן פ"ד הלכה ב), שהרי
לא התירו כל מיני עבודה-זרה. (55) שאין כל אחד ואחד
מביא חטאת בפני עצמו, והחויב הוא על ב"ד. ודבר זה הוא
איבעיא שם ג. ונשאר הדבר בתיקו, אבל רבינו "נראה שאינו
גורס כאן תיקו, אלא שמשיבין שאלה זו עם שאלה
שאחריה, באם-תמציל-לומר. כלומר, אם-תמציל-לומר אידי
ואידי כרת הוא, הורו ב"ד ומתו וכו' וכבר ידעת כל
שבאם-תמציל-לומר, הלכה היא ברוב מקומות" (מאירי שם,
וראה בראב"ד, בכסף-משנה, במרכבת המשנה ובאור
שמת). ויש חולקים בזה, איזה קרבן מביאין הב"ד: של
עבודה-זרה או של חלב. ויש אומרים שמביאים שניהם, גם
של עבודה-זרה וגם של חלב (ראה בתוספות ובמאירי שם).
(56) כמבואר למעלה. (57) שהורו גם על עבודה-זרה וגם
על חלב. (58) על החלב. (59) ב"ד אחר. (60) על
עבודה-זרה. (61) המיעוט שאכל חלב, עם המיעוט שעבד
עבודה-זרה, להוות ביחד רוב קהל, אלא כל אחד ואחד
מביא קרבן על שגגת עצמו, והיא בעיא שלא נפשטה שם
(ראה בכסף-משנה). אבל אמרו שם, שזה אינו אלא למי
שסובר ציבור מייטי (=היינו ר') שמעון במשנה שם ה.
שסובר שב"ד מביאים פר מיוחד, ואם-כן על-כרחינו שכל
הפרים הם עבור הבית-דין - מרכבת המשנה שם) לא תיבעי
לך שהרי אינם כבר (שם), ורבינו פסק למעלה פ"ב הלכה
א, כי ב"ד הם החייבים, ומה שכתב שם שכל שבט ושבט
מביא פר, היינו שהציבור מביא בשביל הב"ד (ראה מאירי
הוריות ד: במשנה, ובכסף-משנה פ"ב שם).

ה. ⁶²אֶפְלו הוֹרוּ שְׁנֵי בְּתֵי הַדִּינִים בְּדָבָר אֶחָד, כְּגוֹן
חֶלֶב וְחֶלֶב אוֹ דָם וְדָם⁶³. ⁶⁴וְכֵן אִם לֹא הָיוּ הָעוֹשִׁים
שׁוֹגְגִין עַל פִּי הַהוֹרָאָה⁶⁵ - הָרִי בֵּית דִּין פְּטוּרִין, וְכָל
הָעוֹשִׁים חֲזִיבִין. בִּיצֵד? הוֹרוּ בֵּית דִּין לְאֶכָל חֶלֶב
הַקֶּבֶה בָּלוֹ⁶⁶, וְיָדַע אֶחָד מִן הַקֶּהֶל שִׁטְעוּ וְשִׁחֲלָב
הַקֶּבֶה אֶסוּר, וְאָכְלוּ מִפְּנֵי הוֹרָאָתָן, שְׁהִיָּה עוֹלָה עַל
דַּעְתָּן⁶⁷ שִׁמְצוֹה לְשִׁמְעַ מִבֵּית דִּין אָף עַל פִּי שֵׁהֶם
טוֹעִים - הָרִי זֶה הָאוֹכֵל חֵיב חֲטָאת קְבוּעָה עַל
אֲכִילָתוֹ⁶⁸, וְאֵינוֹ מִצְטָרֵף לְמִנְן הַשּׁוֹגְגִים עַל פִּיהֶם⁶⁹.
בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁהִיָּה זֶה שִׁיָּדַע שִׁטְעוּ חֶכֶם
אוֹ תַלְמִיד שֶׁהִגִּיעַ לַהוֹרָאָה; אֲכַל אִם הָיָה עִם הָאֶרֶץ
- הָרִי זֶה פְּטוּר⁷⁰, שְׁאִין יִדְעֵתוּ בְּאֶסְרוֹיִן יִדְעָה
וְדֹאֵית, וּמִצְטָרֵף לְכָלֵל הַשּׁוֹגְגִים עַל פִּיהֶם. וְכֵן אִם

ציבור, ועל כל אחד ואחד מהחוטאים להביא קרבן חטאת
בפני עצמו. כן הוא בברייתא שם ג. "הורו ועשו, רבי מאיר
פטר, וחכמים מחייבין" ומפרש רב פפא שפולגתם היא
אם ב"ד משלים לרוב ציבור, שרבי מאיר פטר את הציבור,
שלא יביאו כל אחד ואחד קרבן לעצמו, משום שב"ד
משלים לרוב ציבור, וחייבים ב"ד להביא פר העלם דבר של
ציבור, וחכמים מחייבין לכל אחד ואחד מהחוטאים (כולל
גם כל אחד ואחד מהסנהדרין), להביא קרבן לעצמו, משום
שאין ב"ד משלים לרוב ציבור, ואין ב"ד מביאין קרבן
העלם דבר של ציבור. ופסק רבינו כחכמים. (40) ראה
להלן בהמשך ההלכה ש"אין משגיחין על יושבי חוצה
לארץ". (41) ראה למעלה פ"ב הלכה א. (42) להביא
קרבן העלם דבר של ציבור. (43) כלומר, אין מתחשבים
בתושבי חוץ-לארץ בענין רוב קהל ומיעוט קהל.
(44) כלומר, אצל קרבן העלם דבר של ציבור כתוב (ויקרא
ד, יד) "והקריבו הקהל", ובהוריות ג. "אמר רב אסי,
ובהוראה הלך אחר רוב יושבי ארץ ישראל, שנאמר
(מלכים-א, ח, סה) "ויעש שלמה בעת ההיא את החג וכל
ישראל עמו קהל גדול מלבוא חמת עד נחל מצרים לפני ה'
וגו'", מכדי כתיב וכל ישראל עמו, קהל גדול מלבוא חמת
עד נחל מצרים, למה ל"י - שמעמינה הני (=בני ארץ
ישראל) הוא דאיקרי קהל, אבל הנך (=בני חוצה-לארץ) לא
איקרי קהל". והרי כאן בשגגת הוראה נאמר (ויקרא ד, יג)
"ונעלם דבר מעיני הקהל". (45) שאם חטאו שבטי מנשה
ואפרים, ועמהם עוד חמשה שבטים, והם מיעוט הקהל, אין
חויב להביא קרבן העלם דבר של ציבור, שאין כאן רוב
שבטים. וכן אם חטאו כל הקהל או רובו (שחייבין כל שבט
ושבט קרבן) אין מביאין אלא שנים עשר פרים בלבד, פר
לכל שבט, ולאפרים ומנשה קרבן אחד, ראה למעלה פ"ב
הלכה א. (46) כרבא, שם ו: שמה שנאמר (בראשית מח,
ה'ו) "אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו ל"י", היינו רק
לנחלה, כמו שנאמר שם "על שם אחיהם יקראו בנחלתם"
- לנחלה הוקשו, ולא לדבר אחר.

ג. הָיוּ הָעוֹשִׁים מִרְבִּין⁴⁷ בְּשַׁעַת הַחֲטָא וּמוֹעֲטִין⁴⁸
בְּשַׁעַת יִדְיעָה, אוֹ מוֹעֲטִין⁴⁹ בְּשַׁעַת הַחֲטָא וּמִרְבִּין⁵⁰
בְּשַׁעַת יִדְיעָה - הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחֲרֵי שַׁעַת הַמַּעֲשֶׂה⁵¹.

(47) כלומר, רוב הקהל. (48) כגון שמתו חלק מן החוטאים
לפני שנודע החטא, באופן שמעתה אינם אלא מיעוט הקהל.
(49) מיעוט הקהל. (50) כגון שמתו חלק מהקהל שלא
חטאו, באופן שמעתה מהווים החוטאים רוב הקהל.
(51) אחר שעת החטא, שאם היו החוטאים בשעת החטא רוב
הקהל, ב"ד פטורים וכל אחד ואחד מביא קרבן לעצמו.
ופסק כחכמים שחולקים על ר"ש במשנה הוריות י. לענין
נשיא וכהן משיח, ובגמרא שם ג. אמרו כי הם חולקים גם
בענין זה.

ד. הוֹרוּ בֵּית דִּין בְּחֶלֶב מִן הַחֲלָבִים⁵² שֶׁהוּא מֵתָר,
וְאֶכָל מַעוֹט הַקֶּהֶל עַל פִּיהֶם, וְנִזְדַּע לָהֶם שִׁחְטָאוּ
וְחִזְרוּ בִּהֵן⁵³, וְאַחֲרֵי כֵן הוֹרוּ שֶׁעֲבוּדָה זָרָה פְּלוּגִית
מִתְרַת⁵⁴, וְעַבְד אוֹתָהּ עֲבוּדָה זָרָה מַעוֹט אַחֲרֵי עַל
פִּיהֶם, וְכִשְׁצִטְרְפוּ הָאוֹכְלִים לְעוֹבְדִים יִהְיוּ רֹב -

(= "עם הארץ"), הרי הוא תולה בבית-דין. (71) ב"ד, להתיר חלב הקיבה. (72) של היתר. (73) תיבה זו מיותרת, ובכ"י תימן איננה. (74) אלא חשב שזהו שומן. (75) קרבן בפני עצמו, כאיכא-דאמרי אמר רבא שם. שאם נתחלף לו חלב בשומן ואכלו חייב. (76) להשלים, שיהיו החוטאים רוב קהל (שם). (77) כן הוא בגמרא שם. (78) בגמרא שם: אמרו: "זה הכלל, התולה בעצמו חייב - לרבות מבעט בהוראה". ומפרש רבינו שהוא האומר שאינו צריך להוראתו, אלא הוא עצמו יודע שזה מותר (כסף-משנה, וקרית ספר). (79) משנה שם. (80) שיהיו רוב. "וזה דבר פשוט" (כסף-משנה).

ו. הורו בית דין להתיר דבר האסור בזדון⁸¹, ויעשו הקהל על פיהם בשגגה - בית דין פטורין מן הקרבן, מפני שהן מזידין⁸², וכל אחד ואחד מן העושים על פיהם חייב קרבן בפני עצמו, מפני שהוא שוגג⁸³. הורו בית דין בשגגה, וידעו הקהל שטעו⁸⁴ ושאין ראוי לקבל מהן⁸⁵, ואף על פי כן עשו הקהל על פיהם - אלו ואלו פטורין מן הקרבן⁸⁶. בית דין פטורין - שהרי לא עשו הקהל מפני הוראתן שהטעתם; וכל העושים פטורין מן הקרבן - מפני שמזידין הם⁸⁷, שהרי ידעו שטעו ושאין ראוי לעשות.

(81) שידעו שהדבר אסור ואף-על-פי-כן הורו להתיר. (82) והרי נאמר (ויקרא ד, יג) "ואם כל עדת ישראל ישגו", בעיני שוגגין בב"ד (רש"י הוריות ד: במשנה). "ואעפ"י שמשל ציבור היה בא, הואיל ולשם ב"ד היה בא, פטורין, שהרי מזידין הם ואין מקום לקרבן הבא על שמם" (מאירי שם). (83) משנה שם ד: "הורו ב"ד וכו' מזידין ועשו שוגגין מביאין (=כל אחד ואחד מן הקהל) כשבה ושעירה". (84) הב"ד. (85) כלומר, ידעו גם שבמקום טעות אין מצוה לשמוע דברי חכמים. (86) משנה שם: "שוגגין (=הב"ד) ועשו (=הקהל) מזידין, הרי אלו פטורין". (87) ואין הקרבן בא אלא על השוגג, ראה למעלה פ"א הלכה א.

1 לא ידע שטעו⁷¹, ונתפון לאכל שמן⁷² וחלב⁷³, ואכל חלב הקבה⁷⁴ שהתירוהו, והוא לא ידע שהוא חלב הקבה - הרי זה חייב⁷⁵; מפני שאכילתו מפני שגגתו, לא מפני ההוראה. ואינו מצטרף למנין השוגגים על פיהם⁷⁶, שנאמר: לכל העם בשגגה - עד שתהיה שגגה אחת לכל⁷⁷. וכן אם תלה בעצמו ואכל חלב הקבה שהורו להתירו לא מפני הוראתו אלא מפני שהוא מותר בדעתו - הרי זה חייב חטאת קבועה בפני עצמו⁷⁸. זה הכלל: כל התולה בבית דין - פטור⁷⁹, והוא שיהיו שם כל הדרכים שמנינו; וכל החייב בפני עצמו - אינו מצטרף לרב השוגגים⁸⁰.

(62) בכ"י תימן אין כאן ציון הלכה, והא דלהלן שיין למעלה, וציון ההלכה להלן לפני המלים "וכן אם לא היו העושים". וכן נראה בדפוס רומי. וכן הגיה אור שמח. (63) שהרי האיבעיא בגמרא שם בהוראת שני בתי דינים, היא בחלב וחלב, ופסק רבינו שאין מצטרפים. וראה למעלה. (64) כן בכ"י תימן, וכן נראה בדפוס רומי, וכן הגיה אור שמח. (65) של הב"ד. (66) כי בחלב שע"י הקיבה יש חלק שהוא מותר באכילה, והוא חוט משוך כמו יתר. ויש חלק שאסור באכילה והוא עקום כמו קשת, ראה בפ"ז מהלכות מאכלות אסורות הלכה ו. והב"ד הורו שכל החלב שע"י הקיבה מותר באכילה (שער יוסף ג, א). (67) צ"ל על דעתו (מעשה רקח). (68) משנה הוריות ב. "הורו ב"ד, וידע אחד מהן שטעו או תלמיד והוא ראוי להוראה והלך ועשה על פיהו וכו' הרי זה חייב (=קרבן לעצמו) מפני שלא תלה בב"ד", ובגמרא שם: אמרו שחשב שמצוה לשמוע מב"ד אף-על-פי שידע שהם טועים. ולפיכך אינו נחשב לתולה בב"ד, שהרי ידע שהם טועים, וגם אינו מזיד שהרי טעה שמצוה לשמוע דברי חכמים, וחייב קרבן לעצמו. (69) כלומר, אם היו החוטאים מחצית הקהל, אינו מצטרף זה אליהם לעשותם רוב הקהל. (70) בגמרא שם אמרו על דברי המשנה: "וידע אחד מהן שטעו או תלמיד וראוי להוראה", שצריך להיות או גמיר (=למד הדבר) או סביר (=מבין דבר מתוך דבר), אבל אם הוא לא גמיר ולא סביר

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"א-כ"ז שבט ה'תשפ"ב

יום שני כ"ב שבט ה'תשפ"ב

מצות עשה צח.

27

המצוה הצ"ח — הצווי שנוצטוינו לזון בטמאת אכלין ומשקין פדינים האמורים בהם, ומצוה זו כוללת כלי-תורת טמאת אכלין ומשקין בלם.

30

יום ראשון כ"א שבט ה'תשפ"ב

מצות עשה צח.

23

24 המצוה הצ"ח — הצווי שנוצטוינו לזון בטמאת אכלין ומשקין פדינים האמורים בהם, ומצוה זו כוללת כלי-תורת טמאת אכלין ומשקין בלם.

26

- 11 אָקלין ומשקין פֿדינים האַמורים בָּהֶם, ומצָנָה זוֹ כּוֹלֶלֶת
12 כָּל-תּוֹרַת טִמְאַת אָקלין ומשקין בָּלָם.

יום שלישי כ"ו שבט ה'תשפ"ב

- 13 **מצות עשה צח.**
14 הַמִּצְוָה הַצ"ח — הַצּוּרִי שֶׁנֶּצְטוּיָנוּ לְדוֹן בְּטִמְאַת
15 אָקלין ומשקין פֿדינים האַמורים בָּהֶם, ומצָנָה זוֹ כּוֹלֶלֶת
16 כָּל-תּוֹרַת טִמְאַת אָקלין ומשקין בָּלָם.

יום ש"ק כ"ז שבט ה'תשפ"ב

- 17 **מצות עשה קז.**
18 הַמִּצְוָה הַק"ז — הַצּוּרִי שֶׁנֶּצְטוּיָנוּ לְהִיּוֹת הַמֵּת
19 קִטְמָא, ומצָנָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כָּל-דִּינֵי טִמְאַת מֵת.

יום שלישי כ"ג שבט ה'תשפ"ב

- 1 **מצות עשה צח.**
2 הַמִּצְוָה הַצ"ח — הַצּוּרִי שֶׁנֶּצְטוּיָנוּ לְדוֹן בְּטִמְאַת
3 אָקלין ומשקין פֿדינים האַמורים בָּהֶם, ומצָנָה זוֹ כּוֹלֶלֶת
4 כָּל-תּוֹרַת טִמְאַת אָקלין ומשקין בָּלָם.

יום רביעי כ"ד שבט ה'תשפ"ב

- 5 **מצות עשה צח.**
6 הַמִּצְוָה הַצ"ח — הַצּוּרִי שֶׁנֶּצְטוּיָנוּ לְדוֹן בְּטִמְאַת
7 אָקלין ומשקין פֿדינים האַמורים בָּהֶם, ומצָנָה זוֹ כּוֹלֶלֶת
8 כָּל-תּוֹרַת טִמְאַת אָקלין ומשקין בָּלָם.

יום חמישי כ"ה שבט ה'תשפ"ב

- 9 **מצות עשה צח.**
10 הַמִּצְוָה הַצ"ח — הַצּוּרִי שֶׁנֶּצְטוּיָנוּ לְדוֹן בְּטִמְאַת

אגרות קודש

ב"ה, א' שבט, תשי"ב

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו בו מודיע איך שביקרה זוגתו תח"י אצל רופא ומלאה אחרי הוראותיו וגם נסעה לחמי טבריא, ושואל חו"ד אם לחכות איזה זמן או לילך עוד הפעם ל"הדסה".

הנה לדעתי, לאחר חזרתה מחמי טבריא כדאי שתהיי עוד אצל רופא ואם יאמר לה שהצנורות פתוחים אזי יש לחכות איזה חדשים, ובטח ימלא השי"ת משאלות לבבם לטובה להפקד בזחוי"ק בקרוב,

וידוע מכתב אדמו"ר הזקן, אשר סגולה להולדת בנים ובנות היא ההתעסקות בתורת החסידות המביאה לאהבת השם וליראתו, ומה שכותב שיש לו קביעות שיעור כל ליל ששי, הנה אין זה מספיק, ונוסף על מילתא דפשיטא שצ"ל לימוד החסידות בש"ק הרי עכ"פ נכון הדבר שייקבע עוד שיעור ב' ג' פעמים בשבוע במשך השבוע ג"כ, ואם באפשר יהי הסידור באופן שלא יעברו שלשה ימים בלא לימוד תורת החסידות, כמובן זהו נוסף על לימוד בתניא כמו שנחלק בהמורה שיעור - לימות השנה -.

מ"ש במכתבו, שיש לו עצירות וכו', הנה כדאי לשאול עד"ז דעת רופא בהקדם, וכידוע עד כמה שגינו (מלי' גנות) בספרי החסידות ענין זה ושכדאי להשתדל בזה בהקדם האפשרי להפטר מזה, ועיין ג"כ ברמב"ם הלכות דיעות פרק ד' הי"ג.

בברכה שיבשר טובות בקרוב.

נ"ב: מוסג"פ מכ' הכללי בקשר עם חג החגים הוא יום י"ט כסלו.

יחזקאל פרק טז בחלה

כח ותזני אל-בגני אִשּׁוּר מִבִּלְתִּי שְׁבַעְתָּךְ ותזנים וגם לא שְׁבַעְתָּ: כט ותרכי את־תזנותך אל־אֶרֶץ כְּנָעַן פְּשִׁדִּימָה וגם־בָּזֹאת לא שְׁבַעְתָּ: ל מה אִמְלֶה לְבַתְּךָ נָאם אֶדְנִי יְהוָה בַּעֲשׂוֹתְךָ אֶת־כָּל־אֵלֶּה מַעֲשֵׂה אִשָּׁה־זֹנָה שְׁלֹמֹת: לא בְּבִנוֹתֶיךָ גִּבֹּר בְּרָאשׁ כָּל־דֶּרֶךְ וּרְמַתְךָ (עשיתי) עֲשִׂית בְּכָל־רָחוֹב וְלֹא־הִייתִי הִיִּית פְּזִיזָה לְקָלָם אֲתָנָן: לב האִשָּׁה הַמִּנְאֶפֶת תַּחַת אִשָּׁה תִּקַּח אֶת־זָרִים: לד לְכָל־זִנּוֹת וְתִנּוּגָה וְאֵת נֹתֶת אֶת־גִּדְּנֶיהָ לְכָל־מֵאֵהֶכֶךְ וּתְשַׁחֲרֵי אוֹתָם לָבוֹא אֵלֶיךָ מִסְּבִיב בְּתִזְנוּתֶיךָ: לה וַיְהִי־כֵן הִפְךָ מִן־הַנָּשִׁים בְּתִזְנוּתֶיךָ וְאַחֲרֶיךָ לֹא זִנְּהָ וּבַתְּךָ אֲתָנָן וְאֲתָנָן לֹא נָתַן־לָךְ וְתָתִי לְהִפְךָ: לה לְכֵן זִנְּהָ שְׁמִיעִי דְּבַר־יְהוָה: (פ)

רש"י

וכן היהודי האומללי (נחמיה ג) וכן כי אומלל אני (תהלים ו): לבתך. כמו לבך: שלטת. שיצרה שליט עליה: (לא) בבנותיך גבך. כמו בבנותך לשון בנין: לקלם אתנן. לדבר ולהתהלל באתנן יפה שנותנין לה וכן כל לשון קלם לשון דיבור פארלי"ץ בלע"ז: אתנן. הוא לשון שכירות לויא"ץ בלע"ז: (לב) האשה המנאפ'. את האשה המנאפת: תחת אישה וגו'. בהיות תחת בעלה נותנת עיניה באחרים: (לג) גרה. מוהר: בתזנותיך. מרוב זנות שהיה ביך עשית כן: (לד) לא זונתה. לא זונה לכל זונה כזנותך:

(כח) מבלתי שבעתך. מתוך שלא שבעת בתועבות מצרים: ותזנים. לשון זנות אהאנשארה אל"ש בלע"ז: (כט) אל ארץ כנען כשדימה. כשדים לא מארץ כנען הם וכך פירושו הוספת צלמי כשדים על של כנענים שהיו סמוכים ליך וזנית להם כבר ויונתן תרגם ותרבי תזנותיך כשדימה ונדמית לכנענים השטופים בעכו"ם ואסגית ית טעוותך לאתחבר' לעמא דכנען למחך בנימוסי כשדאי ולי נראה כנען כמו סוחר כמו כנען בידו מאזני מרמה (הושע יב) שכן קורא ארץ כשדים ארץ סוחרים כמו שנאמר (לקמן יז) ויביאהו אל ארץ כנען בעיר רכלים שמו: (ל) מה אמולה. מקולקלת

מצודת ציון

(כט) כנען. ענינו תגר וסוחר כמו כנען בידו מאזני מרמה (שם יב): (ל) מה. המלה ההיא באה להפלט הדבר וכן מה רב טובך (תהלים לא): אמולה. גזורה וכרותה כמו כי אומלל אני (שם ו): לבתך. מל' לב: שלטת. מושלת וגברתנית: (לא) לקלם. ענין לעג כמו וקלסה לכל הארצות (לקמן כב): אתנן. כן יקרא מתן הזונה כמו לא תביא אתנן זונה (דברים כג): (לג) גדה. על מתן הזונה יאמר וקרוב הוא ללשון גדוניה המוזכר בדר"ל: ותשחדי. מל' שוחד:

מצודת דוד

(כח) ותזני. עכ"ז לא לקחת מוסר וזנית את בני אשור על כי לא היית שבעה מזנות בני מצרים: ותזנים. ועמהם זנית וגם בהם לא שבעת: (כט) ותרבי. והרביית לזנות עם אנשי ארץ סוחרים וחזר ומפרש שהמה הכשדים שהיו אנשיה סוחרים וכן נאמר בהם ויביאהו אל ארץ כנען בעיר רוכלים שמו (לקמן יז) וגם בזאת. אף בזנות הזאת לא שבעת וחשקת עוד לזוננים אחרי ר"ל אף שמסרתך ביד פלשתים לא עזבת דרכך ועבדת לפסילי אשור וכשדים וחשקת עוד לפסילי יתר העמים: (ל) מה אמולה לבתך. מה מאד נגזרה לבתך ונפרדה ממני

במה שתעשי את כל אלה שהמה תעשה אשה זונה המושלת בביתה שאז עושה זנותה בפרסום רב על כי לא ימצא מי ימחה בידה: (לא) בבנותיך. במה שתבני לך מקום גבוה בראש כל דרך מהדרכים למען יהיה נמצא לכל עובר ושכ מקום ניכר לזנות עמך ובנין רם עשית לך בכל רחוב להיות מקום מוכן לזנות בכל מקום: ולא היית כזונה. ר"ל לא היית כשאר הזונות המלעגת על מיעות האתנן למען ירבו לה וכאילו אין חמדתה על הזנות כ"א על שבר האתנן כי אתה לא שאלת אתנן כי חמדתך על הזנות לבד ר"ל הנה מהראוי הוא שהאלהים הנעבד ישפיע טובה לעובדיו ואתה הנה על חנם עבדת להם: (לב) האשה המנאפת. ר"ל אתה היא המנאפת בעצם אשר תנאף מאהבת הניאוף ויותר מזה שגם בהיותך יושבת תחת הבעל ואינך חסירה מתשמיש עכ"ז תקח את זרים לזנות עמהם: (לג) לכל זונות. הדרך הוא אשר נותנין אתנן לזונות ואתה נתת אתנן משלך לכל האוהבים אותך: ותשחדי. נתת להם שוחד לבוא אליך מסביב לזנות עמך: בתזנותיך. בעבור מרבית חשק הזנות שיש בך: (לד) והי בך. הדרך שבך הוא בהפך משאר נשים זונות וזהו בעבור מרבית חשק הזנות שיש בך: ואחריך. בזמן שיבוא אחריך לא יהיה זנות בזה האופן: ובתתך. עתה יפרש במה הוא ההפך ואמר במה שתתן אתנן להזונות ולא נתן לך אתנן מהם ובזה תהיה בהפך משאר הזונות ר"ל מהראוי הוא שהאלהים הנעבד ישפיע טובה לעובדיו ואתה היית בהפך כי אתה מקריב להם קרבנות ומייפם בכסף וזהב משלך: (לה) לכן. הואיל וכן עשית מאהבת הזנות, לכן את הקרויה זונה אמיתית שמעי דבר ה':

נחמיה פרק יא ו-כב

ו פל־בני־פֶּרֶץ הַיִּשְׁבִּים בִּירוּשָׁלַם אַרְבַּע מֵאוֹת שְׁשִׁים וּשְׁמֹנֶה אֲנָשֵׁי־חֵיל: (ס) ז וְאַלֶּה בְּנֵי בְנִימִן סֵלָא בְּנֵי־מִשְׁלֵם בְּיֹזְעָד בֶּן־פְּדִיָּה בֶן־קֹלִיָּה בֶן־מַעֲשִׂיָּה בֶן־אִיתִיאל בֶּן־יִשְׁעִיָּה: ח וְאַחֲרָיו גְּבִי סֵלִי תִשַׁע מֵאוֹת עֶשְׂרִים וּשְׁמֹנֶה: ט וְיֹזָאֵל בֶּן־זִכְרִי פֶקֶד עֲלֵיהֶם וַיהוָה בֶּן־חֲסִנְוָאָה עַל־הָעִיר מִשְׁנָה: (פ) י מִן־הַכֹּהֲנִים יִדְעָנָה בְּנִי־יִרְיָב יָכִין: יא שְׂרָיָה בֶן־חֶלְקִיָּה בֶן־מִשְׁלֵם בֶּן־צְדֹק בֶּן־מְרִיזֹת בֶּן־אֲחִיטֹוב נֶגֶד בֵּית הָאֱלֹהִים: יב וְאַחֵיהֶם עֲשִׂי הַמֶּלֶאכָה לְבֵית שְׁמֹנֶה מֵאוֹת עֶשְׂרִים וּשְׁנָיִם וְעֹדִיָּה בֶן־יִרְחָם בֶּן־פִּלְלִיָּה בֶן־אַמְצִי בֶן־זִכְרִיָּה בֶן־פֶּשְׁחֹור בֶּן־מִלְכִּיָּה: יג וְאַחֵיו רָאשִׁים לְאַבְוֹת מֵאֲתָם אַרְבָּעִים וּשְׁנָיִם וְעַמְשָׁסִי בֶן־עֲזַרְיָאֵל בֶּן־אַחֲזִי בֶן־מִשְׁלֵמוֹת בֶּן־אַמֶּר: יד וְאַחֵיהֶם גְּבוּרֵי חֵיל מֵאָה עֶשְׂרִים וּשְׁמֹנֶה וּפְקִיד עֲלֵיהֶם וְבַרְיָאֵל בֶּן־הַגְּדֹלִים: (ס) טו וּמִן־הַלְוִיִּם שְׁמַעְיָה בֶן־חִשְׁבִּיָּה בֶן־עֲזַרְיָקָם בֶּן־חִשְׁבִּיָּה בֶן־בוּנִי: טז וְשַׁבְתִּי וְיֹזְבֵד עַל־הַמֶּלֶאכָה הַחִיצוֹנָה לְבֵית הָאֱלֹהִים מֵרָאשֵׁי הַלְוִיִּם: יז וּמִתְנִיָּה בֶן־מִיכָה בֶן־זִכְרִיָּה בֶן־אֶסְפָּה רֹאשׁ הַתַּחְלָה יְהוּדָה לְתַפְלָה וּבִקְבֻקָּה מִשְׁנָה מֵאַחֲיוֹ וְעִבְדָּא בֶן־שְׁמוּעַ בֶּן־גִּלְלֵי בֶן־יִדִיתָן: יח כָּל־הַלְוִיִּם בְּעִיר הַקֹּדֶשׁ מֵאֲתָם שְׁמֹנֶים וְאַרְבָּעָה: (פ) יט וְהַשּׁוֹעֲרִים עֲקֹוב טַלְמוֹן וְאַחֵיהֶם הַשְּׁמָרִים בְּשַׁעֲרֵים מֵאָה שְׁבָעִים וּשְׁנָיִם: כ וְשָׂאֵר יִשְׂרָאֵל הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם בְּכָל־עָרֵי יְהוּדָה אִישׁ בְּנַחְלָתוֹ: כא וְהַנְּתִינִים יֹשְׁבִים בְּעַפְלָ וְצִיחָא וְגִשְׁפָא עַל־הַנְּתִינִים: (פ) כב וּפְקִיד הַלְוִיִּם בִּירוּשָׁלַם עֹזִי בֶן־בְּנִי בֶן־חִשְׁבִּיָּה בֶן־מִתְנִיָּה בֶן־מִיכָא מִבְּנֵי אֶסְפָּה הַמְּשֻׁרָּים לִנְגַד מֶלֶאכֶת בֵּית־הָאֱלֹהִים:

רש"י

(ט) פקיד. ממונה: משנה. אחר (הפקיד): (יא) נגיד. ממונה: נגיד בית האלהים. ממונה על בית אלהים: (יב) ואחיהם עושה המלאכה לבית. וחבריהם שהיו עובדים עבודת הבית וקרבתו: (יג) ראשים לאבות. ראשי בית אב ממשפחות הכהנים: (יד) ופקיד עליהם. ממונה עליהם: (טז) על המלאכה החיצונה. אשר לבית כגון בנייני בדק הבית ועצי המערכה שהיו מביאים מבחוץ: (יז) ראש התחלה יהודה לתפלה. הוא היה ראש וממונה וגדול לפתוח תחלה להודות בתפלה ובזמירות שירותיהם של לויים, יהודה כמו יודה והה"א

מצודת דוד

(ו) כל בני פרץ. ומספר בני שלה כלם בד"ה עם בני זרח שלא הוזכרו פה: (ח) ואחריו. במעלה וחשיבות: תשע וגו'.

ועמו תשע מאות וכו': (ט) פקיד עליהם. היה ממונה עליהם לראש: משנה. שני במעלה אל המושל הממונה על העיר: (י) מן הכהנים. אשר ישבו בירושלים היו ידעיה וכו': (יא) נגיד. ממונה של בית אלהים: (יב) ואחיהם. חבריהם של ידעיה כו' עושי מלאכת עבודת המזבח היו במספר שמונה מאות וכו': ועדיה וגו'. אף הוא היה מהיושבים בירושלים: (יג) ואחיו. חבריו של עדיה אשר היו ראשים למשפחת אבותם היו במספר מאתים וכו' ואף הם ישבו בירושלים: ועמשסי וכו'. אף הוא ישב בירושלים: (יד) ואחיהם. של ראשי האבות: (טו) ומן הלוים. אשר ישבו בירושלים היו שמעיה וכו': (טז) על המלאכה וכו'. היו ממונים על המלאכה הנעשה חוץ למקדש והיא לצורך המקדש כגון להביא עצים ואבנים לצורך בדק הבית וכדומה: מראשי הלוים. והם היו ראשי הלוים: (יז) ראש התחלה, יהודה לתפלה. הוא היה הראש להתחיל בתחלה את ההודות וההלול לעת בוא זמן התפלה: משנה מאחיו. היה שני לו מבין שאר אחיו: ועבדא וגו'. אף הוא ישב בירושלים: (כ) בכל ערי יהודה. ישבו בכל ערי יהודה כל איש בנחלתו: (כא) יושבים. היו יושבים בעופל והוא שם מגדל בירושלים: על הנתינים. פקידים על הנתינים: (כב) ופקיד וגו'. הפקיד על הלוים אשר ישבו בירושלים היה עוזי וכו': לנגד מלאכת. הם היו הממונים על מלאכת הבית לחזק את הבדק ולהוסיף בבנין:

מצודת ציון

(יז) יהודה. מלשון הודות והלל:

שכחן שצדק – חתך מעט מאון כבוד בהמה באיסור, שקנסוהו
 חכמים שלא יהנה ממנה, ונסתפקו (בכורות לד) בעשה כך ומת, אם
 קנסו גם בנו או לא, שהדין שקנסו בנו אחריו, אין ללמוד משם
 לכאן, משום דאיסורא דאורייתא לעשות מום בבכור, ולכן החמירו
 בו, אך כאן שאיסור עשיית מלאכה הוא מדרבנן, יתכן שקנסו
 חכמים רק את המכין מלאכתו במועד, ויתכן שלא החמירו אף
 בבנו. וכן אם תמצא לומר, שאם מפר עבדו לעובר פונקט באיסור,
 שקנסוהו שהעבד יוצא לחירות ואינו יכול לכופו לעבוד לו אף
 אחר שברח מאדונו הנכרי, ונת המוכר, ונסתפקו (גיטין מד) אם
 קנסו אף את בנו, שהדין שקנסו בנו אחריו, עדיין אין לפשוט
 משם לכאן, משום דשם כל יומא שנמצא אצל הנכרי מפקע ליה
 המוכר ממצות שחיוב בהן כאשה, שאצל הנכרי אינו מקיימן, ולכן
 החמירו חכמים גם בבנו, אולם הקא יש להסתפק מאי – מה הדין,
 האם נקרא שכין לעשות המלאכה במועד קנים רבנן, והא ליתיה
 שהרי מת, ובנו שלא עשאה לו קנסו, או דלמא, ממוציא
 המלאכה שכין לעשות במועד קנים רבנן שלא יהנו ממנה, והא
 איתיה – והוא הרי נמצא אצל בנו אף לאחר מיתתו, ואסור
 בהנאה.
 הגמרא פושטת הספק: אמר ליה רבי זירא לרבי ירמיה, תניתיה
 בעין דין זה במשנה לגבי שביעית (שביעית פ"ד מ"ב), שדה שנתקוצצה
 – שנטלו קוציה בשביעית שאסור מדרבנן, תנע למוציא שביעית,
 ולא קנסוהו שלא יהנה מן האיסור שעשה, ואם נמייה – נזדבלה
 מזבל שבעולות, או נדירה – נזדבלה מבהמות, לא תנע למוציא
 שביעית, שקנסוהו חכמים אף שאסור מדרבנן, משום שהן
 עבודת קרקע. ואמר רבי יוסי בר חנינא, נקמינן מסורת מאבותינו,
 שאם הטיבה – זיבל הקרקע בשביעית ונת, בנו זורעה. אלמא –
 ומוכח מזה שבאיסור דרבנן דווקא לדידה – למי שעבר על
 האיסור קנסו רבנן, אך לבריה לא קנסו רבנן, והקא נמי יש לומר,
 שדווקא לדידה קנסו רבנן, לבריה לא קנסו רבנן.
 אופן נוסף שבו אין קונסים את בן החוטא: אמר אביי, נקמינן, שאם
 שביעית מהריתו של חבירו ונת, אף אם באופנים הקודמים קנסו את
 בנו, בזה לא קנסו בנו אחריו לשלם הנזק, מאי מעמא, שהרי מעיקר
 הדין אף האב שטימא אינו חייב, שהרי הוינן שאינו ניכר לא שמייה
 הוינן, ואף מטמא טהרות אין היוקו ניכר, שהרי הפירות קיימים כפי
 שהיו, ורק קנסוהו חכמים לשלם כדי שלא יזא כל אחד מטמא
 טהרות חבירו (גיטין נג), ולכן רק לדידה קנסו רבנן, אך לבריה לא
 קנסו רבנן.

משנה

דין קניית דברים במועד: אין לוקחין במועד פתים עבדים ובהמה,
 אלא כשהם לצורך המועד עבור הקונה, או כשהם לצורך המוכר
 שצריך למעות שמקבל מותרם מפני שאין לו מה יאכל במועד.

גמרא

המשנה התירה למכור במועד רק לצורך המועד או אכילת
 המוכר. הגמרא מביאה ספק לצורך הפועל: בעא מיניה רבא מרב
 נתן, שפר פעולה – שכירת פועל במועד כשאין לו מה יאכל
 במועד, מהו – מה הדין בזה.
 פשיטת הספק: אמר ליה רב נחמן, תנינא לדין זה במשנתנו, או
 לצורך המוכר שאין לו מה יאכל, ומיתור, שהרי שנינו כבר שמונת
 לצורך המועד, ואף זה צורך המועד, ולא תניי מאי – מה מרבין
 בזה, האם לאו לא תניי דין שפר פעולה כשאין לפועל מה יאכל,
 שמותר לשוכרו למלאכה במועד?].
 דוחה הגמרא: אמר ליה רבא, לא, אין לרבות מכאן דין שכירת
 פועל שאין לו מה לאכול, אלא פירוש קא מפרש התנא בזה מהו
 צורך המועד שאמר, שהוא כגון שאין למוכר מה לאכול במועד,
 וממילא לא ניתן לפשוט דין שכירת פועל שאין לו מה לאכול
 במועד.

הוכחה חדשה לפשוט הספק: איתיה אביי ממשנה (לקמן יח), אין
 בותבין שפרי חוב של הלואה במועד, ואם אינו מאמינו המלוה
 ללוה בלא שטר, או שאין לו ללוה מה יאכל במועד וצריך למעות,
 הרי זה יתב. ודברי המשנה 'שאין לו מה יאכל' לא תניי מאי, הרי
 נאמר כבר שאם אינו מאמינו מותר, ובדאי זה לצורך אכילת
 הלוה, ואין צריך לפרש שאין לו מה יאכל, האם לאו לא תניי דין
 שפר פעולה, שאם אין לסופר מה לאכול מותר לשוכרו במועד
 שיהיו לו מעות לאכילתו. מסיקה הגמרא: שפיע מינה – אכן
 פושטים מן המשנה דין זה להיתר.
 מביאה הגמרא קושיא על כך: מותבין רב ששח, שנינו במשנה
 (פסחים נה) לענין איסור מלאכה בערב פסח, וחקמים אומרים שלש
 – שלשה בעלי אומניות עושין מלאכה בערב פסחים עד חצות
 לכתחילה בכל מקום, תחייבין ותפסיין ותבובקין, וטעם ההיתר,
 תחייבין מותרים, שכן הדין תופר בדרבנן בחולו של מועד, וכיון
 שבוחר המועד החמור מותר להדיח לתפור, בערב פסח הקל
 היתר לכל אחד לתפור ואף לחייט. וכן תפסיין ותבובקין מותרים
 בערב פסח, שכן תפסיין מותרים היום ותפסיין מותרים מותרין
 לספר ולכבס בחולו של מועד, ובערב פסח הקל מחול המועד
 היתרו זאת לכולם. ואי סלקא דעתך ששפר פעולה כשאין לו לפועל
 מה יאכל שרי במועד, אם כן כל מלאכות נמי לשתרי בערב פסח,
 דהא איבא אופן שמותר לעשותם במועד בשפר פעולה כשאין לו
 מה יאכל, אלא ודאי מוכח שאין להיתר בשפר פעולה במועד.
 הגמרא מביאה דחיה להוכיח רב ששת בשתי קושיות. קורשים
 אחת: מתקנה לה רב פפא, אלא מעתה שטעם ההיתר בכל אופני
 מלאכה בערב פסח הוא משום שהותרה באופן מסוים במועד, אף
 בגין לשתרי לבנותו בערב פסח, שכן מצינו אופן שהותר במועד,
 ששנינו בברייתא, בותל תזונה ו-נוטה לרשות הרבים, סותר ובוזה
 אותו בדרבנן בלא שנינו מפני תפסיין אסור, ומדוע אסור
 לבנות בערב פסח. קושיא נוספת: מתקנה לה רבינא, אלא מעתה
 לבלתי – וסופר לשתרי לכתוב כל דבר בערב פסח, שכן מצינו אופן
 שהותר במועד, ששנינו במשנה (לקמן יח), בותבין קידושי נשים,
 גיטין ושוקרין במועד, ומדוע אסור לכתוב בערב פסח. ומוכח
 מדינים אלו שאין ההיתר בערב פסח משום ההיתר במועד.
 הגמרא מביאה תירוץ לקושיות רב ששת: אלא אמר רב אשי, מועד
 ארבעה עשר קא רמית – וכי מהיתר מלאכה במועד על היתר
 מלאכה בערב פסח מקשה אתה, הרי יש לחלק ביניהם, שמועד
 איסור המלאכה בו משום מתיקא הוא, שבכך ממעט שמחת
 המועד, ובמקום פסיקא או צורך המועד שרי רבנן, שלא ידאג
 מאיבוד ממונו וימנע משמחת המועד, אך בארבעה עשר בניסן
 איסור המלאכה משום צורך יום טוב הוא, שיהיה פנוי לכך ולא
 טרוד במלאכה, ולכן מתיי – ודברו דצורך יום טוב הוא כחייטים
 וספרים וכוונסים, שרי רבנן בערב פסח, אך מתיי דלאו צורך יום טוב
 הוא, אפילו אם יש היתר לעשותו במועד לא שרי רבנן לעשותו
 בערב הפסח כיון שאינו לצורך היום טוב.

משנה

דברים האסורים במועד משום טירחא: אין מפנין כלים ותבואה
 מביית לבית רחוק במועד מפני טירחא, אבל מפנין הוא מביית
 לחצרו. וכן אין מביאין כלים במועד מביית האומן שלא לצורך
 המועד מפני הטירחא. ואם חושש להם שמא יגנבו, מפנין להוציא אחרת
 הסמוכה לבית האומן.

גמרא

שנינו במשנה: אבל מפנה הוא לחצרו. משמע שאף מביית לחצר
 אחרת מותר לפנות. מקשה הגמרא: והאמר רבי יוחנן של המשנה
 קודם דין זה, אין מפנין מביית לבית קלל, ואף חצר אחרת בכלל
 איסור זה.
 מתרצת הגמרא: אמר אביי, הסיפא שמתירה לפנות מביית לחצר,

מועד קטן. פרק שני – מי שהפך דף יג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
רש"י תוספות

צ"ם אין בכור – חתך מאונז מוט, כדי שיהא בעל מום ויהא מותר לו. ואסור לעשות כן משום "מום לא ידחה ב"י" (ויקרא כב) כלומר, לא תטיל בו מום. ואם הטיל בו מום – קנסדור רבנן דלא ידנה ממנו, ואם מת – אין בניו נהנין ממנו. משום דאיסורא דאורייתא הוא – אבל האי דכון מלאכתו במועד, דלאו איסורא דאורייתא הוא, דהא בלא מתבון מותר לגמרי. מכר עבדו לגוי – קנסדור רבנן.

ויצא לחירות, דאי ברח מן הגוי – אין ישראל יוכל לבכור לעבודתו, ואם מת – אין בניו יכולין לבכור. דכל יומא מפסק ליה טמעות – דכ"ל זמן שהוא ברשות הגוי אינו עוסק במצות. נברא – דנתבון לעשות מלאכה, קנסו רבנן שלא ליהנות ממנה. ממונא קנסו רבנן – ואפילו בניו אין יכולין ליהנות ממנה. שנתקוצה – ניטלו ממנה קרצים שבה. נשייבה – נובלה, שהולין הובל בעגלות ומשאות. גדיייה – על ידי דיר בהמה. לזבלא עבודת קרקע היא (גודבלה). כל הגי מדרבנן נידה, ואף על פי כן קנסו, דלא תורע למוצאי שביעית. טימא שהריות – של חבירו, קנסו דחייב לפרעו. הויזק שאינו ניכר הוא – דהא בעיניה הוא. שכר פעולה שאין לו מה יאכל – שאין לו לפועל מה יאכל. חטו – שיתן לו מלאכה, ולשכור כדי שיהא לו מה לאכול. לאתויי מאי – אי למוכר – הא תני ליה לצורך המועד. אלא לאתויי שכר פעולה, שאין לו מה יאכל. דמותר. פריש קא פפרש – לצורך המועד כיצד? כגון שאין לו למוכר מה יאכל. ולעולם לא תיפשוט מינה לשכר פעולה. ואם אינו מאמיני – מלוה ללוה. שאין לו מה יאכל לאתויי מאי – אם משום לזה – הא קאמר אם אינו מאמיני מותר. והבא לא מצי לתרצי פרושי קא מפרשי, דהכי מיתרימי מילתא דאם אינו מאמיני שאין לו מה יאכל – לאו מילתא היא, דהא מותר בלאו הכי. לאו לאתויי שכר פעולה – שאין לו לסופר מה יאכל – שרי בחולו של מועד. כל מלאכה נמי תשתרי – בערב הפסח, דהא אישתרי שכר פעולה בחולו של מועד. אלא תיפשוט מינה דשכר פעולה שאין לו מה יאכל – אסור בחולו של מועד. מתקין לה רב פפא – אדרב ששת פריך. מדפריך מהאי דתנן שלש אומניות עושין מלאכה בעברי פסחים כו' – אלמא סבר כל מלאכה שרשא אתה לעשות בחולו של מועד עושין אותה בערב הפסח. אם כן גנין לישתרי – בערב הפסח, דהא כותל הגוהה לרשות הרבים מותר לבנותו בחולו של מועד. מתקין לה רבינא – סבר נמי כרב פפא. הכי גרסינן: אלא אמר רב טימא – משום צורך יום טוב – שרי, כגון שלש אומניות ותו לא. דהוא הדין אם אין לו מה יאכל, דאין צורך יום טוב גדול מזה. משנה אבל טפנה הוא לחצוי – והא משמע ליה עכשו שומביא מבית שבחצר אחרת לחצרו. אם חושש – שזמן יגבה. גמרא והא אמרת רישא אין מפנין – מבית לבית. טימא אתאן לבית שבחצר – והכי קתני: מפנה הוא מבית שבחצרו לחצרו. בריק לן – אי ידעינן לתרצי. בארבעה עשר –

נשייבה או גדיייה – פירש בקונטרס: היינו מלאכה שבקרקע מדרבנן, אבל נטלו קרצים – אין זו עבודת קרקע. ובגיטין (מד), פירש בקונטרס: דבקוצה מלאכה דרבנן וצריך לומר דאיידי בקרצים תלושיה, דמחובריה כל דהו – הוי דאורייתא, דאמרין בשבת (ק,א): התולש עולשין והמזמר ורדין, אם ליפות את הקרקע – כל שהוא. ואף על פי שאין מכין ליפות, דקאמר התם דפטור גבי שבת, כגון בארעא דחבריה – אבל גבי שביעית לא בעינן מלאכת מחשבת.

נשייבה פירש בקונטרס: זבל בהמות. ובפירוש רבינו חננאל: חורש בה חרישה יתירה, ובידושלמי מפרש כן. ומכל מקום אין נראה שתואר מן התורה – וקשה: היכי מוכח מיניה בבכורות (לד), בעיא דצדס אחון בבכור דהוי דאורייתא? ומוכר עבדו נמי, בפרק "השולח" (גיטין מד,ב) הא גבי עבד דכולי עלמא דשקע ממעות חמיר טפי! ואומר רבינו תם: דבשביעית נחמיר, בדאמר בקדושין פרק קמא (כ,א): כמה קשה אבקה של שביעית, משום הכי יש לפשוט כל הגי, אי נמי ראו לחחמיר טפי מבשום מקום – משום דהוי מולולין בה, בדאמר (בסוף) הניקין (נד,א) שהיו חשודין על השביעית, לכך מייית שפיר מנה.

אין לוקחין בתים עבדים כו' אלא לצורך המועד – פירש הרב רבינו יוסף. הוא הדין בשאר דברים צריך לצורך המועד, דהא אסור למכור פירות אלא לצורך המועד, אלא רבואת קא משמע לן, דאפי' הני דהויין בפרהסיא – שרי לצורך המועד. וצריך עיון אי צריך הני צינעא כמו בהדיא דפירות כסות וכלים (לקמן עמוד ב) והדיא דלעיל (יב,ב) מנכיס פירות – מצריך בגמרא צינעא, אף על פי שאינו במשה.

אין מפנין מבית לבית – בירושלמי מתיר מבית אחר לביתו, שעבר לאדם לזר בשלו. ובשיל

מותיב רב ששת: והקמים אומרים: שלש אומניות עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות: החיטין, והספריין, והכובסין. החיטין – שפן הדיזט תופר פדרבו בחולו של מועד, והספריין והכובסין – שפן הבאין ממדינת הים והיוצא מבית האסורין מותרין לספר ולכבס בחולו של מועד. ואי סלקא דעתך שכר פעולה שאין לו מה יאכל שרי – כל מלאכות נמי לישתרו, דהא איכא שכר פעולה שאין לו מה יאכל! מתקין לה רב פפא: אלא מעתה, גנין לישתרי, שפן כותל הגוהה לרשות הרבים – סותר ובוני פדרבו מפני הספקה! מתקין לה רבינא: אלא מעתה, לבדל לישתרי, שפן כותבין קידושי נשים גיטין ושורבין! אלא אמר רב אשי: מועד אארבעה עשר קא רמית? מועד – משום טירחא הוא, ובמקום פסידיא – שרו רבנן. ארבעה עשר – משום צורך יום טוב הוא, מידי דצורך יום טוב – שרו רבנן, מידי דלאו צורך יום טוב – לא שרו רבנן. משנה אין מפנין מבית לבית, אבל מפנה הוא לחצרו. אין מביאין פלים מבית האופון, אם חושש להם – מפני לחצר אחרת. גמרא והאמר רישא אין מפנין פללי! אמר אפי' סיפא אתאן לבית שבחצר. "ואין מביאין פלים מבית האופון". אמר רב פפא: בריק לן רבא: תנן, אין מביאין פלים מבית האופון. ורמינהו: מוליכין ומביאין פלים מבית האופון ואף על פי שאין לצורך המועד! ושינין ליה: פאן – בארבעה עשר, פאן – בחולו של מועד. איקעית אימא: הא והא בחולו של מועד; פאן – במאמיני, פאן – בשאינו מאמיני. והתניא:

מוליכין ומביאין פלים. בחולו של מועד – אין מביאין. כאן במאמיני – לאומן – אין מביאין, דשלא לצורך הוא. אין מאמיני – מביאין.

והתניא

עלי החובה (והזכות) להעירו על ההכרח הגמור וחובת גברא לקבוע עיתים בלימוד פנימיות התורה, אשר בדורנו נתגלתה בתורת החסידות.

ממכתב ג' שבט, תש"כ

בשביל

כבוד יום טוב האחרון – אבל מרישא דחנות פתוחה לרשות הרבים פותח אחת
ונועל אחת, ורב הונא מתיר באורחיהו בשוקא – לא פריך. דיש לאוקמיה ביום
טוב, ולא בחול המועד. ולהכי פריך מסיפא, דמיירי בחול המועד. דהא ערב יום טוב האחרון
חול המועד.

בתבלין

פירש בקונטרס: כרוב וכרשניין.
והקשה בתוספות רבי פרי: דכרוב
וקפלוט אינן חשובין תבלין, דהא אמרין (חולין
ו.א): דתבלין לטעמא עבידי, ואפילו באלף לא
בטל. ולפת וקפלוט – אינו צריך לשער כי אם
בששים, כדאיתא פרק "גיד הנשה" (שם צ.ב).
ותבלין כר נידוכין כדרכן, בפרק קמא דביצה
(יד.א), אם כן אינו כרוב. ובערוך פירש: מיני
בשמים.

הדרן עלך מי שהפך

ואלו מגלחין במועד – משום דתנא באידך
פירקין דברים שעושין לצורך המועד,
כמו מוכרי פירות דנעשים כדון – קתני נמי ואלו
נעשים שלא כדון, לצורך המועד.
והיוצא מבית האסורים – שאינו יכול לגלח
קודם המועד, שאין מניחין לו לגלח.
ואפילו מניחין לו – אינו ערב לאדם לגלח בבית
האסורין.

ומנודה

והתניא: מביאין פלים מבית האומן כגון פד מבית
הכפר, וכוס מבית הונג, אבל לא צמר מבית הצבע,
ולא פלים מבית האומן. ואם אין לו מה יאכל – נותן
לו שֶׁכָּר, ומניחו אֶצְלוֹ. ואם אינו מאמינו – מניחו
בבית הסמוך לו, ואם חוֹשֵׁשׁ לָהֶם שָׁמָּה יִגְנוּ – מִפֶּנֶן
לְחֶצֶר אַחֶרֶת, ואם אינו מאמינו – מביאין בצנעה
בתוך ביתו. תרצת מביאין, מוליכין – קשׁיא! דקתני:
אין מביאין, וכל שפן שאין מוליכין! אלא: מתווררתא
פרשניין מעיקרא. משנה מחפין את הקציעות בקש,
רבי יהודה אומר: אף מעבין. מוכרי פירות, כסות
ובלים – מוכרים בצנעה לצורך המועד. הצידין
והדשׁושות והגורסות – עושין בצנעה לצורך המועד.
רבי יוסי אומר: הם החמירו על עצמן. גמרא פליגי
בה רבי חייא בר אבא ורבי אסי, ותרתייהו משמיה
דחזקיה ורבי יוחנן. חד אמר: מחפין – אקלושי, מעבין
– אסמוכי. וחד אמר: מחפין – בין אקלושי בין

אסמוכי, מעבין – עושה אותו כמין כרי. תניא נמי הכי: מעבין – עושה אותו כמין כרי,
דברי רבי יהודה. "מוכרי פירות כסות ובלים מוכרין בצנעה" וכו'. איפשיא לחו: הן החמירו
על עצמן – דלא הוו עבדי כלל, או דלמא: דהוו עבדי בצנעה? תא שמע: מוכרי פירות
כסות ובלים מוכרין בצנעה לצורך המועד, רבי יוסי אומר: תגרי מוכריא הן החמירו על עצמן
שלא יהו מוכרין כל עיקר. צדי חיות ועופות ודגים צדין בצנעה לצורך המועד, רבי יוסי אומר:
צדי עכו הן החמירו על עצמן שלא יהו צדין כל עיקר. דשׁושי חילקא טרגים וטיפני דשׁשין
בצנעה לצורך המועד, רבי יוסי אומר: דשׁושי ציפורי הן החמירו על עצמן שלא יהו דשׁשין
כל עיקר. אמר אביי: חילקא – חדא לתרתי, טרגים – חדא לתלת, טיפני – חדא לארבעה.
כי אתא רב דימי אמר: בונתא. מיתבי: חילקא טרגים וטיפני – טמאין בכל מקום. בשלמא
למאן דאמר חדא לתרתי ולארבעה – משום הכי טמאין בכל מקום, דאתפשור, אלא
למאן דאמר בונתא – אמאי טמאין בכל מקום? הא לא אתפשור! כגון דמישלפן, דאי לאו
דשׁרא להו במיא – לא הוה מישלפא. ואמאי קרי ליה חילקא – דשׁקל חלקיהו. מיתבי:
הנודר מן הדגן אסור אף בפול המצרי יבש, ומוותר בלח, ומוותר פאורי, בחילקא וטרגים וטיפני.
בשלמא למאן דאמר חדא לתרתי וחדא לארבעה – שפיר, דנפקו להו מתורת
דגן. אלא למאן דאמר בונתא – דגן מעליא הוא! קשׁיא. רב הונא שרא להו לתנהו פרופייתא
למיזל לזבוגי כי אורחיהו בשוקא. איתביה רב כהנא: תנות פתוחה לסטיו – פותח ונועל
בדרבו, פתוחה לרשות הרבים – פותח אחת ונועל אחת, וערב יום טוב האחרון של חג –
מוציא, ומעטר את שוקי העיר בפירות בשביל כבוד יום טוב האחרון. מפני כבוד יום טוב
האחרון – אין, שלא מפני כבוד יום טוב – לא! – לא קשׁיא: הא – בפירי הא – בתבלין.

הדרן עלך מי שהפך

ואלו מגלחין במועד: הא ממדינת הים, ומבית השביה, והיוצא מבית האסורין, והמנודה שהתירו לו חבמים, וכן מי ששאל לחכם
והותר, והנזיר והמזוזה משוממאתו לטהרתו. ואלו מכבסין במועד: הא ממדינת הים ומבית השביה, והיוצא מבית האסורין,

ומנודה

והתניא – סיעא: כד וכוז לצורך המועד הן, אבל צמר וכלים – אין צורך המועד. ואם
אין לו – לאומן מה יאכל – נותן לו שכר. מפני לחצר אחרת ואם אינו מאמינו – בחצר
אחרת. מביאין לתוך ביתו – אלמא: בשאינו מאמינו מביאין. מוליכין קשׁיא – דקתני
מתניתין דפעמים מוליכין, ומתני' דהבא קתני אין מביאין, כל שכן דאין מוליכין. וליכא
לחצר באין מאמינו – דמוליכין מאי מאמינו
שיירי כדשניין פעיקא – כאן בארבעה עשר,
כאן בחולו של מועד. משנה מחפין – מכסין.
הדשׁושות – שדשין ובותשין חטיין לדייסא.
והגורסות – שטוחנין פולין לגריסין. בצנעה –
שמא יאמרו: זה לוקח שלא לצורך המועד.
גמרא אקלושי – שמכסוהו בענפים מרוחקין
זה מזה, דלא הוי כסוי גמור. אסמוכי – הענפים
סומך זה לזה, דהוי כסוי גמור. כפין כרי –
מכנסין אותן ביחד, כדי שיהו נוחין לכסות.
החמירו על עצמם דלא עבדי כלל – ולחומרא.
או דלמא – החמירו על עצמן לעשות בצנעה
מדתן, ואם רוצין לעשות בפרהסיא – עשין,
ולקולא. דשׁושי – דשי תבואה. איכא דאמרי:
דשׁושי – המשברין תבואה חזק לשנים ושוורין
במים כו'. בונתא – כוסמת שלותתין אותן, היתו
חילקא. טמאין בכל מקום – מקבלין טומאה בין
בכפרים בין בברכים. דקיימא לן (פסחים ו.א),
סולת של בני ברכים מקבלת טומאה, שדוכשרה
במים. ובני כפרים אין מקפידין אסולת נקיה
ללחות במים, וסולת שלהן טהור, שלא הוכשר
מעולם. אבל חילקא – טמאין בכל מקום, אפילו
בכפרים. דאי אפשר להם בלא לתיתה, משום
הכי טמאין, דהא מיתבשר, דשרי להו במיא:
לעולם הוי כונתא ומיקלפן דשרי להו במיא
דשרי קליפה. דשקל חלקיהו – כלומר, כשנטול
הקליפה והוי חלק. כרופייתא – מוכרי בשמים.
תנות פתוח לסטיו פותח ונועל כדרבו – והואיל
ואינו פתוח לרשות הרבים כשאר תנויות. פותח
דלת אחד ונועל דלת אחד – אבל כדרבו – לא,
אינו מוכר כדרבו. הא כפירי – שיש לחשוך
שקונה לצורך ימות השנה. בתבלין – מוכר
כדרבו, כגון כרוב וכרשניין – הבל יודעין
דלצורך המועד הן, וליכא חדשא, שאין ראויין
להתקיים. דהלכך – אפילו בפרהסיא מותר.

הדרן עלך מי שהפך

ואלו מגלחין במועד: הא ממדינת הים כו' –
במועד, לפי שהיה אנוס, שלא היה יכול לגלח
קודם. ומי שנשאל לחכם – שנדר שלא לגלח,
ושאל לחכם במועד. משוממאתו לטהרתו, נזיר
טמא כשעלה משוממאתו, ושוב אינו משמר נזרו,
ומגלה. וכן מצוה שעלה משוממאתו – מגלה
ברגל, לפי שלא היה להם פנאי לגלח קודם
הרגל.

גמרא הוי

הגמרא מביאה ראייה: וְהִתְנַיֵּא – וכך שנינו בברייתא, מְבִיאִין בָּלִים
במועד מִבֵּית הָאוּמָן לצורך המועד, כְּגוֹן כִּד מִבֵּית הַכֹּהֵן – אומן
העושה כדים, וְכֹס מִבֵּית הַנֶּגֶן – אומן העושה כלי זכוכית. אֲבָל
לֹא צָמַר מִבֵּית הַצֶּבֶק, וְלֹא בָלִים אֲחֵרִים מִבֵּית הָאוּמָן, שאינם לצורך
המועד. וְאֵם אֵין לוֹ לאומן מה יאכל, נוֹתֵן לוֹ שֶׁכָּרוֹ שִׂיחָא לוֹ
לאכול, וּמִנֵּיהּ לַכֹּלִי אֲצִלוֹ עד לאחר המועד. וְאֵם אֵינוֹ מִמָּמְנִין
לאומן, וחושש שימכור הכלי לאחר, נוטלו ממנו וּמִנֵּיהּ כִּבֵּית
הַסִּמּוּךְ לוֹ – לאומן. וְאֵם חוֹשֵׁשׁ לָהֶם – לכלים שָׁמָּה יִגְנְבוּ מִשֵּׁם
(מִפְּנֵי הַחֶזֶק אֲחֵרֵת הַמִּשְׁתַּמֶּרֶת, וְאֵם אֵינוֹ מִמָּמְנִין לאומן שלא
יקחם מִשֵּׁם וימכרם לאחר). מְבִיאִין בַּצֶּנֶקֶה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ. וּמוּכָח שִׁישׁ
חִילוק בֵּין מֵאֲמִינוּ לאינו מאמינו בהבאת כלים מבית האומן
במועד.
מקשה הגמרא: תִּרְצַת חִילוק זה לגבי מְבִיאִין כלים מן האומן, אך
לגבי מוֹלִיכִין כלים לאומן קִשְׁיָא, דְּהָרִי קִתְּנִי במשנתנו שְׁאֵין
מְבִיאִין, וְכָל שֶׁפֶן שְׁאֵין מוֹלִיכִין שׁוֹ טִירְחָה שלא לצורך המועד,
ובפסחים שנינו שמוֹלִיכִים[א].
לכן דוחה הגמרא תירוץ זה: אֵלֹא מְתוּרְמָא – ברור שיש לתרץ
בְּרִשְׁתֵּינִי מְעִיקָרָא – כפי שתירצנו בתחילה, שבמועד אסור ובערב
פסח מותר.

משנה
דבר המותר במועד משום דבר האבד: מִחֶשֶׁן – מכסים במועד אֵת
הַקְּצִיעוֹת – תאנים ששטחום בשדה ליבוש בְּקֶשׁ מפני הגשמים
שלא יאבדו, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אֵפֶר אֶשְׁמְכִין.
דברים המותרים במועד משום צורך המועד: מוֹכְרֵי פִּירוֹת, כְּסוֹת
וְכָלִים, מוֹכְרִים בַּצֶּנֶקֶה לְצוּרֶף הַמוֹעֵד, שלא יאמרו שאינו לצורך
המועד. וְכֵן הַצִּידִין וְהַדְּשׁוֹשׁוֹת – הדשים חטים לדייסה וְהַתְרוֹסוֹת
– הטוחנים פולים לגריסים, עוֹשִׂין מֵלֹאכְתָּם בַּצֶּנֶקֶה לְצוּרֶף הַמוֹעֵד
מִן הַטַּעַם הָאֶמּוּר. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, הֵם – אומנים אלו הִתְמַירוּ עַל
עֲצָמָן.

גמרא
שנינו במשנה: מחפין את הקציעות בקש, רבי יהודה אומר אף
מעבין, פְּלִיגִי כֹה רַבִּי חִיָּא בַר אֲבָא וְרַבִּי אִסִּי, וְתַרְוִיהוּ אמרו
פִּירוּשֵׁם מִשְׁמַיָּה דְּחִזְקוּת וְרַבִּי יוֹהָנָן, חַד אֲמַר, מִחֶשֶׁן הֵייוּ אֶקְלוּשִׁי
– הנחת ענפים מרוחקים זה מזה, שאינו כיוסו גמור, וּמַעֲבִין הֵייוּ
אֶסְמוּכִי – הנחת ענפים סמוכים זה לזה, והוא כיוסו גמור. וְחַד
אֲמַר, מִחֶשֶׁן הֵייוּ בֵּין אֶקְלוּשִׁי בֵּין אֶסְמוּכִי, וּמַעֲבִין הֵייוּ שְׁעוּשָׁה
אוֹתוֹ – את הקציעות כְּמִין כֵּרִי, שאוספן יחד לערימה שיהיו נוחים
לכסותם. ראייה לשיטה זו: תִּנְיָא נִמְי הֵכִי בברייתא, מַעֲבִין הֵייוּ
עוֹשֶׂה אוֹתוֹ כְּמִין כֵּרִי, דְּכָרִי רַבִּי יְהוּדָה.
שנינו במשנה: מוֹכְרֵי פִּירוֹת כְּסוֹת וְכָלִים מוֹכְרִין בַּצֶּנֶקֶה וְכו', רבי
יוסי אומר הֵם החמירו על עצמם.
מסתפקת הגמרא בדברי רבי יוסי: אֲבַעֲיָא לְהוּ, האם הֵן הִתְמַירוּ עַל
עֲצָמָן, דְּלֹא הוּוּ עֲבָדִי כָּלָל במועד אפילו בצנעה, ומחמיר על תנא
קמא, או דִּלְמָא כוונתו להקל שאין איסור בפרהסיא, ורק האומנים
החמירו על עצמם דְּהוּוּ עֲבָדִי בַּצֶּנֶקֶה, ואם רוצים לעשות בפרהסיא
מותרים.
ראיה לפשוט הספק: תָּא שְׁמַע, ששנינו בברייתא, מוֹכְרֵי פִּירוֹת
כְּסוֹת וְכָלִים מוֹכְרִין בַּצֶּנֶקֶה לְצוּרֶף הַמוֹעֵד. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, תִּנְיָ
[ו-סוחרין] מוֹכְרֵי אֵין הִתְמַירוּ עַל עֲצָמָן שְׁלֹא יְהוּ מוֹכְרִין דְּבָרִים אֵלוֹ
כָּל עֵינָן. וְכֵן צָדִי חִיּוֹת וְעוֹפוֹת וְדָגִים צָדִין בַּצֶּנֶקֶה לְצוּרֶף הַמוֹעֵד.
רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, צָדִי עֵבֶר הֵן הִתְמַירוּ עַל עֲצָמָן שְׁלֹא יְהוּ צָדִין כָּל עֵינָן.
וְכֵן דְּשׁוּשִׁי – דשי תבואה, והעושים חִילְקָא מְרִגִים וְמִסְפִּין, דְּשׁוּשִׁין
במועד בַּצֶּנֶקֶה לְצוּרֶף הַמוֹעֵד. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, דְּשׁוּשִׁי צִיפּוּרִי הֵן
הִתְמַירוּ עַל עֲצָמָן שְׁלֹא יְהוּ דוֹשְׁשִׁין כָּל עֵינָן. וּמוּכָח שֶׁרַבִּי יוֹסִי
החמיר על תנא קמא ואסר אף בצנעא.
מחלוקת מה הם 'חילקא טרגיס וטיסני' שבברייתא: אֲמַר אֲבִי,

הדרן עֲלֵךְ מִי שֶׁהַפֶּךְ

פרק שלישי - ואלו מגלחין

פרק זה עוסק בדיני גילוח וכיבוס ומלאכות נוספות במועד, ובדיני
אבל, מנודה ומצורע וטומאות נוספות במועד ובשאר ימות השנה.

משנה

המותרים לגלח במועד משום שלא היו יכולים לגלח לפניו: וְאֵלֹ
מְגַלְחִין שְׁעֵרִם בַּמוֹעֵד, הֵבֵא לביתו במועד מְקִדְנֵת הָיִם – ממדינה

הוא וכולם באים אליו מוכתא מילתא שאנוס הוא ומותר, או
 דלמא, בין דלא מוכתא מילתא כי הנה – שאין הדבר ידוע
 ומפורסם כאנוסים שבמשנה לא. מסיקה הגמרא: תיקו.
 שנינו במשנה: ואלו מגלחין במועד, הבא מקריית הים.
 הגמרא מביאה שיטה אחרת בזה: מתניין שהתירה לבא ממדינת
 הים במועד לגלח דלא ברבי יהודה. דתניא בברייתא, רבי יהודה
 אמר, הכא במועד מקריית הים לא יגלח, מפני שיצא שלא ברשות,
 כלומר שלא נאנס לצאת מחמת אחרים, אלא יצא ברצון עצמו,
 והיה יכול לגלח קודם המועד אם לא היה יוצא, ואינו אנוס בדבר.
 רבא מבאר את המחלוקת: אמר רבא, אם יצא לחוץ לארץ לשוט
 – לטייל בעולם ולראותו, לדברי הכל אסור לגלח במועד, שמה
 שלא גילח קודם אינו מחמת אנוס. ואם יצא למזונות, שאין לו
 מזונות בארץ ישראל ויצא לחוץ לארץ לחזור אחריהם וחזר
 במועד, לדברי הכל מותר, שהרי הוא אנוס בדבר. ולא נחלקו אלא
 כשיצא להרויח – להרוויח יותר על נכסיו המרובים, שם – רבי
 יהודה מרמי ליה בלשון שאינו אנוס ביציאתו, וזר – חכמים כדמי
 ליה בלמזונות, שכן דרך רוב העולם לצאת להתעשר, ומטעם זה
 נחשב כאנוס.
 מקשה הגמרא: מיתבי, שנינו בברייתא, אמר רבי, נראין דברי רבי
 יהודה שאסר לבא ממדינת הים לגלח, כשיצא שלא ברשות, ודברי
 חכמים שהתירו, כשיצא ברשות. ויש לברר מאי שלא ברשות,
 איילמא שיצא לשוט שאינו מוכרח בכך, והאמרת שבאופן זה
 לדברי הכל אסור, ואין שייך לומר שנראים דברי רבי יהודה בזה.
 ואלא נאמר שהכוונה שיצא למזונות, והאמרת שבאופן זה לדברי
 הכל מותר, וגם בזה אין שייך לומר נראים דברי רבי יהודה, שהרי
 בזה מודה שמותר. אלא פשיטא שכוונתו שיצא להרויח, שבאופן
 זה נחלקו רבי יהודה וחכמים, ואמר רבי שנראים דברי רבי יהודה,
 כדברי רבא. אם כן אימא סיפא של דברי רבי נראין דברי חכמים
 כשיצא ברשות, ויש לברר מאי ברשות, איילמא שיצא למזונות, הא
 אמרת שבאופן זה לדברי הכל מותר, ואין שייך לומר שנראים דברי
 חכמים, ואלא נאמר שהכוונה שיצא להרויח, והאמרת במסקנת
 הדברים לגבי הרישא שנראין דברי רבי יהודה בהא – באופן זה,
 ואם כן נמצאו דברי רבי סותרים, אם להרווחה נראים לו דברי רבי
 יהודה או חכמים, אלא ודאי לא נחלקו רבי יהודה וחכמים דווקא
 ביצא להרווחה, אלא אף ביצא לשוט או למזונות, ושלא כרבא.
 מתרצת הגמרא: לעולם נחלקו רבי יהודה וחכמים רק ביצא
 להרווחה, ורבי לא בא להכריע במחלוקת אלא לפרשה, והכי
 קאמר, נראין דברי רבי יהודה לרבנן ומרביס לו כשיצא למדינת הים
 שלא ברשות, ומאי ניהו – ומה הכוונה שלא ברשות, שיצא לשוט,
 שבאופן זה אף לרבנן אינו אנוס ואסור לגלח במועד, שאפילו
 חכמים לא נחלקו עליו אלא כשיצא להרויח וסברו שנחשב כאנוס,
 אכל לשוט מודו ליה כמבואר. ונראין דברי רבנן לרבי יהודה ומודה
 להם כשיצא ברשות, ומאי ניהו, שיצא למזונות, שבאופן זה אף
 לרבי יהודה אנוס הוא ומותר לגלח במועד, שאפילו רבי יהודה לא
 נחלק עליהם אלא כשיצא להרויח וסבר שאינו אנוס, אכל למזונות
 מודה להם כמבואר. והיינו כדברי רבא שנחלקו רבי ביצא להרווחה.
 אמר שמואל, קמן הולד במועד עם שער רב המצער, מותר לגלח
 שער במועד, שאין לך בית האסורין גדול מה – ממעי אמו שעתה
 יצא משם, והיוצא מבית האסורים במועד מותר לגלח.
 מדייקת הגמרא: דווקא אם נולד במועד אין – אכן מותר לגלחו,
 אך אם נולד מעיקרא קודם המועד לא, שהיו יכולים לגלחו קודם
 המועד. מביאה הגמרא קושיא על כך: מתיב רב פנחס, שנינו
 בברייתא, כל אלו שאמרו במשנתנו שמוותר לגלח במועד, מותר
 לגלח אף בימי אבלו. ומדויק הא – אולם מי שאסור לגלח במועד,
 אסור לגלח אף בימי אבלו, ומשמע שדין זה אמור בכל מי שאסור
 לגלח במועד אם היה יכול לגלח קודם.

וכן מונה שאסור בכיבוס, שהתירו לו חכמים ינדידו במועד, וכן מי
 שנשאל להם במועד להתיר נדרו שלא לכבס והותר, שלא היו
 יכולים לכבס קודם המועד. וכן מטפחות לניגוב הידים בשעת
 אכילה, ומטפחות הספרים שמניחים על המסתפרים שהותרו
 בתגלחת מפני השיער הנושר עליהם, ומטפחות הספג שמנגבים
 גופם כשיוצאים מן המרחץ, ובגדי תבין ותבנות ותנודות ותנולדות
 שמתלכלכים, וכל העולין במועד משוממה להחיה שטעונים כיבוס
 בגדים בזמן טהרתם, כגון מצורע וטמא מת, תרי אלו מותרין לכבס
 במועד כיון שלא היו יכולים לכבס לפניו, ושאר כל אדם אסורין.

גמרא

מבואר במשנה שאר אנשים אסורים לספר ולכבס במועד.
 מבררת הגמרא: ושאר כל אדם מאי מטפח אסורין, הרי זה לצורך
 המועד. משיבה הגמרא: הטעם הוא בדתנן במשנה (תענית טז) לענין
 העובדים במקדש, אנשי משמר – כהנים שהגיע זמנם לעבוד
 במקדש, ואנשי מצמד – אנשים שהגיע זמנם לעמוד בשעת עבודת
 הקרבנות ומתפללים שיתקבלו לרצון, אסורין לספר ולכבס באותו
 שבוע, וקיום חמישי מותרין לספר ולכבס מפני כבוד השבת. ואמר
 רבה בר בר חנה אמר רבי אלעזר, מאי מטפח אסורים לספר
 ולכבס, הרי ראוי שיעשו כך ולא יהיו מנוולים בעבודתם, היינו כרי
 שלא יתעצלו מלספר ולכבס קודם משמרתם ויבנסו למשמרתן
 כשהן מנוולין בשערות ובבגדים מלוכלכים, ואין כבוד המקדש
 בכך. והכא נמי במשנתנו הטעם הוא, כרי שלא יתעצלו מלספר
 ולכבס קודם הרגל ויבנסו לרגל כשהן מנוולין, ואין כבוד הרגל
 בכך, ולכן אסרו לספר ולכבס במועד, כדי לזרום לספר ולכבס
 קודם לו.

הגמרא דנה באופן נוסף שלא היה פנאי להסתפר קודם הרגל: כפי
 רבי ירמיה, אבהי לו אבידה בערב הרגל, ומתוך טרדתו לא הספיק
 להסתפר, האם בין דאנים היה קודם המועד כבאופני המשנה
 מותר, או דלמא יש לחלק שבין דלא מוכתא מילתא – שאין
 האבידה ידועה לכל, לא, שיאמרו שהמתין עד המועד משום
 שנתעצל ולא מחמת אנוס ויבואו להתיר תספורת במועד.
 אביי מכריע הדין בזה: אמר אביי, ודאי לא התירו כשאין הדבר
 ידוע לכולם, וכפי שאמרו לגבי מצות מצוירות (פסחים לו), שאין
 להתיר לצייר מצות בדפוס, אף שבכך אין הבצק שווה זמן רב
 קודם אפייתו ואין חשש חימוץ, משום שאמרו, וכי כל הפרקין
 ו–מצות מצוירות אסורין ופרקין ביותם מותרין, ולא ידעו שנעשו
 בדפוס, ויבואו להתיר גם בלא דפוס. ואף כאן כיון שאין האנוס
 ידוע לכל אין להתיר תספורת במועד, שמה יאמרו וכי לכולם
 אסור ולזה מותר, ויתירו לגמרי.

מקשה הגמרא: ולמטפח שיש חשש זה, קשה הא דאמר רבי אסי
 אמר רבי יוחנן, כל מי שאין לו אלא חלוק אחד, שאף אם כבסו
 קודם המועד צריך לכבסו שוב כיון שמתלכלך במועד, מותר
 לכבסו בחולו של מועד כמי שאין לו פנאי לכבס, הרי גם בזה אין
 הדבר ידוע, ותתם נמי יאמרו כעין טענת כל הפרקין אסורין סריקין
 ביותם מותרין, ויבואו להתיר לכבס בכל אופן.

מתרצת הגמרא: הא אמר רבא – כבר נאמר על כך טעם ההיתר,
 אמר רב רב אשי, שאמרו – (הגורן) שחוגר בו הבגד העליון
 שלובש שלא יפתח כשמכבס את חלוקו, מוכיח עליו שמכבס כיון
 שאין לו חלוק אחר, שלכך הוצרך לחגור הבגד העליון שלא
 יפתח, כיון שאין לו חלוק אחר תחתיו. ושונה ממצות מצוירות
 בצורת דפוס ומאבדה לו אבידה בערב הרגל, ששם אין הוכחה
 שהוא שונה מאחרים, ויש לחשוש שיבואו להתיר לגמרי.

אופן אחר בשאלת רבי ירמיה: רב אשי מתני שאלה זו באופן זה, כפי
 רבי ירמיה, אופן שכל אנשי העיר באים אליו בערב המועד, כגון
 ספר, שאבהי לו אבידה ערב הרגל, ומסדרתו לא הספיק להסתפר
 קודם המועד, מהו, האם מותר להסתפר במועד. האם בין דאופן

מועד קטן. פרק שלישי – ואלו מגלחין דף יד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" ריא תוספות

גמרא הכי גרסינן: ושאר כל אדם מאי טעמא אסורין בדתן אנשי משמר כו' ואמר רבה בר בר חנה ע"ד כשהן מנוולים – ומאן דמתרשל ולא גילח מקמי רגל, ומטי זמן עליהו לגלח ברגל – החמירו רבנן, הואיל ולא מזרזי נפשיהו לספר מקמי רגל, דלא להיז ברגל מנוולין – אם היו מגלחין במועד לא היו מגלחים לפני המועד, ונבנסין

לרגל כשהן מנוולין. אברה לו אבידה – שלא היה לו פנאי לגלח קודם הרגל. דלא מוכחא מילתא – דלא ידעי כולי עלמא דאנטו היה, אלא יאמרו: הוא מכזיב להשהות עד המועד. יאמרו כל הפריקין אסורין וכו' – כלומר: דבייתוס היה יכול לסרוק חלותיו בלי שדות, לפי שהיה לו דפוס. ואף על פי כן אסרו. משום דאמרי: כל הסריקים כו'. הכא נמי, כיון דלא מגילא לכולי עלמא אנטויה – יאמרו: כולי עלמא אסורין לגלח, וזה מותר. פי שאין לו אלא חלוק אחד – נמי לאו מוכחא מילתא לכולי עלמא. איזוירי מוכיח עלי – דמי שאין לו אלא חלוק אחד פרשטו ומתעטף במקטרינו וחוגרו באיזוירו ועומד ומכבס החלוק ומודיע לכל שאין לו אלא חלוק אחד. אומן – כגון ספר, שהכל באים אצלו ערב הרגל ורואים שאבדה לו אבידה, ואנטו הוא, ואינו יכול לספר עצמו. כי הנך – דמתניתין דקתני מגלחין, דמידע לכל. מפני שיצא שלא ברשות – כלומר: הואיל ולא יצא ברשות אחרים, אלא ברצון עצמו – לאו אנטו הוא. לשוט – אם יצא שלא לצורך, ולא יצא אלא כדי לשוט בעולם ולראותו, וחזר במועד. דברי הכל אסור – לגלח במועד. למזונות – שיצא לחזור אחר מזונות, שאין לו מזונות וחזר במועד אחריו – דברי הכל מותר לגלח במועד, לפי שיצא באונס. להרוויח – שיש לו נכסים הרבה, ויצא כדי להרויח יותר. נראין לי דברי רבי יהודה – דאסר בגילוח לבא ממדינת הים, כשיצא שלא ברשות. ודברי חכמים – המתירין – כשיצא ברשות. איילמא לשוט – דקאמר רבי נראין דברי רבי יהודה ביצא לשוט. והיינו שלא ברשות – הא אמרת וכו'. ומאי נראין דברי רבי יהודה? הלא שניהם מודים בה, אלא פשיטא – להרווחא, ואשמעינן דנראין לו דברי רבי יהודה שאסור בגילוח. והא נראין דברי רבי יהודה כחא – וקשיא דרבי אדרבי דברינא נראה לו דברי רבי יהודה דאסר בהרווחא, ובסיפא נראה לו דברי חכמים דמתירין הרווחא. אלא דאי איכא למשמע מהבא דלאו הכי הוא כדקאמרת, דבלשוט ובמזונות פליגי. הכי קאמר – לאו היתר ידידה אשמעינן, ולא רואה אני קאמר, אלא פלוגתיהו קא משמע לן, במאי פליגי, נראין דברי רבי יהודה האסור לחכמים וכו'. קמן הנילד במועד – ולו שערות גדולים, מותר לגלח במועד שער ראשו המצער. שאין לך בית האסורין גדול מזה – ממעי אמו שהיה שם, ואנטו הוא. מעיקרא לא – דאם נולד קודם הרגל – אינו מגלח ברגל, הואיל והיה יכול לגלח קודם הרגל.

ואי

ומגנדה שהתירו לו חכמים, וכן מי שששאל לחכם והותר. ממתפחות הידים, וממתפחות הספרים, וממתפחות הספג, הזבין והזבות והנדות והיזלדות, וכל העולין מטומאה לטהרה – הרי אלו מותרין. ושאר כל אדם אסורין. גמרא ושאר כל אדם מאי טעמא אסורין? פרתנן: אנשי משמר ואנשי מעמר אסורין לספר ולכבס, ובחמישי מותרין, מפני כבוד השבת. ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי אלעזר: מאי טעמא פרי שלא יכנסו למשמרתן פשהן מנוולין. הכא נמי: פרי שלא יכנסו לרגל פשהן מנוולין. בעי רבי יורא: אבדה לו אבידה ערב הרגל, פיון דאגים – מותר, או דלמא: פיון דלא מוכחא מילתא – לא? אמר אביי, "יאמרו: כל הפריקין אסורין סריקי ביותם מותרין"? ולמעמיד, הא דאמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: כל מי שאין לו אלא חלוק אחד – מותר לכבסו בחולו של מועד, התיב נמי: יאמרו כל הפריקין אסורין סריקי ביותם מותרין! הא אתמר עליה, אמר מר בר רב אשי: איזוירי מוכיח עליו. רב אשי מתני: בעי רבי יורא אומן שאבדה לו אבידה ערב הרגל מהו? פיון דאימון הוא – מוכחא מילתא, או דלמא: פיון דלא מוכחא מילתא כי הנך – לא? תיקו. "ממדינת הים". מתניתין דלא פרבי יהודה, דתניא, רבי יהודה אמר: הכא ממדינת הים – לא יגלח, מפני שיצא שלא ברשות. אמר רבא: לשוט – דברי הכל אסור, למזונות – דברי הכל מותר, לא נחלקו אלא להרוויחא. מר מדמי ליה כלשוט, ומר מדמי ליה כלמזונות. מיתבי, אמר רבי: נראין דברי רבי יהודה פשיטא שלא ברשות, ודברי חכמים פשיטא ברשות. מאי שלא ברשות? איילמא לשוט – והאמרת דברי הכל אסור. ואלא למזונות – והאמרת דברי הכל מותר! אלא פשיטא – להרוויחא, אימא סיפא: נראין דברי חכמים פשיטא ברשות. מאי ברשות? איילמא למזונות – הא אמרת דברי הכל מותר, ואלא להרוויחא – והא אמרת נראין דברי רבי יהודה ביה! הכי קאמר: נראין דברי רבי יהודה לרבנן פשיטא שלא ברשות, ומאי ניהו – לשוט, שאפילו חכמים לא נחלקו עליו אלא להרוויחא, אבל לשוט – מודו ליה. ונראין דברי רבנן לרבי יהודה פשיטא ברשות, ומאי ניהו – למזונות, שאפילו רבי יהודה לא נחלק עליהם אלא להרוויחא, אבל למזונות

מועד – קמן הנילד במועד – מותר לגלח במועד, שאין לך בית האסורין גדול מזה. במועד – אין, מעיקרא – לא, מתיב רבי פהם: כל אלו שאמרו מותר לגלח במועד – מותר לגלח בימי אבלו. הא אסור לגלח במועד – אסור לגלח בימי אבלו.

ואי

ומגנדה וכו' וששאל – בירושלמי מוקשה: הני למה התירו? והלא פשע, שלא בא לפני המועד לפני חכמים להחיר לזו ומשנה: שכלו לו שלשים יום של נדוי במועד. דאין נדוי פחות משלשים יום. וכן מי שנשאל לחכם מוקי לה כשבא בחול המועד. אי נמי: לפני המועד לא מצאו בו פתח. וגילוח הראש נמי אסור במועד, דהא אמר בגמרא: שלא יכנסו לרגל מנוולין, ואין לך ניוול גדול מזה. ושמוא לא קאי טעמא בגמרא אלא אשאר, אבל גילוח של ראשו – אסור משום מלאכה אפילו במקום אונס. ושאר גילוח דבעי בגמרא מאי טעמא אסורין – והיינו גילוח של יפוי, דהוה לך למישרי לצורך המועד, אף על פי שהיה מלאכה. אבל גילוח כל הראש – אסור משום מלאכה, והני כגון נזיר ומצורע הוה דשרי, משום מצוה. ולפי זה אסור לגלח ראשו במועד. ועוד יש לפרש: שגמרא שמוחזר לגלח ראשו במועד, ואם תאמר: מאי קא משמע לן נזיר ומצורע? יש לומר: דסלקא דעתך דאסור, שלא ישחזו קרבנותיה – קא משמע לן דשרי, ואי מיירי הכא בשלא היה לזון פנאי דוקא, הוה דכרעי למימר בגמרא – יש לומר דהכי קאמר: דנזיר ומצורע העולין טטומאה לטהרה – דוקא שעולין עתה, אבל עולין טטומאה לטהרה מקודם רגל – אסורין.

ושאר כל אדם מאי טעמא אסורין – אף על פי שהיו מלאכה – היה לנו להתירה לצורך המועד. אי נמי: אף שיש מלאכות אסורות במועד שאין בהן טורח, כגון פרקטטיא, מכל מקום זה שהוא לפיזי ראשו להחיר לכבוד מועד. ויש מפרשים: דקאי על גילוח הראש, דאסורין משום טירחא. מכל מקום מוקשה: דהיה לו להחיר לצורך המועד. ואין זה נוטה לפי מה שפירשתי המשנה דגילוח כל הראש מלאכה מגנדה, ואסורין לו אלא חלוק אחד מותר לכבסו במועד – ואם תאמר: דאין יכבסו במועד? אם כן ישאר במועד בלא חלוק בשעת כיבוס, כמו כן היה יכול לכבס קודם המועד, ויהיה בלא חלוק בשעת כיבוס? וכו' תימא: כשבכסו קודם מועד, ומשום הכי מותר לכבסו במועד – אם כן, הריתי נמי אם יתלכלכו – למה נאסרו לו והלא לא פשעו? יש לומר: דדי לו בשתי חלוקין, אחד ליום טוב ראשון ואחד ליום טוב אחרון. בירושלמי אמרו: בגדי קטנים – מותר לכבסו במועד, דניכרים שנים קטנים ומלוכלכין, כמי שאין לו אלא חלוק אחד. אומן שאבדה לו אבידה ערב הרגל – פירש בקונטרס: דבאומן מבעיא ליה, אבל בני העיר, אף על פי שאין להם אומן אחר – לא מביעיא ליה, דפשיטא דאסורים. יש להסתפק אם חלה ונתפרא, אם מותר לגלח, אם מוכחא מילתא מי הני.

מתניתין דלא כרבי יהודה – תימה לוקמא אפילו כרבי יהודה, ולמזונות אפילו רבי יהודה מודהו ושמוא. כיון דקתני רבי יהודה אומר הבא וכו' – משמע שבא לחלוק על המשנה.

אלא להרווחא והא אמרת נראין דברי רבי יהודה הוא – נראה דלא גרסינן ועוד, מכלל דפליגי רבנן אפילו למזונות. ובההיא פרק קמא דשחיטת חולין (יב,א): נראין דברי רבי יהודה שמצאנו באשפה, לא גרסינן "ועוד". עשה

עשה

דיחיד – משמע דאבילות איכא עשה דאורייתא, מדלא קאמר ודחי עשה דרבנן.
והאי דקאמר לעיל (יא.ב) לא מבעיא ימי אבלו דרבנן – היינו עשיית מלאכה,
דנפקא לן (לקמן טו.ב) באסמכתא מ'הפכתי חגיגים לאבל'. אבל גוף האבילות – דאורייתא.
מיהו, נראה לי שדמות הרגל נמי דרבנן, "ושמחת" – היינו בשלמי שמחה, כדאיתא בחגיגה
(ח.א).

מהו שיהנוג נידוי ברגל – והקשה הרב: הא

ליכא אלא עשה, ואין עשה דוחה עשהו
ואפילו עשה ליכא, אלא עורא גור, כדלקמן
(טז.א) והא לא קושיא היא, דהא נידוי דחי לאו
דמקלל חברו, דאיכא לאו. ושמונא מוטסה לפינן.
ועוד: כיון שעבר על דברי הדיין – הרי יש כאן
עשה דרבים. וא"ל ציית דינא משמתנין ליה
– תימה: לימא דאי לא ציית דינא – נתחנין
לנכסיהו מיהו, פריך שפיר.

ממנעי משמחת יום טוב – הקשה בתוספות

הרב רבי אלעזר: היכי קשה ליה,
דהא ממנעי משמחת יום טוב מאכילה ושתייה,
וגוף ההריגה דהוא מלאכה לא חשישין ונראה לי
מדאסר דרמנא הכרת בת כהן בשבת – מכלל
דבמועד שרי, אי נמי: כיון שהוא מצוה – לצורך
יום טוב קרינא בה. נמצאת אתה מענה את
דינו – קשיא לן: דבפרק "אחד דיני ממונות"
(סנהדרין לה.א) בשמעתין דלפיכך אין דנין
(בשבת) מוכח דעיני הדין לא שייך עד שילניחו
אשר שיגמור הדין, וכי תימא דלעיני דהא היינו
גמר דין, ולא יתגורר עדיין עד אחר הרגל – אם
כן אמאי פריך: לימא לעיני בעלמא: בלא גמר
דין, ולא יעשוהו גמר דין עד אחר המועד? ויש
לומר: דמשמחתו, אף על גב דאיכא סופרי דיין
הכותבים דברי כל אחד – מכל מקום הסברא
אשר בלב משתבח. ומהאי טעמא אמרינן (שם)
דאין דנין בערב שבת, דליכא דאיתאי אינשי.

אמר אביי תא שמע מנודה שהתירו בו –

אביי לטעמיה דרחי ודלמא לעיני, ואין
חושב ראיהי להוכחה דלעיל. ואף על גב דרחי
דאי לא תימא דקאמר, לא שח באותו דחייו
ואפילו נראה דחייו הכי נמי מסתברא – מכל
מקום נוכח לומר לעיני בלאו הכי נמי מסתברא.
והא כהן גדול דכל השנה כולה ברגל בו –
משמע דאם אין מנודה נהוג נידוי ברגל
– הוא הדין כהן גדול אינו נהוג נידוי בכלל. וקשה:
דהא כהן גדול דן ודנין אותו, ואי לא ציית דינא
– (לא) משמתנין ליה, ולמאי דפרשית לעיל
דנוכל לומר למית לנכסיה – נחא.

מנודין

ואי אמרת קמן אית ביה פלוגתא – נמצאת אבילות
נוהגת בקמן. והתניא: מקרעין לקמן מפני עגמת נפש!
אמר רב אשי, מי קתני: הא אסורין? דלמא: יש מהן
אסור, ויש מהן מותר. אממר, ואי תימא רב שישא
בריה דרב אידי, מתני הכי: אמר שמואל: קמן מותר
לגלחו במועד, לא שגא נולד במועד ולא שגא נולד
מעיקרא. אמר רב פנחס, אף אנו נמי תנינא: כל אלו
שגאמרו מותר לגלח במועד – מותר לגלח בימי אבלו,
הא אסורין לגלח במועד – אסורין לגלח בימי אבלו.
אי אמרת קמן אסור – נמצאת אבילות נהגת בקמן.
ותניא: מקרעין לקמן מפני עגמת נפש. אמר רב אשי,
מי קתני: הא אסורין? דלמא: יש מהן אסור ויש
מהן מותר. אבל אינו נהוג אבילותו ברגל, שגאמרי:
"ושמחת בחגך". אי אבילות דמעיקרא הוא – אתי
עשה דרבים, ודחי עשה דיחיד. ואי אבילות דהשתא
הוא – לא אתי עשה דיחיד ודחי עשה דרבים.
מנודה, מהו שיהנוג נידויו ברגל? אמר רב יוסף, תא
שמע: דנין דיני נפשות, ודיני מכות, ודיני ממונות.
ואי לא ציית דינא – משמתנין ליה. ואי סלקא דעתך
אינו נהוג נידויו ברגל – משומת ואתי מעיקרא – אתי
רגל דחי ליה, השתא משמתנין ליה אנו? אמר ליה
אביי: ודלמא לעיני בדיניה, דאי לא תימא הכי –
דיני נפשות דקתני, הכי נמי דקטלין ליה? והא קא
מומנעי משמחת יום טוב. ותניא, רבי עקיבא אומר:
מזין לסנהדרין (שראו באחד) שהרגו את הנפש שאין
מועמין כל אותו היום – תלמוד לומר: "לא תאכלו
על הדם". אלא – לעיני בדיניה, הכא נמי – לעיני
בדיניה. אמר ליה: אם פן נמצאת מענה את דיני?
אתו מצפרא ומעייני בדיניה, ויעיילי ואכלי ושתו פולי
יומא, והדר אתו בשקיעת החמה וגמרינן לדיניה,
וקטלו ליה. אמר אביי, תא שמע: ומנודה שהתירו
לו חכמים. אמר רבא: מי קתני שהתירוהו חכמים?

שהתירו לו חכמים קתני, דאול ופיסיה לבעל דיניה, ואתי קמי דרבנן, ושורו ליה. מצורע
מהו שיהנוג צרעתו ברגל? אמר אביי, תא שמע: והנזיר והמצורע מוטמאתו לטהרתו.
הא בימי טומאתו – נהוי. לא מיבעיא קאמר; לא מיבעיא בימי טומאתו דלא נהוי, אבל
לטהרתו – ניזור שמא ישהה קרבנותיו, קא משמע לן. אמר רבא, תא שמע: "והצרעו"
– לרבות כהן גדול. והא כהן גדול, דכל השנה ברגל לבולי עלמא דמי, דתנן: כהן גדול
מקריב אוגן ואינו אוכל. שמע מינה: נהוג צרעתו ברגל, שמע מינה. אבל אסור בתפוסות,
מדקאמר להו רחמנא לבני אהרן "ראשיכם אל תפגעו" – מפלל דכולי עלמא אסור.

מנודין

ואי אמרת בקמן אית ליה פלוגתא – חילוק, גדול קודם הרגל – אינו מגלח ברגל. ואית
לן למימר: הואיל ואסור לגלח ברגל – אסור לגלח נמי בימי אבלו. אם כן נמצאת אתה
אומר אבילות אפילו בקטן. מקרעין לקמן – את בגדיו. מפני עגמת נפש – שיכבו הרואין,
וירבו בכבוד המת, ולא מפני שהוא אבל. מי קתני הא אסורין – דמשמע: האסורין לגלח
במועד אסורין לגלח באבל. יש מהן אסורין –
בשאר כל אדם שאסורין לגלח במועד – אסורין
לגלח בימי אבלו. ויש מהן מותרין – כגון קטן זה,
שנולד קודם הרגל שאסור לגלח ברגל – מותר
לגלח בימי אבלו. אתי עשה דרבים – "ושמחת".
ודחי עשה דיחיד – אבל, דכתיב (וימיה ו'): "אבל
יחיד עשי לך". ההשתא – שאידעו במועד. דנין
דיני נפשות – במועד, אבל לא ביום טוב, שאסור
משום שבות. ודייקינן מינה מודנין במועד –
מכלל דאי לא ציית – נמי משמתנין ליה במועד.
אתי רגל ודחי ליה – שאינו נהוג נידוי ברגל.
דלמא לעיני – הא דתני דנין – לא אמרינן
דלימא: "איש פלוני חייב איש פלוני וכו'".
ואיכא למידק מינה, דאי לא ציית – משמתנין
ליה. אלא מעיני דין, ולא אמרי ליה כלום.
מענה את דינו – דכי לא אמרו ליה דינו לאלתר,
דעיני ביה – הוה ליה עיני הדין. אלא – לעולם
דנין דינו וגומרינן ממש במועד. ואיכא למידק
מינה: אי לא ציית – משמתנין ליה. ואיכא
למשמע מינה דנהוג נמי ברגל, ודאמרת אם כן
מימנע משמחת יום טוב – הכא במאי עסקינן
דאתו מצפרא כו'. תא שמע מנודה שהתירו לו
חכמים – קא סלקא דעתך: התירו לכל מנודה
נידויו ברגל, דאין נידוי נהוג ברגל. דאול
ופיסיה לבעל דיניה – ברגל, והתירו לו חכמים,
בית דין שבאותו דור. שיהנוג צרעתו – שלא יבא
אל תוך המזנה, ולא יגלח. הא בימי טומאתו
נהוג – צרעתו ברגל. ניזור – שלא יהא מגלח
במועד, דכיון וגלח צריך להביא קרבן, ושמא
משהה קרבנותיו עד ליום טוב האחרון ומקריבן.
ואסור להקריב קרבנות יחיד ביום טוב. לרבות
כהן גדול – שנהוג בו צרעת. הא כהן גדול כל
השנה לדידה ברגל לבולי עלמא דמי – דתנן:
כהן גדול מקריב אונן. ומדאם לו אחרך למשה
"ואבילתי חטאת היום" (ויקרא י') ולא אמר
למשה "והקרבתי" – מכלל דהקריב באנינות.
ולמדנו דכהן גדול מקריב אונן. אבל כולי עלמא
בשאר ימות השנה – אונן אינו משלח קרבנותיו,
כדאמרין לקמן (טו.ב). שלמים – בזמן שהוא
שלם ולא בזמן שהוא אונן. וברגל משלח. וכהן
גדול אונן מקריב כל השנה, אלמא: כל השנה
לדידה ברגל דמי, וקתני דנהוג בו צרעת.
תיפשוט דכל מצורע נהוג צרעתו ברגל. אל
תפרש – גידול שער. והאי קרא גבי מיתת נדב
ואביהוא חתיב, ומדאצטריך קרא למשירי להו –
מכלל דאחריני אסורין. מצורעין – אף על גב
דכתיב: "וראשו ידיה פרוע" – הא דריש ליה
לקמן להאי פרוע למילתא אחריית.

מנודין

לעשות חשבון צדק מהנעשה בעשר השנים, להשוות להאפשר ושצריך היה להיעשות ולהחליט באופן פנימי למלאות ולהוסיף הלוך
ואור.

ממכתב שישי בשבט, ה'תש"כ

דין מנודה ומצורע בתפלתה. מסתפקת הגמרא: מנודין ומצורעין
 מה הן בתפלתה? א. פושטת הגמרא: תא שמע, ששנינו בברייתא,
 מנודין ומצורעין אסורין לספר ולכבש. המשך הברייתא: מנודה
 שמת ולא ביקש מחילה מן החכמים שיתירו לו הנדיו, בית דין
 סוקלין את ארנו לבזותו. רבי יהודה אומר, לא – אין הכוונה
 שיעמידו עליו גל אבנים בגלל של עון שהעמידו עליו לאחר סקילתו
 על שמעל בחרם של יהושע (יהושע ד כו), אלא בית דין שולחין
 ומניחין אבן גדולה על ארנו, ללמדך שכל המתנדה ומת בגדיו בית
 דין סוקלין את ארנו.
 דין אבל ומנודה ומצורע בעטיפת הראש. דין אבל: אבל חייב
 בעטיפת הראש, ויש ללמוד כן מדקאמר ליה רחמנא ליתחבאל על
 מה שעתיד ליקח ממנו את אשתו במגיפה (יחזקאל כד יז) ולא תעשה
 על שפם, והיינו שלא יעטוף ראשו עד שפתיו בדרך האבלים,
 מכיל דכולי עלמא מתייבב בזה.
 דין מנודה. מסתפקת הגמרא: מנודה מהו – האם חייב בעטיפת
 הראש. פושטת הגמרא: אמר רב יוסף, תא שמע, ששנינו בברייתא,
 לאחר שהתענו הציבור י"ג תעניות על שלא ירדו גשמים, אם לא
 נענו נזהגים בנידיו והן מתעטפין ויושבין במנודין וכאבלים, עד
 שירחמו עליהם מן השמים. ומבואר שהמנודה מתעטף בראשו.
 דוחה הגמרא: אמר ליה אבי, דלמא מנודה לשמים כפי שהיו
 הציבור שלא נענו בתעניותיהם שאני, דחמיר ומצריך עטיפת
 הראש, אך מנודה לבית דין יתכן שפור.
 דין מצורע. מסתפקת הגמרא: מצורע מהו בעטיפת הראש. פושטת
 הגמרא: תא שמע, שנאמר בו (ויקרא יג מה) 'ועל שפם יעשה', מכיל
 שחייב בעטיפת הראש [ב]. מסיקה הגמרא: שמע מינה.
 דין אבל ומנודה ומצורע בהנחת תפילין. דין אבל: אבל אסור להניח
 תפילין, ויש ללמוד כן מדקאמר ליה רחמנא ליתחבאל פארד חבוש
 עליו, והתפילין נקראים 'פאר', ואף שהיה אבל, מכיל דכולי עלמא
 בזמן אבלותם (אסור) [אסורין] בהנחת תפילין.
 דין מנודה. מסתפקת הגמרא: מנודה מהו בתפילין. מסיקה הגמרא:
 תיקו.
 דין מצורע. מסתפקת הגמרא: מצורע מהו בתפילין. פושטת
 הגמרא: תא שמע, ששנינו בברייתא, מה שנאמר במצורע (ויקרא יג
 מה) 'ותצורע', בא לרבות בהן גדול לדיני מצורע, והנאמר (שם) 'בגדיו
 יהיו פרמים', מלמד שיהיו בגדיו מקורעים, והנאמר (שם) 'וראשו יהיה
 פרוץ', מלמד שאין פריעה אלא גידול שער וצריך לגדל שער ולא
 לגלחם, דברי רבי אליעזר. רבי עקיבא אומר, נאמרה הויה בראש
 המצורע דהיינו 'וראשו יהיה פרוץ', ונאמרה הויה בגדי המצורע
 דהיינו 'בגדיו יהיו פרמים', ולדוים – מה – כשם שהויה האמורה
 בגדי נאמרה בגדי שחין מנופה שהוא הבגד, אף הויה האמורה
 בראש נאמרה בגדי שחין מנופה, ולא בגידול שער. ומהו הדבר
 שחין מנופה, מאי לאו – האם אין הכוונה אתפילין, כלומר שראשו
 יהיה פרוץ – מגולה מתפילין, שמצורע אסור בתפילין.
 דוחה הגמרא: אמר רב פפא, לא, כוונת רבי עקיבא אינה לתפילין
 אלא אפוקתא וסודרא – לכובע וסודר, שמהם יהיה ראשו מגולה,
 ויתכן שחייב בתפילין.
 דין שאילת שלום באבל ומנודה ומצורע. דין אבל: אבל אסור
 בשאילת שלום, שמצינו דקאמר ליה רחמנא ליתחבאל (יחזקאל כד יז)
 'האנך דם', כלומר שב דומם ואל תשאל בשלום אחרים, שבדבר
 זה בלבד ינהג כמנהג האבלים. ואם יחזקאל שצטווה שלא לנהוג
 אבלות נאסר בשאילת שלום, כל שכן שאר אבלים.
 דין מנודה. מסתפקת הגמרא: מנודה מהו – האם מותר בשאילת
 שלום לאחרים. פושטת הגמרא: אמר רב יוסף, תא שמע, ששנינו
 במשנה, שלאחר י"ג תעניות שהתענו הציבור על שלא ירדו
 גשמים ולא נענו, ממעטים במשא ומתן וכו' ובשאילת שלום שבין
 אדם לחבירו, כגני אדם הנופין – מנודים למקום. ומבואר שמנודה
 אסור בשאילת שלום. דוחה הגמרא: אמר ליה אבי, דלמא מנודה
 לשמים שבו דיברה המשנה שאני, דחמיר והוא אכן אסור, ושאר
 מנודים יתכן שמתירים.

דין מצורע. מסתפקת הגמרא: מצורע מהו בשאילת שלום. פושטת
 הגמרא: תא שמע, ששנינו בברייתא, נאמר במצורע (ויקרא יג מה)
 'ועל שפם יעשה', ודורשים 'משפם' שמשמע שצריך שיהיו שפתותיו
 מדובקות זו בזו, דהיינו שיהא במנודה וכאבל, ואסור בשאילת
 שלום. מסיקה הגמרא: שמע מינה שאסור.
 שואלת הגמרא: וניפשוט מינה את הספק גם למנודה שאסור, שהרי
 נאמר בה 'כמנודה', משיבה הגמרא: אמר רב אחא בר פנחס
 משמיה דרב יוסף, מי קתני בברייתא, שיהא כמנודה וכאבל שסמור
 בשאילת שלום, שאז אכן הכוונה שדומה להם בדבר זה, ומוכח
 שאסורים בו, הרי שיהא במנודה וכאבל [קתני], וניתן לפרש
 שדומה להם במילי אחרנייתא – בדברים אחרים, כלומר שאין
 להרבות בשיחה עם אנשים, ובה דומה למנודה ולאבל, ואסור
 המצורע נמי בשאילת שלום, אך אינו דומה בזה למנודה.
 דין אבל ומנודה ומצורע בדברי תורה. דין אבל: אבל אסור בדברי
 תורה, ויש ללמוד כן מדקאמר רחמנא ליתחבאל (יחזקאל כד יז) 'האנך
 דם', ודורשים שידום מדברי תורה.
 דין מנודה. מסתפקת הגמרא: מנודה מהו בדברי תורה. פושטת
 הגמרא: אמר רב יוסף, תא שמע, ששנינו בברייתא, מנודה שונה
 לאחרים, ואחרים שונים לו, ונשכר למלאכת אחרים, ונשכרין לו
 אחרים למלאכתו, ומוקדם שנידחו שתי פעמים ולא שב
 שמחרימים אותו, דינו חמור יותר ולא שונה לאחרים ולא שונים לו,
 לא נשכר ולא נשכרין לו, אבל שונה הוא לעצמו כדי שלא יפסיק
 את למודו, ועושה לו תנות כמנהג שבשכר פרנסתו. ואמר רב הונת
 קטנה היא כגון זוגי מים – מכירת מים בפנקתא דערבות – שוק של
 מקום ששמו ערבות, שאין מצויים שם מים. ומבואר שמנודה מותר
 בדברי תורה. מסיקה הגמרא: שמע מינה.
 דין מצורע. מסתפקת הגמרא: מצורע מהו בדברי תורה. פושטת
 הגמרא: תא שמע, ששנינו בברייתא, נאמר בדברי תורה (דברים ד
 ט-ו) 'והודעתם לבניך ולבני בנית, יום אשר עמדת לפני ה' אלוקיך
 חרוב', ודורשים, מה לחלל ביום אשר עמדת לפני ה' לקבל התורה,
 היה באימה וביראה ובזיעה, שנאמר (שמות כ ד) 'וירא העם
 ויגעו', אף כאן בלימוד התורה צריך שיהיה כך, מכאן אמרו, תהבין
 ותמצורעין וכו' נדות בשוגג, שלא נטמאו מתוך קלות ראש,
 מותרין לקרות בתורה ובנביאים ובכתובים ולשנות במדרש ובשם
 ההלכות ובאגדות, ובעלי קרין שנטמאו מתוך קלות ראש ואינם
 באימה, אסורין בדברי תורה. ומבואר שמצורע מותר בדברי תורה.
 מסיקה הגמרא: שמע מינה.
 דין אבל ומנודה ומצורע בכיבוס בגדים: אבל אסור בתבבוסת
 בגדיו, דכתיב (שמואל ב ד כ) 'וישלח יואב תקועה ויקח משם אשה
 חקמה ויאמר אליה התאבלי נא ולבש נא בגדי אבל ואל תסוכי שמן
 והיית כאשה זה ימים רבים מתאבלת על מת', ו'בגדי אבל' היינו
 בגדים כעורים ומנוולים, ומבואר שאבל אסור לכבס בגדיו.
 דין מנודה ומצורע. מסתפקת הגמרא: מנודין ומצורעין מה הן
 בתבבוסת. פושטת הגמרא: תא שמע, ששנינו בברייתא, מנודין
 ומצורעין אסורין לספר ולכבש. מסיקה הגמרא: שמע מינה.
 דין אבל ומנודה ומצורע בחיוב קריעת בגדים. דין אבל: אבל חייב
 בקריעה של בגדיו, ויש ללמוד כן מדקאמר לחו רחמנא לגני אחרין
 לאחר מות אחיהם נדב ואביהוא (ויקרא יז) 'ובגדיכם לא תפרטו',
 מכיל דכולי עלמא מתייבב בקריעה כשהם אבלים.
 דין מנודה. מסתפקת הגמרא: מנודה מהו בקריעה. מסיקה הגמרא:
 תיקו.
 דין מצורע. מסתפקת הגמרא: מצורע מהו בקריעה. פושטת
 הגמרא: תא שמע, ששנינו בברייתא, נאמר במצורע (ויקרא יג מה)
 'ועל שפם יעשה', והכוונה שיהיו מקורעין. מסיקה הגמרא: שמע
 מינה שחייב בקריעה.
 דין אבל ומנודה ומצורע בכפיית המטה: אבל חייב בכפיית
 המטה (הפיתח) ואסור בשכיבה במטה גבוהה, דתני בר פפא
 ברייתא,

בימי האבל, אסור בתשמיש המטה.
 דין מנודה. מסתפקת הגמרא: מנודה מהו בתשמיש המטה?]
 פושטת הגמרא: אסור רב יוסף, תא שמע, ששינו בברייתא, כל
 אותן שנים שהיו ישראל במדבר, מנודין היו לשמים ממעשה העגל,
 ואף על פי כן שימשו מפותיהן, שהרי נולדו להם בנים ובנות,
 ומוכח שמנודה מותר בתשמיש המטה. דוחה אביי: אסור ליה אביי
 לרב יוסף, ודלמא מנודה לשמים שאני, דקיל – קל ממנודה לבני
 אדם. ואין להביא ממנו ראיא להקל, ויתכן שמנודה לבני אדם
 אסור. מקשה הגמרא: וכי מנודה לשמים קיל, והא אמרת (לעיל ע"א)
 שאין ללמוד עטיפת הראש ואיסור שאילת שלום ממנודה לשמים,
 כיון שהוא חמיר ממנודה לבני אדם, ומדוע כאן מבואר שהוא קל
 ממנו. מתרצת הגמרא: ספוקי ספקא ליה – אביי הסתפק האם
 המנודה לשמים חמור יותר או קל יותר, ולכן ויל הךא קמדת ליה
 ויל הךא קמדת ליה – דוחה ההוכחות ממנו לכאן ולכאן, שיתכן
 שמנודה לבני אדם קל יותר ואינו יכול ללמוד ממנודה לשמים
 להחמיר, ויתכן שמנודה לשמים קל יותר ואין ללמוד ממנו להקל.
 דין מצורע. מסתפקת הגמרא: מצורע מהו בתשמיש המטה. פושטת
 הגמרא: תא שמע, דתניא בברייתא, נאמר במצורע (ויקרא יד ח) 'ונשב
 מחוץ לאהל', והכוונה שיהא במנודה ובאבל, ואסור בתשמיש
 המטה, שהרי נאמר 'מחוץ לאהל', ואין 'אהלו' אלא אשתו, שנאמר
 לאחר מתן תורה (דברים ה כז) 'לך אסור להם שוב לךם לאהלכם',
 והיינו לנשותיהם. מסיקה הגמרא: אכן שמע מינה שמצורע אסור
 בתשמיש המטה.
 שואלת הגמרא: וניפשוט נמי מברייתא זו למנודה שאסור
 בתשמיש המטה, שהרי אמרה 'שיהא כמנודה וכאבל ואסור
 בתשמיש המטה'. משיבה הגמרא: אסור רב הונא בריה דרב פנחס
 משמיה דרב יוסף, מי קתני 'כמנודה וכאבל' שאסור בתשמיש
 המטה? שמשמע שגם מנודה אסור, הרי שינו 'שיהא כמנודה
 ובאבל', והיינו במילי אחרתא – בדברים אחרים, ומוסיפה
 הברייתא 'ואסור המצורע נמי בתשמיש המטה', שהוא דין בפני
 עצמו ואינו דומה בזה למנודה.
 דין אבל ומנודה ומצורע לענין שילוח קרבנות להקריבה. דין אבל:
 אבל ביום הראשון אינו משלח קרבנותיו להקריבה במקדש, דתניא
 בברייתא, רבי שמעון אומר, קרבן שלמים נקרא כן כיון שניתן
 להקריבו רק בזמן שהיה – המביאו שלם בדעתו, שרעתו מיושבת
 עליו, ולא בזמן שהוא אינו שאין דעתו מיושבת עליו.
 דין מנודה. מסתפקת הגמרא: מנודה מהו שישלח קרבנותיו אף
 שאינו יכול לבא לעזרה להקריבו. פושטת הגמרא: אסור רב יוסף,
 תא שמע, כל אותן שנים שהיו ישראל במדבר מנודין היו לשמים.
 ואף על פי כן שלחו קרבנותיהן, ומבואר שמנודה משלח קרבנותיו.
 דוחה אביי: אסור ליה אביי, ודלמא מנודה לשמים שאני, דקיל – קל
 ממנודה לבני אדם, ואין ללמוד ממנו להקל גם במנודה לבני אדם
 לשלח קרבנותיו. מקשה הגמרא: וכי ניתן לומר שמנודה לשמים
 קיל, והאמרת (לעיל ע"א) שהוא חמיר. מתרצת הגמרא: ספוקי
 ספקא ליה לאביי אם הוא חמור יותר או קל יותר, ולכן מדתי ליה
 להוכיח ממנו למנודה לבני אדם, שהרי יתכן שהוא קל יותר.
 דין מצורע. מסתפקת הגמרא: מצורע מהו שישלח קרבנותיו.
 פושטת הגמרא: תא שמע, דתניא בברייתא, נאמר בהלכות טומאה
 לכהנים שהורה יחזקאל (יחזקאל מד כז) 'ואחרי טהרתו שבעת ימים
 יספרו לו', ודורשת הברייתא: 'ואחרי טהרתו' היינו לא אחר טהרתו
 ממש אלא מיד אחר פרישתו מן המת – מנגיעה במת, שאז מונה
 שבעה ימים נקיים לטהרתו, ושבעת ימים יספרו לו דורשים שאלו
 שבעת ימי ספרו של מצורע. ובהמשך (שם מד כז) נאמר 'וביום באו
 אל הקדש אל החצר הפנימית לשירת בקדש יקריב קמאתו',

השכינה מקוננת על בני אדם שמתים ואומרת, דמות דיוקני
 [–צורתן] נתייבה, שנאמר (בראשית ט ז) 'בצלם אלהים עשה את
 האדם', ופעולותיהם הפכה כלומר המתים אותה, ואתם
 המתאבלים פשו ממותיהן עליה.
 דין מנודה ומצורע. מסתפקת הגמרא: מנודה ומצורע מה הן
 בפניית המטה מחמת חטאם, שהרי נתרחקו מבני אדם ואין סדרם
 כסדרי בני אדם. מסיקה הגמרא: תיקו.
 דין עשיית מלאכה באבל ומנודה ומצורע. דין אבל: אבל אסור
 בעשיית מלאכה, ולמדים זאת מדכתוב (עמוס ח י) 'הפכתי חגיכם
 לאבל', נסמכו החגים לאבל ללמד שיש דבר שדינם שזה בו, מה
 הן אסור במלאכה אף אבל אסור במלאכה.
 דין מנודה. מסתפקת הגמרא: מנודה מהו בעשיית מלאכה. פושטת
 הגמרא: אסור רב יוסף, תא שמע, ששינו בברייתא, כשאמרו
 חכמים שיום תענית ציבור אסור בעשיית מלאכה, לא אמרו אלא
 ביום, אבל בלילה מותר, ומונה הברייתא דינים נוספים, ומסיימת
 וכן אתה מוצא במנודה ובאבל. מאי לאו – האם אין הריבוי למנודה
 ואבל נאמר אפילו – על כל המוזכר שם, ואף על דין זה שאסור
 בעשיית מלאכה ביום, ומוכח שאף מנודה אסור. דוחה הגמרא:
 לא, רבי זה נאמר אשאר – על שאר הדינים המוזכרים שם[א],
 ולא על איסור מלאכה.
 הוכחה אחרת: תא שמע, ששינו בברייתא, מנודה שונה לאחרים
 ואחרים שונים לו, ונשקר למלאכת אחרים ואחרים נשכרין לו
 למלאכתו. מסיקה הגמרא: אכן שמע מינה שמותר בעשיית
 מלאכה.
 דין מצורע. מסתפקת הגמרא: מצורע מהו בעשיית מלאכה. מסיקה
 הגמרא: תיקו.
 דין אבל ומנודה ומצורע ברחיצה: אבל אסור ברחיצה, ויש ללמוד
 כן מדכתוב (שמואל ב' י ד) לגבי אבל 'ואל תסוכי שמן', ומבואר
 שאסור בסיכה, ורחיצה בכלל סיכה.
 דין מנודה. מסתפקת הגמרא: מנודה מהו ברחיצה. פושטת הגמרא:
 אסור רב יוסף, תא שמע, ששינו בברייתא, כשאמרו שיום תענית
 ציבור אסור ברחיצה, לא אמרו אלא כל גופו, אבל פניו ורגליו
 מותר, וכן אתה מוצא במנודה ובאבל. מאי לאו – האם אין ריבוי
 זה אפילו ואף על רחיצת גופו, ומבואר שמנודה אסור. דוחה
 הגמרא: לא, רבי זה נאמר רק אשאר, ואין לפשוט לענין רחיצה.
 דין מצורע. מסתפקת הגמרא: מצורע מהו ברחיצה. מסיקה הגמרא:
 תיקו.
 דין אבל ומנודה ומצורע בנעילת הסנדל. דין אבל: אבל אסור
 בנעילת הסנדל, ויש ללמוד כן מדכתוב ליה רחמנא ליחזקאל (יחזקאל
 כד י) 'ונעליך תשים כרגליך', ולא תחלצם כדרך האבלים, מפלל
 דכולל עולמא (אסור) [אסורין] בזמן אבילותם בנעילת הסנדל.
 דין מנודה. מסתפקת הגמרא: מנודה מהו בנעילת הסנדל. פושטת
 הגמרא: אסור רב יוסף, תא שמע, ששינו בברייתא, כשאמרו שיום
 תענית ציבור אסור בנעילת הסנדל, לא אמרו אלא בעיר, אבל בדרך
 מותר, הא ביצה, צא לדרך חוץ לעיר נועל את הסנדל, נכנס לעיר
 חליץ אותו, וכן אתה מוצא במנודה ובאבל. מאי לאו – האם אין
 ההכונה בזה אפילו, ומוכח שמנודה אסור בנעילת הסנדל. דוחה
 הגמרא: לא, כוונת הברייתא אשאר, ואין לפשוט לענין נעילת
 הסנדל.
 דין מצורע. מסתפקת הגמרא: מצורע מהו בנעילת הסנדל. מסיקה
 הגמרא: תיקו.
 דין אבל ומנודה ומצורע בתשמיש המטה. דין אבל: אבל אסור
 בתשמיש המטה, ומוכח כן מדכתוב (שמואל ב' י כד) 'וינחם דוד את
 בת שבע אשתו ויבא אליה', מפלל דמעיקרא – קודם גמר הניחום

על כל נברא, ובפרט על האדם בחיר הנבראים, לנצל כל האפשרויות שניתנו לו, להרבות הטוב והיושר והצדק בעולם, וכמו שהראה
 הניסיון, הנה רק אז מובטחים שיהיה לזה קיום רק באם המושגים מיוסדים על האמונה באלוקים חיים המנהיג את העולם בפועל,
 ומשגיח על ענייניהם לפרטיהם.

מועד קטן. פרק שלישי – ואלו מגלחין דף טז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" ר"ט רש"י תוספות

זו עשירית האיפה שלו – שמביא כהן הדיוט בשמחנבין אותו לעבוד תחילה, כדכתיב (ויקרא ו') "זה קרבן אחרון ובגיו אשר יקריבו לה" ביום המשח אותו עשירית האיפה, ואמרין (מנחות נ"ב.) לרבות עשירית האיפה של כהן הדיוט לחינוך. ולא אקראי דלעיל קאי, אלא מצות כהנים בעלמא הוא דקאמר יחזקאל. אלמא: שלא היה יכול להקריב קרבנו עשירית האיפה עד שנטהר מטומאת מות, והוא הדין מצרעתו. אמר רבא וכו' – אידי דאיירי במגדלה מפרש להו. ופומינן ליה לדינא – לבעל דין, וימנא בתי וימנא – דאי לא אתי הווא וימנא – קבעינן ליה וימנא אדירתי. קראו שם – שמתא. כלומר: שמתא לפרעה שהעביר המועד. כלומר שהעביר אותו מועד ששמו אחר מועד ראשון. דאי מתפקד בשליחא דרבנן – כלומר, שחורף שלוח בית דין, ושליח אמר:

מתרין בו שני וחמישי ושני – פירש בקונטרס: שני מתרין בו תחילה, ומגיד אותו, וכן בחמישי, ובשני אחר מחרימין. ואין צריך שלשים יום. ויש מפרשים קודם שיגדלו יתרו בו, וכן משמע בפרק "הגולל בתרא" (בבא קמא ק"ג.א.) וטרקיה

זו עשירית האיפה שלו, דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר: "כבאו לקריב" – בזמן שראוי לביאה ראוי לתקרב, בזמן שאינו ראוי לביאה – אינו ראוי לתקרב. אמר רבא: מנלן דמשדרין שליחא דבי דינא, ומזמנינן ליה לדינא – דכתיב: "וישלח משה לקרא לדרתו ולאכירם בני אליאב". ומנלן דמזמנינן לדינא – דכתיב: "ויאמר משה אל קרח אתה וכל עדתך". לקמי גברא רבה – דכתיב: "לפני ה'", אתה ופליגא – דכתיב: "אתה והם ואהרן", דקבעינן וימנא – דכתיב: "מחר". וימנא בתי וימנא – דכתיב: "קראו שם פרעה מלך מצרים שאון העביר המועד". ומנלן דאי מתפקד בשליחא דבי דינא, ואתי ואמר, לא מיתחזי פלישנא בישא – דכתיב: "העני האנשים ההם הנקרא". ומנלן דמשמתינן – דכתיב: "אורו מרוז", דהכי סברא דגברא רבה, דכתיב: "אמר מלאך ה'". ומנלן דמתרמינן – דכתיב: "אורו ארור", דאכיל ונשי בתהיה וקאי בארבע אמות דידיה – דכתיב: "וישפיתו". ומנלן דפרטינן חמאיה בציופא – דכתיב: "כי לא באו לעזרת ה'". ואמר עולא: בארבע מאה שפופי שמתייה ברק למרוז. איפא דאמר: גברא רבה הוה, ואיפא דאמר: פוכבא הוה, שנאמר: "מן שמים נלחמו הפוכבים". ומנלן דמפקדינן נכסיה – דכתיב: "וכל אשר לא יבא לשלשת הימים בעצת השרים והזקנים יחרם כל רכושו והוא יבדל מקהל הגולה". ומנלן דנצינן ולייטינן ויחזינן ותלשינן שיער ומשבעינן – דכתיב: "ואריב עמם ואקללם ואפה מהם אנשים ואמרטם ואשביעם". ומנלן דקפתנינן ואסרינן ועבדינן הרדפה – דכתיב: "הן למות הן לשרש" הן לענש נכסין ולאסורין". מאי לשרש? אמר אדא מרי אמר נחמיה בר ברוך אמר רב חייא בר אבין אמר רב יהודה: הרדפה. מאי הרדפה? אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב: מנדין לאלתה, ושונין לאחר שלשים, ומחרמינן לאחר ששים. אמר רב הונא בר חנינא, הכי אמר רב חסדא: מתרין ביה שני וחמישי ושני. הני מילי – למזונא. אבל לאפקידותא – לאלתה. והוא טבא דאיתפקד ברב טובי בר מתנה, אימנו עליה אבין ורבא ושמתייהו. לפוף אול פייסיה לבעל דיניה. אמר אבין: היכי לעיבדי? לישרי ליה – לא חל שמתא עליה תלתין יומין, לא לישרי ליה – קא בעו רבנן למיעל! אמר ליה לרב אידו בר אבין: מידי שמיע קד בהא? אמר ליה: הכי אמר רב תחליפא בר אבימי אמר שמואל: טוט אסר, וטוט שרי. אמר ליה: הני מילי – למזונא, אבל לאפקידותא – עד דחיללא שמתא עליה תלתין יומין. אלמא קסבר אבין: הני בי תלתא דשמיתו – לא אתו תלתא אחרני ושרו ליה. דאביעא להו: הני בי תלתא דשמיתו, מהו למיתי תלתא אחרני ושרו ליה? תא שמע: מנודה לרב – מנודה לתלמיד, מנודה לתלמיד – אינו מנודה לרב. מנודה לעיר – מנודה לעיר אחרת מנודה לעיר – אינו מנודה לעירו. מנודה לגשאי – מנודה לכל ישראל, מנודה לכל ישראל – אינו מנודה לגשאי. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אחד מן התלמידים שנידה ומת – חלקו אינו מופר. שמע מונה תלת: שמע מונה: תלמיד שנידה לכבודו – נידיו נידיו, ושמע מונה: כל אחד ואחד מיפר חלקו, ושמע מונה: הני בי תלתא דשמיתו – לא אתו תלתא אחרני ושרו ליה. אמר אמימר: הלכתא, הני בי תלתא דשמיתו – אתו בי תלתא אחרני ושרו ליה. אמר ליה רב אשי לאמימר: והא תניא רבן שמעון בן גמליאל אומר: אחד מן התלמידים שנידה ומת – חלקו אינו מופר. מאי לאו – אינו מופר כלל? לא, עד דאתו בי תלתא אחרני ושרו ליה. תנו רבנן: אין נידיו פחות משלשים יום, ואין נזופה פחות משבעה ימים. ואף על פי שאין ראיה לרב – וכו' לדבר: שנאמר: "ואביה ירק ורק בפניה הלא תכלם שבעת ימים". אמר רב חסדא: נידיו שלנו כנזופה שלהן. ונזופה דידהו שבעה, ותו לא? והא רבי שמעון בר רבי ובר קפרא הווי יתבי וקא גרסי, קשיא להו שמעתיא. אמר ליה רבי שמעון לבר קפרא: דבר זה צריך רבי. אמר ליה בר קפרא לרבי שמעון: ומה רבי אומר בדבר זה? אול אמר ליה לאבבה. איקפד. אתא בר קפרא לאיתחזוי ליה, אמר ליה: בר קפרא, איני מכירך. רמז לו שאינו רוצה לראותו. חזקין יריבך – כמו "חזק עבר" (שיר ד).

אף

1 אף דברי תורה בסתר - דכתיב בספיה דקרא: "מעשה ידי אומן" - התורה מעשה
2 אומנתו של הקדוש ברוך הוא. רב בר אחוה דרבי חייה דהוא בר אחתיה, ורבה בר בר
3 חנה בר אחוה דרבי חייה ודלאן בר אחתיה, כדאמרין בסנהדרין - עיי' - כך כינה שמו
4 של רבי חייה, לשון גנאי. ראה מי קורא לך - כלומר: צא מכאן, תא - בוא אלי והדר
5 שלח ליה: לא תיתי. וזה - שלח שני, לא
6 ראיתי. ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים
7 אתו - כי הוא על כרחו בא. מאי מעמא עברת
8 הכי - דשנית בשוק. ביזמא דכלה - דרשה
9 שהכל מצוין שם. מוקים ליה בצדקה - דמביעי
10 למיעבד בסתר. מי עוקבא - תלמיד לשמואל,
11 דשמואל גדול בתורה יותר ממר עוקבא. כי
12 יתבן בדינא בו' - משום דמר עוקבא היה נשיא.
13 חייקי ליה דוכתיא - מנמיכין לו מקום כשיושב
14 בדון. כי היכי דמשתמע ליה מליה - דשמואל
15 רביה בתורה. איסירי - מר עוקבא בדינא,
16 שהיה מחשב בדון, ולא אידכר ליה למיל בחר
17 שמואל. לא נגה לך - כלומר: לא סיג לך
18 דאויולא בתרך; לישירי לי מר בתעריה - הב לי

אף דברי תורה בסתר. יצא רבי חייה וישנה לשני
בני אחיו בשוק, לרב ולרבה בר בר חנה. שמע
רבי - איקפד. אתא רבי חייה לאיתחזוי ליה, אמר
ליה: עיאי, מי קורא לך בחזון? ידע דנקט מילתא
בדעתיה, נהג נויפותא בנפשיה תלתין יומין. ביום
תלתין שלח ליה: תא, הדר שלח ליה דלא ליתי.
מעיקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר? מעיקרא סבר:
מקצת היום ככולו, ולבסוף סבר: לא אמרין מקצת
היום ככולו. לסוף אתא, אמר ליה: אמאי אתית?
אמר ליה: דשלח לי מר דליתי. והא שלחי לך דלא
תיתי? אמר ליה: זה ראיתי, וזה - לא ראיתי. קרי
עליה: "ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו".

19 רשותא למיהדר. ידע - מר עוקבא. דנקט - שמואל בדעתיה, משום דאזיל בתריה. מי
20 שמעת שמתא מפומיה - אי שמית לך. פסיק סידרא - לימד פרשיות. מכלל דאיבא
21 ראשונים - והלא לא מצינו שאמר דוד 'דברי' אלא במקרא זה, 'דברי' לשון נבואה.
22 אתא שאול - שנולדת במזל. והוא דוד - שנולד במזל שלך. אבדתי כח דוד - שהוא
23 צדיק ממך. שניין - שגגה היתה לו. משונה
24 במעשיו - צדיק גמור. שהקים עולה של תשובה
25 - שהוא שב תחלה, ונתן דרך לשבים. כדאמרין
26 בפרק קמא דעבודה זרה (ד.ב): לא דוד ראוי
27 לאותו מעשה, אלא שאם חטא יחיד - אומרים
28 לו: כלך אצל דוד, שמואל לו הקדוש ברוך הוא
29 אותו ען, אף אתא - חזור בתשובה. צור ישראל
30 - מושל באדם אני, מי מושל בי? צדיק מושל
31 בי, ומבטלה. עירא היאירי - הוה מתני לדוד
32 אגב כרים ובסתות, ודוד הוה מתני לרבנן על
33 גבי קרקע. ראש לשלשה אבות - שהוא הולך
34 לפנייה לעולם הבא. מעדן עצמו - כופף עצמו
35 ידיו ורגליו בידו ויושב לארץ. בדבר אוריה
36 חתתי - נטלו לו מאתים.

תלמיד

13 מאי מעמא עבד מר הכי? אמר ליה: דכתיב: "חכמות בחזן תרונה". אמר ליה: אם קרית - לא שנית, ואם שנית - לא שילשת, ואם
14 שילשת, לא פירשו לך. "חכמות בחזן תרונה" - כדרבא. דאמר רבא: כל העוסק בתורה מבפנים - תורתו מכרות עליו מבחוץ. והא
15 כתיב: "לא מראש פסתר דברתי"! הווא ביומי דכלה. ורבי חייה, האי "חמוקי ורכוד" מאי עבד לה? מוקי לה בצדקה ובגמילות
16 חסדים. אלמא, נויפה דידה תלתין יומין! נויפת נשיא שאני. ונויפה דידן כמה היו? חד יומא. כי הא דשמואל ומר עוקבא, כי הוו
17 יתבי גרסי שמעתא - הוה יתבי מר עוקבא קמיה דשמואל ברחוק ארבע אמות, וכי הוו יתבי בדינא - הוה יתבי שמואל קמיה דמר
18 עוקבא ברחוק ארבע אמות. והוו חייקי ליה דוכתא למר עוקבא בציצפתא ויתבי עילוי, כי היכי דלישתמען מיליה. כל יומא הוה
19 מלוי ליה מר עוקבא לשמואל עד אושפזיה, וימא חד איסירי בדיניה. הוה אזיל שמואל בתריה, כי מטא לביתיה אמר ליה: לא
20 נגה לך? לישירי לי מר בתעריה! ידע דנקט מילתא בדעתיה, נהג נויפותא בנפשיה חד יומא. ההיא איתתא דהוות יתבה בשבילא,
21 הוות פשטה פרעה וקא מניפה חושלא, והוה חליף ואזיל צורבא מרבנן, ולא איפגעה מקמיה. אמר: כמה חציפא ההיא איתתא!
22 אתאי לקמיה דרב נחמן, אמר לה: מי שמעת שמתא מפומיה? אמרה ליה: לא. אמר לה: זילי, נהווי נויפותא חד יומא בנפשך.
23 וזמרא בר טוביה הוה קפסיק סידרא קמיה דרב יהודה, כי מטא להאי פסוקא: "ואלה דברי דוד האחרונים: אמר ליה: אחרונים
24 - מכלל דאיבא ראשונים, ראשונים מאי ניהוו? שתיק ולא אמר ליה ולא מידי. הדר אמר ליה: אחרונים מכלל דאיבא ראשונים,
25 ראשונים מאי היא? אמר ליה: מאי דעתך, דלא ידע פירושא דהאי קרא - לאו גברא רבה הוא? ידע דנקט מילתא בדעתיה, נהג
26 נויפותא בנפשיה חד יומא. ודאתן עלה, מיהא אחרונים - מכלל דאיבא ראשונים, ראשונים מאי היא? "וידבר דוד לה' את דברי
27 הישרה הווא ביום הציל ה' אותו מפני כל אויביו ומפני שאול". אמר לו הקדוש ברוך הוא לְדוד: דוד, שירה אתה אומר על מפלתו
28 של שאול? אלמלי אתה שאול והוא דוד - איפדתי כמה דוד מפניו. היינו דכתיב: "שנינו לדוד אשר שר לה' על דברי כוש בן
29 ימיני". וכי כוש שמו? והלא שאול שמו! אלא: מה כוש משונה בעורו - אף שאול משונה במעשיו. פיוצא בדבר אתה אומר: "על
30 אודות האשה הפושית אשר לקח", וכי כושית שמה? והלא ציפורה שמה! אלא: מה כושית משונה בעורה - אף ציפורה משונה
31 במעשית. פיוצא בדבר אתה אומר: "וישמע עבד מלך הפוש", וכי כוש שמו? והלא צדקיה שמו! אלא: מה כוש משונה בעורו
32 - אף צדקיה משונה במעשיו. פיוצא בדבר אתה אומר: "הלא כבני כושיים אתם לי בית ישראל", וכי כושיים שמן? והלא ישראל
33 שמן! אלא: מה כוש משונה בעורו - אף ישראל משונן במעשיו מכל האומות. אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן: מאי
34 דכתיב: "נאם דוד בן ישי ונאם הנגר הוקם על" - נאם דוד בן ישי, שהקים עולה של תשובה. "אמר אלהי ישראל לי דבר צור
35 ישראל מושל באדם צדיק מושל יראת אלהים", מאי קאמר? אמר רבי אבהו, הכי קאמר, אמר אלהי ישראל: לי דבר צור ישראל,
36 אני מושל באדם, מי מושל בי - צדיק. שאני גזור גזרה ומכבדלה. "אלה שמות הנגזרים אשר לדוד יושב בשבת" וגו' מאי קאמר?
37 אמר רבי אבהו, הכי קאמר, ואלה שמות גבורותיו של דוד: "יושב בשבת" - בשעה שהיה יושב בשיבה לא היה יושב על גבי
38 כרים ובסתות, אלא על גבי קרקע. דכל כמה דהוה רביה עירא היאירי קיים - הוה מתני להו לרבנן על גבי כרים ובסתות, כי נח
39 נפשיה - הוה מתני דוד לרבנן, והוה יתבי על גבי קרקע. אמרו ליה: ליתבי מר אפרים ובסתות! לא קביל עליה. "תחכמוני" - אמר
40 רב: אמר לו הקדוש ברוך הוא, הואיל והשפלת עצמך - תהא כמוני, שאני גזור גזרה - ואתה מכבדלה. "ראש השלישים" - תהא
41 ראש לשלשת אבות. "הוא עדינו העצני" - פשתייה יושב ועוסק בתורה - היה מעדן עצמו בתולעת, ובשעה שיוצא למלחמה - היה
42 מקשה עצמו בעץ. "על שמונה מאות חלל בפעם אחת" - שהיה זורק חץ ומפיל שמונה מאות חלל בפעם אחת. והיה מתאנח על
43 מאתים. דכתיב: "איכה ירדה אחר אלף". יצתה בת קול ואמרה: "רק בדבר אוריה החתי". אמר רבי תנחום בריה דרבי חייה איש
44 כפר עכו אמר רבי יעקב בר אחא אמר רבי שמלאי, ואמרי לה אמר רבי תנחום אמר רב הונא, ואמרי לה אמר רב הונא לחזיה:

תלמיד

מועד קטן דף טז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) רכא

אף דברי תורה צריך ללומדם בפתח. ולפיכך גזר שלא ילמדו בשוק.

המשך המעשה: על אף גזירת רבי יצא רבי חייא ונשנה לשני בני אחיו בשוק, וחינו לרב ולרבה בר בר חנה. שמע זאת רבי ואיקפד על רבי חייא, ובאשר אתה רבי חייא לאתחזיזי ליה – לבקרו בימי חוליו, אמר ליה רבי, עניא וכינוי גנאי, צא וראה מי קורא לך בחוק, כלומר צא לחוץ. ידע דנקט מילתא בדעתיה – הבין רבי חייא שרבי יודע ממעשיו וכוסע עליו, ולכן נהג נזיפותא בנפשיה תלתין יומין.

ביום תלתין שלח ליה רבי לרבי חייא לאמר, תא – בא לפני, והדר שלח ליה דלא לייתי – אחר כך שלח לומר לו שלא יבוא לפניו. מבררת הגמרא: מעיקרא כששלח לו שיבוא מאי קבר, ולכפוף כששלח לו שלא יבוא מאי קבר. משיבה הגמרא: מעיקרא קבר שמקצת היום כבולו, וכשעבר מעט מיום שלשים תמו ימי הנזיפה, ולכפוף קבר שלא אמרין שמקצת היום כבולו, ולכן עדיין לא תמו שלשים ימי הנזיפה ואסור לבוא לפניו עד סוף היום. המשך המעשה: לסוף אתה רבי חייא לפניו באמצע אותו יום, אמר ליה רבי אמאי אתית – מדוע באת, אמר ליה רבי חייא דשלח לי מר דליתי, שאלו רבי והא שלחי לך דלא תיתי, אמר ליה רבי חייא שלח וך שאמר לי לבוא ראיתי וך שאמר לי לא לבוא לא ראיתי.

קרי רבי עליה הפסוק (משלי טו ז) 'ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו', שאף שרבי עדיין לא רצה לראותו, הביאו מן השמים לידו כך שיבוא בעל כרחו. ואחר כך שאל את רבי חייא, מאי מעקא עבר מר הכי ושנה לתלמידיו בשוק. אמר ליה רבי חייא, משום דקתיב (שם טז א) 'הקמות בחוק תרונה', כלומר מכריזים חכמת התורה בפרהסיא. אמר ליה רבי, אף אם קרית פסוק זה, לא שנית אותו פעם שניה להתבונן בו, ואף אם שנית לא שילשת, ואף אם שילשת לא פירשו לך פירושו הנכון, ש'הקמות בחוק תרנה' הוא בדרבא, דאמר רבא, כל העוסק בתורה מכפנים – בצנעה, תורתו ספרות עליו מכוון, ופירוש הפסוק שחכמת התורה שעסק בה בצנעה מכריזה על כך בריבים בעל כרחו. מקשה הגמרא: והא קתיב (שעיה מט טז) 'לא מראש בפתח דברתי', כלומר שלא נתתי התורה בסתר אלא בגלוי במדרבא, וממילא אף תלמיד חכם צריך ללמוד תורתו בגלוי לכל. מתרצת הגמרא: ההוא נאמר ביומי דכלה – יום הדרשה שדורשים לרבים, ששם מלמדים בפרהסיא, אך לתלמידים יש ללמד בצנעה.

מבררת הגמרא: ורבי חייא שסבר שיש ללמוד בגלוי האי 'חמוץ רבינו' מאי עבדי לה – כיצד יפרשו, הרי מבואר בו שדימה הכתוב את התורה לריבים שהם בסתר. משיבה הגמרא: רבי חייא מוכיח לה בצדקה ובנמילות חסדים שאתם יש לעשות בסתר.

הגמרא מסיימת הוכחה ממעשים אלו: אלמא נזיפה דידהו – של בני ארץ ישראל היא תלתין יומין, וקשה לרב חסדא שאמר שהיא שבעה ימים.

מתרצת הגמרא: אין להוכיח מנוזפי רבי, כיון נזיפת נשיא שאני, שהיא חמורה ונוהגת שלשים יום, אך נזיפת שאר חכמים נוהגת שבעה ימים בלבד.

מבררת הגמרא: ונזיפה דידן – של בני בבל בפה זמן הוי. משיבה הגמרא: חד יומא, כי הא – כפי המעשה דשמואל ובר עוקבא, כי הוו יתבי דרבי שמעון – שכשהיו לומדים הוו יתבי – היה יושב מר עוקבא קמיה דשמואל ברחוק ארבע אמות כתלמיד היושב לפני רבו, ששמואל היה גדול ממנו בתורה. ובי הוו יתבי בדינא – וכשהיו יושבים בדין הוו יתבי – היה יושב שמואל קמיה דמר עוקבא ברחוק ארבע אמות, שמר עוקבא היה הנשיא, והוו חייבין ליה דוקתא – והיו מנמיכים מקום למר עוקבא בציפתא – במחצלות בית המדרש, ויתבי עילויה מנור שמואל, כי היכי דלישתמיעו מיליה – כדי שישמעו דברי שמואל שהיה רבו בתורה. כל יומא הוו מליזי ו-מלוחו ליה מר עוקבא לשמואל עד אושפיזיה ו-בית אבסנייתו. יומא חד אמריר דדיניה – היה מר עוקבא טרוד בדין קשה ולא זכר ללוות את שמואל, והוו אילי שמואל בתריה – אחרי מר עוקבא, ומר עוקבא לא שם ליבו לכך מתוך טיידתו. כי מלא

– כשהגיע מר עוקבא לביתיה, אמר ליה שמואל, לא ננה לך – וכי לא החשיך לך די, כלומר וכי לא די לך במה שהלכתי אחרריך, לישרי לי מר בתיגריה – יפטור אותי הרב מללוותו ואלך לביתי. ידע דנקט מילתא בדעתיה – הבין מר עוקבא ששמואל נתן דעתו למעשהו ומקפיד עליו, ולכן נהג נזיפותא בנפשיה חד יומא.

ומבואר שזניפת בני בבל היא יום אחד.

מעשה נוסף בענין זה: הריא איתתא דהוות יתבה בשכילא – שישבה בשביל שהיה מקום מעבר לאנשים, והוות פשטה פרעה וקא מניפה חושלאי – ופשטה רגליה והניפה באויר שעורים קלופים להסיר שארית הקליפות, והוו חליף ואיל צורבא מרבנן – תלמיד חכם צעיר וחריף, ולא איכנעה מקמיה למשוך רגליה שיוכל לעבור, אמר אותו תלמיד, בפה חציפא הריא איתתא, וגילה בכך שיש בליבו תרעומת על מעשיה. אתא אותה אשה לקמיה דרב נחמן, ואמרה לו שחוששת שהיא בנידוי מקפידת אותו תלמיד, אמר לה רב נחמן, מי שמקט מקמיה מנפיה – וכי שמעת שם נידוי מפיה, אמרה ליה לא, אמר לה אם כן וילי נהוגי נזיפותא חד יומא בנפשיה – לבי ונהגי בעצמך נזיפה יום אחד.

מעשה נוסף בענין זה: וזמרא בר מוניה הוו קפסיק סידרא – היה מלמד פרשיות קמיה דרב יהודה, כי מלא ליה פסוקא – כשהגיע לפסוק (שמואל ב' כג א) 'ואלה דברי דוד האחרונים', אמר ליה לרב יהודה, ממה שנאמר 'אחרונים' מקבל ו-משמעו דאיכא דברים ראשונים שאמר קודם, וקשה ראשונים מאי נינהו, הרי לא מצאנו פעם אחת שאמר דוד 'דברי' בלשון נבואה כמו כאן. שתיק רב יהודה ולא אמר ליה ולא מיד. סבר וזמרא שלא הבין קושייתו, ולכן דרר אמר ליה, אחרונים מקבל דאיכא ראשונים, ראשונים מאי היא. אולם רב יהודה חשב שרוצה להקניטו ולקנטרו, ולכן אמר ליה בדרך כסע, מאי דעתך, וכי מי דלא ידע פירושא דהאי קרא לאו נקרא רבה הוא. ידע וזמרא דנקט מילתא בדעתיה – שרב יהודה לקח דבריו לליבו וכוסע עליו, ולכן נהג נזיפותא בנפשיה חד יומא.

מבררת הגמרא: ודאן עלה מיהא – מאחר שבאה השאלה לדינו נברר אכן את הדיוק האחרונים מקבל דאיכא ראשונים, ראשונים מאי היא. משיבה הגמרא: הדברים הראשונים הם מה שנאמר בתחילת הפרק הקודם (שם כב א) 'וידבר דוד לה' את דברי השירה הזאת ביום הציל ה' אתו מכלב כל אויביו ומכלב שאול'.

כיון שהובא פסוק זה, הגמרא מביאה דברי ה' לדוד על שירתו זו: אמר לו הקדוש ברוך הוא ללוד, דוד, שירה אתה אומר על מפתלתו של שאול, הרי אלמלי ו-אילו היית) אתה נולד במזלו של שאול, והוא במזלו של דוד, כיון שהיה צדיק ממך, והיית דקתיב (תהלים כב א) 'שגיון לדוד אשר שר לה' על דברי בוש בן ימיני', כלומר שגה הייתה לדוד אודות כוש בן ימיני, והוא שאול המלך, ויש לבאר, וכי בוש שמו, והלא שאול שמו, אלא נקרא כוש לרמז שמה בוש משונה בעורו אף שאול היה משונה במעשיו, שהיה צדיק גמור. ביצא בדבר אתה אומר על הפסוק (במדבר יב א) 'ותדבר מרים ואהרן במשה על אדות האשה הבשית אשר לקח', וכי בושית שמה, והלא ציפורה שמה, אלא נקראת בשוית לרמז שמה בושית משונה בעורו אף ציפורה הייתה משונה במעשיה הטובים. ביצא בדבר אתה אומר לבאר הפסוק בעבדו של צדקיה המלך (ירמיה לח ז) 'וישמע עבד מלך הבושי', וכי בוש שמו והלא צדקיה שמו, אלא נקרא כושי לרמז שמה בוש משונה בעורו אף צדקיה היה משונה במעשיו, שהיה צדיק גמור. ביצא בדבר אתה אומר לבאר הפסוק (עצום טז א) 'הלא כבני בשים אתם לי (בית) [בני] ישראל', וכי בושיים שמו, והלא ישראל שמו, אלא נקראו כך לרמז שמה בוש משונה בעורו, אף ישראל משונין במעשיהן הטובים מכל האומות.

הגמרא מביאה את המשך הפסוק שהובא לעיל: אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן, מאי דקתיב (שמואל ב' כג א) 'נאם דוד בן ישי ונאם הנגר הקם על', פירושו, נאם דוד בן ישי שחקים עולה של תשובה, כלומר ששב תחילה ונתן דרך לשבים.

ביאור הפסוקים שאחריו: נאמר (שם כג א) 'אמר אליה ישראל לי דבר

מועד קטן. פרק שלישי - ואלו מגלחין דף יז עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" רכג
רש"י תוספות

תלמיד חכם שניה לכבודו - כבר פירשתי למעלה. עבד איניש דינא לנפשיה - דאמר ליה: את מחייב ל הכי והכי. דפסיקא ליה - שודאי הוא לו, ולא ספק. סנו שומעניה - שיוצאין עליו שמועות רעות. צריכי ליה רבנן - דאתריה, דהוה רבבון. ואם לאו אל יבקשו תורה - והואיל וסנו שומעניה, הא דצריכי ליה רבנן לאו כלום הוא. דמוטב דלא

ילפי מיניה. אהא איהו - האי מנודה נמי בהדיהיה. מאי דקמן - כלומר, דהכי מתרמי דעל האי סבא, רבי שמואל בר נחמני, האידנא לבית המדרש. שמע מינה - דלחבי איתרמי דאתא האידנא לבי מדרשא, דלאו מזליה הוא דלישרי ליה. ויסיקא אאמתי - נשכו למנודה באמתו. ולא קבלוהו - דהדרא עבא למערתא, ולא פתחא פיה. דייני - ראשי בית דין. וחסידי עדיפי מנייהו. מאי ענפא - קבלוהו. דעבר רבי אילעאי וכו' - בהני שמועות רעות. מה שלבו חפץ - עבירה. והואיל ואין מכירין אותו שם ליכא חילול השם. ואמר לן רבי משום רב האי גאון: ויעשה מה שלבו חפץ - ורצה לומר: דודאי כיון שלבשו שחורים וכו' - אני ערב בדבר שאינו חפץ מכאן ואילך בעבירה. דקא עבר משום ולפני עור לא תתן מכשול - דכיון דהגדול הוא, שמו מבטט באביו, והוה ליה אידו מכשילו. שלך אינו נידוי - דלאו בדינא שמתיה. הכבר - בלשון הזה אמורים לו: עשה עצמך כאדם שכבר עליו ראשו, ושם בביתך. בלשון כבוד אומר לו. לשנא אחרינא: הכבר - התכבד, כבודך שתשב בביתך. כפשו - אל תבוא אותו בפרהסיא. כלילה - שחשיכה, ואין אדם ארוה. משמית נפשיה - משום יקרא דההוא צורבא מדרבנן. מימנו אנניא - מלקות, ומלקות יפה להם יותר משמטא, ודו מלקי להו. ומהניא בי שיחא בתנורא - כשומן שטוחין את התנור ונבלע בתוכו, שאין יוצא לעולם. כלומר: מכה לכל מאן שמוחטנין ליה, דלא נפקא מיניה לעולם. ופליגא דרבי שמעון בן לקיש - דאמר: יוצאה. נזוכתיה - וזב. ידיה עבדא - ומלקי ליה. מסתפינא מיניה - דגברא אלמא הוא. שקיל פתיחא עליה - כתוב עליו שמתא. שקליה - לכתב שמתא.

ואחתיה

אילעאי אומר: אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו - ילך למקום שאין מכירין אותו, וילבש שחורים ויתעטף שחורים, ויעשה מה שלבו חפץ, ואל יחלל שם שמם בפרהסיא. שפחה של בית רבי מאי היא? דאמרתא דבי רבי חיותיה לההוא גברא דהוה מהי לבנו גדול, אמרה: ליהויה ההוא גברא בשמתא. דקעבר משום: "ולפני עור לא תתן מכשול". דתניא: "ולפני עור לא תתן מכשול" - במכה לבנו גדול הכתוב מדבר. ריש לקיש הוה מנפטר פרדיסא, אתא ההוא גברא וקאכיל תאיני. רמא ביה קלא, ולא אשגח ביה. אמר: ליהויה ההוא גברא בשמתא. אמר ליה: אדרבה, ליהויה ההוא גברא בשמתא! אם מומו נתחייבתי לך נידוי מי נתחייבתי לך? אתא לבי מדרשא. אמר ליה: שלח נידוי, שלח אינו נידוי. ומאי תקנתיה? זיל לגביה דלישרי לך. לא ידענא ליה. אמרו ליה: זיל לגבי נשיאה דלישרי לך, דתניא: נידוהו ואינו יודע מי נידהו - ילך אצל נשיא, ויתיר לו נדויו. אמר רב הונא, באושא התקיני: אב בית דין שפסר - אין מנדין אותו, אלא אומר לו: "הכבר ושב בביתך". חזר וסר - מנדין אותו, מפני חילול השם. ופליגא דריש לקיש. דאמר ריש לקיש: תלמיד חכם שפסר - אין מנדין אותו בפרהסיא, שנאמר: "וכשלת היום וכשל גם נביא עמך לילה" - פסחו פלילה. מר וזמרא חסידא, פי מתייב צורבא מרבנן שמתא - ברישא משמית נפשיה, והדר משמית לדידיה. פי הוה עייל באושפזיה - שרי ליה לנפשיה והדר שרי ליה לדידיה. אמר רב גידל אמר רב: תלמיד חכם מנדה לעצמו, ומיפר לעצמו. אמר רב פפא: תיתי לי דלא שמיתי צורבא מרבנן מעולם. אלא, פי קא מתייב צורבא מרבנן שמתא היכי עבדי? פי הא, דבמערכא מימנו אנניא דצורבא מרבנן ולא מימנו אשמתא. מאי שמתא? אמר רב: שם מיתה, ושמואל אמר: שמתא ידה, ומהניא ביה פי מתיא בתנורא. ופליגא דריש לקיש. דאמר ריש לקיש: בשם שזכנסת בבמאתים וארבעים ושמונה איברים כך פשהיא יוצאה - יוצאה ממאתים וארבעים ושמונה איברים. פשהיא זכנסת - דכתיב: "והיתה העיר חרם", "חרם" גנימטריא מאתים וארבעים ושמונה הוו. פשהיא יוצאה - דכתיב: "פרונו רחם תכפור" "רחם" גנימטריא הכי הוו. אמר רב יוסף: שדי שמתא אנגובתא דכלבא - ואיהי ידיה עבדה. דההוא כלבא דהוה אכיל מסאני דרבנן, ולא הוו קא ידעי מנו. ושמתו ליה. איתלי ביה נזרא בגנובתיה, ואכלתיה. ההוא אלמא דהוה קא מצער ליה לההוא צורבא מרבנן, אתא לקמיה דרב יוסף. אמר ליה: זיל שמתיה. אמר ליה: מסתפינא מיניה. אמר ליה: שקלי פתיחא עליה. כל שכן דמסתפינא מיניה. אמר ליה: שקליה אחתיה בכדא,

וטרקיה נשכו אמתו — ויש מפרשים: מדה כנגד מדה, משום דנחשד בוות. ולא קיבלוהו — דהדרא ליה ענבא. אדריב אילעאי — ולכן לא קיבלוהו, אף על פי שהיה תלמיד חכם. ויש גורסים: דעבד כרבי אילעאי, ומשום דכי קיבלוהו דיני.

אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו — וכתב

רבנו חננאל: חס ושלום, לא הותר לו

לעשות עבירה, אלא על ידי כך כנע לבו. בפרק

קמא דקדושין (מ,א) פירשתי.

נידוי מי נתחייבתי לך — אף על פי שמשמתין

בעבור ממו, כדאמרין לעיל (טז,א) הני

מילי לממונא — יש לומר: שהיה לו לקרותו לבית

דין תחילה, שזמא יפרע. ועוד: דבבית דין נמי צריך

שני חומשי ושני, בדפירשתי לעיל, וכדמשמע

בפרק "הגזל בתרא" (בבא קמא קג,א). ולא דמי

לאיסורא (דמכין) לאלתר, כדאמר בההוא גברא

דקאכל תמרי שנשרו בשבת, וכן ורישו פרק

"הדר" (עירובין מג,א). ובשם רבינו חם שמעתי

שהיו רגילין באותו מקום שאוכלין באלנות ונותן

דמים, והשפא לא היו עוברים על הגזל.

משמית — משום צער, שצריך לגנות

תלמיד חכם. אי נמי כדי שיהא זכור

להתיר. והא דלא התיר לחבירו מתחלה —

כדאמרין בשבועות פרק קמא (ד,א): יבא זכאי

ויכפר על החייב, לכך טוב כשיתיר לחבירו —

שיהא הוא מותר קודם.

שלא

אלא אחובי נמי חייך בי?! אמר ליה: לאו בדרך מחייבנא אלא דכי אזלינא לההוא עלמא בדיחא דעתאי דאפילו לנכרא פוּתֵיך לא חניפי ליה. נח נפשיה דרב יהודה, אתא לבי מדרשא

אמר להו: שרו לוי אמרו ליה רבנן: גברא דחשיב כרב יהודה ליכא הכא דלישרי לך, אלא

זיל לגביה דרבי יהודה נשיאה דלישרי לך, אזול לקמיה, אמר ליה לרבי אמי: פוק עיין בדיניה,

אי מיבעי למישרא ליה - שרי ליה. עיין רבי אמי בדיניה, סבר למישרא ליה. עמד רבי שמואל

בר נחמני על גגליו ואמר: ומה שפחה של בית רבי לא נהנו חכמים קלות ראש בנדיהיה שלש

שנים - יהודה חבירינו על אחת כפה וכפה! אמר רבי יורא: מאי דקמן דאתא האידנא האי

סבא בבי מדרשא, דהא כפה שני לא אתא. שמע מינה לא מיבעי למישרא ליה. לא שרא ליה.

נפק פי קא בכי ואזיל, אתא ויבורא ומרקהא אאמתיה, ושכיב. עיילוהו למערתא דחסידו - ולא

קיבלוהו, עילוהו למערתא דדייני - וקיבלוהו. מאי טעמא? דעבד כרבי אילעאי. דתניא, רבי

אילעאי אומר: אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו - ילך למקום שאין מכירין אותו, וילבש שחורים ויתעטף שחורים, ויעשה מה שלבו

חפץ, ואל יחלל שם שמם בפרהסיא. שפחה של בית רבי מאי היא? דאמרתא דבי רבי חיותיה לההוא גברא דהוה מהי לבנו גדול,

אמרה: ליהויה ההוא גברא בשמתא. דקעבר משום: "ולפני עור לא תתן מכשול". במכה לבנו גדול הכתוב מדבר. ריש לקיש הוה מנפטר פרדיסא, אתא ההוא גברא וקאכיל תאיני. רמא ביה קלא, ולא אשגח ביה. אמר: ליהויה ההוא גברא בשמתא. אמר ליה: אדרבה, ליהויה ההוא גברא בשמתא! אם מומו נתחייבתי לך נידוי מי נתחייבתי לך? אתא לבי מדרשא. אמר ליה: שלח נידוי, שלח אינו נידוי. ומאי תקנתיה? זיל לגביה דלישרי לך. לא ידענא ליה. אמרו ליה: זיל לגבי נשיאה דלישרי לך, דתניא: נידוהו ואינו יודע מי נידהו - ילך אצל נשיא, ויתיר לו נדויו. אמר רב הונא, באושא התקיני: אב בית דין שפסר - אין מנדין אותו, אלא אומר לו: "הכבר ושב בביתך". חזר וסר - מנדין אותו, מפני חילול השם. ופליגא דריש לקיש. דאמר ריש לקיש: תלמיד חכם שפסר - אין מנדין אותו בפרהסיא, שנאמר: "וכשלת היום וכשל גם נביא עמך לילה" - פסחו פלילה. מר וזמרא חסידא, פי מתייב צורבא מרבנן שמתא - ברישא משמית נפשיה, והדר משמית לדידיה. פי הוה עייל באושפזיה - שרי ליה לנפשיה והדר שרי ליה לדידיה. אמר רב גידל אמר רב: תלמיד חכם מנדה לעצמו, ומיפר לעצמו. אמר רב פפא: תיתי לי דלא שמיתי צורבא מרבנן מעולם. אלא, פי קא מתייב צורבא מרבנן שמתא היכי עבדי? פי הא, דבמערכא מימנו אנניא דצורבא מרבנן ולא מימנו אשמתא. מאי שמתא? אמר רב: שם מיתה, ושמואל אמר: שמתא ידה, ומהניא ביה פי מתיא בתנורא. ופליגא דריש לקיש. דאמר ריש לקיש: בשם שזכנסת בבמאתים וארבעים ושמונה איברים כך פשהיא יוצאה - יוצאה ממאתים וארבעים ושמונה איברים. פשהיא זכנסת - דכתיב: "והיתה העיר חרם", "חרם" גנימטריא מאתים וארבעים ושמונה הוו. פשהיא יוצאה - דכתיב: "פרונו רחם תכפור" "רחם" גנימטריא הכי הוו. אמר רב יוסף: שדי שמתא אנגובתא דכלבא - ואיהי ידיה עבדה. דההוא כלבא דהוה אכיל מסאני דרבנן, ולא הוו קא ידעי מנו. ושמתו ליה. איתלי ביה נזרא בגנובתיה, ואכלתיה. ההוא אלמא דהוה קא מצער ליה לההוא צורבא מרבנן, אתא לקמיה דרב יוסף. אמר ליה: זיל שמתיה. אמר ליה: מסתפינא מיניה. אמר ליה: שקלי פתיחא עליה. כל שכן דמסתפינא מיניה. אמר ליה: שקליה אחתיה בכדא,

שלא יהוה קרבנותיהן – אף על גב דתגלחת דנזיר לא מעכבא – מכל מקום רגיל הוא לגלח, דמצוה הוא לגלח ולשלוח שערו תחת הדרו. **בשחל** שמיני בשבת – כגון שמוע דמועה בשבת, דקברתו לא היה בשבת, ובירושלמי מוקי לה כשגרתו היה ונתייאשו לבקש, דמונין לו משהע שנתיאשו.

ותנא דידן סבר לה כרבנן – ואין להקשות:

מכל מקום יגלח ערב שבת, כמו חל שבעה שלו בערב שבת ערב הרגל, דשור רבנן לגלח, ואף על גב דלית ליה מקצת היום ככולו באבילות? דהתם גשלה האבילות קודם יום טוב, אף על גב דמגלח קודם שנשלם, דהא לית ליה מקצת היום ככולו באבילות, והכא מיהא אית ליה, משום כבוד יום טוב, דאשכחן (ימא ו)בוב חובה דהויא מקצת היום ככולו, אבל כשיש עדיין ימי אבילות – לא. אבל תימא: דהכי אסרינן מהאי דלא תני מתניתין האבל והכהן מותרים לגלח משום דלית ליה פנאי הוא מביעא לעיל (יד, א) באבדה לו אבירה, ולא פשטי מדלא תני לה, דאיכא למימר תנא ושייר כמו כן הני – תני ושייר! ויש לומר: כיון דאשכחנא פלוגתא דאבא שאול ורבנן באבל – אית לן למימר דתנא דמתניתין וברייתא בהכי פליגי, וכיון דבאבל פליגי – בכחן נמי פליגי.

זאת אומרת אבל אסור בתכבוסת – ואם תאמר: פשיטא, דהא אפי' שאר מלאכות אסור? ויש לומר: משום דקתני לקמן (א, כא) אלו דברים שמבל אסור בהן ולא קתני בתכבוסת. אי נמי: תכבוסת דזיב קאמר.

הכי גרסינן: **ושמואל** אמר הלכה כרבי יוסי בוי ובו, דאמר שמואל הלכה כדברי המיקל באבל – ואם תאמר: בעירובין (מוא ושם) דאמר שמואל: הלכה כדברי המיקל בעירובי, ואמר נמי: הלכה כרבי יוחנן בן נורי. ומקשה התם: תרתי למה לי בוי? ויש לומר: איצטריך הכא לאפוקי מדעולא. ואם תאמר: וכיון דאית ליה לשמואל רבי יהודה ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי, כדאמרינן פרק "מי שהוציא דור" (שם), למה ליה למימר הכא הלכה כרבי יוסי? ויש לומר: לאפוקי מדעולא. ואעולא לא קשיא מדי מוחלם, דאית דאמורא – אתמר, כדאמר התם.

ואיסיטעא

ואחתיה בי קברי, וקרי ביה אלפא שפורי בארבעין יומין. אויל עביר הכי. פקע פדא, ומית אלפא. מאי שפורי? שנפרעין ממנו. מאי תברא? אמר רב יצחק בריה דרב יהודה: תברי בתי רמי. דתניא, אמר רבן שמעון בן גמליאל: כל מקום שנתנו חכמים עיניהם – או מיתה או עוני. "והנזיר והמזורע ממומאמו לטהרתו". בעא מיניה רבי ירמיה מרבי וירא: בשלא היה להם פנאי, או דלמא אף בשחיה להם פנאי? אמר ליה: תנינא, כל אלו שאמרו מותרין לגלח במועד – בשלא היה להם פנאי, אבל היה להם פנאי – אסורים. נזיר ומזורע, אף על פי שהיה להם פנאי – מותרים, שלא יהוה קרבנותיהן. תנא: הפהן והאבל מותרין בגילוח. האי אבל היכי דמי? אילימא שחל שמיני שלו בערב הרגל – איבעי ליה לגלחי בערב הרגל, אלא שחל שמיני שלו להיות בשבת ערב הרגל – איבעי ליה לגלחי ערב שבת, דאמר רב חסדא אמר רבינא בר שילא: הלכה כאבא שאול, ומודים חכמים לאבא שאול שחל שמיני שלו להיות בשבת ערב הרגל, שמוחה לגלח בערב שבת! לא צריכא, שחל שביעי עולה לו לבאן ולכאן. וכיון דשבת תנא ברא סבר לה כאבא שאול, דאמר מקצת היום ככולו, ויום שביעי עולה לו לבאן ולכאן. וכיון דשבת הוי – אנוס הוא. תנא דידן סבר לה פרפנן, דאמר: לא אמרינן מקצת היום ככולו, ואפתי לא שלים אבילות דשבעה. האי פהן היכי דמי? אילימא דשלים משמרתו ערב הרגל – איבעי ליה לגלחי ערב הרגל! לא צריכא, דשלים משמרתו ברגל. תנא דידן סבר: כיון דתנן: בשלשה פרקים בשנה היו כל המשמרות שוות באימורי הרגלים ובחילוק להם הפנים. כמאן

דלא שלים משמרתו ברגל דמי. ותנא ברא סבר: אף על גב דשייך בהנך משמרות – משמרתיה מיהא שלימא ליה. תנו רבנן: כל אלו שאמרו מותרין לגלח במועד – מותרין לגלח בימי אבלן. והתניא אסורים! אמר רב חסדא אמר רב שילא: פי תניא הכא מותרין – בשתכפהו אבליו, אי בשתכפהו אבליו מאי איריא כל אלו שאמרו? אפילו כולי עלמא נמי! דתניא: תכפהו אבליו זה אחר זה, הכביד שער – מיקל בתער, ומכבסם כסותו במים. הא אתמר עלה, אמר רב חסדא: בתער ולא במספרים. במים ולא בנזיר ולא באהל. אמר רב חסדא: זאת אומרת: אבל אסור בתכבוסת. תנו רבנן: כשם שאמרו אסור לגלח במועד – כך אסור ליטול צפורנים במועד, דברי רבי יהודה. ורבי יוסי מתיר. וכשם שאמרו: אבל אסור לגלח בימי אבלו – כך אסור ליטול צפורנים בימי אבלו, דברי רבי יהודה. ורבי יוסי מתיר. אמר עולא: הלכה כרבי יהודה באהל, והלכה כרבי יוסי במועד, שמואל אמר:

הלכה

בתער ולא במספרים, וקאיתא ברייתא דכל הני שמותרין לגלח במועד – מותרין לגלח בימי אבלו, כשתכפהו אבליו, ומגלח במספרים. זאת אומרת – מדרגת תכפהו אבליו מכבס כסותו – מכלל דשאר אבל אסור בתכבוסת.

ואחתיה בבדא – תקע בתוך הכד ולא ישמעו. בי קברי – דלא שכחי תמן אינשי. וקרי ביה – כלומר: תקע ביה אלפין שיפורי. מאי תברי – למה תוקעין תקיעה ושברים: תברי בתי רמי – כלומר: שמתא משבר בתים גבוהים. בשלא היה להן פנאי – דדוקא נקט שעלו מטומאתם ברגל – לפיכך מגלחין, שלא היה להן פנאי לגלח, דעדיין לא עלו מטומאתן.

או דלמא אף על פי שהיה להם פנאי – ולא יגלחו קודם המועד, ומותרים לגלח במועד. שלא יפליך קרבנותיהן – בתגלחתן עד לאחר הרגל, דנזיר ומזורע אין מבאיין קרבנותיהן עד לאחר גילוח. כדכתיב בזה קראי. הלכך לא קסנין ליה בדלא עבדי מקמי רגל, דומינן דלא עבדי קמי רגל. ומיאסרי ליה במועד – נמצא שמשחין הקרבנות ואינן קריבין ביום השמיני בזמן. לפיכך אמרו מגלח במועד, דמוטב לקרב זמן הקרבה ולא לאחר. איבעי ליה לגלחי ערב הרגל – דתנן מתניתין (לקמן יט, א): הקובר מתו שמונה ימים קודם הרגל – בטלו ממנו גזרת שלשים יום, ומותר בגילוח. הואיל וכבר התחיל יום אחד מן השלשים. וזה, הואיל ולא יגלח ערב הרגל – לא יגלח ברגל. בשבת ערב הרגל – דהוי אנוס, דלא מצי לגלח בשמיני ערב הרגל – להכי מגלח ברגל. איבעי ליה לגלחי ערב שבת – שהוא שביעי. הלכה כאבא שאול – דאפילו לא קבר אלא שבעה ימים קודם הרגל – בטלה ממנו גזרת שלשים. ומודים חכמים לאבא שאול – אף על גב דבעו שמונה. בשחל שמיני להיות בשבת ערב הרגל – דהוי אנוס. שבורת לגלח בערב שבת – שהוא שביעי. האי תנא דברייתא – דתני: אבל מגלח במועד. סבר כאבא שאול – דיום שביעי עולה לבאן ולכאן, לשבעה ולשלשים. וכיון דכבר התחילו שלשים – איבעי ליה לגלחי קודם הרגל. אלא דשבת הוי, ואנוס הוא, להכי מגלח במועד. ותנא דידן – דתני: אלו מגלחין ברגל, ולא אבל. סבר כרבנן דאמרי לא אמרינן מקצת היום ככולו – אלא שבעה שלימין בעינן, ואכתי לא שלים אבילות דשבעה קודם הרגל, ולא הוי אנוס. דאפילו לא הוי שבת – לא מצי לגלח. להכי אינו מגלח במועד. דשלים משמרתו ערב הרגל – בשבת, דלעולם לא שלמה משמרתו אלא בשבת. איבעי ליה לגלחי ערב הרגל – כלומר, בערב שבת שהוא ערב הרגל. דהא אמרינן (לעיל יד, א): אנשי משמר אסורין בגילוח, ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת. דשלים משמרתו ברגל – כגון דהוי יום חמישי יום ראשון של רגל – דלא מצי לגלח דהוי יום טוב. ושלים משמרתו בשבת, שהוא יום שלישי לרגל. תנא דידן – דאמר: אינו מותר במועד. סבר כיון דתנן בשלשה פרקים – בשלשה רגלים כל המשמרות שוים, אכתי, כמאן דלא שלים משמרתו דמי, ועדיין יש לו חלק באימורי רגלים, ולא שלים משמרתו בכל הרגל, להכי אינו מגלח ברגל. כדתנן: אנשי משמר אסורין לגלח. ותנא ברא – דאמר: מותרין לגלח. אף על גב דשייך בהנך משמרות – שלים עיקר משמרתו ידידיה, להכי מותר בגילוח. הא אתמר עולה – הא דתני תכפהו אבליו מיקל

הלכה

האדם צריך להרבות באמירת אותיות התורה (לומר תהלים, לשנן משניות) מתי והיכן שיכול, כדי לחזק את קיום העולם.

היום יום ה' שבת

מועד קטן דף יז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) רכה

– של משנתנו, כבר לא כרנן דאמרי לא אמרין מן קצת היום כבולו
אלא כל היום השביעי ממנין שבעה, ואפתי לא שלים אבילות
דשבעה – עדיין לא השלים שבעת ימי אבילות עד הרגל, וכיון
שלא החלה אבילות שלשים קודם הרגל אינו מבטלם, ומה שלא
גילח קודם המועד אינו משום שבת אלא משום איסור אבילות,
ולכן אסור לגלח במועד שאינו נחשב כאנוס.
הגמרא דנה בהמשך הברייתא לגבי כהן. מקשה הגמרא: האי כהן
שהותר לגלח במועד דמי, אילימא דשלים משמרתו לשרת
במקדש בשבת שבעה הרגל, אם כן איכא ליה לגלחי בערב הרגל
קודם השבת, שבוה אף אנשי משמר מותרים (לעיל יד), וכיון שלא
גילח אין להתיר לו במועד.
מתרצת הגמרא: לא צריכא להתיר לכהן לגלח במועד, אלא
דשלים משמרתו כרגל, כגון שחל היום טוב בחמישי, ונאסר לגלח
בו, וקודם לו נאסר לגלח מחמת משמרתו, ולכן מותר לגלח
במועד.
התנא של משנתנו לא שנה שכהן מותר לגלח במועד. הגמרא
מבארת מחלוקתם: תנא דידן כבר, כיון דתנן במשנה (סוכה נה)
בשליש פקדים בשבת, דהיינו בשלש הרגלים, הוי כל המשמרות
של הכהנים שוות באמרי הרגלים – בעזרות עולות ובחזה ושוק
של שלמי חגיגה שמקריבים ברגל, ובחילוק להם הפנים בין
המשמרות בשבת, ונמצא שברגל הוא זמן משמו כל הכהנים,
ולכן אף כהן שנשלמה משמרתו ברגל כמאן דלא שלים משמרתו
כרגל דמי, ונמנעת משמרתו כל הרגל ואסור לגלח. ותנא כדא
כבר, שאף על גב דכהן זה שיוך ברגל פקדו משמרות – במשמרות
אלו, מכל מקום משמרתו מיהא שלימה ליה – עיקר ימי משמרתו
כבר נשלמו, ולכן מותר לגלח משום שקודם היה אנוס ואסור
לגלח.
בריייתא בענין גילוח בימי אבל למותרים במועד: תנו רבנן, כל אלו
שאמרו במשנתנו שמוותרין לגלח במועד מפני שהיו אנוסים קודם,
מוותרין לגלח אף בימי אבלן. מקשה הגמרא: והתניא בבריייתא שאף
אלו אמורים לגלח בימי אבלם. מתרצת הגמרא: אמר רב חסדא
אמר רב שילא, כי תניא חכא שמוותרין, בשתקפיהו אכליו – שבו
עליו אבילות בזה אחר זה, שבתוך אבילותו על קרוב אחד מת
קרוב נוסף, שנמצא שערו גדל זמן רב, אך בלא זה אסור.
מקשה הגמרא: אי מותר רק בשתקפיהו אכליו, מאי איריא – מדוע
הותרו דווקא כל אלו שאמרו שמוותרים במועד, הרי באופן זה
אפילו לפולי עלקא נמי מותר לגלח, דתניא בבריייתא, תקפיהו
שמיני שול להיות בשבת ערב הרגל, שזה יתכן ששבע שמת לו מת
בשבת הקדומת, ולא היה יכול לגלח בערב הרגל, ולכן התירו לו
לגלח במועד. הרי אף על זה קשה דאיכא ליה לגלחי בערב שבת
אף שהוא יום שביעי לאבילותו, דאמר רב חסדא אמר רבניא בר
שילא, הלכה כהאבא הסובר שאף אם חל הרגל ביום שביעי
לאבילות מבטל ממנו אבילות שלשים, כיון שמקצת היום נחשב
ככולו, ומקצתו עולה לשבעה ומקצתו לשלשים, וכיון שהחל
לנהוג אבילות שלשים, הרגל מבטל, וחולק על חכמים הסוברים
שאין אומרים שמקצתו ככולו ורק אם הגיע יום שמיני קודם הרגל
מבטל ממנו שלשים. ומוזים חכמים לאבא שאול, בשחל יום שמיני
שול להיות בשבת ערב הרגל, שמוותר לו לגלח בערב שבת אף שהוא
יום שביעי, שהשמיני יחול קודם הרגל ויתבטלו השלשים, ורק
מחמת השבת אינו יכול לגלח אז, ולכן אומרים מקצת שביעי
ככולו ומותר לגלח בערב שבת. וכיון שלא גילח בו אסור במועד,
ובמה התירה הבריייתא.
מתרצת הגמרא: לא צריכא להתיר לאבל לגלח במועד, אלא
בשחל שביעי שול להיות בשבת ערב הרגל ולא היה יכול לגלח בו
ולא בערב שבת לדברי הכל, ובאופן זה הותר לגלח במועד.
התנא של משנתנו לא שנה שאבל הותר לגלח במועד. הגמרא
מבארת מחלוקתם: תנא כדא – של הבריייתא כבר לא כהאבא שאול
דאמר מן קצת היום כבולו, ויום שביעי עולה לו כמאן וקאן – מקצתו
לדין שבעה ומקצתו לדין שלשים, וכיון שהחל לנהוג שלשים
הרגל מבטל, וכיון דיום שביעי בשבת שבערב הרגל הוי כפי
שנתבאר אנוס הוא מגלח בו, ולכן מותר לגלח במועד. ותנא דידן

ואתתיה כי קבר – ותניחו בבית הקברות שאין אנשים מצויים שם,
וקרי ביה – תקע שם בתוך הכד שלא ישמעו אלפא שפתי – אלף
תקיעות שופר בכל יום, כמשך ארבעין יומין. איל עבדי הכי – הלך
התלמיד ועשה כן, ולאחר מכן פקע כדא ומית אלפא – נשבר הכד,
ומת האלים.
מבארת הגמרא: מאי שפתי – מדוע תוקעים בשופרות בנדידו.
משיבה הגמרא: תיבת 'שופר' מרמזת שפופרין פקעו – מן האדם
המנוחה, מבררת הגמרא: ומאי תכרא – מדוע תוקעים שברים אחר
התקיעה. משיבה הגמרא: אמר רב יצחק בריה דרב יהודה, לרמוז
שהשמתא תכרי בתי דמי – משברת בתים גבוהים, כלומר משפילה
אנשים רמים, וכפי דתניא בבריייתא, אמר רבן שמעון בן גמליאל,
כל מקום שנתנו בו חכמים עיניהם לרעה, נאמר בו או מיתא או
עוני, ואין תניית עין גדולה מנידיו.
שנינו במשנה: ואלו מגלחין וכו' והנידיו והמצודע מוטומא
למקרתו.
הגמרא מביאה ספק באיזה אופן נאמר היתר זה: קצא מיניה רבי
ירמיה מרבי וירא, האם הותר דווקא בשלא היה להם פנאי לגלח
קודם המועד, שהיו בטומאתם עד תחילתו ונותרו במועד, אך אם
עלו מטומאתם קודם המועד והיה להם פנאי אסורים ככל אדם,
או דלמא הותר להם אף בשעתיה להם פנאי לגלח קודם ולא גילחו.
פרשטת הגמרא: אמר ליה רבי זירא לרבי ירמיה, תניא בבריייתא
כל אלו שאמרו חכמים במשנה שמוותרין לגלח במועד, דווקא בשלא
היה להם פנאי לגלח לפני המועד, אבל היה להם פנאי אסורים, וזה
בשאר האמורים במשנה, אך נזיר ומצודע, אף על פי שהיה להם
פנאי מותרים, כדי שלא ישאו קרבנותיהן עד לאחר הרגל, שהרי
אינם יכולים להביא קרבנותיהם עד לאחר תגלחתם, ואם נאמר
שלא יגלחו ברגל נמצאו משהם קרבנותיהם עד לאחר המועד
ולא יקריבו במונח ביום השמיני.
אופנים נוספים שבהם התירו חכמים לגלח במועד: תנא בבריייתא,
התן שהשלם משמרתו והתהלך שהשלם ימי אבילותו מותרין
בגילוח במועד, שלא היו יכולים לגלח קודם.
הגמרא דנה בדברי הבריייתא. מקשה הגמרא: האי אבל שהותר
בגילוח במועד דמי, אילימא שחל יום שמיני שול – של ימי
אבילותו בערב הרגל, והרגל מבטל ממנו אבילות שלשים שאסור
לגלח בה כיון שנהג ממנה יום אחד (לפני יד), אם כן איכא ליה
לגלחי – היה צריך לגלח בערב הרגל משום כבוד הרגל, וכיון שלא
גילח אז אסור לגלח במועד. ואלא תאמר שהותר באופן שחל יום
שמיני שול להיות בשבת ערב הרגל, שזה יתכן ששבע שמת לו מת
בשבת הקדומת, ולא היה יכול לגלח בערב הרגל, ולכן התירו לו
לגלח במועד. הרי אף על זה קשה דאיכא ליה לגלחי בערב שבת
אף שהוא יום שביעי לאבילותו, דאמר רב חסדא אמר רבניא בר
שילא, הלכה כהאבא הסובר שאף אם חל הרגל ביום שביעי
לאבילות מבטל ממנו אבילות שלשים, כיון שמקצת היום נחשב
ככולו, ומקצתו עולה לשבעה ומקצתו לשלשים, וכיון שהחל
לנהוג אבילות שלשים, הרגל מבטל, וחולק על חכמים הסוברים
שאין אומרים שמקצתו ככולו ורק אם הגיע יום שמיני קודם הרגל
מבטל ממנו שלשים. ומוזים חכמים לאבא שאול, בשחל יום שמיני
שול להיות בשבת ערב הרגל, שמוותר לו לגלח בערב שבת אף שהוא
יום שביעי, שהשמיני יחול קודם הרגל ויתבטלו השלשים, ורק
מחמת השבת אינו יכול לגלח אז, ולכן אומרים מקצת שביעי
ככולו ומותר לגלח בערב שבת. וכיון שלא גילח בו אסור במועד,
ובמה התירה הבריייתא.
מתרצת הגמרא: לא צריכא להתיר לאבל לגלח במועד, אלא
בשחל שביעי שול להיות בשבת ערב הרגל ולא היה יכול לגלח בו
ולא בערב שבת לדברי הכל, ובאופן זה הותר לגלח במועד.
התנא של משנתנו לא שנה שאבל הותר לגלח במועד. הגמרא
מבארת מחלוקתם: תנא כדא – של הבריייתא כבר לא כהאבא שאול
דאמר מן קצת היום כבולו, ויום שביעי עולה לו כמאן וקאן – מקצתו
לדין שבעה ומקצתו לדין שלשים, וכיון שהחל לנהוג שלשים
הרגל מבטל, וכיון דיום שביעי בשבת שבערב הרגל הוי כפי
שנתבאר אנוס הוא מגלח בו, ולכן מותר לגלח במועד. ותנא דידן

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

- 1 כו וְכָל זֶה בְּכָלִים הַמְתָּרִים בְּמַלְטוּל רסב] שְׁנִשְׁבְּרוּ, אֲכָל פְּלִים הַמְקָצִים מִחֶמֶת חֶסְרוֹן פִּים שְׁנִשְׁבְּרוּ,
- 2 אֶפְרַע־לִפִּי שֶׁהַשְּׂבָרִים אֵינָם מְקָצִים מִחֶמֶת חֶסְרוֹן פִּים רסג], אִם נִשְׁבְּרוּ בְּשִׁבְתָּ אוֹ בְּיוֹם־טוֹב – אֲסוּר
- 3 לְמַלְטָלָם בּוֹ בְּיוֹם רסד], שְׁמַתוֹךְ שֶׁהִקְצוּ מִדַּעַת הָאָדָם בְּבֵין הַשְּׂמִשּׁוֹת רסה] בְּשִׁהְיָה הַפְּלִי הַמְקָצָה שְׁלֵם עֲדִין רסו]
- 4 – הִקְצוּ לְכָל הַיּוֹם כָּלֹ, כְּמוֹ שִׁיתָבָאָר בְּסִמָּן ש"י:

הלכות שבת, חלק ב סימן שח, דברים המותרים והאסורים לסטל בשבת טע"ף כז

ביאורי הלכה

- רסב] המותרים במלטול – לצורך עצמו (כלי שמלאכתו להיתר) או לצורך גופו ומקומו (כלי שמלאכתו לאיסור)²⁶³.
- רסד] בו ביום – אבל בשבת הבאה מותרים בטלטול. רסה] בבין השמשות – שעת כניסת השבת²⁶⁴.
- רסו] שלם עדיין – גם אם הכלי היה רעוע וידעו שישבר בשבת – השברים אסורים בטלטול²⁶⁵.
- רסג] חסרון כים – שכבר אין מקפיד עליהם וראויים למלאכת היתר.

ציונים והוספות

- 263) מבואר לעיל הערה רמט (וכן משמע גם מסעיף זה שלא אסר אלא בכלי המוקצה מחמת חסרון כיס) שכלי שמלאכתו לאיסור שנשבר לא בטלה ממנו תורת כלי, ואדרבה לפעמים נעשה ככלי שמלאכתו להיתר.
- 264) הזמן שבין השקיעה לצאת הכוכבים הקובע לעניין מוקצה (כדלהלן סימן שי ס"ד).
- 265) ע"י תהל"ד ס"ק ז שטעם המוקצה משום ש"דחאו בידיים" ולא מצד "שלא יושב ומצפה", ודלא כמנורה הטהורה ס"ק ב.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות שבת לפי לוח "רב יומי"

חלק ב סימן שמט דין ארבע אמות ברשות הרבים:

- 1 א כל אדם יש לו ד' אמות ברשות הרבים שיכול לטלטל
 - 2 בהם שנאמר שבו איש תחתיו ולמדו מפי הקבלה שזה
 - 3 נאמר לענין טלטול שלא יטלטל כל אדם ברשות הרבים
 - 4 אלא כמדת תחתיו דהיינו כמדת אורך גופו שהוא ג' אמות
 - 5 ואמה כדי לפשוט בה ידיו ורגליו לפיכך מודדים לו באמה
 - 6 שלו דהיינו (ממרפיקו) (שקורין עלינו בגי' ב"א) עד ראש
 - 7 אצבע הארוכה הנקראת אמה על שם זה). הגדול לפי גדלו
 - 8 והקטן לפי קטנו שהרי בד' אמות שלו יש בהן כדי פשיטות
 - 9 אורך גופו וידי ורגליו ואם ננס באיבריו דהיינו שאמתו
 - 10 קטנה וגופו גדול ונמצא שלא יספיקו לו ד' אמותיו נותנים
 - 11 לו ד' אמות בינוניות של כל אדם שכל אחת מהן ששה
 - 12 טפחים.
 - 13 ובין שמודדין לו אמות בינונית ובין שמודדין לו אמות שלו
 - 14 מודדין אותן מצומצמות להחמיר:
 - 15 ב ארבע אמות שאמרו הן ואלכסונן דהיינו אלכסון של ד'
 - 16 על ד' שהוא ה' אמות וג' חומשי אמה לפי שבמגרשי
 - 17 הערים שהן מרובעים ויש להם זוויות שהרי נאמר בהם את
 - 18 פאת נגב וגו' ופאה היא זוויות נאמר בהם זה יהיה להם וגו'
 - 19 ודרשו חכמים כזה יהיה כל שובתי שבת כגון רשות היחיד
 - 20 שהוא ד' על ד' יהיה ג"כ מרובע שתהיינה בו זוויות וכן
 - 21 אלפים של תחום שבת הן מרובעות ולא עגולות כדי
- 22 שישתכר הזוויות וגבי העברה ד' אמות ברשות הרבים שלא
- 23 שייך ריבוע ועיגול צריך שיהא שם האלכסון של ריבוע
- 24 שהאלכסון הוא העדוף שיש במשך המרובע מחמת הזוויות.
- 25 ויש מי שאומר שמד' אמות עד ה' וג' חומשים פטור אבל
- 26 אסור מדברי סופרים [ו]יש לחוש לדבריו אבל תוך ד' מותר
- 27 לכתחילה אפילו ליטול מתחתל ד' ולהניח בסוף ד' רק שלא
- 28 יוציא חוץ לד':
- 29 * * *
- 30 ג המעביר ד' אמות ברשות הרבים אינו חייב אלא אם כן
- 31 העביר בהליכה אחת אבל אם עמד בתוך ד' אמות וחזר
- 32 והלך פטור. במה דברים אמורים כשעמד לפוש אבל עמד
- 33 לתקן משאו הרי זה כמהלך.
- 34 ומדברי סופרים אסור להוציא חפץ חוץ לד' אמות אפילו
- 35 בעומד או יושב לפוש תוך ד' אמות או אפילו מניח החפץ
- 36 בארץ תוך ד' אמות וחזרו ומוליכו חוץ לד' אמות גזרה
- 37 שמא יעבירו ד' אמות בהליכה אחת.
- 38 ואפילו בכרמלית גזרו על זה בעצמו של יום מטעם
- 39 שיתבאר בסי' שנ"ב אבל בבין השמשות לא גזרו על זה
- 40 בכרמלית אפילו לדבר הרשות אבל ברשות הרבים גזרו על
- 41 זה אפילו בבין השמשות אפילו לדבר מצוה לפי שבקל יוכל
- 42 לבא לידי איסור של תורה שיעבירו ד' אמות בהליכה אחת.

וואף על פי שעוקר המים מרשות זו ושותה אותם ונכנסים
למעיו שהם ברשות זו ושם נעשית הנחתן ונמצא מוציא
מרשות לרשות אין בכך כלום כיון שכבר נחו המים מעט
בפיו קודם שנכנסו למעיו ופיו הוא מקום פטור כיון שהוא
עומד ברשות זו ופיו הוא ברשות האחרת וכמ"ש בסימן
שמ"ז שיש סוברים כן ולא אסרו להכניס מכרמלית לרשות
היחיד אפילו דרך מקום פטור כמ"ש בסי' שמ"ו אלא משום
גזרה שמא יבא להכניס כך בלי הנחה בינתיים במקום פטור
כמ"ש שם אבל כאן לא שייך לגזור כלל שאי אפשר כלל
שלא ינחו המים מעט בפיו טרם שיבלעם.

ואף אם תמצוי לומר שפיו אינו מקום פטור אלא הוא כאותה
רשות שהוציאו (משם) [לשם] כמ"ש בסי' שמ"ז שיש
סוברים כן ונמצא שנחו המים באותה רשות וכשנבלעם
ומכניסם למעיו שברשות אחרת הרי הוא מוציא מרשות
לרשות, מכל-מקום י"ל שבליעת המים זו היא הנחתן לגמרי
ואין לחוש כלל מה ששוב נכנסים למעיו לפי שכיון שנבלעו
בגופו הרי הם בטלים לגבי גופו):

* * *

ג. לא יעמוד אדם ברשות היחיד וישתין או ירוק לרשות
הרבים או להפך ואם השתין או רק חייב.

ואם הוציא אמתו לחוץ והשתין שם הרי זה ספק אם הולכים
אחר עקירת המי ורגלים מחלל של גוף ברשות היחיד ונמצא
שהוציא מרשות היחיד וחייב או אחר יציאתם מן האמה
שהוא ברשות הרבים ופטור וספק של תורה להחמיר ואפילו
מרשות היחיד או מרשות הרבים לכרמלית או להפך אסור.

וכן אם הוציא ראשו לחוץ ורק שם הרי זה ספק ואסור
אפילו מרשות היחיד או מרשות הרבים לכרמלית או להפך
ואף שהרוק נח מעט בפיו קודם שרקק ויש אומרים שפיו
שברשות האחרת הוא מקום פטור, מכל-מקום אין זו
חשובה הנחה במקום פטור הואיל ולא הונח שם ממקום
אחר אחרי שהוציאו לרשות האחרת כמו שנתבאר בסי'
שמ"ז:

ד. רוק שנתלש מפיו ומוכן לזרוק יש מי שאומר שלא יהלך
בו ד' אמות ברשות הרבים עד שירוק והוא הדין
בכרמלית ומכל-מקום אין למחות ביד המקילין בכרמלית כי
יש מתירים אפילו ברשות הרבים:

חלק ב סימן שנא דין המושיט ידו לצינור ברשות הרבים לשתות:

א. לא יעמוד אדם ברשות הרבים ויחבר ידו או כלי
למזחילה שהיא כעין צנור ארוך מונחת לאורך הגג
בתוך שלשה טפחים סמוך לגג ולקבל המים ממנה לפי
שהמחבר ידו או כלי אליה הוא כשואב ממנה והואיל והיא
(מונחת כולה) בתוך ג' טפחים לגג והרי היא חשובה כגג
עצמו משום תורת לבוד נמצא שהוא כשואב ומוציא מהגג
עצמו שהוא רשות היחיד לרשות הרבים ולפיכך אפילו אם
המזחילה אינה גבוהה עשרה ואינה רחבה ד' שאינה רשות
היחיד מצד עצמה אסור לחבר ידו או כלי אליה הואיל והוא
כשואב ומוציא מהגג.

* * *

וכן מטעם זה גזרו על הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים
ע"י זה עוקר וזה מניח אפילו בבין השמשות לדבר מצוה
וכן על הוצאה כלאחר יד כמ"ש בסי' ת"ט:

ד. וכל זה כשאדם אחד מוציא החפץ חוץ לד' אמות אלא
שעושה הנחה בינתיים אבל מותר לו לאדם לעקור חפץ
מרשות הרבים וליתנו לחבירו שאצלו בתוך ד' אמותיו
וחבירו יתנו לחבירו שאצלו אע"פ שהחפץ הולך כמה
מילין ברשות הרבים כיון שכל אחד אינו מעביר ד' אמות.
ובלבד שלא יוציאו החפץ חוץ לתחום העיר שקנה בה
החפץ שביתה אלא אם כן הוא חפץ של הפקר שאינו קונה
שביתה כלל:

* * *

ה. ומכל-מקום אין היתר זה שנותנו לחבירו וחבירו לחבירו
מועיל אלא לענין טלטול חוץ לד' אמות בכרמלית או
ברשות הרבים אבל לא לענין טלטול מרשות היחיד לרשות
הרבים או לכרמלית (אפילו אם אחד עומד בפנים ואחד
בחוץ וזה שבפנים מושיט החפץ וזה שבחוץ נוטלו מידו
שזה עוקר וזה מניח אע"כ אסור מדברי סופרים אפילו
בכרמלית ואפילו לדבר מצוה כמו שנתבאר בסי' של"א אלא
אם כן משום בזיון כתבי הקודש כמו שנתבאר בסי' ש"א):

ו. היו שנים מקצת אמותיו של זה בתוך של זה כגון שיש
ביניהן ו' אמות מביאין ואוכלים באמצע ובלבד שלא
יוציא כל אחד מתוך שלו לתוך של חבירו היו שלשה
והאמצעי מובלע ביניהם כגון שבין ב' החיצונים שמונה
אמות האמצעי מותר עם כל אחד מהחיצונים במה שד'
אמות שלו מובלע בתוך שלהם והם אסורים זה עם זה:

חלק ב סימן שנא דין המוציא ראשו ורובו מרשות לרשות:

א. עומד אדם ברשות היחיד ומוציא ידו לרשות הרבים
ומטלטל שם חפצים שנוטלן מכאן ומניחן כאן ואין
חוששין שמא ישכח ויביאם אליו לרשות היחיד ובלבד שלא
יעבירם ד' אמות ברשות הרבים ואע"פ שהוא עומד במקום
אחד ברשות היחיד רק שבידו מוליך החפץ ד' אמות ממקום
שהיה מונח חייב וכן עומד אדם ברשות הרבים ומטלטל
חפצים ברשות היחיד ואין חוששים שמא יביאם אצלו:

* * *

ב. במה דברים אמורים שאין חוששים לכך כשהם חפצים
שאינם צריכים לו ברשות שהוא עומד בה אלא ברשות
שמטלטל בה בלבד כגון שעומד ברשות זו ופושט ידו
לרשות השניה ונוטל שם מפתח ופותח בו שם שאין המפתח
צריך לו כאן ברשות שעומד בה אלא שם בלבד ברשות
שהוא פותח בה וכן כל כיוצא בו משאר חפצים שאינם
צריכים לו כאן אלא שם.

אבל לא יעמוד אדם ברשות היחיד ויוציא ראשו לרשות
הרבים וישתה שם או להפך אלא אם כן הכניס ראשו ורובו
למקום שהוא שותה שכיון שהוא צריך לאלו המים יש
לחוש שמא ישכח ויביאם אליו וכן בכל כיוצא בזה.

אבל מותר לעמוד ברשות היחיד או ברשות הרבים ולשתות
בכרמלית או להפך שלא גזרו גזרה לגזרה.

25 שהאסקופה היא רשות היחיד שיש עליה משקוף רחב ד'
26 התירו משום בזיון כתיב הקדש שרבים דורסים על
27 האסקופה שאין בגלילה זו איסור תורה הואיל וראש השני
28 נשאר בידו וכל הזורק דבר לרשות הרבים וראש השני בידו
29 אם יכול להביאו אצלו על ידי זה פטור שאין כאן הנחה
30 ברשות הרבים ולכן מותר לחזור ולהביאו אצלו מן התורה
31 אלא שחכמים אסרו זה בשאר דברים גזרה שמה יפול כולו
32 מידו לרשות הרבים ויביאו אצלו אבל במקום בזיון כתיב
33 הקודש לא גזרו גזרה זו.

34 אבל אם נפל כל הספר מידו אפילו נפל לכרמלית אסור
35 להביאו אצלו שלא התירו שבות גמור כזה משום בזיון
36 כתיב הקדש:

37 ובשאר דברים אפילו נפל לכרמלית וראש השני בידו
38 אסור להביאו אצלו (ולא אמרו שבכרמלית לא גזרו
39 גזרה מפני שהוא גזרה לגזרה אלא בדבר שאין בו דרך
40 מלאכה כגון העומד ברשות היחיד ושותה ברשות הרבים
41 שנתבאר בסי' ש"ג או הזורק מרשות היחיד לרשות הרבים
42 דרך מקום פטור שיתבאר בסי' שנ"ג או היוצא לרשות
43 הרבים מבעוד יום סמוך לחשכה וחפץ בידו שנתבאר בסי'
44 רנ"ב אבל דבר שהוא דומה למלאכה גזרו אף בכרמלית
45 ולכן יש אוסרים להוציא מרשות היחיד לכרמלית דרך מקום
46 פטור כמו שנתבאר בסי' שמ"ו ולכן אסרו לטלטל פחות
47 פחות מד' אמות בכרמלית כמ"ש בסימן (ש"נ) [שמ"ט]
48 ולכן אסרו מלאכה שאינה צריכה לגופה בכרמלית כמ"ש
49 בסי' שיי"א והוא הדין להוצאה כלאחר יד וכן כל כיוצא
50 באלו):

1 אבל מותר לקלוט מן האויר אפילו ידיו תוך ג' למזחילה
2 אין אומרים בהם לבוד (לענין זה שיהא נחשב כשואב
3 ממנה) ואפילו אם הוא גבוה עשרה ורחבה ד' שהיא רשות
4 היחיד מותר לקלוט ולקבל מן האויר המים הנוטפים ממנה
5 והוא הדין לנוטפים מהגג עצמו בין שקולטן למעלה
6 מעשרה בין למטה מעשרה מפני שלמעלה מעשרה אויר
7 מקום פטור הוא ולמטה מעשרה רשות הרבים הוא:

8 היתה מזחילה בולטת ג' טפחים מן הגג וכן סתם צנור
9 שהוא ארוך ובולט ג' טפחים מן הגג אינם חשובים כגג
10 עצמו ומותר לחבר ידו או כלי אליהם לקבל המים והוא
11 שאין בהם ד' על ד' והם למטה מעשרה שאם יש בהם רוחב
12 ד' אפילו הם למטה מעשרה עכ"פ הם ככרמלית וכשמחבר
13 ידו או כלי אליהם הרי הוא כשואב ומוציא מכרמלית
14 לרשות הרבים ואם הם למעלה מעשרה אף שאין בהם ד'
15 אסור משום גזירה שמה יהא בהם ד' שאז הם רשות היחיד
16 גמורה. ואע"פ שהגדיים בוקעים תחתיהם, מכל-מקום
17 הואיל והם בולטים ויוצאים מן הגג שהוא רשות היחיד הרי
18 הם נדונים כחורי רשות היחיד שהם כרשות היחיד כמו
19 שנתבאר בסימן שמ"ה:

* * *

חלק ב סימן שנב הקורא בספר ונתגלגל מדרשות לרשות:

21 א הקורא על האסקופה בספר מספרי הקודש העשוי
22 בגלילה כספר תורה ונתגלגל ראש האחד מהספר מידו
23 לרשות הרבים שלפני האסקופה וראש השני נשאר בידו
24 גוללו אצלו אפילו נתגלגל חוץ לד' אמות ואע"פ

'תורה אור' פרשת משפטים – הפרשה החסידית

לא תהיה משפלה ועקרה

6 "אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וְחֵי בָהֶם" (אחרי יח, ה) חיים
7 אֲמִיתִיִּים.
8 דוגמת ארץ הלזו⁶ התחתונה הגשמית שמצמחת כל
9 מיני מגדים⁷ "להחיות בהם נפש כל חי"⁸ חיים גשמיים,
10 וזולתה אין קיום וחיות לכל הדרים עליה, כי לא יועיל

1 "לא תהיה משפלה¹ ועקרה בארצך, את מספר ימך
2 אֲמֵלָא" (פרשתנו כג, כו);
3 הנה מודעת זאת³, כי יש למעלה בחינת "ארץ
4 החיים"⁴, שממנה נשפע חיים ומזון לכללות נשמות
5 ישראל, "לא־הבה את ה'" (עקב יא, ג), לעשות כל מצותיו⁵

(2) (מפלת נפלים או קוברת את בניה. רש"י).

(3) (מודעת זאת: ישעיה יב, ה).

(4) ("שהיא מלכות דאצילות". אור התורה נ"ף עמוד תיד).

(5) (תבוא כח, א. טו: "לעשות את כל מצותיו").

(6) (אָרֶץ הַלְזוֹ: יחזקאל לו, לה).

(7) (מגדים: "כן יקרא דבר משונב ומעולה". מצודת דוד שיר השירים ד, ג).

(8) (נוסח ברכת "בורא נפשות").

(1) (דבור המתחיל לא תהיה משפלה תורת חיים דבור המתחיל "לא תהיה" ושמות חלק ב רצה, ב). אור התורה דבור המתחיל "לא תהיה" ושמות כרך ד עמוד ארמחו. – ציון כבוד קדושת אדמו"ר.

נאמר שבת פרשת משפטים, מברכים החדש וערב ראש חדש אדר, כט שבט תקנ"ז.

מיוסד על מאמר זה – דבור המתחיל "לא תהיה" – תורת חיים הנ"ל. דבור המתחיל זה משנת תקפ"ט – אור התורה הנ"ל. שם עמוד ארסב (הנהגות). כרך ז עמוד ביתשכט (רשימה על הפסק). בתשלוב (הערות). וראה דבור המתחיל זה תשי"ב.

ובלום חסר חס ושלום? ואם צדקת מה תתן לו? (איוב 34
לה, ז).

אלא הענין, כי הוי"ה פירושו: "היה הוה ויהיה"¹⁴,
ו"אני ה' לא שנית" (מלאכי ג, ו), ו"כולא קמיה כלא
חשיב"¹⁵. ותהיה עבודתכם כל כך, עד שבחינה זו תהיה
אצלכם בבחינת "אלהיכם" – כאלו הוא אלקים שלכם.
דהיינו, שיהיה שורה וקבוע במוח ומחשבה, ומורגש
ונתפס בשכלו באמת לאמתו, כאלו עיניו רואות גילוי
אלהותו יתברך ממשי.

ועל דרך זה הוא סדר כל השבחים: "אלהי אברהם
כו, הגדול כו"¹⁶; כי "במקום שאתה מוצא גדולתו, שם
אתה מוצא ענותנותו"¹⁷. כי באמת "כולא קמיה כלא
חשיב", והתלבשותו בבחינת "גדולה" כביכול – ענוה
היא. והוא באמת עיקר העבודה, ומכאן עיקר ההתחלה
מלמעלה למטה. והוא באמת עבודה גדולה שיוכל מוחו
הגשמי לקבל ולתפוס בו גילוי אלהותו יתברך.

והנה בכאן נולדה ונתעוררה מדת אהבה ויראה.
ונקרא בשם הולדה, כי אהבה ויראה הם בחינת בן ובת:
שאבה היא בחינת בן, כמו שכתוב (תהלים צח, ג): "זכר
חסדו", ויראה היא בחינת בת¹⁸. והוה "בת תחלה סימן
יפה לבנים"¹⁹ – שצריך לעורר יראת ה' ופחדו תחלה, כי
"זה השער לה" (תהלים קיח, ב), כמו שנתבאר במקום אחר²⁰.

מה שאין בן כשאין עבודתו על דרך זה ובחינה זו, רק
שרוצה לאחוז במדות אהבה ויראה – להיות אוהב וירא
כו, הנה היא לא תצלח בידו, ולעולם לא יוליד שום
אהבה ויראה אמיתיים, כי אם דמיונות שוא, שהוא דבר
שאין לו קיום אלא לפי שעה. ונקרא בחינה זו "משכלה"
– שילדת וקוברת, "ועקרה" – היינו שאינה יולדת אהבה
ויראה כלל. והוה "לא תהיה משכלה ועקרה בארצך",
כי סבת היות בחינות אלו, "משכלה ועקרה", הוא מחמת
כי הם "בארצך" ואינם באים מארץ עליונה.

אף הנה יש עוד בחינת עקרה. והוא כענין מאמר
רבותינו זכרונם לברכה על פסוק (נח יא, ל) "אין לה ולד"

הוה ועושר זהב וכסף אם לא יהיה צמח האדמה חס
ושלום. וכך כל חיות רוחני הנמשך לאדם לתורה
ולעבודה, הכל הוא על ידי ארץ החיים העליונה, וכמו
שכתוב (תהלים קטו, ט): "בארצות החיים".

(ומה שכתוב "בארצות", היינו כי יש ארץ עלאה וארץ
תתאה, דהיינו כנסת ישראל דלעילא וכנסת ישראל דלתתא,
כי גם למעלה יש בחינת כנסת ישראל, כי "ישראל עלו
במחשבה"⁹).

ונקרא בשם "ארץ": כי כמו ארץ הלזו הגשמית אין
כח צמיחתה מצד עצמה, אלא מן הזריעה וכח הצומח
אשר ניתן בה להיות ממנה ועל ידה נגדל ונצמח כל
הזרעים שבתוכה, כך החיים הרוחניים הנמשכים
ונשפעים מ"ארץ החיים", הם נמשכים ממקור וחי
החיים ברוח הוה, כי הוא הנותן כח בארץ להוציא
צמחה.

אף זאת עבודת האדם לחרוש ולזרוע בה. והיינו כמו
שכתוב (תהלים צו, יא): "אור זרוע לצדיק". כי "עמך כלם
צדיקים" (ישעיה ס, כא) כתיב, ואינו שם התואר, דהיינו
מדרגת צדיק אמיתי שנתבאר במקום אחר¹⁰, אלא רוצה
לומר מדרגת אדם בשר שאינו רשע חס ושלום, וכמו
שאמרנו: "צדיק ורשע לא קאמר". וה"אור" – היא
אהבת ה' ותשוקתו אליו יתברך הנמשך לאדם – הנה
הוא "זרוע" בארץ החיים "לצדיק". פירושו: להיות צדיק
ומקושר בה' "לדבקה בו" (עקב יא, כב).

וזאת ישים האדם אל לבו, וידע נאמנה, ויאמין
באמונה שלימה: כי כל אהבה ויראה הנמשכים אליו
הוא "מתת אלקים"¹², שנותן כח הצומח בארץ העליונה
להצמיח אהבת ה' ויראתו על פניו¹³, ואינם נמשכים
מכח האדם העובד עצמו.

ועל בן כל עיקר עבודתו לא תהיה לאהוב ה' מעצמו
– שיהיה הוא העובד והוא האוהב כו, כי אם כמו שכתוב
(פרשתנו כג, כה): "ועבדתם את הוי"ה אלקיכם". ופירושו לפי
פשוטו אינו מוכן: וכי הוא יתברך לעבודתנו הוא צריך?

(9) בראשית רבה בתחילתו.

(10) תנאי פרקים ייאי.

(11) נדה טז, ב.

(12) קהלת ג, יג: "וגם כל האדם שיאכל ושתה וראה טוב בכל עמלו מתת אלקים היא". קהלת ד, יח: "גם כל האדם אשר נתן לו האלקים עשר ונכסים, והשליטו לאכל ממנו, ולשאת את חלקו ולשמש בעמלו זה מתת אלקים היא".

(13) ויראתו על פניו: על פי יתרו כ, טז.

(14) (זהר חלק ג רנו, סוף עמוד ב ברעיא מהימנא. פרדס שער א (שער עשר ולא תשע) פרק ט. תניא שער היחוד והאמונה פרק ז (פב, א).

(15) (על פי דניאל ד, לב. זהר חלק א יא, ב).

(16) (תפלת העמידה).

(17) (מגילה לא, א).

(18) "בריא נאמר (משלי לא, ל) "אשה יראת ה'". – לקושי תורה שבת שובה סו, א. ובבבא מקומות.

(19) (בבא בתרא קמא, א).

(20) (ראה תנאי ריש פרק מא).

הֲרִינָן אֶפִּילוּ יֵשׁ לָהּ בֵּית־וָלֶדֶת, אִם לֹא נִטְהַרָה 34
מִטּוּמָאֲתָהּ: 35

וְהִנֵּה אַחֵר שֶׁעָשָׂה כָּלִי קָבוֹל נְקִיָּה וּמוּדַחַת, הִנֵּה הוּא 36
עוֹד צָרִיךְ לִשְׁתִּי עֲצוֹת בְּנִפְשׁוֹ. וְהוּא עֲנִין מִה שֶׁכְּתוּב: 37
”וְתִתְפַּלֵּל חֲנָה עַל דָּ' וּבִכָּה תִבְכֶּה”: 38

כִּי הִנֵּה בְּנִסְתִּי־יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהּ כַּמָּה בַּחֲנִינוֹת וְשִׁמּוֹת. 39
וּבִכְשֶׁהִיא בְּבַחֲנִית הוֹלֶדֶת נִקְרָאת בְּשֵׁם לֵאמֹר – ”אִם 40
הַבָּנִים” (תהלים קיג, ט). וּבִכְשֶׁהִיא בְּבַחֲנִית עֲקָרָה, שְׂאִינָהּ 41
מוֹלֶדֶת אֶהְיֶה וְיִרְאָה, נִקְרָאת בְּשֵׁם חֲנָה, כִּמּוֹ שֶׁכְּתוּב 42
(שמואל א, א, ב): ”וּלְחֲנָה אֵין יִלְדִים”. וְהַעֲצָה הִיא: ”וְתִתְפַּלֵּל 43
חֲנָה עַל הוֹי”ה”. 44

וְהַעֲנִין: 45
כִּי הִנֵּה שֵׁם הוֹי”ה מוֹרָה עַל שֵׁם שְׁמֵהוּוּהָ אֶת הַכֹּל 46
מֵאֵין לִישׁ. וְשֵׁם זֶה הוּא בְּכָל עוֹלָמוֹת אֲצִילוֹת, בְּרִיָּאָה, 47
יְצִירָה, עֲשִׂיָּה – שְׂאִין חִילוֹק בֵּינֵיהֶם אֵלָּא שׂוּהָ בְּרָא וְזֶה 48
יֵצֵר כו', אֲבָל דֶּרֶךְ כָּלִל הִנֵּה הוּא מַחֲיָה אֶת כּוֹלָם וּמְהוּהָ 49
אוֹתָם מֵאֵין לִישׁ. 50

אֶף אֲמַתוֹת שֵׁם זֶה אֵינוֹ אֵלָּא לְגַבִּי הַעוֹלָמוֹת 51
הַנֶּאֱצָלִים וְהַנִּבְרָאִים וְהַנּוֹצְרִים וְהַנֶּעֱשִׂים, אֲבָל לְגַבִּי 52
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא כְּכּוּדוֹ וּבַעֲצָמוֹ לֹא שִׁיךְ כָּלִל לִזְמַר 53
שֵׁם זֶה, דְּ”כּוֹלָא קָמִיָּה כָּלָא חֲשִׁיב”, וְאֵינָם נִתְפָּסִים אֲצִילוֹ 54
בְּגֵדֵר מַצִּיאֹת כָּלִל, כִּמּוֹ שֶׁכְּתוּב (מלאכי ג, ו): ”אֲנִי הוֹי”ה 55
לֹא שְׁנִיתִי”, וְ”אֲתָה הוּא קוֹדֵם שֶׁנִּבְרָא כו', וְאֲתָה הוּא 56
לְאַחֵר שֶׁנִּבְרָא כו'”²⁴. 57

וְזֶהוּ מִה שֶׁכְּתוּב בְּפָרְקֵי דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר (פֶּרֶק ג'): ”עַד 58
שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם הָיָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא וְשִׁמּוֹ בְּלִבְדִּי”. 59
פִּירוּשׁ ”שִׁמּוֹ לִבְדִּי” – שֶׁשִׁמּוֹ אֵינוֹ בְּגֵדֵר מְהוּוּהָ וּמַחֲיָה 60
כָּלִל, אֵלָּא הוּא ”לִבְדִּי”; 61

וּבַעֲנִין ”נִשְׁגָּב שִׁמּוֹ לִבְדִּי” (תהלים קמח, יג), וְ”נִשְׁגָּב” הוּא 62
מוֹרָה עַל הַפְּלָגָה יְתִירָה, שֶׁהוּא מוּפְלָג הַרְבֵּה מִעוֹלָמוֹת 63
הַנֶּאֱצָלִים כו'. רַק כִּי ”הוֹדוּ עַל אֶרֶץ וְשָׁמַיִם” (שם) – פִּירוּשׁ: 64
שֶׁנִּמְשָׁךְ הוֹד וְזִיו מִשִּׁמּוֹ לַחַיּוֹת ”אֶרֶץ וְשָׁמַיִם”. אֶךְ ”וַיֵּרָם 65
קֶרֶן לַעֲמוֹ” (תהלים קמח, יד) כְּתִיב, לַחַיּוֹת לֹא לְ”עַם קְרוֹבוֹ” 66

1 – ”אֶפִּילוּ בֵּית וָלֶדֶת אֵין לָהּ”²¹, וְשִׁ”הִיו טוּמְטוּמִים” –
2 פִּירוּשׁ: שֶׁנִּסְתָּם כָּל כֶּף, עַד שְׂאִין לָהּ כָּלִי קָבוֹל לְקַבֵּל
3 הֲרִינָן.

4 וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הִנֵּה יֵשׁ בְּאָדָם גַּם כֵּן בַּחֲנִיָּה זֹו לַעֲבֹדֶת
5 ה', שְׂאִינָהּ תוֹפֵס בְּמוֹחוֹ וְשִׁכְלוֹ הָאֲמַת כְּאִשֶּׁר הוּא, מַחֲמַת
6 שְׂאִין לוֹ כָּלִי מַחֲזִיק. כִּי בְּנִסְתִּי־יִשְׂרָאֵל נִקְרָאת²² ”כּוֹס
7 יְשׁוּעוֹת” (תהלים קטו, יג), שֶׁהוּא כָּלִי קָבוֹל לְקַבֵּל הַחֲסִדִּים
8 הַעֲלִיּוֹנִים. וְנִקְרָאת ”כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה” – שֶׁמִּקְבֶּלֶת ”יֵין
9 הַמִּשְׁמַח”²³, דִּהְיִינוּ בַּחֲנִית הַתְּבוּנָנוֹת הַ”ל, וְהִינֵנוּ כְּשֶׁהוּא
10 ”כָּלִי רִיקוֹן”²⁴.

11 מִה שְׂאִין כֵּן אִם מַחֲזִיק מְקוֹם לַעֲצָמוֹ, וְנִחַשְׁבַּת בַּעֲצָמוֹ
12 לִישׁ וְדָבָר בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, וְלָכֵן הוּא עוֹסֵק בְּרַצוֹנוֹתָיו לִזְמַר:
13 כֶּף אֲנִי רוֹצֵה וְכֶף טוֹב לִי; זֶה אֵינִי יָכוֹל לַעֲשׂוֹת, וְכִיּוֹצֵא
14 בְּדַבָּרִים. וְיֵשׁ בָּהּ פְּרִטִּים וּפְרִטִּים עַד אֵין מִסְפָּר, אֶךְ
15 דֶּרֶךְ כָּלִל יֵשׁ בַּחֲנִיָּה זֹו לְכָל אֶחָד וְאֶחָד לְמַצְאוֹ בְּנִפְשׁוֹ,
16 הֵן הַעוֹסְקִים בְּמִשְׁאֵל וּמַתָּה, הֵן יוֹשְׁבֵי אוֹהֲלִים – בְּכָל דָּבָר
17 שְׂאוֹמֵר ”אֲנִי כו'”, וּמַחֲמַת זֶה נִטְמָטֵם וְנִסְתָּם מוֹחוֹ.

18 וְהִנֵּה הַעֲצָה לַעֲשׂוֹת ”כָּלִי רִיקוֹן”, הוּא כִּמּוֹ שֶׁכְּתוּב: ”לִבִּי
19 נִשְׁבֵּר וְנִדְבָּה כו'” (תהלים נא, ט), ”אֲשַׁכּוֹן אֶת דְּכָא וְגו'”²⁵.
20 וְהוּא כְּמִשְׁלַל אוֹמֵן הַעוֹשֶׂה כָּלִי קָבוֹל, שֶׁצָּרִיךְ לְהַכּוֹתָהּ
21 בְּפִטְשׁ סָבִיב סָבִיב עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה חֲלָל בְּתוֹכָהּ, וְכֶף יִהְיֶה
22 הָאָדָם, יִדְבָּה וְיִשׁוּחַ לַחַיּוֹת שֶׁפֶל רוּחַ, שֶׁלֹּא יִתְפּוֹס מְקוֹם
23 כָּלִל, שִׁיְהִיָּה מְקוֹמוֹ פָּנִי וְחָלַל בְּאִלוֹ אֵין וְאִפְסֵי מִמֶּשׁ.

24 אֶךְ עוֹד אַחַת הִיא מִה שְׂאִמְרוּ רַ”ל²⁶: ”כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה
25 צָרִיךְ הִדְחָה מִבְּפָנִים”.

26 וְהַעֲנִין הוּא: כִּי אֶפִּילוּ מִי שֶׁהוּא נִדְבָּה בְּטַבַּע, כְּגוֹן
27 שֶׁהוּא עֲנִי וְאֵין לוֹ מִצַּח לְהֵרִים רֹאשׁ²⁷, עוֹד צָרִיךְ הוּא
28 שֶׁלֹּא יִטֵּה לְבוֹ אֶפִּילוּ לְדַבָּרִים הַמוֹתֵרִים לַחַיּוֹת מְקוֹשֶׁר
29 בָּהֶם כְּכָל לֵב וְנִפְשׁ. כִּי אֶפְשָׁר לַעוֹלָם שִׁיתְקַיִים עֲשִׂיָּת
30 דְּבָרִים הַמוֹתֵרִים בְּלֹא לֵב גַּם כֵּן. וְאִם הִטָּה לְבוֹ וְנִקְשֶׁר
31 לַחַיּוֹת בְּהִבְלֵי הָעוֹלָם, אִי אֶפְשָׁר לַחַיּוֹת כָּלִי קָבוֹל עַד
32 שִׁיטָּהֶר. וְהוּא כִּמּוֹ לְמִשְׁלַל כּוֹס הַמְּלוּכָלָךְ שְׂאִי אֶפְשָׁר
33 לְהִטִּיל בּוֹ יֵין עַד שִׁירְחָצְנוֹ. וְכֵן הָאִשָּׁה לֹא תוּכַל לְקַבֵּל

(24) (ראה ברכות מ, א: "כלי ריקן מחזיק, מלא אינו מחזיק". וראה ספר המאמרים תשי"א עמוד קלו. ושם נסקן).

(25) (ישעיה נז, טו: "מרום וקדוש אשכון, זאת דכא ושפל רוח").

(26) (ברכות נא, א).

(27) (מצח להרים ראש זה חלק ב משפטים קט, א ברעיא מהימנא. רמב"ם סדר תפלות כל השנה, נוסח הקדיש).

(28) (שמואל א, י' ויתתפלל על ד' וביכה תבכה).

(29) (על פי נוסח תפלת השחר).

(21) (נבמות סד, א"ב (ורש"י): "אמר רבי אמי: אברהם ושרה טומטמין היו, שנאמר (ישעיה נא, א): "הביטו אל צור חצבתם (נעשה לו זכרות). ואל מקבת בור נקרתם" (נעשה לה נקבות כמו (ישעיה לו): "אני קרתי ושתיתי מים"). וכתבי (שם ב): "הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם".

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבתי: שרה אמנו אלונית היתה, שנאמר: "ותיה שרי גקרה אין לה ולד" (קרא יתירה הוא דהא כתיב "עקרה") – אפילו בית ולד אין לה).

(22) (בנסתישאל נקראת "כוס ישועות" . . "כוס של ברכה": ראה ספר המאמרים תרנ"ט עמוד ב וגו. ושם נסקן).

(23) (שופטים ט, יג).

שמו לבדו", מכל מקום הרי "אלהי עולם כו", וזהו "אלהי עולם ברחמיך"³⁸.

ובקשתנו הוא: שלפי שאין אנו משיגים בשכלנו הרחמנות, אתה תעורר "רחמיך הרבים", שלא נטבע ונשקע בזה העולם, ותהיה "מגן ישענו משגב בעדנו". פירוש "משגב" – כמו חומה נשגבה ומוקפת. וכן "מגן" – הוא מחסה להסתיר בפני האויבים (כי בחינת המקיף מסמא עיני החיצונים³⁹ שלא ישלטו).:

והנה כתיב (חיי שרה כד, א): "ואברהם זקן בא בימים": פירוש "זקן" – "זה שקנה חכמה"⁴⁰. ואמרו⁴¹ על פסוק (איוב יב, יב) "בישישים חכמה" – "שדעתם מתיישבת עליהם". דהיינו שתהיה עבודה בקביעות ובלישוב הדעת, ולא יהיה פעם כך ופעם כך. כי צריך להיות כל הימים שלמים, כמו שכתוב בזהר⁴².

והימים שנתנו לו מן השמים להיות בהם בימי שנותיו – לא ניתנו לבטלה אפילו שעה אחת יתירה על השיעור ששיערו כמה הוא צריך להשלים את נפשו. ומזה יתבונן המשכיל להיות מ"מארי דחושבנא"⁴³, לחשוב כל המחשבות והדבורים והמעשים דבר יום ביומו.

והנה הימים הם בחינת לבושים⁴⁴, והם לבושי התורה והמצוות⁴⁵ שלומד ועושה בכל יום. ובלבושים אלו יכול האדם לקבל גלוי אלהותו יתברך ואהבה ויראה הנמשכים מארץ עליונה בתוספת אורה. כי אף שלומד פשטי התורה ואינו מגיע לו מזה שום אהבה ויראה בשעת מעשה, מכל מקום הרי התורה "אור ורוע" בארץ עליונה, ומשם תצמיח צדקה ו"רב חסד" – דהיינו בחינת אהבה רבה – על נפשות ישראל, להאיר להם בלבושים אלו.

וזהו "את מספר ימיה אמלא":

פירוש: כי הנה בחינת הימים עצמן, שהן הלבושים, מוטל עליה לעשותן. ו"מספר ימיה" הוא אור שבתוך

1 (שם) – להיות קרבים אליו בעצמו, כדי לקרבה אליו
2 ליכלל ביחודו יתברך, כמו שאומרים³⁰: "חמלה גדולה
3 ויתירה כו", כמו שנתבאר במקום אחר³¹.

4 ומזה תתלהט נפשו, להשליך נפשו מנגד, למסור
5 נפשו על קדושת השם בפועל ממש, להיות נפש צמאה
6 וכלתה לה, "לא תדבקא רוחא ברוחא"³². דהיינו, שיהיה
7 כל מחשבה, דבור ומעשה שלו – במחשבה, דבור
8 ומעשה של הקדוש ברוך הוא, ומצות³³ מעומקא דלבא
9 בדביקה וחשיקה כו, כמו שכתוב בזהר³⁴ על פסוק (ישעיה
10 כו, ט) "נפשי איתך כו", כמו שנתבאר במקום אחר³⁵.

11 וזהו "ותתפלל חנה על הוי"ה": כי תפלה הוא מלשון
12 התקשרות, שהתקשרה עצמה "על ה" – פירוש: למעלה
13 מעלה מבחינת שם הוי"ה המורה על התהוות העולמות
14 וחיותן, כי אם ליבטל וליכלל ביחודו יתברך במסירת
15 נפש בפ"ע³⁶.

16 והנה, משם נמשך בחינת רחמים רבים על נצוץ
17 אלהות שבנפשו. וזהו "בכה תבכה" – לעורר רחמים
18 רבים.

19 וזהו "המלך המרומם לבדו כו, והמתנשא מימות
20 עולם"³⁷ – פירוש: שהוא רם ונשא מגדר ובחינת "עולם".
21 ולפיכך "ברחמיך הרבים", שמחמת התנשאותו "מימות
22 עולם" עד אין חקר, גדלה בעיני הרחמנות על כל
23 העולם. ואפילו על עולמות עליונים, אפילו על בחינת
24 גן עדן העליון, ולמעלה מעלה עד רום כל המעלות –
25 שייך אצלו רחמנות כי כולם שפלים אצלו.

26 מה שאין בן בעולמות הנאצלים והנבראים כו, כל מה
27 שיודר מטה מטה מתמעט בחינת רחמים, עד שבבחינת
28 ארץ הלזו הגשמית אין אנו משיגים הרחמנות אפילו
29 שעל עולם הזה הגשמי, כיון שאנחנו בתוכה. כי
30 הרחמנות הוא אצל גדול על הקטן, כי כמו שהוא
31 מתנשא עד אין חקר כך רחמיו מרובים, אף "כי נשגב

(30) (ברכת "אהבת עולם").

(31) (ראה תניא פרק מט).

(32) (ראה זחר חלק ב קכד, ב. תניא פרק מה. ועוד).

(33) (ומצות: באור התורה עמוד ארנט: שהן התורה ומצות).

(34) (חלק ג סח, א).

(35) (ראה תניא פרק מד).

(36) (בפ"ע: פירוש הראשי תיבות: בפנימיות עצמותו. – הגהת כבוד קדושת אדמו"ר מוהרש"ב. באור התורה שם: בפרמ – בפועל ממש).

(37) (ברכת "יוצר אור").

(38) ("הרבים רחם עלינו, אידן עצנו, צור משגבנו, מגן ישענו, משגב בעדנו". – ברכת "יוצר אור").

(39) (פרי עץ חיים שער קריאת ספר תורה פרק ו).

(40) (קדושין לב, ב).

(41) (משנה קנים ג, ו).

(42) (חלק א רכד, א).

(43) (מבצלי חשבון. ראה זחר חלק ג קרח קעת, א. תניא פרק כט).

(44) (ראה זחר חלק א וחי רכד, א).

(45) ("אבל בפרטיות רק המצות הם לבושים ("ימים"), מה שאין בן התורה הוא ענין "זקן", כמפורש באור התורה ובראשית כרך ד תשעט, א. תשפט, א) וספר המאמרים תרכ"ז (עמוד מד) – דבור המתחיל "ואברהם זקן בא בימים" ספר המאמרים תשל"ז עמוד 72 הערה 27).

11 והוא עיקר נקודת קליפת גסות הרוח שְנַעֲשֶׂה בְטִבֵּעַ
12 הָאָדָם בְּחָטָאוֹ "מַעֲיֵן הַדַּעַת טוֹב וְרַע" (בראשית ב, יז). דְּהֵיִינוּ
13 שְׂרֹאָה אֶת עֲצָמוֹ וּמְכִיר חֲסָרוֹנוֹ אוֹ יוֹדֵעַ שְׂרֹאָה טוֹב לוֹ,
14 כְּמוֹ שִׁכְתוֹב (בראשית ג, ו): "וַתֵּרָא הָאִשָּׁה בִּי טוֹב הָעֵץ
15 לִמְאֹכֵל וְגו'". וְהוּא שָׂרֵשׁ הַזִּוְהָמָא וּמְקוֹר לְכָל הַתַּאֲוֹת
16 וְהַעֲבִירוֹת, בִּי בּוֹחֵר בְּזֶה לְטוֹבָתוֹ אוֹ לְרַעְתּוֹ. מֵה שְׁאִין בֵּן
17 קוֹדֵם הַחֲטָא הָיוּ עֲרוּמִים, בְּדִכְתִּיב (שם, יא): "מִי הִגִּיד לָךְ
18 כו"⁴⁹, בִּי לֹא הָיוּ מְרַגְּשִׁים שׁוֹם הָרָגֶשׁ חֲסָרוֹנָם אוֹ טוֹבָה
19 לְעַצְמָם, רַק שֶׁהָיוּ מְשִׁיגִים גְּלוּי אֱלֹהוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְדִי
20 לִמְבִּין:

1 הַיָּמִים, כְּמוֹ שִׁכְתוֹב בְּזֶהֱרַר עַל פֶּסוּק (תהלים יט, ב) "הַשָּׁמַיִם
2 מְסַפְּרִים"⁴⁶, וּפִירוּשׁ: "מְנַהֲרִין" וּמְנַצֵּצִין בְּסִפְּרֵיהֶן⁴⁷. וּבְחִינַת
3 "מְסַפֵּר" זֶה עָלֵי לְמֵלֵאֲוֹתוֹ, שִׁיֵּאִיר עָלֶיךָ מִכַּח הַצּוּמָח
4 שֶׁבְּאֶרֶץ הַחַיִּים.
5 וְכֵן בְּעֵינֵי "סוֹר מֶרַע" אָמַר (פרשתנו כג, כה): "וְהִסִּירֵתִי
6 מִחֲלֵה מִקְרָבָךְ". פִּירוּשׁ: הַ"מִּחֲלָה" אֲשֶׁר נִדְבָקָה וְנִשְׁרָשָׁה
7 בְּ"קִרְבָּךְ". וְהוּא עֵינֵי מֵאֲמָר רַז"⁴⁸: "ד' מֵתוֹ בְּעֵטִיו שֶׁל
8 נֶחֱשׁ", שְׂאָף עַל פִּי שֶׁהֵם צְדִיקִים גְּמוּרִים, מְכַל מְקוֹם
9 נִשְׁאָר בָּם עֲדִין אֵיזָה שֶׁמֶץ מִזִּוְהָמַת הַנֶּחֱשׁ שֶׁלֹּא יָכֻלוּ
10 לְהִסְיֹר מִכָּל וְכָל.

(47) (חלק ב, תרומה קלו, א).

(48) (בבא בתרא יז, א).

(49) (י"ב עירם אָתָּה).

(46) (זהר חלק ב קלו, ב: "מספרים, מאי מספרים, אי תימא כמאן דמשתעי ספור דברים. לאו הכי. אלא דנהרין ונציצין בנציצו דנהורא עלאה". וראה זהר בהקדמה ד, א. וראה סידור עם דא"ח על הפסוק "השמים מספרים" קעה, ד. שם נסמן).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

תורת חיים

24 כלים וצירופים לבחי' דין וגבו' שבחכ' כו' רק השנוי
25 הוא בסדר הצירופים לבד כנ"ל וד"ל:
26 (מז) אבל הנה המשכת והשפעת השכל במדות אע"פ
27 שהמדות ג"כ מהות אחר שאינו מהות שכל
28 ובא השכל במדות בהתלבשות ממהות למהות אבל
29 הרי אנו רואים בחוש שאין התפעלות המדות רק
30 מהתפעלות השכל לפי אופן בחי' חו"ג שבשכל דוקא
31 ולא כאותיות עם השכל (גם עם המדות שהרי אותן
32 האותיות שהן כלים לחסד ואהבה שכלב הן עצמן
33 כלים לדין ורוגז שכלב כו') אלא אדרב' המדו'
34 מתייחס' עם השכל שבמוח עד שיחוייב להיות משכל
35 זה של חסד להיות חסד בלב ולא דין בשום אופן
36 ומשכל של דין א"א להיות כ"א התפעלות דין בלב.
37 וא"א שיתפעל בלב בהפך מכפי שהוא בשכל עד
38 שחו"ג דמדות הן רק ע"פ חו"ג בלי נטיה כלל כי ודאי
39 א"א שיתהווה מדת החסד בלב משכל שמטה כלפי דין
40 וכן להיפוך וכמו"כ בהתפעלות אוי"ר חדוה ומרירו
41 שהוא רק ע"פ אופן התפעלות השכל כידוע וזו הוראה
42 גמורה על היות המדות מסוג וערך אחד עם השכל לפי
43 שמדות הללו כלולים היו תחלה בשכל ואין זה רק גלוי
44 מן ההעלם שנק' יש מיש כמ"ש במ"א וע"כ לא יוחלף
45 ולא ישתנה כלל מחו"ג דשכל בחו"ג דמדות (וראיי
46 יותר לזה מגידול השכל עם גידול המדות כא' ממש

1 (מו) וראייה גדולה יותר ממה שאנו מוצאים גם
2 באותיות הרוחניים שבנפש שהן בג'
3 מדרגות דחג"ת שעטנו גץ ובדק חיה כו' דהיינו שיש
4 אותיות המורים על בחי' החסד דוקא שע"י יומשך רק
5 חסד ולא דין ויש אותיות הקבועים בנפש שהן מורים
6 רק על דין ולא חסד ויש שהן ממוצעים מחו"ג כו'
7 (שהוא אות רוחני המורה על נטיות ותנועת עצמות
8 הרצון שבנפש ההיולית כו' שבאופן זה תתגלה מן
9 הנפש בעצמ' דוקא כו') ועכ"ז כאשר אותיות הללו
10 בעצמן כשבאים במבטא גשמית להיות כלים לאור
11 השכל שבמוח אין הכרח כלל שאותו האות שטבעו
12 ומהותו בנפש הרוחני' בבחי' החסד יהיה בחי' כלי
13 לשכל של חסד דוקא ואות שטבעו ומהותו בנפש
14 ברוחניו' בבחי' דין יהיה כלי לשכל של דין דוקא אלא
15 אדרבה יחליפו עצמן שיהיה אות של חסד בחי' כלי
16 לשכל של דין וכן להיפוך כו'. ומה ודאי הוראה גמור'
17 שאין בחי' חו"ג דאותיות הרוחני' שבנפש מערך וסוג
18 אחד עם בחי' חו"ג דשכל כלל עד שיכריח ויחייב חו"ג
19 דשכל להיות בחו"ג דאותיות דוקא לפי שהאותיות
20 מהות נבדל בערך ממהות שכל להיותן במהות בפ"ע
21 רק בסדר צירופיהן הוא שבא אור השכל בהתלבשות
22 לבד ע"כ הוא עצמו הטעם שאותן האותיות שהיו כלים
23 לאור שכל המטה כלפי חסד הם עצמם נעשו בחי'

- 1 כמ"ש לפי שכלו יהולל איש כנ"ל באריכות) ואותיות
- 2 הדבור אחד הוא בגדול וקטן וגם יכול לדבר דברי דין
- 3 הגם שבלבו ודעתו חסד אע"פ ששכלו נוטה לדין זהו

וייצר ה' אלקים

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק

דרך מצותיך

- 1 **מצוה (שצ"ז) שריפת פרה אדומה שנאמר: "ויקחו**
- 2 **אליה פרה אדומה תמימה וגו'".**
- 3 **וזה לשון הרמב"ם:**
- 4 **המצוה היא שצונו לעשות פרה אדומה כדי שיהיה**
- 5 **אפרה מזומן למי שיצטרף אליו לטהרת טומאת מת כמו**
- 6 **שאמר "והיתה לעדת בני ישראל".³ וכבר התבאר דייני**
- 7 **מצוה זו במסכת פרה :**
- 8 **ביאור הדברים צריך להעתיק אם ירצה השם מכתב**
- 9 **ידי בביכעל המתחיל "כי ביום הזה יכפר כו", את**
- 10 **התורה ששמענו פרשת פנחס⁴ על המשנה דמסכת פרה⁵**
- 11 **"הכל כשרים לקדש כו".**
- 12 **וענין התולעת⁶ לא נתבאר שם, אך נתבאר בתורה**
- 13 **על פסוק "וידבר ה' אל משה כו" זאת חוקת התורה"**
- 14 **וביאורה, שנת תקס"ה – כתב יד דודי חמי הרב שיחיה⁷ :**

מצות שריפת פרה אדומה (פרשת חקת)

מצות הזאת מי תטאת (פרשת חקת)

(8 חקת יט, יט.

(9 ספר המצות מצות עשה קד.

(10 מצוה שנו.

(11 מצות שריפת פרה אדומה.

(12 חלק ג קפ, ב.

(13 פרה שמקבלת מהשואל. ראה יחזקאל א, י: "ופני שור מיהשואל".

(14 אדמו"ר האמצעי. נדפס במאמרי אדמו"ר ה'קס"ג חלק א עמוד רלב.

(1 חקת יט, ב.

(2 ספר המצות מצות עשה קיג.

(3 חקת שם.

(4 נדפס במאמרי אדמו"ר ה'קנ"ן על פרשיות התורה חלק ב עמוד תרעה. נסח אחר – לקוטי תורה חקת ס, א.

(5 פרק ה משנה ד.

(6 חקת יט, ה: "ולקח הכהן . . ושני תולעת והשליך אל תוך שרפת הפרה".

(7 אדמו"ר האמצעי. נדפס במאמרי אדמו"ר ה'קנ"ן חקת חלק ב עמוד עדרת ואילך. נסח אחר – לקוטי תורה חקת נח, ד.

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

- 1 **וביאור ענין התשובה צ"ל מה שמצינו במדרש**
- 2 **ההילים הובא בילקוט בתהלי' סי' פ"ה, אמרו**
- 3 **בני קרח עד מתי אתה אומר שובו בנים שובב' (ירמי'**

- 4 **(ג'), והם אומרי' לך לא כן אלא שובה ה' עד מתי, לא**
- 5 **אתה תשוב לעצמך ולא אנו נשוב לעצמינו אלא שניהם**
- 6 **כאחד שנא' שובינו אלקי ישעינו. ולכאו' צ"ל שלשון**

25 ששבת הוא אותיות תשב בחי' תשובה, א"כ כמו שנפרש
26 בחי' זו בשבת כן יובן ד"ז גם בתשו' ג"כ.
27 **ולהבין** זה צ"ל תחלה ענין מלמעלמ"ט ומלמטלמ"ע,
28 שזהו ענין דכתי' בשה"ש דודי לי ואני לו
29 הרועה בשושנים (שה"ש ב' ט"ז), וכתי' אני לדודי
30 ודודי לי הרועה בשושנים (שה"ש וא"ו ג') ופי' בת"י
31 שפסוק דודי לי קאי על יצ"מ, שאז הי' אתעדל"ע לבד,
32 כי ישראל הי' מושקעי' במ"ט שע"ט ולא הי' יכולי'
33 לבוא לבחי' אתעדל"ת כלל כ"א שהי' בבחי' גילוי
34 מלמעלמ"ט שנגלה עליהם ממה"מ הקב"ה כו',
35 וכמארז"ל ובמורא גדול זה גילוי שכינה, ובמ"ט יום
36 הביאם להר סיני וקבלו התורה ביום החמישים, שכ"ז
37 הי' מלמעלמ"ט. אבל פסוק אני לדודי מפרש בת"י על
38 בית שני שיצאו מבבל שהי' מלמטלמ"ע, וזהו אני
39 לדודי תחלה. והנה שמות החדשי' עלו עמהם מבבל,
40 כי ביצ"מ נא' החדש כו' ראשון הוא לכם, ואייר
41 דעכשיו הי' שני, וסיון שלישי, ולכן גבי מ"ת כתי'
42 בחדש השלישי לצאת בני, נא' בחדש השלישי בלי
43 קריאת שם, וכן כל החדשי', עד שתשרי הוא חדש
44 השביעי כמ"ש ובחדש השביעי באחד לחדש, אבל
45 שיהי' נק' בשמותם אלול תשרי זה עלה עמהם מבבל,
46 ולכן אני לדודי ודודי לי הוא ר"ת אלול להורות כי
47 באלול ותשרי צ"ל התשובה מלמטלמ"ע ע"ד שהי'
48 בעלייתם מבבל שהי' מלמטלמ"ע אני לדודי בקדמיתא.

מן המיצר (ב)

בס"ד. (ר"ה רל"ג).

1 שובינו משמע ג"כ שהבקשה היא מלמעלה. והנה דוגמא
2 לזה מצינו בבריאת שמי' וארץ שנחלקו אבות העולם
3 ב"ש וב"ה, ב"ש אומרים שמי' קדמו, וב"ה אומרי' ארץ
4 קדמה, ואמר רשב"י תמה אני על אבות העולם על מה
5 נחלקו שאני אומר שניהם כאחד נבראו שנא' קורא אני
6 עליהם יעמדו יחדיו, כאלפס וכיסוי'. אך הנה צ"ל שהלא
7 נת' ע"ז במ"א באריכות שדעת רשב"י שאומר שניהם
8 כאחד נבראו זהו מצד בחי' אוא"ס שמעלה ומטה שוין,
9 ולכן שמי' לרום עם ארץ סוף המדריגות הם שוין, ואיך
10 נא' כן בענין התשו', שגם תשו' שמלמטלמ"ע שז"ע
11 שהקב"ה מבקש שובו בנים שובבי', הנה גם תשו' זו
12 מגעת לבחי' אוא"ס אשר שם כחשיכה כאורה שוין, ואם
13 חטאת מה תפעל ורבו כו' אם צדקת כו', וכ"ש ענין שאנו
14 מבקשי' שובה ה' עד מתי שז"ע תשו' מלמעלמ"ט, שזהו
15 ודאי מבחי' הנעלה יותר, דהא מלמעלמ"ט לא יש שום
16 מונע כמ"ש במ"א, וא"כ מהו עוד ענין שניהם כאחד
17 שנפרש ע"ד שמפרשי' דעת רשב"י בבריאת שו"א. אך
18 הענין הוא דמצינו בעשה"ד כתי' זכור את יום השבת
19 לקדשו, ובמשנה תורה נא' שמור את יום השבת לקדשו,
20 ונודע כי זכור ושמור הם מלמעלמ"ט ומלמטלמ"ע,
21 דשמור לנוקבא הוא מלמטלמ"ע שז"ע לעשות את
22 השבת, וזכור שבתא דיומא הוא בחי' ההמשכה
23 מלמעלמ"ט, וארז"ל זכור ושמור בדבור אחד נאמר,
24 שזהו כדעת רשב"י שניהם כא', ונודע ממ"ש בת"ז

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

ספר המאמרים - המשך תער"ב

14 שרשו בחי' השלמה כמו שהיא באוא"ס שלפה"צ היא
15 בחי' המח' דאנא אמלון, שזהו ער"מ כמו המח' באדם
16 שבה נאחז אור הנפש ומתגלה עי"ז כו'. כמ"כ כבי'
17 למעלה המח' דאנא אמלון הוא בחי' הלבוש שבזה
18 נאחז האור להיות בעצמותו כבי' בבחי' אור השייך אל
19 העולמות כו' וכמ"ש במ"א, ואח"כ כשהי' הצמצום
20 ונשאר רשימו ה"ז בחי' כלי המקבל אור הקו כו'
21 (עמ"ש בזהר"ק על מאה"ז בראשית דט"ו), שבזה נאחז
22 האור להיות אור הקו בבחי' מציאות אור כו' (ולחיות
23 בא במדה ומשקל כו') (ועמ"ש בד"ה להבין ענין
24 אוא"ס, א"ס ולא אין לו תחלה, דע"י הרשימו בא האור
25 בבחי' כח גבולי, והיינו להשיטה שהאורות הן פשוטים
26 לגמרי מצ"ע להיותם מבחי' אוא"ס הבל"ג, ה"ה באים

1 (צד) וזהו דאי' במד"ר פ' ויקהל פ"נ מהיכן האורה
2 נבראת אל' נתעטף הקב"ה בשלמה והבהיק
3 זיו הדרו כו', דלכאו' מה יפלא בריאת האור יותר מכל
4 מה שנתהווה בשימ"ב. אך הענין הוא דלהיות שהאור
5 הוא בבחי' דביקות במקורו דמשו"ז הוא כמו המקור
6 שאינו בבחי' מציאות אור עדיין כו', וע"ז שאל מהיכן
7 האורה נבראת להיות בבחי' אור וגילוי כו'. ואינו
8 מתמי' על כל הנבראים שנתהוו בבחי' מציאות, להיות
9 שהתהוותם הוא בבחי' ריחוק כו', רק על התהוות האור
10 הוא מתמיה איך הוא בבחי' אור המאיר מאחר שהוא
11 בבחי' קירוב ודביקות כו'. והשיב שנתעטף הקב"ה
12 בשלמה כו', דבאמת בכדי להיות בבחי' מציאות אור
13 זהו ע"י שלמה ולבוש שבזה נאחז האור כו', ובשרש

והכלים ממשיכים את האור ומגלים אותו להיות בבחי' 46
 אור להאיר ובבחי' חכ' וחסד כו'. וז"ע מה שהכלים 47
 הן גווני האור דהיינו שע"י הכלי הוא בחי' מציאות 48
 אור ובגדר מיוחד כו', דהאור בעצם אינו בבחי' גוון 49
 וציור עדיין שאינו עדיין בבחי' מציאות אור ומכ"ש 50
 שאינו בגדר גוון מיוחד כו', וכמו המים שהם בגוון 51
 פשוט כו' וכמ"ש במ"א, והכלים שמגלים את האור 52
 ובגדר מיוחד ה"ז גווני האור כו', והו"ע שם התואר 53
 שמתארים ומגלים את האור כו', ועש"ז נק' ספירות ל' 54
 סיפור והגדה שמגלים את האור כו' (ועמשית"ל בענין 55
 שהאורות והכלים הן בחי' אין ויש כו'). ולפ"ז יובן 56
 דענין הספור שייך בספי' גם בהמדרי' שאינו שייך שם 57
 ענין המספר, דהרי נת"ל פרק פ"ה, דענין המספר עיקרו 58
 בבחי' מל' ולמעלה מבחי' המל' הוא בחי' מספר אשר 59
 לא יספר כו', אבל ענין הספור והגדה שייך גם 60
 בהמדרי' שלמעלה מהמל' להיותם בחי' הגילוי 61
 שמגלים את האור שזה שייך בכללות הע"ס, דגם חו"ב 62
 שנק' נסתרות מ"מ בכללות הן בחי' ע"ס גלויות כנ"ל 63
 ושייך בהם ענין הסיפור והגדה כו', וכמ"ש אז ראה 64
 ויספרה הכינה וגם חקרה שהן ד' מדרי' חו"ב וזו"נ, אז 65
 ראה בחי' חכ' ויספרה בינה או בחי' חב"ד בכלל כו' 66
 וכמ"ש במ"א, הרי שגם במדרי' דולתבונתו אין מספר 67
 שייך ענין סיפור שהוא בחי' התגלו' האור כו'. וז"ע 68
 השמים מספרים כבוד אל שמים הן בחי' ע"ס דז"א גם 69
 שמים שם מים בחי' חכ' כו' מספרים כבוד אל שהן 70
 מגלים את האור וכמ"ש אל ה' ויאר לנו כו'. 71
 ועפ"ז יובן מ"ש והוא עומד עליהם, דהנה נת"ל פרק 72
 פ"ד בענין זכר רב טובך יביעו שזהו בחי' 73
 מספר דמל', דהמלאכים אינם יכולים לקבל מבחי' 74
 האורות דאצי', רק בנש"י כתיב ורב טוב לבית ישראל, 75
 אבל המלאכים מקבלים רק הארת בחי' המל' לבד כו', 76
 ואברהם עשה חסד עם המלאכים שהמשיך להם מבחי' 77
 אורות דאצי' וז"ע והשענו תחת העץ בחי' אילנא דחי' 78
 כו', והיינו להיות שאצי' הוא בחי' גילוי עכ"פ ע"כ הי' 79
 ביכולתו להמשיך גילוי זה גם במלאכים כו', והוא ע"ד 80
 מהלכים בין העומדים כו'. אך בהע"ס דאצי' גופא הרי 81
 חו"ב הן בחי' נסתרות כו', ועיקר הגילוי בחי' ז"א 82
 כנ"ל, ע"כ בהמשכת האור שהמשיך אל המלאכים הי' 83
 בזה ב' ענינים, דהאור מבחי' ז"א המשיך להם בבחי' 84
 או"פ וז"ע ויאכלו דאכילה הוא בחי' או"פ, וידוע דמזון 85
 המלאכים הוא ההשגה שלהם, וז"ע האכילה שהמשיך 86
 להם האור שיהי' בהם בבחי' השגה כו', ומבחי' חו"ב 87
 המשיך להם בחי' או"מ לבד ועז"א והוא עומד עליהם 88
 דהעמידה הו"ע בחי' מקיף כו'. וזהו והוא עומד כו' 89
 כמו כי הוא עשנו וכמו ועבד הלוי הוא בחי' בינה 90

בבחי' מדה וגבול ע"י הרשימו שהיא בחי' כח הגבול 1
 שבא"ס כו', ולפי המבו' בדרוש זה ע"פ השטה 2
 שהאורות יש בהם ג"כ ע"ס, מ"מ הרי האורות הן 3
 מבחי' אוא"ס הבל"ג, רק שזהו מה שהאוא"ס שיער 4
 בעצמו להאיר בבחי' מדה וגבול כמשנת"ל פכ"ז, ולכן 5
 הן בבחי' פשיטות לגבי הכלים כמשנת"ל פי"ד, ובכדי 6
 שיהיו בערך להתלבש בבחי' כלים זהו ע"י נקודת 7
 הרשימו כו'). והעיקר הוא בבחי' כלים דאצי' שבהם 8
 נאחז הארת אור המאציל להיות בבחי' אור וגילוי כו', 9
 ולכן במדרי' שהכלים הן בבחי' מיעוט אין האור בבחי' 10
 גילוי ממש כו', וכמו החכ' שהיא בבחי' נקודה שאינו 11
 בבחי' גילוי ממש עדיין משום מיעוט הכלים כו', 12
 ובבינה ששם ריבוי הכלים יותר ה"ז בחי' גילוי כו' 13
 (ובאמת הרי האור הוא בבחי' ריבוי בחכ' דוקא דגם 14
 בבחי' נקודת השכלה דחכ' האור בבחי' גילוי רב 15
 ובבינה מתעלם האור כו', והיינו כנ"ל שהגילוי שע"י 16
 הכלים הוא ע"י שהכלים מלבישים ומעלימים על האור 17
 כו', ומ"מ גם החכ' היא בחי' גילוי לפי שמ"מ יש בחי' 18
 הכלים גם בחכ' כו', והגילוי הוא בבחי' ריבוי אור כו'). 19
 וכן החו"ב בכלל נק' נסתרות מפני מיעוט הכלים שהרי 20
 נק' חיוהי כו', ועיקר הגילוי במדות שנק' אלה כו'. 21
 ובכללות הרי הע"ס דאצי' הן בחי' ע"ס הגלויות שזהו 22
 ע"י הכלים שע"ז דוקא הן בבחי' אור וגילוי כו', 23
 וכמו"כ מה שהן בבחי' חו"ב וחור"ג כו' כ"ז הוא ע"י 24
 הכלים דוקא, דהאור מצ"ע אינו בגדר חו"ב עדיין כו', 25
 והגם שבאורות יש ג"כ ע"ס וכמשנת"ל, מ"מ ה"ה 26
 בבחי' פשיטות עדיין, ודוקא ע"י הכלים ה"ה בבחי' 27
 מציאות חו"ב וחור"ג כו'. וכמ"ש הפרד"ס שע"ד פ"ד 28
 וז"ל ולפי האמת לא יקרא החכ' הכלי כו' כי התכונה 29
 (היינו בחי' העצמות המתלבש בהכלי) הוא אשר יקרא 30
 חכ' באמיתית וזו (היינו הכלי) לבוש אלי' להראות 31
 העמים והשרים את יופי נשמתה הפועלת בה כו' עכ"ל, 32
 והיינו שהכלי מראה ומגלה את האור כו', דעם היות 33
 שהאור הוא בחי' החכ', מ"מ ה"ה בבחי' פשיטות ואינו 34
 נראה ונגלה בבחי' מציאות חכ' כ"א ע"י הכלי כו' 35
 (ומ"ש להראות כו' את יופי נשמתה י"ל שזהו כענין 36
 המאמר אנת הוא דאפיקת עשר תיקונין שנק' הע"ס 37
 תיקונין שהם תיקון המאציל כבי' וכמ"ש הפרד"ס שם 38
 פ"ה מטעם שבהם מגלה הקב"ה כחו וגבורתו כו', וגם 39
 שבזה נשלם תכלית הכוונה כו' וכמ"ש במ"א). וזהו 40
 שהספירות הן ל' ספור והגדה דכמו שהדיבור מגלה 41
 את הדבר הנעלם כמו"כ הספי' מגלים את ההעלם 42
 דהיינו מה שהכלים ממשיכים ומגלים את האור כו', 43
 דלולא הכלים לא הי' המשכת האור כלל אלא הי' כלול 44
 בעצמות המאציל, וגם לא הי' בבחי' אור המאיר כו', 45

- 1 שנסתר ונעלם עדיין דעש"ז נק' הוא כו', וכמ"ש
 2 בהגהות לד"ה לך לך בתו"א והוספות, דבחי' זו המשיך
 3 עליהם בבחי' מקיף לבד כו'. וזהו שאו' תחת העץ הגם
 4 שכבר נא' והשענו תחת העץ, אך לפי שאומר והוא
 5 עומד עליהם חוזר ואומר דמה שהמשיך להם בבחי'
 6 או"פ הוא מבחי' העץ בחי' אילנא דחיי כו', וזהו והוא
 7 עומד עליהם בחי' או"מ שהמשיך להם מבחי' חו"ב
 8 כו', ותחת העץ בחי' ז"א ויאכלו בבחי' אור פנימי כו'.
 9 קיצור. וזהו דאי' במד"ר מהיכן האורה נבראת מתמי'
 10 על האור להיותו בבחי' דביקות במקורו איך
 11 הוא בבחי' אור המאיר, ואו' שנתעטף בשלמה ולבוש
- 12 המעלים, ולפני הצמצום הוא בחי' המח' דאנא אמלך,
 13 ואח"כ בחי' הרשימו היא כדוגמת כלי, והעיקר בחי'
 14 כלים דאצי', ולכן חכ' ששם מיעוט הכלים ה"ז למעלה
 15 מהגילוי, גם הע"ס שבהאור להיות בבחי' גדר מיוחד
 16 הוא ע"י הכלים, וז"ע ספירות ל' ספור שמגלים
 17 ומתארים את האור, וענין ספור שייך גם במדרי' שאינו
 18 שייך ענין המספר. ובזה יובן מ"ש והוא עומד עליהם,
 19 דמלאכים יכולים לקבל רק מבחי' מספר שזהו בחי'
 20 הכלים דמל', ואברהם המשיך להם מבחי' האורות,
 21 ומבחי' ז"א המשיך בבחי' פנימיות שז"ע האכילה,
 22 ומחו"ב בחי' מקיף שז"ע והוא עומד עליהם.

בס"ד. ש"פ וירא. תער"ג

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – אידיש (מתורגם)

ג.

- 1 עבודת "באר מים חיים" ברוחניות, זו היתה עבודתו של יצחק אבינו.
 2 כשזכה יצחק אבינו, על-ידי שמירת¹³ מצות מעשר, לעשירות גדולה, קנאו בו הפלשתים¹⁴. פלשתים
 3 זוהי קליפה המנגדת ליראת-שמים¹⁵.
 4 בגשמיות, רחוב שיש לו שער והוא נעול, הוא שמור מפני גנבים וגזלנים שעלולים להזיק, אבל מבוי
 5 המפולש, רחוב פתוח ללא שער¹⁶, יכולים להתרחש בו כל האסונות של גניבה, גזילה ורציחה.
 6 כך גם ברוחניות.
 7 יראת-שמים היא מנעול בטוח השומר את האדם מלהכשל, הן במידות והן בתורה ומצוות.
 8 יראת-שמים היא דרגתו של יצחק אבינו שהיא מדת הגבורה, תגבורת החיות בתורה ומצוות ומידות
 9 טובות.
 10 כיון שהפלשתים רצו לקבל יניקה מהקדושה, יצחק עזב את גר.
 11 "מעשה אבות סימן לבנים"¹⁷.
 12 בנוסף לכך שזו עבודה קדושה שהאבות הקדושים עשו, הרי כל הקורות עמם הם גם "סימן לבנים",
 13 זו הוראה לבנים איך צריך להתנהג במקרה כזה.
 14 למשל, עבודתו של אברהם אבינו לפרסם את מציאות הבורא ברוך-הוא, להסביר שישנו בורא
 15 ברוך-הוא שהוא יתברך ברא את העולם והוא יתברך מנהיג העולם ומשגיח, וההשגחה הפרטית שה'
 16 יתברך משגיח על הנבראים נותנת להם חיות.

(16) שבת קי, ע"ב.

(17) בראשית רבה, פרשה מ, ו. רמב"ן, לך לך יב, ו. לקוטי

שיחות, חלק א' ע' 41.

(13) ראה במאמר הקודם [הערת כ"ק אדמו"ר] (לעיל ע' 143).

(14) תולדות כו, יד.

(15) תורה אור, בשלח סא, ג. אור התורה, חוקת ע' א'תרנ.

- 1 אברהם אבינו פרסם את ענין מציאות ואחדות הבורא ברוך-הוא.
- 2 כתוב¹⁸ "וכוש ילד את נמרוד".
- 3 השם 'נמרוד' הוא מפני שהוא המריד את העולם נגד ה' יתברך, כמו שכתוב בתרגום יונתן בן
- 4 עוזיאל¹⁹ שנמרוד נהג לצוד אנשים בדבריו שיתרחקו מציוויי ה' יתברך ויקבלו את הציוויים שלו.
- 5 אברהם אבינו, להבדיל, לא רב עם נמרוד הרשע ולא ניהל אתו מלחמות. הוא עשה את עבודתו,
- 6 להכיר [לכולם] את ענין האלקות, מבלי להתחשב עם פעלו של נמרוד.
- 7 נמרוד היה מלך והיתה לו שליטה תקיפה, אך אברהם אבינו לא התחשב בעוצמתו ובשליטתו, והמשיך
- 8 הלאה בעבודתו הקדושה, להסביר את ענין אחדות הבורא והשגחה פרטית.
- 9 גם כאשר נמרוד הרשע כיוון את עוצמתו ושליטתו נגד אברהם אבינו ואסר אותו בבתי הסוהר הקשים
- 10 ביותר של כותא וקרדו²⁰ למשך עשר שנים, גם אז אברהם אבינו עשה את עבודתו לפרסם אלקות, עד
- 11 שנמרוד חשב שהוא יצליח לשרוף את אברהם²¹.
- 12 מכך אנו למדים שעם רשעים המורדים בה' יתברך ובתורה לא צריך להיות שום מגע ומשא, לא
- 13 לריב איתם, אלא לבטלם בתכלית הביטול גם אם יש להם כוח וממשלה.
- 14 גם כשיש יסורים קשים ביותר, רחמנא ליצלן, אסור לוותר חס-ושלום על העבודה.
- 15 מיצחק אבינו אנו למדים שכאשר הקליפה מבקשת להתחבר עם האדם, יש להתרחק ממנה.
- 16 יצחק עזב²² את העיר גרר והתיישב ליד העיר, בנחל גרר.
- 17 שם חפר יצחק באר, אך רועי גרר רבו עם רועי יצחק ואמרו "לנו המים", ויצחק קרא לבאר "עשק".
- 18 פירוש המילה "עשק" הוא מריבה, ואז עבדי יצחק חפרו באר אחרת וגם עליה רבו, ולבאר השניה
- 19 קרא יצחק "שטנה", שמשמעותה הפרעה.
- 20 אחר-כך יצחק התרחק מהמקום שבו חפר שתי בארות, ובמקום החדש חפר באר שלישית.
- 21 על הבאר השלישית כבר לא היה ריב, ויצחק קרא לה "רחובות".
- 22 קיצור. מבאר, הפלשתים הם קליפה נגד יראת-שמים שהיא דרגת יצחק. פלשתים שונאים את יצחק,
- 23 אך כאשר יצחק התעשר מברכת ה' הם רצו לקבל יניקה. אברהם ביטל את נמרוד ולא ויתר על עבודתו
- 24 אפילו כשהיה בבית הסוהר. יצחק מלמד אותנו להתרחק מרשע.

ד.

- 26 הרמב"ן²³ כותב ששלוש הבארות של יצחק אבינו הן רמז לשלושת בתי המקדש – הראשון והשני
- 27 שחרבו, והשלישי שיהיה כשיבוא משיח במהרה בימינו אמן.

כח.

(18) נח י, ח.

(22) תולדות כו, יז. ראה מאמר דיבור המתחיל "ויקבל

(19) נמצא בתרגום ירושלמי של פסוק ט.

היהודים" (הראשון, לקמן ע' 165) אות ג.

(20) בבא בתרא צא, ע"ב. פרקי דרבי אליעזר, פרק כו.

(23) תולדות כו, כ.

(21) בראשית רבה, פרשה לח, יג. רש"י על הפסוק, נח יא,

- 1 זהו שהכתוב אומר "באר מים חיים". "מים חיים" זהו בית המקדש.
- 2 בפעם הראשונה שבה הקב"ה ציוה לעשות את המשכן, כתוב בתורה²⁴ "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם".
- 3 שואלים חז"ל²⁵: הרי היה צריך להיות כתוב "ושכנתי בתוכו", ומדוע כתוב "ושכנתי בתוכם"?
- 4 אלא הכוונה היא – בכל אחד מהם, כלומר שכל יהודי הוא מקדש לה' יתברך במוחו ובלבו. זוהי כוונת הציווי "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם".
- 5 הסיבה לכך שבית המקדש נקרא "באר" היא משום שכללות ענין הבאר בעבודה הוא – העלאה מלמטה למעלה.
- 6 ישנם שני אופנים בעבודת ה' יתברך:
- 7 אופן אחד הוא בדרך המשכה מלמעלה למטה. למשל, ענין העבודה בתורה, שאור התורה מאיר את כל הענינים הגשמיים כאשר אדם מתנהג על-פי התורה, עבודה זו היא בדרך המשכה מלמעלה למטה, שהתורה שהיא המעלה, שזוהי חכמתו ורצונו יתברך²⁶, מאירה את המטה כמו שכתוב²⁷ "ותורה אור".
- 8 התורה מאירה את העולם על-ידי-כך שהאדם מתנהג על-פי התורה.
- 9 אופן העבודה השני הוא בדרך העלאה מלמטה למעלה. למשל, ענין העבודה בתפילה, הוא להעלות את המטה, שהמטה יהיה נעלה יותר ומעודן יותר. זהו על-ידי בירור חיכוך המטה. זו היא עבודת הבאר, העלאה מלמטה למעלה, כמו שכתוב²⁸ "עלי באר", כי נביעת הבאר היא מלמטה למעלה.
- 10 כך גם בעבודת ה' יתברך. עבודת הבאר היא בדרך העלאה מלמטה למעלה, אבל עבודת התפילה עצמה צריכה להיות על-פי תורה;
- 11 כשם שהעבודה בתורה צריכה להיות על-פי עבודת התפילה, שתפילה היא "הכנעה ושפלות", כמאמר²⁹ "אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש", כי ההתבוננות בגדולת ה' בתפילה משפיעה שמבין את מעלת התורה שהיא חכמתו ורצונו יתברך, וצריך ללמוד תורה מתוך ביטול, כמו שכתוב³⁰ "תען לשוני אמרתך", כאדם החוזר על אמירתו של רעהו, כך צריך להיות לימוד התורה כחוזר על הדבר הוי' שבתורה, שכל זה בא על-ידי עבודת התפילה – כך גם עבודת התפילה צריכה להיות על-פי תורה.
- 12 חו הכוונה "מעין גנים באר מים חיים", שעל-ידי העבודה של "באר מים חיים" מתגלה ה"מעין גנים" של הנשמה.
- 13 קיצור. שלוש הבארות הן רמז לשלושת בתי המקדש. הבית הראשון והשני חרבו בעוונותינו, וזהו הכוונה ב"עשק" ו"שטנה", אבל "רחובות", בית המקדש השלישי, יהיה נצחי. עבודת התורה היא המשכה. עבודת התפילה היא העלאה.

מעין גנים באר מים חיים [שבט התש"ג]



(28) חוקת כא, יז. ספר המאמרים תש"ב, ע' 138.

(29) ברכות ל ע"ב ורש"י.

(30) תהלים קיט, קעב. אור התורה, חוקת ע' א'תרמו.

(24) תרומה כה, ח.

(25) ראשית חכמה, שער הענוה, פרק ו.

(26) תניא, פרק ד.

(27) משלי ו, כג.

משום הרס גדול, כיון שלא לומדים כפי שצריך. בכך
גופא יש סדר והדרגה, כשם שבקדושה יש ה"סולם"
מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה"¹⁴, כך ישנו
הסולם של אחז ההולך מדרגה לדרגה, אך יסודו הוא
שזה יביא בהמשך הזמן לכפירה ממש. אך אחרי
שישעיה קיבל אפילו שני תלמידים בלבד, כמו
שכתוב¹⁵ "הילדים אשר חנן וגו'", כלומר אחרי
שקיבל את הילדים הראשונים הלומדים כדן עם
האותיות הקדושות והנקודות והטעמים, הרי אף שיש
לו רק ילדים אחדים כאלה - אין לו כבר ממה לפחד
מאחז, שכן על-ידי-זה יצמח החינוך הטהור.
יב. כבר נאמר הרבה פעמים¹⁶ שתלמודי-התורה
שמוריהם ומורותיהם הם עוברי עברה, מחללי שבת,
וספק אם הם מניחים תפילין - הם בתי-שמד ממש,
שכן משם יצאו אפיקורסים. והילדים הלומדים
בתלמודי-תורה אלה, לא זו בלבד שלהוריהם לא
יהיה "קדיש", "זכור", הם ישכבו רקובים בלי
"קדיש", אלא יגדלו לכופרים ממש. תלמודי-תורה
אלה גרועים ממזורים, שכן במנזר אין יהודי נכנס,
פרט ל"ראבא"י" ההולכים למנזר ללויה משותפת,
או שהם מזמינים את הגלחים לקהילותיהם, אך
יהודים בכלל נזהרים מלהיכנס למנזר, ואילו
מתלמודי-תורה אלה אינם נזהרים. יש לדעת
שמורים ומורות אלה גרועים ממיסיונרים.
ממיסיונרים נזהרים, ומבתי-ספר כאלה כ"שלום
עליכמ'ס שולעס", "ארבעטער רינג שולעס" ודומיהם
- אין נזהרים. כל יהודי העובר ליד תלמוד-תורה זה,
עליו לעמוד ולומר זה בית של שמד, בו משמדים ר"ל
ילדי ישראל.

יא. אצל מלכי יהודא ומלכי ישראל, היו כאלה
שנקראים 'מלכי דתהו' ו'מלכי דתיקון'. 'מלכי דתהו'
הם המלכים שלא היה נוגע להם הסדר של 'תיקון'.
למרות שכל תיקון בא על-ידי שבירה, אך צריכה
להיות הכוונה בשבירה, בשביל התיקון. על-דרך
שאומרים רז"ל⁸ לא ליסתר אינש בי כנישתא וכו'.
למרות שלא יכול להיות הבניין, אם אין בתחילה
הסתירה באותו מקום, אך הכוונה היא, שההכנה
לבניין על כל פרטיו, צריכה להיות בתחילה. ואילו
הכוונה בשבירה של תורה היא שלא נוגע להם
התיקון כלל.
כך גם במלכי ישראל, שהגס והחומרי ביותר
ביניהם היה אחאב, שהיה מושחת במדות. מנשה היה
מושחת בדיעות, כמו שאמרו רז"ל שהוא שפט את
ישעיה הנביא, ואמר לו משה רבך כו"⁹, אך הגרוע
מכולם היה אחז, לא זו בלבד שהיה מושחת במדות
ובדיעות, אלא כמו שאומרים רז"ל¹⁰ למה נקרא שמו
אחז - שאחז בבתי כנסיות ובתי מדרשות, שלא יהיו
תינוקות של בית רבן. כוונתו הייתה שהלימוד יהיה
כמו דרכי הלימוד החדשים, שלא לומדים קמץ אלף
א, פתח בית ב, אלא מיד מלמדים אה בא, בלי ללמד
את שם הנקודות¹¹.
כשלומדים עם הילד את הנקודות, זה מכניס בו
קדושה. הטעמים, הנקודות, התגין והאותיות שניתנו
למשה רבינו בסיני כשנאמר "אנכי הוי' אלקיך"¹²,
הרי כשלומדים זאת עם הילד - זה מכניס בו כוח
המסירות-נפש. אך כשלומדים עם הילד בלי טעמים,
נקודות, תגין, אותיות טנת"א, הרי זה בלי קדושה,
וזאת רצה אחז. משראה ישעיהו הנביא כך, אמר¹³
"את מי יורה דעה, את מי יבין שמועה", שכן יש בכך

י"ב תמוז

(12) שמות כ, ב.ה. דברים ה, ו.ט.

(13) ישעיה כח, ט.

(14) בראשית כו"ז, יב.

(15) ראה ישעיה ח, יח.

(16) ראה ס' השיחות תש"ב ע' 27. ס' השיחות תש"ג ע' 83.

(8) בבא בתרא ג, ב.

(9) יבמות מט, ב.

(10) בראשית רבה מב, ד. ויקרא רבה יא, ז. ירושלמי סנהדרין י, ב.

(11) ראה ג"כ שיחת שמח"ת, תרצ"א (לקו"ד כרך ד' תשז, א ואילך).

נעוד.

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק צ"ג - למדנות האם והבת

1 רחל זקנתו של אדמו"ר הזקן, הייתה אשה מיוחדת. יודעים הננו מכבר אודות למדנותה
2 המופלגת. פרט ללמדנותה הגדולה, נהתה אחר אותה דרך שבה נהג אביה, ר' ברוך בטלן, אשר

- 1 היה מההולכים בעקבותיו של הבעל-שם מזמושטש ולכן היה גם קשור עם הנסתרים והמקובלים
- 2 שבאותה תקופה.
- 3 בנוסף לכך שרחל הלכה בדרכי אביה, הייתה לה גם אמא אשר למדה ממנה רבות. היות,
- 4 וגם אמא של רחל הייתה אשה מיוחדת – מלומדת גדולה וצדקנית גדולה. היא הייתה נזהרת
- 5 בכל מצוות התורה, ונטעה בילדיה – ממש מיום לידתם – אהבה ליהדות.
- 6 השפעתה של האם על רחל הייתה עצומה.
- 7 בלילה הייתה מניחה ליד המיטה כלי עם מים. וכאשר היה מתעורר ילד לינוק ומעיר את
- 8 האם בבכייתו משנתה, הרי לכל לראש נטלה בעצמה את ידיה ולאחר מכן את ידי הילד, ורק אז
- 9 הניקה את ילדה.
- 10 הן האם והן האב הולכו את ילדיהם מקטנותם, פעמיים ביום, למזווה כדי לנשקה – פעם
- 11 בבוקר בזמן התעוררותם משנתם ופעם שנייה בערב, לפני תרדמתם.
- 12 שם משפחתו של ר' ברוך בטלן היה – פורטוגלי, היות והיה מצאצאי היהודים שגורשו
- 13 מפורטוגל. השם "בטלן" היה רק תוספת. שם זה "דבק" כל כך בר' ברוך, עד שרחל בתו, סברה
- 14 זמן רב שזהו אכן שם משפחתם. אך שם זה "בטלן" שנוסף לו לא היה לגנאי אלא לשבח.
- 15 כשהתחלתי לדבר – מספרת רחל לבתה דבורה לאה – לימדנו אמא לומר בכל בוקר מודה
- 16 אני, שמע ישראל, ברוך שם, תורה ציווה, וכשהייתי בת שלוש כבר ידעתי את הברכות דברכות
- 17 הנהנין, הייתי נוטלת ידי לסעודה ומברכת על הנטילה ועל הלחם, ובסוף הסעודה ברכת בריך
- 18 רחמנא, וכשהייתי בת ארבע ואחי פחות מבן שלוש, הנה אנכי לימדתי את הברכות וגם הוריתי
- 19 לו קריאת אותיות האלף-בית עם הנקודות קמץ אלף אַ וכן כולם.
- 20 אבי היה כליל המעלות, למדן מופלג, חכם גדול, מתון ובעל מזג טוב, ולכל-לראש הצנע
- 21 לכת ועניו מאין כמוהו. מעולם לא מצא מי שהוא את אבי לומד כי היה סגור בחדרו ומשים
- 22 לילות כימים בלימוד התורה וכשדפק מי שהוא על פתחו היה סוגר את הספר ומעמידו בארון
- 23 הספרים ואחרי כן היה פותח את הדלת ומקבל כל אדם בסבר פנים יפות. מעולם לא התווכח
- 24 עם מי שהוא באיזה עניין בלימוד להראות את גאונותו, הוא אהב לשמוע חידושי תורתם של
- 25 אחרים, אבל את חידושי הוא – שנשארו אחריו מאות גליונות – לא גילה רק לפרקים ובקיצור
- 26 נמרץ.
- 27 מרגלא היה בפומיה דאבא, מאמרו של חכם קדמון שאמר, טובה הפרישות עם הבריות
- 28 והבידודות בתוך בני אדם, זאת אומרת אשר האדם הישר יתחזק ללכת בשביל האמצעי שהוא
- 29 שביל הזהב, לא יהיה פרוש מבני אדם ומתבודד ולא יהיה צוהל ומאבד זמנו בשיחות בטלות,
- 30 ובהיותו עם הבריות ובין בני אדם יתעניין בכל הדרוש אבל עם זה יהיה פרוש ומתבודד.
- 31 המאמר הזה היה יסוד מוסד באורחות חיי אבי. בקטנותי אף גם בנעורתי לא הבנתי את זאת,
- 32 אבל בבחרותי עמדתי על דבר זה וראיתי אשר גם מראה פני אבא ותנועותיו מראה לדעת אשר גם
- 33 בהיותו עם הבריות ובין בני אדם היה פרוש ומתבודד, פניו המאירות, החמלה הנסוכה עליהם,
- 34 ובת הצחוק הטבעי המרחף על שפתיו ועיניו השחורות והעמוקות נתנו לו הדרת חן מיוחד.
- 35 וירחיבו את עין הרואה אותו.
- 36 אבא סיפר אשר כשהיה בן עשר היה עוסק בגמילות חסדים, כי הוריו נתנו לו סכום כסף

1 והוא היה מְלֻךְ לבעלי מסחר עניים וכשחזר מהשיבה ובא בברית האירוסין והפריש מעשר
2 מהנדוניא שנתנו לו הפריש חלק ידוע לקופת גמילות חסדים שבעיר ואחרי נישואיו עם אמי יסד
3 לו קופה גמילות-חסד פרטית שהיה מלווה לסוחרים בלי שום הטבה עד כי עמדתי – סיפר לי
4 אבי – על בורייה של מצוות גמילות חסדים בגופו נוסף על ממנו – לטרוח בשביל טובת הזולת.

5 אהוב היה אבא לכל, בלי הבדל המעמד והמצב, אם גדולי התורה או המונים עשירים ועניים,
6 הנה כולם כאחד היו אוהבים את אבא ומהדרים בכבודו, גם המנגדים לחכמת הקבלה ודרכיהם
7 של הנסתרים – שכפי שידעת מסיפורים הקודמים שאבא היה תלמיד ותיק של הצדיק ר' יואל
8 בעל-שם ומהעוסקים בלימוד תורת הקבלה ומחבב את הנסתרים ומחזיקם – הנה גם הם כיבדו
9 את אבא במאד, ואנשי העיר כינו את אבא בשם ר' ברוך בטלן.

10 בהיותי ילדה שמעתי קוראים את אבא ר' ברוך בטלן, אותי קראו רחל בת ר' ברוך בטלן
11 ואת אחי קראו בנימין בן ר' ברוך בטלן, דימיתי בתום לבבי אשר בטלן הוא כינוי משפחתנו
12 כמו שקראו את חברותי הילדות בשמות ברנדיס קלובר שפייער.

13 מודע היה לנו ר' שמעון אריה שמו והוא קרוב רחוק של אמי. הוא היה איש צוהל ואהב
14 להכעיסני, פעם היה קורא אותי בשמי רחל'ע הילדה הקטנה שבקטנות, ופעם היה קורא אותי
15 בשם כבוד וגדולה הגברת רחל פארטוגאלי ואנכי הייתי בורחת ממנו. פעם הכעיסני מאד לקרוא
16 אותי בשם רחל פארטוגאלי פעם שתיים שלוש ויותר, ואבכה מקירות ליבי, כשמוע אבא את
17 בכייתי יצא מתדרו וישאלני מה אני בוכה, אמרתי לו שר' שמעון אריה מכעיסני לקראני בשם
18 רחל פארטוגאלי, הלא בטלן הוא שם משפחתנו ולמה הוא מכנה אותי בשם אחר, הלא בתך אני
19 ואם שמך ר' ברוך בטלן הנה גם שמי רחל בטלן.

20 אבא הרגיעני ולא אמר לי מאומה ורק שחוק קל עבר על שפתיו, אבל כשנתגדלתי מעט
21 נודע לי שכינוי משפחתנו הוא פארטוגאלי והכינוי בטלן הוא אשר אנשי העיר כינו את אבא
22 בשם בטלן והוא אות כבוד לאמור, אשר מגודל עצם מעלותיו הנשגבות, כולם – הלמדנים
23 והגבירים וכו' – מתבטלים לפניו.

24 אבא – אמרה הרבנית רחל – לא עשה דבר הן בעסקיו והן באורחות חייו והנהגת ביתו
25 בלתי ששאל את עצת מורו הצדיק ר' יואל בעל-שם והוראתו.

26 אמי – שאלה דבורה לאה – את הזהרתני אשר אם לא אבין איזה דבר מאשר תספר לי,
27 לשאול אותך תיכף ולא לדחות על לאחר זמן שאוכל לשכוח את שאלתי ולהישאר בלתי יודעת.
28 והנה זה איזה פעמים הזכרת בסיפורייך את הצדיק ר' יואל בעל-שם מהו תואר בעל-שם, אם
29 הוא תואר כללי ככינוי משפחה או תואר פרטי שרק האיש ההוא נקרא כן.

30 התואר בעל-שם – השיבה הרבנית – הוא תואר כפול, כללי וגם פרטי.

31 כל דבר המעולה במינו או בבני גילו הוא מְתוּאָר בתואר בעל-שם, וכך שְׁנִינוּ במשנה
32 מפורשת במסכת פאה כל זית שיש לו שם זיתים בשדה, שהאילן ההוא הוא מופלא משאר
33 האילנות בין שהוא עושה זיתים יתר מהאילנות האחרים או שזיתיו מלאים שמן יותר משארי
34 הזיתים או שמקום עמידתו הוא מקום מובחר, הנה על-ידי סיבות כאלו והדומה להן יש לאילן
35 זה שם מפורסם, וכן הוא בכל דבר מארבעה הסוגים דדומם צומח חי ומדבר, שיש לו איזה יתרון
36 הנה היתרון ההוא עושה לו פרסום ונקרא בעל-שם.

1 זהו כינוי כללי לכל דבר מארבעה הסוגים, אבל הצדיק ר' יואל נקרא בעל-שם לטעם כפול,
 2 נוסף על סיבת וטעם פרסום יתרונו לגבי שאר בני אדם, והוא לפי שהיה בקי בתורת הקבלה,
 3 ובחכמת תורתו זאת היה עושה מופתים כמו שסיפרתי לך אודות גירוש ה"לא-טובים" ורפואת
 4 החולים ולכן נקרא בעל-שם.

5 אלוקינו יתברך אדון עולם יש לו כמה שמות, מהם שבעה שמות הגלויים לנו ואנו מזכירים
 6 אותם בנוסח תפילותינו ובקשותינו, פעם אנו קוראים לאבינו שבשמים בשם זה ופעם בשם אחר
 7 כפי אשר קבעו לנו אנשי כנסת הגדולה שהם ידעו על-פי הקבלה המסורה להם מדור לדור טעמי
 8 השמות, וכל שם ושם פועל פעולה מיוחדת, וצריכים לדעת בכל שם ושם אופן פעולתו ואופן
 9 קריאתו במבטא המותר, והצדיק ר' יואל ידע את תוארי השמות קריאתם ופעולתם ומשום זה
 10 נקרא בתואר בעל-שם שידע לכווין בשמותיו של הקב"ה ולפעול על ידם מופתים.

11 האם גם אביך – שאלה דבורה לאה – עשה מופתים, מאחר שהיה תלמיד ותיק של הרב
 12 יואל בעל-שם, הלא בוודאי גם הוא ידע את השמות ויכול לעשות מופתים כמוהו.

13 בטח – השיבה הרבנית – גם אבי ידע איזה שמות כפי שהם כתובים בספרי הקבלה, אבל
 14 וודאי לא השתמש בהם לעשות מופתים, כי בהשימוש בשמותיו של הקב"ה רשאי רק מי שניתן
 15 לו רשות או שנצטווה מבית דין הגדול שבשמים, וגם הוא – מי שניתנה לו רשות מבית-דין
 16 הגדול שבשמים – אינו רשאי להשתמש בהם לצרכיו הפרטיים אלא לטובת הרבים ולקידוש שם
 17 שמים.

18 הלקח הזה – בביאור עניין בעל-שם ושמותיו של הקב"ה – עשה רושם עז על דבורה לאה
 19 אשר מעולם לא שמעה אודות זה. ואף כי זה כמה שנים שהיא מתפללת ובתפילתה מזכירה את
 20 שם הקב"ה בכינויים שונים אבל לא שָׁמָּה ליבה לזה, כן שמעה כמה פעמים אודות בית-דין
 21 הגדול של מעלה אבל העניין לא היה ברור לה כל צרכו עד היום, אבל עם זה נשאלו לה דברים
 22 בלתי ברורים ותניה זאת לזמן אחר, אבל דבר אחד לא יכלה לדחות ותפנה לאמה בשאלתה:

23 את אמרת לי, אמא, אשר האל יתברך פועל הפעולות על ידי קריאת שמות, ומבטא קריאת
 24 השמות הלא הוא רק ליחידי סגולה היודעים את מבטאם, אם-כן מה עניין התפילה ופעולתה
 25 לאלו שאינם יודעים לכווין בהשמות.

26 שאלה גדולה שאלת בתי – אמרה הרבנית – ושאלתך זאת מראה לי שתיים, שאת מקבלת
 27 בטוב מה שהנני מספרת לך ואשר את מקיימת מה שהוריתך שתשאלי כל דבר המסופק לך
 28 אפילו ספק קל.

29 דעי בתי כי אין לך מעולה מן האמונה הפשוטה בבורא ברוך-הוא, ואין לך משובח יותר
 30 מתום הלב. האמונה הפשוטה בתום לב בא-ל אחד שהוא הבורא ומנהיג את עולמו בחסד
 31 ובריותיו ברחמים הנה זהו מהותו ועצמותו של היהודי, ומכיוון שהיהודי מתפלל בתום לב
 32 לאבינו שבשמים, הנה תפילתו נשמעת – גם אם אינו יודע לכווין בשם – להספיק הדרוש לו
 33 במחייה וכלכלת גופו ומזונות נפשו המוסריים, ורק הדברים היוצאים מגדר הרגיל באים על ידי
 34 קריאה בשם בכוונה על ידי הצדיקים.

35 ואמשול לך משל למה הדבר דומה, לאב המספק מזונו הכלכלי והמוסרי של ילדו, ואין
 36 היליד צריך רק לקרוא בשם אביו, אבא פרנסני, אבא החלימני. אבל כשיש לו להיליד בקשה
 37 מיוחדת היוצאת מדרך הרגיל, אז הנה הוא צריך לשדל את אביו לקרותו בכמה שמות להתרפס

- 1 לפניו ולהתחנן לו עד אשר האב ממלא את בקשת בנו, ולפעמים הנה לסיבה מן הסיבות אין
2 האב ממלא בקשת ילדו רק על ידי אמצעות אחר המבקש רחמים עבורו.
- 3 אבי שהיה תלמיד ותיק של הצדיק ר' יואל בעל-שם, היה מחבב מאוד את האנשים ההמונים
4 יראי האלוקים בפשטות, תמימים ומקיימי מצוות בזריזות ובהידור מבלי דעת לא ענייני וטעמי
5 המצוות ורק באשר שהיא מצוות הא-ל, והווה מרגלא בפומיה דאבא שיש לו הדרת יראת הכבוד
6 מפשטותו של ר' ליב שאול העגלון, יותר מהפלאת חידושיו של ר' שלמה ליב העילוי מפראג.
- 7 וכך הוא דרכם של לומדי חכמת הקבלה ומתנהגים בדרכי הנסתרים לחבב את הפעולה הבאה
8 מתום הלב מבלי הבדל מי הוא הפועל אם איש או אשה, כי בסוד הנשמות הלא אב אחד לכולנו,
9 ואבא בגודל חכמתו הסתכל במהלך נפשי, ויבן כי עליו ללמדני תורה וישכור לי מורה שלמדני
10 בסדר מסודר ורק נזהר שלא יתפרסם הדבר.
- 11 במשך חמש שנים הספקתי לרכוש לי ידיעה טובה בתנ"ך עם המפרשים ומשנה סדר זרעים
12 עם פירוש הר"ש והרמב"ם, וכשהייתי בת שנים עשרה התחלתי ללמוד גמרא לעיונא, ועם זה
13 העמים עלי אבי את צרכי הבית בבישול אפייה וכביסה, וככה התנהגתי עד אשר באתי בברית
14 הנשואין עם אביך ואני אז בת תשע עשרה, כי אביך קשיש ממני בארבע שנים.
- 15 על כל פנים, כאשר באה רחל בברית הנישואין – בגיל תשע עשרה – עם הלמדן ר' שניאור
16 זלמן, לא ידע אף אחד שהכלה הינה למדנית גדולה, גם החתן לא ידע מכך.
- 17 כאשר התברר לה שחתנה נמנה בין אלו הסוברים שאין הנשים צריכות ללמוד תורה, ואפילו
18 אסורות בלימוד התורה, הסתירה ממנו רחל את למדנותה. היא לא התבטאה באף מלה שתוכיח
19 את למדנותה מעבר למה שבת ישראל רגילה יודעת.
- 20 רחל העלתה חיוך על פניה כאשר העיר לה ר' שניאור זלמן לאחר החתונה, שמן הסתם
21 הספיקה אמה ללמדה את כל הדינים שאשה יהודייה צריכה לדעת לאחר החתונה. לא עלה כלל
22 על דעתו שלפניו עומדת אשה למדנית.
- 23 מעבר ללמדנותה הייתה רחל עקרת בית למופת.
- 24 התמצאותה של רחל ב'שולחן ערוך' הייתה עד כדי כך, שהיא ידעה בדיוק, שישנם דינים
25 שנזהרים בהם לפי מנהג של עיר מסוימת לפעמים לקולא ולפעמים לחומרא.
- 26 בפוזנא וסביבותיה היה, למשל, המנהג, על פי "שבלי הלקט" (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
27 "עיינ שם עניין שבת סימן ק"ז"), לא לצאת לרחוב בשבת עם כפפות שאינן תפורות לשרוול.
28 ולכן היו מקפידים לתפור את הכפפות ביום שישי. אך בפוזנא עצמה היה צרוב ולכן יצאו עם
29 כפפות גם כאשר הן לא היו תפורות לשרוול.
- 30 אירע פעם, תקופה קצרה לאחר נישואי רחל עם ר' שניאור זלמן, שכל המשפחה חזרה
31 בשבת מבית הכנסת לביתם. בראש צעדו הגברים: ר' ברוך בטלן, בנו בנימין וחתנו ר' שניאור
32 זלמן, בעקבותיהם צעדו הנשים ובתוכן רחל.
- 33 הנשים נשאו איתן כפפות לכבוד שבת, כפי שהיה נהוג בפוזנא, וכפי שהורגלו לא היו
34 הכפפות תפורות לשרוול. בנימין, אפילו נשא תחת בית שחיו מספר ספרים אותם לקח עימו
35 מבית הכנסת על מנת לעיין בהם לאחר סעודת השבת.

1 הם היו כבר באמצע הדרך, כאשר לפתע הגיע השמש בריצה מבוהלת והכריז שהעירוב נקרע
2 באופן פתאומי. זאת אומרת שאסור כעת לטלטל בעיר. ולכן, עצרו כולם מלכת ולא ידעו מה
3 לעשות עם הכפפות? האם לזרקם? ומה יעשה בנימין עם הספרים? האם ימשיכו לעמוד מבלי
4 לזוז ממקומם?

5 אז פנה ר' ברוך בטלן לבתו רחל הלמדנית – ספק בחיך ספק ברצינות – באמרו:
6 "נו, רחל, את הרי בקיאה ב'שולחן ערוך', ואת יכולה לפסוק שאלה איך צריך לנהוג?"
7 ותוך כדי כך פנה ר' ברוך לגברים אשר ליווהו ואמר:

8 "אנו הגברים עסוקים מדי בגמרא ובלימודים אחרים, אך כאשר מגיעים לבירור דין מסוים,
9 הרי לעתים קרובות איננו יודעים. לכן, לא נשארה לנו ברירה אלא לשאול את רחל".

10 ר' שניאור זלמן אשר היה מבוגר מרחל רעייתו, בארבע שנים, פקח זוג עיניים, בתמיהה,
11 מה מבטאות מלים אלו של חותנו? האם מתכווין הוא באמת למה שהוציא מפיו? או שחותנו
12 חומד לצון? איך זה שלאשתו ישנן כאלו ידיעות? עד עתה הרי הוא העריך אותה כאשה פשוטה
13 ביותר, וגם היא, רחל, לא הראתה עד היום כל סימן שהיא למדנית?

14 רחל החלה להסמיק, כאילו גילו סוד שאסור היה לו להתגלות אודותה. היא ידעה היטב
15 שעבור בעלה תהיה זו הפתעה מוחלטת כאשר ייווכח בלמדנותה. ומי יודע אולי זה יגרום למורת
16 רוח מצידו כלפיה. היא ידעה היטב, שהוא מתנגד לזה שנשים ילמדו תורה!

17 בכלל, הייתה רחל ביישנית ועצורה. היא לא רצתה – שכל כך מהר אחר חתונתה – יתגלה
18 הסוד שהיא בקיאה אפילו בנקודות הקטנות!

19 אך אביה החזיקה כאילו באזיקים – הוא לא רצה אחרת אלא רק שהיא תפסוק את השאלה
20 תיכף ומיד במקום. ועבורה הייתה זו באמת שאלה מאוד קלה לפסיקה.

21 "אין צריכים להסיר את הכפפות" פסקה רחל "הרי זה עניין של בדיעבד, ואין כאן כל חשש,
22 שמא יסיר מישהו את הכפפות ויטלטלם באופן האסור ויעבור עבירה! הרי אנו הולכים כאן
23 בחבורה, ואם מישהו ינסה להסיר את הכפפות, הרי תיכף יהיה מי שיעיר לו ויזכירו. ובקשר
24 לספרים צריכים למסרם האחד לשני, בשטח של פחות מארבע אמות, וכאשר יצטרכו להכניסם
25 לרשות היחיד יצטרך גוי להכניסם (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: ראה שולחן ערוך, אורח חיים,
26 סימן רס"ו וסימן ש"ג).

27 אף אחד מהגברים לא יכול היה לקבוע, האם פסקה רחל נכון את השאלה, הגם ששמעו
28 לדעתו של ר' ברוך וביצעו את מה שהיא פסקה.

29 כאשר הגיעו לביתם, מיהרו ר' שניאור זלמן ובנימין לעיין ב'שולחן ערוך' – כאילו אין הם
30 סומכים על רחל – ושם היה כתוב בדיוק כמו שרחל אמרה להם בהיותם ברחוב כאשר לא היו
31 הספרים תחת ידה.

32 ר' ברוך התפאר בבתו רחל. גם בנימין שמח בלמדנותה של אחותו. אך הבעל ר' שניאור
33 זלמן הראה סימני אי שביעות רצון, והחל להעיר הערות חריפות ודוקרות, כאילו גילה על
34 אשתו מי יודע איזה חיסרון.

- 1 "הגמרא אומרת ש"אשת חבר כחבר", אך במקרה שלי צריך אני להיות "חבר" כאשתי" אמר
2 ר' שניאור זלמן בנימה ביקורתית.
- 3 על כך ענה לו ר' ברוך בחיך:
- 4 הירושלמי אומר גם ש"אשת לסטים כלסטים" (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: כתובות פרק
5 ה הלכה ט). אני מסרתי את בתי בידך, והברירה בידך האם היא תהיה אשת "חבר" או אשת
6 "לסטים".
- 7 ר' שניאור זלמן קלט תיכף ומיד את כוונתו של חותנו, ופסק מלהתמרמר. ולהיפך, הוא החל
8 להתגאות בלמדנותה של אשתו, ובצדקותה.
- 9 ודבורה לאה, הרי כפי שאנו יודעים כבר, החלה רחל ללמד את בתה רק בעת שדבורה לאה
10 ביקשה זאת ממנה.
- 11 היא החלה ללמד את דבורה לאה – בתה – בצורה יסודית ובסדר מסודר. עד שבמשך הזמן
12 נהייתה דבורה לאה למדנית כמו אמה רחל.
- 13 תחילת הלימוד עם בתה דבורה לאה הייתה אמנם ללא ידיעת בעלה. אך היא לא שמרה
14 זאת זמן רב בסוד, כדי לא לעשות מזה עניין.
- 15 כאשר סיפרה לבעלה עניין זה, לא הגיב ר' שניאור זלמן כלל, לעומת זאת ניכר היה בפניו
16 שיש לו מכך הנאה.

אגרות קודש

ב"ה כ"ט שבט, פ"ב

אור תורה [ו]ועידת ג'עים אהובים במושבותם.

- 16
- 17 בשנה החולפת עוררתי את אנ"ש שי על דבר יום
18 הילולא דהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נ"ע זי"ע,
19 בשני לניסן, יום אשר בו יזכור איש ואיש מהמתיחס על
20 דגלו את מורו ורבו, וידברו יראי ד' לסדר שיעורי לימוד
21 וזמני התועדות.
- 22 וכפי הידיעות שקבלתי רבים מאנ"ש שי הקדישו את
23 היום הזה לברכת אל בשמים בתורה תפלה ולימוד דא"ח,
24 יהי משכורתם שלמה מאת האלקים בבני חי"א ומזונא
25 רויחא, לטוב להם כה"י בגו"ר.
- 26 לא אפונה אשר ידידנו אנ"ש שי הקשורים בעב[ו]נת
27 אהבה, בעלי דעה ורגש אמיתי, יקבעו יום הזה (וגם הבא
28 אחריו) ליום עבודה בצדקה תורה ושיחת ג'עים, בדברים
29 המעוררים לחיזוק התורה.
- 30 יהי ד' אלקי אבותינו בעזר אנ"ש שי בתוך כאחב"י
31 שי לברך את כל מעשי ידיהם בגו"ר.
- 32 והי' ברכה ושלוש כאו"נ והדו"ש מברכו בכט"ס.
- כבוד ידידנו עוז הנעלה והכי נכבד וו"ח
א"י"א מוה"ר [. . .] גארפינקל
- 1 שלום וברכה,
- 2 טיב מפעלו לטובת לומדי תורה ויושבי באהלה של
3 תורה, הנה בא עדינו. תודה רבה על העבר ובקשה על
4 העתיד, כי ירחיב ויגדיל מפעליו לטובה ולברכה, ובגודל
5 הענינים ונחיצות העזרה במדה נכונה כבר הארכתי
6 במכתבי אשר בטח קראם, בקריאה של חיבה ואהבה.
7 וככל אשר יוכל לעשות בעזרתו ית' עשה יעשה לעורר
8 נדיבי לב עם אלקי אברהם להחזיק לומדי תורה. וזכות
9 התורה תגן על העושים והמעשים יחיו להתברך בברכה
10 כפולה ומכופלת ברו"ג.
- 11 בטח קרא ידידנו מכתבי שכתבתי לידידנו רש"א שי
12 פאגעלמאן וידידנו ר"ד שי שיפרין על דבר ההשתדלות
13 בהתיסדות שיעורי לימוד בנגלה ודא"ח בין אנ"ש שי כי
14 את זה דרש ידרוש מאתנו הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק
15 זצוקלה"ה נ"ע זי"ע אשר בכל מקום מושב אנ"ש שי יהי

פרשת משפטים

כא וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשִּׂים לִפְנֵיהֶם:
 בְּכִי תִקְנֶה עֶבֶד עֲבָדֶי שְׁשֵׁי שָׁנִים יַעֲבֹד וּבִשְׁבַעַת
 יָצֵא לְחֻפְשֵׁי חֲנָם: ג אִם-בִּגְפוֹ יָבֵא בִגְפוֹ יֵצֵא
 אִם-בְּעַל אִשָּׁה הוּא וַיֵּצֵאָה אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ: ד אִם-
 אֲדָנָיו יִתֵּן לָוִי אִשָּׁה וַיִּלְדֶּה-לּוֹ בָנִים אוֹ בָנוֹת
 הָאִשָּׁה וַיִּלְדֶּיהָ תִּהְיֶה לְאֲדֹנֶיהָ וְהוּא יֵצֵא בִגְפוֹ:
 ה וְאִם-אָמַר יָאמֹר הָעֶבֶד אֶהְבֵּתִי אֶת-אֲדֹנִי
 אֶת-אִשְׁתִּי וְאֶת-בְּנֵי לֹא יֵצֵא חֻפְשִׁי: ו הַגֵּישׁוּ
 אֲדָנָיו אֶל-הָאֱלֹהִים וְהַגֵּישׁוּ אֶל-הַדָּלֶת אוֹ אֶל-
 הַמְּזוּזָה וְרָצַע אֲדָנָיו אֶת-אָזְנוֹ בַּמַּרְצֵעַ וְעִבְדוֹ
 לְעֹלָם: ז (לד) וְכִי-יִמְכֹּר אִישׁ אֶת-בְּתוֹ לְאִמָּה
 לֹא תֵצֵא בְּצֵאת הָעֲבָדִים: ח אִם-רָעָה בְּעֵינֵי
 אֲדֹנֶיהָ כְּתִיב אֲשֶׁר-לֹא קָרִי אֲשֶׁר-לָו יַעֲדָה וְהַפְדָּה
 לְעַם נִכְרִי לֹא-יִמְשָׁל לְמַכְרָה בְּבִגְדוֹ-בָּהּ:
 ט וְאִם-לִבָּנוּ יִיעֲדָנָה כְּמִשְׁפֶּט הַבָּנוֹת יַעֲשֶׂה-לָּהּ:
 י אִם-אַחֲרֵת יִקַּח-לָו שְׂאֵרָה כְּסוּתָהּ וְעֲנָתָה לֹא
 יִגָּרַע: יא וְאִם-שְׁלֹשׁ-אֵלֶּה לֹא יַעֲשֶׂה לָּהּ וַיֵּצֵאָה
 חֲנָם אֵין כְּסָף: יב (וידל) יב מִכָּּה אִישׁ וּמֵת מוֹת
 יוּמָת: יג וְאֲשֶׁר לֹא צָדָה וְהָאֱלֹהִים אָנָּה לִידּוֹ
 וְשִׁמְתִּי לָךְ מָקוֹם אֲשֶׁר יָנוּם שָׁמָּה: יד וְכִי-יִזְוֹד
 אִישׁ עַל-רֵעֵהוּ לְהַרְגוֹ בְּעֶרְמָה מֵעַם מִזִּבְחִי
 תִּקְחֵנּוּ לָמוֹת: טו וּמִכָּּה אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת
 יוּמָת: טז וְגִנֵּב אִישׁ וּמָכְרוֹ וּנְמַצָּא בְּיָדוֹ מוֹת
 יוּמָת: יז וּמִקְלָל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוּמָת: יח
 וְכִי-יִרְיֹבֵן אֲנָשִׁים וְהִכָּה-אִישׁ אֶת-רֵעֵהוּ בְּאֶבֶן
 אוֹ בְּאֶגְרָף וְלֹא יָמוּת וּנְפֹל לְמִשְׁכָּב: יט אִם-יָקוּם
 וְהִתְהַלֵּךְ בַּחוּץ עַל-מִשְׁעָנָתוֹ וְנִקְּחָה הַמִּכָּה רַק
 שְׁבֵתוֹ יִתֵּן וְרִפְּאָ וְרִפְּאָ: כ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ט עמ' 302)

וְהָאֱלֹקִים אָנָּה לִידּוֹ וְשִׁמְתִּי לָךְ (כא, יג)

לִידּוֹ – לִגְבִי הַחֲטָא נִקְט לְשׁוֹן נִסְתָּר, כִּי הַכּוֹנֵה לְנֶפֶשׁ
 הַבְּהִמָּת, הַמְּחַטֵּאָה אֶת הָאָדָם, שֶׁהִיא בְּבִחִינַת 'נִסְתָּר' בִּיחִס
 לְמַהוּת הַפְּנִימִית, הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֵקִית. לָךְ – לִגְבִי הַתְּקוּן נִקְט

לְשׁוֹן נִזְכָּח, כִּי הַדְּבָרִים אֲמוּרִים לְנֶפֶשׁ הָאֱלֵקִית, שְׁנִפְגָּמַת
 כְּתוּצָאָה מִהַחֲטָא וְעוֹסְקַת בְּתִקְוִין הַפְּגָם.

שְׁנִי ~ וְכִי-יִכֹּפֶה אִישׁ אֶת-עַבְדּוֹ אוֹ אֶת-אִמָּתוֹ
 בְּשִׁבְטוֹ וּמֵת תַּחַת יָדוֹ נָקָם יִנָּקֵם: כא אִךְ אִם-יִזְוֶה
 אוֹ יוֹמִים יַעֲמֹד לֹא יָקָם כִּי כִסְפוֹ הוּא: כב
 וְכִי-יִנָּצוּ אֲנָשִׁים וְנִגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וַיֵּצֵאוּ יִלְדֶּיהָ
 וְלֹא יִהְיֶה אִסּוֹן עֲנוּשׁ יַעֲנֹשׁ בְּאֲשֶׁר יִשִּׂית עָלָיו
 בְּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בְּפִלְלִים: כג וְאִם-אִסּוֹן יִהְיֶה
 וְנִתְּתָה נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ: כד עֵין תַּחַת עֵין שֵׁן
 תַּחַת שֵׁן יָד תַּחַת יָד רֶגֶל תַּחַת רֶגֶל: כה כּוֹיָה
 תַּחַת כּוֹיָה פָּצַע תַּחַת פָּצַע חֲבוּרָה תַּחַת
 חֲבוּרָה: כו וְכִי-יִכֹּפֶה אִישׁ אֶת-עֵין עַבְדּוֹ אוֹ-
 אֶת-עֵין אִמָּתוֹ וְשִׁחֲתָהּ לְחֻפְשִׁי יִשְׁלַחנָהּ תַּחַת
 עֵינוֹ: כז וְאִם-שֵׁן עַבְדּוֹ אוֹ-שֵׁן אִמָּתוֹ יִפֹּל לְחֻפְשִׁי
 יִשְׁלַחנָהּ תַּחַת שְׁנוֹ: כח וְכִי-יִגַּח שׂוֹר אֶת-אִישׁ
 אוֹ אֶת-אִשָּׁה וּמֵת סָקוֹל יִסָּקֵל הַשׂוֹר וְלֹא יֵאָכֵל
 אֶת-בְּשָׂרוֹ וּבְעַל הַשׂוֹר נָקִי: כט וְאִם שׂוֹר נִגַּח
 הוּא מִתְּמֹל שְׁלֹשָׁם וְהוּעַד בְּעַלְיוֹ וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ
 וְהָמִית אִישׁ אוֹ אִשָּׁה הַשׂוֹר יִסָּקֵל וְגַם-בְּעַלְיוֹ
 יוּמָת: ל אִם-כָּפַר יוֹשֵׁת עָלָיו וְנָתַן פְּדִין נֶפֶשׁוֹ
 כָּל אֲשֶׁר-יוֹשֵׁת עָלָיו: לא אוֹ-בֶן יָגַח אוֹ-בַת יָגַח
 כְּמִשְׁפֶּט הַזֶּה יַעֲשֶׂה לוֹ: לב אִם-עֶבֶד יִגַּח הַשׂוֹר
 אוֹ אִמָּה כָּסֶף וְשְׁלֹשִׁים שְׁקָלִים יִתֵּן לְאֲדָנָיו
 וְהַשׂוֹר יִסָּקֵל: סג וְכִי-יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר אוֹ
 כִּי-יִכְרֶה אִישׁ בֹּר וְלֹא יִכְסֶּנוּ וְנִפְל-שָׁמָּה שׂוֹר אוֹ
 חֲמוֹר: לד בְּעַל הַבּוֹר יִשְׁלַם כָּסֶף יָשִׁיב לְבַעְלֵיו
 וְהָמֵת יִהְיֶה-לּוֹ: לה וְכִי-יִגַּף שׂוֹר-אִישׁ אֶת-שׂוֹר
 רֵעֵהוּ וּמֵת וּמָכְרוֹ אֶת-הַשׂוֹר הַחַי וְחָצוּ אֶת-
 כְּסָפוֹ וְגַם אֶת-הָמֵת יַחֲצוּ: לו אוֹ נֹדַע כִּי שׂוֹר
 נִגַּח הוּא מִתְּמֹל שְׁלֹשָׁם וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ בְּעַלְיוֹ
 שְׁלֹם יִשְׁלַם שׂוֹר תַּחַת הַשׂוֹר וְהָמֵת יִהְיֶה-לּוֹ: סז
 כִּי יִגְנֹב-אִישׁ שׂוֹר אוֹ-שָׁה וּמָכְרוֹ אוֹ מָכְרוֹ
 חֲמִשָּׁה בָּקָר יִשְׁלַם תַּחַת הַשׂוֹר וְאַרְבַּע-צֹאֵן

תחת השם: **כב** א-במחתרת ימצא הגנב והכה ומת אין לו דמים: ב-אם זרחה השמש עליו דמים לו שלם ישלם אם-אין לו ונמכר בגנבתו: ג-אם-המצא תמצא בידו הגנבה משור עד-חמור עד-שה חיים שנים ישלם: ד

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם כרך טו עמ' 16)

ירפא ירפא (כא, יט)

פעם בא יהודי אל ה'צמח צדק ואמר שהרופא התנאש ממנו. אמר לו הרבי: "כתיב ירפא ירפא, מכאן שנתנה רשות לרופא לרפאות (ברכות ס, א). הרי שיש לו רשות רק לרפא, ואלו להפך (שאינו מרפא אלא מסלק את גידיו ומתנאש) - אין זה שף אליר" (היינו שנעשה כאדם הפשוט ואין לו שום דעה בעניני רפואה).

שלישי ה- כי יבער-איש שדה או-כרם ושלח את-כתיב בעירה קרי בעירו ובער בשדה אחר מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם: ה-כיתצא אש ומצאה קצים ונאכל גדיש או הקמה או השדה שלם ישלם המבער את-הבערה: ו-כיתן איש אל-רעהו כסף או-כלים לשמור וגנב מבית האיש אם-ימצא הגנב ישלם שנים: ז-אם-לא ימצא הגנב ונקרב בעל-הבית אל-האלהים אם-לא שלח ידו במלאכת רעהו: ח-על-כל-דבר-פשע על-שור על-חמור על-שה על-שלמה על-כל-אבדה אשר יאמר כיהוא זה עד האלהים יבא דבר-שניהם אשר ירשיעו אלהים ישלם שנים לרעהו: ט-כיתן איש אל-רעהו חמור או-שור או-שה וכל-בהמה לשמור ומת או-נשבר או-נשבה אין ראה: י-שבעת יהיה תהיה בין שניהם אם-לא שלח ידו במלאכת רעהו ולקח בעליו ולא ישלם: יא-ואם-גנב וגנב מעמו ישלם לבעליו: יב-אם-טרף וטרף יבאחו עד הטרפה לא ישלם: יג-וכי-ישאל איש מעם רעהו ונשבר או-מת בעליו אין-עמו שלם ישלם: יד-אם-בעליו עמו לא ישלם אם-שכיר

הוא בא בשכרו: טו-וכי-יפתה איש בתולה אשר לא-ארשה ושכב עמה מהר ומהרנה לו לאשה: טז-אם-מאן ומאן אביה לתתה לו כסף ישלם כמהר הבתולת: טז-מכשפה לא תחיה: יז-כל-שכב עם-בהמה מות יומת: יח-וזבח לאלהים יחרם בלתי ליהוה לבדו: יט-וגר לא-תונה ולא תלחצנו כייגרים הייתם בארץ מצרים: כא-כל-אלמנה ויתום לא תענון: כב-אם-ענה תענה אתו כי אם-צעק יצעק אלי שמע אשמע צעקתו: כג-וחרה אפי וחרגתי אתכם בחרב והיו נשיכם אלמנות ובניכם יתמים: כד-אם-כסף א תלוה את-עמי את-העני עמך לא-תהיה לו פנשה לא-תשימון עליו נשך: כה-אם-חבל תחבל שלמת רעד עד-בא השמש תשיבנו לו: כו-כי הוא כתיב כסותה קרי כסותו לבדה הוא שמלתו לערו במה ישכב והיה כייצעק אלי ושמעתי כייחנן אני: כז

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת 12)

וכי ישאל איש . . . בעליו עמו לא ישלם (כב, יג-יד)

הנפש נתנת לנו מדי בקר בתור 'שאלה', כדי שנשתמש בה לקיום רצון ה' ובסופו של דבר נשיב אותה שלמה. וקשה: הרי שואל חייב גם באונסין, ומי יכול לעמד בזה? העצה לכך היא, שה'שאלה' תהיה 'שאלה בבצלים'. כלומר: מדי בקר, כשאנו 'שואלים' את הנפש, עלינו להתפלל לבעלה, הקב"ה, ולבקש את צרכנו; ונדין הוא, שהשואל חפץ מאת חברו ובעת השאלה בקש מבעל החפץ להשקותו מים וכדומה - הרי זו 'שאלה בבצלים'.

רביי כו-אלהים לא תקלל ונשיא בעמך לא תאר: כה-מלאכתך ודמעך לא תאחר בכור בנך תתן-לי: כז-בן-תעשה לשרך לצאנך שבעת ימים יהיה עם-אמו ביום השמיני תתנו-לי: כח-ואנשי-קדש תהיון לי ובשר בשדה טרפה לא תאכלו לכלב תשלכון אותו: כט-כג א לא תשא שמע שוא אל-תשת ירך עם-רשע להיות עד חמס: ד-לא-תהיה אחר-רבים לרעת ולא-

תַּעֲנֶה עַל־כֵּן לְנֹטָה אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטֹּת: ^ג וְדָל
לֹא תִהְדָּר בְּרִיבוֹ: ^ד כִּי תִפְגַּע שׁוֹר אִיכָכָה אוֹ
חֲמֹר תַּעֲהֶה הַשֵּׁב תִּשְׁכַּנּוּ לוֹ: ^ה כִּי־תִרְאֶה
חֲמֹר שֹׁנֵאֲךָ רֹבֵץ תַּחַת מִשְׁאֹו וְחִדְלָתָ מֵעֹזב לוֹ
עֹזב תַּעֲזֹב עִמּוֹ: ^ו

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש כרך י עמ' שכח)

את העני עמך (כב, כד)

הינינו שהסכום שהלוי צריך לו (שעני הוא באותה שעה)
נמצא בתור פקדון אצל המלוה, שמזכים אותו במצנה רמה
זו, ובלי הלוא לא היה זוכה בה (ראה 'אור החיים' הקדוש).
ומרגש זה לרגש נעלה יותר בצדקה ובגמילות חסדים, לפי
הפתגם הידוע של חסידים הראשונים: "דער שטיקל ברויט
וואס איף האב, איז ער דינער ווי מינער" (= פרוסת הלחם
שבנדי, היא שלך כפי שהיא שלי). והיו מקדימים מלת
"דינער" (= שלך).

חמישי ו לא תטה משפט איבונך בריבו: ומדבר
שקר תרחק ונקי וצדיק אל־תהרג כי לא־אצדיק
רשע: ^ה וישחרר לא תקח כי השחר יעור פקחים
ויסלף דברי צדיקים: ^ו וגר לא תלחץ ואתם
ידעתם את־נפש הגר כי־גרים הייתם בארץ
מצרים: ^ז וישש שנים תזרע את־ארצך ואספת
את־תבואתה: ^ח והשביעת תשמטנה וגמשתה
ואכלו אביני עמך ויתרם תאכל חית השדה
בן־תעשה לחרמך לזיתך: ^ט ששת ימים תעשה
מעשיו וביום השביעי תשבת למען ינוח שורך
וחמורך וינפש בן־אמתך והגר: ^י ובכל אשר־
אמרתי אליכם תשמרו ושם אלהים אחרים לא
תזכירו לא ישמע על־פיו: ^{יא} שלש רגלים תחג
לי בשנה: ^{יב} את־חג המצות תשמר שבעת
ימים תאכל מצות באשר צויתך למועד חדש
האביב כי־בו יצאת ממצרים ולא־יראו פני
ריקים: ^{יג} וחג הקציר בפורי מעשיו אשר תזרע
בשדה וחג האסף בצאת השנה באספך את־
מעשיו מן־השדה: ^{יד} שלש פעמים בשנה יראה
כל־זכורך אל־פני האדון ^{טו} יהוה: ^{טז} לא־תזבח

על־חמץ דם־זבחי ולא־ילין חלב־חגי עד־בקר:
^{יז} ראשית בפורי אדמתך תביא בית יהוה
אלהיו לא־תבשל גדי בחלב אמו: ^{יח} פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יח עמ' 185)

ושם אלהים אחרים לא תזכירו . . את חג המצות תשמרו
(כג, יג-טו)

סמך פסח לעבודה־זרה, לומר: מה עבודה־זרה אסורה
בהנאה ואוסרת בכל שהוא, אף חמץ בפסח אסור בהנאה
ואוסר בכל שהוא (בצל הטורים)

יש דמיון נוסף בין חמץ לעבודה־זרה. דהנה, אדם רגיל
בחמץ במשך השנה והוא עלול לשכח את האסור, ולכן
החמירה בו התורה ביותר. ואף בעבודה־זרה כך: אדם רגיל
לעסק בעניני העולם ולקבל מהם תועלת, והוא עלול להגיע
לעבודה זרה - ליחס להם את התועלת, ולשכח שהם רק
'לבוש' לכרפת ה'.

ששי כ תטה אנכי שלח מלאך לפניך לשמורך
בדרך ולהביאך אל־המקום אשר הכנתי:
^{בא} השמר מפניו ושמע בקלו אל־תמר בו כי לא
ישא לפשעכם כי שמי בקרבו: ^{בב} כי אם־שמע
תשמע בקלו ועשית כל אשר אדבר ואיבית
את־איביך וצרת את־צורריך: ^{בג} כי־ילך מלאכי
לפניך והביאך אל־האמרי והחתי והפריזי
והכנעני החוי והיבوسی והכנעני: ^{כד} לא־
תשתחוה לאלהיהם ולא תעבדם ולא תעשה
במעשיהם כי הרס תהרסם ושבר תשבר
מצבתיהם: ^{כה} ועבדתם את יהוה אלהיכם
וברך את־לחמך ואת־מימך והסרת מחרה
מקרבך: ^ו

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טז עמ' 242)

לא תבשל גדי בחלב אמו (כג, יט)

מקומו של 'חק' זה בפרשת משפטים בא ללמדנו,
שעלינו להתחשב גם אל חק כאל 'משפט'. כלומר, עלינו
לנסות ולהבין את טעם החק ככל האפשר: "כל מה שאמה
יכול לתן לו טעם, תן לו טעם" (רמב"ם סוף הלכות תמורה).

שביעי כו לא תהיה משכלה ועקרה בארצך את־
מספר ימך אמלא: ^{כז} את־אימתי אשלח לפניך

לְמַחֵר: ^א וְאֶל־אֶצִּילִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁלַח יָדוֹ
וַיַּחְזֹו אֶת־הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ: ^ב וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲלֶה אֵלַי הָהָרָה וְהִיא־שָׁם
וְאֶתְנֶה לְךָ אֶת־לַחַת הָאֵבֶן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה
אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְהוֹרֹתָם: ^ג וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיְהִי־שֶׁעַ
מִשְׁרָתוֹ וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל־הָרַ הָאֱלֹהִים: ^ד וְאֶל־
הַזִּקְנִים אָמַר שְׁבוּ־לָנוּ כִּזֶּה עַד אֲשֶׁר־נָשׁוּב
אֵלֵיכֶם וְהִנֵּה אֶהְרֹן וְחֹר וְעַמְכֶם מִי־כָעַל דְּבָרִים
וַיֵּשׁ אֲלֵהֶם: ^ה וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל־הָהָר וַיִּכַּסּ הָעֲנָן
אֶת־הָהָר: ^ו וַיִּשָּׁפֹן כְּבוֹד־יְהוָה עַל־הָרַ סִינַי
וַיִּכַּסְּהוּ הָעֲנָן שְׁשֶׁת יָמִים וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי מִתּוֹךְ הָעֲנָן: ^ז וַיִּמְרָאֵהוּ כְבוֹד יְהוָה
כַּאֲשֶׁר אֵכָלֵת בְּרֹאשׁ הָהָר לְעֵינָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
^ח וַיִּבְכּוּ מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הָעֲנָן וַיַּעַל אֶל־הָהָר וַיְהִי
מֹשֶׁה בְּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה: פפפ

★ ★ ★

חצי קריש

יִתְגַּדֵּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמוֹה רַבָּא. אֲמֵן בְּעֶלְמָא דִּי בְּרָא כְרֻעוּתָהּ
וַיִּמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וַיִּקְרַב מְשִׁיחָהּ.
אֲמֵן בְּחֵיבוֹן וּבְיִמְכוֹן וּבְחֵי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעֶגְלָא
וּבְזִמְן קָרִיב וְאִמְרוּ אֲמֵן: אֲמֵן יְהֵא שְׁמוֹה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַי.
עֲלֵמַי. יִתְבָּרַךְ, יִשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר, וַיִּתְרוֹמֵם, וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר,
וַיִּתְעַלֶּה, וַיִּתְהַלָּל, שְׁמוֹה דְּקֻדְשָׁא בְּרִיד הוּא. אֲמֵן לְעֵלְא מִן
כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא, תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא, דְּאִמְרִין
בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ אֲמֵן: אֲמֵן

★ ★ ★

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טז עמ' 273)

לֹא תִהְיֶה מִשְׁפָּלָה. . . מִסְפָּר זְמִיד אֲמֵלָא (כג, כז)
מִשְׁפָּלָה וַעֲקָרָה – הִזְיֵנוּ שְׂאֵין קִיּוֹם וְתוֹצְאוֹת לַעֲבוּדַת ה'.
בְּאַרְצָךְ (לְשׁוֹן רַצוֹן) – הַסִּפָּה לְכָךְ הִיא שְׁהָאֲדָם שׁוֹכֵעַ רַצוֹן
מִעֲבוּדָתוֹ, דְּכָר הַמוֹכִיחַ שֶׁהוּא מְרַגֵּשׁ אֶת עַצְמוֹ, הוּא חֵשׁ
שֶׁהוּא עוֹבֵד ה'. מִסְפָּר זְמִיד אֲמֵלָא – הֵעֵצָה לְכָךְ הִיא לְזַכֵּר
שֶׁנֶּקֶבֶע לֹא מִסְפָּר קָצוּב שֶׁל יָמִים, בְּהֶם עָלְיוּ לְמֵלָא אֶת
שְׁלִיחוּתוֹ בְּעוֹלָם, וְכָל רַגַע שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ לְדַבֵּר אַחֵר הוּא

וְהַמֹּתִי אֶת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר תִּבְּא בָהֶם וְנָתַתִּי
אֶת־כָּל־אִיְבֹיךָ אֵלַיִךְ עֵרָף: ^ב וְשָׁלַחְתִּי אֶת־
הַצִּרְעָה לְפָנֶיךָ וּגְרִשָּׁה אֶת־הַחַיִּי אֶת־הַפְּנֻעִי
וְאֶת־הַחַתִּי מִלְּפָנֶיךָ: ^ג לֹא אֲגַרְשֶׁנּוּ מִלְּפָנֶיךָ
בְּשָׁנָה אַחַת פֶּן־תִּהְיֶה הָאָרֶץ שְׂמֵמָה וְרִבָּה עָלֶיךָ
חַיַּת הַשָּׂדֶה: ^ד מַעֲט מַעֲט אֲגַרְשֶׁנּוּ מִלְּפָנֶיךָ עַד
אֲשֶׁר תִּפְרֹה וְנָחֳלַת אֶת־הָאָרֶץ: ^ה וְשָׁתִי אֶת־
גִּבְלֶךָ מִיַּם־סוּף וְעַד־יָם פְּלִשְׁתִּים וּמִמִּדְבָּר
עַד־הַנָּהָר כִּי | אֶתֵּן בְּיַדְכֶם אֶת יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ
וְגִרְשָׁתֶמוּ מִלְּפָנֶיךָ: ^ו לֹא־תִכְרַת לָהֶם וְלֹא־לִהְיֶהֶם
בְּרִית: ^ז לֹא יֵשְׁבוּ בָּאֲרָצְךָ פֶּן־יִחַטְּאוּ אֹתָךְ לִי
כִּי תַעֲבֹד אֶת־אֱלֹהֵיהֶם כִּי־יִהְיֶה לְךָ לְמוֹקֵשׁ: פ
כֹּד ^א וְאֶל־מֹשֶׁה אָמַר עֲלֶה אֶל־יְהוָה אֶתְּהָ
וְאַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל
וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם מִרְחֹק: ^ב וַנִּגַּשׁ מֹשֶׁה לְבָדּוֹ אֶל־
יְהוָה וְהֵם לֹא יִגָּשׁוּ וְהָעָם לֹא יַעֲלוּ עִמּוֹ: ^ג וַיָּבֹא
מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לָעָם אֶת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה וְאֵת
כָּל־הַמִּשְׁפָּטִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמְרוּ
כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה: ^ד וַיִּכְתֹּב
מֹשֶׁה אֶת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה וַיִּשְׁכֶּם בַּבֹּקֶר וַיִּכֶן
מִזִּבְחַ תַּחַת הָהָר וּשְׁתֵּים עָשָׂר מִצֵּבָה לְשָׁנִים
עֹשֶׂר שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל: ^ה וַיִּשְׁלַח אֶת־נָעֲרֵי בְנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים שְׁלָמִים
לַיהוָה פָּרִים: ^ו וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצִי הַדָּם וַיִּשֶׁם
בְּאַגָּנֹת וְחֲצִי הַדָּם זָרַק עַל־הַמִּזְבֵּחַ: ^ז וַיִּקַּח סֹפֶר
הַכֹּהֲנִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנוֹ הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר־
דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע: ^ח וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־
הַדָּם וַיִּזְרֹק עַל־הָעָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה דַם־הַבְּרִית
אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה עִמָּכֶם עַל כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:
^ט וַיַּעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִים
מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל: ^י וַיִּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְתַחַת
רָגְלוֹ כַּמַּעֲשָׂה לְכַנֵּת הַסִּפִּיר וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם

בגדר מעילה בשליחות זו. זכירה זו תביא לזעזוע ולאבוד הרגשת עצמו; הוא ירגיש רק את השליחות עצמה, לא שהוא המבצע אותה.

מפטיר טו ויעל משה אל־ההר ויכם הענן את־ההר: טז וישפן כבוד־יהוה על־הר סיני ויכסחו

הענן ששת ימים ויקרא אל־משה ביום השביעי מתוך הענן: יז ומראה כבוד יהוה באש אכלת בראש ההר לעיני בני ישראל: יח ויבא משה בתוך הענן ויעל אל־ההר ויהי משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה: פפפ

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עֲנִיִּים הֵיא לַמִּחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיךָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיךָ דְּרַכִּינָעִם, וְכָל־נִתְיבְתִיךָ שְׁלוֹם. אַרְבֵּי יָמִים בִּימִינֶהּ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֶשֶׂר וּכְבוֹד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבַנְּבִיאִי הָאֵמֶת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הו"ק, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

ח הדבר אשר־היה אל־ירמיהו מאת יהוה בשנה השביעית למלכות צדקיהו אחרי כרת המלך צדקיהו ברית את־פֿל־העם אשר בירושלם לקרא להם ולשפחות דָּרוֹר חירות:

ט לְשַׁלַּח כָּל אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת־שִׁפְחוֹתָיו הָעִבְרִי וְהָעִבְרִיָּה חֲפָשִׁים לְכַלְתִּי עֲבָדֶיךָ שֹׁם אִישׁ בֵּיתוֹ וְאִשְׁתּוֹ אֶחָיו אֶחָה

הפטרה לפרשת משפטים לקריאה בציבור

שי למורא

ולשמו"ת בירמיה פרק לד

(ח) לקרא להם, לעבדים ולשפחות העִבְרִיִּים. (ט) ביהודי אחיהו איש,

לד ח הדבר אשר־היה אל־ירמיהו

מאת יהוה אחרי כרת המלך צדקיהו ברית את־פֿל־העם אשר בירושלם לקרא להם דָּרוֹר: ט לְשַׁלַּח אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת־שִׁפְחוֹתָיו הָעִבְרִי וְהָעִבְרִיָּה חֲפָשִׁים

שעבדו שש שנים וכמשפט התורה איש: וישמעו קבלו על עצמן כל־השרים וכל־העם אשר־באו בבִּרְיָ לְשַׁלַּח אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת־שִׁפְחָתוֹ חֲפָשִׁים לְבִלְתִּי עֲבֹדֵם עוֹד וַיִּשְׁמְעוּ קָבְלוּ עַל עֲצָמָן וְגַם וַיִּשְׁלַחוּ אִישׁ אֶת עַבְדּוֹ וכו': יא וישבו אחרי־כן כי נתחרטו וישבו תחזור אותם בחוקה את־העבדים ואת־השפחות אשר שלחו חֲפָשִׁים ויכבשום תפשו להיות להם לעבדים ולשפחות: יב ויהי דבר־יהוה אל־ירמיהו מאת יהוה לאמר ויהי דבר ה' - זה הוא האמור בתחילת הענין הדבר אשר היה וכו' ולפי שארבו הדברים תור לוטר ויהי דבר ה': יג כה־אמר יהוה אלתי

ישראל אנכי פרתי ברית על כל המצות בכללן את־אבותיכם במעמד הר סיני ביום דעת הוצאי אותם מארץ מצרים מבית עבדים לאמר: יד מקץ שבע שנים לימי עבדותו תשלחו איש את־אחיו העברי אשר־ימכר לך ועבדך שש שנים ושלחתו חֲפָשִׁי מִמְּמֹד תחילת שנה השביעית ולא־שמועו אבותיכם אלי ולא הפיו את־אזנם לשמוע אל המצוה ההיא ותללו: טו ותשבו אתם שבתם בתשובה היום ותעשו את־הישל פני לקרא דרור איש לרעהו לעבדו העברי ותכרתו ברית לפני בבית אשר־נקרא שמי עליו: טז ותשבו ותחללו את־שמי בעבדכם על שבעת הדת ותשבו ותחזקו אתכם איש את־עבדו ואיש את־שפחתו אשר שלחתם חֲפָשִׁים לנפשם ותכבשו אתם ותפשתם בהם בחוקה להיות להם לעבדים ולשפחות: יז לבן כה־אמר יהוה אתם לא־שמעתם אלי לקרא דרור איש לאחיו ואיש לרעהו הנני קרא לכם דרור מאתי ולא אתה עוד ארון עליכם להציל אתכם ותהיו מופקדים נא־יהוה אל־החרב אל־הדבר ואל־הרעב ונתתי אתכם לזעזוע לכל ממלכות הארץ פולם יחידו אתכם: יח ונתתי את־האנשים העברים את־ברתי אשר לא־הקימו את־דברי הברית בשחרורו וכבשום אשר פרטו לפני העגל למחוד במקום אשר פרטו לשנים לשני חלקים ויעבדו בין בתריו כי כן היה דרך פורתי ברית: יט והם שרי יהודה ושרי ירושלים

לְבִלְתִּי עֲבֹדֵם בְּיַהוּדִי אַחִיהוּ אִישׁ: וַיִּשְׁמְעוּ כָּל־הַשָּׂרִים וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־בָּאוּ בְּבִרְיָ לְשַׁלַּח אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת־שִׁפְחָתוֹ חֲפָשִׁים לְבִלְתִּי עֲבֹדֵם עוֹד וַיִּשְׁמְעוּ וַיִּשְׁלַחוּ: יא וישבו אחרי־כן וישבו את־העבדים

שי למורא כמו "איש ביהודי אחיו" (י) חֲפָשִׁים חֲפָשִׁים לְבִלְתִּי לרצונם. יז) אִישׁ לרעהו, לעבדו העברי. לכם דרור, כלומר, אתם אתכם חֲפָשִׁים, מפני להיות מפקדים אל החרב וגו'. לזעזוע, לתרדיה. יח) העגל אשר פרטו לשנים, בדרך פורתי ברית.

וְאֶת־הַשִּׁפּוֹת אֲשֶׁר שָׁלְחוּ חֲפָשִׁים וַיִּכְבְּשׁוּם לְעַבְדֵּי וְלִשְׁפָחוֹת: יב וְיִהְיֶה דְּבַר־יְהוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ מֵאֵת יְהוָה לֵאמֹר: יג כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲנֹכִי פָרַתִּי בְרִית אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם בְּיוֹם הוֹצֵאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים לֵאמֹר: יד מִקֵּץ שִׁבְעַ שָׁנִים תִּשְׁלְחוּ אִישׁ אֶת־אֲחִיו הָעִבְרִי אֲשֶׁר־יִמְכֹּר לְךָ וְעַבְדְּךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וְשִׁלַּחְתוֹ חֲפָשִׁי מִמְּמֹד וְלֹא־שָׁמְעוּ אֲבוֹתֵיכֶם אֵלַי וְלֹא הָפְּיוּ אֶת־אָזְנָם: טו וְתִשְׁבּוּ אַתֶּם הַיּוֹם וְתַעֲשׂוּ אֶת־הַיִּשָּׁר בְּעֵינֵי לְקַרְא דְּרֹר אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּתְכַרְתּוּ בְרִית לִפְנֵי בֵּית אֲשֶׁר־נִקְרָא שְׁמִי עָלָיו: טז וְתִשְׁבּוּ וְתַחלְלוּ אֶת־שְׁמִי וְתִשְׁבּוּ אִישׁ אֶת־שִׁפְחָתוֹ וְאִישׁ אֶת־שִׁפְחָתוֹ אֲשֶׁר־שָׁלַחְתֶּם חֲפָשִׁים לְנַפְשָׁם וְתִכְבְּשׁוּ אֹתָם וְתִפְשֶׁתֶם בָּהֶם בְּחֻקָּה לְהִיּוֹת לָכֶם לְעַבְדִּים וְלִשְׁפָחוֹת: יז לִבֶּן כֹּה־אָמַר יְהוָה אַתֶּם לֹא־שָׁמַעְתֶּם אֵלַי לְקַרְא דְּרֹר אִישׁ לְאָחִיו וְאִישׁ לְרֵעֵהוּ הֲנִי קָרָא לָכֶם דְּרֹר נָא־יְהוָה אֱלֹהֵי הָרֶבֶל אֶל־הַדָּבָר וְאֶל־הָרַעַב וְנָתַתִּי אֶתְכֶם לְזַעֲזוּחַ לְכָל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ: יח וְנָתַתִּי אֶת־הָאֲנָשִׁים הָעִבְרִים אֶת־בְּרִיתִי אֲשֶׁר לֹא־הִקִּימוּ אֶת־דְּבַרִּי הַבְּרִית אֲשֶׁר פָּרַתִּי לִפְנֵי הָעָם אֲשֶׁר פָּרַתִּי לְשָׁנִים וַיַּעֲבְדוּ בֵּין בְּתָרֵיו: יט שְׂרֵי יְהוּדָה וְשְׂרֵי יְרוּשָׁלַם הַפָּרְסִים וְהַכְּהֵנִים וְכָל עַם

שי למורא

עטרת מרים

הַפָּרִסִים וְהַכֹּהֲנִים וְכָל עַם הָאָרֶץ הָעֹבְרִים בֵּין בְּתָרֵי הָעֵגֶל:
כַּ וְנָתַתִּי אוֹתָם בֵּין אִיבֵיהֶם וּבֵין מִבְקָשֵׁי נַפְשָׁם וְהִיְתָה נִבְלָתָם
לְמֹאכָל לַעֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבַהֲמַת הָאָרֶץ כִּי לֹא יִקְרֹבוּ עַל כִּי יִרְבוּ מֵאֹד:

כא וְאֶת־צִדְקִיהוּ מִלֶּךְ־יְהוּדָה
וְאֶת־שָׁרָיו אֶתֵּן בֵּין אִיבֵיהֶם
וּבֵין מִבְקָשֵׁי נַפְשָׁם וּבֵין חֵיל
מִלֶּךְ כָּלֵל הֵם הָאִיִּבִים וּמִבְקָשֵׁי
נַפְשָׁם הָעֲלִים מַעֲלִיכֶם אֲשֶׁר
נִסְתַּלְקוּ מִעֲלֵיכֶם בְּשִׁמְעֶם שְׁבָאוּ מִצִּירֵם
לַעֲזֹר לָכֶם (יִרְמִיָּה לו'): כב הֲגִנִי
מִצֹּהָ אֲעִיר לָכֶם נָא־יְהוָה
וְהַשְׁבֹּתִים אֶל־הָעִיר הַזֹּאת אֲשֶׁר
לָפָה אֵת חֵיל מִלֶּךְ כָּלֵל וְנִלְחַמוּ
עָלֶיהָ וּלְכַדּוּהָ וּשְׂרָפָהּ בָּאֵשׁ
וְאֶת־עֲרֵי יְהוּדָה אֶתֵּן שְׂמָמָה
מֵאֵין יָשֵׁב: כג כֹּה אָמַר יְהוָה
אִם יִצְיֹר שֶׁ־לֹא יִהְיֶה עוֹד בְּרִיתִי
יֻמָּם וְלִילָה חֲקוֹת שָׁמַיִם וְגַם חֲקוֹת
שָׁמַיִם וְאָרֶץ לֹא־שְׁמִתִּי שִׁיתַּבְּטְלוּ
חֲקֵי הַטִּבְעִי: אד יִצְיֹר: כו גַּם־זָרַע
יִעֲקֹב וְדוֹד עֲבָדֵי אֲמָאִם מִקַּחַת מִזֶּרְעוֹ מִשְׁלִים אֶל־זָרַע אֲבָרָהָם
יִשְׁחַק וַיַּעֲקֹב כִּי־אֲשִׁיב אֶת־שְׁבוּתָם וְרַחֲמָתִים:

כא) הָעוֹלָם מַעֲלִיכֶם, אֲשֶׁר הִסְתַּלְקוּ עֲבָדָיו מִעֲלֵיכֶם בְּשִׁמְעֶם שְׁבָאוּ
מִצִּירֵם לַעֲזֹר לָכֶם. כב) אִם לֹא בְרִיתִי יֻמָּם וְלִילָה וְגו', כְּלוּמָר, אִם לֹא
תִהְיֶה בְרִיתִי שְׁקִבְעִתִי יֻמָּם וְלִילָה, וְלֹא שְׁמִתִּי חֲקוֹת שָׁמַיִם וְאָרֶץ לִהְיוֹת חֵק עוֹלָם.

אם לֹא יִהְיֶה זֶה, לֹא יִהְיֶה זָרַע יַעֲקֹב
וְדוֹד, שְׂאֵמָאִם אוֹתָם. אָבֵל כָּל זֶמַן
שֶׁתִּהְיֶה קִנְיַת בְּרִיתִי עִם שָׁמַיִם וְאָרֶץ
וְעַם יֻמָּם וְלִילָה, תִּהְיֶה בְרִיתִי עִם זָרַע
יַעֲקֹב לִהְיוֹת עַמִּי, וְעַם זָרַע דּוֹד לִהְיוֹת
מוֹלֵךְ וּמוֹשֵׁל. וד"ל דְּרִשְׁוֹהוּ לַעֲנֹן בְּרִית
הַתּוֹרָה וְהַמִּילָה, לְלַמֵּד מִכָּאן שֶׁשְׁבִילָם
נִבְרָאוּ שָׁמַיִם וְאָרֶץ.

הָאָרֶץ הָעֹבְרִים בֵּין בְּתָרֵי הָעֵגֶל:

כ וְנָתַתִּי אוֹתָם בֵּין אִיבֵיהֶם וּבֵין
מִבְקָשֵׁי נַפְשָׁם וְהִיְתָה נִבְלָתָם לְמֹאכָל
לַעֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבַהֲמַת הָאָרֶץ:

כא וְאֶת־צִדְקִיהוּ מִלֶּךְ־יְהוּדָה וְאֶת־שָׁרָיו

אֶתֵּן בֵּין אִיבֵיהֶם וּבֵין מִבְקָשֵׁי נַפְשָׁם וּבֵין חֵיל מִלֶּךְ כָּלֵל
הָעֲלִים מַעֲלִיכֶם: כב הֲגִנִי מִצֹּהָ נָא־יְהוָה וְהַשְׁבֹּתִים אֶל־

הָעִיר הַזֹּאת וְנִלְחַמוּ עָלֶיהָ וּלְכַדּוּהָ וּשְׂרָפָהּ בָּאֵשׁ וְאֶת־עֲרֵי
יְהוּדָה אֶתֵּן שְׂמָמָה מֵאֵין יָשֵׁב: לג כֹּה אָמַר יְהוָה אִם־לֹא

בְּרִיתִי יֻמָּם וְלִילָה חֲקוֹת שָׁמַיִם וְאָרֶץ לֹא־שְׁמִתִּי: כו גַּם־זָרַע
יִעֲקֹב וְדוֹד עֲבָדֵי אֲמָאִם מִקַּחַת מִזֶּרְעוֹ מִשְׁלִים אֶל־זָרַע אֲבָרָהָם

יִשְׁחַק וַיַּעֲקֹב כִּי־אֲשִׁיב אֶת־שְׁבוּתָם וְרַחֲמָתִים:

וְהָאָרֶץ, כִּי לֹא אֲמָאִם זָרַע יַעֲקֹב וְדוֹד כִּי־אֲשִׁיב כְּאֲשֶׁר אֲשִׁיב לְאֶרֶץ אֶת־שְׁבוּתָם אֵת גְּנֵי הַשָּׂבִי וְרַחֲמָתִים וְאֵרָאִם עֲלֵיהֶם, אִם תִּשְׁבּוּ הַמְּלוּכָה לְזָרַע דּוֹד:

לאחר שמסיים ההפטרָה יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, צוֹר כָּל הָעוֹלָמִים, צָדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,

הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכָל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצֶדֶק:

נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא
יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מִלֶּךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל

דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה

בְּיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחֲנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְהֵינוּ הַנָּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,

בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד

אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשְׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

בְּרוּךְ אַתָּה יי, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשֶׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפָּאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמוֹלָד: יוֹם ג', שְׁעָה 3 אַחֲרֵי הַצְהָרִים, 7 דְּקוּת ו־16 חֲלָקִים.

רֹאשׁ חֹדֶשׁ אֲדָר־רֵאשׁוֹן, בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבְיוֹם הָרִבְעִי הֵבֵא עֲלֵינוּ לְטוֹבָה.

תַּעֲשׂוּ: ס (יִשְׂרָאֵל) וְעֲשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמֹתִים
וְחֲצִי אַרְבֹּ וְאֲמָה וְחֲצִי רֹחַב וְאֲמָה וְחֲצִי
קָמָתוֹ: * וְצִפִּיתִי אוֹתוֹ זָהָב טָהוֹר מִבֵּית וּמִחוּץ
תִּצְפְּנוּ וְעֲשִׂיתִי עָלָיו זָר זָהָב סָבִיב: * וְיִצְקֶתָּ לוֹ
אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי זָהָב וְנִתְּנָה עַל אַרְבַּע פְּעֻמֹּתָיו
וְשִׁתִּי טַבַּעֲתֵי עַל־צִלְעוֹ הָאֶחָת וְשִׁתִּי טַבַּעֲתֵי
עַל־צִלְעוֹ הַשֵּׁנִית: * וְעֲשִׂיתִי בְדִי עֲצֵי שִׁטִּים
וְצִפִּיתִי אוֹתָם זָהָב: * וְהִבֵּאתָ אֶת־הַבָּדִים
בַּטַּבַּעֲתֵי עַל צִלְעֵת הָאָרֶץ לְשֵׂאת אֶת־הָאָרֶץ
בָּהֶם: * בַּטַּבַּעֲתֵי הָאָרֶץ יִהְיוּ הַבָּדִים לֹא יִסְרוּ
מִמֶּנּוּ: * וְנִתְּנָה אֶל־הָאָרֶץ אֶת הָעֵדוּת אֲשֶׁר אֶתָּן
אֵלֶיךָ:

קְרִיאַת הַתּוֹרָה לְמִנַּחַת שַׁבַּת־קוֹדֶשׁ
כֹּה * וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: * דַּבֵּר
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וִיקְחוּ־לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל־אִישׁ
אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לָבֹא תִקְחוּ אֶת־תְּרוּמָתִי: * וְזֹאת
הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵתָם זָהָב וְכֶסֶף
וְנֹחֶשֶׁת: * וְתִכְלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ
וְעִזִּים: * וְעֹרֹת אֵילָם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תְּחָשִׁים
וְעֲצֵי שִׁטִּים: (לוי) * שִׁמֹן לְמָאֹר בְּשִׁמִּים לְשִׁמֹן
הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסָּמִים: * וְאֲנִי־שָׂהֵם וְאֲבָנֵי
מִלֵּאִים לְאַפֵּד וּלְחַשׁוֹן: * וְעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ
וְשִׁכְנֹתִי בְּתוֹכָם: * כָּל־אִשֶּׁר אֲנִי מֵרְאֶה אוֹתְךָ
אֶת תְּבִנֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת תְּבִנֹת כָּל־כֵּלָיו וְכֵן

אגרות קודש

ב"ה, ו' שבט, תשע"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

נתקבל מכתבו ממוצש"ק וארא עם הפ"ח המוסגר בו שכבשתו אקראהו - בל"ח - בעת רצון על
הציון של כ"ק מו"ח אדמו"ר צוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

ומי"ש שקשה לו הלימוד בחובת הלבבות, הנה בטח זוכר שאמרתי לו שאין כוונתי לשער
היחוד אלא להשערים שאחריו ואם גם זה קשה בשבילו, אזי לימוד בפקח עורים, ומאמרי כ"ק מו"ח
אדמו"ר דיי"ב תמוז וי"ט כסלו דשנים שונות במקום שלבו חפץ, והשי"ת יעזרו להושיעו משופטי נפשו
ויוכל לעלות מעלה מעלה שיהי' ניכר בו נצר מטעי כ"ק מו"ח אדמו"ר בשיבת תומכי תמימים שזכה
להיות תלמידה כמה שנים.

בברכת הצלחה בגו"ר ולבראות לכל ב"ב שיחיו.

לוח זמנים לשבוע פרשת משפטים - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	06:38	06:35	08:38	08:38	09:13	09:13	10:08	10:08	12:23	12:24	17:08	17:13	17:35	17:40	16:52	17:51
חיפה (ח)	06:40	06:37	08:38	08:37	09:14	09:13	10:08	10:08	12:22	12:23	17:07	17:13	17:32	17:37	16:39	17:48
ירושלים (ח)	06:37	06:34	08:37	08:36	09:12	09:11	10:06	10:06	12:21	12:22	17:10	17:15	17:33	17:38	16:35	17:48
תל אביב (ח)	06:40	06:37	08:38	08:38	09:14	09:13	10:08	10:08	12:23	12:24	17:06	17:12	17:34	17:39	16:49	17:50
רוסטייה, וינה (ח)	07:34	07:27	09:01	08:59	09:48	09:45	10:36	10:34	12:36	12:38	16:40	16:49	17:16	17:25	16:29	17:39
אוסטרליה, מלבורן (ק)	06:23	06:30	09:11	09:16	09:55	09:59	11:09	11:12	14:08	14:08	20:41	20:37	21:12	21:07	20:19	21:19
אוקראינה, אודסה (ח)	07:31	07:25	09:03	09:01	09:48	09:45	10:36	10:35	12:39	12:40	16:48	16:56	17:23	17:31	16:37	17:44
אוקראינה, דונייצק (ח)	07:07	07:01	08:35	08:33	09:22	09:19	10:10	10:08	12:11	12:12	16:14	16:24	16:51	16:59	16:04	17:13
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)	07:20	07:13	08:47	08:45	09:34	09:31	10:21	10:20	12:22	12:23	16:24	16:33	17:01	17:10	16:14	17:23
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	07:52	07:44	09:13	09:11	10:02	09:59	10:49	10:47	12:47	12:48	16:43	16:53	17:22	17:31	16:34	17:45
אוקראינה, קייב (ח)	07:45	07:37	09:06	09:04	09:55	09:52	10:42	10:40	12:40	12:41	16:35	16:45	17:14	17:23	16:26	17:38
איחוד אמירויות, אבו דאבי (ח)	07:07	07:06	09:16	09:16	09:49	09:49	10:45	10:46	13:04	13:06	18:01	18:06	18:27	18:31	17:45	18:41
איטליה, מילאנו (ח)	07:54	07:48	09:28	09:27	10:13	10:10	11:01	11:00	13:05	13:06	17:19	17:28	17:51	17:59	17:06	18:12
אקוודור, קיטו (ח)	06:22	06:23	08:52	08:53	09:22	09:23	10:25	10:26	12:56	12:57	18:30	18:31	18:53	18:54	18:13	19:03
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	06:05	06:11	08:52	08:57	09:33	09:37	10:45	10:48	13:41	13:41	20:07	20:03	20:36	20:32	19:45	20:43
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	06:40	06:48	09:29	09:35	10:17	10:21	11:31	11:35	14:33	14:34	21:13	21:08	21:47	21:41	20:51	21:54
ארה"ב, בולטימור (ח)	07:20	07:16	09:08	09:07	09:47	09:46	10:39	10:39	12:48	12:50	17:17	17:24	17:47	17:54	17:04	18:06
ארה"ב, ברוקלין (ח)	07:13	07:08	08:58	08:57	09:38	09:37	10:30	10:29	12:38	12:39	17:03	17:10	17:34	17:41	16:51	17:53
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)	07:14	07:09	08:59	08:57	09:39	09:37	10:30	10:29	12:38	12:39	17:03	17:10	17:34	17:41	16:51	17:53
ארה"ב, דטרויט (ח)	07:54	07:49	09:35	09:34	10:17	10:15	11:07	11:07	13:14	13:15	17:35	17:42	18:07	18:14	17:23	18:27
ארה"ב, האוסטון (ח)	07:16	07:13	09:18	09:17	09:53	09:52	10:47	10:47	13:03	13:05	17:52	17:57	18:18	18:23	17:38	18:34
ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)	06:54	06:51	08:51	08:50	09:27	09:26	10:21	10:20	12:34	12:35	17:14	17:20	17:42	17:48	17:01	17:59
ארה"ב, מיאמי (ח)	07:08	07:06	09:15	09:15	09:48	09:48	10:45	10:45	13:03	13:04	17:58	18:03	18:24	18:28	17:44	18:38
ארה"ב, ניו הייבן (ח)	07:11	07:06	08:54	08:53	09:35	09:33	10:26	10:25	12:34	12:35	16:57	17:04	17:29	17:36	16:45	17:48
ארה"ב, פיטסבורג (ח)	07:37	07:32	09:22	09:21	10:02	10:01	10:54	10:53	13:02	13:03	17:27	17:35	17:59	18:05	17:15	18:17
ארה"ב, שיקגו (ח)	07:11	07:06	08:54	08:52	09:35	09:33	10:25	10:25	12:32	12:34	16:54	17:02	17:26	17:34	16:43	17:46
בוליביה, לה פס (ח)	06:17	06:20	08:56	08:59	09:29	09:31	10:35	10:37	13:17	13:18	19:12	19:11	19:37	19:36	18:53	19:45
בלגיה, אנטוורפן (ח)	08:32	08:24	09:51	09:49	10:41	10:38	11:27	11:25	13:24	13:25	17:17	17:27	17:56	18:06	17:07	18:21
בלגיה, בריסל (ח)	08:31	08:23	09:51	09:49	10:41	10:38	11:27	11:25	13:24	13:26	17:18	17:29	17:58	18:07	17:09	18:22
ברזיל, סאן פאולו (ח)	05:39	05:43	08:22	08:25	08:57	09:00	10:05	10:08	12:52	12:53	19:02	19:00	19:24	19:22	18:38	19:32
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	05:28	05:33	08:11	08:14	08:45	08:48	09:54	09:56	12:40	12:41	18:44	18:43	19:10	19:08	18:25	19:18
בריטניה, לונדון (ח)	07:51	07:43	09:09	09:07	10:00	09:57	10:45	10:44	12:42	12:43	16:36	16:46	17:14	17:23	16:28	17:38
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	08:08	07:59	09:19	09:16	10:12	10:09	10:57	10:55	12:51	12:52	16:34	16:46	17:16	17:27	16:29	17:42
גרמניה, ברלין (ח)	08:01	07:53	09:16	09:13	10:08	10:04	10:53	10:51	12:48	12:50	16:37	16:48	17:17	17:27	16:27	17:42
גרמניה, פרנקפורט (ח)	08:11	08:04	09:33	09:31	10:22	10:19	11:09	11:07	13:07	13:08	17:04	17:14	17:42	17:52	16:54	18:06
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	05:35	05:40	08:19	08:22	08:55	08:58	10:04	10:07	12:53	12:54	19:10	19:08	19:30	19:27	18:43	19:38
הודו, מומבאי (ח)	07:15	07:14	09:29	09:29	10:00	10:01	10:58	10:59	13:20	13:22	18:26	18:30	18:51	18:54	18:11	19:04
הודו, פונה (ח)	07:10	07:09	09:24	09:25	09:56	09:56	10:54	10:55	13:16	13:18	18:23	18:27	18:48	18:51	18:08	19:01
הונגריה, בודפשט (ח)	07:20	07:14	08:50	08:48	09:36	09:33	10:24	10:23	12:25	12:27	16:31	16:40	17:07	17:16	16:21	17:29
טורקיה, איסטנבול (ח)	07:19	07:14	09:03	09:02	09:44	09:42	10:34	10:34	12:42	12:43	17:06	17:13	17:38	17:45	16:54	17:57
יוון, אתונה (ח)	07:36	07:32	09:26	09:25	10:05	10:03	10:57	10:56	13:07	13:08	17:38	17:45	18:08	18:14	17:26	18:26

רנה

לוח זמנים לשבוע פרשת משפטים - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מולדובה, קישינב (ח)	07:40	07:34	09:11	09:09	09:56	09:54	10:44	10:43	12:46	12:48	16:53	17:02	17:29	17:37	16:43	17:51
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	07:12	07:11	09:26	09:27	09:58	09:58	10:56	10:56	13:18	13:19	18:23	18:27	18:48	18:51	18:08	19:01
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	05:11	05:19	07:59	08:06	08:54	08:59	10:11	10:15	13:19	13:19	20:11	20:05	20:48	20:41	19:48	20:56
נפאל, קטמנדו (ח)	06:54	06:52	08:59	08:59	09:33	09:32	10:28	10:29	12:45	12:47	17:37	17:42	18:03	18:08	17:23	18:18
סין, בייג'ין (ח)	07:30	07:26	09:16	09:15	09:56	09:55	10:47	10:47	12:56	12:57	17:22	17:29	17:53	18:00	17:08	18:12
סינגפור, סינגפור (ח)	07:15	07:16	09:43	09:45	10:13	10:15	11:16	11:17	13:46	13:48	19:18	19:20	19:41	19:43	19:01	19:52
פולין, ורשה (ח)	07:30	07:22	08:45	08:43	09:37	09:33	10:22	10:20	12:18	12:19	16:06	16:17	16:47	16:57	15:57	17:12
פרו, לימה (ח)	05:59	06:02	08:36	08:39	09:08	09:10	10:13	10:15	12:52	12:53	18:41	18:41	19:05	19:04	18:23	19:14
צרפת, ליון (ח)	08:12	08:06	09:46	09:44	10:30	10:28	11:19	11:18	13:22	13:24	17:33	17:42	18:08	18:16	17:23	18:29
צרפת, פריז (ח)	08:32	08:25	09:58	09:56	10:45	10:42	11:32	11:31	13:32	13:34	17:35	17:45	18:11	18:20	17:24	18:34
קולומביה, בוגוטה (ח)	06:11	06:12	08:38	08:39	09:08	09:09	10:09	10:10	12:38	12:40	18:05	18:07	18:29	18:30	17:49	18:39
קנדה, טורונטו (ח)	07:43	07:37	09:22	09:20	10:04	10:02	10:54	10:53	12:59	13:01	17:19	17:27	17:50	17:57	17:05	18:10
קנדה, מונטריאול (ח)	07:25	07:19	08:59	08:58	09:43	09:41	10:32	10:31	12:36	12:37	16:49	16:58	17:23	17:30	16:37	17:43
קפריסין, לרנקה (ח)	06:50	06:46	08:45	08:44	09:22	09:21	10:15	10:15	12:27	12:29	17:05	17:11	17:34	17:40	16:52	17:51
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	09:01	08:52	10:07	10:04	11:03	10:59	11:46	11:44	13:38	13:39	17:15	17:27	17:59	18:10	17:07	18:26
רוסיה, מוסקבה (ח)	08:39	08:29	09:41	09:38	10:38	10:34	11:21	11:18	13:11	13:13	16:48	17:00	17:30	17:41	16:37	17:57
רוסיה, חסוטוב-על-הדון (ח)	07:57	07:51	09:27	09:25	10:13	10:11	11:01	11:00	13:03	13:04	17:09	17:18	17:45	17:54	16:59	18:07
שווייץ, ציריך (ח)	08:02	07:56	09:32	09:30	10:18	10:15	11:06	11:05	13:08	13:09	17:18	17:27	17:50	17:58	17:03	18:11
תאילנד, בנגקוק (ח)	06:46	06:46	09:05	09:06	09:36	09:37	10:35	10:36	13:00	13:01	18:14	18:17	18:38	18:41	17:58	18:50

(*) הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל-אחת-כמה-וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא – גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשמ"מ סכ"ח – התוועדות תשמ"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים – אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁתּוּלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעֲדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחוּז חֶפְצֵנוּ לְחַיִּים וְלִשְׁמִיחָה וְלְשָׁלוֹם, (ואם רעתו לחזור מיד אומר וְתַחַזְיֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל-אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בְּדֶרֶךְ וּמִכָּל-פּוֹרְעָנוּת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לָחֵן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רֹאֵינוּ, וְתַגְמִלֵנוּ חֲסִדִּים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תַּפְלִתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תַּפְלַת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תַּפְלָה:

לזכות

לוי שׁי הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי וזוגתו **מעין חנה**

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00821
23/01/2022



P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

